Georg Stöckhardt

Bibelhistorie fra Det gamle testamente

Korte betraktninger over GTs historiske bøker

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Georg Stöckhardt: *Bibelhistorie fra Det gamle testamente* (Korte betraktninger over GTs historiske bøker).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Forord 1
I. Menneskeslektens begynnelse 3
II. Patriarkenes historie 21
III. Utgangen fra Egypt og vandringen i ørkenen 77
IV. Josvas og dommernes tid 176
V. Israels kongers historie 228
VI. Tiden under og etter det babylonske fangenskapet 387
Tillegg: Makkabeernes kamper 430
Om Georg Stöckhardt 454
Ordforklaringer 455

Forord

Forord

av G. Stöckhardt, professor ved Concordia-seminaret i St. Louis

Bibelhistorie fra Det gamle testamente
Kort utleggelse av Det gamle testamentes historiske bøker

St. Louis 1896

Den korte utleggelsen av Det gamle testamentes historiske bøker som følger her, er vokst fram av morgenandakter som forfatteren har holdt ved Concordia-seminaret. Den kan kanskje også ellers gjøre en liten hjelpetjeneste for kristne som ikke er teologer, når de leser i Bibelen hver dag. Og kanskje finner også en som skal undervise kristne barn i bibelhistorie og bibellesning, her framhevet nettopp de punktene som fortjener særlig oppmerksomhet i undervisningen.

Bibelhistorien, og hvert større avsnitt av den, er en fint ordnet helhet, satt sammen av mange enkelte deler, av idel enkeltfortellinger. Derfor faller også denne gjennomgangen av historien i mange enkelte numre. Bibelteksten selv er grunnlaget for betraktningen i hvert nummer, og det har vel vært nok å vise til hvor den står i Skriften.

I utleggelsen har forfatteren hatt som mål å legge fram hovedtrekkene i fortellingen i korte omriss og samtidig ta vare på sammenhengen med det hele. Det som syntes nødvendig for å forklare enkelte setninger og uttrykk, har han flettet inn i framstillingen. Så har han anvendt fortellingen på leseren, på vår tid og våre forhold. For alt som står skrevet, skal jo tjene oss til lærdom, refselse og formaning, til trøst og oppbyggelse, og alt som er skjedd før, er skjedd som forbilde for oss (2 Tim 3,16; 1 Kor 10,6).

Når det gjelder det siste punktet, har han strevd etter å få fram de lærdommene og sunne tankene som følger av bibelteksten selv og av parallellstedene i Det gamle og Det nye testamente, og som Den Hellige Ånd altså egentlig har sikte på. Tilfeldige og vilkårlige anvendelser har han latt ligge.

Måtte all skriftutleggelse bare ha den ene virkning at den fører de kristne inn i Skriften selv, så de leser flittig i den, tenker rett over den og grunner på den og øser mye velsignelse av den!

G. Stöckhardt

I. Menneskeslektens begynnelse

1. Himmelen og jorden blir skapt

1 Mos 1,1–25

Her begynner Guds åpenbaring. Her har Gud åpenbart for mennesket det som det ikke kan vite av seg selv: begynnelsen og opphavet til alle ting. Av Guds ord lærer vi, og ved troen skjønner vi, at alt det en kan se, er blitt til av intet (Hebr 11,3).

Gud har skapt alt, himmel og jord, det vil si: gjort det av intet. Og det gjorde han ved Ordet. Han talte, og det skjedde. Det er det evige, personlige Ord, som var hos Gud i begynnelsen, og som alt er blitt til ved (Joh 1,1–3). Ved ham som er «et bilde av den usynlige Gud, den førstefødte fremfor enhver skapning», ved Guds Sønn, er alt skapt, i himmelen og på jorden (Kol 1,15–16).

Og Guds Ånd svevet over dypet og over det skapte stoffet som lå skjult der, for å gi det liv og form. Slik åpenbarer den sanne, levende Gud seg alt i begynnelsen av Skriften: Gud, Ordet og Ånden. Verdens skapelse er den treenige Guds verk.

Skapelsesverket har sin begynnelse og sin fortsettelse. Det første var at Gud skapte himmelen og jorden, det vil si: kalte stoffet til alle ting fram av intet. Men det var ennå øde og tomt.

Det andre var at Gud skilte og ordnet det øde stoffet. Han skilte lyset fra mørket. Han satte skille mellom vannet over og vannet under, så himmelhvelvingen trådte fram og det tørre landet ble synlig. Det tredje Gud gjorde, var å fylle de tomme rommene. Himmelen prydet han med sol, måne og stjerner, det tørre landet med gress, urter og trær, og luften, vannet og jorden fylte han med levende skapninger.

Skapelsesverket er et speil av Guds ære og herlighet. «Himlene forteller Guds ære, hvelvingen forkynner hans henders verk» (Sal 19,2). Skapelsen forkynner Guds allmakt: Herren, den evige Gud, har skapt jordens ender ved sin veldige kraft og sin mektige styrke (Jes 40,26–28). I verdens skapelse speiler Guds visdom seg: «Herre, hvor mange dine gjerninger er! Alle har du gjort med visdom, jorden er full av det du har skapt» (Sal 104,24). Og framfor alt er skapelsen et bevis på Guds kjærlighet og godhet, for han har gjort alt for menneskenes skyld.

Nå er dette speilet av Guds herlighet riktignok formørket. For menneskets synds skyld er hele skapningen lagt under forgjengelighet (Rom 8,20). Men vi vet jo at Guds frelsesråd har grepet inn. Av nåde, for Kristi skyld, holder Gud oppe det han har skapt.

Derfor priser også vi, som ved Kristus er forsonet med Gud, den allmektige Skaperen av himmel og jord, han som gir alle gode gaver. Og vi vet at alt det Gud har skapt, er godt, og ikke noe er å forkaste, for det blir helliget ved Guds ord og bønn (1 Tim 4,4–5). Men en dag skal «også skapningen bli frigjort fra trelldommen under forgjengeligheten, og nå fram til Guds barns frihet i herligheten» (Rom 8,21).

2. Mennesket blir skapt

1 Mos 1,26–2,7

Mennesket er avslutningen og kronen på skapelsen. Det er jo for menneskets skyld at alt det andre er skapt. Her finner vi to beretninger om hvordan mennesket ble skapt, en kortere og en mer utførlig.

Før mennesket ble til, holdt Gud et eget råd. Gud talte med seg selv og rådslo med seg selv: «La oss gjøre mennesker» (1 Mos 1,26). I Gud er det flere personer. Vi mennesker har sannelig ikke et blindt tilfelle å takke for at vi er til, men Guds vel gjennomtenkte råd. Det var et råd av Guds kjærlighet og godhet. Gud ville ha noen som kunne dele hans glede og salighet.

Derfor har Gud også, menneskelig talt, lagt særlig flid og møye i å skape mennesket. En tåke steg opp og vannet jorden, så plantene spirte fram. Den hellige forfatteren går her tilbake til det som skjedde den tredje skapelsesdagen. Men det han har for øye, er hvordan mennesket ble til på den sjette dagen. Av den fuktige jorden formet Gud en skikkelse. Slik dannet han, som med egen hånd, menneskets legeme med alle dets lemmer.

Også vi er Guds skapninger. Derfor bekjenner også vi at Gud har gjort oss kunstferdig og fint, at Guds hender har dannet oss (Job 10,8), at vi er virket på underfullt vis (Sal 139,14), og at Gud har gitt oss legeme, øyne, ører og alle lemmer.

Inn i det hans hånd hadde formet, blåste Gud en levende ånde, en fornuftig sjel. Derfor priser også vi Gud for at Den Allmektiges ånde har gitt oss livet (Job 33,4), og at han har gitt oss sjel, fornuft og alle sanser. Gud skapte dem til mann og kvinne og velsignet dem. I kraft av denne Guds velsignelse bor alle menneskeslekter av ett blod over hele jorden (Apg 17,26).

Men menneskets største pryd var at Gud skapte mennesket i sitt bilde. Gudsbildet besto i den rettferdighet og hellighet som mennesket var skapt med (Ef 4,24). Mennesket var godt, rent og hellig, slik Gud er. Det fryktet og elsket Gud av hele sitt hjerte.

Ved syndefallet har mennesket satt Guds bilde over styr. Men Kristus har vunnet tilbake for mennesket det som var tapt. Kristi Ånd fornyer og helliger mennesket etter hans bilde som skapte det (Kol 3,10). Og i fullendelsen, i forklarelsen, skal Guds bilde lyse enda skjønnere og klarere på oss enn i begynnelsen. Vi skal bli Gud like når vi får se ham som han er (1 Joh 3,2).

Til menneskets guddommelige ære og verdighet hørte også at alle skapninger ble lagt under det. Dette herredømmet over skapningen har mennesket mistet siden det falt fra Gud. Men vi vet at den kommende verden er lagt under mennesker, under dem som tror på Kristus (Hebr 2,5).

Slik var himmelen og jorden med hele sin hær fullført på seks dager. Til denne hæren hørte også de himmelske hærskarene, englekorene. Og Gud gledet seg over det fullførte verket og hvilte den sjuende dagen fra alt sitt verk. Det var Guds skapelsessabbat. Nå skulle mennesket gjøre sin gjerning på jorden i sabbatshvile. Synden har forstyrret denne sabbaten. Men det står ennå en sabbatshvile tilbake for Guds folk, som ved Kristus er forløst og renset fra syndene (Hebr 4,9).

3. Paradiset

1 Mos 2,8–25

Dette avsnittet skildrer paradiset, menneskets salige opprinnelige tilstand. Gud Herren satte mennesket i paradiset, en hage han selv hadde plantet. Der var det gjort i stand idel lyst og fryd for mennesket. De kosteligste frukter var lagt fram så mennesket kunne nyte dem. En elv rant gjennom hagen og vannet den og ga mennesket svalning og vederkvegelse. Gull og edelstener som fantes der, gledet hjerte og øye. Mennesket fikk som kall å dyrke og vokte denne hagen. Det ville ha vært et fredelig arbeid uten møye.

Også ekteskapet hørte med til lykken i paradiset. Her får vi nærmere opplysning om hvordan kvinnen ble til, og hva hun var bestemt til. Mennesket så på og mønstret dyrene som Gud Herren hadde gjort, og ga dem alle navn etter deres art og egenskaper. Mennesket var klokt og vist og hadde dyp innsikt i hva Guds skapninger var. Men det fant ingen skapning som sto ved dets side som dets like.

Da tok Gud Herren et ribbein fra mennesket mens det sov, bygde en kvinne av ribbeinet og førte henne til mannen. Mannen skjønte straks at hun var kjøtt av hans kjøtt. Og nå skulle de to også være ett kjød.

Mannen skulle holde seg til sin hustru, elske henne, nære og varme henne som sitt eget kjød (Ef 5,29). På den andre siden er mannen kvinnens hode. For kvinnen er av mannen og er skapt for mannens skyld (1 Kor 11,8–9). Kvinnens kall er at hun skulle være en medhjelp for sin mann, så hun hjalp og tjente ham når han fylte sitt kall. Det er Guds nåde at han også blant syndige mennesker har holdt denne sin ordning og innstiftelse, det hellige ekteskap, uforandret ved like.

Men paradisets herlighet var ennå ikke den høyeste lykke som var tiltenkt mennesket. Det var det første, begynnelsen, ennå ikke det siste, fullendelsen. Mennesket var ennå i en tilstand av barnlig uskyld. Derfor hadde det også et naturlig legeme og var skapt til det naturlige liv (1 Kor 15,44–45). Det gledet seg over Guds synlige, vakre skapninger rundt seg, riktignok i Gud, sin Skaper.

Det var satt en prøve for det. Gud hadde gitt det et bud: Av det ene treet, treet til kunnskap om godt og ondt, skulle det ikke ete. Hadde det bestått denne prøven og vært lydig mot Guds bud, ville det ha blitt stadfestet og trådt inn i en tilstand av mannlig modenhet. Og ved å ete frukten av livets tre ville det litt etter litt, uten smerte og død, ha blitt ført over i det åndelige liv, forklarelsens liv.

Mennesket besto ikke denne prøven. Dermed nådde det ikke målet for sin bestemmelse og mistet paradisets lykke. Men ved Kristus er det tapte gitt tilbake. Ja, ved Kristus har vi vunnet mer enn vi har tapt. Det er dit de troendes tanker, lengsel og håp nå står: til det himmelske paradis og den himmelske herlighet. Og dette håpet gjør ikke til skamme.

4. Syndefallet

1 Mos 3,1–13

Dette er den sørgelige fortellingen om Adams fall. Mennesket kastet svært snart fra seg sin ære og sin uskyld. Og denne fortellingen angår oss alle svært nær. Ved ett menneske kom synden inn i verden (Rom 5,12). Alle vi som har kjøtt og blod fra Adam og Eva, har også arvet synden fra dem.

Av Adams fall ser vi hvilken ulykkelig ting synden er. Den gamle slangen, djevelen, har brakt synden inn i verden. Djevelen talte til kvinnen gjennom slangen, og hans list var at han trakk Guds ord i tvil: «Har Gud virkelig sagt …?» Og så sa han det motsatte av det Gud hadde sagt: «Dere kommer slett ikke til å dø!» (1 Mos 3,1.4). Det er det djevelen også nå har for øye: å vende oss bort fra Ordet.

Og dette var begynnelsen på menneskets synd: at mennesket satte Guds ord og bud ut av syne. Tvil og vantro er roten til all synd. Og ve den som har mistet Guds ord av syne og ut av hjertet! Da har han mistet Gud og er kommet bort fra Gud.

Eva fryktet nå ikke lenger Gud og hans trussel. Hun trodde det slangen innbilte henne: at Gud av misunnelse og avind hadde gitt dette brysomme budet, at mennesket ikke skulle ete av det ene treet, for at mennesket ikke skulle bli likt Gud. Hun holdt Gud for en tyrann. Kjærligheten til Gud var død. Det er Adams skade, som vi alle har fått i arv fra Adam og Eva.

Det er arvesyndens vesen: Det er ingen frykt for Gud i hjertet, ingen kjærlighet til Gud, ingen tillit. Menneskets hjerte er fremmedgjort for Gud. Det naturlige menneskes sinn er fiendskap mot Gud.

Etter at kvinnen hadde vendt seg bort fra Gud og hans ord, våknet den onde lyst i henne. Hun så at treet var vakkert å se på og godt å ete av, og at det kunne gi forstand. Slik vokser nå alle slags onde lyster

og begjær vilt i det naturlige menneskets hjerte: øynenes lyst, kjødets lyst og hovmod.

Og den onde lysten blir til gjerning. Når lysten har unnfanget, føder den synd (Jak 1,15). Eva åt av den forbudte frukten. Så ga hun sin mann, og han åt også. Den som har syndet, er så ute etter å dra også andre med seg inn i synd og fordervelse.

Videre blir de nærmeste, umiddelbare følgene av synden skildret i fortellingen om syndefallet. Adam og Eva merket nå at de var nakne. De skammet seg for hverandre. Synden har fordervet og gjort hele menneskets natur uren.

Og de skammet seg og gjemte seg for Gud Herren da han kom inn i hagen i den svale kveldsvinden. Synderen har ikke god samvittighet overfor Gud og skyr lyset. Ja, Gud oppsøkte synderne og krevde dem til regnskap. Gud stilte synderne for sin domstol. Synden er fort gjort, men ikke så fort gjort opp igjen. Synden og overtredelsen henger ved samvittigheten som skyld for Gud.

Adam og Eva prøvde å unnskylde seg for Gud. Den ene skjøv skylden over på den andre. Synden er fruktbar, den ene synden føder den andre. Den som har syndet, finner så på alle slags løgner og unnskyldninger for å vaske seg ren. Men slike unnskyldninger holder ikke for Gud. Ja, synden er menneskenes fordervelse. Vi ville være evig fortapt, fordi vi alle har syndet, om vi ikke hadde fått hjelp ved Kristus.

5. Det første løftet

1 Mos 3,14–24

De første synderne står for Guds domstol, uten dekke og skjul, i sin nakenhet og skam. Og nå avsier Gud dommen over dem. Men hvordan lyder den? Først ganske annerledes enn en skulle vente: ikke på død, men på liv. Det første de syndige, skyldige menneskene hørte fra sin dommers munn, var et ord med trøstefullt løfte. For det som var en forbannelse for slangen, var trøst og løfte for menneskene. Her ser vi rett hva nåde er. Nåden er, som Luther sier, ment for dem som ikke har fortjent den.

Guds løfte gjaldt Kristus. Djevelen hadde vendt menneskene bort fra Gud og dratt dem over på sin side. Nå setter Gud fiendskap. Han reiser en skillevegg mellom kvinnen og hennes ætt og slangen og dens

ætt, det vil si djevelen og hans rike, og river dermed synderne ut av hånden på den som forførte dem.

Av kvinnen, av kvinnens slekt, skal det komme en ætt som skal knuse slangens, djevelens, hode, det vil si ødelegge hans makt, synd og død. Å trå Satan under seg, det makter ikke noe menneske. Den som gjør det, må være Gud selv. Slik er det samtidig pekt på at kvinnens ætt er Gud. Riktignok skal han i kampen med Satan få et stikk i hælen, et tungt sår.

Vi kjenner oppfyllelsen av dette løftet. Kristus er kvinnens ætt. Han er født av Evas slekt og er likevel samtidig den veldige Gud. Og han som er sterkere, har bundet den sterke og forløst de syndige menneskene fra djevelens makt, fra synd og død. Det skjedde slik at han selv fikk et smertelig sår, ved sin død på korset. Kristus, sann Gud og sant menneske, forløsningen ved Kristus, det var fra begynnelsen av de stakkars synderes trøst.

Adam og Eva tidde og tok imot det Gud sa til dem. De trodde løftet og hadde dermed reist seg igjen fra sitt fall. Det er det Gud nå krever av det syndige mennesket: at det tar imot og tror det Gud lover det. Gud stadfestet løftet sitt ved at han gjorde kapper av skinn til de første synderne. Dermed viste han at han av nåde ville dekke til deres nakenhet og skam.

Riktignok hører vi nå også om en straffedom fra Gud. Adam og Eva blir drevet ut av paradiset. Mannen må nå dyrke jorden, som er forbannet for hans skyld og bærer torner og tistler for ham. Han må ete sitt brød i sitt ansikts sved. Kvinnen skal føde barn med smerte, og det gjør henne også vondt at hennes vilje helt og holdent er lagt under mannen.

Dødstrusselen går i oppfyllelse. Straks mennesket hadde syndet, var også dødens kim plantet i dets natur. Det hadde nå et dødelig legeme. Mennesket må bli til jord igjen, til den jorden det er tatt av. Det er syndens lønn og forbannelse.

Men mellom synden og straffen står løftet om Kristus, Forløseren. Ved Kristus er straff og forbannelse forvandlet til velsignelse. Den mangfoldige nøden på denne jorden, slit, plage og jammer i livet, minner mennesket om at det ikke har sitt hjem her på jorden. Den formaner det til å søke den bedre del, den himmelske arven. Og for de troende er døden bare gjennomgangen til livet, til det evige liv.

6. Kain og Abel

1 Mos 4,1–16

Her hører vi om de første sønnene til Adam og Eva. Eva kalte sin førstefødte Kain, det vil si ervervelse, vinning. Hun sa: «Jeg har fått mannen, Herren» (1 Mos 4,1).[1]

Hun holdt denne første sønnen for den lovede Forløseren. Hun tok feil av personen, men viste likevel med dette sin brennende tro. Hennes sinn og lengsel var vendt mot mannen, Herren, som skulle knuse slangens hode. Adam og Eva er de første syndere, men også de første troende, begynnelsen til Guds kirke på jorden. Vi går i fotsporene også av den troen som vår far Adam hadde.

Eva så seg snart bittert skuffet i det hun hadde ventet av Kain. I Adams familie oppsto det splid. Kain og Abel var ulike brødre. Kain var ond, av den onde (1 Joh 3,12). Offeret hans var hykleri og en vederstyggelighet for Gud. Han lot sin ondskap gå ut over sin bror. Han misunte ham fordi han var from og til behag for Gud. Han stilte også hatet og harmen sin til skue; han ble mørk i ansiktet.

Gud advarte ham mot synden, mot den syndige gjerningen, som lå på lur ved døren som et grådig villdyr. Slik pleier Gud til alle tider å advare mennesker som går svangre med en forbrytelse, for eksempel ved samvittighetens røst. Men Kain foraktet Guds advarsel og slo sin bror i hjel.

Her ser vi syndens forferdelige framgang. Mellom det ubetydelige bittet i eplet og brodermordet lå en kort vei. Siden Kains dager har mord og drap hersket på jorden. Ja, Kains synd er medfødt hos oss alle. Det naturlige menneskehjertet er fullt av hat, harme, misunnelse og bitterhet. Og den som er vred på sin bror, den som hater sin bror, han er en morder (Matt 5,22; 1 Joh 3,15). Og hvor ofte bryter ikke hatet ut i miner, ord og gjerninger!

Abel derimot var from og rettferdig (1 Joh 3,12). Han trodde løftet. Offeret hans kom av tro (Hebr 11,4). Det var en barnlig tilbedelse av Gud i ånd og sannhet. Og nettopp derfor ble han hatet og slått i hjel av sin bror. Abel er den første i den lange rekken av hellige martyrer.

Vi ser hvordan Guds troende barn fra begynnelsen av har stått overfor den ugudelige verden. Når apostelen Johannes trekker fram

[1] NB: «Jeg har fått en mann ved Herren.»

eksemplet med Kain og Abel, skriver han: «Undre dere ikke, brødre, om verden hater dere!» (1 Joh 3,13). De som vil leve gudfryktig i denne verden, må lide forfølgelse.

Men Gud er hevner og dommer over alt dette. Han tok seg av Abels uskyldig utøste blod, som ropte til ham. Mord, brodermord, er nettopp en synd som roper til himmelen. Abel taler ennå etter sin død (Hebr 11,4). Kain, som først var trassig og så fortvilte, la Gud under forbannelsen og satte et tegn, et brennmerke, på ham. Han skulle være flyktning og vandre hjemløs omkring på jorden.

Slik tar Gud seg av de rettferdige som lider. Hans helliges død er dyrebar i hans øyne. En dag skal han hevne sine tjeneres blod. Men de hardnakkede synderne skal han støte bort fra sitt ansikt og fordømme. De ugudelige skal han gjengjelde det onde de har gjort mot sin neste, og særlig mot hans fromme barn på jorden.

7. Kains slekt

1 Mos 4,17–26

Videre får vi høre om Kains slekt. Her finner vi kulturens begynnelse. Kain bygde en by og kalte den Hanok etter sin sønn. Det var begynnelsen til bylivet. Noen bodde i byene, andre bodde i telt ute på marken og holdt buskap, slik som Jabals etterkommere. Fra Jubal kommer de som spiller fele og fløyte. Det var begynnelsen til kunsten. Tubalkain var mester i arbeid av kobber og jern. Det var begynnelsen til håndverket.

Men i denne slekten fra Kain gikk også Kains sinn i arv. Det var de ugudeliges slekt. Synden vokste videre, og håndverk og kunst sto i syndens tjeneste. Menneskene ga sine onde lyster fritt løp. Øynenes lyst og kjødets lyst bredte seg.

Flerkoneriet oppsto. Lamek hadde to hustruer. De het Ada og Silla, det vil si den smykkede og den klingende. De utstyrte sine ynder med all slags pynt og stas. Mord og blodsutgytelse tok overhånd. Folk smidde mordvåpen. Lamek tok et sverd og drepte en ung mann som hadde krenket ham. Så besang han denne mordgjerningen i en sang.

Slik har det vært fra begynnelsen av, og slik skal det gå til verdens ende. Menneskeheten går framover og er klok og oppfinnsom i ytre, jordiske ting. Menneskene har drevet det langt i alle slags kunster og vitenskaper.

Men i sannhet er det ingen framgang. Fra slekt til slekt blir sedene verre. Verden er nå en gang ond og fordervet. Med kulturens framgang vokser også synd, ondskap og ugudelighet. Et vilt og uordentlig vesen, rå og vill lyst, hat, mord og vold: Det er denne verdens art.

Den verdslige dannelsen hindrer ikke synden, men fremmer den. Håndverk, næringsliv og industri står i gjerrighetens og havesyktens tjeneste og blir misbrukt til å skade nesten. Den verdslige kunsten forherliger for det meste skam og forbrytelse. Slik driver verden og verdens utvikling mot enden, mot oppløsningen.

Men overfor de ugudeliges slekt står de frommes slekt. Gud ga Adam og Eva Set som erstatning for Abel. Han hadde Abels sinn. I denne slekten kom den offentlige forkynnelsen i gang. De forkynte Herrens navn (1 Mos 4,26),[2] forkynte om mannen, Herren, som Eva alt hadde håpet på, om den Forløseren som skulle komme.

Slik finnes det til alle tider, midt i denne forvendte slekt, et hellig folk på jorden, Guds folk. Det har sin lyst og glede i forkynnelsen og i Guds ord. Ja, Guds ord, evangeliet om Kristus, det er vår eneste trøst, vår kjepp og stav i dette onde livet.

8. Sets slekt

1 Mos 5

Dette er slekten til Sets barn. Her finner vi navnene på menneskehetens ti patriarker, navn på store, hellige Guds menn. Luther sier: «Dette er den første verdens høyeste ære, at den på samme tid har hatt så mange fromme, vise og hellige menn.» De fleste av dem levde ennå i lange år samtidig med hverandre. Den høye alderen deres var velsignelse og lønn for deres fromhet. Gudsfrykten har løfte også for dette livet (1 Tim 4,8).

Enok får en egen ros. Han førte framfor andre et gudfryktig liv, det vil si: Han vandret med Gud, i det nærmeste samfunn og det fortroligste samkvem med Gud. Det nye testamente priser hans tro (Hebr 11,5–6). Han holdt seg til den usynlige Gud som om han så ham. Det er sann fromhet å vandre med Gud og for Guds åsyn, å ha Gud for øye og i hjertet for hvert skritt en tar.

Det var Guds nåde at Gud tok denne fromme mannen bort tidlig, da han bare hadde nådd en tredjedel av fedrenes år. Han tok ham bort fra

[2] NB: «På den tiden begynte de å påkalle Herrens navn.»

denne onde verden og tok ham til seg i himmelen. Han ble flyttet til himmelen slik han var, uten å se døden, altså med legeme og sjel. Det finnes alt forklarede legemer der oppe i himmelen. Dermed er troens mål, det kommende, himmelske, forklarede livet, gjort visst for oss.

Av denne fortellingen ser vi at likesom høy alder er en Guds gave, kan også en tidlig død under visse omstendigheter være en velgjerning og nåde fra Gud. Den vise Sirak sier om den rettferdige: «Hans sjel er til behag for Gud, derfor skynder han seg med ham bort fra det onde livet» (Visd 4,14).[3]

Enoks sønn, Metusjalah, ble eldst av alle mennesker. Han nådde en alder av 969 år. Gud lønner og velsigner fedrenes fromhet også på barna.

Lamek viste sin tro på løftet ved at han kalte sin sønn Noah, det vil si hvile, han som bringer hvile. Likesom Eva med Kain holdt han sin førstefødte for den lovede Forløseren. Slik var troen og håpet til de gamle, fromme fedrene før vannflommen alt rettet mot Kristus. Det er også nå alle troendes håp at de en dag ved Kristus, som nå er kommet, skal bli forløst fra alt slit og strev på jorden og komme til sin hvile.

9. Vannflommen blir varslet

1 Mos 6

Her hører vi om hvordan den store vannflommen ble forberedt og varslet. Synden og ondskapen tiltok på jorden. Også de frommes slekt vendte seg bort fra Gud. Guds barn blandet seg med menneskenes døtre og tok seg hustruer blant de ugudelige, slik de lystet. Slik var hele jorden, hele menneskeheten, fordervet.

Menneskene var blitt kjød og levde bare for kjødets lyster og nytelser. Alt kjød hadde fordervet sin ferd og forlatt de grensene og ordningene som Gud hadde satt. Unaturlige vederstyggeligheter var blitt vanlige. Av disse ekteskapene mellom Guds barn og menneskenes døtre kom det kjemper, ville og utemmelige mennesker. Hele jorden var full av ugudelighet og vold.

Menneskene ga ikke lenger Guds Ånd rom. De foraktet Guds tålmodighet og satte over styr den nådefristen på 120 år som Gud ennå hadde gitt dem. Da angret Gud at han hadde skapt menneskene.

[3] Ordet står i Visdommens bok, ikke i Sirak. Begge er apokryfe bøker.

Menneskenes ondskap gjorde ham dypt vondt og bedrøvet ham, og han besluttet å utrydde menneskene og alle levende skapninger fra jorden.

Kristus sier i Det nye testamente: «For likesom de i dagene før vannflommen åt og drakk, tok til ekte og ga til ekte, helt til den dagen da Noah gikk inn i arken, og de visste ikke av det før vannflommen kom og tok dem alle, slik skal det også være når Menneskesønnen kommer» (Matt 24,38–39).

Vi lever i de siste dager. Vi ser hvordan synden blir stadig mektigere. Utukt, ugudelighet og vold tar overhånd. Menneskene er helt og holdent kjød. De står Guds Ånd imot og forakter Gud og hans ord. De forakter Guds godhet, tålmodighet og langmodighet. Det er nesten kommet til det ytterste. Det er en frafallets tid vi lever i. Kjærligheten er blitt kald hos de fleste. Da er det ikke annet å vente enn vrede og dom.

Noah var den eneste som var from og rettferdig i sin slekt. Han og hans hus, det var på den tiden Guds kirke på jorden. Gud kunngjorde for Noah hva han hadde i sinne: at han ville la en stor vannflom komme over jorden. Og fordi han ville spare ham og hans hus, bød han ham samtidig å bygge en stor ark av fast granved, med tre etasjer. Der skulle han gå inn med hustru og barn og ta med seg alle slags dyr.

Noah gjorde det Gud hadde befalt ham. Han viste sin tro ved at han gjorde arken i stand (Hebr 11,7). For ennå var det ingen som så eller merket noe til flommen. Han forkynte også for sin samtid om den nære dommen, som en rettferdighetens forkynner (2 Pet 2,5) – riktignok uten frukt.

Slik har Gud også i denne siste, onde tiden holdt igjen en hellig ætt for seg. Den holder fast ved Guds ord og tror også det Gud i sitt ord sier om den kommende vrede. Den gjør seg rede med hellig ferd og gudfryktig vesen, så den kan unnfly alt det som skal skje. Og til slutt blir den også bevart i dommen.

10. Vannflommen begynner

1 Mos 7

Nå blir det nærmere skildret hvordan den varslede straffedommen ble fullbyrdet. Vannflommen kom over jorden. Naturens ordninger ble brutt. Himmelens sluser ble åpnet, og alle kilder i det store dyp

brast. Vannene der oppe, som ellers blir holdt tilbake av himmelhvelvingen, og vannene der nede, som ellers er skjult og lukket inne i dypet, strømmet ut over jorden.

Vannflommen var et under av Gud, Den Allmektige, og det et straffeunder. En så allmenn, stor flom, som også dekket alle de høye fjellene på jorden, kan ikke forklares ut fra naturens lover og tingenes vanlige gang. Slik ble alt kjød utryddet, ikke bare menneskene på jorden, men også alt feet som det var livsånde i. Den uskyldige skapningen måtte lide med de onde og for menneskenes ugudelighets skyld.

Her ser vi Guds alvor. Det er sannelig ingen spøk å synde mot Gud. Noe liknende skal skje ved verdens ende. En enda større og forferdeligere straffedom venter den verden som nå er. Da skal Gud ikke la vann, men ild regne over jorden.

Og ilden på den ytterste dag skal fortære ikke bare alt som lever på jorden, men jorden selv med alt som er gjort på den. «Men de himler og den jord som nå er, er ved det samme Guds ord spart til ilden. De blir holdt oppe til den dagen når de ugudelige mennesker skal dømmes og gå fortapt» (2 Pet 3,7). Ja, ilden fra Guds vrede brenner videre i evighet.

Men midt i vrede og dom lyser Guds nåde. Noah og hans hustru, hans tre sønner og deres hustruer, disse åtte sjelene, ble berget gjennom vannflommen. Mens flommen sto på, var de i ly i arken sammen med alle slags dyr, ett par av hvert slag og sju av de rene dyrene. Herren selv bød Noah gå inn i arken, og han lukket døren etter ham og tok vare på ham. Vannet bar arken.

Etter Skriften er vannet i vannflommen et forbilde på dåpen. Dåpens vann berger oss og gjør oss salige (1 Pet 3,21). Og videre sier Skriften der den nevner vannflommen: «Herren vet å fri de gudfryktige fra prøvelser» (2 Pet 2,9). Han skal også verne og bevare dem på den store vredens og nidkjærhetens dag. Riktignok er det en liten flokk som blir berget og frelst. Den gang var det bare åtte sjeler. Bare få er utvalgt. Derfor skal vi skynde oss og berge våre sjeler.

11. Vannflommen tar slutt

1 Mos 8

Her blir det først fortalt hva Gud videre gjorde med Noah. Da vreden og dommen hadde nådd sitt mål, og de ugudeliges slekt var utryddet fra jorden, lot han igjen sin nåde råde. Menneskeslekten skulle ennå ikke gå helt til grunne. Gud kom Noah i hu. Han lukket himmelens sluser og dypets kilder og lot en vind blåse over jorden, så vannet tørket bort. Så førte han Noah og hans familie ut av arken igjen, og dyrene som var hos ham.

For Noahs skyld lot Gud jorden bestå videre. For sine fromme, troende barns skyld på jorden holder Gud oppe det han har skapt, og han holder jorden oppe helt til han har fullført sitt verk med sin kirke her nede.

Derfor sverget Gud også til Noah at han ikke igjen ville forbanne jorden og ødelegge den med en flom. «For», sa han, «menneskehjertets tanker er onde fra ungdommen av» (1 Mos 8,21). Synden lar seg ikke feie bort fra jorden med en vannflom. På en annen måte, ved Forløseren som var lovt menneskene, skal synden hindres og holdes i tømme.

«Så lenge jorden står heretter, skal såtid og høst, kulde og hete, sommer og vinter, dag og natt aldri ta slutt» (1 Mos 8,22). Gud lar sin sol gå opp over onde og gode og lar det regne over rettferdige og urettferdige (Matt 5,45). Vi lever ennå i denne tiden da Gud er tålmodig og langmodig og bærer og bevarer verden tross synden. Og vi skal og vil akte Guds tålmodighet som vår frelse (2 Pet 3,15).

For det andre blir Noahs tro priset her. Den viste seg i tålmodighet: Han ventet og ventet fra den ene uken til den andre, til vannet hadde trukket seg helt tilbake. Og den viste seg i at han bar fram et gledesfylt takkoffer for Gud da han hadde forlatt arken. Det er sann tro og sann fromhet å vente på Herrens hjelp og holde ut i tålmodighet når hjelpen drøyer, og til slutt, når hjelpen er kommet, å love og takke Gud.

For det tredje tenker vi også her på at vannflommen, denne første verdensdommen, er et forbilde og et forvarsel om den siste, avgjørende verdensdommen. «Så lenge jorden står …» Jorden står bare sin fastsatte tid; den består ikke i evighet. Guds tålmodighet og langmodighet tar til slutt ende. Da kommer Herrens store, forferdelige dag, vredens og nidkjærhetens dag, som skal fortære de gjenstridige (Hebr 10,27).

Men sine egne skal Herren bevare og føre gjennom verdensdommen og verdensbrannen over i en ny verden. Likesom jorden den gang steg fram av vannet, så å si foryngret, slik skal den nye jord og den nye himmel som profeter og apostler taler om, stige fram av verdensbrannen ved enden. Det er den kommende verden, som Gud har lagt under de troende.

12. Guds pakt med Noah

1 Mos 9,1–17

Etter vannflommen gjentok Gud nå den velsignelsen han hadde lyst over menneskene ved skapelsen. Menneskene skulle bli mange og bre seg ut på jorden. Og han fastsatte for menneskene visse grunnleggende ordninger, som denne syndige verdens bestand nå er bundet til.

Han ga på ny de ufornuftige skapningene, alle dyr, i menneskenes hånd og makt. Riktignok var det ikke som før syndefallet, da alle skapninger gjerne og villig føyde seg etter og tjente mennesket, skapelsens konge. Nå heter det: «Frykt og redsel for dere skal være over alle jordens dyr» (1 Mos 9,2).

Mennesket utøver nå et redselens herredømme på jorden. Det tvinger den ufornuftige skapningen i sin tjeneste mot dens vilje. Slik har det også dyrenes liv i sin makt. Det får utøse deres blod, så deres kjøtt kan gi det mat og næring.

Slekten etter vannflommen var svak og skrøpelig. Den kraften som hadde vært, var borte. Menneskene nådde ikke på langt nær lenger den alderen fedrene før vannflommen hadde nådd. Derfor trengte mennesket kraftig føde. Bare kjøttet med blodet i skulle mennesket ikke ete, for at det ikke skulle bli rått og forvillet. Det var alt pålagt Noah, slik det senere ble skikk og rett i Israel.

Dyrenes blod og liv er i menneskets makt. Men sine medmenneskers blod skal det ikke utøse. Det er Guds rett og bestemmelse så lenge verden står: «Den som utøser menneskets blod, hans blod skal bli utøst av mennesker» (1 Mos 9,6). For morderen er dødsstraff fastsatt. For mennesket bærer også nå i en viss forstand Guds bilde. Det er en fornuftig skapning og har en udødelig sjel. Med dette er samtidig det embetet innsatt som bærer sverdet, til straff over dem som gjør ondt, og til ros for de fromme: øvrighetens embete.

Etter vannflommen opprettet Gud også en egen pakt med Noah og hans ætt og alle skapninger. Han har gitt menneskene en fast borgen for at han ikke mer skal ødelegge alt kjød ved en vannflom. Og som tegn på pakten har han satt sin bue i skyene. Når buen viser seg i skyene, vil Gud komme i hu denne sin pakt med alt kjød.

Og regnbuen, som så å si forbinder himmel og jord, minner oss mennesker om at Gud nå holder fred med alle skapninger. Den formaner oss til å takke Gud for hans godhet, som er ny hver morgen, og for hans store trofasthet.

13. Noahs profeti

1 Mos 9,18–29

Her får vi høre enda et trekk fra den senere delen av Noahs liv. Noah plantet en vingård. Da han drakk av vinen, ble han drukken og lå avkledd i teltet sitt. Skriften tier ikke om de fromme fedrenes synder. Det tjener oss til trøst. Når synden og skrøpeligheten som ennå henger ved oss, bedrøver oss, tenker vi på at også de store hellige, som ellers er stilt fram for oss som forbilder i tro og fromhet, har snublet på mange måter.

Blant Noahs sønner viste det seg, som blant Adams sønner, en forskjell i sinnelag. Sem og Jafet fryktet Gud og æret derfor sin far og dekket til hans nakenhet. Kam derimot var skamløs og spottet sin fars skam. Det var et bevis på et ryggesløst, ugudelig sinn.

Heller ikke fromme foreldre, som så langt det står til dem oppdrar sine barn i Herrens frykt, kan alltid hindre at et og annet barn vanslekter og vender seg bort fra fedrenes tro. Tro og gudsfrykt lar seg ikke overføre og gå i arv fra foreldre til barn slik som jordisk gods og gull.

Da Noah våknet av søvnen, tok han seg sammen og ble sterk i ånd og tro og talte ord salvet av Ånden. Når hans egne snubler en gang, reiser Gud dem i nåde opp igjen fra fallet. Han tilgir dem deres synd og gir dem på ny kraft til gjerninger som behager Gud.

Nå hører vi forbannelse og velsignelse fra Noahs munn. Opplyst av Den Hellige Ånd forutsier han hva som skal hende hans sønner og deres etterkommere. Her finner vi et nytt herlig løfte fra Gud, etter det første i paradiset. Løftet om Kristus er plantet også i slekten etter vannflommen. Noah sa: «Lovet være Herren, Sems Gud» (1 Mos 9,26).

Herren, den sanne, levende Gud, den lovede Forløseren, han skal være Sems Gud.

Og slik har Gud utvalgt seg et eiendomsfolk av Sems slekt. Israel var Guds folk. Israels Gud var den sanne Gud. Og av Sems slekt, av Israel, er mannen, Herren, den lovede kvinnens ætt, kommet fram. Frelsen er kommet fra jødene (Joh 4,22).

Jafet ble lovt at han skulle bre seg ut og ta jorden i eie. Men den beste delen, den som skulle tilfalle og er tilfalt Jafets barn, også oss, er denne: at de bor i Sems telt og har del i Sems velsignelse, frelsen i Kristus.

Kanaan, Kams sønn, som hadde sin fars sinn, blir forbannet sammen med sin slekt, som var av samme sinn. Han skal være trell for sine brødre. Men ved Sem og Jafet har også Kams barn fått høre et lite ord om den ene, sanne, levende Gud og om Kristus, verdens Frelser.

14. Babels tårn

1 Mos 10–11

Det tiende kapitlet i Første Mosebok inneholder den såkalte folketavlen, en liste over de sytti fremste folkene som er kommet fra Noahs tre sønner. Noe nærmere får vi bare vite om Nimrod, en etterkommer av Kam. Han var en veldig erobrer. Han grunnla et rike ved Eufrat og Tigris og bygde byene Babel og Ninive, som siden ble så berømte.

I det ellevte kapitlet hører vi hvordan den ene menneskefamilien delte seg i forskjellige folk. I Noahs slekt hadde vantro og ugudelighet snart tatt overhånd. Kam og hans sønn Kanaan hadde vanslektet. Også de fleste av Sems og Jafets etterkommere vendte seg bort fra Gud.

Ved en anledning trådte menneskenes forvendte, ryggesløse sinn tydelig fram. Menneskene dro bort fra fedrenes hjemland, Armenia ved Ararat, til den vakre, fruktbare sletten Sinear, eller Babylonia. Der begynte de å bygge en by og et tårn. Med det ville de gjøre seg et navn. Og dette hovmodet var fiendskap mot Gud. Tårnet skulle nå helt opp til himmelen. Det var spott og bespottelse. På denne måten ville de også hindre at de ble spredt over alle land. Byen og tårnet skulle forbli deres midtpunkt.

Da kunne Gud ikke lenger tie. Han steg ned, spredte menneskene og forvirret og delte språket deres. Derfor ble det stedet kalt Babel, det

vil si forvirring. Denne Guds dom har vi ennå for øye. Menneskeheten er splittet, det ene folket er skilt fra det andre, og ingen forstår den andres språk.

Likevel viser menneskene også nå, i spredningen, det gamle hovmodige sinnet. De reiser stolte byggverk og finner på stadig nye kunster, og det de søker med det, er sin egen ære. De stormer himmelen og trosser Gud, Den Høyeste. Det de setter seg fore, skal gjelde på jorden. De svermer for enhet og brorskap, men det er en enhet som står Gud imot.

Gud Herren har alt mange ganger grepet inn og slått de hovmodige til jorden. Men menneskene bøyer seg ikke under Guds veldige hånd. Slik skal til slutt Herrens dag komme over alt hovmodig og høyt og opphøyet, så det blir ydmyket for alltid (Jes 2,12).

Etter språkforvirringen lot Gud folkene gå sine egne veier. De glemte snart helt den levende Gud, ble hedninger og tjente stumme avguder. Men av jordens slekter og folk utvalgte Herren seg nå én slekt og ett folk til eiendom: Abrahams slekt og folk. Ved Abrahams ætt skulle så velsignelsen, den frelsen som var lovt alt de første fedrene, i tidens fylde komme over alle jordens slekter og folk. Derfor blir det i dette kapitlet også gjort rede for Abrahams opphav: om Sem og hans etterkommere, og særlig om Tarah, Abrahams far, og hans familie.

II. Patriarkenes historie

15. Abraham blir kalt

1 Mos 12

Nå begynner historien om Abraham, Israels stamfar, far til alle troende. Abraham – eller Abram, som han ennå het den gang – fikk befaling fra Gud om å dra bort fra sitt land, fra sin slekt og fra sin fars hus, til et land som Gud ville vise ham. Etter Guds bud hadde Abraham alt før dratt ut fra Ur i Kaldea med hele sin familie (Apg 7,3). Men hans far Tarah hadde slått seg ned i Karan i Mesopotamia. Nå skulle Abraham vandre videre, til det stedet Gud hadde bestemt, til Kanaans land.

Samtidig ga Gud Abraham et stort løfte. Han lovte ham at han ville velsigne ham og gjøre ham til et stort folk. Ja, i ham, det vil si i hans ætt (1 Mos 22,18), det vil si i den ene ætten, Kristus (Gal 3,16), skulle alle jordens slekter velsignes.

Abraham trodde løftet og viste sin tro i lydighet. Han forlot sitt hjemland og sin slekt og dro med sin hustru Sarai og sin brorsønn Lot til Kanaans land (Hebr 11,8). Han dro gjennom landet fra nord til sør. Først bodde han i Sikem, så i Betel og til sist i Sydlandet. Der han bodde, reiste han et alter og forkynte Herrens navn (1 Mos 12,8).[1]

Han var en fremmed i løftets land og så fram til den byen som Gud hadde gjort i stand for ham der oppe (Hebr 11,9–10).

Vi har en liknende befaling fra Gud som Abraham. Kristus byr sine disipler å forlate far, mor, hustru, barn, bror og søster, og løse hjertet fra alle jordiske bånd. Vi har det samme løftet som Abraham. I Kris-

[1] NB: «Han bygde der et alter for Herren og påkalte Herrens navn.»

tus, som nå er kommet, er velsignelse, nåde, tilgivelse, liv og salighet lovt oss.

Alle troende går i fotsporene av Abrahams tro. De tror evangeliet og gleder seg over frelsen i Kristus. De bekjenner og priser også Herrens navn, og for Guds og Kristi skyld fornekter de det som er på jorden. De har ikke her en by som forblir, men søker den som kommer (Hebr 13,14).

En hungersnød førte Abraham til Egypt. Der kom han i stor fare på grunn av sin hustru. Han handlet klokt og forsiktig ved å kalle Sara sin søster. Og han viste sin tro ved at han stolte på at Gud ville ta godt vare på hans hustru. Denne tilliten ble ikke gjort til skamme. Gud tvang farao til å gi Abraham Sara tilbake før han hadde rørt henne, og til å la ham dra med en rik gave.

De troende lever ennå i dag i en ond verden, som får midt blant ulver. Der skal de være kloke som slanger, men samtidig enfoldige som duer (Matt 10,16), og de skal overgi alle sine saker og sorger til Gud. Han kan godt verne og bevare sine egne i alle farer.

16. Lot skiller lag med Abraham

1 Mos 13

Abraham bodde nå igjen i Kanaans land, i traktene ved Betel. Han var blitt svært rik på fe, sølv og gull. Etter den harde prøven i Egypt var han igjen rikelig trøstet. Men hjertet hans hang ikke ved det jordiske godset. Hans lengsel sto til ham som var lovt ham, den ene ætten som skulle bringe frelse og velsignelse til hele verden. Det han trodde, det bekjente han. Han forkynte igjen Herrens navn.

Slik fører Herren sine egne gjennom sorg og glede og trøster dem etter trengselen. Men det er ikke den jordiske lykken som er de frommes egentlige glede. Deres sinn står til Kristus og hans frelse.

Abraham hadde store buskaper, og det samme hadde Lot, hans bror. Landet der de bodde, kunne ikke lenger bære dem begge. Derfor var det stadig trette mellom Abrahams gjetere og Lots gjetere. For å gjøre slutt på striden foreslo Abraham for Lot at de skulle skille lag. Og selv om han var den eldste, farbroren, overlot han til Lot å velge hvor han ville bo.

Lot valgte seg den vakre, fruktbare Jordan-sletten, traktene ved Sodoma, enda folket der var svært ondt. «Slik skilte den ene broren

lag med den andre», heter det (1 Mos 13,11).[2] Altså gikk de to fra hverandre som brødre, i fred.

Den sanne tro viser seg alltid i broderkjærlighet og et fredsommelig sinnelag. Og det tjener nettopp til fred når den ene gir etter for den andre, føyer seg og gir avkall på sin fordel – eller når brødre og venner som ikke godt kan leve sammen uten trette og strid, skilles fra hverandre i fred.

Nettopp nå ble løftet stadfestet for Abraham av Gud. Det fører aldri til tap, bare til vinning, når en gir avkall på sin egen fordel for kjærlighetens og fredens skyld. Landet der Abraham bodde som fremmed, skal gis ham og hans ætt til eiendom. Og hans ætt skal bli som støvet på jorden.

Til denne talløse ætten hører alle de av alle jordens slekter som deler Abrahams sinn og tro. Det er én kirke i den gamle og i den nye pakt. Abraham er far til oss alle (Rom 4,16). Vi som tror løftet om Kristus, hører til et stort, edelt folk som har vært til fra gammel tid og er utbredt over alle jordens land.

17. Abraham seirer over hedningekongene

1 Mos 14

Dette er den første krigen på jorden som vi har kunnskap om. Kedorlaomer, kongen i Elam i øst, hadde lagt under seg Sinear, eller Babylonia, og landene omkring, også det rike Jordan-landet. Da prøvde kongene i Sodoma og Gomorra og tre andre konger i Siddimdalen å riste av seg erobrerens åk. Men Kedorlaomer og tre konger som var i forbund med ham, overfalt de frafalne.

De fire kongene fra øst slo de fem kongene på Jordan-sletten, og de førte også Lot, som bodde der, bort som fange. Den rettferdige måtte lide med den ugudelige. Det var samtidig en fortjent tukt for ham. Han hadde etter eget hode valgt seg dette landet til bosted, der de onde menneskene bodde.

Slik går det og står det til på jorden ennå i dag. Hele verdenshistorien er en stadig kamp. Folk reiser seg mot folk og rike mot rike. Og erobringslyst, havesyke og hovmod er for det meste årsaken til de store krigene på jorden. De rettferdige blir rammet med i slike tider av

[2] NB: «og de skiltes fra hverandre.»

krigsfarer og andre landeplager. Og det er ofte en fortjent, sunn tukt for dem.

Nå går fortellingen igjen over til Abraham. Han væpnet sine 318 tjenere, slo Kedorlaomers store, seierrike hær, berget Lot og førte alt byttet tilbake. Her viste han sin tro i edel kjærlighet. Lot, hans bror, hadde ikke fortjent det. Abraham viste sin tro i hellig mot. Han hadde en god og rettferdig sak og stolte på at Gud kunne hjelpe også ved få.

Slik viser troen seg alltid i kjærligheten. Og kjærligheten er høysinnet og tenker ikke på den urett den har lidt. Og troen gir mot, hellig heltemot, og trosser alle farer når en tar fatt på en gjerning som behager Gud, eller tar på seg en kamp som behager Gud.

Da Abraham kom tilbake fra slaget, gikk Melkisedek, kongen i Salem, prest for Gud, Den Høyeste, ham i møte. Han styrket ham og hans utmattede krigere med brød og vin og velsignet ham. Melkisedek har, som Skriften sier, ingen begynnelse og ingen ende på sine dager. Slik trer han fram i den hellige historie. Skriften sier ingenting om hvor han kom fra, og hva som siden ble av ham. Slik er han forbilde på Guds evige Sønn (Hebr 7,1 ff.).

Melkisedek var konge og prest på én gang. Dermed pekte han fram mot Kristus, prestekongen, som har forsonet oss med Gud som prest, og som konge velsigner, verner og styrer sitt folk. Melkisedek betyr rettferdighetens konge. Salem betyr fred. Rettferdighet og fred er de kongelige gavene Kristus gir sine egne av nåde. Og slik Melkisedek gjorde det, styrker også Kristus sine troende midt i livets kamp med brød og vin, i det hellige sakrament.

Byttet han hadde tatt, ga Abraham tilbake til kongen i Sodoma, og han ville ikke beholde noe for seg selv. Han ville ikke stå i takknemlighetsgjeld til denne hedningekongen. Slik skal de troende nok gjøre godt mot de vantro, men ellers ikke ha for nær omgang med dem. Ellers kommer troen deres i fare.

18. Guds pakt med Abraham

1 Mos 15

Da Abraham var kommet tilbake til sitt bosted i Hebron, kom Herrens ord til ham. Gud opprettet en pakt med ham. Denne pakten hvilte på løftet. Gud gjentok sitt tidligere tilsagn. Han skal få en sønn. Ikke tjeneren hans, Elieser, men hans sønn, som skal komme fra

hans eget liv, skal være hans arving. Og ved denne sønnen skal han få en stor ætt, en tallrik etterslekt, og denne ætten hans skal ta hele Kanaans land i eie.

Men Guds løfte nådde sitt høydepunkt i ordet: «Slik skal din ætt bli» (1 Mos 15,5), det vil si så tallrik som stjernene på himmelen. Dette løftet gjaldt i grunnen Kristus. Ved den ene ætten, Kristus, skal alle slekter på jorden velsignes. Og alle av jordens slekter som får del i denne velsignelsen, i frelsen i Kristus, det vil si alle troende på jorden, de er Abrahams ætt, Guds folk (Rom 4,18).

Abraham trodde Herren og hans ord, og det regnet Gud ham til rettferdighet. Det er for alle tider og for alle syndere frelsens vei, veien til rettferdighet (Rom 4,5). Kristus har vunnet velsignelse, frelse og rettferdighet for syndere på jorden. I evangeliet lover Gud alle som hører det, frelse, nåde og rettferdighet ved Kristus, sin Sønn. Og den som tar imot et slikt løfte i tro, han har det ordene sier: frelse, nåde og rettferdighet. Han er ren og rettferdig for Gud.

Gud ga Abraham et tegn som pant på løftet om at han skulle eie Kanaans land. Dyrene som Abraham delte i stykker etter Guds befaling, er et bilde på Abrahams folk, Israels folk, som skal bli hardt plaget og så å si pint til døde. Rovfuglene som slo ned på de døde dyrene, er et bilde på Israels fiender. Israel skal trelle for et fremmed folk i fire hundre år.

Også det store mørket og den redselen som falt over Abraham, pekte på den tunge trengselen som var tiltenkt Abrahams ætt. Men at en ildslue til slutt for fram og tilbake mellom stykkene, viste at Gud til sist skal komme sitt folk til trøst og hjelp. Han skal føre det ut av det fremmede landet og inn i løftets land.

Dette er i det hele et forbilde på hvordan det skal gå Guds folk, kirken av alle troende. Veien for Guds kirke går gjennom mørke og tunge lidelser, men til slutt gjennom natt til lys, gjennom lidelse til herlighet.

19. Hagar flykter

1 Mos 16

Abraham hadde nå bodd i Kanaans land i ti år. Og ennå merket en ingenting til at løftet ble oppfylt. Sara, hans hustru, fødte ham ingen barn.

Da ble Sara utålmodig og ga sin mann sin trellkvinne Hagar til hustru, for å få barn ved henne. Men med det voldte hun seg selv bare mye smerte. Da Hagar var blitt med barn, så hun ned på sin frue. Det går alltid galt når en griper Gud i forkjøpet og vil hjelpe seg selv. Sara gjengjeldte Hagar ondt med ondt. Hun undertrykte og plaget sin trellkvinne, så hun flyktet fra huset hennes.

Skriften tier ikke om de helliges synder og skrøpeligheter. Slik hender det også nå i kristne hjem at tjenestefolkene en gang blir overmodige, og at husbondsfolket behandler dem som står under dem, hardt og hensynsløst.

Da Hagar flakket omkring i ørkenen på flukt, fant Herrens engel henne ved en vannkilde. Her trer «Herrens engel» fram for første gang i den hellige historie. Det er ingen vanlig engel, ingen Guds skapning.

Herrens engel blir selv kalt «Herren» og «Gud» i Skriften (1 Mos 18,33; 32,28). I 2 Mos 3,6 sier Herrens engel, da han viser seg for Moses: «Jeg er … Abrahams Gud, Isaks Gud og Jakobs Gud.» Og i vår fortelling heter det til slutt at det var Herren som hadde talt med Hagar (1 Mos 16,13).

På den andre siden blir Herrens engel skilt fra Gud. Gud kaller ham sin engel (2 Mos 32,34). Det er Guds Sønn. Alt i den gamle pakt kom han nær til menneskene, og særlig til det folket som han i tidens fylde skulle ta kjøtt og blod av. Han sto dette folkets fedre bi med hjelp.

Herrens engel viste inderlig medlidenhet med Hagar i hennes nød. Han talte svært vennlig med henne og lovte henne en sønn, Ismael, det vil si Gud hører, og ved denne sønnen en stor etterslekt. Riktignok skulle det bli et svært krigersk folk. Det er ismaelittene eller araberne den dag i dag. Slik viste Herrens engel seg første gang han trådte fram, som en som trøstet en bedrøvet sjel. Det er Guds Sønns embete og gjerning å trøste de elendige.

Samtidig bød Herrens engel Hagar vende om og ydmyke seg under sin frues hånd. Det er Guds vilje at enhver skal bli i det kallet Gud har gitt ham, og ta på seg byrdene og plagene i dette kallet for Guds skyld.

Hagar var takknemlig for denne trøstefulle åpenbaringen. Med glede bekjente hun at hun hadde sett Herren, og at Herren hadde sett

til henne. Hun kalte kilden «Den levendes brønn, han som ser meg».[3] Slik glemmer de troende aldri de stundene og stedene der den levende Gud har vitnet om seg for dem og vist dem nåde og hjelp. Til slutt blir det fortalt at Hagar fødte Ismael etter at hun var kommet tilbake til Abrahams hus.

20. Pakten blir stadfestet

1 Mos 17

Igjen gikk det lang tid, og ennå var det ingen forandring å se. Da Abraham var 99 år og Sara 90 år gammel, viste Herren seg på ny for Abraham og sa til ham: «Jeg er Gud Den Allmektige, vandre for mitt åsyn og vær ustraffelig» (1 Mos 17,1). Den som er blitt rettferdig ved troen, slik Abraham, skal nå også vandre for Gud i fromhet og rettferdighet. Og også når Gud drøyer med hjelpen sin, skal han ikke slakke av i troen, i bønnen og i å gjøre det gode. Ja, Den Allmektige oppfyller i sin tid det han har lovt sine egne.

Slik fornyet Gud nå sin pakt med Abraham og sitt løfte. Ikke med Ismael, men med Isak, som Sara skal føde, vil Gud opprette sin pakt. Også nå gjaldt løftet først og fremst at Abraham skulle bli far til mange folk. Igjen blir Abraham vist på avstand det store folket som skal samles fra alle folk ved den ene ætten, Isaks ætt, Kristus: kirken av alle troende (Rom 4,17). Det er en evig pakt. Guds folk, Kristi kirke, består i evighet.

Dette tilsagnet stadfestet Gud ved at han forandret navnet på Abraham og hans hustru. Abraham skal heretter ikke lenger hete Abram, «høy far», men Abraham, «far til en mengde». Og hans hustru skal heretter ikke lenger kalles Sarai, «min fyrstinne», men Sara, «fyrstinne», det vil si mor til konger og folk.

Abraham falt på sitt ansikt og lo, av glede og undring. Ja, det var tilbedelse av Guds store makt og nåde. Det var tro. Abraham så ikke på sitt eget legeme, som alt var utlevd, og heller ikke på Saras utlevde legeme. Men han ga Gud æren og var fullt viss på at det Gud lover, det er han også mektig til å gjøre (Rom 4,19–21). Den rette tro ser bort fra det som er for øynene, og holder seg alene til Guds ord og løfte.

For å stadfeste sitt løfte ga Gud Abraham enda et tegn på pakten: omskjærelsen. Alt av hankjønn i hans hus og blant hans etterkom-

[3] NB: «Lakai Ro'is brønn» (1 Mos 16,14).

mere skulle omskjæres. Omskjærelsen av kjødets forhud pekte på at Abrahams ætt skulle omskjære sitt hjertes forhud og være et hellig folk (5 Mos 10,16). Men framfor alt var omskjærelsen et segl på troens rettferdighet (Rom 4,11).

Omskjærelsen er forbilde på den hellige dåp, den nye pakts sakrament. Ved vanndåpen, dette ytre tegnet, blir den rettferdighet som gjelder for Gud, syndenes forlatelse, beseglet og gjort viss for oss. Og samtidig formaner dåpen oss til å drukne den gamle Adam ved daglig anger og omvendelse og vandre for Gud i renhet og rettferdighet.

21. Herren besøker Abraham

1 Mos 18,1–15

Her blir det fortalt om en nåderik hjemsøkelse fra Gud som Abraham fikk. En gang Abraham satt i teltdøren i Mamres lund ved Hebron, sto det tre menn foran ham. To av dem var engler (1 Mos 19,1; Hebr 13,2), den tredje var Herren selv. Det heter jo at Herren viste seg for Abraham. Og det var Herrens engel. For den Herren som talte med Abraham, blir skilt fra den Herren som lot ild regne ned fra himmelen over Sodoma (1 Mos 19,24).

Abraham skjønte straks at det var Herren som tok inn hos ham. Han hilste de himmelske sendebudene med ærbødighet, ønsket dem velkommen og gjorde i stand et godt måltid for dem.

Hebreerbrevet viser til dette eksemplet fra Abraham når det formaner de kristne: «Glem ikke gjestfrihet!» Det minner om at noen på denne måten har hatt engler til gjester (Hebr 13,2).

Herrens engel viste seg for Abraham i menneskeskikkelse, slo seg ned i teltet hans og åt og drakk hos ham. Dette underfulle som skjedde, peker fram mot den velsignede tiden da Guds Sønn besøkte sitt folk, bodde som menneske blant mennesker og åt og drakk med syndere. Og det peker i det hele på Det nye testamentes tid, da Guds Sønn, som er blitt menneske, lar menneskene, sine brødre, se og smake hans vennlighet og godhet.

Etter måltidet bar de himmelske sendebudene fram sitt ærend. Herren stadfestet sitt tidligere løfte. Han sa til Abraham: «Jeg vil komme tilbake til deg på denne tiden neste år, og se, da skal Sara, din hustru, ha en sønn» (1 Mos 18,10).

Vi hører ikke at Herren viste seg på ny for Abraham et år senere. Vi vet bare at Sara virkelig fødte en sønn et år senere. Men nettopp i og med denne sønnen tok Herren igjen inn i Abrahams hus, bare på usynlig vis. Slike særlige velgjerninger fra Gud er en nådig hjemsøkelse fra Gud. I og med sine gaver kommer Herren selv nær til menneskenes barn og griper deres hjerter med sin kjærlighet.

Sara, som sto bak teltdøren og hørte denne talen fra Herren, lo for seg selv. Det var tvil, vantro. Hun mente det var umulig at hun skulle føde en sønn i sin høye alder. Herren, han som vet alt, holdt henne til ansvar for dette og overbeviste henne også om løgn da hun sa: «Jeg lo ikke!» (1 Mos 18,15). Men Herren støtte ikke Sara bort for en slik skrøpelighet i hennes kjød. Han hadde tålmodighet med henne og tok ikke løftet sitt tilbake.

Gud refser ennå i dag i sitt ord sine troendes synder og feil, særlig deres vantro og lille tro. Det er dårskap å tvile på Guds makt. For Gud er jo ingenting umulig. Men Herren er også barmhjertig og sparer vår skrøpelighet. Han gjør ikke med oss etter våre synder og gjengjelder oss ikke etter våre misgjerninger (Sal 103,10).

22. Abraham går i forbønn

1 Mos 18,16–33

Da de tre mennene hadde båret fram sitt ærend for Abraham, gikk de videre mot Sodoma, og Abraham fulgte dem på veien. Nå åpenbarte Herren for Abraham hva han hadde i sinne med Sodoma, for ropet over byen hadde nådd hans ører. Abraham var nå en gang utvalgt av Gud til stamfar for Guds folk. Alle jordens slekter skulle velsignes ved ham. Han vandret på Herrens veier, og Gud hadde utsett ham til også å lære sine barn Herrens veier. Derfor gjorde Gud ham til sin fortrolige, til en som visste om hans hemmeligheter. Abraham blir kalt Guds venn (Jak 2,23).

Det gjelder alle troende. De er Guds venner og fortrolige. Og Gud har ved sitt ord åpenbart også for dem hva han en dag skal gjøre med denne syndige verden. Det vet ikke verden, og den vil ikke vite av at det snart skal være slutt med den.

Og nå gikk Abraham i forbønn for den syndige byen Sodoma. Samtalen hans med Herren er et mønster på bønn. Troen viser seg nettopp også i bønnen og forbønnen. Abraham sa: «Se, jeg har dristet

meg til å tale til Herren, enda jeg er støv og aske» (1 Mos 18,27). Han vet at han har verdens dommer foran seg. Den rette bønn er ydmyk og ærbødig. Og likevel er den samtidig tillitsfull, ja, dristig og inntrengende.

Først ba Abraham Herren om å tilgi den syndige byen om han fant femti rettferdige der. Så prutet han seg ned fra femti til ti. Hans forbønn tok altså sikte på at Gud skulle spare synderne. Det er hovedinnholdet i alle de troendes bønner. For seg selv og for andre, også for den syndige verden, ber de om miskunn, skånsel og tilgivelse.

Troens bønn er heller aldri forgjeves. Gud ødela de syndige byene fordi han ikke fant ti rettferdige der. Men at Lot ble berget, var også en frukt av Abrahams forbønn. Gud holder den syndige verden oppe og gir den ennå frist til omvendelse for de rettferdiges skyld, for de helliges forbønns skyld. Men til sist tar riktignok Guds tålmodighet slutt. Til sist kommer Guds vrede over alle som har foraktet hans tålmodighet og de frommes forbønn.

23. Sodomas synd

1 Mos 19,1–22

De to englene kom nå til Sodoma, og der fant de snart ut at folket i Sodoma virkelig var så onde som ropet lød, det ropet som hadde nådd opp til Gud. Avskyelig, unaturlig utukt, det var Sodomas egentlige synd. Sodomas innbyggere ville ha omgang med de to mennene som hadde tatt inn i Lots hus. Alle alvorlige formaninger fra Lot avviste de, og de ville ha satt sitt skammelige forsett ut i livet om ikke Herren hadde slått dem med blindhet. Nå var Guds tålmodighet slutt. Nå lot Gud sin vrede få fritt løp.

Av dette ser vi at det finnes synder som roper til himmelen framfor andre og utfordrer Guds hevn. Sodomittisk utukt er en slik synd som roper til himmelen. Hele verden er nå fylt av kjødets skammelige gjerninger og er blitt en stank for Gud. Menneskene som er druknet i kjødets lyst, lar seg heller ikke advare og veilede. Derfor skal Guds vrede snart bryte løs.

Men det finnes en synd som er enda verre enn Sodomas synd. Kristus sier at Sodomas land skal få det tåleligere på dommens dag enn de byene som hadde sett hans store gjerninger og likevel ikke

hadde vendt om (Matt 11,24). Det finnes ingen større skyld enn når en forakter Kristus, Kristi ord og Kristi nåde.

Men i Sodoma fantes det ennå en rettferdig. Det var Lot. Hans rettferdige sjel ble plaget da han dag for dag så de skamløse menneskenes utuktige ferd (2 Pet 2,7–9). Han hadde ennå sans for det himmelske, det guddommelige. Han kjente igjen Guds sendebud i de to mennene, tok dem inn i sitt hus og våget livet for dem. Derfor sparte Gud ham. Mennene ba ham gå ut av byen.

Slik har Gud overalt sine utvalgte, også i en utro og forherdet slekt. Disse fromme sjelene tar anstøt av den vantro verdens ugudelige vesen. De refser også verdens onde gjerninger og gir Gud æren. Og derfor blir de også bevart når Guds dommer bryter løs.

Men Lots eksempel viser også hvor stor skrøpelighet som ofte ennå henger ved de troende. Lot nølte med å gå ut av byen, så mennene måtte gripe ham og så å si føre ham ut med makt. Han ville ikke flykte opp i fjellene, men bli i nærheten. Han ba om å få den lille byen Soar, og den bønnen ble også oppfylt. Slik er de rettferdige ofte ennå svært forsagte og nølende når det gjelder å si fra seg alt det som er i verden. Men Gud er svært tålmodig, han sparer deres skrøpelighet og hjelper dem ut.

24. Sodoma og Gomorra går under

1 Mos 19,23–38

Nå blir Guds vredesdom skildret, den som rammet disse syndige byene. Herren, det vil si Herrens engel, som ennå var til stede på jorden, lot svovel og ild regne ned fra Herren i himmelen over Sodoma og Gomorra. Han ødela disse byene og hele traktene omkring. Han ødela og fordømte disse skamløse menneskene. Byene ble lagt i aske (2 Pet 2,6–7). Selv jordsmonnet de sto på, som hadde mange lag med jordbek, ble brent ut. Det var en hjemsøkelse fra Gud i dom og rettferdighet.

Følgene av den kan en ennå se. I disse traktene ligger nå Dødehavet. Det er for det meste dekket av svoveldamp. Langs breddene ligger store klumper av svovel og salpeter. Nesten alle ting rundt omkring er dekket av en saltskorpe.

Da Gud ødela Sodoma og Gomorra, satte han dem til et forbilde på de ugudelige i senere tider (2 Pet 2,6). På liknende måte er det senere

gått byen Jerusalem og mange andre byer der synden ropte til himmelen. Og ved verdens ende skal Herren la ild regne fra himmelen over hele jorden, og himmelen og jorden og verkene på den skal brenne opp. Guds vrede skal åpenbares over all menneskenes ugudelighet.

Riktignok skal det være forskjell i dommen. Sodoma og Gomorra skal få det tåleligere på dommens dag enn de som har foraktet Kristus og evangeliet om Kristus. De skal da få det verst og bli støtt ned i det nederste helvete.

Lot og døtrene hans slapp unna dommen. Herren vet å fri de gudfryktige (2 Pet 2,9). Det blir framhevet med ettertrykk at Gud kom Abraham i hu da han førte Lot ut fra byene. De helliges bønner og forbønner faller aldri til jorden.

Men Lots hustru ble til en saltstøtte fordi hun så seg tilbake, mot Herrens bud. Kristus sier til disiplene sine: «Husk Lots kone! Den som søker å vinne sitt liv, skal miste det» (Luk 17,32–33). Den som har sluppet unna denne verdens vesen, skal virkelig ta seg i vare og ikke se seg tilbake på det han har forlatt.

I det siste avsnittet av dette kapitlet blir det fortalt enda litt fra Lots senere liv og om hans etterkommere. Sønnene til hans to døtre var Moab og Ammon, stamfedrene til moabittene og ammonittene, de fiendtlige naboene til Israels folk. De var avlet i blodskam.

Men det var ikke vanlig vellyst som drev Lots døtre til å legge seg hos sin far. De hadde heller barn og slektens framtid for øye. Lot var heller ikke helt uskyldig i denne saken. Hadde han holdt ut i å våke og be, ville han ikke ha latt seg gjøre drukken. Men like fullt gjelder Lot i Skriften som eksempel på en rettferdig som tross all sin skrøpelighet blir bevart i dommen, om enn som gjennom ild.

25. Abraham i filistrenes land

1 Mos 20

Etter at Sodoma og Gomorra hadde gått under, dro Abraham bort fra Hebron til Gerar i filistrenes land. Der kom han i en liknende knipe på grunn av sin hustru Sara som tidligere i Egypt. Abimelek, kongen i Gerar, lot Sara hente og ville gjøre henne til sin hustru.

Men Abimelek var ikke en ugudelig tyrann som den faraoen i Egypt. Han var en from hedning. Han trodde på Israels Gud. Hvor Abraham enn kom, forkynte han Herrens navn. Og denne forkyn-

nelsen var ikke forgjeves. Alt den gang ga Gud mange hedninger omvendelsen til livet (Apg 11,18).

Abimelek hadde altså latt Sara hente med et enfoldig hjerte, fordi han holdt henne for Abrahams søster. Likevel straffet Gud Abimelek for at han hadde tatt Sara. Han slo ham med en dødelig sykdom og lukket morslivet for alle kvinnene i hans hus. En kan også synde og fare vill i god mening.

Denne plagen var samtidig en velgjerning mot Abimelek. På denne måten hindret Gud ham i å røre Sara, Abrahams ektehustru, og bevarte ham fra en grov misgjerning. Slik bruker Gud ofte kors og trengsel for å drive sine egne bort fra synd og misgjerning og holde dem borte fra den. Samtidig viste Gud i en drøm Abimelek årsaken til og hensikten med den plutselige hjemsøkelsen.

Abimelek, som fryktet Gud, lot seg veilede og ga Abraham hans hustru urørt tilbake. Han holdt Abraham til ansvar for at han hadde gitt Sara ut for å være sin søster. Men Abraham ga ham bebreidelsen tilbake. Det var virkelig ingen gudsfrykt i filistrenes land. Derfor hadde Abraham god grunn til å frykte at filistrene skulle drepe ham og så ta hans hustru. Og han hadde grunn til å tenke ut allslags midler for å verne liv og lemmer.

Abimelek tok imot tilrettevisningen. Han æret Abraham, ga ham mye fe og mange tjenestefolk og ga særlig Sara en rik soningsgave, som skulle vise hennes uskyld for all verden. Det er et tegn på sann omvendelse at en lar seg veilede og tukte av Gud og mennesker når en en gang har gjort et feiltrinn.

Hele denne fortellingen er igjen et bevis på hvor nådig og underfullt Herren vokter og verner sine utvalgte i denne onde verden. Salmisten priser Gud for de fromme patriarkene og tenker da på denne og liknende hendelser: «Da tillot han ikke noe menneske å gjøre vold imot dem, og han straffet konger for deres skyld: Rør ikke ved mine salvede, og gjør ikke mine profeter noe ondt!» (Sal 105,14–15).

Noe liknende gjelder alle Guds fromme barn. Herren holder sin hånd over dem, så de onde menneskene de bor og ferdes blant, ikke får gjøre dem skade eller vondt, ikke får krumme et hår på hodet deres uten hans vilje.

26. Isak blir født, og Ismael blir drevet ut

1 Mos 21,1–14

Mens Abraham bodde i filistrenes land, oppfylte Gud endelig det han hadde lovet ham. Herren så til Sara. Hun ble med barn og fødte Abraham en sønn i hans alderdom. «Ved tro fikk også Sara kraft til å bli mor for en ætt, og det til tross for sin høye alder. For hun aktet ham trofast som hadde gitt løftet» (Hebr 11,11).

Abraham omskar sønnen sin den åttende dagen og kalte ham Isak. Sara forklarte navnet da hun sa: «Gud har gjort det så jeg må le!» (1 Mos 21,6). Isak var en gledens sønn. Denne gleden viste Abraham også ved at han holdt et stort gjestebud den dagen Isak ble avvent.

Isaks fødsel minner om det større underet, Kristi fødsel. Isak ble født av Sara mot naturens gang, enda hennes legeme alt var utlevd. Kristus ble født som menneske av jomfru Maria, mot alle naturens lover. Og likesom Sara fikk også Maria ved troen på Guds løfte kraft til å bli med barn og føde.

Isak er et forbilde på alle troende. Likesom Isak er de løftets barn (Rom 9,8; Gal 4,28). Isak ble født i kraft av løftet. Guds troende barn er på åndelig vis født ved løftet og av løftet. De er gjenfødt av uforgjengelig sæd, ved Guds levende ord (1 Pet 1,23).

Da Isak vokste opp, ble han spottet av Hagars sønn Ismael. Da Sara så det, krevde hun at Abraham skulle drive ut trellkvinnen og sønnen hennes. Trellkvinnens sønn skulle ikke arve sammen med Isak, løftets sønn. Gud stadfestet Saras krav og sa: «I Isak skal det nevnes deg en ætt» (1 Mos 21,12). Det vil si: Isaks ætt er den lovede ætten. Abraham adlød Guds befaling og sendte Hagar og gutten hennes bort fra huset sitt, om enn med tungt hjerte.

Dette har en dypere betydning, slik Paulus viser i Gal 4,29–30: «Men han som var født etter kjødet, forfulgte ham som var født etter Ånden. Og slik er det nå også.» De åndelig sinnede, alle Guds barn, blir spottet og forfulgt av de kjødelig sinnede, verdens barn. Og likesom trellkvinnen og sønnen hennes den gang skulle drives ut, slik er det nå Guds vilje at de troende skiller seg fra de vantro og holder seg borte fra dem, så de ikke mister sin tro og sin himmelske arv.

27. Abraham i Be'er-Sjeba

1 Mos 21,14–34

Hagar, som var drevet ut, flakket omkring i ørkenen, og sønnen hennes holdt på å dø av tørst. Da viste Guds engel seg igjen, som trøster for den dypt bedrøvede kvinnen. Han viste henne en vannkilde og berget slik gutten fra døden. Ismael vokste så opp i ørkenen, og Gud var med ham. Ismael fikk også en del av Abrahams velsignelse. Abrahams tro og frykten for Herren var ikke helt slukket i ham. Slik tar Herren seg også av dem som er svake i troen, og holder deres sjel i live.

I Abrahams liv og kår ble ingenting forandret etter at Isak var født, løftets sønn og gledens sønn. Han var en fremmed i filistrenes land og måtte tåle mye urett. Abimeleks tjenere tok fra ham brønnene han hadde gravd. De troende er gjester og fremmede på jorden. Hvor de enn slår opp teltet sitt, har de sin plage og sitt besvær, og de må finne seg i mye fra sine medmennesker.

Kong Abimelek merket mer og mer at en Guds profet bodde i landet hans. Derfor kom han til Abraham og sluttet en formelig pakt med ham. De sverget hverandre troskap og vennskap. Derfor ble stedet kalt Be'er-Sjeba, det vil si edens brønn. De fromme har ikke mange venner på jorden. Men av og til lar Gud dem likevel få gunst og vennskap hos de store og mektige på jorden, så de kan bo trygt der de er.

I Be'er-Sjeba plantet Abraham trær og slo seg ned for godt. Og der forkynte han navnet til den evige Gud, han som holder troskap mot sine og oppfyller det han har lovet dem (1 Mos 21,33).[4]

Dette er de troendes glede og gjerning på jorden: å prise Herrens navn, sin Guds godhet, nåde og troskap, og å forkynne hans ord. Slik fyller de sitt kall på jorden. For de er kalt til å hjelpe sine medmennesker, så også de kan komme til sannhets erkjennelse.

28. Isak blir ofret

1 Mos 22

Abrahams tro ble nå satt på en hard prøve. Gud bød ham å ofre sin sønn Isak, løftets sønn. Og Abraham gjorde det Gud befalte ham. Han gikk med sønnen sin opp på Moria-høyden og gjorde offeret i stand

[4] NB: «og der påkalte han Herrens, den evige Guds navn».

der. Ja, han sparte ikke sin egen sønn; så langt det sto til ham, ofret han Isak. Slik viste Abraham troen sin i gjerning, i lydighet (Jak 2,21).

«Ved tro bar Abraham fram Isak som offer da han ble satt på prøve. Ja, han … bar fram sin enbårne sønn, enda det var blitt sagt til ham: I Isak skal det nevnes deg en ætt.» Likevel holdt han fast ved løftet: «Han tenkte at Gud også er mektig til å reise opp fra de døde» (Hebr 11,17–19). Han sa jo til tjenesteguttene som ble igjen nedenfor fjellet: «… så kommer vi tilbake til dere» (1 Mos 22,5).

Også her er Abraham et forbilde for alle troende. Troen blir prøvd og stadfestet i anfektelsen. Den rette tro holder fast ved Ordet, ved Guds nådige løfte, også når Gud for en tid stiller seg fremmed, ja, viser seg hard, og når en i hjertet ikke kjenner annet enn vrede og unåde.

Abrahams eksempel lærer og formaner oss til straks å følge Guds vilje og bud og til å ofre alt for Guds skyld, også det kjæreste. Samtidig skal vi stole på Guds makt og ikke tvile på at han kan erstatte oss alt og gi tilbake også det som gikk tapt.

Isak bar villig veden som faren hadde lagt på ham, og lot seg binde fast på veden uten å knurre. Han er et eksempel på tålmodighet. Også det er et bevis på tro, at en villig og uten å knurre tar imot og bærer alt det Gud legger på en.

Da Abraham alt hadde rakt ut hånden for å slakte sønnen, grep Herrens engel inn og hindret ham. Han viste Abraham en vær som han skulle ofre i stedet for sønnen. Etter at Abraham hadde bestått denne troens prøve, stadfestet Herren løftet sitt til ham: løftet om den ene ætten, Kristus, som alle jordens folk skal velsignes i, og om den talløse ætten, kirken av alle troende.

Og han la til at hans ætt, det vil si Guds folk, skal ta sine fienders porter i eie og overvinne alle fiender. Ja, vår tro er den seier som har seiret over verden (1 Joh 5,4). Slik pleier Gud å vederkvege sine og la sitt ansikt lyse over dem når de har stått seg i anfektelsen. Etter mørke dager lyser Guds store og trøstefulle løfter desto klarere og sterkere inn i hjertet.

Denne fortellingen om Isaks ofring minner oss også om et offer som er uendelig mye større. Vi kommer her i hu at Gud ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle (Rom 8,32). Og vi kommer i hu at Kristus, Guds Sønn, så villig bar sitt kors og lot seg nagle til treet, og

at han der på treet bar fram offeret for våre synder. Slik har han for vår skyld gått gjennom døden og fram til livet.

29. Sara dør og blir begravet

1 Mos 23

Nå finner vi Abraham igjen på hans gamle bosted, i Hebron i Kanaans land. Der døde Sara, hans hustru. Sara hadde vandret i troen. Riktignok ble hun en gang svak i troen og begynte å tvile på løftet. Men hun ble sterk i troen igjen og fikk også se noe av det som var lovet henne: Hun så Isak, løftets sønn, og fikk ham tilbake fra de døde. Og slik hun hadde levd i troen, døde hun i troen og arvet den velsignelsen, den evige velsignelsen, som var lovet Abraham og hans ætt.

Likesom Abraham er far til alle troende, regnes Sara i Skriften som mor til alle troende kvinner. De troende kristne kvinnene kalles Saras døtre (1 Pet 3,6). Sara, den frie kvinnen og husfruen, er et bilde på Det nye testamentes kirke, der barna er født etter Ånden (Gal 4,21 ff.). Slik er i korthet livsløpet til alle troende: De tror løftet, lever og dør i troen og får velsignelsen her og hisset.

Abraham sørget over sin hustru og gråt over henne. Det strider ikke mot troen at også troende gråter over sine døde. Døden, som river over de nærmeste blodsbånd, er nettopp en bitter smerte. Og troen dreper ikke de naturlige følelsene.

Deretter blir det fortalt utførlig om en handel Abraham gjorde. Hebrons innbyggere, hetittene, tilbød ham en av sine gjeveste graver, så han kunne begrave sin døde. Men Abraham ville ikke ta imot noe jordstykke i gave. Han kjøpte seg en hule og åkeren den lå i, av hetitten Efron, og betalte en høy pris. Kjøpekontrakten ble sluttet mens Hets barn så og hørte på, med mange vitner. Dette jordstykket var altså Abrahams lovlige eiendom og arv.

Også i denne handelen viste Abraham sin tro. Gud hadde lovet ham og hans ætt hele Kanaans land til eiendom. Da han kjøpte en liten del av dette landet til eiendom, vitnet han at han trodde Guds løfte. Slik viser Guds barn sin tro også i handel og vandel, i de daglige gjerningene i sitt kall. I alt de gjør, har de Gud og Guds ord for øye.

I hulen som han hadde kjøpt av Efron, begravde Abraham sin hustru. Det blir uttrykkelig framhevet at denne familiegraven lå ved Hebron, i Kanaans land. I løftets land begravde Abraham Sara.

Dermed bekjente han at også hans døde hustru hadde del i den lovede velsignelsen, og at det fortsatt var håp også for dette døde legemet. De troende begraver sine døde og overgir legemet til jorden i det visse håp om en gledelig oppstandelse til det evige liv.

30. Elieser møter Rebekka

1 Mos 24,1–28

Abraham hadde nå i sin høye alder bare ett ønske igjen: å gi sønnen sin Isak en hustru som var av samme sinn som ham. Av døtrene til de hedenske kanaaneerne skulle han ikke ta seg hustru. Derfor sendte Abraham tjeneren sin Elieser til Mesopotamia, til slektningene sine, for at han skulle hente en hustru til sønnen derfra. Der hadde gudsfrykten ennå holdt seg. Det er foreldrenes sak å gifte bort barna sine, og fromme foreldre ser også til at det blir en from ektefelle.

Abraham hadde en god sak. Derfor lot han seg ikke rokke av Eliesers innvending om at kvinnen kanskje ikke ville følge med ham. Han var viss på at Gud ville gi reisen velsignelse og lykke. Når vi i Guds navn har satt oss fore noe som Gud har behag i, da kan vi også være visse på Guds hjelp og velsignelse.

Da Elieser var kommet i nærheten av Nakors by, slo han seg først ned ved en brønn. Han begynte det oppdraget han hadde fått, med bønn. Han ba Gud om å møte ham der og føre til ham en kvinne som passet for Isak. Han hadde knapt talt ut før Rebekka sto der, datter av Betuel, Nakors sønn. Hun oppfylte de vilkårene Elieser hadde bedt Gud om. Når omstendighetene føyer seg så underfullt og vel, er det Gud som møter oss. Elieser undret seg da han merket at bønnen hans var hørt, og han takket Gud.

Det er alle troendes erfaring. De ber Gud om noe som er etter hans vilje, og ofte skjer det at de får det de ber om mens de ennå roper, eller før de roper. De erfarer at det finnes en levende Gud som hører bønn, og de takker Gud for hans troskap og barmhjertighet.

Elieser utførte villig det hans herre ville. Hans herres og herrens sønns vel lå ham like mye på hjertet som hans eget. Slik er han også et bilde på en from og tro tjener.

Rebekka møtte den fremmede mannen så vennlig og viste seg så tjenestevillig mot ham. Enda hun var datter av en rik mann, var hun ikke for god til selv de ringeste tjenester. Hun ga kamelene hans vann

og tilbød ham husly i farens hus. Slik er hun et bilde på en from og gudfryktig jomfru, og hun viste dyder som også kler en hustru vel.

31. Elieser ber om Rebekka for Isak

1 Mos 24,29–67

Elieser, Abrahams tjener, ble tatt vennlig imot av Laban, Rebekkas bror, og av Betuel, hennes far. Men før han rørte maten som var satt fram for ham, la han fram sitt ærend. Han fortalte om Abraham, sin herre, og om hans sønn Isak, om oppdraget Abraham hadde gitt ham, og om hvordan han hadde møtt Rebekka ved brønnen. Laban og Betuel så Herrens hånd i dette underfulle møtet og var straks villige til å la Rebekka dra med ham.

Slik ser også vi ofte Guds ledelse og hans underfulle styre i det som føyer seg i livet vårt. Og da skal vi også la Guds ledelse og styre bestemme hva vi beslutter og gjør.

Så ble Rebekka selv spurt om hun ville dra med denne mannen, og hun ga straks sitt ja. Det er foreldrene som gifter bort barna sine. Men da trengs det selvsagt også at barna selv er villige og samtykker i ekteskapet. Foreldre synder hvis de vil tvinge en ektefelle på et barn.

Da saken var avgjort, ga Elieser Rebekka, hennes mor og hennes bror de kostbare gavene han hadde tatt med. Det var en stadfestelse av trolovelsen. Men framfor alt bøyde han seg i stillhet for Herren og takket ham for at reisen hadde lykkes. Slik blander de troende stille bønnerop og sukk, også takkesukk, inn i alle sine gjerninger og alt de opplever fra dag til dag. Den ene gangen sender de et «Gud, hjelp!» opp mot himmelen, den andre gangen et «Gud være takk!».

Etter at Elieser hadde nådd målet sitt, ville han ikke la seg holde tilbake lenger. Laban og Betuel lot ham også dra i fred og sendte søsteren av sted med en velsignelse. Når en har begynt et verk med Gud, og Gud synlig har gitt nåde og velsignelse til det, skal en ikke nøle og vente. En skal skynde seg å fullføre det, så ikke Satan får rom og til slutt ødelegger alt.

Da Elieser kom hjem med Rebekka, møtte Isak ham ute på marken. Han hadde gått ut for å grunne og be (1 Mos 24,63).[5] Og sikkert la han da også fram for Gud sin sak om den hustruen Elieser skulle føre til ham. Nå fikk han det han hadde ønsket og bedt om. Bønn og bønnhø-

[5] NB: «for å ha en stille stund».

relse faller ofte sammen. Isak førte Rebekka inn i sin mors telt, og hun ble hans hustru. At han fikk henne kjær, var også et bevis på at dette var et ekteskap som Gud virkelig hadde behag i.

32. Abraham dør og blir begravet

1 Mos 25,1–18

Her blir det nevnt én ting til fra Abrahams liv: hans ekteskap med Ketura. Barna fra dette ekteskapet ble, likesom Ismaels barn, stamfedre til arabiske folk. Abraham sendte sønnene han hadde med medhustruene sine, bort fra huset sitt. De skulle ikke arve sammen med Isak, løftets sønn. Så bodde de utenfor Kanaan, løftets land, sørøst for landet, mot Egypt og Assyria. Abraham ga dem rike gaver med på veien.

Men de tok også med seg en annen og bedre arv fra Abrahams hus. Blant disse folkene som stammer fra Abraham, holdt den rette gudskunnskapen seg ennå lenge. Blant etterkommerne etter Hagar og Ketura fantes også mange åndelige barn av Abraham. Gud har sine utvalgte overalt.

Så døde Abraham, gammel og mett av dager. Sønnene hans, Isak og Ismael, begravde ham, og det i den hulen ved Hebron der også Sara var gravlagt. Ennå i dag viser en der fram de hellige patriarkenes familiegrav. Det gikk altså med Abraham helt slik det går med mennesker. Ser en på det ytre, er de troende også i døden lik andre mennesker. De blir gamle, sykner hen, dør og blir begravet.

Men i virkeligheten er det en veldig forskjell på de frommes død og de ugudeliges død. Da Abraham døde, ble han samlet til sitt folk (1 Mos 25,8),[6] det vil si til sine troende fedre, som alt før ham hadde nådd troens mål, til de fullendte rettferdiges folk. Dette er de troendes håp: at de gjennom døden skal komme helt til Gud og bli samlet til Guds folk, til menigheten av de førstefødte som er oppskrevet i himlene.

Til slutt blir det fortalt tre ting om Ismael, Abrahams sønn. Først om hans tolv sønner, som ble mektige fyrster. Dernest blir det sagt at han slo seg ned foran brødrene sine, eller midt imot sine brødre. Det betyr: Han og hans ætt fikk sin arv ved siden av brødrene, Isaks barn,

[6] NB: «og han ble samlet til sine fedre».

ved grensen til det lovede landet. Men det viktigste var at også han ble samlet til sitt folk da han døde.

Ismael, trellkvinnens sønn, er i Skriften et bilde på de kjødelig sinnede. Kjødet var svært sterkt i ham. Likevel fikk Abrahams ånd og tro til slutt seieren også hos ham. Så døde han i troen, døde salig. Dette er og blir det viktigste: at en etter kampen i dette livet, den harde kampen mellom kjød og ånd, til slutt får en salig død.

33. Isaks sønner

1 Mos 25,19–34

Nå begynner historien om Isak, løftets sønn. I Rebekka hadde han funnet en hustru som var av samme sinn som ham. Men på den lykkelige, glade begynnelsen fulgte det også tunge stunder i dette ekteskapet, slik det gjerne går i ekteskapet. Rebekka var, likesom Sara, barnløs i lang tid. Da ba Isak til Herren for henne. Slik han først hadde bedt Herren om denne hustruen, ba han nå også om barn. Alt godt, også velsignelsen i ekteskapet, vil Gud at vi skal be ham om.

Rebekka ventet tvillinger, og barna støtte mot hverandre i livet hennes. Da fikk hun en viktig åpenbaring fra Gud om sine etterkommere. To fiendtlige folk skulle komme av hennes liv. «Og den eldste skal tjene den yngste» (1 Mos 25,23). Jakob, den yngste sønnen, og hans ætt skulle ha forrangen framfor Esau, den eldste sønnen, og hans slekt. Jakob, ikke Esau, skulle være arving og bærer av løftet. Dit sikter også profeten Malakis ord: «Likevel har jeg elsket Jakob, men Esau hatet jeg» (Mal 1,2–3).

Paulus skriver i Romerbrevet: «Og da de ennå ikke var født, og ennå ikke hadde gjort verken godt eller ondt – for at Guds råd etter hans utvelgelse skulle stå fast, ikke på grunn av gjerninger, men ved ham som kaller – da ble det sagt til henne» (Rebekka): «Den eldste skal tjene den yngste» (Rom 9,11–12).

Apostelen mener at vi av denne historien skal lære noe om vår evige utvelgelse. De som likesom Isak er født av løftet, etter Ånden, og som likesom Jakob er utvalgt og kalt av Gud, de er Abrahams rette barn, de er i sannhet Guds barn.

Før vi hadde gjort godt eller ondt, før vi var født, fra begynnelsen av har Gud utvalgt oss til salighet. At vi er løftets barn, Guds barn og

arvinger til det evige liv, har vi ikke oss selv å takke for, ikke det vi selv har gjort eller vært. Det har vi alene Guds frie nåde å takke for.

Så hører vi om tvillingenes fødsel. Den eldste var rødlig og lodden som et skinn. Derfor fikk han navnet Esau, den lodne. Den yngste holdt broren i hælen da han ble født. Derfor ble han kalt Jakob, det vil si hælholderen eller den listige. Det var et knep i kamp å gripe motstanderen i hælen og slik prøve å felle ham. Jakob ble siden en from og stille mann som holdt seg hjemme og gjette buskapen. Esau levde et friere liv og ble jeger.

At brødrene var så ulike av art og sinn, viste seg særlig i den handelen som blir fortalt på slutten av dette kapitlet. For Jakob var førstefødselsretten hellig alvor, og likeså Guds løfte, som var knyttet til førstefødselsretten. Esau foraktet førstefødselsretten og løftet. Han satte dem over styr og solgte dem for en rett linser.

Slik er Jakob et bilde på dem som framfor alt søker Guds rike og trenger seg inn i himlenes rike med makt. Esau er et bilde på dem som er jordisk og kjødelig sinnet, og som gir slipp på det evige for å vinne og nyte det timelige.

34. Isak flytter omkring

1 Mos 26

Det som her blir fortalt om Isak, minner om liknende trekk fra Abrahams liv. Særlig blir det framhevet at Isak måtte lide og tåle mye. Likesom Abraham bodde han som fremmed i løftets land. Også han måtte under en hungersnød flykte til filistrenes land, og også der hadde han mye plage. Både hans hustru og han selv kom i fare. Filisterne fylte igjen gang på gang brønnene som tjenerne hans hadde gravd. Også i sin egen familie fikk han hjertesorg, ved sønnen Esaus hustruer.

Men han viste sin tro i tålmodighet. Og Gud trøstet ham i hans nød. Etter trykk og trengsel ga han ham rom igjen. Han bevarte ham og hans hustru i farens stund. Han ga ham mye gods, så han også blant hedningene gjaldt for å være Herrens velsignede. Han gjorde landets konge til hans venn og velynder. Og det største av alt: Han gjentok og stadfestet for ham det løftet som alt Abraham hadde fått. Så forkynte også Isak Herrens navn, likesom sin far (1 Mos 26,25).[7]

[7] NB: «og påkalte Herrens navn».

Dette er et speil av de troendes liv på jorden. De merker på hvert skritt at de er pilegrimer her nede. De må føye og bøye seg, tåle mye fra de ugudelige og komme gjennom mange farer. Også i sitt eget hus har de mangt et besvær. Men gjennom sorg går det for dem alltid igjen til glede. På mange vis erfarer de Guds velsignelse, vern og hjelp. Og framfor alt trøster de seg ved Guds nådige ord og ordets herlige løfter. Og så lenge de lever, forkynner de Herrens navn, sin Guds godhet og troskap.

35. Jakob får førstefødselsvelsignelsen

1 Mos 27,1–29

Isak bodde nå igjen i Be'er-Sjeba, ved den sørvestlige grensen av Kanaan. Der skjedde det vi leser her. Isak holdt av Esau, sin eldste sønn, og ville gi ham førstefødselens velsignelse.

Da kommer Rebekka ham i forkjøpet, og ved en list skaffer hun sin sønn Jakob farens velsignelse. Mens Esau er ute på marken for å jage vilt til faren, lager hun i stand et kje. Med skinnet av kjeet kler hun hendene og halsen til sønnen. Etter morens ord bringer Jakob faren den lekre retten og gir seg ut for å være Esau. Bedraget lykkes, og etter at Isak har spist og drukket, velsigner han Jakob.

Velsignelsen hans gjelder ikke bare jordiske goder og verdslig herredømme. Til syvende og sist sikter den til Kristus, den lovede ætten. For til slutt heter det: «Forbannet være den som forbanner deg, og velsignet være den som velsigner deg!» (1 Mos 27,29). Men det er av Kristus, av hvordan menneskene stiller seg til Kristus, at forbannelse og velsignelse avhenger.

Rebekka er hovedpersonen her. Det er hun som ved det hun gjør, vender førstefødselens velsignelse og løftet til sin sønn Jakob. Hvordan skal en så dømme om det Rebekka gjorde? Det var ikke en kjødelig forkjærlighet for den yngste sønnen som gjorde at hun for enhver pris ville skaffe Jakob farens velsignelse. Rebekka hadde Guds ord og vilje for øye: «Den eldste skal tjene den yngste» (1 Mos 25,23). Hennes sinn var vendt mot løftet, mot den lovede Forløseren som skulle komme av Jakob. Det hun gjorde, kom av tro og lydighet mot Gud.

Isak derimot var her for en gangs skyld blitt svak i troen. Når han foretrakk Esau og hadde tenkt å gi ham velsignelsen, handlet han stikk imot Gud og Guds ord.

De fleste nyere utleggere stiller riktignok Rebekka og Jakob fram som rene bedragere. Nå, også Guds hellige snubler og feiler fortsatt på mange måter. Men vi finner ikke noe holdepunkt eller grunn i Bibelens beretning til å beskylde Rebekka og Jakob for rent bedrag. Vi må nemlig ikke glemme at førstefødselsretten og løftet tilhørte Jakob etter Guds vilje. Og når jeg tilegner meg det som Gud har gitt meg, er det ikke ran og bedrag. Slik dømmer Luther og de eldre lutherske teologene om denne handelen.

Riktignok er dette ikke et vanlig eksempel fra det dagligdagse livet, som vi uten videre skal etterlikne. Det var en uvanlig gjerning i et uvanlig tilfelle. Likevel skal vi lære noe også av denne historien. Vi skal ikke dømme de helliges gjerninger etter det ytre skinnet. Mangt ser ut som grov urett, som et brudd på all kjærlighet og troskap mot nesten, og er likevel i grunnen fromhet, frykt for Gud og kjærlighet til ham.

Lovens første tavle gjelder Gud og de guddommelige ting og sier hva vi skylder Gud. Den har forrangen. Den andre tavlen handler om hva vi skylder nesten. Den «må vike og gjelder ingenting når den kommer i strid med den første» (Luther). Hensynet til nesten tar slutt der det gjelder Guds ord og vilje og lydigheten mot Gud.

Budene på den andre tavlen er slett ikke ment slik at vi skal vise nesten kjærlighet og tjenester på bekostning av lydigheten mot Gud. Og det er en prisverdig, hellig iver når en, slik Rebekka gjorde, framfor alt og av hele sitt hjerte jager etter Guds løfte, når en trenger seg inn i himlenes rike med makt og river den lovede velsignelsen til seg.

36. Esaus del og velsignelse

1 Mos 27,30–46

Da Esau kom hjem fra jakten og brakte faren viltet, skjønte Isak hva som hadde skjedd, og han ble forferdet over all måte. Esau ble svært bedrøvet og satte i et stort klagerop fordi Jakob hadde tatt førstefødselens velsignelse fra ham. Om dette sier Hebreerbrevet at han «fant ikke rom for omvendelse», enda «han søkte den med tårer» (Hebr 12,17). Det vil si: Han kunne ikke få faren til å skifte sinn; all gråt og bønn hjalp ham ingenting.

Dette er et bilde på hyklernes omvendelse. Også de gråter og sukker ofte bittert. Men de gråter ikke over synden sin. De gråter over den

skaden synden har ført over dem. Samtidig trosser de Gud, og derfor finner de ingen nåde hos Gud.

Isak velsignet nå også Esau og lovet ham jordiske velsignelser. Av sverdet sitt skulle han leve, og med sverdet skulle han også for en tid kjempe seg fri igjen. Men selve velsignelsen, løftet som gjaldt Kristus, var og ble nektet og stengt for Esau. Jakob og hans slekt var og ble arving og bærer av løftet. Likevel trodde også mange av Esaus etterkommere, og siden Esau selv, det løftet som Jakob hadde, og ved en slik tro er de blitt salige.

Her ser vi at mennesker ikke kan omstøte Guds dom. Gud hadde nå en gang elsket Jakob, utvalgt ham og velsignet ham, og slik ble det. Gud angrer ikke sine nådegaver og sitt kall. Den Gud velsigner, er og blir velsignet.

Til slutt hører vi at Esau bar nag til Jakob på grunn av farens velsignelse og tenkte på å slå ham i hjel. Og vi hører hvordan Rebekka tenkte på å verne sønnen sin og derfor forberedte flukten hans til Karan, til hennes brors hus. Slik blir Guds barn forfulgt av verdens barn, nettopp fordi de er Herrens velsignede. Men Gud holder sin hånd over sine utvalgte.

37. Himmelstigen

1 Mos 28

Isak var nå kommet til rette etter sin villfarelse. Han ga Rebekka rett i at Jakob skulle dra til Laban i Karan og ta seg en hustru der blant slektningene, en som var av samme sinn som han. Og nå gjentok og stadfestet han med viten og vilje den velsignelsen han først hadde lyst over Jakob uten å ville det. Slik kan Guds hellige nok av og til komme i dårskap og villfarelse og bli svake. Men Gud har tålmodighet med dem og hjelper dem til rette igjen.

Da Jakob begynte sin vandring, fikk han en herlig åpenbaring fra Gud. Ved Betel hadde han lagt seg til å sove under åpen himmel. Da så han i en drøm en stige som sto på jorden og nådde med toppen opp til himmelen. Guds engler steg opp og ned på den, og øverst oppe sto Herren selv.

Dette synet viser det nære samfunnet mellom Gud i himmelen og hans troende barn på jorden. Guds engler er hos de fromme på jorden. De følger dem og verner dem på deres veier. De bærer deres nød og

anliggender opp til Gud og bringer Guds hjelp, vern og bistand ned fra himmelen.

Til dette synet siktet Kristus da han sa til disiplene sine: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Dere skal se himmelen åpnet og Guds engler stige opp og stige ned over Menneskesønnen» (Joh 1,51). I Kristus er himmel og jord, Gud og menneske, forent på en enestående måte. Og bare ved Kristus, Guds Sønn som ble menneske, har vi samfunn med Gud.

I dette drømmesynet hørte Jakob også Herren tale. Herren forsikret ham om at han ville bevare ham i det fremmede og føre ham trygt tilbake til fedrenes land. Han stadfestet for ham løftet som Abraham og Isak hadde fått: løftet om at han skulle eie Kanaans land, om den store etterslekten og om den ene ætten som alle slekter på jorden skulle velsignes i. Løftet om Kristus, det dyrebare evangeliet, er de troendes høyeste trøst på deres vandring på jorden og et lys på deres vei.

Da Jakob våknet av søvnen, kalte han stedet Betel, det vil si «Guds hus». Han sa: «Her er sannelig Guds hus, her er himmelens port» (1 Mos 28,17). Steinen han hadde ligget på, reiste han opp som et minnesmerke om denne høye åpenbaringen. Og han lovet Gud å bygge ham et hus her hvis han førte ham hjem igjen i fred. Der Gud åpenbarer seg – og det skjer nå ved ordet som blir forkynt – der er Guds hus, der er Gud nærværende, der står himmelen åpen.

38. Jakob gifter seg med Lea og Rakel

1 Mos 29,1–30

Styrket av den herlige åpenbaringen fra Gud gikk Jakob frimodig videre på sin vandring. Reisen gikk også godt for seg. Guds engler fulgte ham. Ved brønnen utenfor byen Karan i Mesopotamia møtte han Rakel, Labans datter.

Da han så henne, våknet kjærligheten til slekten, og samtidig våknet en brudgoms kjærlighet og hengivenhet. Det var jo et av målene med reisen at han skulle ta seg en hustru blant Labans døtre. Av kjærlighet til Rakel veltet han steinen bort fra brønnåpningen, som ellers bare flere gjetere sammen kunne flytte, og han ga sauene hennes vann. Kjærlighet gjør sterk. I Labans hus ble han så tatt gjestfritt imot.

Slik var begynnelsen god og lett. Slik leder Gud sine troende barns veier på jorden og hjelper dem fram. Med morshender leder han stadig sine hit og dit. Hvor de enn vandrer og bor på jorden, lar han dem finne husly og gode venner. Og av mange slags hendelser og førelser skjønner de fromme at Herren er med dem.

Men nå begynte en lang lidelsesskole for Jakob. Han ble enig med Laban om å tjene ham i sju år for hans yngste datter Rakel og gjete buskapen hans. Det var en tung tjeneste. Men kjærligheten til Rakel gjorde tiden kort for ham.

Da dagen kom da han skulle føre Rakel hjem, ble han ført bak lyset av Laban og fikk hans eldste datter Lea til hustru. Da han oppdaget bedraget, støtte han ikke Lea fra seg, enda han nok hadde hatt rett til det. Han tok henne til ektefelle, for han ville ikke gjøre henne til skamme. Men han ga ikke opp Rakel for det. Han fikk også henne til hustru og tjente sju år til for henne, noe han egentlig slett ikke skyldte.

Av dette ser vi at det aldri går uten kors og lidelse i de troendes liv. En stund flyter livet kanskje glatt og stille av sted. Men snart vender bladet seg. Snart reiser det seg motgang av alle slag. Også Guds barn må for sin del ete sitt brød i sitt ansikts sved.

Heller ikke ekteskapet bringer bare lykke og velvære. Det legger mange byrder på dem og tvinger dem til hard tjeneste og strevsomt arbeid. De gjør bitre erfaringer med medmennesker, også med dem som står dem nær, og som de stolte på. Deres redelige mening og trofaste tjeneste får dårlig lønn. Men de knurrer ikke, selv om alt en gang strider mot det de vil og ønsker. De bærer uretten og fortsetter ufortrødent sitt løp tross alle hindringer. Slik søker de med utholdenhet i god gjerning det evige liv.

39. Jakobs barn

1 Mos 29,31–30,24

Dette avsnittet gir oss et innblikk i ekteskapet og hjemmet til den fromme patriarken Jakob. Her blir det fortalt om fødselen til barna hans, unntatt den yngste.

Herren tok seg først av Lea, som Jakob satte til side, og gjorde henne fruktbar. Hun fødte Jakob fire sønner etter hverandre. Den

første kalte hun Ruben, det vil si: «Se, en sønn!» Men Lea ga navnet denne vendingen: «Herren har sett til meg i min ulykke» (1 Mos 29,32).

Den andre kalte hun Simeon, det vil si «bønnhørelse». Gud hadde hørt bønnen hennes. Den tredje ga hun navnet Levi, det vil si «tilknytning», for hun sa: «Nå, denne gangen vil mannen min bli knyttet til meg» (1 Mos 29,34). Den fjerde fikk navnet Juda, det vil si «en som Gud blir priset for».

Rakel ble nå misunnelig på søsteren sin og knurret mot Gud og mannen sin fordi hun var barnløs. Så ga hun trellkvinnen sin Bilha til mannen sin som hustru; barna fra dette ekteskapet skulle regnes som hennes barn. Den første sønnen til Bilha kalte Rakel Dan, «dommer», for hun sa: «Gud har dømt i min sak» (1 Mos 30,6). Gud hadde hjulpet henne til hennes rett i striden hun hadde med søsteren.

Den andre sønnen til trellkvinnen kalte hun Naftali, det vil si «den tilkjempede». Hun hadde kjempet Guds kamper med søsteren sin og hadde i inderlig bønn kjempet denne sønnen til seg fra Gud.

Lea ga nå på samme måte trellkvinnen sin Silpa til Jakob som hustru, og slik fikk hun to nye sønner: Gad, det vil si «Til lykke!», og Asjer, det vil si «den lykkelige» eller «lykkebringeren». Videre kjøpte hun av Rakel – for de alrunene som sønnen hennes Ruben hadde funnet – den gunst og tillatelse at hun igjen fikk ligge hos Jakob. Og så fødte hun Jakob to sønner til og en datter.

Den femte sønnen sin kalte hun Issakar, det vil si «han som bringer lønn». Hun tok ham som lønn for den selvfornektelsen at hun hadde overlatt trellkvinnen sin til mannen sin. Den sjette sønnen kalte hun Sebulon, som egentlig betyr «bolig», for hun sa: «Nå kommer mannen min til å bo hos meg» (1 Mos 30,20). Datteren fikk navnet Dina.

Til slutt kom Herren også Rakel i hu. Han hørte bønnen hennes og ga henne en sønn, som hun kalte Josef. Det gjorde hun av to grunner: for det første fordi Gud hadde tatt bort hennes vanære, for det andre fordi hun håpet at Gud ville gi henne enda en sønn.

Navnene på disse barna viser hvordan tro og gudsfrykt rådet i Jakobs hus. Begge hustruene, Lea og Rakel, var av samme sinn som mannen sin. Tross sine kvinnelige svakheter og skrøpeligheter var de hjertefromme hustruer. De ba Gud om barna sine og tok imot dem fra Guds hånd som frukt av bønnene sine.

Den rette tro og frykten for Herren viser seg også i ekteskapet og i hjemmet. Fromme, gudfryktige foreldre lar alle sine ønsker og anliggender komme fram for Gud i bønn. De tar imot barna sine og alt godt av Herrens hånd og takker Gud for det.

40. Jakob tjener hos Laban

1 Mos 30,25–43

Jakob hadde nå tjent Laban i fjorten år og ennå ikke vunnet noe eget. Laban hadde behandlet ham hardt og ubrodelig, enda han så at buskapen hans økte over all måte under Jakobs hånd. Jakob var villig til å tjene Laban videre, men nå satte han som vilkår at han skulle få lønn for arbeidet sitt. Alt det flekkete, spraglete, stripete og brokete i Labans buskap, også det brokete som ble født senere, skulle være lønnen hans, og alt det ensfargete skulle Laban beholde.

Småfeet var som regel ensfarget: lammene hvite, geitene svarte eller mørkebrune. Det brokete og flekkete var den langt minste delen. Jakob krevde altså ikke for mye. At Jakob, som hadde en stor familie, nå sørget for å vinne seg noe eget, var helt rett og rimelig. Arbeideren er sin lønn verd.

Laban skilte og delte selv buskapen, nok fordi han mistrodde Jakob. Den brokete flokken, altså Jakobs eiendom, ga han i sønnenes hånd, mens Jakob som før gjette Labans buskap. Den var i beste stell under hans hyrdestav.

Så blir det fortalt om to lister som Jakob brukte for å få fram riktig mange brokete dyr. Når dyrene var sterke og hadde hatt godt beite om sommeren, la han brokete stenger i vanntrauene. På stengene hadde han skrelt av striper, slik at mordyrene paret seg og ble drektige med stengene foran øynene. Følgen var at ungene deres ble brokete, og slik gikk de sterke dyrene over i Jakobs eie.

Videre skilte Jakob de brokete dyrene fra de ensfargete og lot den ensfargete flokken vende blikket mot de brokete sauene og geitene. Også dette andre kloke grepet bidro til at det brokete feet økte.

Det Jakob her gjorde, kom ikke av egennytte eller gjerrighet, og det var heller ikke bedrag. Tvert imot var det Laban som var den gjerrige og bedrageren. Han hadde, som vi hører i det følgende, forandret lønnen til Jakob ti ganger. Jakob vernet og tok bare vare på sin rettmessige eiendom mot Labans overgrep.

Det strider ikke mot tro og fromhet, men er tvert imot ros og dyd, når en kristen sørger godt for sitt hus og også i sitt jordiske kall, i handel og vandel, viser seg dyktig og flink, klok og omtenksom – når han er på vakt mot de gjerrige og bedragerne i denne verden og passer på at eiendommen hans, lønnen hans og det han tjener, ikke blir avkortet og skadet. Men den som frykter Herren, passer samtidig på at ikke en eneste urett skjerv blander seg inn i det han eier og har.

41. Jakob flykter

1 Mos 31,1–21

Her hører vi hvordan Jakob gjør seg klar til å dra hjem igjen etter å ha vært tjue år i det fremmede. Det gjorde han ikke av egen drift. Gud bød ham å vende tilbake til fedrenes land. De troende tar ikke et viktig skritt i livet uten Gud. De prøver alltid om veiene deres er til behag for Gud.

Jakob forteller sine to hustruer om beslutningen sin og om Guds befaling. Han klager til dem over Labans hardhet og urettferdighet: Laban har brutt avtalen og forandret lønnen hans ti ganger. Og han bekjenner med takk til Gud at Gud har bevart ham mot skade, vendt det onde til det beste og alltid velsignet den delen av buskapen som ble tildelt ham.

Her får vi også vite at Gud selv hadde vist Jakob at han skulle øke det brokete feet på den måten som er beskrevet før. Det gjorde han ved et drømmesyn der Jakob så bukkene springe på den brokete flokken.

Rakel og Lea gir Jakob rett. Også de klager over sin far, som har solgt dem som treller og holdt tilbake lønnen for deres mangeårige tjeneste. Og de erkjenner at Gud har vendt farens rikdom til dem og barna deres. Laban er bildet på et gjerrig, svikefullt, hardhjertet og tyrannisk menneske som bare søker sitt eget og ikke bryr seg om Gud eller mennesker. Av slike mennesker må de fromme, redelige sjeler ofte lide mye. Men Gud våker over sine, og den Gud verner og holder sin hånd over, har mennesker verken lov eller makt til å skade.

Så ga Jakob seg på vei med hustruer og barn og alt han eide, og han flyktet i hemmelighet fra Laban mens Laban var borte på saueklipping. Det var den eneste måten å komme løs fra Laban på. Han ville aldri i verden ha latt Jakob dra i fred. Det er ingen urett å flykte

fra tyranner og søke et sted der en kan bo trygt, leve glad i sin tro og i fred passe sitt kall.

Rakels far var en avgudsdyrker i det skjulte. Da Rakel tok fra ham hans kostbare husguder, tok hun bare med seg en del av den lønnen hun hadde krav på. Og det er ikke tyveri når jeg tar det som tilhører meg.

42. Det siste oppgjøret mellom Jakob og Laban

1 Mos 31,22–55

Da Laban hørte at Jakob hadde flyktet, brøt han opp med sine brødre og slektninger og satte etter ham. Han nådde ham igjen ved Gilead-fjellet, øst for Jordan. Han hadde ondt i sinne mot Jakob. Men Gud viste seg for ham i en drøm og forbød ham å gjøre Jakob noe ondt. Gud holder sin hånd over sine utvalgte. Uten hans vilje kan ikke noe menneske krumme et hår på hodet deres. De ugudeliges makt rekker bare så langt som Gud gir dem rom.

Av frykt for straff adlød Laban Guds befaling og sparte Jakob. Men han krevde gudene sine tilbake. Han gjennomsøkte alt innboet til døtrene sine og trellkvinnene deres, men fant ingenting. Rakel hadde gjemt dem i kamelsalen. Denne listen lyktes. Gud ville ikke gjøre Jakob til skamme, for han visste ingenting om saken.

Og nå stilte Jakob Laban til ansvar og refset ham fordi han hadde behandlet ham så hardt og urettferdig og forandret lønnen hans. Ja, han ville ha latt ham dra tomhendt hvis ikke hans fedres Gud hadde stått på Jakobs side. Videre vitnet Jakob for Laban hvor trofast og redelig han hadde tjent ham disse tjue årene. Han hadde gjett buskapen hans med omsorg, ikke skydd frost og hete, villig erstattet all skade og ikke latt noe mangle.

Jakobs tjeneste er et eksempel på ekte troskap i kallet. Forskjellen mellom troende og vantro viser seg også i hvordan de utfører de daglige gjerningene i sitt kall. De vantro er egennyttige og urettferdige. Hvor de bare kan, krenker og avkorter de nestens rett.

De troende er flittige, trofaste og samvittighetsfulle. De skyr ingen møye og plage dag og natt. De passer nøye på at de ikke forser seg, forsømmer eller vanskjøtter noe, og med sitt arbeid tjener de Gud og sin neste. Den som har god samvittighet i dette, kan også rose seg for mennesker og avvise alle urettferdige beskyldninger.

Til sist sluttet Laban og Jakob en pakt med hverandre. De lovet hverandre at ingen av dem skulle gjøre den andre noe ondt. De reiste et minnesmerke om pakten og stadfestet den med et avskjedsmåltid. Slik skal de fromme, så langt det står til dem, holde fred med alle mennesker og forlike seg også med de ugudelige – men slik at de går sine egne veier.

43. Jakobs bønn

1 Mos 32,1–21

Da Jakob dro videre på veien sin mot Jordan, møtte Guds engler ham. Likesom da han dro ut fra Kanaan, så han nå, da han vendte tilbake, disse gode åndene som fulgte ham på veiene hans. To veldige hærer av himmelske skarer viste seg for ham. De dekket og vernet reisefølget hans. Englehæren slår leir rundt omkring dem som frykter Herren, og bevarer deres utgang og inngang.

Dette trøsterike englesynet skulle styrke Jakob mot den nye faren han gikk i møte. For sendebudene som han hadde sendt til broren sin Esau, kom tilbake med bud om at Esau kom mot ham med fire hundre krigsmenn. Jakob ble svært redd og engstelig. Også de troende har fortsatt kjødet hengende ved seg, og det gjør dem lett motløse, engstelige og forsagte.

Men nå tok Jakob i sin angst sin tilflukt til Gud, og denne bønnen hans er et mønster på en rett bønn. Jakob påkalte sin far Abrahams og sin far Isaks Gud, den Gud som hadde åpenbart seg for fedrene hans. Nå retter vi bønnene våre til den Gud som har åpenbart seg i Kristus, til Jesu Kristi Far.

Jakob mintes Guds bud, at Gud hadde sagt at han skulle vende tilbake til fedrenes land. Den som går på Guds veier, kan også frimodig trosse alle farer med Gud. Jakob minnet Gud om den troskap og barmhjertighet han til nå hadde vist ham. Slik minnes vi i bønnene våre Guds velgjerninger til nå og henter av dem tilliten til at Gud vil hjelpe videre.

Jakob bekjente at han var uverdig til Guds barmhjertighet. Den som ber rett, kjenner sin uverdighet nettopp når han har med Gud å gjøre. Likevel stoler han på sin Guds godhet og troskap og ber ham: Fri meg ut av min nød! Slik lød Jakobs bønn: «Fri meg fra min brors hånd» (1 Mos 32,11). Til slutt holder den som ber i tro, seg til Guds

løfte, likesom Jakob: at Gud har tilsagt ham nåde, velsignelse, hjelp og bistand.

Jakob overlot sin sak til Gud. Likevel gjorde han det som sto i hans makt, for å avverge den truende faren. Han delte folket sitt i to flokker, så i det minste den ene kunne slippe unna om den andre ble slått. Han sendte flere tjenere i forveien mot Esau med en stor gave, utvalgte dyr fra buskapen sin, for å blidgjøre ham.

Slik skal vi stole på Gud i all nød. Men så skal vi heller ikke friste Gud. Vi skal sette inn alle krefter og bruke forstanden vår rett for å avverge nød og fare. Og det er også rett og klokt gjort når vi kommer våre motstandere i forkjøpet, tilbyr dem forsoning og på alle slags måter – med gaver, gunst og velgjerninger – søker å bløtgjøre deres harde hjerter.

44. Kampen ved Pniel

1 Mos 32,22–32

Jakob hadde sendt tjenerne sine av sted med gaven til Esau og ført familien sin over vadestedet ved Jabbok. Selv ble han den natten alene igjen på den andre siden av elven. Da kom det en mann og kjempet med ham til morgenrøden. Da han ikke kunne vinne over ham, rørte han ved hofteleddet hans, så det gikk av ledd. Jakob slapp ikke mannen før han hadde velsignet ham.

Denne mannen var Gud, Herren selv. For han sa til Jakob: «Du har kjempet med Gud og med mennesker og vunnet» (1 Mos 32,28). Han sa ikke sitt navn. Men av profeten Hosea vet vi at det var Herrens engel, Guds Sønn.

Gud trådte her fram som Jakobs motstander og angrep ham hardt. Derfor var det ikke bare en legemlig bryting. Det var samtidig en tung åndelig kamp som Jakob måtte bestå. Hosea skriver om Jakob: «Han kjempet med engelen og vant, han gråt og ba om nåde» (Hos 12,5). Jakob måtte tro at alle de herlige løftene fra Gud som han til nå hadde fått, var falt til jorden, siden Gud selv var hans fiende.

Men han besto denne prøven. Han vant. Han holdt Gud fast til han var velsignet, til han til slutt fikk se Guds vennlige, nådige ansikt. Derfor kalte han stedet Pniel, «Guds ansikt». Frukten av denne kampen og seieren var at sjelen hans nå var helbredet fra all angst og frykt.

At han haltet fra da av, minnet ham hele livet om denne underfulle kampen om natten.

Noe liknende erfarer de troende i anfektelsens stund, i tung åndelig anfektelse. Da stiller Gud seg som deres fiende. Da kjenner de bare frykt, redsel og fordømmelse i hjerte og samvittighet. Det de til nå har hørt og erfart om Guds nåde, godhet og troskap, synes for dem å være bare tomme innbilninger.

Da gjelder det å be, sukke, kjempe og stride. Da må en bare ikke gi opp og ikke slippe Gud. En må holde fast ved Gud, ved Guds nåde og ved ordet om nåden og si med Jakob: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg» (1 Mos 32,26).

Og Gud hjelper selv til å be og kjempe og lar seg overvinne. Til slutt ser vi i ånd og tro Guds nådige ansikt og får velsignelse, trøst og vederkvegelse fra Gud. Vi skjønner at Gud ikke var vred på oss av hjertet, men bare ville prøve og stadfeste troen vår. Den dyrebare frukten av en slik anfektelse er at vi blir desto vissere på vår Guds nåde og får et fast hjerte.

45. Esau blir forsonet med Jakob

1 Mos 33

Nå da Jakob er velsignet og styrket av Gud, går han frimodig og uten frykt sin bror i møte. Han bøyer seg sju ganger til jorden for ham, og det samme gjør hustruene og barna hans. Enda han er den største i Guds øyne, viser han broren så stor ærbødighet. Apostelen formaner de kristne til å kappes om å hedre hverandre, også dem som er ringere (Rom 12,10).

Esau løper broren i møte, omfavner ham, faller ham om halsen, kysser ham og gråter med ham. Det er et bevis på at han har sluppet vreden sin, at han nå er forsonet med ham, forsonet av hjertet. Jakobs bønn, som han lot tjenerne sine bære fram, og brorens ærbødige møte har fått ham til å skifte sinn.

Men denne omstemningen og forvandlingen var til syvende og sist Guds verk. Han hadde hørt Jakobs bønn. Esau var nå også omvendt til Gud. For et uomvendt menneske er ikke i stand til et så edelt sinnelag. Esau føyde seg nå etter Guds vilje og krevde ikke førstefødselsretten tilbake av broren.

Gud har makt over menneskenes hjerter. Han har makt til å bløtgjøre harde hjerter, så de åpner seg for Gud og mennesker. Men Gud vil utføre sitt verk i menneskenes hjerter gjennom mennesker, gjennom vitnesbyrdet, bønnene og formaningene til sine troende.

Hele Esaus videre ferd viser at han nå er blitt et annet menneske. Han viser deltakelse og vennlighet mot broren og hans familie. Ansiktet hans lyser som Guds ansikt av kjærlighet og vennlighet. Han tar imot gaven som broren nøder på ham. Han tilbyr seg å dra foran ham. Og fordi Jakobs små barn og de diende kyrne ikke kan gå så fort, vil han i det minste la en del av mannskapet sitt bli igjen hos ham. Slike dyder er et bevis på oppriktig forsoning.

At Jakob avslo Esaus tilbud og ville dra videre for seg selv, har nok to grunner. Han visste at Guds hærer dro med ham. Derfor trengte han ikke vern av væpnede krigsmenn. De som frykter Herren, går trygt under englenes følge.

Men framfor alt ville Jakob ikke binde seg for nær til Esau og hans folk. Han var og ble arving og bærer av løftet. Hans ætt, den hellige ætten, skulle ikke blande seg med Esaus slekt. Esau var nok omvendt til Gud av hjertet, men ikke alle i slekten hans delte hans sinnelag. Slik skal troende kristne nok holde fred med alle mennesker, men likevel holde seg atskilt fra dem som de ikke er helt ett med i åndelige ting.

Etter at Esau og folket hans hadde dratt bort, slo Jakob opp hytter i Sukkot på østsiden av Jordan. Siden slo han seg ned ved Sikem, midt i Kanaans land, og skaffet seg eiendom der også. Slik var han etter mye nød, angst og kamp endelig kommet til ro.

Slik følger det i de frommes liv etter tunge trengsler også tider med ro og vederkvegelse. Der ved Sikem reiste Jakob også et alter og forkynte navnet til den sterke Gud, han hvis hånd hadde ført og vernet ham så underfullt (1 Mos 33,20).[8]

Alle troende har grunn og anledning nok til å prise den mektige Ærens konge, han som holder dem oppe, fører dem trygt på ørnevinger og leder dem fram til det målet som er satt for dem.

46. Dina blir krenket

1 Mos 34

[8] NB: «Der reiste han et alter, og kalte det El Elohe Israel».

Da Jakob hadde bodd en god stund ved Sikem, kom det til noe i familien hans som førte tung hjertesorg over ham. Datteren hans Dina gikk ut for å se på landets døtre og bli kjent med dem. Da så Sikem, sønn av hevitthøvdingen Hamor, henne. Han førte henne bort og forførte henne, og så holdt han henne hos seg og ba sin far om å få henne til hustru.

Sikem var forføreren. Han var en uvitende, uren hedning. Dina, som visste bedre, var ikke mindre skyldig. Hun forlot den rette veien og fornektet jomfruelig tukt og blygsel alt ved at hun ga seg i lag med de hedenske, skamløse kanaaneiske kvinnene. Og så ga hun seg uten motstand til forføreren.

Det er et alvorlig advarende eksempel for alle tider. Mange døtre av fromme foreldre har det gått på liknende vis. Farshuset ble for trangt for dem. De gikk ut og så seg om i verden, og før de visste ordet av det, var de falt. Den som flørter og blir venn med verdens barn, blir svært lett og fort viklet inn i verdens vesen, i last og skam.

Jakob fikk snart vite hva som hadde hendt, og fortalte det til sønnene sine. De ble harme over at en hedning hadde gjort en slik skammelig gjerning mot søsteren deres, et lem av Israel, den hellige familien. Det var en hellig og rettferdig vrede. De troende skal med rette harmes og vredes over slike forargelser som oppstår blant dem, og ikke hvile før forargelsen er tatt bort.

Men nå tok Jakobs sønner oppreisning på kjødelig vis. Sikem ba dem om å gi ham søsteren deres til hustru, og hans far Hamor støttet bønnen. Begge foreslo for Jakobs sønner at de skulle bli i svogerskap med dem og ved gjensidig giftermål smelte sammen med dem til ett folk. Jakobs sønner lot som om de var villige til å gå med på tilbudet. Men de satte som vilkår at innbyggerne i Sikem skulle la seg omskjære. Hamor og Sikem gikk gjerne med på det og overtalte folket i byen sin.

Men da alle mennene i Sikem var omskåret og lå syke av omskjærelsen, kom Simeon og Levi og drepte alt av mannkjønn med sverd. Og de tok søsteren sin med seg. Deretter kom alle Dinas brødre tilbake, plyndret byen og tok alle kvinner og barn som bytte.

Jakob refset Simeon og Levi for denne ugjerningen. De var blitt mordere og hadde utøst mye uskyldig blod. Og Jakob måtte frykte at kanaaneerne rundt omkring skulle falle over ham og hevne seg på

ham. Ja, rå vold og kjødelig hevn kler Guds hellige like ille som hor og utukt.

47. Jakob drar til Hebron

1 Mos 35

Nå fikk Jakob påbud fra Gud om å bryte opp fra Sikem og dra videre til Betel, bygge et alter der og tilbe Gud. Men før han brøt opp, oppfordret han sitt hus og alle som var med ham, til å legge bort de fremmede gudene. Det var et stort folk som dro med Jakob, som vi hører lenger fram (v. 6). Ikke så få kanaaneere som var vunnet ved hans forkynnelse, hadde sluttet seg til ham. Og Simeon og Levi hadde tatt til seg kvinnene og barna fra Sikem.

Mange av disse hedningene hadde nok beholdt sine gamle guder, særlig husgudene sine. Og så hadde denne skjulte avgudsdyrkelsen sneket seg inn også i Jakobs hus, det vil si blant tjenestefolket hans. Men alle ga villig fra seg gudene sine, også ørenringene sine, som de brukte som trollmidler, og Jakob gravde dem ned i jorden. Av dette lærer vi at en bare kan tilbe Gud i ånd og sannhet når en sier fra seg all grov og fin avgudsdyrkelse og løser hjertet sitt fra alle skapninger.

Redselen fra Gud, som var kommet over kanaaneernes byer rundt omkring, holdt dem tilbake fra å forfølge Jakobs familie og ta hevn for drapet på folket i Sikem. Når Guds menighet har fred på et sted, kommer det av at Gud binder hendene på den fiendtlige verden.

I Betel, der Gud hadde vist seg for Jakob da han begynte sin vandring, bygde Jakob et alter for Herren og innrettet en gudstjeneste. Slik innfridde han løftet han hadde gitt Herren. Og Gud stadfestet for ham det nye navnet Israel og gjentok det gamle løftet: løftet om at han skulle eie Kanaans land, og om den mengden av folkeslag som skulle komme av ham, det store gudsfolket som skal samles fra alle jordens folk. Guds ord og løfte er de troendes kjepp og stav på pilegrimsferden på jorden.

Da Jakob så reiste videre mot farshjemmet, rammet ny sorg ham. I Betel hadde han alt måttet begrave Debora, den trofaste tjenestekvinnen. Og ved Betlehem Efrat døde hans elskede hustru Rakel da hun fødte et barn. Døende kalte hun det Benoni, det vil si smertens barn. Siden ga Jakob denne andre sønnen til Rakel navnet Benjamin, det vil si lykkens sønn, fordi han gjorde tallet på Israels tolv stamfedre fullt.

Det er en bitter smerte når døden bryter inn i familien, når et barn koster moren livet. Også Guds troende barn kjenner og føler fortsatt en slik dødens brodd.

Enda tyngre for Jakob var den hjertesorgen hans eldste sønn Ruben voldte ham da han gjorde skam med Bilha, Rakels trellkvinne. Det er riktignok det tyngste korset i et hjem når barna vanslekter. Men den videre historien viser at Ruben, likesom Simeon og Levi, omvendte seg fra sin ugjerning og fikk nåde igjen.

Til slutt kom Jakob med sine tolv sønner til sin far Isak i Hebron. Moren hans Rebekka, som ikke blir nevnt, var nok alt død. Og så døde også Isak, gammel og mett av dager, og ble samlet til sitt folk, til de fullendte rettferdiges menighet.

48. Josef blir solgt av brødrene sine

1 Mos 37

Kapittel 36 i Første Mosebok inneholder en fortegnelse over Esaus barn og slekter. Under overskriften «Jakobs slektshistorie» følger nå, fra kapittel 37 og helt til slutten av Første Mosebok, historien om Jakobs sønner, særlig historien om Josef.

Jakobs sønner hadde alle, unntatt Josef og Benjamin, falt fra sine fedres art og fromhet. Det viste de ved det de gjorde mot Josef. Så langt det sto til dem, ble de hans mordere. De besluttet å drepe ham. Frafall fra troen kan komme fort. Også barn av fromme foreldre kan lett komme på avveier. Men vi vet at Gud senere reiste Jakobs sønner opp igjen fra deres fall. Han hadde jo bestemt dem til å være stamfedre til det utvalgte folket.

Ruben og Juda vek tilbake for den planlagte ugjerningen. De frarådet å utøse uskyldig blod. Men de hadde ikke mot til å sette seg alvorlig mot de andres onde råd og vilje. De foreslo først å kaste Josef i en brønn og siden å selge ham. Ethvert slikt kompromiss, der en pruter noe av på det onde og velger en mindre synd for å unngå en større, er av det onde. En skal stå det onde imot med fullt alvor og ikke gi det den minste innrømmelse.

Josef var lydig mot sin far og fortalte om brødrenes synder. Gud åpenbarte ham hans framtidige storhet og herredømme i to drømmesyn. Og så ble han misunt og hatet av brødrene sine nettopp fordi han var så høyt benådet.

Slik er han et bilde på et fromt og rettferdig menneske. De rettferdige hater alt ondt og vandrer i oppriktighet og sannhet. De er høyt benådet av Gud. Gud har lovet dem en herlighet som er av en vekt over all måte. Men nettopp for det godes skyld, nettopp fordi de er Herrens velsignede, blir de hatet, spottet og forfulgt av de ugudelige.

Men her står Josef samtidig fram som et forbilde på den ene, enestående Rettferdige, Jesus Kristus. Han var sin himmelske Fars elskede Sønn og ble sendt av sin Far for å se hvordan det sto til med brødrene hans på jorden. Og fordi han var Guds Hellige, fordi han var Guds Sønn, ble han hatet, spottet og solgt av sine brødre etter kjødet, og de tok klærne fra ham. Jødene forgrep seg på denne Rettferdiges uskyldige blod. Men gjennom alt dette ble Guds gode og frelsende råd og vilje fullført, slik det også ble gjennom Jakobs sønners onde anslag.

49. Judas skammelige gjerning

1 Mos 38

Dette er igjen et mørkt stykke i historien om Israels patriarker. Juda skilte lag med brødrene sine og dro ned fra fjellandet der Hebron lå, til lavlandet ved Adullam. Der ble han venn med kanaaneerne og tok også en kanaaneisk kvinne til hustru, datteren til Sjua. Hun fødte ham tre sønner.

Juda ga Tamar til hustru til sin eldste sønn. Da han var død, ga han Tamar til sin andre sønn, og etter at også han var død, lovet han henne den tredje sønnen. Da han ikke holdt løftet sitt, prøvde Tamar, svigerdatteren hans, å få avkom med ham selv. Hun kledde seg ut som en hore og forførte ham til å ligge med henne. Slik falt Juda i synd og skam, ja, uten at han visste det, endog i blodskam.

At Gud straks lot den andre sønnen dø for hans ugjerning, viser at slike kjødets gjerninger er en vederstyggelighet for ham. Den som setter Guds frykt til side, kan svært lett og fort falle i skam og last, vrede og unåde. Derfor skal vi alltid våke og be, så vi ikke blir til skamme.

Men denne historien, som bare forteller om synd og skam, minner samtidig om Guds nåde og barmhjertighet, som er mye mektigere enn menneskenes synd. Gud reiste siden denne Juda opp igjen fra hans tunge fall. Og nettopp til hans ætt knyttet han løftet om den kommende Forløseren. I Jesu Kristi ættetavle blir horen Tamar nevnt

som en av Kristi stammødre, og hennes sønn Peres, som var avlet i blodskam, som Kristi stamfar. Der ser en rett hvem Kristus er: Han er syndernes Frelser, som med sin uskyld og rettferdighet dekker over menneskenes synd og skam.

50. Josef holder seg ren

1 Mos 39

Den hellige historien blir nå stående ved Josef. Det som hendte ham i Egypt, fikk den største betydning for hvordan det siden skulle gå Jakobs slekt. Også i det fremmede, i huset til egypteren Potifar, bevarte Josef sin tro og fromhet. Han er et eksempel på kyskhet. Av hans eksempel lærer vi hvordan vi kan bli herre over fristelsen til utukt og ukyskhet.

Josef var tro og samvittighetsfull i tjenesten sin. Han tok seg av alle sin herres saker på det nøyaktigste, så herren hans ikke selv tok seg av noe. Og Guds velsignelse fulgte ham i hælene. Den som stille og enfoldig går til gjerningene i sitt kall og er virksom og flittig i kallet sitt, kommer ikke så lett på unyttige ting og tanker.

Men også for den som går på Guds veier, legger djevelen ut snarene sine. Da Josef ble fristet, da Potifars hustru prøvde å dåre ham med smigrende ord, så han opp til Gud og sa: «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» (1 Mos 39,9). Blikket opp mot Gud, frykten for Herren, bevisstheten om at «Gud ser det» og «Gud hører det», verner mot fall og frafall.

Josef flyktet da Potifars hustru ville holde ham fast. Å flykte fra synden og den syndige lysten når den vil fange oss i garnet sitt, det er den sikre og anviste veien. Derfor formaner også Skriften: «Fly hor!» (1 Kor 6,18) og «Fly fra ungdommens lyster!» (2 Tim 2,22). Den som her betenker seg lenge, flørter med synden og rådfører seg med kjøtt og blod, blir snart svak og blir fort overmannet av synden. Ingen må tiltro seg for mye.

Tross sin uskyld, ja nettopp for sin uskyld og fromhet måtte Josef nå lide mye. Han måtte finne seg i onde rykter, som om han var forføreren og ekteskapsbryteren, og i urettferdig straff. Slik er regelen. De som vil leve gudfryktig i denne verden, må lide forfølgelse. De som for samvittighetens skyld overfor Gud skyr synd og urenhet, gjør

menneskene til sine fiender. Men Guds gunst og nåde står høyere enn gunst og ære hos mennesker.

51. Josef i fengselet

1 Mos 40

Her finner vi Josef i det alminnelige fengselet, midt blant forbrytere. Men også i så stor vanære og fornedrelse holdt han troskap mot Gud. Og Gud var med ham. Også fangevokteren merket nok snart at han ikke var en ugjerningsmann som de andre fangene, og satte ham til oppsynsmann over medfangene hans.

Som det var den gang, slik er det ennå i dag. De som frykter Gud over alle ting, de sanne kristne, blir av verden sett på som ugjerningsmenn og behandlet deretter. De bærer en slik vanære med tålmodighet og merker også at Gud er med dem. Og av og til skjønner også verdens barn at de kristne er rettskafne folk som en kan stole på.

I fengselet fikk Josef særlig å gjøre med to fornemme fanger, faraos overmunnskjenk og overbaker. Begge hadde forbrutt seg mot sin herre. En natt hadde de to underlige drømmer som gjorde dem svært urolige dagen etter. Josef, som Guds Ånd var i, tydet drømmen for hver av dem.

Munnskjenken drømte at kongen igjen tok begeret av hånden hans. Det betydde at han snart skulle få embetet sitt tilbake. Bakeren så i drømmen fugler som spiste bakverk fra kurven på hodet hans. Det var et tegn på at han skulle henges i galgen og kjøttet hans etes av fuglene. Og slik Josef hadde sagt på forhånd, skjedde det. Etter tre dager ble den første satt inn igjen i embetet sitt som munnskjenk, og den andre ble hengt.

Begge var like skyldige, og likevel fikk de så ulik skjebne. Denne historien minner om det uutforskelige styret til Guds forsyn, om den uransakelige hemmeligheten som vår bekjennelse beskriver med disse ordene: «Den ene blir forherdet, forblindet og overgitt til et forvendt sinn» og altså til slutt fordømt, «en annen, som er i like stor skyld, blir derimot omvendt» og altså til slutt frelst.

Også her ser vi i Josef et forbilde på den ene, enestående Rettferdige, Jesus Kristus. Også han ble regnet blant ugjerningsmenn, enda han ikke hadde gjort noen urett. Han hang på skampelen, på forban-

nelsens tre, midt mellom to forbrytere. Den ene av dem spottet og ble fordømt, den andre omvendte seg og gikk inn i paradis med Jesus.

Josefs bekjentskap med munnskjenken i fengselet ble middelet til at han ble satt fri og opphøyet. Slik har også Jesu dype vanære og fornedrelse vendt seg til det beste for ham selv og til frelse for hele verden. Og slik går også alle sanne kristne, som her bærer vanære med Kristus, gjennom vanære og lidelse inn til herligheten.

52. Faraos drømmer

1 Mos 41,1–36

Her hører vi om to betydningsfulle drømmer som Farao hadde. Ved disse drømmene viste Gud Egypts konge hva som snart skulle skje. I den første tiden, da det ennå ikke fantes noen skrevet åpenbaring, åpenbarte Gud ofte sin vilje for menneskene ved drømmer. Nå har vi det faste profetiske ord. Vi skal ikke bygge og stole på drømmer. Likevel hender det også nå, slik Luther framhever, både i det åndelige og i det verdslige styre, at Gud ved drømmer og liknende tegn varsler en stor hendelse som skal komme, for å advare og formane menneskene.

Josef ble hentet ut av fengselet, og han tydet drømmene for kong Farao. De sju fete kyrne og de sju fyldige aksene betydde sju gode år, men de sju magre kyrne og de sju tørre aksene betydde sju år med uår. At de magre kyrne slukte de fete, og at de sju tørre aksene slukte de sju fyldige og fulle, viste at dyrtiden skulle fortære rikdommen fra de gode, fete årene.

At Josef tydet drømmene for Farao, så Farao kunne treffe tiltak for å avverge den truende skaden og samle forråd til dyrtiden, var en stor velgjerning for hele Egypts land og også for landene omkring. Slik ble Josef satt til velsignelse, først for Potifars hus og så for Faraos rike. Gud velsigner, verner og bevarer et helt land for de rettferdiges skyld som bor der.

Ved denne anledningen avla Josef en herlig bekjennelse om den sanne, levende Gud, som hadde gitt ham å tyde drømmene. Slik kom også Farao til rett kjennskap til Gud. Gud har midler og veier nok til å bringe sannhetens ord nær også til dem som ennå ikke vet noe om det, og som i hundrevis av år har vandret i blindhet og avgudsdyrkelse.

53. Josef blir opphøyet

1 Mos 41,37–57

Nå blir det fortalt om hvordan Josef ble opphøyet. Det menneskene hadde tenkt ut til noe ondt, det gjorde Gud godt. Gjennom lidelse og vanære steg Josef opp til kongelig ære og herlighet. Farao gjorde ham til den nest øverste i riket og til hersker over Egypt. Han ga ham herskerens kjennetegn: kongelige klær, en gullkjede, ringen sin og tittelen landsfar og fortrolig rådgiver.

I Josefs skjebne speiler de frommes lodd seg. For dem gjelder denne regelen: «Lys er utsådd for den rettferdige, og glede for de oppriktige av hjertet» (Sal 97,11). Gjennom lidelsene i denne tiden går veien til den evige herlighet. I Josefs skjebne ser vi også veien til den ene, enestående Rettferdige, Jesus Kristus. Han gikk gjennom dødens lidelse inn til sin herlighet, og nå er all makt gitt ham i himmel og på jord.

Josef fikk en hustru fra den fornemme prestestanden, Asenat, datter av Potifera. Navnene på de to sønnene hans viser at han ikke glemte sin Gud i lykken heller. Manasse betyr: «Gud har latt meg glemme alt mitt strev», og Efra'im: «Gud har gjort meg fruktbar» (1 Mos 41,51–52). De fromme kommer sin Gud i hu både i gode og i onde dager, og de takker ham når han har gjort ende på kors og elendighet.

Josef viste seg som en vis fyrste og som en landsfar. I de sju gode årene samlet han mye korn, og i dyrtiden solgte han så av forrådet. Dette er samtidig et eksempel på sann livsvisdom. Herren vet å holde sine i live i dyrtiden. Men de skal ikke friste Gud. De skal bruke den gode tiden og samle og spare, så de ikke skal stå til skamme i den onde tiden.

54. Josefs brødre kommer til Egypt

1 Mos 42,1–24

Den store dyrtiden hadde rammet ikke bare Egypt, men også landene omkring, også Kanaans land. Så dro da Jakobs sønner av sted etter farens vilje for å kjøpe korn i Egypt. De kom fram for Josef, landets hersker, men kjente ham ikke. De falt ned for ham, og slik oppfylte de drømmene han hadde hatt i sin ungdom.

Josef kjente brødrene sine, men gjorde seg fremmed for dem. Han talte hardt til dem og beskyldte dem for å være spioner. Han satte

dem i fengsel i tre dager, bandt Simeon for øynene deres og holdt ham tilbake som gissel.

Det gjorde han ikke fordi han var vred på brødrene eller ville hevne seg på dem. Mens han fór så hardt fram mot dem, gikk han ut og gråt. Hjertet hans brant av kjærlighet og medlidenhet med brødrene. Med de harde ordene og den harde behandlingen søkte han bare deres beste. Slik ville han føre dem til å se den uretten de hadde gjort.

Og de bekjente sin skyld så han hørte det: at de hadde forbrutt seg mot sin bror. Det var virkelig omvendelse. De knurret ikke mot Gud, men bøyde seg villig og ydmykt under den tukten som var lagt på dem.

Den måten Josef fór fram mot brødrene sine på, minner om den måten den opphøyde Kristus handler med sine brødre etter kjødet på, ja, i det hele tatt om hvordan Gud handler med de syndige menneskene.

Han gjør seg fremmed for dem, som om han ikke kjente dem og ikke ville ha noe med dem å gjøre. Han taler hardt til dem og skremmer dem med loven og lovens trusler. Han griper dem hardt an med alle slags trengsler og tunge plager. Men han er ikke vred på dem av hjertet. Han mener det godt med dem, og ved slik hardhet og strenghet vil han føre dem til å se sine synder.

Men det som egentlig gjør synderne bedre og omvender dem, er bare nåden fra Frelseren Jesus Kristus. Etter lovens strenghet følger evangeliets vennlige tale. Evangeliet vekker i hjertene til de bedrøvede og forskrekkede synderne lengselen etter hjelp og nåde, de første små gnistene av tro. Og slik blir angeren til en anger som fører til frelse.

Da Josef hadde slakket litt på strengheten, talte vennligere med brødrene, løst dem fra lenkene og latt dem dra hjem med korn så de og deres ikke skulle dø av sult, da ble hjertet deres mykt. Da avla de sin angerfulle og ydmyke bekjennelse.

55. En alvorlig prøve

1 Mos 42,25–43,10

Josefs brødre dro nå hjem igjen til faren med kornet de hadde kjøpt. Alt underveis fant en av dem pengene sine øverst i sekken. Og da de tømte sekkene hjemme, fant alle pengepungen sin i dem. Da ble

de svært forskrekket. Nå måtte jo Egypts hersker holde dem for tyver og bedragere. De så en tukt fra Gud i dette og sa: «Hva er dette som Gud har gjort mot oss?» (1 Mos 42,28).

Det var nettopp en slik skrekk Josef hadde tatt sikte på da han befalte at brødrene skulle få pengene tilbake i sekkene. Den gamle misgjerningen deres skulle gå dem enda dypere til hjertet. Omvendelsen deres var ennå svært svak. De hadde nok bekjent sin skyld for Gud – de visste jo ikke at Josef forsto hva de sa seg imellom – men de ville ennå ikke vedgå for faren hva de hadde syndet mot Josef.

Slik skremmer og tukter Gud synderne også etter at de er omvendt, for at de stadig bedre skal se sin synd og sin syndighet og slik også vokse i kunnskapen om nåden og i troen. For kunnskapen er ofte svært liten i begynnelsen. De første små gnistene av anger og av tro kan lett slokne igjen. Derfor må Guds hånd fortsatt arbeide med den omvendte synderen.

En god stund senere, da kornet var brukt opp, ba Jakob sønnene dra til Egypt igjen og kjøpe litt mat. Men de ville ikke og kunne ikke komme igjen uten broren Benjamin. Herren i Egypt hadde krevd at de skulle ta med seg den yngste broren.

Med det ville Josef prøve dem. På den måten de oppførte seg mot Benjamin, ville han se om de nå virkelig var annerledes sinnet enn før, da de kastet broren Josef i brønnen og solgte ham. Og nå hadde de også det alvorlige forsett å vokte godt over Benjamin på reisen. Ruben og Juda gikk i borgen overfor faren for at de skulle bringe ham tilbake uskadd.

Sann omvendelse fører nødvendigvis også med seg omvendelsens frukter. Gud vil og venter av de omvendte synderne at de viser omvendelsen nettopp i de stykkene de har syndet i. Den som for eksempel var hard og grusom mot brødrene sine, skal nå være mild og barmhjertig og legge vinn på brorkjærlighet.

Det er et betydningsfullt ord Josef hadde innprentet brødrene sine: «Dere skal ikke komme for mine øyne uten at deres bror er med!» (1 Mos 43,3). Benjamin sto Josef nærmest. Han var også en sønn av Rakel. Som Josef var han vokst opp i gudsfrykt. Ham ville Josef se igjen, og han skulle også skaffe brødrene adgang til ham. Det er en ordning som ellers også gjelder blant mennesker: at en ulastelig

mann, en venn og yndling av kongen, skaffer en skyldig kongens gunst og nåde.

Og det er et svakt bilde på åndelige, himmelske ting. Vi arme syndere kan ikke komme fram for Guds åsyn, for himmelens og jordens Herre. Vi kan ikke tre fram for Gud og be, uten at vi har med oss vår bror, den uskyldige, plettfrie Jesus. Kristus er vår mellommann og talsmann hos Gud. Nå har vi fred med Gud og fri adgang til hans nåde, men bare ved vår Herre Jesus Kristus (Rom 5,1–2).

56. Den andre reisen, med Benjamin

1 Mos 43,11–34

Til slutt gikk Jakob med på at sønnene skulle ta Benjamin med seg. Han lot dem dra med en velsignelse og med en gave til Egypts hersker, de beste frukter fra Kanaans land. Da Jakobs sønner nå kom til Egypt for andre gang og hadde med seg broren Benjamin, ble de mottatt vennlig og nådig der.

Først var de ennå fulle av frykt og uro på grunn av pengene de hadde funnet i sekkene hjemme. Derfor talte de med husforvalteren og ga ham pengene tilbake, og de hadde også med andre penger for å kjøpe ny mat. Husforvalteren sa de skulle være ved godt mot: Gud hadde gitt dem en skatt. Så ble Simeon ført ut til dem. De gjorde gaven i stand i huset, og da Josef kom inn til dem, ga de ham gaven. Nå falt alle elleve ned for ham, slik drømmesynet hadde varslet.

Josef talte vennlig med dem, og da han så broren Benjamin, måtte han gå ut og gråte. Så åt og drakk han med dem, og de ble beruset sammen med ham. Det vil si: De gledet seg sammen med ham ved vinen og fikk tillit til den fremmede mannen.

Også her tenker vi på hvordan den opphøyde Kristus stiller seg til sine brødre etter kjødet, og hvordan Gud handler med de syndige menneskene. Først farer han hardt fram mot dem, også etter omvendelsen, for at synderne rett skal se hvor avskyelig synden er, og få avsky for den. Også etter omvendelsen kjenner synderen ofte frykt og skrekk i hjerte og samvittighet. Men en slik skrekk tjener bare til å gi rom for nådens trøst.

Det som omvender synderne og gjør de omvendte synderne bedre og fører dem videre, det som vekker troen og gir den næring, er bare Herrens nåde. Derfor blander Gud helt fra begynnelsen også sin

godhet inn i det alvoret han lar synderne kjenne. Og siden lar han sin godhet og nåde få stadig friere løp.

Nettopp når den omvendte synderen ennå er sky og forsagt, redd og motløs, kommer Herren ham i møte med sin barmhjertighet. Han trøster ham og reiser ham opp med nådens ord. Han lar ham smake og se at han er god, og gir ham et inntrykk av den kjærligheten som rører hans trofaste hjerte. Slik blir den kristne sterk i troen og får stadig mer tillit og frimodighet til sin Gud og Frelser, sin Gud og Far.

57. En siste prøve

1 Mos 44

Her hører vi om en siste, tung prøve som Jakobs sønner skulle gjennom. Josef befalte husforvalteren å fylle sekkene deres med korn, gi dem pengene tilbake og legge begeret hans i sekken til den yngste. Da de var dratt ut av byen, satte forvalteren etter dem og krevde begeret tilbake. Han framhevet at hans herre spådde med det. Men det skal ikke forstås slik at Josef virkelig spådde av vannet i begeret, slik egypterne pleide. Josef stilte seg bare overfor brødrene sine som en fremmed mann, en egypter.

Da begeret ble funnet hos Benjamin, skulle Benjamin holdes tilbake i Egypt, mens brødrene hans kunne dra i fred til faren. Med dette prøvde Josef brødrene sine, om omvendelsen og forbedringen deres virkelig var alvorlig ment og holdt stand. Han ville se hvordan de nå stilte seg til broren Benjamin.

Slik kommer det også for de omvendte synderne ofte tunge stunder, også etter at de alt av hjertet er blitt glade i Herrens nåde. Det kommer stunder med trengsel og anfektelse, da Gud stiller seg som om han var vred på dem. Omvendelsen, troen og den nye lydigheten skal og må prøves, som gullet i ilden.

Josefs brødre besto denne prøven. De flerret klærne sine og bekjente at Gud hadde funnet deres misgjerning (1 Mos 44,16). De vendte tilbake til byen sammen med Benjamin og lot ham ikke bli alene igjen i Egypt. Slik må tukten tjene de botferdige synderne til at de ydmyker seg stadig dypere og grundigere for Gud. Troen blir stadfestet ved anfektelsen. Av trengselen vokser det fram rettferdighets salige frukt (Hebr 12,11).

Særlig trådte nå Juda fram for broren sin. Han fortalte Josef hvordan han hadde gått god for ham overfor faren og tatt skylden på seg om han ikke brakte ham tilbake. Han tilbød seg å bli igjen i Egypt i guttens sted. Denne Juda er nå blitt en helt annen mann. Hvem skulle ikke her tenke på den andre Juda, helten av Judas stamme? Han er blitt borgen for sine brødre etter kjødet for Gud, har tatt deres skyld på seg og satt livet sitt inn i deres sted.

58. Josef gir seg til kjenne for brødrene sine

1 Mos 45

Da Josef så hvor redde og forskrekket brødrene sto foran ham, kunne han ikke holde seg lenger. Til slutt brøt det ut av ham, og han ga seg til kjenne for dem og sa: «Jeg er Josef, deres bror» (1 Mos 45,4). Samtidig forsikret han dem at han ikke var vred på dem fordi de hadde solgt ham til Egypt. Slik ga han dem avløsning for den uretten de hadde gjort mot ham.

Til dette sier Luther: «Dette er et vakkert eksempel på hvordan Gud pleier å stille seg mot oss. For når han straffer de gudfryktige og viser seg slik at han synes å være en tyrann og en streng dommer, så sier han likevel til slutt, når hans time kommer: Jeg er Herren din Gud.»

Når de troende er prøvd og ydmyket nok, da øser Gud så å si ut hele sitt hjerte, fullt av kjærlighet og barmhjertighet, mot dem. Ved Ordet og Ånden vitner han for dem at han er deres kjære Gud og Far og ikke er vred på dem, men for lenge siden har kastet alle deres synder i havets dyp (Mika 7,19). Og da priser vi at Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter (Rom 5,5).

Ja, slik er hele vårt forhold til Gud og Kristus. Vi kjenner ham som vår Gud og Far, og han kjenner oss. Vi kjenner Jesus, vår Frelser, og han kjenner oss. Vi har samfunn med Sønnen og Faderen og er salige i samfunnet med Gud. «Og hva skal det da bli når vår Herre og Frelser Jesus Kristus kommer, han som i dette livet har prøvd oss på mange vis, og så sier: Jeg er Josef, deres Frelser!» (Luther)

Her priser Josef for brødrene sine Guds nådige førsel: Gud hadde sendt ham i forveien for dem og satt ham til herre og fyrste over Egypts land, for å holde dem i live så det ble en stor frelse (1 Mos 45,7). Det er Guds underfulle styre at han gjør alle ting til sine tjenere, også menneskenes synder, for å fullføre sin gode og nådige vilje med

sine barn. Slik har også jødenes synd, at de solgte, forrådte og drepte Kristus, endt med verdens frelse.

Josef lot brødrene dra med en rik gave, men han ga dem også en advarsel med på veien: «Trett ikke med hverandre på veien!» (1 Mos 45,24). Den som har syndenes forlatelse og har fått rik nåde av Gud, trenger nok fortsatt advarselen: Synd ikke mer! Josef innprentet brødrene at de skulle fortelle faren om all hans herlighet og komme tilbake til Egypt sammen med faren, siden dyrtiden ennå skulle vare lenge. Og etter Faraos befaling ga han dem vogner med for å føre Jakob og hele familien hans til Egypt.

Da den gamle Jakob hørte av sønnene at Josef ennå levde, og så de egyptiske vognene, ble hans ånd opplivet (1 Mos 45,27). Da levde han liksom opp igjen. Også etter mange års tunge plager og trengsler må lyset gang på gang gå opp for den rettferdige, og glede for de fromme hjerter.

59. Jakob flytter til Egypt

1 Mos 46

Her blir det fortalt hvordan Jakobs familie flyttet til Egypt. Det ble et avgjørende vendepunkt i historien til Jakobs ætt. Jakob – eller Israel, som han kalles her som stamfar til det utvalgte folket – brøt opp fra Hebron med alt han hadde.

Først stanset han i Be'er-Sjeba, der fedrene hans hadde bodd så lenge, og ofret der til sin far Isaks Gud. Så viste Gud seg for ham i et syn om natten og lovet at han ville gjøre ham til et stort folk i Egypt og siden føre dette folket hans opp til Kanaan igjen.

Dette løftet minnet samtidig Jakob om det største og viktigste Gud hadde lovet ham og fedrene hans: løftet om Kristus, den velsignede ætten. Guds løfte, evangeliet om Kristus, er de frommes ledestjerne på alle deres veier. Hvordan deres ytre kår enn forandrer seg og formes, er og blir Guds ord det samme. Og Guds sinnelag, gunst og nåde, som det vitnes om for oss i Ordet, forandrer seg aldri.

Så følger en liste over Jakobs barn og barnebarn. Alt i alt var det sytti sjeler som kom til Egypt, når Josef og barna hans regnes med. Det er overhodene for Israels slekter, grunnstammen som det utvalgte folket vokste fram av i Egypt.

Josef hørte av Juda, som Jakob hadde sendt foran seg, at faren var nær. Da skyndte han seg å møte ham, falt ham om halsen og gråt lenge ved halsen hans. Det var et gjensyn og en glede uten like.

Det er en av de inderligste og saligste gleder på jorden når mennesker som har hverandre kjær, finner hverandre igjen etter lang tids atskillelse. Men en slik jordisk lykke er bare et svakt bilde på den fullkomne gleden i evigheten. Da skal de fromme etter dødens atskillelse se og finne hverandre igjen for Guds trone og nyte den himmelske salighet sammen.

Israel sa: «Nå vil jeg gjerne dø, etter at jeg har sett ditt ansikt» (1 Mos 46,30). Det minner om ordet til den gamle Simeon: «Herre, nå kan du la din tjener fare herfra i fred … for mine øyne har sett din frelse» (Luk 2,29–30). Og vi kristne sier: Nå vil jeg gjerne dø, etter at jeg i troen har sett og kjent Jesus, min Frelser.

60. Jakob for Farao. Josefs styre

1 Mos 47

Josef førte nå faren og fem av brødrene sine fram for kong Farao. Da Farao spurte hva de levde av, svarte Josefs brødre at de var gjetere. Hos egypterne var det en ringe og foraktet stand. Da Farao spurte Jakob hvor gammel han var, bekjente han: «Få og onde har mine leveårs dager vært» (1 Mos 47,9). Han var ikke blitt så gammel som fedrene sine, og i dette kortere livet hadde han hatt så mye strev og arbeid, kors og hjertesorg. De troende er i verdens øyne fattige, ringe folk, og i dette livet er de underlagt den samme jammer og elendighet som andre mennesker.

To ganger blir det framhevet i fortellingen vår at Jakob velsignet Farao. Den ringere blir velsignet av den høyere (Hebr 7,7). De troende har likevel i sannhet større ære og verdighet enn de store og mektige på jorden. De har Gud på sin side og er prester for Gud, Den Høyeste. Jakob velsignet Farao fordi han ga ham og familien hans et tilfluktssted i Egypt. Når jordens fyrster gir Guds kirke – og nettopp også den rettroende kirke – rom, trygghet og frihet i landet sitt, så blir det rikelig gjengjeldt dem av Gud.

Josef sørget nå så godt for faren og brødrene sine som det var mulig. Med Faraos samtykke ga han dem det gode, fruktbare landet Gosen å bo i. Det var den siste velgjerningen Josef viste brødrene

sine. Og det er den siste nåden de omvendte og benådede synderne får erfare av Kristus, sin Frelser: De får av hans hånd en herlig arv, som aldri skal tas fra dem.

I dette kapitlet blir det også fortalt noe mer om Josefs styre. Ved kornsalget samlet Josef mange penger. Siden kjøpte han opp all egypternes buskap og til slutt også jordene deres, så de fra da av måtte gi kongen en femtedel av avlingen. Slik samlet han en stor skatt for Egypts konge og ordnet rikets husholdning for tiden som skulle komme.

Men samtidig hadde han også omsorg for de fattige og ringe undersåttenes vel. I dyrtiden ga han dem såkorn så de kunne dyrke jorden. Og da det igjen kom fruktbare tider, kunne de lett leve av avlingen fra jordene sine, som de nå hadde som len fra kongen, selv om de ga en femtedel til kongen. Slik er Josef bildet på en vis, rettferdig og god regent.

Men den største velgjerningen for Egypts land på den tiden var at det satt en gudfryktig hersker i styret, en som bekjente den levende Guds navn, og at Jakobs familie, Guds folk, bodde midt iblant dem. Slik ble mange egyptere omvendt til Herren på den tiden og fikk sammen med Jakobs ætt del i den lovede evige velsignelse. Det er den største velsignelse for et land og et folk når det huser Guds kirke. For den hjelper mange i landet til å kjenne sannheten og til det evige liv.

61. Jakob velsigner Josefs sønner

1 Mos 47,28–48,22

Nå kom tiden da Jakob skulle dø. Da han kjente at enden var nær, lot han sønnen Josef love med ed at han ikke skulle begrave ham i Egypt, men i fedrenes gravsted i Kanaans land, løftets land. Helt til det siste hadde han altså Guds løfte for øye. Slik går troende kristne døden i møte: med Guds ord og løfte for øye og i hjertet.

På dødsleiet tenkte Jakob enda en gang på de tunge sorgene som hadde rammet ham under vandringen på jorden. Særlig tenkte han på at hans elskede hustru Rakel var død, hun som han hadde begravet ved Betlehem Efrata.

Men han tenkte også på Guds barmhjertighet og nåde: Hans fedres Gud hadde vist seg for ham alt ved Betel, i begynnelsen av vandringen. Han hadde gitt ham føde hele livet, i Mesopotamia, i Kanaan

og i Egypt. Paktens trofaste engel hadde forløst ham fra alt ondt (1 Mos 48,16) og berget ham ut av så mange trengsler. Og han tenkte på Guds løfte, som hadde fulgt ham gjennom livet.

Med liknende tanker og følelser ser troende kristne ved slutten av sine dager tilbake på den tiden som ligger bak dem. De har ikke glemt de tunge, bitre stundene i dette jordelivet. Men framfor alt priser de sin himmelske Fars godhet, kjærlighet og trofasthet. Han har fulgt dem på alle deres veier, gitt dem alt de trengte av føde og næring for legeme og liv, vernet dem mot all fare og bevart og voktet dem for alt ondt. Og de priser Guds ord, trøsten på pilegrimsferden, deres kjepp og stav (Sal 23,4).

Etter Josefs ønske velsigner Jakob hans to sønner, Efra'im og Manasse. Han gir hver av dem en egen arvelodd i Israel, så Josef fikk et stykke land mer enn brødrene sine. Han lover dem rask vekst, velstand og trivsel. Fra fromme foreldre går Guds velsignelse i arv til barn og barnebarn, til de fjerneste slektledd.

Jakob ga her den yngste sønnen, Efra'im, forrang framfor den eldre broren Manasse. Han la sin høyre hånd på Efra'im og den venstre på Manasse. Josef trodde det var en feil og ville rette på det. Men Jakob, fylt av Den Hellige Ånd, visste godt hva han gjorde. Den yngste skulle bli et sterkere folk enn den eldste.

Både i legemlige og i åndelige ting deler Gud ut sine gaver som han vil. Han retter seg ikke etter menneskenes tanker og dom, heller ikke etter menneskenes gjerninger og fortjeneste. Han gjør og gir det han vil, og slik han vil. Og ingen skal spørre: Hvorfor gjør du slik? Enhver skal takke Gud for det han har fått av nåde.

62. Jakob velsigner sønnene sine

1 Mos 49,1–12

Før sin død samlet Jakob ennå en gang alle sønnene sine om seg. Som en Guds profet forkynte han dem hva som skulle hende dem og etterkommerne deres i tiden som skulle komme. Ruben var hans førstefødte, hans krafts første frukt, og egentlig skulle han ha hatt den første plassen. Men han skulle ikke ha forrangen blant brødrene sine. For hans ville lyst og lidenskap var som vann som bruser og koker over. Han hadde vanhelliget sin fars leie.

Men førstefødselsretten tilfalt heller ikke de to neste sønnene, Simeon og Levi. Jakob forbannet tvert imot deres vrede og sinne, fordi de hadde slått i hjel de uskyldige folkene i Sikem. Derfor skulle de fordeles i Jakob (1 Mos 49,7). Slik fikk Simeons stamme sin eiendom midt i Judas stammeområde, og levittene bodde spredt over hele Israels land.

Disse tre, Ruben, Simeon og Levi, hadde nok omvendt seg fra sine onde gjerninger og fått nåde igjen. De beholdt del og arv i Guds folk. Men de hadde likevel forspilt sin forrett. Omvendelse og tilgivelse gjør ikke den syndige gjerningen ugjort. Selv om Gud ikke lenger tilregner synden og har latt sin vrede fare, må også de botferdige, benådede synderne ofte bære de vonde følgene av sin synd lenge, kanskje hele livet. Ja, ofte må også barn og barnebarn bøte for det fedrene har forskyldt.

Førstefødselens rett og velsignelse gikk over til Juda, Leas fjerde sønn. Det hang nok også mange flekker ved ham. Men siden viste han seg trofast og pålitelig framfor de andre brødrene da han gikk god for broren Benjamin.

Juda skal prises og æres av brødrene sine. Han skal føre Herrens kriger og sitte fiendene til Israel på nakken. Slik gikk Judas stamme foran de andre stammene ved utgangen fra Egypt og på vandringen gjennom ørkenen, og den var forkjemper i Israels hær da Kanaans land ble inntatt. Juda blir liknet med en løve som vokser seg stor av rov og så legger seg ned i stolt ro. Her tenker vi særlig på Davids store, herlige seire og på kong Salomos fredsrike styre.

Men kongespiret, herskerstaven, skal ikke vike fra Juda «inntil fredsfyrsten kommer» (1 Mos 49,10), helten, Silo, den lovede fredsbringeren. I Kristus, Messias, skal Judas herredømme fullendes. Det er denne helten som for alvor fører kampen fram til seier og utvider grensene for sitt herredømme til jordens ender. Hedningefolkene skal holde seg til ham, tjene ham og lyde ham.

Og nå blir Kristi fredsrike malt med vakre farger, med bildet av jordisk lykke og jordisk fruktbarhet. Hele landet skal være beplantet med vinstokker, så en binder eselfolen sin til en vinranke når en stiger av. Det skal være vin og melk i overflod, så øynene blir dunkle av vin og tennene hvite av melk, og en vasker også klesdrakten sin i druers blod (1 Mos 49,11–12). På den tiden skal det være stor fred uten opphør

og en fylde av nåde og velsignelse. I Jesus Kristus, løven av Judas stamme, og i Kristi kirke er alt dette oppfylt.

63. Jakob velsigner sønnene sine (fortsettelse)

1 Mos 49,13–32

Juda var bærer av det åndelige løftet, løftet om Kristus. Fra Juda skal den åndelige, evige velsignelse komme over Israel og over alle hedningefolkene. De andre sønnene får tildelt alle slags legemlige velsignelser og goder.

Sebulon skal få sitt bosted mot Sidon, mot Fønikia, ut mot havet, og høste rik vinning av skipene sine, av handel og næring. Issakar, som fikk den fruktbare Jisre'el-sletten i eie, blir liknet med et lastedyr, fordi han skal gi seg over til lat ro og makelig nytelse. Jordisk velsignelse rommer også fare og fristelse.

Dan derimot er lik en slange som overfaller en rytter bakfra. Han skal sitte fiendene sine på nakken. Fra Dan kom Samson, skrekken for Israels fiender. Her avbryter Jakob talen sin og bryter ut i sukket: «Etter din frelse bier jeg, Herre!» (1 Mos 49,18). Til dette sier en gammel jødisk forklaring: «Ikke etter Samsons forløsning, men etter forløsningen ved Davids sønn, Messias, som skal fri sitt folk fra deres synder, lengter min sjel.»

Gad, som i likhet med Ruben kom til å bo på den andre siden av Jordan og skulle forsvare landets østgrense, skal drive fiendeflokkene tilbake. Fra Asjer skal det komme fin hvete og fett brød. Arvelodden hans omfattet den velsignede Saron-sletten.

Naftali blir kalt en hind som er sluppet fri. Naftalis etterkommere streifet omkring som et fritt folk i fjellene og skogene i det nordlige Galilea. Men Naftali skal også gi fagre ord. Vi tenker på den herlige sangen til dommeren Debora fra Naftalis stamme. Men fra Naftali, landstrekningen langs Galileasjøen, kom også Israels tolv apostler, som har forkynt fredens evangelium for verden.

Og nå kaller Jakob enda en gang ned velsignelse fra Israels hyrde, fra Den Allmektige, over hodet til Josef, fyrsten blant brødrene. Fordi landet hans er så fruktbart, blir Josef liknet med et frukttre som er plantet ved vannet. Men han kan også føre buen, og armene hans blir ikke trette i striden. Efra'im og Manasse vokste til et stort, mektig folk

og arvet et vidt og fruktbart område midt i det lovede land og også på den andre siden av Jordan.

Benjamin er en glupende ulv som lever av rov. Til Benjamins stamme hørte Saul, en stridbar helt og konge. Men fra Benjamin kom også Saulus, som også heter Paulus. Med evangeliet om Kristus har han vunnet verden og brutt ned Satans festningsverk.

Slik velsignet Jakob sønnene sine og ga hver av dem hans særlige velsignelse. Profeterende, velsignende og bedende kalte han fylden av Guds nåde og velsignelser ned over Israel med de tolv stammene. Slik lar Gud ennå i dag sine fromme ikke mangle noe godt. Men den beste gaven ovenfra er frelsen ved kong Messias.

Enda en gang påla Jakob alle sønnene sine å begrave ham i hulen ved Mamre. Så døde han og ble samlet til sitt folk. Den som dør slik som Jakob, med et slikt sukk og en slik lengsel: «Etter din frelse bier jeg, Herre!» – han dør vel.

64. Jakobs og Josefs død

1 Mos 50

Patriarken Jakob ble nå gravlagt som en fyrste. Liket hans ble salvet. Hele Egypts land sørget over ham i sytti dager. Ikke bare sønnene hans, men også Egypts fornemste menn fulgte ham til Kanaan. Ved Goren Ha'atad på østsiden av Jordan holdt de ennå en stor klage. Så begravde de ham i fedrenes gravsted, i gravhulen ved Hebron.

En slik ære som en viser en død, er for verden en død form, men for de troende betyr den noe. Med den bekjenner de at det ennå ikke er helt ute med deres døde, og at Gud en dag skal gjøre store under med deres døde og gravene deres.

Da Jakob var død og begravet, fryktet sønnene hans at Josef nå ville hjemsøke dem for misgjerningen deres, og de ba ham enda en gang om tilgivelse. Det gjorde Josef bedrøvet. Han trøstet dem og talte vennlig med dem. Slik er de troendes liv en stadig, vedvarende omvendelse. De botferdige synderne bekjenner igjen og igjen sin synd og misgjerning for Gud. Også synd som de for lenge siden har angret og fått tilgitt, gjør dem fremdeles vondt. Minnet om den gamle misgjerningen holder dem i ydmykhet. Men de får også stadig på ny erfare trøsten i Guds nåde og tilgivelse.

Josef bekjente for brødrene sine: «Dere tenkte ondt mot meg, men Gud tenkte det til det gode» (1 Mos 50,20). Josefs historie er et klart lysende eksempel på hvordan Gud fullfører sin gode, nådige vilje gjennom menneskenes onde råd og vilje. Gud mestrer kunsten å vende det onde til det beste.

Josef fikk se barn og barnebarn i tredje ledd, og så døde han i god fred. Han døde i troen på løftet. Før sin død påla han brødrene sine å ta med seg hans ben når Gud førte dem ut av Egypt til Kanaans land.

Selv om en har opplevd mye lykke og glede her på jorden, er og blir det likevel det beste at en til slutt dør i troen. Derfor skal vi be Gud alle dager i vårt liv at han til sist vil gi oss en salig stund og i nåde ta oss fra denne jammerdalen til seg i himmelen.

III. Utgangen fra Egypt og vandringen i ørkenen

65. Israel i trelldom

2 Mos 1

Første Mosebok har fortalt om begynnelsen til verden og menneskeslekten, og også om begynnelsen til Guds folk, om de hellige patriarkene og etterkommerne deres. Nå begynner i Andre Mosebok historien om Israels folk. I Egypt, i et fremmed land, vokste Jakobs familie til et folk.

Men det var en tung begynnelse. Det kom en ny konge over Egypt, som ikke kjente til Josef (2 Mos 1,8). Han undertrykte Israels barn med tungt tvangsarbeid og gjorde livet bittert for dem. De måtte bygge forråds- og lagerbyer for kongen. Ja, Farao fryktet at dette fremmede folket kunne bli for mektig for egypterne, og han hadde i sinne å undertrykke det helt og ødelegge det.

Men jo mer egypterne plaget folket, dess flere ble de og dess mer bredte de seg ut (2 Mos 1,12). Det var jo den hellige ætten, Guds folk, og Gud var med det.

Slik er det også med begynnelsen til Guds folk i den nye pakt, den kristne kirke. Også den skulle knuses og kveles alt i spiren ved undertrykkelse og forfølgelse. Men jo hissigere jøder og hedninger forfulgte kirken, dess mer bredte den seg ut. Han som var i de kristne, Kristus, er mektigere enn verden. Dette er i det hele tatt et kjennetegn på Guds folk, på Guds barn: undertrykkelse, trengsel og forfølgelse. Men kors og trengsel bringer dem bare velsignelse og vinning.

Nå fant Farao på nye midler for å holde folket nede. Han befalte de to hebraiske jordmødrene å drepe de nyfødte hebraiske guttebarna

straks etter fødselen. Da det ikke skjedde, lot han det gå ut et bud om at alle hebreernes sønner skulle kastes i vannet. Men han nådde ikke målet sitt. Den Gud vil bevare og vokte, kan ingen makt i verden ta livet av. Er Gud for oss, hvem er da imot oss? (Rom 8,31)

De hebraiske jordmødrene får ros i Skriften fordi de fryktet Gud mer enn Farao og ikke gjorde det kongen befalte dem. Og derfor velsignet Gud dem og ga dem etterkommere (2 Mos 1,21). I den nye pakt sa apostlene rett ut til jødenes rådsherrer: «En skal lyde Gud mer enn mennesker!» (Apg 5,29).

Når mennesker – far, mor eller øvrighet – befaler oss å gjøre noe ondt eller å gjøre skade, skal vi ikke lyde dem. Særlig skal en kristen aldri noen gang gå tyranner til hånde når de ødelegger Guds kirke. Det lønner seg rikelig, ofte alt i tiden, å frykte og lyde Gud mer enn mennesker.

66. Moses blir født, oppdratt og må flykte

2 Mos 2

Den hellige historie går nå over til Moses, som Gud hadde utsett til å frelse sitt trengte folk. Alt begynnelsen på Moses' historie viser at Guds hånd var med ham.

Etter Hebr 11,23 var det et bevis på tro at Moses' foreldre skjulte barnet og siden la det ut i en sivkurv ved bredden av Nilen. Den fagre gutten var et tegn for dem på at Gud hadde noe særlig i sinne med ham. Derfor stolte de på at Gud ville ta seg av sønnen deres. Troen våger noe når den har en god sak og er viss på Guds vilje. Den trosser faren og overlater utfallet til Gud.

Det var en underfull føyning at Faraos datter fant den lille gutten i sivet ved vannet og lot ham ta opp, og at hun ga ham til hans egen mor, så hun fikk amme ham og fostre ham opp.

Slik er det også med Jesusbarnet. Også hans spede liv ble vernet og skjermet av Gud på underfullt vis. Gud holder sin hånd over sine, så de kommer uskadd gjennom mange farer. Det gjelder særlig dem som skal utrette noe stort i hans rike. Barnet fikk navnet Moses. På egyptisk betyr det «han som er dratt opp av vannet», på hebraisk «redningsmannen».

Så vokste Moses opp ved kongens hoff som sønn av Faraos datter og fikk opplæring i all egypternes visdom (Apg 7,22). Denne visdom-

men kom Moses til gode senere, da han styrte folket sitt. Også denne verdens visdom må tjene Guds rike.

Da Moses var blitt stor, ville han ikke lenger kalles sønn av Faraos datter. «Han valgte heller å lide ondt sammen med Guds folk enn å ha en kortvarig nytelse av synden. Han aktet Kristi vanære for en større rikdom enn skattene i Egypt» (Hebr 11,24–26). De troende tar gjerne og villig Kristi vanære på seg, i stedet for å leve i glede og ære sammen med verden.

Nå ville Moses skaffe sine undertrykte brødre rett. Han slo i hjel en egypter som hadde slått en hebreer, og han refset en av sine brødre som hadde gjort sin neste urett. Men brødrene hans forsto ikke at Gud ville gi dem frelse ved hans hånd (Apg 7,25). Israel har strittet mot fra begynnelsen av. Nettopp de som vil hjelpe folket sitt og gjøre vel mot det, møter overalt motsigelse og motstand.

Ved tro forlot Moses Egypt uten å frykte for kongens vrede (Hebr 11,27). Selv om han levde atskilt fra folket sitt i lang tid, tvilte han ikke på at Gud ville hjelpe ved hans hånd. Den som tror, overgir seg helt i Guds hånd og førsel og overlater til Gud å føre saken, som er hans egen sak, fram til et godt mål og en god ende.

I førti år var Moses en fremmed i Midians land ved Horeb-fjellet. Han gjette buskapen til presten Re'uel og tok hans datter Sippora til hustru. Slik pleier Gud i det stille å forberede de mennene han vil bruke som redskaper i sitt rike, til deres store kall. Navnene på Moses' to sønner viser at troen hans ikke hørte opp i denne lange prøvetiden: Gersjom, «jeg er en fremmed», og Elieser, «Gud er min hjelper».

Til slutt blir det her fortalt at Gud hørte folkets rop. En slik umenneskelig undertrykkelse og tyranni som Israel led i Egypt, er en synd som roper til himmelen. Når forløsningens time er kommet, gjør Gud ende på prøvelsen.

67. Moses blir kalt

2 Mos 3

Nå var forløsningens time kommet for Israel, og derfor ble Moses nå formelig og høytidelig kalt til å frelse folket sitt. Mens han gjette sauene til sin svigerfar Re'uel – eller Jetro, som han heter her – ved Horeb, så han et stort syn. Han fikk øye på en tornebusk som sto i lys lue, men likevel ikke brant opp. Det var et bilde på Israel, ja, på Guds

folk i sin alminnelighet, som vansmekter i trengselens hete og likevel ikke blir fortært, og som ingen nød, heller ikke døden, kan drepe.

I den brennende tornebusken åpenbarte Herrens engel seg for ham. Herrens engel, som så rett ut også blir kalt Herren, er Guds Sønn. Der det gjelder redning og forløsning, trer Herrens engel fram i den hellige historie. Det er Guds Sønns egentlige verk og embete å trøste, hjelpe og frelse. Herrens engel var til stede i den brennende tornebusken, og derfor ble den ikke fortært. Herren er midt iblant sitt folk, og derfor kan det ikke gå til grunne og omkomme.

Herren vitner for Moses at han er Abrahams, Isaks og Jakobs Gud. Han kunngjør for ham at han nå vil oppfylle løftet som ble gitt til fedrene: Han vil fri Israel ut av Egypt og føre det inn i det lovede landet Kanaan. Han sier at han selv er steget ned, og at han vil se til sitt folk.

All hjelp og redning som Guds kirke eller den enkelte troende får, er Guds besøkelse. Gud er selv til stede og ser i nåde til sine. Den største og mest nåderike besøkelse fra Gud var det da Guds Sønn steg ned fra himmelen, tok Abrahams ætt på seg, fant en evig forløsning for sitt folk (Hebr 9,12) og vant en evig arv.

Og nå fikk Moses i oppdrag fra Gud å føre Israel ut av Egypt. Uten oppdrag og kall fra Gud skal ingen gå i gang med noe i Guds rike. Ikke engang Kristus, Forløseren i den nye pakt, tok seg selv denne æren. Han ble kalt av Gud og innsatt som prest etter Melkisedeks vis (Hebr 5,5–6). Kirkens tjenere, som nå utfører Guds verk i kirken, er kalt av Gud selv, selv om det skjer middelbart gjennom kirken.

Herren stadfestet Moses' kall og sendelse ved sitt navn Jehova. Jehova betyr: «Jeg skal være den jeg skal være» (2 Mos 3,14).[1] Gud er uforanderlig og blir seg selv lik. Han holder troskap evig, og det han har lovet, fullfører han også sikkert. Jehova er et æresnavn for Gud og for Guds Sønn.

Det Herren åpenbarer for Moses, skal han kunngjøre for Israels folk, først for de eldste i folket og så også for Farao. Gud vet at Farao ikke vil la Israel dra. Men han vil herliggjøre seg på ham ved store under, ved dom og rettferdighet. Ved dom vil han forløse Israel, og Israel skal dra ut som seierherre og ta med seg byttet fra Egypt. Slik

[1] NB: «Jeg er den jeg er.»

må også verdens trass og fiendskap, og dommen som går over verden, tjene Guds folk til det beste.

68. Gud styrker Moses til kallet hans

2 Mos 4,1–17

Gud hadde kalt Moses til å frelse folket sitt. Nå ville han også stadfeste ham for folket, og det ved tre tegn. Det første tegnet var at staven ble til en slange og slangen til en stav. Det viste at Gud ved Moses ville fri sitt folk ut av Egypt, fra den fiendtlige makten som holdt det i sin vold. Moses har fra Gud myndighet til å holde Satans makt og ondskap nede.

Det andre tegnet var at den spedalske hånden ble ren. Det betydde at Gud ved Moses ville rense folket fra den åndelige spedalskheten, synden. Det skjedde siden ved de ofrene og renselsene som ble påbudt i Moses' lov fra Sinai. Det tredje tegnet var at vannet fra Nilen ble til blod. Det var den første av plagene som ble lagt over Egypt, og det betydde død og undergang for dem som holdt Israel i trelldom.

Men med disse tre tegnene blir det også mer allment pekt på Guds store gjerninger og kjærlighetsgjerninger, på det Gud alltid gjør for sitt folk. Herren forløser sitt folk fra Satans makt, renser og helliger det fra synden og gjør ende på folkets fiender.

Men Moses nølte fremdeles med å ta på seg dette tunge embetet. Han skulle forkynne Guds vilje ikke bare for Israel, men også for Farao, Egypts mektige konge, og for hele Egypt. Han unnskyldte seg med at han hadde en tung tunge. Gud lover ham at han vil være med hans munn (2 Mos 4,12).

Men Moses var fremdeles motløs, og med det vakte han Guds vrede og harme. Likevel strittet han ikke mot av ondskap, men vek tilbake for Guds alvorlige krav på grunn av sitt kjøds skrøpelighet. Derfor ga Gud her litt etter for ham og bestemte at broren Aron skulle tale for ham. Aron skulle være hans munn, og han skulle være som Gud for Aron (2 Mos 4,16), det vil si: gi Aron inn hva han skulle si.

De som skal forkynne Guds vilje for Guds menighet og også for verden, har et tungt embete. De møter motsigelse overalt og utfordrer så å si verden til kamp. Det gjør dem ofte forsagte, motløse og trette. Men Gud vil være med sine tjenere og med deres munn og gi ordene deres kraft og ettertrykk.

Men hos de troende finnes det i det hele tatt ennå mye frykt og svakhet, så de ofte mister motet til det verket og den kampen som er lagt på dem. Da blir nok Gud harm på dem. Men på den annen side har han tålmodighet med deres svakhet. Han krever ikke for mye av dem, og han styrker dem så de blir stående i hans tjeneste og lydighet.

69. Moses vender tilbake til Egypt

2 Mos 4,18–31

Moses fikk nå dra i fred fra svigerfaren sin, og han la i vei til Egypt med hustru og barn. Før han brøt opp fra Midian, hadde Gud på ny gitt ham sin befaling og sitt oppdrag. Samtidig hadde han kunngjort for ham at de som sto ham etter livet, den gamle kong Farao og slektningene til egypteren han hadde slått i hjel, var døde. De som skal forkynne Guds ord og vilje for verden, må være helt visse på Guds befaling. Bare slik får de kraft, mot og frimodighet til sitt tunge verk.

Enda en gang lot Herren Moses få vite at Farao, Egypts nye konge, ville ta ille opp hans ord og ikke la Israel dra. Ja, Gud ville forherde Faraos hjerte, og det skulle koste ham hans førstefødte sønn. Slik møter Guds ord hard grunn hos menneskene i denne verden. For mange tjener det til forherdelse og er en duft av død til død (2 Kor 2,16). Israel blir her kalt Guds førstefødte sønn (2 Mos 4,22). Dette navnet peker fram mot de barna som skulle bli født senere, de barna Gud skulle vinne fra hedningefolkene.

Da Moses underveis var i et herberge, kom Herren mot ham og ville drepe ham. Han hadde pådratt seg Guds vrede fordi han ikke hadde omskåret sønnen sin. Det kom av svak ettergivenhet mot hustruen, som nok så på omskjærelsen som en vanære og skam.

Omskjærelsen var tegnet på den pakten Gud hadde opprettet med Abraham og ætten hans. Gud hadde strengt innprentet Abraham og også etterkommerne hans at alle guttebarn skulle omskjæres. Hver den som var uomskåret, skulle utryddes av sitt folk (1 Mos 17,14). Denne trusselen rammet også foreldre som nektet å omskjære barna sine. Den som unnlot omskjærelsen og ringeaktet den, foraktet med det Guds pakt.

Sippora, som hadde den største skylden, gjorde nå straks etter Guds vilje. Hun tok en stein og omskar sønnen sin. Med dette berget hun livet til mannen sin. Ved sønnens blod, som rant ved omskjærel-

sen, vant hun ham så å si på ny som sin mann. Derfor kalte hun ham «blodbrudgom» (2 Mos 4,25–26).

Tegnet på den nye pakt er dåpen. Og den som forakter dåpen, forakter med det Guds pakt og nåde og stenger seg selv ute fra liv og salighet. Med denne historien har Gud vist at det sannelig ikke er noen lett og ringe sak når noen forsømmer og forakter de sakramentene Gud har innstiftet.

Aron kom Moses i møte, og Moses fortalte ham alle Herrens ord. Så gikk de to av sted og samlet først de eldste blant Israels barn. Som Moses' munn forkynte Aron dem det glade budskapet om at forløsningen var nær, og han gjorde tegnene for folket. Og Israels barn trodde det de hørte og så. De bøyde seg og takket Gud fordi han nå hadde sett til sitt folk.

Ofte er dette den første og nærmeste virkningen av evangeliets forkynnelse: De som hører det, tar også imot det med glede, med lov og takk. Men mange som først har tatt imot det, tar siden anstøt av det når det reiser seg kamp og trengsel for evangeliets skyld.

70. Israels folk blir plaget enda hardere

2 Mos 5

Moses og Aron bar nå fram Guds oppdrag for Farao. Først kom de bare med det ringe kravet at han måtte la Israel dra tre dagsreiser ut i ørkenen for å ofre til sin Gud der. Men Farao brydde seg ikke om hebreernes Gud. I det Moses og Aron ba om, så han bare opprør, at de ville gjøre folket sitt fritt fra å tjene ham. Han skjelte Israels barn ut for å være lediggjengere og late folk, og han undertrykte dem bare enda verre.

De måtte fortsatt bygge Faraos byer og lage teglstein til byggene. Men nå måtte de også selv samle halm til teglsteinen og likevel levere like mye teglstein som før. Når de ikke klarte det, ble oppsynsmennene deres slått av de egyptiske slavefogdene. Og da oppsynsmennene klaget over dette til Farao, ble de avvist med hån.

Her ser vi igjen hvordan den ugudelige verden er sinnet mot Guds barn. Det Farao bebreidet Israels barn, bebreider de vantro ennå i dag de kristne: at de bare vil be og ikke arbeide, tjene og lyde, at de er urolige og late hoder.

Men de kristne som tjener sin Gud for alvor, gjør også trofast sitt jordiske kall. Overfor de kristne setter verdens barn all rettferdighet og rimelighet, all kjærlighet og barmhjertighet til side. De undertrykker og plager dem på alle mulige måter og ville pine dem til døde om Gud tillot dem det.

At trelldommen ble skjerpet, ble en siste tung prøve for Israel. I denne tunge prøvelsen var Israel nær ved å miste motet, og nå tenkte de ikke lenger på Guds løfte om at forløsningen var nær. Israels oppsynsmenn beskyldte Moses og Aron for at de med sin tale om utgangen fra Egypt hadde vakt uvilje mot folket og gitt Farao og tjenerne hans et våpen i hånden til å undertrykke og utrydde folket (2 Mos 5,21). Og Moses gikk og klaget sin nød for Gud.

Når Gud leder sin kirke, går han ofte fram slik at nøden blir riktig trykkende og merkbar enda en gang før hjelpen hans kommer. Da blir de kristne ofte svake i troen og glemmer Guds ord og Guds trøsterike løfter. Ja, Guds ord må vel få skylden for at det går dem så ille. Men Gud har tålmodighet med de svake og trekker ikke straks hånden sin tilbake fra dem. Selv om Israel oppførte seg så uregjerlig, holdt han likevel fast ved sitt forsett om å forløse Israel.

71. Gud trøster sitt motløse folk

2 Mos 6,1–27

Moses, som Gud hadde kalt til å frelse folket sitt, måtte gjennom tung anfektelse. Farao adlød ikke Guds røst, og Israel var helt motløst og fortvilet. Da gjentar Gud sitt løfte. Han minner om pakten han har sluttet med fedrene: at han har lovet deres ætt Kanaans land. Nå skal dette løftet oppfylles. For fedrene hadde Gud ennå ikke åpenbart seg slik som Herren, Jehova, selv om dette navnet ikke var ukjent for dem.

Nå vil Gud vise at han holder pakt og troskap. Han vil forløse Israel med sterk hånd og med utrakt arm, ved tunge straffedommer som skal ramme Egypt. Han vil føre Israel ut av Egypt, ta det til sitt folk og føre det inn i løftets land.

Slik reiser Gud opp sine når de er hardt anfektet. Slik tar han seg særlig av sine tjenere, som møter så mye motsigelse i tjenesten med Ordet. Han minner dem om sin pakt og sitt løfte og gjør sitt navn og sitt ord levende i hjertene deres. Løftet om den evige forløsning og

den himmelske arv er nå i den nye pakt trøsten for de bedrøvede og anfektede.

Moses skulle også si disse ordene til Israels barn. Men da han gjorde det, hørte de ikke på ham på grunn av sukk og angst og hardt arbeid. Trengselen kan overvelde og fylle hjertet slik at en ikke vil høre noe trøstens ord, og at heller ikke trøsten i Guds ord vil feste seg.

Nå gjentar Gud også befalingen om at Moses skal tale med Farao. Men Moses har nesten mistet motet. Ja, det er heller ingen liten sak å forkynne Guds ord og vilje for trassige og gjenstridige mennesker.

Til slutt blir Levis slekt og Moses' og Arons stamtavle regnet opp her, med denne merknaden: «Det var de som sa til farao, kongen i Egypt, at Israels barn skulle føres ut av Egypt» (2 Mos 6,27). De mennene Gud har utrettet så store ting ved, har en æresplass i historien om Guds rike.

72. Den første av plagene i Egypt

2 Mos 6,28–7,25

Gang på gang innprenter Gud Moses at han skal tale med Farao. Han forkynner ham at han vil forherde Faraos hjerte, gjøre mange tegn og under i Egypt og føre Israels barn ut av Egypt ved store straffedommer. Når Gud forherder denne onde verden og lar sine dommer gå over den, tjener det bare til kirkens frelse.

Så gikk Moses og Aron inn til Farao og gjorde de tegnene for ham som Gud hadde befalt dem. Aron, Moses' profet, kastet staven sin fra seg, og den ble til en slange. Deretter slo han med staven sin i Egypts elv, Nilen, for øynene på Farao og tjenerne hans. Og vannet i elven og alt vannet i Egypt ble forvandlet til blod.

Nilen var kilden til Egypts velsignelse og gjorde hele landet fruktbart. Med dette tegnet viste Herren samtidig at han så visst kunne vende all Egypts velsignelse til forbannelse. Og slik har Gud alt tatt velsignelse og fruktbarhet fra mange folk og land fordi de ikke ville høre hans ord. Østens strøk, som en gang sto i blomst og der tyrkerne nå holder til, er nå ødemarker og ligger under forbannelse. For de som bodde i disse landene, foraktet evangeliet, som lenge hadde bodd hos dem.

Ved disse to første tegnene blir det sagt at Egypts trollmenn også gjorde det samme. Djevelen kan også gjøre under, så langt Gud tillater

ham det. Ved det andre tegnet gikk det nok slik til at Aron først forvandlet vannet i Nilen til blod. Så gjorde de egyptiske trollmennene det samme med vannet i de nærmeste dammene eller brønnene. Og så fant egypterne at alt vannet i landet var blitt til blod i kraft av Guds befaling ved Moses.

Videre blir det framhevet at Faraos hjerte ble forherdet mot begge tegnene. Djevelens under blindet ham. Men han kunne lett ha skjønt at hebreernes Gud var mektigere enn Egypts guder. For Arons stav slukte trollmennenes staver (2 Mos 7,12). Og denne alminnelige plagen, at det ikke fantes vann å drikke i hele Egypt, var lagt på av Moses' og Arons Gud. Det er begynnelsen til forherdelsen når en forherder sitt hjerte mot Guds klare ord og mot Guds gjerninger, som ligger åpent for øynene.

73. Den andre og den tredje plagen

2 Mos 8,1–19

Her blir den andre og den tredje av plagene i Egypt beskrevet. Da Aron igjen rakte ut hånden med staven over Egypts vann, kom det frosker opp i alle egypternes hus og gårdsrom. Denne plagen gikk Farao og tjenerne hans enda nærmere inn på livet. Enda mer følbar var den neste plagen. Da Aron rørte ved jordens støv med staven sin, ble det lus eller stikkmygg i hele Egypts land, og de plaget mennesker og dyr.

Dette var særlige tegn og under. På liknende vis, bare med naturlige midler, straffer Gud også ellers land og folk når de ikke vil lyde hans ord. Han slår land og vann og gjør naturens velsignelse til forbannelse.

Da den andre plagen var kommet, viste Farao seg litt mer ettergivende. Han sa seg villig til å la Israel dra, bare Moses ville be Gud om å ta froskene bort fra ham. Det gjorde Moses, og alle froskene døde. Da kunne en ta og føle på at Israels Gud var den sanne, levende Gud. Men da Farao så at det var blitt lettere, forherdet han sitt hjerte enda mer mot Gud og hans ord.

Slik blir også uomvendte mennesker, trassige syndere, av og til litt bløtere til sinns når Guds hånd trykker tungt. De roper om hjelp og lover bedring. Men det er en menneskelig rørelse, ikke en åndelig bevegelse, ingen sinnsforandring. Deres bønner og påkallelser er bare

angstskrik, ikke sann bønn. Når nøden er over og de har fått luft igjen, er de gode forsettene borte, og de forherder seg bare enda mer mot all Guds virkning.

Ved den tredje plagen var de egyptiske trollmennene kommet til kort med kunstene sine. De sa til Farao: «Dette er Guds finger!» (2 Mos 8,19). Likevel ble Faraos hjerte stivt og hardt. Også den blinde verden merker og kjenner nok ofte når Guds straffer og dommer bryter inn, at det er den allmektige Guds hånd, som intet menneske kan stå seg mot. Men den omvender seg likevel ikke.

74. Den fjerde og den femte plagen

2 Mos 8,20–9,7

Den fjerde plagen som rammet Egypt, var alle slags utøy, trolig hundefluer, som i likhet med stikkmyggen plaget mennesker og dyr. Den femte plagen voldte ikke bare følbar smerte, men påførte også egypterne et stort tap, for buskapen deres døde av pest. Slik straffer Gud de forherdede synderne. Også kvegpest og liknende ulykker er ingen tilfeldighet, men Guds straff og plage.

Israelittene ble spart for disse to plagene. Gud satte en frelse til skille mellom egypterne og Israels barn (2 Mos 8,23). Det viser hvordan Gud verner og vokter sitt folk. Gud kan godt vokte og bevare sine i store plager og redsler som dekker hele verden. Men også når de troende må lide sammen med de skyldige, er det likevel ingen straff for dem. De er likevel visse på at Gud er med dem, mens den syndige verden har Gud mot seg.

Etter den fjerde plagen ga Farao igjen litt etter. Men det var ingen omvendelse, heller ikke en begynnelse til omvendelse. Han ville likevel ikke gjøre Guds vilje. Han ville holde Israel fast i landet: Folket skulle ofre til sin Gud i Egypt, eller i det minste ikke dra langt bort. Gud tok utøyet bort fra ham på Moses' bønn, og han fikk vite at ikke ett av Israels dyr var dødd. Likevel var og ble Faraos hjerte forherdet.

Det hender nok også ellers at hardnakkede syndere, når Guds hånd ligger tungt på dem, sier seg villige til en avbetaling. Det ene eller andre onde stykket vil de legge av, men de vil ikke omvende seg grundig til Gud og ikke lyde Gud av hjertet. De er og blir forherdet.

Det er betegnende at Israel ikke ville ofre til sin Gud i Egypt. Guds folk har nettopp en annen måte å dyrke Gud på enn den blinde verden,

som har glemt Gud. Den måten Guds folk tjener sin Gud på, er en vederstyggelighet for verden, og den måten verden tjener sine guder på, er en vederstyggelighet for Guds folk.

Moses sa at de ville ofre til sin Gud slik han hadde sagt dem (2 Mos 8,27). Det er den rette gudstjeneste som Gud har behag i: at en tjener Gud og ofrer til ham slik han har sagt, slik han har foreskrevet det i sitt ord. All selvvalgt gudstjeneste er en vederstyggelighet for Gud.

75. Den sjette og den sjuende plagen

2 Mos 9,8–35

Den sjette plagen var svarte byller som brøt ut på mennesker og dyr. Det blir uttrykkelig sagt at også de egyptiske trollmennene ble rammet av denne plagen og slik fikk lønn for sine onde kunster. Også tunge, smittsomme sykdommer er ris som Gud tukter med.

Hittil var det alltid blitt sagt at Farao forherdet sitt hjerte, eller at Faraos hjerte ble forherdet. Nå heter det at Herren forherdet Faraos hjerte, så han ikke hørte på dem, Moses og Aron (2 Mos 9,12). Det skjedde som Gud hadde forutsagt for Moses.

Når en synder stenger seg ute og forherder seg mot alt det Gud sier og gjør for å føre ham til omvendelse, da blir han til straff forherdet og forstokket av Gud. Med det er ikke sagt at Gud gir ham onde tanker inn eller egger ham til ulydighet og motstand. Gud frister ikke til det onde.

Forherdelsens dom består i at Gud trekker sin hånd tilbake fra de hardnakkede synderne. Han tar sin Ånd og nåde fra dem og overgir dem til deres forvendte, forherdede sinn, så de nå ikke lenger kan fatte Guds ord eller se Guds gjerning og finger. De som ikke vil høre og forstå, skal da heller ikke få høre og forstå.

Så fulgte det da bare tyngre og forferdeligere straffer for Farao. Ved Moses vitnet Gud for Farao at han nettopp hadde reist ham opp for at han kunne vise sin makt på ham, og for at hans navn skulle forkynnes over hele jorden (2 Mos 9,16). Gud herliggjør seg på de forherdede synderne ved dom og rettferdighet.

Den neste plagen, et uvanlig hagl, varslet Moses på forhånd. Blant egypterne var det ennå noen som fryktet Herrens ord, og de berget

buskapen sin i hus. Overalt, også i en forherdet slekt, har Gud ennå sine utvalgte.

Så kom haglet fra himmelen, blandet med ild, under torden og lyn. Det slo ned alt som var på marken, mennesker og dyr, og ødela vekstene på jorden. Det var ikke bare en alminnelig landeplage, men en redsel fra Gud i himmelen. Gud har midler, plager og redsler nok i sin hånd til å slå ned og ydmyke de hovmodige menneskene som setter seg opp mot hans hånd.

Farao ba igjen Moses og Aron om å bli fri for plagen. Han sa: «Denne gangen har jeg syndet! Herren er den rettferdige» (2 Mos 9,27). Det var bare hykleri. Også forherdede og forstokkede syndere, som ligger under Guds bann og ikke har en gnist av lys i seg, kan nok tale helt fromt og ydmykt. Gud hørte Moses' bønn og vendte plagen bort, så det seine kornet ble spart. Men det som nå ble berget, var bare spart til nye dommer.

76. Den åttende plagen

2 Mos 10,1–20

Her blir det gjentatt at Gud nå forherdet hjertet til Farao og tjenerne hans. De siste plagene hadde altså ikke lenger til hensikt å omvende Farao. Gud ville vise sin makt på Farao og Egypt og herliggjøre sitt navn på dem, så de store tegn og under som Gud hadde gjort i Egypt, skulle fortelles i Israel ennå for barn og barnebarn.

Ved Moses og Aron ble det kunngjort for Farao enda et skrekkens under. Tjenerne hans trengte inn på ham for at han skulle la folket dra. De fryktet at Egypt ellers skulle gå helt til grunne. Men det er riktignok ingen omvendelse og ingen lydighet når en tvunget, av angst og frykt, gjør Guds vilje utvortes i det ene eller andre stykket.

Farao tilbød seg å la mennene i Israel dra, men sønnene og døtrene skulle bli igjen i Egypt. Han visste at fedrene ikke ville svikte barna sine. Han ville altså likevel holde folket fast i landet og fortsatt trellbinde og undertrykke det. Slik gjør det mennesket som ikke vil omvende seg, når det kommer i knipe. Utvortes, på skrømt, gir det litt etter for Guds krav, men sin egentlige synd holder det fast ved.

Så fulgte den åttende plagen. Gresshoppesvermer, slik en aldri hadde sett i Egypt før, dekket hele landet og åt opp jordens grøde, det som var blitt igjen etter haglet. Slik skjerper Gud sine plager og

straffer mot de forherdede synderne. Først tukter han ennå med måte og tar ikke alt fra mennesket på én gang. Men til slutt tar mildheten og skånselen slutt.

Nå bekjente Farao igjen: «Jeg har syndet mot Herren deres Gud … Men tilgi meg nå min synd … og be til Herren deres Gud at han må ta fra meg denne død!» (2 Mos 10,16–17). Det er toppen av hykleri, og den mest motbydelige og avskyelige formen for det, når en uforbederlig og forherdet synder hykler omvendelse, taler om syndene sine og ber Gud og mennesker om tilgivelse. Det er djevelens hån og spott mot disse alvorlige, hellige ting: omvendelse, nåde og syndenes forlatelse.

Da plagen var tatt bort, gjorde Farao likevel ikke Herrens vilje. Herren forherdet hjertet hans, så han ikke lot Israels barn fare (2 Mos 10,20). Slik går forherdelsens dom sin gang og fører synderen sikkert mot den endelige vrede.

77. Den niende plagen. Den tiende plagen blir varslet

2 Mos 10,21–11,10

Den niende plagen var et tungt, tett mørke. Det var en redsel fra Gud, og for Farao og tjenerne hans en forsmak på dødsmørket som snart skulle omgi dem. Gud tok fra Egypts land lyset fra solen, som han ellers lar gå opp over onde og gode (Matt 5,45). Slike tegn i sol, måne og stjerner er særlig varsler om den siste dom og om de ugudelige menneskenes fordømmelse.

Også denne gangen ga Farao bare etter på skrømt. Han ville la Israel dra, men buskapen skulle de la bli igjen i Egypt. Dermed var det umulig for dem å ofre i ørkenen. Til slutt ble Farao rasende. Moses skulle ikke komme for øynene hans igjen, ellers skulle han dø. Det er det siste og ytterste når uforbederlige, forherdede syndere viser Guds sendebud helt fra seg og ikke lenger vil høre en stavelse av Guds ord.

Nå var forløsningens time kommet nær for Israel. Ved Moses innprentet Gud dem enda en gang at de skulle be egypterne om kar av sølv og gull og så ta dem med seg. Og slik skjedde det også. Slik jevner Gud til slutt alt ut. De urettferdige må gi fra seg sitt rov, og de elendige får sin trengsel rikelig erstattet.

Enda en gang talte Moses med Farao og varslet ham den siste og mest forferdelige plagen. Herren selv vil reise seg og slå alt førstefødt

i Egypt, både mennesker og dyr. Dette slaget skal så tvinge egypterne til å la Israel dra. Det er den siste av Guds dommer: døden. Og for alle ubotferdige syndere er den timelige død inngangen til den evige død. Til slutt overgir Gud de forherdede synderne, som har foraktet all Guds alvor og godhet, til død og fortapelse.

Da Moses hadde utført Guds siste oppdrag, gikk han bort fra Farao i brennende harme. Det var en rettferdig, hellig vrede. Og det er ingen liten sak når Guds tjenere blir vrede på dem som forakter Ordet, og vender seg bort fra dem i vrede. Den som Guds kirke er vred på, er Gud vred på, og over ham kommer da også den siste vrede.

78. Påskemåltidet blir innstiftet

2 Mos 12,1–28

Herren bød gjennom Moses hele Israels menighet at hver husfar skulle slakte et lam og ete det med familien sin den natten Gud ville slå Egypts førstefødte. Også senere skulle Israel holde denne skikken og lære den videre til barn og barnebarn, til minne om utfrielsen fra Egypt.

Lammet skulle tas fra flokken. Det skulle være uten lyte, et hanndyr og ett år gammelt. Den tiende dagen i den første måneden skulle det skilles ut fra flokken, og den fjortende dagen skulle det slaktes om kvelden. Med lammets blod skulle Israels barn stryke dørstolpene og overdørene sine. Blodet skulle være et tegn på husene deres. Når Herren så blodet, ville han gå forbi dem og spare dem. Derfor kalles det påske, det vil si å gå forbi, å spare.

Så skulle lammet stekes over ilden, helt og uskåret, og etes opp; ingenting skulle levnes. Til lammet, og i sju dager fra den kvelden, skulle Israels barn ete usyret brød. Derfor ble høytiden kalt de usyrede brøds høytid. Og slik skulle Israels barn ete lammet: «med belte om livet, med sko på føttene og med stav i hånden», som folk som skal bryte opp i hast (2 Mos 12,11). Måltidet skulle så å si være niste til vandringen gjennom ørkenen til Kanaan, som lå foran dem.

Alt dette er profeti om Kristus og forbilde på ham. Apostelen Paulus skriver: «For vårt påskelam er slaktet, Kristus» (1 Kor 5,7). Kristus var et sant menneske, av menneskeslekt. Men han var «hellig, uskyldig, ren, skilt fra syndere og opphøyet over himlene» (Hebr 7,26). Han er vårt lam, slaktet på korsets stamme. Blodet til Jesus Kristus, Guds

Sønn, verner oss mot vreden, mot død og fortapelse. Det gjør at Gud går forbi oss og sparer oss, og det forsoner oss med ham.

Dette lammet skal vi ete og ta til oss: Vi skal ta imot Kristus, vår Frelser, i hjertet og tro på ham av hele vårt hjerte. Men så skal vi også rense ut den gamle surdeigen, ondskapens og lastens surdeig, og leve med renhets og sannhets usyrede brød (1 Kor 5,8). Denne åndelige maten gir oss kraft til den veien vi er satt til å gå, gjennom denne verdens ørken til Kanaan der oppe.

79. Egypts førstefødte blir slått, og Israel drar ut

2 Mos 12,29–51

Nå kom det siste, avgjørende slaget, den tiende og siste plagen. Herren selv – det vil si Herrens engel, som her også kalles ødeleggeren – dro gjennom Egypt den natten Israel åt påskelammet, og slo i hjel alle de førstefødte. De egypterne som ikke ble rammet, ble likevel grepet av dødsangst og sa: «Vi er dødsens alle sammen!» (2 Mos 12,33).

Dette er den siste plagen og straffen over de ugudelige: døden, som avgjør deres skjebne for all evighet. Og det er den tyngste hjemsøkelse som kan ramme et helt land og folk, når dødsengelen går gjennom landet, for eksempel når en dødelig sykdom river bort tusener på tusener. Da blir også de som får leve, fylt av frykt og dødsangst.

Overvunnet av Guds sterke hånd trengte egypterne nå på Israel for å få dem til å dra, ja, de drev dem ut av landet. Samme natt dro Israel ut av Egypt, etter å ha vært 430 år i fremmed land og i trelldom. Det var et stort folk som dro av sted, 600 000 menn alene. Også mye løst folk, det vil si en stor flokk egyptere, sluttet seg til dem.

Denne Guds store gjerning, utfrielsen fra Egypt, ble lovprist av alle senere slekter, og hellige Guds menn har opphøyet den i sanger og salmer. Men enda større og herligere er forløsningens verk, som innledet den nye pakts tid. Da fridde Gud sitt folk ut av mørkets makt, fra djevelens vold, fra synd og død. Det er en evig forløsning, og lovsangen over denne store Guds gjerning lyder i all evighet.

Det blir også nevnt at Israel tok med seg den rå deigen; de kunne ikke vente til den var syret. Slik måtte Israels barn i disse dagene ete usyret brød av nød. Videre blir det føyd til en bestemmelse om påskefeiringen: Ingen uomskåret skal ete av den. Den forløste menigheten skal nå også stå fram for Herren som en hellig menighet. Også

forløsningen i Det nye testamente forplikter til helliggjørelse. Gud har løst ut for seg et eiendomsfolk som med iver gjør gode gjerninger, og som skal leve sedelig og rettferdig og gudfryktig i denne verden (Tit 2,12.14).

80. De førstefødte blir helliget, og sky- og ildstøtten går foran

2 Mos 13

Straks ved utgangen fra Egypt ble to av Herrens forskrifter innprentet Israel. Den ene var bestemmelsen om de usyrede brøds høytid. Den andre var loven om at alt førstefødt av mennesker og fe skulle helliges. Alt førstefødt blant de rene dyrene skulle fra nå av ofres til Herren. Og de førstefødte sønnene skulle helliges til Herren til prestetjeneste. Da tjenesten i helligdommen senere ble overlatt til Levi stamme, måtte de førstefødte løses fri fra denne tjenesten med løsepenger.

Disse to forskriftene, de usyrede brøds høytid og helliggjørelsen av de førstefødte, skulle for Israel til alle tider være som et tegn på hånd og panne. De skulle være et minnetegn om utfrielsen fra Egypt og om at Gud i nåde hadde spart deres førstefødte.

Slik skal heller ikke vi i Det nye testamente noensinne glemme at vi er fridd ut av Satans og syndens trellehus, og at Gud i nåde har spart vårt liv. Og vi skal vise takken for denne velgjerningen ved at vi hver dag på ny renser ut syndens surdeig og helliger oss selv og hele vårt liv for Gud. Det livet som er reddet fra fortapelsen, skylder vi nå Gud og hans tjeneste.

Gud førte ikke Israels folk den rette og korteste veien til Kanaan, gjennom filisternes land. Der ville det straks ha blitt hard strid, og den var Israel ennå ikke voksen. Gud legger ikke for harde prøver på sine før de er tilstrekkelig øvd og styrket i troen. Han lar dem ikke bli fristet over evne (1 Kor 10,13). Så dro Israels barn mot Sivsjøen, over Sukkot og Etam. Og Herren, det vil si Herrens engel, gikk foran dem i en sky- og ildstøtte. Han viste dem veien og vernet dem i alle farer underveis.

Herren er også nå til stede i sin kirke, i Ordet og sakramentet. Han fører den på rett vei, verner og beskytter den mot alle dens fiender. Til

slutt blir det nevnt at Moses også tok med seg Josefs ben for å begrave dem i løftets land.

81. Farao forfølger Israels barn

2 Mos 14,1–18

Herren befalte nå Moses at Israels barn skulle slå leir ved Ba'al-Sefon, ved bredden av Rødehavet. Og han kunngjorde ham hva han ennå hadde i sinne med Farao. Tre ganger blir det her framhevet at Herren ville vinne seg ære på Farao og hele hans makt. Ved en siste, fryktelig dom ville han herliggjøre seg på ham.

Nå heter det for siste gang at Herren forherdet Faraos hjerte. Forherdelsens dom ble nå fullbyrdet. Herren hadde overgitt Egypts konge helt og fullt til hans forherdede sinn, så selv det siste, harde slaget, drapet på de førstefødte, ikke gjorde noe varig inntrykk på ham. Han kom seg snart etter den første forskrekkelsen og forfulgte med en stor hær Israels barn, som Gud med løftet hånd hadde ført ut av Egypt.

Så langt kommer det til slutt med forherdede syndere. De blir til sist helt sløve og følelsesløse, døve og blinde. De ser ikke Guds verk for øynene sine og kjenner ikke lenger slagene som rammer dem selv. De står Guds mektige hånd imot og trosser den til det ytterste. Blindt løper de inn i sin egen undergang og tvinger Gud til å vinne seg ære på dem ved dom og fordømmelse.

Da Israels barn så egypternes hær bak seg, ble de grepet av stor angst og frykt. De bebreidet til og med Moses at han hadde ført dem ut av Egypt. Men Moses talte mot inn i folket: De skulle ikke frykte, men være stille. Herren skulle stride for dem og gi dem frelse og hjelp (2 Mos 14,13–14).

Slik kommer det mye tung trengsel og anfektelse over de troende, de forløste og frelste barna, så lenge de vandrer her på jorden – ofte nettopp når de er blitt riktig glade over sin forløsning og frelse.

Nettopp ved at de lyder Guds befaling og går ut av denne arge, onde verden, ved at de fornekter og forlater den, gjør de verdens barn til sine fiender. Og når verden skremmer og truer dem, mister de lett motet og er nær ved å kaste bort hele sin tillit. Men Herren styrker sine i angstens og farens stund. Han reiser dem opp med sitt ord og sin

Ånd og forsikrer dem om at han vil stride for dem og til sist fri dem ut av alle deres fienders hånd.

82. Israel går gjennom Rødehavet, og egypterne går under

2 Mos 14,19–31

Farao og hæren hans truet Israels barn med undergang. Men Guds engel, Guds Sønn, som dro med Israel i sky- og ildstøtten, stilte seg den natten mellom de to hærene og holdt egypterne borte, så de ikke kunne skade hans folk. Slik slår Herrens engel leir rundt omkring dem som frykter ham, og han frir dem ut (Sal 34,8). Kristus verner sin kirke. Han er en ildmur for den og skiller den fra fiendene.

Og nå følger igjen en av Guds store gjerninger, lik den i påskenatten. Gud åpenbarte igjen sin veldige arm, til frelse for sitt folk og til skrekk og undergang for sine fiender. Israels redning og dommen over Egypt ble fullført. Etter Guds befaling rakte Moses ut staven sin. Da lot Herren en sterk østavind blåse, og vannet delte seg. Israels barn gikk midt gjennom havet på tørr grunn. Vannmassene sto som murer på begge sider.

Slik fører Herren sine uskadd gjennom alle anfektelsens bølger. Går de gjennom vann, skal elvene ikke overskylle dem, og går de gjennom ild, skal luen ikke brenne dem, som profeten sier (Jes 43,2). Og til slutt redder han dem gjennom dødens redsler og gjennom redslene på den ytterste dag, over til den andre bredden, inn i evighetens salige hvile.

Egypterne fulgte etter Israels barn midt ut i havet. Men ved morgenvakten så Herrens engel plutselig ut på dem fra ildstøtten. Dette vredesblikket fra Gud forvirret hæren deres og brakk hjulene på stridsvognene. Forskrekket snudde de. Og nå førte Moses på Guds befaling bølgene tilbake med staven sin, og vannet dekket vogner og ryttere og hele Faraos makt, så ikke én ble igjen.

Dette var avslutningen på den dommen som begynte med drapet på de førstefødte. Siden har Herren ofte satt en stopper for fiendene til sitt folk når de ville gjøre ende på det, og han har støtt mange mektige og tyranner ned fra tronen. Og en dag skal hans vrede bli opptent, og han skal skremme, ødelegge og tilintetgjøre hele den

fiendtlige verden. Død, dom, undergang og fordømmelse er enden for de forherdede syndere, enden for alle kirkens fiender.

83. Moses' sang

2 Mos 15,1–21

Dette er Moses' sang, som Israels barn sang etter at egypterne var gått under i Rødehavet, og som Mirjam og Israels kvinner siden stemte i. Sangen priser Guds veldige hånd: Gud har kastet hest og rytter i havet, og han har forløst og frelst sitt folk. Allerede på forhånd takker Moses også, i tillit til Herrens løfte, for at vandringen skal lykkes. Han er viss på at Gud vil føre sitt folk trygt fram gjennom fiendene, hedningefolkene, og plante det i det lovede land, på det berget som er hans arv.

Moses' sang klinger videre i mange av Israels salmer, også i lovsanger fra den nye pakt. Maria priser Herren i sin lovsang fordi han støter mektige ned av deres troner (Luk 1,52), og Sakarja fordi han har frelst oss og fridd oss fra alle våre fienders hånd (Luk 1,71.74). Peter oppfordrer de kristne til å lovprise Gud fordi han har gjenfødt oss til et levende håp, til en arv som er uforgjengelig og uflekket og uvisnelig (1 Pet 1,3–4).

I Åpenbaringen, kapittel 15, ser den hellige seeren dem som hadde seiret over dyret, stå ved glasshavet med Guds harper i hånd. Og han hører i Ånden hvordan de synger Guds tjener Moses' sang og Lammets sang. De salige seierherrene priser Gud i all evighet fordi han har holdt dom over alle deres fiender, fordi han har forløst dem ved Lammets blod, fordi han har gitt dem del i de helliges arv i lyset, og fordi han så trofast har oppfylt alle sine løfter.

84. Israel i Mara, i Elim og i ørkenen Sin

2 Mos 15,22–16,12

Nå var Israel sluppet ut av trelldommen i Egypt én gang for alle. Men folket hadde ennå en lang vei å gå før det nådde løftets land. Det nærmeste målet for vandringen var Sinai-fjellet. Derfor dro de først langs vestsiden av Sinaihalvøya. Her fortelles det om de tre første stedene der de slo leir.

Det første var Mara. Der var vannet bittert, så de ikke kunne drikke det, og folket knurret mot Moses. Herren så i nåde bort fra denne

svakheten hos sine barn og ga dem sunt vann. Slik viste han seg som Herren, deres lege. På Guds befaling kastet Moses et tre i vannet, og da ble det søtt og godt å drikke. Samtidig brukte Herren anledningen til å innprente folket at det skulle holde hans bud og forskrifter. Da skulle det bli spart for de plagene som hadde rammet Egypt.

Slik fører Herren sine barn gjennom dette livet. Selv om de en gang blir utålmodige på den møysommelige vandringen, har han tålmodighet med deres svakhet. Han viser seg som deres lege og gjør lidelsens bitterhet søt, og gjennom nød og hjelp vil han øve dem i lydighet.

Det andre stedet var Elim. Der var det tolv vannkilder og sytti palmetrær. Det var en oase midt i ørkenen. Etter tider med lidelse og prøvelse kommer det alltid igjen dager med glede og vederkvegelse.

Det tredje stedet var ørkenen Sin. Der begynte Israels barn å mangle mat. Igjen knurret de mot Moses, og de lengtet tilbake til kjøttgrytene i Egypt. Med det syndet de mot Herren, og Moses refset denne synden. Men det blir uttrykkelig sagt at Gud hørte denne knurringen og bønnhørte den. Han tok knurringen som bønn, han oppfylte bønnen og lovet dem brød fra himmelen og kjøtt i overflod. Dette løftet stadfestet han ved å vise dem sin herlighet. Det må vi vel tenke oss slik at skyen som Herrens engel gikk foran folket i, strålte med en særlig klar glans.

Igjen ser vi her at Herren ikke gjør med sine barn etter deres synder og ikke gjengjelder dem etter deres misgjerninger (Sal 103,10). Ja, han tyder det onde til det beste. Han ser på knurring som bønn og hører klagen og ropet fra sine når de lar det lyde i tider med nød og mangel. Han lover og gir dem næring og mat og avhjelper mangelen.

85. Mannaen

2 Mos 16,13–36

Gud oppfylte løftet sitt og ga det sultne, knurrende folket brød og kjøtt. En stor sverm vaktler kom og dekket leiren. Og om morgenen lå det noe som rim på marken. Det var mannaen, et underbrød fra himmelen, en hvit, fin harpiks som smakte godt. Den kunne spises som den var, men også lages til på forskjellige måter, kokes og bakes. Fordi Israels barn spurte da de så den første gang: «Hva er det?», ble den kalt manna.

I førti år spiste israelittene denne mannaen i ørkenen. Og på Guds befaling tok de en krukke full med seg inn i det lovede land og oppbevarte den i helligdommen, til minne om Guds underfulle, nådige hjelp under vandringen i ørkenen.

Slik sørger Gud som en far for sine og lar dem ikke lide nød eller dø av sult. Også det vanlige daglige brødet, som mennesket vinner og tjener ved arbeid, er en gave fra Guds hånd, akkurat som det underbrødet.

Med mannaen var det noe særegent. Den som hadde sanket mye, hadde til slutt ikke mer enn den som hadde sanket lite. Og om noen lot noe ligge igjen til neste morgen, begynte det å stinke. Med dette ville Gud lære at hver og en skal la seg nøye med det daglige brød, også med en beskjeden del mat, og at ingen skal bekymre seg for morgendagen.

Dagen før sabbaten sanket alle dobbelt. På sabbaten var det ingen manna å finne. Sabbaten, den sjuende dagen, var en hellig dag, en hviledag for Israel. Slik holdt Israel hvile på den sjuende dagen. Her ligger den allmenne lærdommen at gudstjenesten, Guds ord, dette åndelige brød og manna, er det viktigste og mest nødvendige – langt viktigere og mer nødvendig enn det jordiske brødet og omsorgen for det jordiske. Og den som framfor alt søker Guds rike, skal få det jordiske i tillegg (Matt 6,33).

86. Vann fra klippen, og striden mot Amalek

2 Mos 17

Etter en omvei kom Israel nordfra til fjellene ved Sinai. Ikke langt derfra lå Refidim. Der ble det mangel på vann. Igjen begynte Israels barn å knurre, ja, her heter det at de trettet og kivet med Gud. Denne kivingen ved stridsvannet i Refidim blir i Salmene og hos profetene holdt fram for de senere slektene som en advarsel. Slik heter det i Salme 95: «Å, om dere i dag ville høre hans røst! Forherd ikke deres hjerte, slik som ved Meriba, slik som på Massa-dagen i ørkenen!» (Sal 95,7–8). Det samme innprenter apostelen de kristne (Hebr 4,7).

Men Gud var svært nådig, tålmodig og langmodig. Han gjorde ikke med folket etter dets synder, men ga det vann fra klippen ved Moses. Det er et betydningsfullt ord at Herren ville stå foran Moses der på klippen når han slo på den. Herren selv sto der, det vil si Herrens

engel, Guds Sønn. I Det nye testamente leser vi: «De drakk av den åndelige klippen som fulgte dem, og klippen var Kristus» (1 Kor 10,4).

Det var Kristus, Guds Sønn, som dro med Israels folk – det folket han i tidens fylde ville ta kjøtt og blod av. Han vernet Israel i all nød og ga dem her vann fra klippen. Kristus er den åndelige klippen som også vi setter vår lit til i all nød. Og han rekker oss et enda bedre vann, et åndelig vann, livets vann, som stiller all sjelens tørst.

Ved Refidim måtte Israel også stå sin første kamp. Amalek var det første hedningefolket som gikk fiendtlig mot Guds folk etter at det var blitt reddet ut av Egypt. Israel kjempet tappert helt til kvelden under Josvas ledelse. Imens førte Moses en åndelig kamp på et fjell like ved. Han løftet hendene i bønn og vant slik seieren fra Gud for sitt folk. Derfor ga også Moses Herren æren etter at Josva hadde slått Amalek med sverdet. Han bygde et alter og kalte det: «Herren er mitt banner» (2 Mos 17,15).

Guds folk i den nye pakt har også fiender. Det har den gudfiendtlige verden mot seg. Og det har kamp ikke bare mot kjøtt og blod, men mot maktene og myndighetene, mot ondskapens åndehær i himmelrommet (Ef 6,12). Da gjelder det å gjøre motstand like til blodet (Hebr 12,4), å kjempe med Gud og rope til Gud. Bare når vi i tro ser opp til Gud, vinner vi seieren. I Herrens kraft holder vi stand i den kampen som er lagt på oss.

87. Jetro gir Moses et godt råd

2 Mos 18

Her blir det fortalt om Jetro, presten i Midian. Han var den samme som Re'uel, Moses' svigerfar. Han kom til Moses med hans hustru og barn, som Moses en tid hadde sendt hjem til Jetro. Moses visste jo at han etter Israels utgang fra Egypt ville komme tilbake til disse traktene.

Jetro representerte et hedningefolk, midianittene eller kenittene. Amalek var det første hedningefolket som gikk fiendtlig mot Guds folk etter utfrielsen fra Egypt. Midianittene var det første hedningefolket som stilte seg vennlig til Guds folk. Jetro priste Israels Gud for alt det gode han hadde gjort mot Israels folk. Det pekte fram mot at også hedningene en gang skulle få del i Israels velsignelser, i Israels Gud og i Israels Messias.

Jetro ga Moses et godt råd. Moses var overlesset med embetsgjerninger. Fra tidlig morgen til langt på kveld måtte han dømme folket. Derfor rådet Jetro ham til å velge ut dommere blant folket og overlate de mindre sakene til dem, men selv beholde de viktigere og vanskeligere rettssakene. Moses fulgte dette kloke rådet. Det er ikke Guds vilje at hans tjenere skal slite seg ut i hans tjeneste og bli nedbrutt før tiden.

Det er en god og sunn ordning også i den kristne kirke, som i enhver menighet, at arbeidet blir fordelt, og at alle de forskjellige gavene som Gud har delt ut, også de mindre gavene, blir brukt til felles nytte. Når hver og en på sin plass og i sin del gjør det som hører til hans oppgave, og bruker sin gave trofast, da fremmes det beste for helheten.

Men til alle embeter i kirken skal det bare velges menn som, slik det heter her, frykter Gud, er troverdige og hater urettferdig vinning (2 Mos 18,21).

Jetro dro så hjem igjen og forkynte Guds navn for sitt folk. Vi vet at en del av dette folket senere dro med Hobab, Moses' svoger, til Kanaan og fikk sin arvelodd der blant Israels stammer.

88. Israel ved Sinai-fjellet

2 Mos 19

Omtrent sju uker etter utgangen fra Egypt, altså ved pinsetider, kom Israel til Sinai-ørkenen, som lå sør for Sinai-fjellet. Der ville Gud åpenbare seg for sitt folk på en helt enestående måte. Moses gikk opp på fjellet til Gud.

Først ga Gud Israels barn et dyrebart løfte gjennom Moses. Han minnet dem om at han hittil hadde båret dem på ørnevinger og nå hadde ført dem til seg, til sitt hellige fjell. Han kunngjorde Israel at han ville ta det til sitt eiendomsfolk og gjøre det til et kongerike av prester: et prestefolk som tjener den levende Gud, og et kongefolk som overvinner hedningefolkene. Men Israel skal også være et hellig folk, høre Herrens røst og holde hans pakt.

Dette løftet gjelder i enda større grad folket i den nye pakt. Peter skriver til de kristne: «Dere er en utvalgt ætt, et kongelig presteskap, … et folk til eiendom» (1 Pet 2,9). Kristus har gjort oss til konger og prester for Gud (Åp 1,6). De kristne er prester: De har makt hos Gud og har med Gud å gjøre. Og de er konger på jorden: Alle fiender, djevelen, verden og synden, er lagt under dem. Men de skal også være et hellig

folk og forkynne storheten til ham som kalte dem fra mørket til sitt underfulle lys.

Så hører vi videre om forberedelsene til lovgivningen. Israel skal hellige seg, vaske klærne sine og være ferdig til den tredje dagen. På Guds befaling satte Moses et gjerde rundt Sinai-fjellet. Ingen skulle gå opp på fjellet, ingen skulle bryte igjennom til Herren. Den som rørte ved fjellet, skulle dø. Israel var ennå et syndig og urent folk. Og syndere kan ikke tre fram for den hellige Gud slik de er.

Den tredje dagen steg Herren ned på Sinai-fjellet med torden og lyn, i en sky, med røyk og ild og sterk basunlyd, og kalte Moses til seg. Ja, med titusener av hellige kom Herren ned på Sinai (5 Mos 33,2). Israel har mottatt loven gitt ved engler (Apg 7,53). Loven er gitt ved engler, ved en mellommanns hånd (Gal 3,19). Loven er hellig. Den er åpenbaringen av den hellige Guds uforanderlige vilje.

Apostelen skriver til de kristne: «For dere er ikke kommet til … flammende ild og skyer, mørke og storm, til basunlyd … Men dere er kommet til Sions berg, til den levende Guds by, det himmelske Jerusalem, … til en dommer som er alles Gud, … til Jesus, mellommannen for en ny pakt, og til bestenkningens blod som taler bedre enn Abels blod» (Hebr 12,18–24).

89. Loven blir gitt

2 Mos 20

Dette er de ordene Gud talte til Israel fra Sinai-fjellet. Blant dem finnes det forskrifter som bare gjaldt Israel i den gamle pakts tid. Det gjelder for eksempel forbudet mot å lage et bilde eller en avbildning av Gud og guddommelige ting, budet om å hvile på den sjuende dagen og ikke gjøre noe arbeid, og bestemmelsen om hvordan alteret som Israel skal ofre til Gud på, skal være. Apostelen skriver til de kristne at de ikke skal la noen gjøre dem samvittighetsplager med sabbater, bestemte helligdager og slike ytre ting (Kol 2,16).

Men i de ti ordene han talte fra Sinai, har Gud også vist mennesket i sin alminnelighet hva som er rett, og hva Herren, hans Gud, krever av ham. Hovedbudet, som går gjennom alle budene, er det første budet: at mennesket ikke skal ha andre guder enn Gud, men tjene og holde seg til Gud alene. Den som gjør det, misbruker heller ikke Guds navn, men helliger det, og hører og lærer Guds ord.

Den som frykter og elsker Gud av hjertet, han ærer far og mor, Guds stedfortredere. Han elsker sin neste og gjør ham ikke noe ondt, og han tar seg i vare så han ikke skader ham på livet, i ekteskapet, på eiendom og gods eller på hans gode navn. De to siste budene, som forbyr den onde lyst og begjær, viser at Gud også ser til hjertet og alvorlig krever at hjertet skal være hellig.

Da Israel så torden og lyn og fjellet som røk, og da det hørte basunlyden og Guds røst, ble det grepet av frykt og dødsangst og ville ikke at Gud skulle tale mer med dem. Overfor åpenbaringen av den store, hellige og majestetiske Gud ble folket seg bevisst sin syndighet og fullstendige uverdighet.

Loven er gitt syndere. Derfor har den også denne formen: «Du skal ikke ha andre guder», «Du skal ikke slå i hjel» og så videre.

Loven ble lagt til for overtredelsenes skyld (Gal 3,19). Ved loven kommer erkjennelse av synd (Rom 3,20). Loven virker vrede (Rom 4,15). Loven kom til for at fallet skulle bli stort (Rom 5,20). Ved loven har Gud innesluttet alt under synd, for at det som var lovt, ved tro på Jesus Kristus skulle bli gitt til dem som tror (Gal 3,22). Slik er loven blitt vår tuktemester til Kristus (Gal 3,24). Loven ble gitt ved Moses, nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus (Joh 1,17).

90. Forskrifter om tjenestefolk

2 Mos 21,1–11

På Sinai-fjellet la Gud også fram for Moses mange slags lover som skulle ordne Israels borgerlige liv. Denne borgerlige loven gjaldt bare dette folket og samfunnet, Israels folk. Nå, i Det nye testamente, er Guds åpenbaring ikke lenger bundet til et bestemt folk. Nå finnes det ikke lenger noen slik gudsstat som i den gamle pakt. Derfor har også disse lovene og forskriftene for Israel nå mistet sin gyldighet. Likevel kan vi kristne ennå ha mye nytte av dem. For alt som før er skrevet, er skrevet til lærdom for oss (Rom 15,4).

Disse lovene gjaldt først og fremst israelittenes omgang med sine landsmenn. Og overalt skinner det kongelige budet om nestekjærlighet igjennom. Selv om de enkelte bestemmelsene ikke lenger forplikter oss kristne, skal vi likevel tenke på å vise vår neste kjærlighet, rimelighet og mildhet i alle tilfeller og under alle forhold.

Om trellene blir følgende bestemt her. Når en israelitt kjøper en landsmann til trell for seg – enten en som var solgt av retten for tyveri (2 Mos 22,3), eller en som solgte seg selv fordi han var fattig (3 Mos 25,39) – skal denne tjene ham fram til det neste sabbatsåret og så være fri. Også hans hustru og barn skal da gå ut som frie, om han hadde dem med seg inn i sin herres hus. Men har herren gitt trellen hustru, skal hustruen og barna være og forbli herrens eiendom.

Likevel kan en trell, om han vil det, for eksempel av kjærlighet til herren sin eller sin familie, bli herrens eiendom for livet. I så fall skal herren føre trellen fram for øvrigheten, så han offentlig kan erklære at han gir avkall på friheten. Deretter skal herren stikke hull på øret hans med en syl ved døren til huset sitt. Det var tegnet på at han var livegen.

En trellkvinne skal ikke bli fri i det sjuende året slik som en trell. For henne er det bare en velgjerning å ha et fast hjem i et hus. Hadde herren bestemt trellkvinnen til å bli hans hustru, men så ikke finner behag i henne, skal han la en annen kjøpe henne av ham til hustru. Gir han henne til hustru for sin sønn, skal han behandle henne som en datter. Gir han sønnen enda en hustru i tillegg, skal den første hustruen, trellkvinnen, ikke få mindre enn hun har krav på.

Dette er kloke, rettferdige og milde bestemmelser. Israelittene skulle aldri glemme at også de ringeste i landet, treller og trellkvinner, var lemmer av den utvalgte ætt. Vi kristne er ikke lenger bundet av disse forskriftene. Men grunnsetningen bak dem står fast ennå i dag. Apostlene innprenter de kristne at de skal behandle sine tjenere rettferdig og mildt, og at de også skal se på de ringeste blant de troende som brødre og søstre i Kristus.

91. Lov om mordere og drapsmenn

2 Mos 21,12–27

Lovene om forholdet mellom herrer og deres tjenere hører inn under det fjerde bud. Nå følger lover og forskrifter som utdyper det femte bud. Gud har vernet menneskelivet ved sin lov. Den som med forsett slår en annen i hjel, skal dø. Han skal rives bort også fra fristedet og fra alteret om han søker tilflukt der. Men den som slår et menneske i hjel uten å vite eller ville det, uforvarende, han får et fristed. Fristedene blir fastsatt senere.

Dødsstraff skal også ramme den som slår eller forbanner far eller mor. En slik sønn er et umenneske; han skal ikke leve. Likeså skal den dø som stjeler et menneske og så beholder det selv eller selger det. Han tar fra mennesket all den ære Skaperen har gitt det, og er ikke verd å leve.

Men Moseloven vil verne menneskelivet mot enhver skade. Når en slår en annen så han ligger syk lenge, skal han betale legen hans. Når en kvinne som er med barn, går imellom to menn som slåss, for å stifte fred, og så kommer til skade, skal skaden sones etter regelen: liv for liv, øye for øye, tann for tann.

En herre har rett og makt til å straffe sin trell når han er ulydig, også til å slå ham. Men han skal straffes om han slår ham i hjel i sinne. Og skader han trellen alvorlig og slår ut et øye eller en tann på ham, er han forpliktet til å la trellen gå fri.

Disse bestemmelsene gjaldt for folket og tiden i den gamle pakt. Kirken i Det nye testamente har ingen slik straffelov. Slike straffer som dødsstraff og bøter hører til den verdslige øvrighets rett.

Men for de kristne står fortsatt det femte bud ved makt: at de ikke skal gjøre sin neste skade eller vondt på hans legeme. Og det er også et allment krav fra kjærligheten at den som har gjort sin neste skade, så langt det står til ham, gjør skaden god igjen. Bare er det ikke foreskrevet oss i det enkelte hvordan det skal skje.

Men til den som blir skadet på liv og helse, sier Kristus med ettertrykk: «Men jeg sier dere: Sett dere ikke imot den som gjør det onde mot dere. Om noen slår deg på høyre kinn, så vend også det andre til.» «Elsk deres fiender» (Matt 5,39.44). Loven «øye for øye, tann for tann» passer bare inn i det verdslige rike og regimente, ikke i Jesu Kristi kirke. De kristne skal mye heller lide urett enn søke og kreve sin rett.

92. Forskrifter som verner liv og eiendom

2 Mos 21,28–22,1

Også dette avsnittet inneholder først forskrifter som verner livet. Når en okse stanger et menneske så det dør, skal oksen steines, og kjøttet skal regnes som urent og ikke etes. Denne bestemmelsen skal holde levende bevisstheten om at enhver skapning som har ødelagt et menneskeliv, har forspilt sitt eget liv – at menneskets liv altså er en ukrenkelig helligdom.

Var oksen som drepte et menneske, kjent for å stange, og eieren var advart, men ikke brydde seg om advarselen og likevel ikke holdt oksen inne, skal også eieren dø. Ved straffbar uaktsomhet har han skyld i sin nestes død. Men her blir det tillatt med løsepenger.

Loven er alvorlig og hellig, men også rimelig og rettferdig. Den gjør forskjell på synd og synd og skiller mellom om noen har drept sin neste av vanvare, av uaktsomhet eller med forsett. Slik skal også vi, når vi bedømmer vår neste, skille godt mellom synd og synd, mellom svakhetssynd og ondskapssynd. Når en okse stanger og dreper en trell eller en trellkvinne, er eieren forpliktet til å betale trellens eller trellkvinnens herre kjøpesummen, tretti sekel sølv.

De forskriftene som følger, gjelder nestens eiendom og hører altså inn under det sjuende bud. Når noen graver en grop og lar den stå åpen, og nestens okse eller esel faller ned i den og omkommer, skal den som gravde gropen, betale dyret til sin neste.

Det samme skal skje når en okse har stanget nestens okse i hjel, forutsatt at oksen var kjent for å stange. Var den ikke det, skal eierne av de to oksene selge det levende dyret og dele pengene, altså bære skaden sammen. For det tilfellet at noen stjeler nestens okse eller sau og beholder den selv og slakter den eller selger den, er det foreskrevet firedobbelt og femdobbelt erstatning. Han har jo forgrepet seg på nestens eiendom og dermed syndet mot nesten selv.

Vi er ikke bundet av disse enkelte, særskilte forskriftene. Men den som har skadet nestens eiendom, er ennå i dag skyldig etter det sjuende bud å gi nesten tilbake det han har tatt, eller erstatte skaden. Han skal også gjøre godt igjen overfor nesten selv det han har syndet mot ham: be ham om tilgivelse og nå vise ham desto mer kjærlighet og vennskap.

93. Bestemmelser om eiendom og gods

2 Mos 22,2–15

Her finnes det flere bestemmelser om eiendom, om eie og gods. Hver israelitt hadde rett til å verne eiendommen sin mot tyver og innbruddstyver. Slo han i hjel en som brøt seg inn om natten, var han uskyldig; for han kunne ikke vite hva den andre hadde i sinne. Men den som drepte en tyv ved høylys dag, pådro seg blodskyld. For denne tyven kom tydeligvis bare for å stjele, ikke for å myrde.

Alt som var stjålet, måtte erstattes, og som regel erstattes dobbelt. Fire- eller femdobbelt erstatning ble bare krevd når tyven alt hadde slaktet eller solgt det stjålne dyret. For tyveri innebærer en grov krenkelse av nesten. Erstatning blir også krevd når noen ved uaktsomhet har skadet nestens åker eller fe eller annet han eier.

Hver israelitt skal også omgås gods som er betrodd ham, med omhu, som om det var hans eget, enten det er fe, redskaper eller penger. Blir det betrodde godset skadet eller kommer bort ved hans skyld eller uaktsomhet, er han skyldig å gi eieren erstatning. «Gudene», det vil si øvrigheten, skal avgjøre om han er skyldig eller ikke (2 Mos 22,8–9).[2]

Men blir nestens eiendom som er overgitt ham, skadet eller kommer bort uten at han har skyld i det, må en skille mellom to tilfeller. Enten har nesten overgitt ham godset til oppbevaring i sin egen interesse. Da må nesten selv bære skaden. Eller han har lånt godset av nesten fordi han trengte det. Da må han selv ta skaden på seg og erstatte det som gikk tapt.

Også av disse lovene for Israel kan vi ennå lære noe. All eiendom, alt eie og gods, er Guds gave, og Gud har gitt hver enkelt hans mål. Derfor er det rett og plikt at hver enkelt forvalter sin eiendom trofast, men også hjelper nesten å bedre og verne sitt gods og sin næring. Særlig skal han trofast ta vare på det som er betrodd ham. Og han skal gi nesten tilbake det han har tatt eller underslått, og gjøre krenkelsen god igjen. Det er en allmenn lov for rettferdigheten og kjærligheten.

94. Om ekteskapet, øvrigheten, de fremmede og de fattige

2 Mos 22,16–31

Etter lovene som verner eiendommen, følger en bestemmelse om ekteskapet, som altså hører inn under det sjette bud. Når noen forfører en jomfru, skal han gi henne en brudegave, slik brudgommen pleide å gi brudens far, og ta henne til hustru, om faren hennes tillater det. Det er alltid en vesentlig del av omvendelsen at en så langt det er mulig gjør godt igjen den urett en har gjort mot nesten. Å forføre en

[2] NB: «for Gud».

jomfru som var forlovet, ble regnet som ekteskapsbrudd og straffet med døden.

For trollmenn og avgudsdyrkere, og for de umenneskene som driver utukt med dyr, blir det fastsatt dødsstraff. Det var lov bare for Israel. Som teokrati eller gudsstat hadde Israel en helt enestående forfatning.

Nå ville det være urett om øvrigheten ville legge borgerlige straffer på slike synder som trolldom, avgudsdyrkelse, falsk gudsdyrkelse og vranglære. Den verdslige øvrighet har jo bare med verdslige, ytre ting å gjøre. Likevel skal også vi tenke godt over at slike synder som avgudsdyrkelse og falsk lære er forbrytelser og dødssynder for Gud. Og den kristne menighet skal ikke tåle avgudsdyrkere og falske lærere i sin midte.

Loven gir særskilt vern til de fremmede, enkene og de farløse, og ellers til alle fattige. Israelittene blir innprentet at de ikke må undertrykke fremmede, enker og farløse, og at de skal være milde mot sine fattige brødre og for eksempel ikke ta renter av dem. Har noen tatt kappen til en fattig bror som skyldte ham noe, i pant – kappen som også var teppet hans om natten – skal han gi den tilbake før kvelden.

Også for oss kristne er dette ennå en ren og usmittet gudsdyrkelse: å se til farløse og enker i deres nød (Jak 1,27) og ta seg av de fattige og elendige. Også vi skal huske at det å undertrykke de fattige, elendige og forlatte er en synd som roper til himmelen og drar Guds hevn over seg.

Å forbanne og spotte «gudene», det vil si øvrigheten, er også i dag en grov og straffverdig synd (2 Mos 22,28).[3] For de som har øvrighetsembeter, er nettopp «guder», Guds stedfortredere.

Videre blir det pålagt Israels barn, som et hellig folk, å vie de førstefødte sønnene til Gud, til Guds tjeneste, og å ofre det førstefødte av feet og førstegrøden av innhøstingen og vinhøsten – «det som fyller din låve og som flyter fra din vinpresse» (2 Mos 22,29) – til Gud og helligdommen. Det er en hellig kristenplikt å bringe offer av det jordiske gods for Guds rike: til å holde oppe prekenembetet og til å utbre kirken.

[3] NB: «Gud skal du ikke spotte, og en høvding blant ditt folk skal du ikke forbanne.»

95. Om rettspleien og gudstjenesten

2 Mos 23,1–19

Dette avsnittet inneholder forskrifter der det åttende bud blir anvendt på enkelte tilfeller. De som står fram som vitner i retten, får forbud mot å hjelpe den ugudelige i retten og vitne til hans fordel. De får også forbud mot å følge mengdens dom i blinde, men også mot å pynte på den ringes sak når den ringe har urett. En skal ikke bøye retten verken for de rikes eller de fattiges skyld, og heller ikke for å behage mengden.

Dommerne blir innprentet at de ikke må vri saken for de rettferdige, langt mindre dømme uskyldige og rettferdige. De skal ikke ta imot gaver og ikke bøye retten for de fremmede, som ellers er uten vern.

Dette er krav fra rettferdigheten. Men en ser også lovgiverens kjærlige, velmenende sinnelag. Han tar seg av de rettferdige, de fattige, de ringe og de fremmede. Det sømmer seg også for kristne, særlig for dem som i kraft av sitt embete skal bedømme, dømme, tale og lære. De skal dømme strengt etter retten og ikke gjøre forskjell på folk, ikke ta noe hensyn til fattig og rik, høy og lav. De skal straffe det onde og rose og anerkjenne det gode.

Mellom disse bestemmelsene står budet om å føre også fiendens okse eller esel tilbake når det har gått seg vill, og å hjelpe også fienden når eselet hans segner under byrden. Altså er kjærlighet til fiender påbudt allerede i Det gamle testamente.

Til slutt advarer Herren sitt folk enda en gang mot avgudsdyrkelse. Den som påkaller den levende Guds navn, skal ikke engang ta falske guders navn i sin munn. Og Israels barn blir strengt pålagt den rette gudstjenesten. Sabbaten og sabbatsåret skal være helliget for Herren. Tre ganger i året, på de tre store høytidene – påskehøytiden, pinsen og løvhyttefesten – skal alle menn møte fram for Herren, Herskeren. De to siste høytidene var takkefester for innhøstingen.

Israels Gud er en hellig Gud. Det kommer også til uttrykk i slike bestemmelser som at en ikke skal ofre offerblodet sammen med noe syret, og ikke la noe av fettet fra offerne bli liggende igjen. Men ut fra disse forskriftene lyser også Guds kjærlighet fram. Hvilen på sabbatsdagen skal komme dem til gode som må arbeide hardt. Det som vokser av seg selv i sabbatsåret, skal tilhøre de fattige. Førstegrøden

fra innhøstingen, som israelittene bar til helligdommen, gikk til å holde prestene oppe og også til å hjelpe de fattige.

Vi kristne skal ikke la noen gjøre oss samvittighetsplager med slike ting, med sabbater og bestemte helligdager. Men dette vil Gud også ha av oss: at vi tjener ham, lover og priser ham hele vårt liv, og at vi viser vår neste kjærlighet og velgjerninger på alle måter.

96. Anvisninger for veien videre

2 Mos 23,20–33

Her gir Gud ved Moses sitt folk enda flere anvisninger og også løfter for den videre vandringen. Gud vil sende en engel foran dem. Han skal verne dem på veien, føre dem gjennom ørkenen og føre dem inn i det lovede land, så de der kan nyte landets velsignelse.

Det er Herrens engel, han som har Herrens navn i seg, Guds Sønn. Han står midt mellom den hellige Gud og det syndige folket. Ved ham ble allerede i den gamle pakt alt Guds vern og all Guds velsignelse formidlet. Men Israels barn skal ikke gjøre denne engelen vred på veien. De skal lyde ham og så tjene Herren sin Gud i Kanaans land. De må slett ikke tilbe hedningenes guder, men heller rive ned alle avgudsaltrene.

Vi kristne har et lignende løfte. Kristus, Herren, vil være med oss på veien, føre oss gjennom denne onde verden og inn i den himmelske arv. Kristus, mellommannen, har påtatt seg å føre Guds barn, som her ennå synder mye og snubler, fram til det lovede målet. Bare vi ikke forbitrer og gjør vred denne Kristus, den nådige og tålmodige Herren, og ikke faller fra den levende Gud!

Så sier og befaler Gud noe særskilt om utryddelsen av kanaaneerne. Gud vil sende redsel over dem og drive dem bort for Israel. Med vepsene som han vil sende foran Israel, menes også Guds redsel. Men han vil ikke drive dem ut på én gang, men litt etter litt, for at ikke landet skal bli øde. Israel må ikke slutte pakt med dem eller la dem bo i landet, for at det ikke skal bli forført av dem til avgudsdyrkelse.

Det er ennå i dag Guds vilje at de kristne ikke skal slutte pakt, vennskap og fellesskap med denne verdens avguderiske barn, for at de ikke skal bli viklet inn i verdens avguderiske vesen.

97. Pakten blir sluttet

2 Mos 24

Etter at Gud hadde åpenbart Israel sin lov og sine bud, ble pakten mellom Gud og Israel nå sluttet i all form og høytidelighet. Moses skrev alle Herrens ord i en bok og leste boken høyt for folket, og folket lovte Gud lydighet. Lovens ord er grunnvollen for den gamle pakt.

Men allerede den gamle pakt ble ikke innviet uten blod (Hebr 9,18). Moses bygde et alter med tolv steinstøtter og lot noen unge menn bære fram brennoffer og takkoffer på dette alteret. Den ene halvdelen av offerblodet stenket han på alteret, med den andre halvdelen stenket han folket. Det betydde at offerblodet skulle binde Gud og Israel sammen. Derfor kalles det også paktens blod.

Offerblodet tjente til soning for synden. Israel holdt jo ikke lovens ord og kunne umulig oppfylle loven fullkomment. Derfor forordnet Gud offerblodet. Det sonet og utslettet stadig alle Israels overtredelser.

Slik den gamle pakt ble innviet ved blod, slik er i enda høyere grad den nye pakt innviet ved blod. Offerblodet i Det gamle testamente er en profeti om paktsblodet i Det nye testamente, og nettopp derfor hadde det kraft til å sone synden. Ved blodet til Jesus Kristus, Guds Sønn, er det kommet i stand en fullkommen soning og forløsning, og en evig fredspakt er opprettet mellom Gud og syndere.

Etter at pakten var sluttet, gikk Moses og Aron og Arons to eldste sønner og sytti av Israels eldste opp på fjellet. Der så de Israels Gud, en eller annen skikkelse av Gud. Under hans føtter var det som av klar safir og som himmelens glans. Og de åt og drakk der for Herrens ansikt. Det var en forsmak på den himmelske salighet som er gjort i stand for Guds folk, de forsonte syndere, der oppe hos Gud.

Deretter dekket skyen og Herrens herlighet igjen Sinai-fjellet, og Gud kalte Moses inn til seg i skymørket. Moses ble der hos Gud i førti dager og førti netter. For Israels barn, som lå i leir nedenfor fjellet, viste Herrens herlighet seg som en fortærende ild. Det minner om at Gud utenom Kristus er en fortærende ild for syndere (Hebr 12,29).

98. Paktkisten

2 Mos 25,1–22

I de førti dagene og nettene Moses var på Sinai-fjellet, ga Gud ham åpenbaring om Israels helligdom og om tjenesten i helligdommen. Hvordan disse forordningene ble satt ut i livet, blir fortalt i de siste kapitlene av Andre Mosebok.

Først skulle Moses oppfordre Israels barn til å bære fram offergaver til bygningen av helligdommen og tjenesten der: gull, sølv, edelsteiner og alle slags kostbare stoffer. Det skjedde også. Slik er det nå Guds vilje at de kristne skal ofre av sine jordiske eiendeler til å bygge Guds rike på jorden.

Og nå blir det nøye foreskrevet hvordan tabernaklet skulle bygges og innredes. Samtidig viste Gud Moses et bilde, liksom en modell, av boligen han skulle reise. Dette bildet, og slik også helligdommen som ble laget etter det, var et forbilde eller sinnbilde på himmelske ting (Apg 7,44; Hebr 8,5). I denne bygningen kom Guds underfulle visdom til syne. Tabernaklet med alt sitt utstyr var en skygge og et forbilde på tingene og godene i Det nye testamente (Hebr 9,1 ff.).

En kiste skulle lages av godt, fint akasietre. Den ble så kledd med gull og forsynt med en krans langs øvre kant og med gullringer og bærestenger. Kisten skulle oppbevare loven eller Herrens vitnesbyrd, og derfor kalles den også vitnesbyrdets ark.

Over kisten skal det ligge et lokk av rent gull, den såkalte nådestolen eller soningslokket. I kraft av offerblodet som det ble stenket med, tjente det til soning for synden. Over dette lokket skal det stå to kjeruber av gull med utbredte vinger, med ansiktene vendt mot hverandre og rettet mot kisten. Over kjerubene vil Gud bo og trone og derfra tale med sitt folk.

Det var lett å forstå hva dette hellige redskapet betydde. Loven i kisten minnet Israel om dets overtredelser. Men nådestolen eller soningslokket minnet det samtidig om at det fantes soning for overtredelsene, i offerblodet. Kjerubenes øyne og øynene til Herren, som tronet over kjerubene, var rettet mot nådestolen. Det betydde at Herren ville ta imot den soningen for overtredelsene som han selv hadde forordnet. Han ville være sitt folk nådig og finne seg i å bo midt iblant et syndig folk.

I alt dette lå det til syvende og sist en profeti om Kristus. Kristus er den rette, egentlige nådestolen (Rom 3,25; Hebr 4,16). Ved sitt eget blod har Kristus vunnet en fullkommen soning og forløsning.

Kristus, forløseren, står midt mellom den hellige Gud, som troner over kjerubene, og de syndige menneskene. Med sin blodige fortjeneste dekker Kristus over våre synder og overtredelser for Guds øyne, og han forvandler Guds vrede, som vi har fortjent med våre overtredelser, til bare nåde. Så la oss da med glede tre fram for nådestolen, for at vi kan få miskunn og finne nåde til hjelp i rette tid (Hebr 4,16).[4]

99. Skuebrødsbordet og lysestaken

2 Mos 25,23–40

Paktkisten med nådestolen og kjerubene hadde sin plass i Det aller helligste. Nå blir utstyret i det såkalte Hellige, den andre delen av tabernaklet, beskrevet. På den ene siden sto et bord. Det var laget av akasietre, kledd med gull og forsynt med en krans og en list av gull, med gullringer og bærestenger. På dette bordet ble de såkalte skuebrødene satt fram for Herrens ansikt på fat av gull. Ved siden av sto gullkanner fylt med vin og skåler og boller av gull med velluktende røkelse.

Brød og vin var de edleste grødene i det lovede land, og derfor et bilde på den frukt, den mat, som Israel skulle virke. Det folket som er forsonet med Gud – og det gjelder også paktsfolket i Det nye testamente – skal virke den maten som Gud har behag i. Det skal være flittig i alle slags gode gjerninger og bære fram alt sitt liv og virke for Gud som et hellig offer. De troendes gode gjerninger er en velbehagelig duft for Gud.

Like overfor skuebrødsbordet sto gull-lysestaken. Den hadde et tykt skaft i midten, og fra det gikk det ut tre armer på hver side. Det var altså sju armer i alt. Hver arm var prydet med knopper og blomsterbegre og hadde øverst en lampe med veke, som det ble helt olje på. Lyset fra disse lampene skulle ikke slokne verken dag eller natt. Også lysesaksene og askebegrene som trengtes til å stelle lysestaken, var laget av gull.

Med sitt klare skinn minnet denne lysestaken, likesom skuebrødsbordet, Israel om dets høye kall på jorden, og den minner også folket i Det nye testamente om det. Guds folk skal være lys i Herren. Det skal la sitt lys skinne klart i denne onde verden ved ord og gjerning. Oljen

[4] NB: «nådens trone».

er et bilde på Den Hellige Ånd, som tenner troens lys i hjertene, nærer det og holder det oppe.

100. Teltteppet

2 Mos 26,1–14

Her finner vi beskrevet boligen som omsluttet de hellige redskapene. Israels helligdom var til å begynne med en hytte, et telt, slik det passet for vandringen, og det kunne lett tas ned og settes opp igjen. Av kostbare stoffer ble det laget ti tepper, og fem og fem ble sydd sammen. Disse to halvdelene ble så forbundet med hverandre ved hemper og gullhekter, og det hele ble spent ut som et telt. Over dette kostbare teppet bredte en ut tre andre, som var noe lengre og hang ned over det første: ett dekke av geitehår, ett av værskinn og ett av takasskinn. Dekket var et vern mot vind og vær.

Dette teltet kalles boligen. Det skulle være en bolig for Gud og var et avbilde av Guds rike. At Gud tronet i skyen over kjerubene i tabernaklet, viste at Gud har et sted her på jorden, at han bor midt iblant sitt folk og er til stede i sin menighet. Prakten i teltteppet var et sinnbilde på Guds rikes ære og verdighet.

De ti teppene var vevd av fire stoffer: av blå purpur, «gul silke», som var et bilde på den himmelske fred; av mørkerød purpur, et bilde på kongelig herlighet; og av lysrødt karmosin, som var livets farge. Dette er godene i Guds rike: fred, herlighet, liv, uforgjengelig vesen. Mellom de fargede stoffene var det vevd inn hvitt, fint lin. Det pekte på Guds rikes hellighet. Og kjerubene som var vevd inn i teppene, skulle minne om at der hvor Gud bor iblant sitt folk, der er himmelen allerede på jorden. Guds menighet, de helliges menighet, er englenes lyst.

101. Tabernaklet blir bygd

2 Mos 26,15–37

Nå følger beskrivelsen av reisverket som skulle bære teltteppet med dekket over. Denne bygningen ble satt opp av planker av akasietre. Plankene var kledd med gull, hvilte på føtter av sølv og ble holdt sammen av forgylte tverrstenger. Denne plankeveggen omga helligdommen på tre sider: mot sør, vest og nord. Ut fra målene på plankene kan en finne ut hvor stort tabernaklet var. Det var 30 alen langt, 10

alen bredt og 10 alen høyt. Av de 30 alnene i lengden gikk 20 til Det hellige og 10 til Det aller helligste.

Også alt dette var bilde, sinnbilde og forbilde. Akasietreet, et seigt og holdbart treslag, pekte på Guds rikes fasthet og bestandighet, gullet på dets herlighet. Sølvet er et bilde på sedelig renhet.

Så blir det nevnt to forheng. Begge var laget av de samme kostbare stoffene som teltteppet, og de var festet til flere stolper med gullkroker. Stolpene til det ene forhenget hadde føtter av sølv. Stolpene til det andre, som var synlige fra forgården, hadde føtter av kobber. Det ene, det såkalte indre forhenget, skilte Det hellige fra Det aller helligste. Det andre, det ytre forhenget på østsiden av tabernaklet, skilte Det hellige, og dermed hele tabernaklet, fra forgården.

Dette doble forhenget viste at inngangen til Det aller helligste, til Gud, ennå ikke var åpenbart. Kristus er gått inn i helligdommen til Gud gjennom forhenget, sitt kjød. Ved sin lidelse og død i kjødet har han vunnet en fullkommen soning, en evig forløsning. Slik har han revet ned skranken som skilte Gud og mennesker, og åpnet for syndere adgangen til Gud og inngangen til den himmelske helligdom (Hebr 10,20; 9,11 ff.).

102. Forgården og redskapene der

2 Mos 27

Dette kapitlet forteller om forgården til boligen og om redskapene i forgården. Først er det tale om det såkalte brennofferalteret. Kjernen i det var jord, og denne jorden var omgitt av en vegg av tre som var kledd med kobber. Rundt alteret, i halv høyde, gikk det en avsats, og på yttersiden av den var det satt et gitterverk. På denne avsatsen sto prestene når de gjorde tjeneste ved alteret. Fra de fire øvre hjørnene av alteret stakk det fram horn av kobber.

Alteret ble brukt når slaktoffer og brennoffer ble båret fram. Det sto foran østsiden av tabernaklet. Slik minnet det israelittene som gikk inn i forgården, om at det trengtes soning for synden om de ville tre fram for Gud.

Vi kristne har også et alter, og det er Kristi kors. Kristus har båret våre synder opp på korsets alter og slik gjort ende på dem, så vi nå kan tre fram for Gud med frimodighet og be (Hebr 13,10; 1 Pet 2,24).

Plassen rundt boligen var avstengt med et omheng av hvitt, fint lin. Det var 100 alen langt og 50 alen bredt. På østsiden var det et forheng på 30 alen. Dette forhenget, som var laget av de fire kostbare stoffene vi kjenner, var porten til tabernaklet. Både det hvite omhenget og det fargede forhenget var festet med sølvstenger og kroker til stolper som sto på føtter av kobber. Også alle de andre redskapene i forgården var laget av kobber. Kobber er ringere enn sølv og gull.

Forgården var jo ikke selve helligdommen. Forgården som omhenget avgrenset, var stedet der folket tilba, mens prestene alene gikk inn i tabernaklet. Denne skranken er nå falt. Nå, i den nye pakt, er det ikke lenger noen forskjell mellom forgården og helligdommen. Vi kristne har fri adgang til Gud ved Kristus.

Til slutt i kapitlet står det også bestemmelser om stellet av lysestaken i helligdommen. Prestene skulle hver kveld og morgen helle ren, klar olje på lampene, og slik skulle lysestaken brenne dag og natt. Det minnet Israel om at dets lys aldri skulle slokne. Også de kristnes troslys skal alltid gi et klart skinn.

103. Yppersteprestens skrud

2 Mos 28,1–12

Nå blir det talt om prestene som gjorde tjeneste i helligdommen. I spissen for prestene sto ypperstepresten. Den første ypperstepresten var Aron, og de første prestene var sønnene hans. Prestene skulle tre fram for Gud i stedet for det syndige folket og ha med Gud å gjøre.

Loven om det levittiske prestedømmet var en skygge, et forbilde på prestedømmet i Det nye testamente. Den var en profeti om Kristus, den rette ypperstepresten, den eneste mellommann mellom Gud og mennesker, og samtidig en profeti om alle troendes åndelige prestedømme. De som er forsonet med Gud ved Kristus, er nå Guds prester og kan tre fram for Gud og ha med ham å gjøre uten noen mellommenn.

Først blir yppersteprestens klær beskrevet nøye i hver detalj. Ypperstepresten bar en efod, et skulderplagg. Den besto av to stykker eller blad som var forbundet med hverandre oppe over skuldrene. De hang ned over brystet og ryggen og ble nederst festet tett inntil livet med et belte. Efoden og beltet var vevd av de samme stoffene som det indre teppet og forhengene i helligdommen, bare at de i tillegg var

gjennomvirket med gulltråder. Det var altså en praktdrakt, et ytre tegn på den høye verdigheten i ypperstepresteembetet.

På skuldrene var det festet enda et særlig smykke, nemlig to dyrebare edelsteiner, to berryller. Navnene på Israels tolv stammer var gravert inn i dem, seks navn på hver stein. Disse edelsteinene var innfattet i gullhylser og festet oppe på den vevde efoden med flettede gullsnorer. Disse edelsteinene bar altså ypperstepresten på skuldrene. Slik bar han navnene på Israels barn på sine skuldre og brakte dem stadig i minne hos Gud.

Alt dette er en profeti om den store ypperstepresten som vi bekjenner. Efoden med sin fargeprakt peker på den uforlignelige verdigheten til ypperstepresten i Det nye testamente. Kristus er Guds Hellige, Herren fra himmelen, herlighetens Herre, Guds Sønn. Han gjelder noe hos Gud. Og han bringer nå stadig våre navn i minne hos Gud og sørger for at vi står i godt minne hos Gud.

104. Yppersteprestens brystduk

2 Mos 28,13–30

Den fremste prydelsen på yppersteprestens drakt var brystduken, embetsskjoldet. Den var vevd som et kunstverk av de samme stoffene og i samme slags arbeid som efoden. Det vevde stoffet var firkantet og lagt dobbelt, så det ble en slags lomme, ett spann lang og ett spann bred. Utenpå var brystduken besatt med fire rader edelsteiner innfattet i gull, tolv steiner i alt. I dem var navnene på Israels tolv stammer gravert inn. Med fletninger av gull var de tolv edelsteinene festet til det vevde stoffet.

Brystduken var knyttet til efoden med to snorlignende kjeder av rent gull. Øverst var kjedene festet til gullfletningene på skuldrene, nederst til to gullringer i den øvre kanten av brystduken. Nedentil var brystduken på samme måte bundet til den øvre kanten av beltet med gullringer og snorer av blå ull. Slik satt den fast på yppersteprestens bryst og kunne ikke forskyve seg.

Brystduken hadde en dobbel betydning. Med de tolv edelsteinene bar ypperstepresten Israels tolv stammer på sitt bryst og bar dem med seg fram for Gud, så Gud i nåde kom sitt folk i hu. Kristus er i sannhet en barmhjertig yppersteprest, som har medlidenhet med sine brødre etter kjødet. Han bærer hele den syndige menneskeslekt på sitt hjerte.

Han har båret den fram for Gud og vunnet Guds nåde og velbehag for den.

Den andre hensikten med brystduken var denne: Den dannet en lomme, og i denne lommen ble urim og tummim lagt, det vil si lys og rett. Hva slags gjenstander det var, vet vi ikke. Ved dem ga Gud ypperstepresten åpenbaring. Når Israel ville ha råd i vanskelige saker, gikk folket til ypperstepresten. Han spurte Gud, og Gud lot ham på en måte vi ikke kjenner, kjenne sin vilje ved lys og rett. Slik ga Gud sitt folk lys og veiledning og sa dem hva som var rett (4 Mos 27,21).

Kristus er den rette yppersteprest. Han går i forbønn for oss hos Gud, men han åpenbarer oss også Guds lys og rett. Han åpenbarer oss Guds vilje og Guds nådige sinnelag mot oss, og slik gir han oss råd og trøst i mørke dager. Men det middel som denne åpenbaringen kommer til oss ved, er for oss kristne Kristi ord. Det er vårt lys og rett, den eneste lykt for vår fot og lys på vår sti (Sal 119,105).

105. Prestedrakten

2 Mos 28,31–43

Til yppersteprestens embetsdrakt hørte videre en ytterkappe som sluttet tett om kroppen, og som efoden var festet på. Den var laget av blå ull og nådde til knærne, så underkappen ennå var synlig nedenfor. Den blå fargen pekte på at yppersteprestembetet hadde sitt opphav i himmelen og var av himmelsk art.

Granateplene i mange farger og gullbjellene på den nederste kanten av kappen hadde en særlig betydning. Bjellene lot seg høre hver gang ypperstepresten gikk inn i helligdommen. Granateplene, slik som epler ellers, var på grunn av duften og den gode smaken et bilde på Herrens ord og vitnesbyrd (Ordsp 25,11). Og Guds ord har, som bjellene, en klar og liflig klang.

Ypperstepresten gikk inn i helligdommen som bærer av Guds ord. At han var kledd og prydet med Guds ord, vernet ham mot døden og mot den hellige Guds vrede, for han var også selv et syndig menneske. Ja, Guds ord har kraft til å ta bort synden, og det verner mot vrede og dom.

Videre nevnes gullplaten som var festet foran på yppersteprestens hvite lue. På den sto det skrevet: «Helliget Herren.» Det pekte på at ypperstepresten i kraft av sitt embete gjorde soning for Israels barn,

og at han nettopp også sonet den synd og urenhet som ennå hang ved Israels offergaver. Kristus, den nytestamentlige yppersteprest, er i sannhet Guds Hellige, han som tar bort synden. Han dekker over all synd, også all den svakhet og urenhet som ennå henger ved de troende.

Under ytterkappen bar ypperstepresten ennå en underkappe av hvitt, fint lin. Prestene var kledd i hvitt fra topp til tå, bortsett fra at de bar et belte i mange farger om hoftene. Hvitt er et bilde på uskyld og renhet, og her pekte det på prestenes hellige tjeneste, for også de skulle sone folkets synd. De nytestamentlige prestene, alle troende kristne, stråler for Gud i uskyldens og rettferdighetens glans. De har gjort kappene sine hvite i Lammets blod (Åp 7,14).

106. Prestene blir innviet

2 Mos 29,1–21

I dette kapitlet står det nøyaktige forskrifter for innvielsen av prestene. Alt ble senere også utført slik det var forordnet (3 Mos 8). Aron og sønnene hans måtte først vaske seg med vann og så ta på seg de hellige klærne. Den ytre vaskingen pekte på den indre renselsen. Bare den som renser og helliger seg selv, er skikket til tjenesten i helligdommen.

Så ble Aron og sønnene hans salvet med olje. Oljen er et bilde på Den Hellige Ånd. Det er Guds Ånd som helliger mennesket og gjør det dyktig til tjenesten i helligdommen. Deretter ble det båret fram offer, både dyreoffer og matoffer: brød, kaker og brødleiver. Tre dyr var forordnet til dette, en ung okse og to værer. Oksen var til syndoffer. Først måtte synden til Aron og sønnene hans sones før de kunne ofre for folkets synd.

Den ene væren ble båret fram som brennoffer og brent helt og holdent på alteret. Det betydde at prestene skulle gi seg helt og holdent til Gud med legeme og sjel. Med blodet av den andre væren ble Arons og sønnenes høyre øre, tommelen på høyre hånd og stortåen på høyre fot fuktet. Og så ble blodet, likesom salveoljen, stenket på Aron og sønnene hans og på embetsklærne deres. Slik ble de viet til Herren.

Særlig ble de lemmene viet og helliget som de mer enn andre brukte i tjenesten i helligdommen: øret, som tok imot Guds ord og

vitnesbyrd, hendene, som de utførte offertjenesten med, og føttene, for de skulle jo ferdes i helligdommen.

Aron er et bilde på Kristus, den rette yppersteprest. Han er salvet med Den Hellige Ånd uten mål. Han trengte ikke noe offer for seg selv, for han var uten synd, og derfor er han den rette mellommann mellom Gud og de syndige menneskene.

Arons sønner er et forbilde på Det nye testamentes prester, det vil si alle troende. De er kalt til å tjene den levende Gud. Men det kan de bare når de har syndenes forlatelse, og når de renser og helliger seg og gir seg helt og holdent til Gud. Den Hellige Ånd alene gjør dem dyktige og skikket til å tjene Gud og til alt godt, så de hører Guds ord rett og handler og vandrer etter det.

107. Innvielsesofferet og det daglige offeret

2 Mos 29,22–46

Til innvielsen av prestene hørte også at hendene deres ble fylt, innvielsesofferet. Moses tok de edleste innvollene av den andre væren, som leveren og nyrene, kort sagt alle fettstykkene, og videre brystet og høyre lår, og en kake av hvert av de tre slagene bakverk. Dette la han i hendene til Aron og sønnene hans.

De svingte gavene, det vil si beveget dem fram og tilbake mot alteret. Slik ble hendene deres fylt med de gavene Israels barn hadde båret fram. Fettstykkene ble så brent på alteret. Det viste at prestene fra nå av skulle bære menighetens offer fram for Gud.

Brystet var Moses' del, mens låret og bakverket tilhørte Aron og sønnene hans og ble spist av dem i forgården til helligdommen. Fra nå av skulle brystet og låret av takkofferne eller fredsofferne være en løftegave, det vil si prestenes del av offergavene. Dette pekte generelt på at prestene skulle leve av Israels offer.

De som nå gjør tjeneste i helligdommen, Det nye testamentes predikanter, ofrer ikke lenger for folkets synd. Men de forkynner menigheten evangeliet om forløsningen som er skjedd ved Kristus Jesus, og deler ut frelsens goder til menigheten. Men det er riktignok også et bud i Det nye testamente at de som rekker fram de åndelige goder, skal leve av menighetens timelige goder (1 Kor 9,14; Gal 6,6).

I sju dager ble disse innvielseshandlingene gjentatt. Likeså ble alteret renset for synd og innviet. Her blir også det daglige brennofferet

forordnet, som skulle bæres fram morgen og kveld. Det var knyttet til et matoffer og et drikkoffer. Om hva brennofferet og matofferet betyr, skal vi tale senere. Dette daglige morgen- og kveldsofferet svarer omtrent til de kristnes daglige morgen- og aftenbønn. I den overgir de kristne seg med legeme og sjel til Gud for den dagen eller natten som kommer.

Til sist vitner Gud enda en gang om at han vil bo her i helligdommen midt blant Israels barn. Vi kristne sier: Gud bor i hjertet ved Ordet. Ord og sakrament er vår helligdom. Ved Ord og sakrament er og blir Kristus til stede i sin menighet.

108. Røkelsesalteret og helligdomsskatten

2 Mos 30,1–16

I dette kapitlet følger enda noen forskrifter om helligdommen. Det skal lages enda et alter av akasietre, kledd med gull på sidene og ovenpå og forsynt med horn, krans og ringer av gull og med forgylte bærestenger. Dette alteret hadde sin plass i det fremre rommet av teltet, ved forhenget som skilte Det hellige fra Det aller helligste. Av alle de hellige gjenstandene sto det altså nærmest paktens ark, Guds trone.

På dette alteret brente prestene røkelse hver morgen og kveld. Derfor ble det også kalt røkelsesalteret. Denne røkelsen var en velbehagelig duft for Herren, han som tronet over kjerubene. Men det skulle ikke være fremmed røkelse, det vil si: den skulle bare lages av de stoffene og på den måten Gud hadde forordnet.

Røkelsen var et bilde på bønnen. Derfor heter det: «La min bønn gjelde som røkoffer for ditt åsyn!» (Sal 141,2). De troendes bønn er en velbehagelig duft for Gud og blir bønnhørt hos ham. Men det må være en rett bønn. Vi skal bare be om slike ting og bare be på den måten som Gud har foreskrevet i sitt ord.

På den store forsoningsdagen ble det gjort soning for røkelsesalteret med offerblod, og det ble helliget. Det viste at også de troendes bønner trenger å bli renset for synd, fordi det ennå henger synd ved dem. Slik ber vi kristne nå i Jesu Kristi navn, vår Frelser og Forløser, og vi vet at våre bønner er Gud til behag ved Kristus.

En annen forskrift gjelder skatten til helligdommen. Hver israelitt over tjue år som var tatt med i manntallet over Herrens hær, skulle

gi en halv sekel til byggingen og innredningen av tabernaklet. Disse pengene tjente også til forsoning for Israels barn. De var løsepenger for deres liv, som de skyldte Gud, og som sto i skyld for Gud.

Nå i Det nye testamente er det Guds vilje at de kristne skal ofre av sitt timelige gods til byggingen av Guds rike og til utbredelsen av Guds ord. Men Gud har overlatt til den enkeltes frie kjærlighet hvor mye han vil gi og ofre. Likevel er det ham til behag når en ofrer rikelig. Men aldri skal en kristen se på sine gaver og offer som soning for sin synd eller endog som fortjeneste. Troende kristne viser med sine offer Gud sin takk for den fullkomne forsoningen de har fått ved Kristus.

109. Kobberkaret, salveoljen og røkelsen

2 Mos 30,17–38

I forgården til helligdommen, mellom brennofferalteret og teltet, trolig litt til siden, sto det et kar til å vaske seg i. Det var laget av kobber, av speilene til de kvinnene som gjorde tjeneste ved inngangen til teltet (2 Mos 38,8). Disse fromme israelittiske kvinnene hadde gitt sin verdslige pynt til Herren som løftegave. Prestene måtte vaske seg før de begynte sin hellige tjeneste. Det viste at ingen skal røre ved hellige ting med uhellige hender.

Vaskingene i forgården var generelt et bilde på den indre renselsen. De minnet Israel stadig om at det var et urent, syndig folk, men også om at Gud hadde sørget for og skaffet en renselse fra synd. Dette dobbelte skal heller ikke de kristne glemme: at de av naturen har et urent, flekket hjerte og derfor ennå trenger renselse hver dag, men at de også har en åpen kilde mot all synd og urenhet, og det er Jesu Kristi blod.

Bare fordi vaskingene i Det gamle testamente var en profeti om den fullkomne renselsen i Det nye, var de også tegn og pant på en åndelig renselse.

Til sist følger det forskrifter om hvordan den hellige salveoljen skulle lages, som prestene og de hellige gjenstandene ble salvet og innviet med, og likeså røkelsen som ble brent på røkelsesalteret. Både det ene og det andre var laget av velluktende krydder.

Salveoljen var et bilde på Den Hellige Ånd, som alene gjør menneskene skikket til å tjene Gud og til å gjøre gode gjerninger som behager Gud. Og røkelsen var, som vi alt har sagt, et bilde på bønnen. Også

bønnen er en alvorlig og hellig ting, og til den må hjertet bli gjort rett skikket og beredt.

Verken oljen eller røkelsen skulle etterlignes eller brukes til eget bruk, og ingen fremmed skulle ha med dem å gjøre. Til grunn for disse forskriftene lå den sannheten at en ikke skal gjøre det hellige alminnelig, og heller ikke kaste det for hunder og svin.

110. Håndverkerne, sabbaten og lovens tavler

2 Mos 31

Til sist blir også håndverkerne utpekt, de som skulle lage teltet med alle de hellige gjenstandene. Den fremste av dem var Besalel. Han ble fylt med Guds Ånd, med visdom og forstand, til sitt hellige verk. Til byggingen av det nytestamentlige riket, til utbredelsen av Kristi rike, trengs det enda mer Guds Hellige Ånd, visdom og forstand, kraft og styrke fra det høye.

Enda en gang innskjerper Gud for Israels barn sabbatsbudet og sabbatshvilen. Sabbaten skulle være et tegn, et kjennetegn som Israel, Guds folk, skulle kjennes på.

Den nytestamentlige sabbatsfeiringen består ene og alene i at vi holder Guds ord hellig og gjerne hører og lærer det. Og forkynnelsen av Guds ord er et kjennetegn på Kristi kirke. Der hvor Guds ord blir forkynt, hørt og lært, der er visselig den kristne kirke. Her viser forskjellen mellom verden og kirken seg. Den som vanhelliger sabbaten, blir her truet med døden. Vi sier: Den som forakter Ordet og forkynnelsen av Ordet, han ødelegger seg selv.

Da Herren hadde talt ut med Moses på Sinai-fjellet, ga han ham vitnesbyrdets to tavler. De var hugget av stein, og Gud hadde skrevet de ti ord på dem med sin egen finger. Med det hadde han vitnet at disse budene var hans ord og vilje, og at hans ord og bud står urokkelig fast, så himmel og jord heller skal forgå enn en tøddel av loven (Matt 5,18).

Den nye pakt består i at Gud har skrevet sin lov i vårt hjerte og i vårt sinn. Det nye testamentes tjeneste er skrevet med den levende Guds Ånd, ikke på steintavler, men på hjertets kjødtavler (Jer 31,31 ff.; 2 Kor 3,3).

111. Gullkalven

2 Mos 32,1–14

Mens Moses ble så lenge oppe på fjellet og talte med Gud, handlet Israel svært ille nede ved fjellet. Folket vek fort av fra veien, glemte sin Guds lov og brøt pakten. Israels barn krevde at Aron skulle lage dem guder som kunne dra foran dem.

Og Aron gjorde som de ville. Han samlet inn alle gulløreringene fra deres hustruer, sønner og døtre og laget en støpt kalv av dem. Den var nå Israels avgud, og folket dyrket den på hedningenes vis. De bar fram offer for den. Etterpå satte folket seg ned for å ete og drikke, og så sto de opp for å leke og danset i ring.

Gullkalven skulle forestille Herren. Aron lot utrope: «I morgen er det høytid for Herren!» (2 Mos 32,5). Men Herrens navn var bare en kappe til å dekke over det onde. Apostelen Paulus holder denne historien fram for de kristne som et advarende eksempel og formaner: «Heller ikke må dere bli avgudsdyrkere» (1 Kor 10,7). Kristne kan falle og falle fra svært fort.

Tilbedelsen av gullkalven er et bilde på den avgudsdyrkelsen som også vår tids slekt er hengitt til. Dette er verdens avguder: Mammon, gull, penger, pynt og stas, buken, fråtsing, drikking, spill, dans, verdens forfengelige lyst. Akk, og hvor mange såkalte kristne hyller ikke og tjener disse avgudene! Og det verste av alt, den største styggedom for Gud, er at de attpå tar Guds og Kristi navn i sin munn og pynter på det onde og besmykker det med Herrens navn.

Herren fortalte Moses oppe på fjellet hva folket hans hadde gjort, og at han var rede til å fortære dette folket i sin vrede, fordi det var et hardnakket folk. Det ville bare ha vært den straffen Israel fortjente, for grovere kunne det ikke ha syndet mot Gud.

Men nå går Moses i forbønn for folket sitt. Han avviser Guds tilbud om å gjøre ham til et stort folk, og han ber om skånsel og barmhjertighet for det syndige folket. Han griper Gud ved hans ære: Israels fiender, egypterne, ville spotte om Gud slo i hjel her i fjellene det folket han hadde ført ut av Egypt med sterk hånd. Og han minner Gud om løftet han hadde gitt fedrene.

Denne forbønnen fra Moses peker fram mot forbønnen fra den nytestamentlige mellommann, Jesus Kristus. Han går i bresjen for syndere, for de frafalne, og ber Gud om skånsel, tålmodighet og frist til omvendelse for dem. Og på lignende måte skal også vi be for oss selv og andre og da påberope oss Guds navn og løfte: Gud har jo lovt

syndere nåde, så må han da også forherlige seg på dem med nåde og tilgivelse.

112. Avgudsdyrkerne blir straffet

2 Mos 32,15–35

Moses kom ned fra Sinai-fjellet sammen med sin tjener Josva. Da han hørte larmen fra folket og så kalven og ringdansen på avstand, ble han brennende harm. Han kastet lovens tavler fra seg og knuste dem nedenfor fjellet, til et tegn på at Israel hadde brutt Guds pakt. Så brente han kalven opp med ild, malte resten til støv, strødde støvet i vann og ga det til Israels barn å drikke, til et tegn på at de måtte ta denne synden med alle dens følger på seg.

Deretter stilte han Aron, sin bror, til ansvar for at han ikke hadde stanset folkets synd. Aron kom med en tom unnskyldning: Han hadde kastet gullet i ilden, og så var det blitt en kalv av det – som om denne avguden var blitt til uten at han visste det eller ville det.

Til sist ropte Moses: «Hver den som er på Herrens side, la ham komme hit til meg!» (2 Mos 32,26). Da samlet alle Levis barn seg om ham. De gikk med sverdene sine gjennom leiren og drepte dem de møtte, også brødre, slektninger og venner, omkring tre tusen mann. Til lønn for det ble levittenes hender fylt, det vil si: de ble innviet til tjeneste for Herren.

Dette var en straffedom fra Gud, for det heter til sist at Herren slo folket. Slik drar alle som faller fra den levende Gud, Guds vrede og straff over seg, og de skal gå ynkelig til grunne om de ikke omvender seg.

Moses er her forbildet på en tro tjener for Herren. Han kjemper nidkjært i Guds navn mot all avgudsdyrkelse og forkynner avgudsdyrkerne Guds vrede og dom. Aron er bildet på en utro tjener, som gir etter for mengdens onde vilje og begjær, ja, hjelper til med det onde og unnskylder synden og gjør den mindre. Levis barn står her fram som et eksempel på troskap og lydighet. Alle som hører Herren til, viser sin nidkjærhet for Herren også ved at de ikke tar hensyn til far, mor, brødre og venner, men straffer alt ugudelig vesen uten forbehold.

Dagen etter steg Moses igjen opp på Sinai-fjellet og ba enda en gang Herren om tilgivelse for folket sitt. Ja, han ba om at Gud måtte stryke

ham ut av sin bok. Han ville, slik Paulus senere, være forbannet for sitt folks skyld.

Gud svarte ham at han ennå ville skåne folket, og at hans engel skulle gå foran Moses og Israel. Slik trer Herrens engel, Guds Sønn, her fram som den egentlige mellommann, han som verner det syndige folket mot vrede og undergang. Men når tiden kommer, og hvis Israel blir stående i ulydigheten, vil Herren nok hjemsøke dem for synden. Gud har tålmodighet med syndere og frafalne for Jesu Kristi, den eneste mellommanns, skyld. Men når synderne forsømmer sin nådetid og forakter Guds tålmodighet og langmodighet, da følger dom og fordømmelse med visshet.

113. Folket omvender seg og får nåde

2 Mos 33

Det som blir fortalt oss her, stadfester hvor alvorlig Gud var harm over at folket hans hadde falt fra. Han ville ikke selv dra med Israel opp til Kanaan, for ellers kunne han komme til å utrydde dem brått, siden de var et hardnakket folk.

Også Moses brøt opp teltet sitt og slo det opp utenfor, utenfor leiren. Han kalte det sammenkomstens telt. Der ute, foran leiren, senket skystøtten seg, og der hadde Herren omgang med Moses og talte med ham. Ja, frafall, troløshet og avgudsdyrkelse reiser en skillevegg mellom Gud og menneskene og stenger menneskene ute fra fellesskapet med Gud.

På den andre siden viser Gud seg også her igjen som den nådige, barmhjertige og langmodige. Han gjentar løftet om at han vil sende sin engel foran Israel. Engelen skal bevare det syndige folket mot vreden, verne det på veien og føre det inn i det lovte landet. Hans åsyn skal gå med Israel.

Guds åsyn er Herrens engel, Guds Sønn, det evige Ord, avbildet av hans vesen og avglansen av hans herlighet (Hebr 1,3). Og dette er Guds Sønns verk og embete: at han dekker og verner syndere mot vrede og dom, leder dem på veien og fører dem fram til det målet som er satt for dem, tross deres synd og svakhet.

Riktignok er det bare de botferdige syndere som når målet. Og derfor blir det nå også fortalt om folkets omvendelse. Israels barn gjorde som Gud hadde bedt dem: De la av seg smykkene sine og sørget. De

sto med ærefrykt ved teltene sine og så på avstand når Moses gikk inn i teltet sitt. Dette er Guds vilje, at det mennesket som har overtrådt hans lov og brutt hans pakt, oppriktig og alvorlig omvender seg og ydmyker seg i støvet for ham.

Om Moses, Guds mann, blir det her sagt til hans pris at Gud talte med ham ansikt til ansikt, som en venn med sin venn, og at han kjente ham ved navn, kjente ham som sin egen. Likevel så Moses bare en skikkelse av Gud når han talte med Gud (4 Mos 12,8).

Fordi Moses ber om det, vil Gud også vise ham sin herlighet. Bare sitt ansikt kan Moses ikke se. Gud i hans egentlige vesen, i hans majestet, kan ikke noe syndig, dødelig menneske se.

Gud vil la all sin godhet gå forbi Moses. Alt dette var bare ufortjent nåde for Moses. Gud sa: «Jeg vil være nådig mot den som jeg er nådig mot» (2 Mos 33,19). Ja, Gud viser miskunn mot den han vil (Rom 9,18). Men dem som han av nåde har utvalgt, kalt ved navn og tatt imot som sine egne, handler han også med som en venn med sine venner, og til sist lar han dem skue hans herlighet.

114. Moses ser Herrens herlighet

2 Mos 34,1–17

Moses gikk nå igjen opp på Sinai-fjellet med to steintavler som han selv hadde hugget til. Der oppfylte Gud løftet sitt og viste ham sin herlighet. Det var en usedvanlig høy åpenbaring Moses ble aktet verdig til. Gud steg ned og gikk forbi Moses med all sin herlighet, som her ikke var innhyllet i en sky. Men mens han gikk forbi, holdt han for øynene på Moses, som sto i en kløft i fjellet. Da Gud tok hånden bort, så Moses ham bakfra. Han så altså bare et etterskinn av hans herlighet.

Hva han så der, blir ikke beskrevet nærmere. Det lar seg heller ikke beskrive. Slik hørte Paulus usigelige ord da han ble rykket opp til den tredje himmel (2 Kor 12,2–4). Slik har Gud nå og da unt sine troende, særlig dem som har måttet lide mye av den ugudelige verden for hans skyld, en forsmak på den kommende herligheten. En dag skal han så la sine egne skue hele sin fulle herlighet. Når vi blir ham like, da skal vi se ham som han er (1 Joh 3,2).

Gud lot all sin godhet gå forbi Moses. Mens Herren gikk forbi, forkynte han med høy røst. Herren forkynte om Herrens navn. Fade-

ren vitnet om Sønnen og hans navn. Herrens forkynnelse lød slik: «Herren Herren er en barmhjertig og nådig Gud …» (2 Mos 34,6–7). I Kristus har Gud åpenbart all sin godhet. I Kristus, sin Sønn, er Gud god, barmhjertig og nådig mot syndere. Han tilgir misgjerning, overtredelse og synd, han har tålmodighet med syndere og holder troskap mot dem. Han lar miskunn vare for de benådede syndere gjennom tusen ledd.

Men samtidig kunngjør Gud her at han vil hjemsøke misgjerningen hos dem som forakter hans store nåde og fortsetter å synde tross nåden, også på barna inntil tredje og fjerde ledd. Denne forkynnelsen om Guds godhet, barmhjertighet, nåde, tålmodighet og troskap, om syndenes forlatelse, går gjennom hele Det nye testamentes tid. Og den er en forkynnelse fra himmelen, den levende Guds ord og vitnesbyrd. Men denne forkynnelsen av evangeliet har også en bakside: Den som ikke tror og fortsetter å synde i tillit til nåden, skal bli fordømt.

Slik hadde Gud altså tilgitt folket sitt misgjerningen. Og han la til løftet om at han fremdeles ville forherlige seg på det ved store under og drive Kanaans folk ut foran det. Samtidig advarer Gud gjennom Moses Israel mot å falle fra igjen. Han innskjerper at de skal rydde ut kanaaneernes altere og avgudsbilder, at de ikke skal slutte pakt med kanaaneerne eller ta del i offermåltidene deres, at de ikke skal blande seg med dem ved giftermål, og at de aldri igjen skal lage seg støpte guder.

Dette er Guds alvorlige vilje og befaling: Den som har syndenes forlatelse, skal nå også frykte Gud og tjene ham alene. Han skal vokte seg for frafall og tilbakefall og ikke ha fellesskap med den avgudsdyrkende verden, så han ikke faller ved den.

115. Moses' ansikt stråler

2 Mos 34,18–35

Etter at Gud alvorlig hadde advart Israels barn mot å falle tilbake i avgudsdyrkelse, innskjerper han dem enda en gang gjennom Moses at de skal holde sabbaten hellig og holde de høytidene Gud hadde forordnet: de usyrede brøds høytid, ukefesten og løvhyttefesten. På disse tre store høytidene skulle alle menn møte fram for Herren i hans helligdom. Også forskriftene om å hellige det førstefødte og om å bære fram all førstegrøde av fe og frukt blir gjentatt og stadfestet her.

Den som har falt fra den levende Gud, men så er tatt til nåde igjen, skal da også tjene Gud med fullt alvor. Og den rette gudstjeneste, den nye paktens sabbatshelg og høytidsfeiring, består i at vi hører og lærer Guds ord rett, og at vi med våre jordiske midler og goder hjelper til med at prekeembetet blir holdt oppe og Guds ord blir utbredt.

Moses var nok en gang blitt hos Herren på Sinai-fjellet i førti dager og netter. Så gikk han ned fra fjellet med tavlene som Gud selv hadde skrevet de ti ord på, og ga folket alle Guds bud videre. Det blir framhevet at huden i ansiktet hans skinte. Det var virkningen av den underfulle åpenbaringen på Sinai-fjellet. Når han talte med folket, måtte han derfor legge et dekke over ansiktet, fordi folket ikke tålte den klare glansen fra det.

Denne glansen fra Moses' ansikt pekte, slik Paulus viser det i 2 Kor 3,5 ff., på herligheten i det embetet Moses hadde, på herligheten i Det gamle testamente. Det gamle testamente, eller lovens tjeneste, hadde herlighet. Loven er jo den levende Guds ord.

Men Det nye testamentes tjeneste har en overveldende rik herlighet. For loven er bokstaven som slår i hjel, den tjenesten som forkynner fordømmelse. Det nye testamentes tjeneste, eller evangeliet, forkynner derimot rettferdigheten og gir Ånden som gjør levende. «Loven fører bare til redsel og død når den med sin glans treffer hjertene. Evangeliet gir derimot trøst og glede» (Luther).

Glansen i Moses' ansikt forsvant senere. Det gamle testamentes herlighet tar slutt. Men Det nye testamentes herlighet blir stående. Lovens glans viker, frykt og redsel forsvinner, så snart forkynnelsen av evangeliet begynner, så snart en ser Kristi milde ansikt. Og en slik trøst og glede blir i hjertet.

I de siste kapitlene av Andre Mosebok blir det fortalt hvordan teltet og alle de hellige gjenstandene ble laget. Til sist blir det framhevet at boligen ble fylt av skyen, som Herrens herlighet var i, da den var reist.

116. Brennofferet

3 Mos 1

Tredje Mosebok, som de gamle jødiske utleggerne kalte «presteloven» eller «loven om offergavene», og som også kalles Leviticus, handler først og fremst om Israels offertjeneste. Vi vil her bare minnes de viktigste forskriftene om Israels offer.

Gud hadde forordnet forskjellige slags offer. Først blir brennofferet beskrevet. Prestene holdt seg siden nøye til den måten som er foreskrevet her i loven. Som brennoffer kunne en israelitt bære fram enten en ung okse eller en sau eller en vær. I alle fall skulle det være et hanndyr, altså et kraftig dyr. I nødsfall, for eksempel når israelitter var blitt fattige, var også et par duer tillatt. Offerdyret måtte være uten lyte. Det lyteløse, uskyldige dyret trådte inn i stedet for det syndige mennesket.

Den som bar fram offeret, la så i forgården hendene sine på hodet til dyret og overførte dermed i et bilde sin synd til det. Så slaktet han dyret. Det uskyldige livet ble gitt i stedet for det skyldige. Presten tok dyrets blod i et kar og stenket det rundt brennofferalteret, på alterets fire sider, for Herrens åsyn. Offerets blod tjente til soning for synden.

Men hovedsaken ved denne slags offer var at presten brente hele kjøttet av offerdyret på alteret. Derfor ble dette offeret kalt brennoffer eller heloffer. Det betydde at mennesket gir seg selv til Gud. Det minnet israelitten som bar fram dette offeret, om at han som lem av Guds menighet, etter at synden hans var sonet, nå også var skyldig å gi seg helt og holdent til sin Gud og til tjenesten for Gud.

Hele offertjenesten er skygge og profeti, framfor alt profeti om Kristus. Med tanke på Kristus og hans forløsning tok Gud imot offerblodet som soning, og med tanke på ham hadde han selv forordnet offerne til soning for synden.

Kristus er det rette, fullkomne offer. Kristus, den Hellige og Uskyldige, har trådt inn i stedet for syndere. Herren selv lot den skyld som lå på oss alle, ramme ham (Jes 53,6). Kristus er Guds lam, som bærer bort verdens synd (Joh 1,29). Og det er slaktet på korsets stamme. Kristus er død for ugudelige (Rom 5,6). Han har i kraft av en evig Ånd båret seg selv fram for Gud som offer (Hebr 9,14). Hans blod er soningen for hele verdens synd.

Men brennofferet er samtidig en profeti om de åndelige offer som de troende i den nye pakt bærer fram for Gud. De som er forsonet med Gud ved Kristus, skal nå også ofre seg og gi seg helt og holdent til Gud med legeme og sjel. De skal hver dag på ny overgi seg til Gud som hans eiendom, til tjeneste og lydighet for ham. Et slikt offer er en velbehagelig duft for Gud. Det er den åndelige gudstjeneste som er Gud til behag (Rom 12,1–2).

117. Matofferet

3 Mos 2

Med brennofferet var det som regel knyttet et matoffer. Matofferet besto enten av førstegrøden av kornet, som ble tørket eller ristet over ilden, eller av fint mel, eller av bakverk som var laget av mel og olje. Dette bakverket var enten bakt i en ovn, det vil si en ildgryte, eller på en plate, eller kokt i en panne. I alle slags former og tillagninger ble altså jordens grøde ofret til Gud.

Også dette offeret hadde sin dypere, åndelige betydning. Landets grøde og den maten som ble laget av den, var et bilde på den frukt og føde som mennesket skal frambringe, et bilde på de gode gjerninger. De troende, som vet at de er forsonet med Gud og står i nåde hos ham, skal først gi seg selv helt og holdent til Gud som offer. Men så skal de også vie og ofre alle sine gjerninger til Gud og tjene Gud med sine henders verk.

Også de enkelte forskriftene om matofferet har betydning. Det ble helt olje på melet, og bakverket var laget med olje. Olje er et bilde på Den Hellige Ånd. De troendes gode gjerninger skjer ved Den Hellige Ånds tilskyndelse og i hans kraft. Det ble også lagt røkelse på matofferet, og den ble brent. Røkelsen er et bilde på bønnen. De troendes gode gjerninger er båret av bønn og følges av bønn, lovsang og takk.

Matofferet ble krydret med salt. Det som gir de gode gjerninger smak, er et rent og oppriktig sinn. De gode gjerninger skjer i kjærlighet til Gud og nesten. Det skulle ikke blandes surdeig eller honning i matofferet. De troende skal skille ut all falskhet, hykleri og urenhet fra sitt verk og sin vandel.

En del av disse offerne ble brent på alteret. Resten var mat og lønn for prestene. De som gjør tjeneste i helligdommen, skal også leve av denne tjenesten.

118. Takkofferet

3 Mos 3

Et tredje slags offer var takkofferet eller fredsofferet. For det gjaldt først de samme forskriftene som for brennofferet når det gjaldt hvordan offerdyret skulle være, håndspåleggelsen, slaktingen og blodstenkingen. Bare de indre delene, fettet på innvollene og leveren og nyrene, ble brent på alteret. Brystet og høyre lår tilhørte prestene

(3 Mos 7,30 ff.). Det andre kjøttet skulle den som bar fram offeret, ete sammen med familien sin i forgården, for Herrens åsyn (3 Mos 7,15).

Dette offermåltidet var her hovedsaken. Det var et gledesmåltid. Israelittene viste med det sin glede over Guds frelse, som offerne ga dem visshet om. Slik kan vi her se et forbilde på den nye paktens måltid. Hver gang vi holder Herrens måltid, gleder vi oss over Guds frelse i Kristus og takker Gud for den.

119. Syndofferet

3 Mos 4

De offerne som er beskrevet til nå, brennofferet, matofferet og takkofferet, bar israelittene fram når hjertet drev dem til det, også uten at det var noen særlig grunn.

Men for særlige synder var det forordnet særlige offer. Det var for det første syndofferne. Den som hadde syndet mot et av Guds bud, enten det var ypperstepresten eller hele menigheten eller en høvding i Israel eller en enkelt israelitt, måtte bære fram et lyteløst offerdyr for synden sin. Han la hendene på det og overførte sin synd til det, og så slaktet han det. Slik ga han sjel for sjel, liv for liv.

Men hovedsaken her var det som ble gjort med blodet. I visse tilfeller stenket presten blodet av syndofferet mot forhenget til Det aller helligste. Men alltid ble det strøket på hornene til røkelsesalteret eller brennofferalteret, og resten ble helt ut ved foten av alteret. Offerblodet som sonet synden, skulle slik så å si holdes fram for Guds øyne, så nær Gud som mulig. Slik ble synderen forsonet med Gud.

Bare fettdelene av dyret ble brent på alteret. Resten av kjøttet ble enten brent utenfor leiren eller spist av prestene i forgården, til et tegn på at synden nå var tatt helt og holdent bort (se 3 Mos 6,17 ff.).

Særlig syndofferet var et forbilde på Jesu Kristi offer. Han har ofret seg selv for våre synder, og ved Jesu Kristi, Guds Sønns, blod er det kommet i stand en fullkommen soning og forsoning. Bare slike synder som var begått av vanvare og i overilelse, kunne sones ved syndoffer, ikke slike som en hadde gjort med forsett og med vilje. Vi kristne skal vite: «For dersom vi synder med vilje etter at vi har lært sannheten å kjenne, da er det ikke lenger tilbake noe offer for synder» (Hebr 10,26).

120. Skyldofferet

3 Mos 5

Her blir det først nevnt tre særlige synder av unnlatelse og overilelse som måtte sones ved et syndoffer. Det kunne være at en israelitt hadde sett eller fått vite om en ond gjerning nesten hans hadde gjort, men ikke meldt den til dommeren. Eller han hadde gjort seg uren ved å røre ved et åtsel eller andre urene ting. Eller han hadde gjort seg skyldig ved lettsindig tale, kanskje til og med ved en lettsindig ed. Da skulle han bære fram et syndoffer, bekjenne sin synd og ved offeret få tilgivelse for synden.

Dette kan vi også overføre til Det nye testamente. Når vi har syndet i overilelse, har flekket oss til med urene ting, kanskje med denne verdens urene lyster, har ført lettsindig tale eller ved å tie har gjort oss medskyldige i andres synd, da skal vi straks bekjenne vår skyld for Herren. Og Gud vil tilgi oss for Kristi skyld.

I den andre halvdelen av dette kapitlet følger forskriftene om skyldofferet. Det var alltid en vær. Offerhandlingen var den samme som ved syndofferet, bortsett fra at blodet ble stenket på brennofferalteret.

Et skyldoffer var forordnet for det tilfellet at en israelitt hadde vært utro mot Gud eller mennesker og holdt noe tilbake. Han kunne for eksempel ha unnlatt å gi tienden og førstegrøden som han skyldte helligdommen, eller han kunne ha påført nesten en eller annen skade på hans eiendom. Offeret tjente her til fyllestgjørelse, til å gjenopprette den retten som var krenket. Men den skyldige skulle da også gi tilbake til Gud eller nesten det han hadde tatt fra ham, og legge en femtedel til.

Også av dette kan vi ta lærdom. Når vi har vært utro mot Gud eller nesten, når vi har holdt tilbake takk og offer fra Gud og den kjærlighet vi skylder nesten, da skal vi bekjenne det for Gud og be Gud om tilgivelse for Kristi skyld. Kristus har betalt all vår skyld med sitt blod. Men da er det også vår plikt å gjøre skaden god igjen så langt vi kan, og ta igjen det vi har forsømt.

121. Den store forsoningsdagen

3 Mos 16,1–19

Israels offertjeneste nådde sitt høydepunkt i offeret på den store forsoningsdagen. Den falt på den tiende dagen i den sjuende måneden. På denne dagen utførte ypperstepresten sin tjeneste og gikk inn i Det aller helligste, der Gud tronet i skyen over kjerubene på nådestolen. Til denne tjenesten la ypperstepresten av seg den fargerike prydelsen sin og kledde seg helt i hvitt. Det viste at ingen uren, ingen synder, får komme fram for Gud. Men framfor alt gikk ypperstepresten ikke inn i Det aller helligste uten blod (Hebr 9,7).

Han slaktet en okse for sin egen synd og en geitebukk som syndoffer for folket. Så tok han glødende kull fra røkelsesalteret i en panne, strødde en håndfull røkelseskorn på og bar denne røkelsen inn i Det aller helligste. Slik dekket røkelsesskyen nådestolen og vernet ypperstepresten, som også selv var et syndig menneske, mot den hellige Guds vrede blikk. Først da gikk han inn i Det aller helligste med blodet av oksen og geitebukken og stenket blodet på nådestolen.

Blodet av syndofferne ble denne dagen båret helt inn i Guds umiddelbare nærhet. Slik sonet det synden til Aron og hans hus og folkets synd for et helt år. Stenkingen av nådestolen tjente samtidig til å rense den for synd. Likeså gjorde ypperstepresten soning med blodet for røkelsesalteret i Det hellige og for brennofferalteret i forgården. For disse hellige gjenstandene var blitt urene ved at syndige mennesker hadde rørt ved dem.

Alt dette er profeti om Kristus. Kristus er den rette ypperstepresten. Han trengte ikke ofre for egen synd. Han var «hellig, uskyldig, ren, skilt fra syndere og opphøyet over himlene» (Hebr 7,26).

Og denne ypperstepresten har med sitt eget blod gått inn i Det aller helligste til Gud for oss én gang for alle (Hebr 9,12). Han har gitt sitt liv og utøst sitt blod for hele verdens synd. Med sitt blod er han trådt fram for Gud, og slik har han forsonet den syndige verden med Gud.

Soningen på den store forsoningsdagen gjaldt bare for ett år og måtte gjentas hvert år. Det store forsoningsofferet som Kristus har båret fram, har sonet alle synderes synder én gang for alle. Kristus har med sitt offer vunnet en evig forløsning.

122. Den store forsoningsdagen (fortsettelse)

3 Mos 16,20–34

Om de to syndofferne på den store forsoningsdagen blir det her også forordnet at fettstykkene skulle brennes på brennofferalteret, slik det ellers ble gjort med syndofferne. Alt det andre kjøttet ble brent utenfor leiren. Det viste at synden var tatt helt og holdent bort.

Men denne dagen skulle ypperstepresten ta to geitebukker og stille dem fram for Herren. Den ene ble slaktet som syndoffer. Den andre ble latt leve. På denne levende bukken la ypperstepresten begge hendene sine og bekjente over den sin synd, prestenes synd og folkets synd. Slik overførte han hele skylden til Israels menighet på det uskyldige dyret. Begge bukkene bar i et bilde folkets synd. Blodet av den ene bukken sonet synden for Gud.

Den levende bukken bar Israels synd ut i ørkenen. Den ble ført ut i ørkenen og sluppet løs der. Den ble sendt til Asasel, som det heter i grunnteksten i v. 9–10, det vil si til den onde ånd som holdt til i ørkenen. Ved denne billedlige handlingen ble synden gitt tilbake til ham som hadde ført den inn i verden, djevelen. Nå som synden var sonet, hadde han ikke lenger noe å gjøre med Guds folk.

Her er en allmenn sannhet framstilt i et skyggebilde. Menneskenes synd er sonet ved Kristi blod, og Gud er forsonet med syndere. Synden er tatt bort. Og slik har heller ikke Satan, syndens opphavsmann, noen makt lenger over de syndige menneskene. Han har ingen rett lenger til å anklage dem for Gud. Skylden er tilgitt mennesket, straffen ettergitt. Skyld, straff og fordømmelse faller alene tilbake på den onde ånd, som har forført menneskene til synd.

Når ypperstepresten hadde utført sin tjeneste, måtte han legge av seg klærne og vaske seg. Det var jo en høyhellig handling han hadde utført. Den store forsoningsdagen ble også helliget og utmerket ved at Israel spekte legemet sitt, det vil si fastet denne dagen. Det var den eneste fastedagen som var forordnet for Israel. Den måten som blir foreskrevet her, skulle være en evig lov for Israels barn. Den skulle gjelde til Kristus kom og vant den evige forsoning.

123. Advarsel mot å vanhellige offeret

3 Mos 17

Israels barn blir her advart mot to slags synd mot offeret, som skulle straffes med døden, med utryddelse fra folket. Om en israelitt ofret på et annet sted enn der Gud hadde innstiftet ihukommelsen av

sitt navn, i forgården foran sammenkomstens telt, om han ofret ute på åpen mark til de onde ånder, demonene, da skulle han utryddes fra menigheten. Israel skulle tjene Gud og ofre til ham bare på den måten Gud hadde foreskrevet i sin lov. Slik ble også Arons to eldste sønner, Nadab og Abihu, fortært av ild fra himmelen fordi de hadde båret fram fremmed røkelse for Herren, slik det er fortalt i 3 Mos 10,1–3.

Vi kristne skal vite at ikke bare grov avgudsdyrkelse, men også all selvvalgt gudsdyrkelse, og altså også all falsk lære som mennesket har tenkt ut selv, er en styggedom for Gud og ikke skal tåles i kirken.

Videre blir hver israelitt som spiste blod, truet med å bli utryddet fra folket. I blodet var dyrets sjel, dets liv. Blodet, dyrets sjel og liv, tjente til å dekke over synderen, til soning og forsoning for ham, og derfor var det høyhellig. Den israelitten som spiste blod, vanhelliget derfor det hellige. Han viste med det at han foraktet offeret.

Noe lignende gjelder også i Det nye testamente. Den som gjør den nye paktens blod, Guds Sønns blod, alminnelig og tråkker det under føttene, den som skammelig forakter Ord og sakrament, han faller under Guds vrede og skal heller ikke tåles i den kristne menighet.

124. Forbannelse og velsignelse

3 Mos 26,3–22

Mange andre av Herrens bud og forskrifter står også i denne lovboken, Tredje Mosebok, for eksempel bestemte ekteskapsforbud og bestemte forbud mot visse slags mat. Moseloven skiller nøye mellom rene og urene dyr. Israel skulle vise seg som et hellig folk også i ekteskapet og i hjemmet, ja, også i ytre ting som mat og drikke. Ekteskapsloven, som forbød en israelitt å gifte seg med sin nærmeste kvinnelige slektning, svarer til ekteskapets natur og menneskets natur. Den er skrevet inn i menneskets natur og er derfor fremdeles bindende også for oss.

Etter at Gud har åpenbart sitt folk sine lover og forskrifter, uttaler han forbannelse og velsignelse: velsignelsen over dem som holder hans bud, forbannelsen over dem som overtrer hans lov. Når israelittene adlyder sin Guds bud – og troen på Guds nådeløfter ga dem kraft til lydigheten – da skal landet gi sin grøde, da skal de seire over alle sine fiender. Da vil Gud være og bli deres Gud, holde sin pakt og fremdeles ha sin bolig blant dem.

Men forkaster de Guds bud og forskrifter, bryter de pakten og fornekter tro og lydighet, da vil Gud ta velsignelsen bort fra landet deres og lukke himmelen. Da vil Gud gi dem i fiendenes hånd og ellers hjemsøke dem med alle slags plager og sykdommer. Da vil han oppheve sin pakt og vende sitt åsyn mot dem.

Løftene og truslene som står her, gjelder først og fremst det lovte landet Kanaan. Slik de lyder her, angår de altså bare den gamle paktens folk. Men vi kan nok også oversette dem til Det nye testamentes språk og vis.

Når vi kristne tror på Gud og stoler på ham av hjertet og vandrer i hans bud, da vil Gud være oss nådig og holde pakt og troskap med oss. Han vil bli hos oss med sin bolig, med sitt ord og sin Ånd. Han vil heller ikke ellers la oss mangle noe godt, og han vil verne og bevare oss mot alle fiender og all motgang. Derfor skal vi også elske ham og stole på ham og gjerne gjøre etter hans bud.

Men vender vi oss bort fra Gud, nekter ham tro og lydighet og forakter hans bud, da vil Gud også vende seg bort fra oss og ta sin pakt og sitt ord fra oss. Han vil også ta fra oss velsignelse, fred og velferd, og kanskje også tukte oss med straffens ris. Derfor skal vi frykte hans vrede og ikke handle mot hans bud.

125. Forbannelsen over paktsbryterne

3 Mos 26,23–46

Her blir trusselen mot det frafalne Israel ført videre og til ende. Når ingen av de tidligere tuktelsene hjelper, når Israels barn fortsetter i syndene sine og handler mot Gud og hans ord, da vil Gud føre selve hevnens sverd over dem og overgi dem til undergang.

Han vil sende pest og hungersnød, en beleiret bys trengsler. Det skal gå så langt at de eter kjøttet av sine sønner og døtre. Likene deres skal dekke gatene. Gud vil legge byene og landet deres øde og ødelegge helligdommen deres. De som overlever, skal spres blant hedningene og tæres bort i sin misgjerning. Gud gir dem et feigt og fryktsomt hjerte, så de flykter skjønt ingen forfølger dem.

Men til denne domstrusselen er det ennå føyd et løfte. I sin elendighet skal Israels barn ydmyke seg og bekjenne sin misgjerning, og så skal Gud komme sin pakt i hu og forbarme seg over dem.

Denne profetien er gått i oppfyllelse. Israel har fylt sine synders mål og stått imot til det siste, og til sist har det endog forkastet sin Messias. Og så er vreden til slutt kommet over dem. Romerne kom og tok land og folk, ødela templet deres og gjorde ende på deres hyklerske gudstjeneste.

Fra den siste jødiske krigen, som endte med at Jerusalem ble ødelagt, blir det fortalt om slike grufulle scener som at en mor slaktet sitt eget barn og åt det. Siden da er Israel spredt blant folkene og bærer forbannelsen i pannen. Som Kain vandrer det rastløst og hjemløst omkring på jorden.

Men selv om massen av folket er falt under vrede og fordømmelse, har Gud likevel ikke forkastet sitt folk, det sanne Israel. En rest har omvendt seg til den veldige Gud, til sin Gud og Forløser, og er blitt frelst og salig. Nettopp på den tiden da Guds dommer hadde begynt, og det forherdede folket gikk mot den siste vreden, fikk de som var igjen av Israel, del i Kristi frelse og ble samlet inn i Kristi kirke. Og fremdeles blir det stadig noen av Israel som blir omvendt og frelst.

Israels forferdelige straff er et advarende eksempel for alle. Slik skal alle som trosser Gud og forkaster hans ord til det siste, gå ynkelig til grunne. «Over dem som er gjenstridige og ulydige mot sannheten», skal det komme «vrede og harme. Trengsel og angst skal komme over hver menneskesjel som gjør det onde, både jøde først og så greker» (Rom 2,8–9).

Gud kommer «med flammende ild, og tar hevn over … dem som ikke er lydige mot vår Herre Jesu evangelium. Den straffen de skal lide, blir en evig fortapelse borte fra Herrens åsyn og fra hans makts herlighet» (2 Tess 1,8–9). Men ved Guds store barmhjertighet blir det også fremdeles stadig revet stakkars sjeler ut av verdens fortapelse, og de blir omvendt til Gud og frelst for evig.

126. Vandringen går videre

4 Mos 10,11–36

I de første kapitlene av Fjerde Mosebok står det flere lover. Og Israels stammer blir enda en gang regnet opp etter sin styrke, etter tallet på våpenføre menn. Det blir også fortalt at Israels barn holdt den andre påskehøytiden ved Sinai.

Israel hadde altså ligget i leir ved Sinai i nesten et år. Da, på den tjuende dagen i den andre måneden i det andre året, steg skyen som hvilte over boligen, opp og ga tegn til at vandringen skulle gå videre. Lyden av sølvtrompetene, som det blir gitt bud om å lage i begynnelsen av dette kapitlet, var signalet til å bryte opp.

Og slik skjedde det heretter alltid: «Hver gang skyen løftet seg fra teltet, brøt Israels barn straks opp; på det stedet hvor skyen senket seg ned, der slo Israels barn leir» (4 Mos 9,17). «Etter Herrens befaling brøt Israels barn opp, og etter Herrens befaling slo de leir» (4 Mos 9,18). Dette er regelen for Guds folk. De som kjenner og frykter Gud, ferdes ikke etter eget forgodtbefinnende, men etter Guds vilje og bud. Gud leder dem etter sitt råd.

Skyen førte nå Israels barn ut i Paran-ørkenen. Det var den store ørkenen som skilte Egypt fra Kanaan. Det blir nøye fortalt i hvilken orden de marsjerte, hvordan den ene stammen fulgte den andre med sitt banner. Foran Israels hær dro Juda stamme. Den overtok ledelsen av folket like fra begynnelsen. Midt i toget gikk prestene og levittene med de hellige gjenstandene.

Etter bønn fra Moses dro også Hobab, hans svoger, med Israel sammen med en del av sitt folk, midianittene eller kenittene. Hobab kjente veiene i ørkenen og kunne altså gjøre Israels folk gode tjenester med sine råd på vandringen. Skyen som dro foran, bestemte bare i store trekk hvilken retning veien skulle gå. Hobab viste så nærmere vei og sti, der en kunne gå trygt og lett.

Slik overgir de fromme seg selv og sine veier til Guds omsorg. Men de bruker også de evnene Gud har gitt dem, sin forstand og visdom og også kloke folks råd, så de kan klare seg på jorden og komme trygt gjennom denne tidens vanskelige forhold.

Hver morgen ba Moses om at Gud måtte spre fiendene foran Israel, og hver kveld om at han måtte komme tilbake til Israels titusen tusener (4 Mos 10,35–36). De kristnes daglige morgen- og aftenbønn lyder på lignende måte. Hver morgen ber vi Gud om at han vil lede og verne oss på veien, så den onde fiende ikke får noen makt over oss. Og hver kveld ber vi om at han vil komme inn til oss og dekke oss med sine vinger mens vi hviler.

127. Folket klager

4 Mos 11,1–15

Så snart vandringen gikk videre, viste folkets onde art seg igjen. Israel var fra begynnelsen av et hardnakket folk, slik Stefanus vitnet for jødene (Apg 7,51). Folket ble utålmodig og klaget over Guds førsel, fordi det ble ført fra den ene ørkenen til den andre. Da sendte Gud i sin vrede ild fra himmelen, og den fortærte den ytterste delen av leiren, med redskaper, fe og mennesker. Derfor ble stedet kalt Tabera, det vil si brannstedet. Men da folket ropte til Herren, sluknet ilden. Gud var jo svært nådig, tålmodig og langmodig mot folket.

Alt dette hendte som forbilder for oss (1 Kor 10,6). Slik er også de kristne ofte gretne og misfornøyde med Guds førsel. Da må Gud nok slå ned med sine straffer. Men i sin nåde og troskap hører han også alltid igjen sine barns rop og tar plagen bort.

Like etter viste folkets misnøye seg fra en annen side. De fikk avsmak for mannaen. Her blir det igjen framhevet at mannaen var en søt og velsmakende mat som kunne lages til på mange måter. Derfor var denne klagen skammelig utakknemlighet. Israels barn lengtet tilbake til kjøttgrytene og den krydrede maten i Egypt. De hadde et lystent sinn. Det var hopen av fremmede som hadde dratt med, som ga støtet til denne klagen. Dem burde de ha vist bort da de dro ut av Egypt.

Det går på lignende vis ennå blant de kristne. De blir ofte lei av den edle maten, Guds gode ord. Det er skammelig vantro og utakknemlighet. Og de ser nok med lengsel tilbake på denne verdens gleder og nytelser, som de har forlatt.

Derfor advarer Paulus om at vi ikke skal ha lyst til det onde, slik de hadde lyst til det (1 Kor 10,6). Blant de kristne er det hos hyklerne slike onde lyster først kommer fram, og de forfører andre. Derfor skal en kristen menighet se godt etter at det ikke er mange falske brødre blant medlemmene.

Moses var dypt bedrøvet over at folket klaget uavlatelig. Han maktet ikke lenger å bære omsorgen for folket. Byrden ble for tung for ham, og han klaget sin nød for Gud. Det samme opplever ennå i dag de som har fått embetet i kirken betrodd. De blir nok til sist motløse, uvillige og leie når de møter motsigelse overalt. Men de skal

ikke sukke og klage for menneskene. De skal utøse sitt bedrøvede og motløse hjerte for Gud i bønn.

128. Det lystne folket blir straffet

4 Mos 11,16–35

Gud hørte Moses' klage og bønnhørte ham. Han ga ham medhjelpere i det tunge embetet, sytti eldste av folket. Moses stilte dem fram foran sammenkomstens telt. Der viste Herren seg i skyen, tok av den Ånd som var over Moses, og la den også på de sytti mennene, så de i kraft av Guds Ånd skulle styre Israel sammen med Moses. Et ytre tegn stadfestet at de hadde fått Guds Ånd: De profeterte, det vil si de stemte i med begeistrede ord og priste Gud.

To av de eldste var ikke sammen med de andre ved teltet, men var av en ukjent grunn blitt igjen i leiren. Også de fikk Ånden og profeterte. Josva, Moses' tjener, ville hindre dem. Men Moses gledet seg over at Ånden også var kommet over disse to mennene, og ønsket at hele folket måtte profetere slik.

Også nå i Det nye testamente ordner Gud tjenester og embeter til beste for sin menighet. Han gir skikkede personer til disse embetene og gir dem sin Ånd så de kan utføre embetet sitt. Og Gud gir Ånden og Åndens gaver til hvem han vil og slik han vil. Vi skal ikke se skjevt på det, men glede oss når Guds Ånd også rører seg og viser seg levende utenfor vår egen snevrere krets.

Gud hørte og bønnhørte også folkets klage og ga det kjøtt. Han lot vaktler komme fra havet og strødde dem i store mengder ut rundt leiren, så folket hadde rikelig å ete og kunne samle store forråd. Men mens de ennå hadde kjøttet mellom tennene, ble Herrens vrede opptent, og han slo dem med en stor plage, som førte døden over mange. Den grådigheten de kastet seg over vaktlene med, deres lystne sinn, hadde vakt hans vrede. Derfor ble stedet kalt Kibrot-Hatta'ava, lystens graver.

Gud kan ikke tåle det, og han lar det ikke gå ustraffet, når mennesker, og særlig kristne, misbruker hans gode gaver til sine syndige og skammelige lyster. Den onde lysten fører til døden (Jak 1,15). Derfor skal vi ikke ha lyst til det onde, slik de hadde lyst til det (1 Kor 10,6).

129. Mirjam klager og blir spedalsk

4 Mos 12

På mange måter hadde Israels folk alt stått imot Guds førsel og hans tjener Moses. Her hører vi at til og med Aron og Mirjam, hans bror og søster, gjorde opprør mot Moses. De bebreidet ham at han, trolig etter at Sippora var død, hadde tatt en etiopisk kvinne til hustru. Det var nå ingen synd. Men det var bare påskuddet til striden.

I grunnen var de misfornøyde med at alt i Israel skulle gå etter Moses' ord og vilje. De unte ikke Moses den æren Gud hadde gitt ham. De sa: «Er det bare Moses Herren har talt med? Har han ikke også talt med oss?» (4 Mos 12,2). Mirjam var jo profetinne og Aron yppersteprest.

Det blir sagt at Moses var en meget plaget mann, eller, som det egentlig står, at han var en meget ydmyk mann. Han lot alt dette rolig gå over seg. Alle som har et embete i Guds folk, må lide mye og tåle mye motsigelse for embetets skyld. Og da gjør de best i å tie og stille fortsette å røkte sitt embete.

Men nå trådte Herren selv fram for sin tjener Moses. Han kalte de tre, Moses, Aron og Mirjam, fram for seg, til døren av sammenkomstens telt. Der viste han seg og stadfestet det særlige kallet han hadde gitt Moses, og han refset Aron og Mirjam fordi de hadde talt mot Moses.

Gud hadde betrodd Moses hele sitt hus, det vil si Guds folk, og overgitt ham styret av folket. Moses var så å si grunnleggeren av den gammeltestamentlige gudsstaten, den gamle paktens mellommann. Og Moses ble funnet tro i hele Guds hus. I samsvar med denne høye stillingen hadde også Gud omgang med ham på en enestående måte. Han åpenbarte seg ikke for ham ved syner eller drømmer, men talte med ham munn til munn og hadde lange samtaler med ham, og Moses så da en skikkelse av Gud.

Av dette ser vi at Gud selv tar seg av sine tjenere, som etter hans befaling forkynner hans ord og hans vilje for menigheten. Gud er selv dommer mellom predikantene og dem som setter seg opp mot deres embete og ord.

Rettskafne predikanter skal derfor ikke gremme seg når de blir dømt og urettferdig bedømt av mennesker. Herren skal en dag dømme dem og gi dem rett. Og inntil da skal de være fornøyd når de bare

har det vitnesbyrdet at de er tro i sitt embete. Gud krever ikke mer av sine husholdere enn at de må vise seg tro (1 Kor 4,2).

Hebreerbrevet viser også til at likesom Moses, slik har også Kristus, som Sønn var Herre og eier av Guds hus, vist seg tro mot ham som satte ham til mellommann og yppersteprest i Det nye testamente (Hebr 3,1–6).

Etter at Gud slik hadde holdt dom mellom Moses og de to opprørerne, stadfester han dommen sin også med en gjerning. Mirjam ble spedalsk for sin ulydighets skyld. Gud vil også straffe det hos de kristne når de forakter prekeembetet og setter seg opp mot denne Guds hellige ordning. Men på Arons bønn og Moses' forbønn helbredet Herren så Mirjam for spedalskheten igjen. «Dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han forlater oss syndene og renser oss fra all urettferdighet» (1 Joh 1,9).

130. Speiderne blir sendt ut

4 Mos 13

Israel var nå kommet til Kades, ved enden av Paran-ørkenen, det vil si ved sørgrensen av Kanaan. Herfra sendte Moses ut tolv høvdinger, én fra hver stamme, for å speide ut landet. De dro gjennom hele Kanaan, fra sør til nord og tilbake igjen. Og de kom med det budskap at det var et land som fløt med melk og honning, det vil si et godt og fruktbart land. Det viste også den store drueklasen som de hadde tatt med fra Hebron.

Men de sa også at det var et land som fortærer innbyggerne sine (4 Mos 13,32), det vil si et land som truer dem som bor der, med undergang. Helt fra gammel tid var Kanaan et stridens eple på grunn av sin godhet, og folkene i Forasia kjempet om det. Landet var bebodd av et sterkt folk, ja, av kjemper, sa de, og derfor var det svært vanskelig å innta det.

Etter Skriften er Kanaan et bilde på den himmelske arven som er lovt Guds barn. Det er en yndig og herlig arv. Men det koster riktignok møye og kamp å vinne den. Bare de som trenger seg inn i himlenes rike med makt, river det til seg (Matt 11,12). Ja, for mennesker er det umulig å bli salig, men for Gud er alt mulig (Matt 19,26).

Med sine overdrevne skildringer av fiendens styrke gjorde speiderne nå folket motløst. Bare to av dem sto fast, Kaleb og Josva

(4 Mos 14,30). De stolte på at de med Guds hjelp skulle overvinne kanaaneerne og innta landet, og de prøvde å stagge folket og gi det mot.

Det står ille til i kirken når de som Gud har kalt til å lede menigheten, blir feige og motløse, mister motet og viker unna kampen. Da er det ikke rart om de andre blir hengende etter og blir trette i løpet og kampen. Men alltid finnes det også trofaste vitner og tjenere som taler mot inn i Guds folk, egger det til kamp og forkynner det den sikre seier.

131. Israel vil ikke innta det lovede landet

4 Mos 14,1–25

Da folket hadde hørt hva speiderne sa, skrek og gråt de bittert. De var redde for dem som bodde i Kanaan, og vek tilbake for kampen. Israels barn knurret mot Moses og Aron, mot Gud og Guds førsel. Det var han som hadde ført dem ut av Egypt og vel gjennom ørkenen, og nå ville han føre dem inn i den lovede arven.

De falt fra Gud, for de foraktet det gode landet som Gud ville gi dem, og de fortvilte om at Gud ville hjelpe dem å beseire kanaaneerne. De spottet Gud, for de trodde ikke de store tegnene og underne de hadde sett, men regnet dem for spøk og spott. De fristet Gud, for de satte hans langmodighet på prøve og utfordret hans vrede. De to speiderne Kaleb og Josva advarte og formante dem trofast, men på dem ble de rasende og ville steine dem.

Dette er et forferdelig eksempel på vantro, og det skal tjene de kristne til advarsel. Apostelen minner om denne historien når han formaner: «Se til, brødre, at det ikke hos noen av dere er et ondt og vantro hjerte, så han faller fra den levende Gud» (Hebr 3,12). Vantroen forakter Guds gave, godhet og nåde. Vantroen er skammelig utakknemlighet. Vantroen er frafall fra Gud: En frykter og ærer ikke Gud som Gud og vil ikke vite av Guds kraft og hjelp.

De vantro knurrer mot Gud og Guds førsel. De spotter Gud, for de slår alle hans nådebevis i vind og håner dem. De frister Gud og vekker hans vrede. Vantroen viser seg nettopp også i at den skammelig avviser kallet fra de trofaste vitnene og predikantene og all advarsel og formaning i Guds ord. Ofte har vantroen og frafallet sin årsak og begynnelse i at en blir feig og motløs og viker unna den kampen Gud har satt.

Nå viste Herrens herlighet seg i sammenkomstens telt. Gud var vred på Israels barn og ville utrydde dem. Da gikk Moses igjen i forbønn for det syndige folket som mellommann. Han grep Gud ved hans ære og holdt fram for ham at hedningene ville spotte ham om han drepte folket, som om han ikke hadde makt til å føre folket inn i det landet han hadde tilsverget det. Og han grep Gud ved hans nåde og ba om tilgivelse for folkets misgjerning.

Gud lot seg be så langt at han sparte folket. Men alle de mennene som hadde sett hans tegn i Egypt og i ørkenen, skulle omkomme i ørkenen, unntatt Josva og Kaleb. Gud er nådig og barmhjertig og har tålmodighet med syndere. Men på dem som stadig forakter hans nåde og tålmodighet, skal han til sist åpenbare sin herlighet i vrede og dom. Den som ikke tror, skal bli fordømt (Mark 16,16).

132. Straffen for ulydigheten

4 Mos 14,26–45

Her gjentar Gud straffetrusselen over den frafalne slekten. Alle de mønstrede som var tjue år eller eldre da de dro ut av Egypt, skal omkomme i ørkenen. Likene deres skal falle i ørkenen fordi de har knurret mot Herren og satt seg opp mot ham. De hadde selv ønsket at de var døde i ørkenen (4 Mos 14,2). Den forbannelsen skal komme over deres eget hode. Først barna skal komme inn i det lovede landet, etter førti års vandring i ørkenen.

Hvor alvorlig trusselen var ment, viste Gud ved at speiderne som hadde spredt ondt rykte om det lovede landet, straks ble revet bort av en brå plage. Bare Josva og Kaleb, de to trofaste, ble i live. Alt dette hendte, som apostelen sier i 1 Kor 10,6, som forbilder for oss, til advarsel for oss.

Det er fremdeles slik som den gang. Mange som har trodd og fått erfare Guds makt og godhet, faller fra igjen og går fortapt. Mange forakter den lovede himmelske arven, vil ikke ha møye, kamp, kors og selvfornektelse, og kommer ikke inn til sin hvile. Den som slett ikke vil bli salig, skal og vil visselig heller ikke bli det. Men en særlig hard dom skal komme over de troløse førerne og hyrdene som har lokket andre til frafall og ført dem bort fra salighetens vei.

Israels barn var og ble gjenstridige, også etter at de hadde hørt denne dommen fra Gud. Nå overtrådte de Herrens ord til den andre

siden. Da Herren hadde bedt dem innta landet, ville de ikke dra. Nå dro de på egen hånd, mot Herrens vilje, opp i fjellandet for å kjempe mot kanaaneerne. Det var tross og overmot. Herren var ikke med dem. Også Moses og arken ble igjen i leiren. Så ble de slått av kanaaneerne.

Her ser vi hvor grunnfordervet menneskenes hjerte er. Menneskets hjerte er gjenstridig og forsagt. Den ene gangen fortviler det om Guds nåde og hjelp, den andre gangen trosser det Gud og hans bud. Menneskets naturlige sinn er fiendskap og motstand mot Gud. Når Gud byr noe, sier mennesket nei; når han forbyr det samme, gjør mennesket det, Gud til tross. Men de som slik løper storm mot Gud, blir til skamme.

Det er også tross og overmot når mennesket prøver å trenge inn i himmelen ved egen kraft og selv vinne og fortjene saligheten. Det lykkes ikke for ham. «Gud står de stolte imot» (1 Pet 5,5).

133. Korahs flokk gjør opprør

4 Mos 15,32–16,14

Først fortelles det her om en som vanhelliget sabbaten. Han sanket ved på sabbatsdagen og ble steinet etter Guds uttrykkelige befaling. Slik er Gud nidkjær for sin lov. Overført til Det nye testamente betyr det: De som åpenlyst forakter Guds ord, skal utelukkes fra den kristne menighet. Den som forakter Ordet, ødelegger og fordømmer seg selv.

Videre hører vi her om opprøret til Korahs flokk. Levitten Korah, sammen med Datan og Abiram og en tilhengerskare på 250 mann, ansette menn i folket, knurret og satte seg opp mot Moses og Aron, de førerne Gud hadde kalt for folket. De spottet deres embete og deres måte å utøve det på: «Du har slett ikke ført oss inn i et land som flyter med melk og honning» (4 Mos 16,14). Men Israel, den gamle slekten, hadde jo selv forspilt arven sin ved sin vantro.

De bebreidet dem at de drepte folket i ørkenen, enda det var Herren som hadde latt denne straffedommen komme over Israel. De beskyldte dem for å ville herske over folket, enda det var de selv som ville ha prestedømmet og herredømmet for seg.

Slik det gikk den gang under den gamle pakt, går det fremdeles i den nytestamentlige kirke. Falske apostler bestred Kristi apostler det embetet de hadde fått av Herren. I de kristne menighetene står det fra

tid til annen fram falske lærere og andre hovmodige ånder. De gjør seg selv til førere, setter seg opp mot prekenembetet som Gud har innstiftet, og spotter det.

De kaller det strenghet, tyranni, herskesyke og hovmod når de rettskafne predikantene refser synden etter Guds ord og røkter embetet sitt etter Guds vilje. Og i alt dette søker de bare sin egen nytte og sin egen ære. Slike løse ånder får også alltid noen tilhengere.

134. Korahs flokk blir utryddet

4 Mos 16,15–35

Nå felte Gud selv dommen i striden mellom Moses og Aron, de førerne Gud hadde satt over folket, og Korahs opprørske flokk. Herrens herlighet viste seg foran sammenkomstens telt. Moses og Aron gikk dit, og likeså Korah, Datan og Abiram og de 250 mennene som holdt med dem, hver med sitt ildkar og røkelse. Herren ville vise hvem som virkelig var hans prest og hadde rett til å brenne røkelse for ham: Aron, eller levitten Korah og tilhengerne hans.

Også hele menigheten samlet seg foran sammenkomstens telt, og den hadde tatt parti for Korah. Først ba Moses og Aron til Gud for menigheten, at han ikke måtte utrydde den for den ene opprørerens skyld. Deretter formante de hele menigheten til å flytte seg bort fra teltene til disse ugudelige menneskene og skille seg fra dem, og menigheten lød dem.

Slik er det nå Guds vilje for de kristne at de skal skille seg og holde seg borte fra slike ugudelige mennesker, fra falske lærere og profeter. Paulus skriver: «Men jeg formaner dere, brødre: Hold øye med dem som volder splittelse og anstøt imot den lære som dere har lært. Vend dere fra dem!» (Rom 16,17)

For øynene på hele folket ble nå Korah, Datan og Abiram utryddet av jorden. De hadde spottet Herren da de spottet Moses og Aron. Jorden åpnet sin munn og slukte dem med familiene deres. «De for levende ned i dødsriket» med alt de eide (4 Mos 16,33). Og ild fra himmelen fortærte de 250 mennene som hadde stilt seg fram for Herren med røkelse.

Sannelig, Gud lar ikke dem som spotter det embetet han har innstiftet, og den rette lære, og dermed Herren selv, slippe ustraffet. Slike

opprørere blir ofte dømt alt her i tiden og brennemerket av Gud. Men visst er det at de på den dagen skal få sin dom og få sin lønn i helvete.

135. Arons prestedømme blir stadfestet

4 Mos 16,36–17,13

Etter Guds bud ble opprørernes ildkar trukket ut av brannen og hamret ut til brede plater, og platene ble festet på brennofferalteret. De skulle være et tegn for Israels barn. Slik skulle de stadig bli minnet om den straffedommen som hadde rammet den opprørske flokken som hadde satt seg opp mot Arons prestedømme. Også den kristne menighet skal alltid komme i hu hvordan Gud står de hovmodige åndene imot og gjengjelder dem som setter seg opp mot det prekenembetet han har innstiftet.

Men denne alvorlige advarselen var snart glemt. Den gamle slekten var forblindet og forherdet. Hele menigheten knurret mot Moses og Aron fordi de hadde drept så mange, drept Herrens folk. Da viste Herrens herlighet seg på ny foran sammenkomstens telt. Guds vrede ble opptent, og en pest rev med ett bort tusener av Israel.

Men Moses og Aron gikk igjen i forbønn for menigheten. Aron gikk med brennende røkelse inn mellom de levende og de døde. Som Guds prest gjorde han soning for folkets synd og stanset plagen. Her ser vi igjen hvor ondt menneskets hjerte er, hvor hardt og ufølsomt både for Guds godhet og for hans alvor.

Men også denne historien er et bevis på Guds overstrømmende nåde. Gud straffer og utrydder de gjenstridige. Men hans nåde bryter alltid igjen fram gjennom vreden. Gud har ikke behag i synderens død (Esek 33,11), og han gir synderne den ene nådefristen etter den andre. Aron står her fram som et forbilde på Kristus, den fullkomne prest. Med sitt offer har han gått inn i den menneskeslekten som var hjemfalt til døden, inn i den fortapte og fordømte verden. Han har stanset vreden og forsont verden.

Ved et under stadfestet Gud Arons prestedømme. På Guds befaling tok Moses tolv staver fra stammehøvdingene i Israel. På dem skrev han navnene på Israels tolv stammer, og på Levis stav skrev han Arons navn. Så la han dem i helligdommen foran paktens ark. Og se, neste morgen hadde Arons stav skutt spirer, satt blomster og fått

modne mandler. Med det viste Gud at Arons prestedømme skulle stå ved makt og gjelde til den rette presten kom.

Arons grønnende stav, som ble oppbevart i paktens ark, er samtidig en profeti om Kristi uforgjengelige prestedømme. «Derfor kan han også fullkomment frelse dem som kommer til Gud ved ham, da han alltid lever for å gå i forbønn for dem» (Hebr 7,24–25).

136. Loven om renselsesvannet

4 Mos 19

Også under den førti år lange vandringen omkring i ørkenen ga Gud Israel ennå forskrifter, lover og bud. Slik handler 4 Mos 18 om inntektene til prestene og levittene. Alle israelitter var forpliktet til å gi levittene tiende av alt de hadde, og levittene måtte igjen gi tiende av dette til prestene. Prestene fikk dessuten førstegrøden av landet og visse deler av offerne.

Her, i kapittel 19, finner vi det viktigste av de budene som gjaldt renselse. Utenom offerne hadde Gud gitt Israel bestemte tvetninger og renselser. De som var blitt urene ved døden, trengte en særlig renselse. Den som hadde rørt ved en død eller en grav, eller hadde gått inn i et hus der det var en død, var uren i sju dager. Det minnet Israel stadig om at døden er syndens lønn (Rom 6,23).

Også vi har døden for øynene hver dag. Synet av døden minner oss om at vi alle av naturen er urene og uhellige og derfor hjemfalt til døden, og at menneskets natur og vesen er helt og holdent fordervet ved Adams fall.

For dette tilfellet var det nå forordnet et renselsesvann. Det ble laget av asken etter en kvige. En lyteløs, ung, rød kvige, som altså sto i sin fulle livskraft, ble slaktet. Med blodet stenket presten sju ganger mot forsiden av tabernaklet. Deretter ble kvigen brent med hud, kjøtt, blod og møkk, og sedertre, isop og karmosinrød ull ble kastet i ilden.

Kvigens røde farge, og likeså den karmosinrøde, var et bilde på livet. Sedertre var et sinnbilde på et liv som ikke forgår, og isop ble brukt til renselse. I asken etter kvigen lå det altså så å si en uforgjengelig livskraft. Asken ble blandet med vann, og med dette vannet ble de urene stenket og slik renset fra dødens urenhet.

Denne ytre renselsen pekte på en indre, åndelig renselse og var en profeti om Det nye testamentes fullkomne renselse. «For så sant blodet av bukker og okser, og asken av en kvige, helliger til kjødets renhet når det blir stenket på dem som er urene, hvor mye mer skal da Kristi blod – han som i kraft av en evig Ånd bar seg selv fram for Gud som et lyteløst offer – rense vår samvittighet fra døde gjerninger så vi kan tjene den levende Gud!» (Hebr 9,13–14)

Kristus har «fullført renselsen for våre synder» (Hebr 1,3). Også Kristi blod er en livskraft og frelser fra døden.

I stenkevannet under den gamle pakt ser vi samtidig et forbilde på dåpsvannet. Vi kristne har «hjertet stenket og er fri fra en ond samvittighet» og «legemet badet i rent vann», og har derfor «frimodighet til å gå inn i helligdommen» (Hebr 10,19.22).[5] Dåpen, som kraften i Jesu Kristi blod er skjult i, renser oss fra den naturlige urenheten og fra syndens flekker, og den forløser oss fra døden og djevelen.

137. Meribas vann

4 Mos 20,1–21

Nå finner vi Israel igjen ved Kades, ved sørgrensen av det lovede landet. De førti årene med vandring i ørkenen var over. Det er ikke fortalt mye fra denne tiden. Det skjedde det som Moses sier i Salme 90. Den gamle slekten døde bort. De ble slått ned i ørkenen for sin ulydighets og sin vantros skyld (1 Kor 10,5). Der i Kades døde enda en av den gamle slekten, Mirjam, søsteren til Moses.

Den nye slekten, som hadde vokst opp i ørkenen, var nok ikke så hardnakket som den gamle, men den var heller ingen menighet av bare hellige. Ved Kades kivet folket med Moses og Aron fordi det ikke var vann der, omtrent som fedrene ved Horeb-fjellet. Derfor ble stedet kalt Meribas vann, det vil si stridens vann. Men også her viste Gud seg nådig og tålmodig. Han tilga synden og ga vann fra klippen. Moses talte til klippen. Den åndelige klippen, Kristus, var til stede, og det var han som ga vannet.

Også de kristne har ennå sine feil. De er ofte gretne og misfornøyde og lever bare av Guds nåde og godhet. Av nåde bærer, metter, gir å drikke, holder oppe og forsørger Gud også slike misfornøyde barn.

[5] NB: «med hjertet renset fra en ond samvittighet». Grunnteksten har «stenket», som Stöckhardts poeng bygger på.

Ved denne anledningen syndet også Moses og Aron. Moses ble svak i troen og tvilte på om Gud ville gi vann fra klippen. Han sa: «Mon vi kan la vann strømme fram for dere av denne klippen?» (4 Mos 20,10) To ganger slo han på klippen med staven, som om det kom an på menneskelig anstrengelse og ikke på Guds makt alene.

Denne vantroen straffet Gud ved at også Moses og Aron ble nektet å komme inn i det lovede landet. Men det var bare en timelig straff. Moses og Aron ble ikke forkastet av Gud. De reiste seg igjen fra sitt fall.

Derfor skal ingen tenke at han står trygt. Heller ikke lang erfaring og prøvet troskap verner mot synd, dårskap, ulydighet, tvil og vantro. Også store menn i Guds rike har gjort tunge feiltrinn. Men Gud lar ikke sine utvalgte tjenere falle helt. Han straffer dem nok når de snubler, men han reiser dem også opp igjen fra fallet og holder dem fast i troen til enden.

Israel ville ikke dra inn i Kanaan fra sør, der bratte fjell sto i veien, men fra øst, over Jordan. Men hærveien fra Kades til landet øst for Jordan gikk gjennom edomittenes område. Derfor sendte Moses nå sendebud til kongen i Edom og ba brorfolket om å få dra fritt og fredelig gjennom landet. Men edomittene avslo denne bønnen, ja, de møtte Israel som fiender.

Slik Amalek sto i veien for Guds folk i begynnelsen av vandringen, sto nå Edom i veien ved slutten av den. Edom står ofte fram i Skriften som Guds folks erkefiende. Ja, Guds folk har den gudfiendtlige verden mot seg. Verden vil det vondt og hindrer, så langt den makter, Guds barn i å nå den lovede arven, saligheten.

138. Kobberslangen

4 Mos 20,22–21,9

Israels barn dro nå fra Kadesj sørover til fjellet Hor. På fjellet Hor døde Aron etter Herrens befaling. Før det hadde Moses tatt av ham klærne og latt hans sønn Eleasar ta dem på, og slik overlatt ham yppersteprestembetet. Det var noe særskilt at Aron døde på Guds befaling. Det var samtidig straff for synden hans ved Meribas vann. Men det var en god og salig død, for Aron hadde omvendt seg fra den synden. Noe liknende gjelder alle troendes død. De troende dør, også

når de dør en naturlig død, etter Guds vilje og i den time Gud har bestemt.

Her ved fjellet Hor ble Israel overfalt av den kanaaneiske kongen i Arad, som hadde sitt rike i sydlandet. Men med Herrens hjelp slo Israel kanaaneerne på flukt, og senere, da folket hadde tatt det lovede landet, lyste det byene hans i bann. Gud strider for sitt folk og gir det seier over fiendene.

Fra fjellet Hor dro israelittene stadig lenger sørover, igjen mot Sivsjøen. De fjernet seg altså stadig lenger fra Kanaans grense, for de måtte gå utenom edomittenes land. Da ble de motløse og knurret igjen mot Gud og Moses. De var lei av mannaen og kalte den usel mat. Og Herren sendte giftige slanger inn blant dem. Bittet deres ga en brennende smerte og til sist døden, så mange døde.

Paulus skriver: «La oss heller ikke friste Kristus, slik noen av dem gjorde, og ble ødelagt av slanger» (1 Kor 10,9). Det var Kristus, den trofaste engelen som dro med dem, som Israels barn hadde krenket og fristet med sin knurring.

På Guds befaling satte Moses opp en kobberslange. Den som var bitt av en giftig slange og så på kobberslangen, ble i live. Kobberslangen var et frelsens tegn (Visd 16,6[6]) og et forbilde på Kristus (Joh 3,15–16). Kobberslangen så helt ut som de giftige slangene, men den var uten gift og altså uskadelig. Gud har sendt sin Sønn i syndig kjøds lignelse (Rom 8,3), men uten synd.

Kobberslangen ble satt på en stang og slik opphøyet. Slik er Kristus, Guds Hellige, opphøyet på korset. Ved sin lidelse og død har han sonet og gjort bot for menneskenes synd, som lå på ham. Den som så på kobberslangen, ble i live. Hvem som helst av de syndige menneskene som i tro ser på den korsfestede Kristus, skal ikke fortapes, men ha evig liv.

139. Landet øst for Jordan blir inntatt

4 Mos 21,10–22,1

Gjennom dalsletten som strekker seg fra sørenden av Dødehavet til den østlige armen av Sivsjøen, dro Israel sørover helt til Sivsjøen. Derfra dro folket til østsiden av edomittenes land og vendte så nordover igjen, langs østgrensen av edomittenes og moabittenes område.

[6] Visdommens bok er en av de apokryfe bøkene.

Deretter gikk de over Arnon, Moabs grenseelv, og kom inn i amorittenes land. Med kamp og makt tvang de seg over Arnon. Denne krigsdåden ble skrevet inn i en bok som handlet om Herrens kriger.

Neste leirsted var Be'er, det vil si brønn. Der gravde folket brønner under ledelse av høvdingene og de fremste mennene, og de fant godt vann og priste denne Guds velgjerning i en sang. Gud fører sine underlig, men likevel nådig. På lange trengsler og savn følger også tider med hvile og vederkvegelse. Til sist gjorde Israel holdt og slo leir på Moabs mark, i skråningen av Pisga-fjellet, på østsiden av Jordan, ikke langt fra der den renner ut i Dødehavet.

Her ble Israel angrepet av to kanaaneiske fyrster, Sihon, amorittenes konge, og Og, kongen i Basan. Men Israel slo dem med sverdets egg og inntok alle byene deres. Slik tok folket hele landet øst for Jordan i eie.

Seieren over den mektige kong Sihon priste folket i en sang. Der blir amorittene oppfordret til å bygge opp igjen sin by Hesjbon, som lå i ruiner. I tidligere tider var det gått ild ut fra Hesjbon. Sihons folk hadde ført undergang over moabittene og tatt fra dem byene nord for Arnon. Nå lå det sterke folket med sin fyrste, Moabs seierherre, beseiret for Israels føtter.

Av denne fortellingen ser vi at Israel nå var modig og frimodig. Folket stolte på sin Gud og på hans løfte. I tro seiret de over disse kongerikene (se Hebr 11,33). Ja, den som tror, flykter ikke (Jes 28,16[7]). Han er sterk i Herren, vinner seier over alle sine fiender og takker Gud for det.

140. Bileam følger Balaks kall

4 Mos 22,2–20

Mens Israel lå i leir på Moabs ødemarker, truet en ny fare etter at de to kanaaneiske kongene var beseiret. Moabittene var redde for dette store og tallrike folket. Slik har de ugudelige ofte en viss gru for Guds fromme barn, fordi de merker noe av at dette er Herrens velsignede, mens de selv er forkastet av Gud. Da gikk Balak, moabittenes konge, i forbund med høvdingene i nabofolket Midian. Han sendte bud til Bileam i Petor i Mesopotamia og ba ham forbanne Israel.

[7] NB: «Den som tror, haster ikke.»

Bileam var ikke en vanlig hedensk trollmann. Han drev nok med spådom og tegntyding, men han kjente også Israels Gud og visste hva Gud hadde gjort med dette folket. Ryktet om Guds store gjerninger i Israel hadde gått ut over hedningenes land, og slik var den sanne, levende Guds navn blitt kjent for mange hedninger. Bileam spurte Herren før han ga Balaks sendemenn svar. I begynnelsen vek han tilbake for å handle mot den levende Guds vilje. Men de rike gavene fra Moab og Midian blendet sansene hans.

Han burde slett ikke ha spurt Herren om han skulle gå med Balaks sendemenn for å forbanne Israel. Han visste jo at det var mot Guds vilje. Pengekjærheten hadde etet seg enda dypere inn i ham da Balaks andre sendelse kom, som var enda gjævere enn den første. Han spurte Herren på ny og ville trosse til seg lov til å føye Balak. Til sist lot Herren i sin vrede Bileam få gå med mennene. Samtidig ville han gjennom Bileams ulydighet gjøre vel mot sitt folk.

Bileam er et advarende eksempel for alle tider. Av dette eksemplet lærer vi hvor farlig det er å gi den onde lysten i hjertet rom og å forhandle med synden når en blir fristet. Da blir en lett og fort fanget.

Slik flørting med synden har ofte et fromt skinn. En spør Gud om han vil tillate det en har lyst på, og en ber til Gud. Det er helt rett å rådføre seg med Gud i alle ting, spørre ham og be ham. Men slik overveielse, slike spørsmål og bønner er synd og urett når det fra først av er klart at det det gjelder, er mot Gud og hans ord.

Til sist blir spørsmålene og bønnene til trass, og en vil tvinge Gud til å gi lov til synden. Og Gud tvinger ingen til lydighet. Til sist lar han de ulydige få sin vilje og gir dem over til deres forvendte tanker og veier; de får selv se hvordan det ender.

En slik forvendt vei er pengekjærhetens vei. Alle som tjener den levende Gud, og særlig ordets tjenere, skal vokte seg for pengekjærhet. «For pengekjærhet er en rot til alt ondt. I sin lyst etter penger har noen fart vill i troen og har gjennomboret seg selv med mange piner» (1 Tim 6,10).

141. Bileam forakter Guds advarsler

4 Mos 22,21–40

Bileam dro nå med Moabs høvdinger til Moabs ødemarker. Det var en fordervelsens vei, en ond vei, som Herren mislikte. Gud hadde latt

Bileam gå i sin vrede, fordi han ikke villig lød og ble hjemme. Men han prøvde likevel å få ham bort fra denne forvendte veien. Han sendte sin engel, som sperret veien for ham, og til sist gjorde han et særskilt under: Bileams eselinne talte med menneskerøst og irettesatte profeten.

Slik farer Gud fram med synderne, og særlig med de frafalne, som kjenner den rette veien og likevel har slått inn på en ond vei. Selv om han lar dem gå sine veier og ikke fører dem tilbake til lydighet med makt, formaner, advarer og skremmer han dem likevel på mange måter og legger hindringer i veien for dem.

Bileam var helt forblindet av synden, av pengekjærheten. Han ser ikke Herrens engel, som eselinnen hans så. Og da Gud hadde åpnet øynene hans, var det bare en tilsynelatende omvendelse når han sa: «Jeg har syndet» og «hvis dette er deg imot, så vil jeg vende tilbake» (4 Mos 22,34). Tillegget «hvis dette er deg imot» viser at sinnet hans ikke var forandret. Han visste fra begynnelsen at veien mishaget Gud. Han hadde hu til urettferdighets lønn.

Fordi han holdt fast ved sitt onde sinn og sin onde vilje, lot Gud ham dra videre med mennene. Men han bød ham at han ikke skulle si noe annet enn det han ville si til ham. Det var ingen lydighet at Bileam straks han kom fram, forklarte Balak at han måtte si det Gud la i munnen hans. Det var bare en følge av den skrekken som engelens tilsynekomst hadde jaget i ham.

Bileam er et bilde på en forblindet og forherdet synder, et bilde på en frafallen som fornekter den sannheten han har kjent, har latt seg lokke av det onde og nekter å omvende seg (2 Pet 2,15–16.20–22). Et slikt menneske ser og hører ikke lenger, og han er helt sløv for Guds ord og alle formaninger og advarsler i Guds ord.

Og selv om han en gang kjenner Guds veldige hånd og blir rammet av Guds skrekk i samvittigheten, er slik frykt likevel ingen omvendelse. Og selv om han taler og bærer seg at angrende og ydmykt og i det ytre retter seg etter Guds vilje i ett eller annet stykke, er det bare en hyklet omvendelse og en hyklet lydighet. Han er fanget i synden, og til sist gir Gud ham i sin vrede helt over til hans forherdede sinn.

Vi skal ennå legge merke til at det var Herrens engel som sto Bileam imot. Det var den engelen som hadde ledet Israel gjennom ørkenen og nå ville føre folket fram til det lovede målet: Israels vernherre, Guds

Sønn. Han gikk også nå i bresjen for sitt folk. Han avverget forbannelsen som truet, og tvang Bileam til ikke å si noe annet enn det han sa ham.

Kristus verger alltid sin kirke og stanser den gudfiendtlige verden, så den ikke kan skade kirken. Han, kirkens Herre, er større enn han som er i verden (1 Joh 4,4). Han har også kirkens fiender i sin hånd og makt, og han hindrer dem i å si og beslutte noe som kan føre Guds barn i fordervelse.

142. Bileams første profetord

4 Mos 23

På en av høydene på Pisga-fjellet bar Bileam først fram offer sammen med Balak før han begynte på sine profetord. Dette offeret var viet Herren, men det var likevel et offer som Herren mislikte. Bileam ville om mulig få Gud til å la ham føye Balak og forbanne Israel. De ugudeliges, de frafalnes og hyklernes bønner og offer er en vederstyggelighet for Gud. At Bileam så gikk bort og oppsøkte ensomme steder, var hedensk skikk, et stykke trolldom. De hedenske spåmennene søkte å kjenne guddommens vilje av alle slags tegn i naturen.

Likevel åpenbarte Gud sin vilje for Bileam og ga ham profeti. Det er et bevis på Guds undermakt at han tar også ulydige i sin tjeneste og setter sin vilje igjennom ved dem. Ofte lar han også uverdige predikanter vitne sannheten for menneskene med sin munn. For Israels barn, som fikk høre om Bileams profetord etterpå, var de en mektig styrkelse av troen. Gud stadfestet med dem de løftene som var gitt fedrene.

Bileam begynte å velsigne Israel i stedet for å forbanne. Han kunne ikke gjøre noe mot Gud. Han kaller Israel et folk som bor for seg selv (4 Mos 23,9), skilt fra hedningene og utvalgt blant alle folk. Og han lover dette folket at det skal øke og vokse og bli så tallrikt som sanden ved havet. Med dette er Guds kirkes art beskrevet. Gud har utvalgt seg en menighet ut av verden og skilt den fra verden, og Herrens kirke vokser stadig og får jevnt tilvekst fra alle hedningefolk.

Nå førte Balak Bileam til en annen høyde. Derfra kunne han se ut over hele Israels leir, som om han slik bedre kunne komme folket til livs. Bileam forsikrer Balak at Gud ikke er et menneske så han skulle

lyve og angre sitt forrige tilsagn (4 Mos 23,19), og han legger en ny velsignelse til den første.

Han priser Israel som et folk av rettferdige, der en ikke ser ondskap eller trolldom, som Guds folk, som har Gud i sin midte og jubler for sin Gud og konge. Gud har ført folket ut av Egypt. Gud gjør under i Israel og gir det villoksens og løvens kraft, styrke og spenst, og han skal gi det hedningene til rov.

Noe liknende gjelder Guds folk, Guds kirke i det hele. Kirken, den sanne kirke, er en menighet av rettferdige og hellige; der ser og finner en ikke hedningenes synder og laster. Kirken er Guds menighet. Gud bor og råder i sin menighet. I Gud er kirken sterk og uovervinnelig, og med Gud vinner den seier over alle sine fiender.

143. Bileams siste profetord

4 Mos 24

Ved Bileams to siste profetord blir det særlig framhevet at Guds Ånd kom over ham, at Gud åpnet hans indre øye og øre, og at han hørte åpenbaringen fra Den Allmektige. Slik blir det som følger, bekreftet som guddommelig profeti, og historien har også stadfestet denne profetien.

Det tredje profetordet gir et kort overblikk over hvordan det skal gå Israel i framtiden. Gud har ført Israel ut av Egypt. Nå er folket rede til å ta den lovede arven i eie. Da skal det fortære hedningene og knuse knoklene deres. Folkets konge skal også overvinne Agag, amalekittenes konge. Og når folket så har fått ro for alle sine fiender, legger det seg ned som en løve, som en løvinne, og nyter i fred velsignelsene og de rike godene i sin arv.

I ånden ser Bileam Israels fagre boliger. De likner daler rike på gress og blomster, og hager som ligger ved elven. Israel er en frodig seder som er plantet ved vannet. Det har vann, det vil si velsignelse i fylde. Og velsignet er alle som velsigner dette folket og stiller seg vennlig til det.

Det fjerde og siste profetordet gjelder den fjerne framtid, de siste dager. «En stjerne stiger opp av Jakob, et spir løfter seg fra Israel» (4 Mos 24,17). Det er kong Messias, Kristus, Herren. Denne klare, lysende stjernen betyr og bringer frelse og fred fra det høye for

sitt folk. Og også alle hedninger som møter Guds folk vennlig, slik kenittene, Jetros folk, gjorde, skal få del i kong Messias' frelse.

Men alle denne verdens riker som i tidenes løp går fiendtlig mot Guds rike, skal denne herskeren fra Jakob knuse og ødelegge. Alle fiender skal gå til grunne. Men Israel, Guds folk, skal ha seier og beholde seieren til sist.

144. Israel faller i avgudsdyrkelse og hor

4 Mos 25

Moabittene og midianittene hadde ikke kunnet skade Israel, verken med makt eller med trolldom. Så prøvde de med list. Da Bileam dro sin vei, ga han dem, som det fortelles i 4 Mos 31,16, også det djevelske rådet å forføre Israel til avgudsdyrkelse og hor. Og denne listen lyktes. Israels barn holdt seg til Ba'al-Peor, en avgud hos hedningene. De tok del i hedningenes skammelige offermåltider og drev hor med hedningenes døtre.

Da ble Herrens vrede opptent. En plage kom over folket og rev bort tusener. Dessuten lot Moses på Guds befaling folkets ledere, de som hadde størst skyld, drepe og henge opp på en påle til skue. Men tross denne straffedommen, mens Israel gråt og skalv ved døren til tabernaklet, førte en israelittisk høvding ved navn Simri en midianittisk høvdingdatter, Kosbi, inn i teltet sitt for å drive hor med henne. Da grep Pinehas inn, sønn av ypperstepresten Eleasar, og gjennomboret dem begge.

«Det ble regnet ham til rettferdighet» (Sal 106,31). Det var hellig nidkjærhet. Fordi han var så nidkjær for Gud, ble yppersteprestembetet lovt Pinehas og hans etterkommere for alle tider. Og med denne gjerningen gjorde han soning for Israels barn og stanset plagen.

Det som fortelles her, blir holdt fram for de kristne til advarsel i 1 Kor 10,8. Der står det: «Heller ikke må vi drive hor, slik noen av dem drev hor, og på én dag falt tjuetre tusen.» Så mange ble revet bort av plagen. I tallet 24 000 i 4 Mos 25,9 er de tatt med som ble drept og hengt opp av Israels dommere.

Også ellers formaner apostlene de kristne: Ta dere i vare for avgudene (1 Joh 5,21)! Fly hor (1 Kor 6,18)! Den forførelsen som går ut fra den ugudelige verden, gjør de kristne større skade enn verdens vrede og

fiendskap. Ak, mange kristne er dessverre alt blitt et offer for verden og er blitt fanget i avgudsdyrkelse, hor, skam og last.

Disse tingene er en vederstyggelighet for Gud. Over dem flammer Herrens harme opp. Og det er Guds alvorlige vilje at en kristen menighet skal gjøre ende på slike vederstyggeligheter og støte ut fra seg dem som gjør slikt. Slik nidkjærhet for Herren, slik hellig og sunn tukt, er så å si en soning som vender Guds vrede bort fra menigheten.

145. Israel hevner seg på midianittene

4 Mos 31,1–24

Her hører vi hvordan Israel tok hevn over midianittene fordi de hadde forført folket til hor og frafall. Fra hver stamme ble det tatt ut tusen stridsdyktige menn. Disse 12 000 mennene dro ut i kampen, og med dem gikk Pinehas, Eleasars sønn, som ved sin nidkjærhet hadde gjort soning for Israels synd. De hellige trompetene ble også tatt med, og de ga signal til kamp. Det var nettopp en hellig krig.

Israelittene slo midianittenes hær, drepte alle mennene og brente alle byene deres. Også Bileam, som oppholdt seg hos midianittene, omkom i dette blodbadet og fikk slik lønnen for sin ulydighet. Ja, Gud lar ikke dem som forfører hans fromme barn, slippe ustraffet. Han skal hevne det på verden at den volder hans kirke så tungt anstøt. Og for de kristne er det nå Guds vilje at de riktignok ikke skal utrydde de ugudelige og forførerne med sverd, men skille dem ut og holde seg borte fra dem.

Da de kom hjem, refset Moses hærførerne fordi de av svakelig medlidenhet hadde spart alle kvinnene og barna. Det de hadde forsømt, ble tatt igjen: Alle guttebarna og alle kvinnene som hadde vært sammen med en mann, ble drept. Gud er stor og underlig og forferdelig i sine dommer.

Samtidig lærer vi av dette at de som hører Herren til, straks skal handle etter Herrens ord og med Guds ord refse all synd uten å ta hensyn til noen. Det er ulydighet når en her lar seg lede og styre av svake menneskelige følelser.

Mennene som hadde vært i krigen og var blitt urene ved å røre ved de drepte, ble renset fra synd i sju dager før de gikk inn i leiren igjen. Likeså ble alt krigsbyttet renset, enten med ild, slik som alt metall, eller med vann. Av dette ser vi hvor alvorlig Gud hater alt urent, og

hvor mye det ligger ham på hjertet at de hellige ikke på noen måte skal ha med denne verdens urenhet å gjøre.

146. Landet øst for Jordan blir fordelt

4 Mos 32

Her blir det fortalt hvordan Moses ga landet øst for Jordan, som Israels barn hadde tatt fra kongene Sihon og Og, til arv for stammene Gad og Ruben etter deres bønn. De hadde mye fe og kunne godt bruke de rike beitemarkene øst for Jordan. Vi vet at også halve Manasse stamme fikk bosted øst for Jordan, nærmere bestemt i nordøst.

Men disse stammene fikk det vilkåret at alle de våpenføre mennene deres først skulle gå over Jordan med Israel og hjelpe brødrene sine å erobre Kanaan. Det lovte gadittene og rubenittene, og siden holdt de også trofast løftet sitt. Det er regelen i Guds rike: først kamp og strid, så arven. Den som ikke kjemper, skal heller ikke arve.

147. Levittbyene og tilfluktsbyene

4 Mos 35

Moses traff også selv bestemmelser om landet vest for Jordan, det egentlige Kanaan, før det ennå var erobret. Hver stamme i Israel skulle få sin arvelodd der. Om det handler kapittel 34. Men Levi stamme, prestestammen, skulle få 48 byer i alle stammenes områder, med beitemarker for feet. Dessuten tilhørte levittene den tienden som hver israelitt måtte gi til helligdommen, og en del av førstegrøden og offrene. Det er fremdeles Guds vilje at de kristne skal tjene med sine timelige goder dem som deler de åndelige goder med dem (1 Kor 9,11; Gal 6,6).

Seks av levittbyene ble skilt ut som tilfluktsbyer, tre på denne siden og tre på den andre siden av Jordan. Disse tilfluktsbyene var et vern for dem som hadde drept noen. Den som uforvarende og uten forsett hadde drept et menneske, skulle flykte til en av disse byene og være trygg der. Etter yppersteprestens død, som gjorde soning for dette feilgrepet, kunne han vende tilbake til hjemstedet sitt.

Denne bestemmelsen vitner på den ene siden om Guds rettferdighet, for han regner også ubevisst synd som synd. Men på den andre siden vitner den også om Guds nåde. Gud har selv beredt syndere en soning og et tilfluktssted.

Men hvis noen av hat og fiendskap, med makt eller med list, hadde tatt livet av sin bror, og det var bevist ved vitner, måtte han dø. I et slikt tilfelle ga tilfluktsbyen ikke noe vern, og en kunne heller ikke ta imot løsepenger. Morderen hadde forbrutt livet sitt. Blodhevneren, det vil si den nærmeste slektningen til den som var myrdet, hadde rett til å fullbyrde dødsstraffen.

Denne loven gjelder for alle tider: «Den som utøser menneskets blod, hans blod skal bli utøst av mennesker» (1 Mos 9,6). Lot en en morder leve i Israel, ble det regnet som en vanhelligelse av det hellige landet. Og slik bringer det bare ulykke og undergang over ethvert land når dødsstraffen ikke blir håndhevet med fullt alvor.

148. Moses minner om Guds velgjerninger og Israels utakk

5 Mos 1

Femte Mosebok inneholder de ordene Moses talte til hele Israel da folket lå i leir på den andre siden av Jordan, på Moabs ødemarker. Hovedinnholdet i disse siste talene til Moses, Guds mann, er en utleggelse av Herrens lov.

Først minner Moses folket om den store nåden det hadde fått erfare fra Gud. Alt da Israels folk var kommet til Horeb-fjellet, var det så tallrikt som stjernene på himmelen. Derfor kunne ikke Moses bære byrden med å styre alene, men valgte ut vise og erfarne menn og satte dem til dommere.

Dette store folket hadde Gud ført gjennom den store og forferdelige ørkenen. Han hadde ledsaget det i sky- og ildstøtten, ja, han hadde båret det som en far bærer sin sønn. Og nå ville han gi det det gode landet som han hadde tilsverget Abraham, Isak og Jakob og deres ætt.

Samtidig minner Moses folket om dets tunge synd, om dets ulydighet. Det hadde nektet å dra opp i landet da Gud bød det. Og da det siden ville trenge inn i Kanaan mot Guds befaling, var det blitt slått av amorittene. Slik påminnelse og formaning skulle styrke den nye slekten, som var vokst opp i ørkenen, i frykten for Herren og oppmuntre den til å stole på Herrens nåde.

Også vi kristne skal alltid komme i hu vår Guds rike nåde: at han har tatt oss til sine barn, til nå har vernet og ledet oss som en far og har lovt oss en herlig arv. Men vi skal heller ikke glemme våre tidligere

synder, at vi så ofte har vært ulydige mot Herrens munn. Slik skal vi bli i omvendelsen, i ydmykheten, i troen og tilliten til Gud.

149. Israel og hedningefolkene omkring

5 Mos 2

Her minner Moses Israel om det folket nylig hadde opplevd. Etter at den gamle slekten var død i ørkenen, hadde folket gått utenom edomittenes område og var kommet til grensen av det lovede landet, til Jordan. Gud hadde innskjerpet dem alvorlig at de ikke måtte føre krig mot edomittene, moabittene og ammonittene eller krenke dem. Med dem skulle Israels barn fare varlig også i framtiden, for de var beslektede folk. Edomittene stammet fra Edom eller Esau, moabittene og ammonittene fra Lot.

Det var riktignok hedenske folk som tjente avgudene. Men de hadde ennå ikke fylt sine synders mål, slik som kjempeslektene som stammet fra Kam. Dem hadde disse folkene utryddet, og Gud hadde gitt dem kjempeslektenes land til arv. Gud hadde ennå tålmodighet med disse folkene. Nå hadde de Israel, brorfolket, Guds folk, i nærheten. Det var for dem en siste nådens hjemsøkelse. Og slik er også mange sjeler fra Edom, Moab og Ammon kommet til å kjenne Israels Gud og er blitt frelst.

Gud har lang tålmodighet med synderne og unner og gir dem frist til å omvende seg. Gud har også i et frafallent folk og en frafallen slekt ennå sine utvalgte. Dem frelser han i tide og bevarer dem for vreden som kommer.

Men mot Sihon, amorittenes konge, hadde Israel ført krig. De hadde utryddet folket hans og tatt landet hans. De kanaaneiske folkene hadde fylt sine synders mål. For dem var nå dommens tid kommet. Når Guds tålmodighet er uttømt, da kommer dommen, den siste vrede, og den kan ingen vende bort.

150. Moses minner om Israels siste seirer

5 Mos 3

Slik Gud hadde gitt Sihon, amorittenes konge, i Israels hånd, hadde han også gitt Og, kongen i Basan. Og var den siste som var igjen av kjempeslektene som fra gammel tid hadde bodd i de traktene, på denne og på den andre siden av Jordan. De var andre hedningefolk

overlegne, både i styrke og i ondskap og ugudelighet. Derfor hadde de først av alle utfordret Guds vrede og dom, og de var for det meste blitt utryddet av edomittene, moabittene og ammonittene.

Israel hadde alt tatt landet til kongene Sihon og Og i eie. Moses hadde delt det ut til stammene Ruben og Gad og halve Manasse på det vilkåret at de skulle gå væpnet over Jordan med brødrene sine og hjelpe dem å erobre arven deres. Og nå forsikrer Moses Israels barn om at Herren fortsatt skal være med dem og stride for dem, og at han skal gjøre med alle kanaaneernes kongeriker slik han hadde gjort med de to kongene Sihon og Og.

Moses selv lengtet inderlig etter å se det gode landet på den andre siden av Jordan, det vil si vest for Jordan, som Herren hadde tiltenkt sitt folk. Han hadde også bedt Herren om det. Men det skulle bli ved det svaret han hadde fått før: Moses skulle ikke komme inn dit, for også han hadde syndet ved Meribas vann. Gud ville bare vise ham landet på avstand.

Også vi kristne skal stadig komme i hu hva Herren har gjort mot oss. Han har gitt oss seier over våre fiender, over de verste og sterkeste fiendene: synd, død, djevel og helvete, og over denne onde verden. Og han har beredt og gjemt oss en herlig arv, den himmelske, evige arven. Og vi skal være visse på at Herren fortsatt skal stride for oss og i sin tid føre oss inn i den lovede arven.

151. Formaning til lydighet

5 Mos 4,1–40

Her minner Moses Israel om den høye åpenbaringen på Sinai. Ikke noe folk har Gud kommet så nær som dette folket. Han hadde talt med det ut fra ilden og kunngjort det alle sine forskrifter, skikker og bud. Særlig innskjerper Moses sitt folk det første og største budet: at det skal tjene og holde seg til Gud alene og ikke tilbe hedningenes guder og bilder.

Svært alvorlig advarer han Israel mot å overtre loven. «Herren din Gud er en fortærende ild, en nidkjær Gud» (5 Mos 4,24). Han hadde nylig vist hvor strengt han holder på sin lov. Han hadde utryddet de israelittene som hadde drevet hor med moabittenes avgud, Ba'al-Peor, og han hadde straffet Moses for hans synd, så han ikke fikk gå med over Jordan. Hvis Israel glemmer sin Gud og Guds pakt og lov,

skal folket bli drevet ut av landet sitt og spredt blant hedningene. Men Herren vil ta seg av det igjen når det vender om til ham av hjertet.

Også i denne sammenhengen minner Moses om Guds store gjerninger, som Israel hadde sett: at han har ført dette folket ut med utrakt arm, utvalgt det blant alle folk og tatt det til sitt folk og sin eiendom. Minnet om Guds velgjerninger skulle gjøre Israel villig til å holde Gud pakt og troskap.

Gud har også latt oss kjenne sine forskrifter, skikker og bud. Så skal vi vandre på hans veier og tjene ham trofast. Det fører bare jammer og hjertesorg med seg når en forlater Gud, hans ord og bud. Når vi alltid kommer i hu vår Guds store nåde, at han har forløst oss, fridd oss ut av mørkets makt (Kol 1,13) og tatt oss til sine barn, da er vi også rede til å tjene og lyde ham, og vi gjør gjerne etter hans bud.

152. De ti bud blir gjentatt

5 Mos 5

Femte Mosebok inneholder en gjentakelse av Moseloven. Slik gjentar Moses her de ti ordene som Gud talte fra Sinai. Disse ordene har Gud ikke bare ment for fedrene; de gjelder også barna og alle kommende slekter. Det står: «Ikke med våre fedre gjorde Herren denne pakten, men med oss, vi som er her, alle vi som er i live i dag» (5 Mos 5,3).

Moses minner her Israel om hvilken veldig skrekk som kom over fedrene den gang da de så den store ilden og hørte Guds røst, og hvordan de ba ham om heretter å tale med Gud i deres sted. Men fedrene trodde også den gang Herren og sa seg villige til å høre og gjøre alt det Herren ville si dem. Gud sa da: «Måtte de bare alle dager ha det samme hjertelag til å frykte meg og ta vare på alle mine bud, så det kan gå dem og deres barn vel til evig tid!» (5 Mos 5,29)

Og så formaner Moses barna til disse fedrene om ikke å vike av, verken til høyre eller til venstre, men å gå på alle Herrens veier, så de kan leve lenge i det landet de nå skal ta i eie.

De ordene fra Sinai har Herren talt også til oss, selv om mange enkelte bestemmelser bare gjaldt folket i den gamle pakt. Herrens lov har i dag den samme betydning og virkning. Den jager frykt og skrekk inn i hjertet. Ved loven kommer erkjennelse av synd (Rom 3,20). Men

for de gjenfødte er og blir den en regel og rettesnor for livet og ferden deres.

Vi kristne er ennå ikke bare ånd. Fra vårt fordervede kjøtt og blod kommer mange forvendte tanker og meninger. Derfor trenger vi stadig denne sikre veiviseren. Og det burde med rette også være vårt inderligste ønske og vår daglige bønn at vi måtte ha et slikt hjertelag at vi frykter Herren og holder hans bud hele livet.

Og selv om vi ennå synder mye hver dag, burde vår streben gå ut på, og det burde være vårt daglige mål, at vi ikke viker av, verken til høyre eller til venstre, og at vi vandrer ustraffelig på Herrens veier. Dem som frykter Herren av hjertet, vil Herren også velsigne og gjøre vel mot hele livet.

153. Det største budet: kjærligheten til Gud

5 Mos 6

Moses gir her en kort og fyndig utleggelse av loven. Dette er det første og største budet, summen av alle budene: «Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én. Og du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din makt» (5 Mos 6,4–5). Gud Herren er én Gud; utenom ham er det ingen annen Gud. Og denne ene Gud tilhører hele hjertet. Det er Guds vilje at vi skal elske ham av hele vårt hjerte, over alle ting, og tjene ham med alle legemets og sjelens krefter.

Moses formaner Israel til å binde ordene i denne loven som et tegn på hånden og på pannen og skrive dem på dørstolpene i husene sine. Det er billedtale. Israel skal alltid ha disse ordene for øye og tenke på dem og tale om dem hvor det går og står, når det står opp og når det legger seg. Den formaningen skal også vi ta til oss. Det tilkommer også oss å grunne på Guds ord og bud i hjertet stadig, bekjenne det med munnen og gjøre i alle ting etter det.

Til denne formaningen knytter det seg en advarsel. Når Israel bor i det gode landet som alt var lovt fedrene, og nyter de rike godene i landet, må det ikke bli mett og stolt og glemme Herren sin Gud og følge andre guder. Det må ikke, slik det hadde gjort før, friste Gud og sette hans godhet og tålmodighet på prøve. Den advarselen skal også vi legge oss på hjertet. Det kan svært lett og fort skje at en i medgang og gode dager faller fra den levende Gud.

Til sist byr Moses her israelittene å fortelle barna sine om Guds store gjerninger: hvordan Gud førte fedrene deres ut av Egypt med store tegn og under og førte dem inn i det lovede landet. Og de skal lære dem Guds vitnesbyrd, bud og forskrifter. Det er også kristne foreldres plikt å lære barna sine dette dobbelte. Først skal de minne dem om Guds høye velgjerninger, at Gud har forløst oss ved Kristus og beredt oss saligheten. Og så skal de formane dem til den takk og lydighet de skylder, og innskjerpe dem Guds forskrifter og bud.

154. Advarsel mot vennskap med hedningene

5 Mos 7

I Guds navn gir Moses Israel det løftet at folket skal overvinne Kanaans sju folk, sterke og mektige folk. Gud vil sende vepser foran det (5 Mos 7,20). Det betyr at Guds skrekk skal gå foran Israel og gjøre fiendene motløse. Også folket i den nye pakt har Gud lovt sin hjelp i kampen. Så vinner det, i all sin svakhet, seier over de sterke fiendene: djevelen, verden og kjødet.

Til dette løftet knyttet Herren formaningen om å utrydde alle disse folkene og særlig å brenne gudene og bildene deres med ild og bryte ned altrene deres. Israels sønner og døtre må ikke gifte seg med kanaaneernes barn, så de ikke vender dem bort fra Gud og forfører dem til avgudsdyrkelse. For de kristne er det Herrens vilje at de ikke må knytte seg for nær til denne verdens barn og bli venner med dem, men heller gå ut fra dem og skille seg fra dem (2 Kor 6,17), så de ikke lider skibbrudd på troen.

Til sist formaner Moses her sitt folk enda en gang inntrengende til lydighet mot Gud og hans lov. Israel skal tenke på at Gud har utvalgt det til sitt eiendomsfolk. Det var ikke fordi det var flere, større eller bedre enn andre folk, men fordi Gud elsket det. Derfor skal Israel elske sin Gud av hjertet og holde hans forskrifter og bud. Da vil Gud kjennes ved folket, gjøre landets grøde rik og vende sykdommer, farsotter og all ulykke bort fra det.

Heller ikke vi kristne skal noen gang glemme hva Gud har gjort mot oss: at han har utvalgt oss ut av verden til sin eiendom, ikke fordi vi var bedre enn andre, men av bare godhet og barmhjertighet. Derfor skal vi takke Gud for denne ufortjente kjærligheten, tjene og lyde ham og holde ham pakt og troskap. Så vil han også velsigne oss, gjøre vel

mot oss og bevare oss så lenge vi lever. Til sist skal han fri sine barn ut av dette onde livet og gi dem den himmelske, evige arven.

155. Advarsel mot falske profeter og andre forførere

5 Mos 8–11; 13

Kapittel 8–11 har liknende innhold som de sju første kapitlene i Femte Mosebok. Der minner Moses gang på gang om hvordan Gud i nåde hadde ledet dem til da, og om Israels synder i ørkenen. Og han formaner sitt folk om at det ikke må glemme Herren sin Gud når det nå bor i det gode landet som var lovt fedrene, men holde Gud troskap, frykte og elske ham av hjertet og vandre på hans veier.

I den midterste delen av denne boken gjentar Moses, lovgiveren, noen av de viktigste bestemmelsene i den borgerlige loven og seremoniloven. Han utfyller dem og legger til noen nye forskrifter.

Her, i kapittel 13, finner vi en alvorlig advarsel mot falske profeter og mot forførere i det hele. Israel skal ikke høre på falske profeter som forkynner sine egne drømmer, forkynner en falsk gud og vender folk bort fra den sanne Gud og hans ord og bud. Det gjelder også om en slik profet gjør tegn og under. En falsk profet skal dø.

Noe liknende gjelder menigheten i den nye pakt. Heller ikke den skal tåle falske profeter og falske lærere, som forkynner falske guder og falske frelsere og leder hjertene bort fra den ene Gud og Frelser og hans ord. Den skal riktignok ikke drepe falske lærere, slik Israel gjorde, men den skal alvorlig sky dem, fly fra dem og utelukke dem (se Matt 7,15).

Likeså blir det innskjerpet Israels barn å straffe med døden alle frafalne som forfører sin neste til frafall og avgudsdyrkelse. Og der skal ingen spare sin egen far eller bror eller sønn, sin mor eller datter. For de kristne er det Guds vilje at de skal skille ut fra seg de frafalne, de åpenbare syndens tjenere som forfører andre, og lyse dem i bann. Og da skal ingen lenger ha noe med dem å gjøre. Heller ikke her skal noen ta hensyn til sitt eget kjøtt og blod, far, mor, sønn eller datter (se 1 Kor 5,11.13).

Hadde en hel ond flokk, Belials barn, det vil si fordervelsens barn

(5 Mos 13,13[8]), slått seg ned et sted i landet, eller hadde en hel by innført hedensk avgudsdyrkelse, da skulle Israel slå en slik by med sverdets egg og lyse alt som var i den, i bann. De kristne har befaling fra Gud om å si seg løs fra og holde seg atskilt fra avgudsdyrkende, vantro og vranglærende kirkesamfunn, fra alle sekter og partier. Bare slik blir fordervelse og frafall i Guds folk avverget og stanset (se 2 Kor 6,14–18).

156. Prestene, kongen og den kommende profeten

5 Mos 17,8–20; 18,9–22

I disse to avsnittene finner vi bestemmelser om det tredobbelte embetet: profetenes, prestenes og kongenes. Prestenes viktigste oppgave var offeret. Men de skulle også undervise og avgjøre alle vanskelige saker som ble lagt fram for dem, etter Herrens lov.

Slik er det fortsatt Ordets tjeneres plikt og kall å lære menigheten Guds ord og å dømme og avgjøre alle ting etter Guds ord.

Israels kommende konge skulle bare være en israelitt, ikke en fremmed. Han blir pålagt at han ikke skal ha mange hester eller mange hustruer, og heller ikke samle seg mye gull og sølv, for at hjertet hans ikke skal vende seg bort fra den levende Gud. Også han skal i alle ting holde seg etter Herrens lov og styre folket etter den.

Når det gjelder profetembetet, blir det her advart på ny mot falske profeter, og likeså mot trollmenn og spåmenn. Og så lover Moses sitt folk den store profeten som skulle komme, han som Gud alt hadde talt om på Sinai.

Herren vil reise opp en profet for Israels barn av deres brødre. Det skal være en profet likesom Moses. Moses hadde talt til Israel det Gud hadde sagt ham og lagt i hans munn. Også den kommende profeten skal gi sitt folk Guds åpenbaring. Han skal tale og vitne om det han selv har sett og hørt hos Gud. Han skal tale Guds ord som sitt eget.

Ja, denne profeten, Kristus, skal være enda større enn Moses. Hans ord skal være langt større og viktigere enn Moses' ord. «For loven ble gitt ved Moses, nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus» (Joh 1,17). Den som har overtrådt Moses' lov, finner ennå frelse og tilflukt hos

[8] NB: «fordervede menn».

Kristus. Men den som ikke vil høre Kristi ord, men forakter det, for ham er det ikke lenger noe håp. Ham vil Gud kreve til regnskap (5 Mos 18,19).

157. Forbannelsen og velsignelsen blir gjentatt

5 Mos 28,1–35

Etter at loven er gjentatt, blir også forbannelsen og velsignelsen gjentatt. Hvis Israel hører på Herren sin Guds røst og vandrer i hans bud, skal folket arve velsignelsen. Særlig blir det lovet at landet skal bære frukt, og at de skal seire over fiendene sine. Men hvis Israel vender seg bort fra Gud og hans ord, skal forbannelsen følge: ufruktbarhet, tørke, sykdom og andre plager, og nederlag for fiendene.

Begge deler er gått i oppfyllelse. I de tider da Israel tjente Gud trofast, som på Josvas og Davids tid og i Salomos første år, seiret folket over alle fiendene sine. Da var Kanaan et land som fløt med melk og honning. Men da Israel falt fra etter Salomos dager, kom den ene ulykken etter den andre. Nabofolkene, som var hedninger, plyndret og herjet landet.

Slik er det også ennå i dag. Der gudsfrykten råder i et land, der kjenner en også Guds velsignelse. Men land som en gang var velsignet, er nå blitt til ørken og ødemark, slik Luther så ofte framhever, og innbyggerne er sunket ned i villskap. For folket foraktet Guds ord, evangeliet. Slik et folk søker til Guds hus, slik står det til med dets velferd.

158. Forbannelsen over de frafalne

5 Mos 28,36–68

Her blir det frafalne Israel truet med enda en tredobbelt, tung forbannelse. Israel skal føres i fangenskap av hedningene sammen med kongen sin. Og når folket så bor i sitt land igjen, skal de ha kummerlige dager der og være og forbli treller under fiendene sine. Et jernåk skal ligge på deres hals. Med dette peker Moses på det assyriske og det babylonske fangenskapet og på tiden etter hjemkomsten fra Babel.

Videre taler han om et stort og fryktelig folk som skal komme langt bortefra. Det skal rive ned murene i Israels byer og utrydde og tilintetgjøre folket helt. Da skal det være så stor og usigelig nød og angst i

landet at foreldre skal slakte og ete barna sine. Alt dette gikk ordrett i oppfyllelse da romerne beleiret og ødela Jerusalem.

Til sist blir det her profetert at de israelittene som er blitt igjen etter disse tunge dommene, skal spres blant alle jordens folk, fra den ene enden av verden til den andre. Men de skal ikke ha ro noe sted. Gud skal gi dem et bevende og motløst hjerte. Slik vandrer Israel nå omkring blant jordens folk, rastløst og flyktig, og bærer forbannelsen på pannen. Jødefolket er et advarende eksempel for alle folk. På dem ser en hvilken jammer og hjertesorg det fører med seg når en forlater Herren sin Gud og ikke hører på hans røst.

159. Profetien om Israels kommende omvendelse

5 Mos 30

Moses hadde flere ganger forutsagt at Israel skulle falle fra, og hvordan de frafalne skulle straffes. Her profeterer han om Israels kommende omvendelse. Gud selv skal omskjære Israels hjerte og gi folket et lydig hjerte, så det av hjertet vender om til sin Gud og vandrer på hans veier. Da vil han igjen samle dem fra alle folkene, føre dem inn i sitt land og gi dem fred der.

I kapittel 28, og også i kapittel 29, var folket blitt truet med den siste og ytterste forbannelse og vrede. Men ikke alle i Israel faller under vreden og fortapelsen. Noen blir omvendt og får nåde, og de er da det sanne Israel. Dette løftet gikk i oppfyllelse da tre tusen fra Israel omvendte seg til Kristus på pinsedagen, og da mange jøder i alle land siden kom til tro på Kristus.

Den første kristenheten, som jo først ble samlet av Israel, var et hellig og lydig folk. Og i Kristi kirke ble de spredte forent igjen. Her blir det vitnet med stor kraft at det er Gud alene som omvender de frafalne og forvandler dem innvortes.

Videre gir Gud sitt folk å tenke på at det nå kjenner Guds bud nøye og har den veien det skal vandre, for øynene. Folket trenger ikke først å hente Guds ord ned fra himmelen eller over havet. Ordet er det nær, i munnen og i hjertet.

Disse ordene bruker Paulus om evangeliet i Rom 10,6 ff. Heller ikke det trenger en å hente langt borte, fra himmelen eller fra dypet. Evangeliets røst har nådd ut over hele jorden. Ordet om Kristus blir forkynt overalt. En trenger bare å høre det, ta imot det i hjertet og

bekjenne det med munnen. Den som tror av hjertet og bekjenner med munnen, blir frelst.

Til sist vitner Moses for Israels barn at han har lagt fram for dem både død og liv, forbannelse og velsignelse. Han besverger dem ved himmel og jord at de skal velge livet, høre på Herrens røst og holde fast ved Herren sin Gud. At en holder fast ved Herren sin Gud og tror og stoler av hjertet på den trofaste, nådige Gud, det er kilden til livet. Av det kommer også all lydighet og all oppfyllelse av loven.

Også for oss kristne er begge deler lagt fram: død og liv, salighet og fordømmelse. Vi har og hører Guds ord. Framfor alt har vi evangeliet om Kristus. Den som tror evangeliet og tror og stoler på den nådige Gud som har åpenbart seg i evangeliet, eller, som er det samme, den som tror på Kristus, han blir frelst og har det evige liv. Han viser da også sin tro i lydighet mot Guds ord og bud. Men den som ikke tror evangeliet, og som lever og dør i syndene sine, han skal bli fordømt.

160. Moses innsetter Josva som fører for folket

5 Mos 31

Helt til slutt i de fem Mosebøkene får vi vite hvordan Moses tok avskjed med folket sitt på Moabs ødemarker. På Guds befaling innsatte han Josva, som hadde vært hans tjener og medhjelper, til sin etterfølger og til Israels kommende fører, og han stilte ham fram for folket. Josva skal fullføre det verket Moses har begynt, og føre Israel inn i det lovede landet. Josva og hele folket skal bare være frimodige og sterke. Herren skal gå foran dem og utrydde

Kanaans folk for dem.

Slik ordner Gud det i sitt rike. Han har redskaper der som han fullfører sin vilje gjennom, og ulike redskaper. Han gjør ikke alt ved én mann, men pålegger den ene dette verket og den andre et annet. Den ene begynner og legger grunnvollen, en annen bygger videre på den. Den ene sår, og en annen høster.

Enda et stort verk fullførte Moses før han gikk bort. Han gjorde seg ferdig med å skrive alle ordene i denne loven i en bok. Han fullførte den boken han hadde skrevet så mye i, helt siden han ble kalt til å være Israels fører, lærer og profet. Denne boken, boken om «denne loven», er nettopp den boken som siden i Israel ble kalt «Moses' lov»

eller «Herrens lov» eller «lovens bok». Det er den første delen av Det gamle testamentes skrift, de fem Mosebøkene.

Denne boken ga Moses til prestene, for at de skulle oppbevare den ved siden av paktens ark. Og hvert sjuende år, det vil si på løvhyttefesten i hvert sabbatsår, skulle den leses opp for hele Israel. Prestene lærte stadig Israels barn Herrens lov. Men hvert sjuende år ble hele Den hellige skrift, så langt den var gitt ved Moses, lest høyt for den forsamlede menigheten etter Moses' forordning. Slik skulle menigheten alltid bli i Herrens frykt.

Dette er den rette bruken av Den hellige skrift, som Gud har gitt sin menighet i hende: at en leser, leser opp, forkynner, hører og lærer alle ordene i denne Skriften og legger dem vel på hjertet. På denne måten blir Guds folk bevart i troen og lydigheten.

På Guds uttrykkelige befaling skrev Moses også en sang, som så ble tatt inn i lovens bok. Han lærte Israels barn denne sangen, for at de skulle lære den videre til barna sine. Denne Moses' sang, som levde videre i Israels folks minne og munn, skulle være et vitne mot Israel når folket senere forlot sin Gud og brøt Guds pakt.

161. Moses' siste sang

5 Mos 32,1–27

Nå følger den sangen som Moses lærte Israels barn. Sangen beskriver i korte trekk Israels historie, både den som var, og den som skulle komme. Først minner den om at Gud er trofast, from og rettferdig. Hans verk er fullkomment. Det hadde Israel fått erfare. Gud fant dette folket i ørkenen og tok seg av det der. Han tok det til sitt folk, ga det loven, voktet det som sin øyesten og bar det på ørnevinger.

Så følger det som

Herren videre skal gjøre med Israel. Han skal la folket fare fram over jordens høyder, føre det inn i det landet han hadde holdt av til det da han fastsatte folkenes grenser, og gi det landets rike grøde å nyte.

Men Israel skal lønne sin Gud ille for disse velgjerningene. Når folket er blitt mett, feitt og sterkt, skal det glemme sin Gud. Det skal ofre til og tjene det som ikke er Gud, hedningenes avguder, og vekke Guds harme og vrede ved sin avgudsdyrkelse. Det er en ond og forvendt slekt.

Og så skal Gud vende sitt åsyn bort fra de troløse barna. Han skal vekke deres nidkjærhet med det som ikke er et folk, og gi hedningene den velsignelsen Israel foraktet. Han skal dynge all ulykke over dem som foraktet ham. Utenfra skal sverdet, innenfra redselen fortære dem. Vreden skal komme over dem, den siste vreden, som brenner helt ned til det dypeste dødsrike.

Dette er i korthet også historien til mange andre mennesker og folk. Først hadde Gud vist dem stor nåde og velsignet dem rikt. Så falt de fra og lønnet Gud med utakk. Og så forkastet Gud dem og utøste all sin vrede og harme over dem.

162. Moses' siste sang (fortsettelse)

5 Mos 32,28–52

Israels historie går gjennom disse vendepunktene: Gud har utvalgt seg dette folket, men folket forkaster sin Gud, og derfor skal Gud til sist forkaste dette folket. Om Israels endelige forkastelse taler Moses også i den andre halvdelen av sangen. Det er et uforstandig folk som ikke tar imot forstand. De er fulle av galle, bitterhet og ondskap. Derfor skal Gud, deres klippe, selge dem og gi dem i fiendenes hånd. Derfor skal han til sist ta hevn og gjengjelde dem.

Men når Herren dømmer sitt folk, skal han ha medynk med sine tjenere. Han skal ikke gjøre helt ende på Israel, for at fiendene hans ikke skal spotte ham, som om han ødela sitt eget verk. Han har ennå en rest i Israel. Den skal vende om til den ene, sanne, levende Gud. Sine tjenere, sine utvalgte, skal han fri ut av alle fiendenes hånd.

Og til resten av Israel kommer de troende hedningene. Det heter: «Juble alle dere som er hans folk», eller ordrett: «Dere hedninger, pris hans folk!» (5 Mos 32,43). Også av hedningene skal Herren utvelge seg et folk som priser og ærer hans navn. Slik profeterer Moses ved slutten av sangen sin om Guds folk i den nye pakt, som er samlet av jøder og hedninger, og som tjener sin Gud oppriktig.

Moses formaner så folket sitt enda en gang til å legge seg vel på hjertet alle de ordene han har vitnet for dem. Og deretter befaler Gud ham å gå opp på

Abarim-fjellet, på Nebo-fjellet. Der skal han dø, etter at han først har fått se Kanaans land på avstand.

Her blir det på ny mint om hvordan Moses og Aron syndet ved Meribas vann. Det var grunnen til at ingen av dem fikk sette sin fot i Kanaans land. Men slik Aron ble samlet til sitt folk, skal også Moses i døden samles til sitt folk.

Slik straffer Gud også sine trofaste tjenere for at de snubler og overtrer, med mange slags timelige straffer. Men av nåde gir han dem en god og salig ende, så de blir samlet til sitt folk, til de fullendte rettferdiges folk.

163. Moses velsigner stammene

5 Mos 33

Slik den gamle patriarken Jakob velsignet sønnene sine før han døde, slik lyser Moses her velsignelsen over Israels stammer før han går bort. Moses' velsignelse er, som Jakobs velsignelse, profeti: Den forutsier hvordan det skal gå hver enkelt stamme. Moses begynner velsignelsen med å peke på Guds høye åpenbaring på Sinai. Til slutt minner han om hvilket salig folk Israel er, som har Gud boende midt iblant seg.

Som Guds profet deler han i Guds navn ut det lovede landets velsignelser til Israels stammer. Noen får løfte om en særlig rik del av godene og grøden i Kanaans land, andre om rik vinning av handelen på havet, andre om seier over fiendene. Over Josefs hode, han som var den gjeveste blant brødrene sine, kaller Moses ned fullt mål av lykke og velsignelse, fullt mål av kraft og styrke, og Herrens nåde og velbehag. For de fromme fedrenes skyld blir også barna velsignet helt ned i de fjerneste ledd.

Ruben skal være liten i tall og bli stående tilbake for de andre stammene. Det er følgen av at han syndet med Bilha, sin fars medhustru. Men fordi han har omvendt seg, skal han leve og ikke dø, og han skal beholde sin plass og sin arvedel i Israel med de tolv stammene. Førstefødselsretten, som Ruben hadde forspilt, burde egentlig ha gått over til Simeon og Levi, Jakobs andre og tredje sønn. Men også de hadde gjort seg uverdige til den ved voldsverket mot mennene i Sikem.

Likevel har også de reist seg igjen etter sitt fall, og Levi har gitt et særlig bevis på sin tro og troskap. Da Israel drev avgudsdyrkelse ved Sinai, sto Levis barn fast. Ja, de gikk i bresjen for Herrens ære og

drepte avgudsdyrkerne på Moses' befaling, uten å ta hensyn til far, mor, bror eller sønn.

Derfor skal Levi beholde prestedømmet, forvalte Herrens tummim og urim, bære offer fram på Herrens alter og lære Israel Herrens lov.

Når en omvender seg oppriktig og så viser særlig iver i Herrens tjeneste, blir syndens forbannelse vendt til velsignelse for ham.

Juda er og blir forkjemperen og herskeren i sitt folk. For av Juda skal jo Israels kommende konge og forløser komme. I enda langt høyere grad enn Israel er den nye paktens folk et folk som Herren har velsignet. Kristi kirke priser: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som har velsignet oss med all åndelig velsignelse i himmelen i Kristus» (Ef 1,3).

164. Moses' død

5 Mos 34

Nå var timen kommet da Gud ville ta sin trofaste tjener Moses bort herfra. Han hadde fullført sitt verk. Først viste Gud Moses det lovede landet fra Nebo-fjellet, som hever seg over Moabs ødemarker, fra det fjerne nord og til sør og helt bort til Middelhavet. Det naturlige øyet nådde ikke så langt. Det var et under Gud gjorde, at Moses kunne se ut over hele landet og få et inntrykk av hvor godt og fruktbart det var. Det var den siste velgjerningen Moses fikk av Gud i sitt liv.

Noe liknende skjer når Gud før døden gir en from kristen et innblikk i den andre verden, en forsmak på den himmelske salighet.

Der, på Nebo-fjellet, døde Moses etter Herrens ord. Det var en underlig død. Hans øye var ikke sløvet, og hans kraft var ikke veket bort. Han døde mens han ennå var i full kraft, fordi Herren ville det. Herren tok ham bort fra dette jordiske livet. Men noe liknende gjelder om alle Guds tjenere. De lever og dør for Herren, og de dør etter Herrens vilje, i den timen Gud har fastsatt. Våre tider er i Guds hånd.

Gud selv begravde Moses nede ved foten av Nebo-fjellet, i moabittenes land. Ingen har fått vite om graven hans eller funnet den. Det var noe helt særskilt. Fra Judas brev vet vi at overengelen Mikael stred med Satan om Moses' legeme og rev det ut av hendene på Satan (Jud 9).

Ved sin engel har Gud fridd Moses' legeme fra dødens siste virkning, som kommer fra Satan, nemlig forråtnelsen. Moses' legeme ble

flyttet til himmelen og forklaret. Slik viste Moses seg, likesom Elia, i et forklaret legeme ved siden av Jesus på forklarelsens fjell. Det finnes alt nå forklarede legemer i himmelen. Det er en fast borgen for at vårt håp skal bli oppfylt, håpet om kjødets oppstandelse og om at vårt legeme skal bli forklaret.

Israels barn gråt og klaget over Moses på Moabs ødemarker i tretti dager. Det er helt rett at Guds folk sørger når store Guds menn dør. Josva, Nuns sønn, trådte nå i Moses' sted. Også han ble fylt med Guds Ånd. Slik tar og gir Gud sin kirke gaver, tjenere, lærere og førere etter sitt velbehag. Israels barn adlød Josva og gjorde etter Herrens ord og bud. Det var frukten av Moses' lange arbeid. Tro tjeneste i Ordet blir aldri uten frukt.

Her får Moses også det vitnesbyrd at han var en Guds profet uten like. Ingen annen profet har sett Gud så ansikt til ansikt, hatt så umiddelbart samkvem med Gud og vært så lenge i Guds nærhet som Moses, den Guds mann. Ingen profet har gjort så mange og så store tegn som Moses.

Men Én er større enn Moses: den profeten som Moses selv profeterte om, Kristus. Han har sett Gud ansikt til ansikt på en ganske annen måte enn Moses, nemlig som den enbårne Sønn, som er i Faderens favn (Joh 1,18). Han har gjort enda større tegn enn Moses. Han døde og sto opp igjen fra de døde og er opphøyet ved Guds høyre hånd. Ved sin lidelse, død og oppstandelse har han vunnet en større og herligere forløsning enn Moses, som førte Israel ut av Egypt.

IV. Josvas og dommernes tid

165. Gud styrker Josva til hans kall

Jos 1

Josvas bok beskriver de store gjerningene Gud gjorde ved sin trofaste tjener Josva: hvordan Kanaans land ble erobret og tatt i eie. Etter den lange og tunge vandringen i ørkenen førte Josva Guds folk til hvile.

I de siste kapitlene av Femte Mosebok ble det alt fortalt hvordan Gud bestemte Josva, Nuns sønn, Moses' tjener og medhjelper, til Moses' etterfølger, og hvordan Moses innsatte Josva i embetet og stilte ham fram for folket som dets kommende fører. Og i det første kapitlet av Josvas bok hører vi nå hvordan Josva overtok ledelsen av Israel etter at Moses, Herrens tjener, var død.

Herren befaler Josva å føre Israels barn, som ennå lå i leir på Moabs ødemarker, over Jordan. Han gir ham, og ved ham Israels folk, det løftet at de skal seire over alle fiendene sine og få Kanaan i eie. Herren vil være med Josva slik han var med Moses. Derfor skal Josva bare være frimodig og sterk.

Samtidig innskjerper Herren ham at denne lovens bok, det vil si Mosebøkene, Israels hellige skrift, ikke skal vike fra hans munn. Han skal lese i den, tale om den og grunne på disse ordene dag og natt, gjøre i alt etter dem og ikke vike av fra dem verken til høyre eller til venstre. Da skal han lykkes i alt han gjør.

Vi har et liknende løfte. Herren har lovet oss seier over alle våre fiender og den himmelske arven. Og vi har også det bud fra Gud at vi flittig skal lese, høre, lære og tenke over Den hellige skrift, Guds ord, tale om det og rette oss etter det i alt vi gjør og lar være å gjøre. Da skal vi også ha velsignelse og lykke i alle ting.

Det Herren hadde sagt ham, fortalte Josva videre til Israels høvdinger, og han bød folket gjøre seg ferdig til å bryte opp innen tre dager. Rubenittene, gadittene og halve Manasse-stammen hadde alt fått sin del i landet øst for Jordan. Dem minnet han om det Moses alt hadde befalt dem: Alle deres stridsdyktige menn skulle dra over Jordan med brødrene sine og kjempe sammen med dem. Og først når Herren hadde gitt også brødrene deres hvile, skulle de glede seg over sin egen arvedel. De sa seg også villige til å lyde i alle ting.

Også nå i den nye pakt er det Guds vilje at Guds barn skal hjelpe hverandre i den striden de er satt i, og oppmuntre og anspore hverandre. Når tiden er inne, skal de så gå inn til sin hvile.

166. To speidere blir sendt til Jeriko

Jos 2

Først sendte Josva to speidere over Jordan til Jeriko. Gud lot det lykkes for dem. De kom tilbake med melding om at folket i landet var feigt og motløst. Det er begynnelsen på Guds dom over hans fiender, at han gjør hjertet deres motløst og fyller dem med frykt og redsel.

Særlig får vi her høre om horkvinnen Rahab. Denne hedningkvinnen hadde Gud sett seg ut. Henne ville han redde, hun skulle ikke gå til grunne sammen med de vantro (Hebr 11,31). Henne hadde Gud utvalgt til å bli Kristi stammor (Matt 1,5). Også blant en ugudelig og forkastet slekt har Gud ennå sine utvalgte.

«Ved tro unngikk horkvinnen Rahab å gå til grunne» (Hebr 11,31). Hun trodde på Israels Gud, og Skriften framstiller henne som et eksempel på tro. Det hun hadde hørt om Guds store gjerninger for Israel, hadde overbevist henne om at Israels Gud var den sanne, levende Gud. Også ryktet om Guds store gjerninger, ryktet om Kristus, kan virke tro.

Rahab viste sin tro i gjerning. Hun var vennlig mot Guds folk, tok imot Israels speidere, gjemte dem for forfølgerne og hjalp dem å flykte. Hun tok de fremmedes parti mot sine egne landsmenn (Hebr 11,31; Jak 2,25). Den rette troen, kjærligheten til Gud, viser seg alltid i kjærlighet til Guds folk: i at en gjør godt mot dem som hører Guds folk til, og står imot Guds og hans folks fiender.

167. Israel går gjennom Jordan

Jos 3

Nå kunngjorde Herren Josva et stort under, likt det Israel hadde opplevd da folket dro ut av Egypt. Med det ville han vise Israel at den levende Gud var midt iblant dem, og samtidig stadfeste Josva som sin tjener for hele folket. Og det skjedde slik Herren hadde sagt. Da prestene som bar paktens ark, kom til Jordan og vætet føttene i vannet, delte vannet seg. Ovenfor demmet vannet seg opp og ble stående som en stor voll, og nedenfor rant vannet bort. Og så gikk Israel tørrskodd gjennom Jordan, og det nettopp i flomtiden.

Mens folket gikk over, sto prestene med arken midt i elveleiet. Dermed ble det helt åpenbart at Israels Gud, herskeren over hele verden, han som tronet over paktens ark, holdt vannmassene tilbake. Så underfullt fører Herren sitt folk. Også nå viser han seg for sine som den levende Gud, som herskeren over alle land. Han viser dem og åpner for dem veier og utveier der de selv ikke ser og finner noen. Han er hos dem i nød og fare, så vannflommene ikke kan drukne dem, og han fører dem trygt fram til målet, til den lovede arven.

Paktens ark står her fram som bæreren av den allmektige Guds nærvær. Slik har Gud også nå bundet sitt nådefulle nærvær og sin nådevirkning til bestemte ytre midler, nemlig Ordet og sakramentene. Der Ordet blir forkynt og sakramentene forvaltet, der finner en den sanne, levende Gud. Der får en erfare Guds makt og nåde, Guds vern, hjelp og velsignelse.

168. Minnesteinene over Guds under

Jos 4

Her blir det store Guds under, Israels vandring gjennom Jordan, nevnt enda en gang. Og det blir lagt til at 40 000 stridsmenn fra de to og en halv stammene som alt hadde fått sin arvedel øst for Jordan, dro med. Det blir også fortalt at vannet vendte tilbake til sitt gamle leie da prestene med arken var steget opp fra midten av Jordan.

Videre blir det fortalt at Josva på Guds befaling lot reise to ganger tolv steiner, etter tallet på Israels tolv stammer: tolv på den vestre bredden, på denne siden av elven, og tolv midt i Jordan, der de kunne ses når vannet sto lavt. Disse steinene var minnesmerker over Guds store under for slektene som skulle komme. Israels barn skulle aldri

glemme at Herren hadde ført dem gjennom Jordan med sterk hånd og inn i deres land.

Slik skal også vi alltid komme i hu Guds store gjerninger, som vår frelse og salighet hviler på. Vi skal aldri glemme hvor store og gode ting Herren har gjort mot oss.

169. Folket blir omskåret og holder påske i Gilgal

Jos 5

Da kanaaneernes konger hørte om det store Guds under, at Israel hadde gått tørrskodd gjennom Jordan, mistet de motet. Også den blinde verden merker og kjenner nok av og til noe av at Guds folk har den levende Gud midt iblant seg, og at han som er hos de kristne, er større enn han som er i verden.

Da Israel hadde satt sin fot i Kanaans land og slått leir på den vestre bredden av Jordan, var det første at Josva på Guds befaling lot hele folket omskjære. Den gamle slekten, som var omkommet i ørkenen fordi den var ulydig, hadde også satt dette Guds bud til side. Den hadde latt være å omskjære barna som var født i ørkenen. Nå ble det forsømte tatt igjen.

Omskjærelsen var paktstegnet. Ved å la seg omskjære fornyet Israel pakten med Gud. Omskjærelsen på kjøttet pekte på hjertets omskjærelse. Ved å la seg omskjære helliget Israel seg til å ta det lovede landet i eie. På denne måten veltet Gud skammen fra Egypt, hedningenes urenhet, av Israels barn. Derfor ble stedet kalt Gilgal. Av dette ser vi: Det er et hellig og lydig folk som til sist når fram til den lovede arven.

Israels barn viste videre sin lydighet mot Gud ved at de holdt påske på Jerikos sletter til fastsatt tid. Påsken var paktsmåltidet. Første gang holdt Israel påske da folket dro ut av Egypt. Det første påskemåltidet var så å si niste til vandringen som lå foran dem.

Nå hadde Israel nådd målet for vandringen. Og så åt de også i disse påskedagene for første gang av kornet i Kanaans land. Mannaen, ørkenmaten, tok slutt. Av dette lærer vi: Den som trofast holder seg til Guds ord og sakrament, kommer trygt fram til det målet som er satt foran ham.

Til sist blir det her fortalt om et underfullt syn som Josva fikk. Ved Jeriko så han en mann med draget sverd. Det var høvdingen over Herrens hær, englehæren. Det var Herrens engel, som er av samme vesen

som Gud, paktens trofaste engel, som hadde fulgt Israel fra Egypt og fra Sinai: Guds Sønn. Nå vil han dra fram foran Israels hær med sine himmelske hærskarer og hjelpe Israel til seier over fiendene.

Dette er et navn som ennå i dag tilkommer Kristus: Han er høvdingen over Herrens hær. Han slår leir med sin englehær rundt dem som frykter ham. Han strider for sin kirke mot verden og djevelen.

170. Jeriko blir inntatt

Jos 6

Høvdingen over Herrens hær ga Josva anvisning om hvordan han skulle innta den befestede byen Jeriko, som Israel først hadde foran seg. Etter denne befalingen fra Herren gikk Israels barn rundt byen i seks dager. Først gikk en væpnet flokk, så sju prester som blåste i basuner, og prester som bar Herrens ark, og deretter resten av folket. Den sjuende dagen gikk de rundt byen sju ganger. Den sjuende gangen satte hele folket i et krigsrop på et gitt tegn. Og se, da falt Jerikos murer.

Det var igjen et under av den allmektige Gud, Israels Gud, han som tronet over arken. På denne måten stilte Herren det helt tydelig fram for folket sitt at det var han som ga dette sterke kanaaneiske bolverket i deres hånd. I Hebr 11,30 heter det: «Ved tro falt Jerikos murer, da israelittene hadde gått omkring dem i sju dager.»

Det var et bevis på tro. Det stred mot all menneskelig fornuft og klokskap at Israels barn ikke grep til sverdet og trengte inn i byen, men gikk rundt den under basunklang og krigsrop. De holdt seg enfoldig til Herrens ord og bud. Det er den rette tro: at en setter fornuften til side, enfoldig tror og følger Ordet og venter seg alt av Gud. Slik tro er den seier som overvinner verden.

Men i Jerikos fall er samtidig det endelige fallet for alle gudfiendtlige makter på jorden forbildet. Ved verdens ende skal Herren selv komme ned fra himmelen med et bydende rop, med overengels røst og med Guds basun (1 Tess 4,16). Han skal styrte alt som er høyt og opphøyet på jorden, og dømme og fordømme den ugudelige verden. Og Guds folk skal juble og fryde seg når det ser hvordan Gud tar hevn over sine fiender.

Da Jerikos murer var falt, gikk folket rett inn i byen og slo alt som var i byen, med bann, slik Herren hadde befalt. Alt levende ble drept

med sverd. Alt gull og sølv ble lagt i helligdommens skattkammer, og alle andre ting ble brent opp med ild. Jerikos innbyggere hadde nettopp gjort syndenes mål fullt. Bare horkvinnen Rahab og hennes egne, som hun hadde samlet i huset sitt, lot Josva leve.

Når tålmodighetens tid en gang er ute for hele verden, og den endelige dommen er kommet, da er det ingen barmhjertighet lenger, ingen nåde og ingen skånsel, men bare død og fortapelse. Bare de som i denne tiden har tenkt på hva som tjener til deres fred, og har vendt om til Gud, skal da gå fri.

Til sist forbanner Josva her den mannen som skulle prøve å bygge opp igjen festningsmurene i Jeriko. Det skulle koste ham hans førstefødte sønn. Denne trusselen gikk bokstavelig i oppfyllelse da israelitten Hiel fra Betel på Ahabs tid tok på seg å bygge Jeriko ut til en festning (1 Kong 16,34).

171. Akans tyveri og straff

Jos 7

Israels barn hadde inntatt den store, befestede byen Jeriko. Men den lille byen Ai, som lå ikke langt derfra, klarte de ikke å innta. Krigsfolket som Josva hadde sendt ut, flyktet for mennene fra Ai. Da merket Josva at Herren hadde noe mot Israel, og sammen med Israels eldste falt han ned for Herrens ark i sorg og klage.

Og Gud åpenbarte for Josva at Israel hadde syndet. En av Israel hadde forgrepet seg på det bannlyste og tatt noe av byttet fra Jeriko for seg selv. På Guds befaling ble det kastet lodd over Israels stammer, slekter, familier og menn, og loddet traff ugjerningsmannen, Akan av Judas stamme.

Av dette ser vi: Når en som regnes blant de fromme, har en grov ugjerning, en skjult skyld, på samvittigheten, da viker Guds velsignelse, og Herrens harme våkner. Og når kristenheten, når en kristen menighet har en ond mann midt iblant seg og tåler ham, da er hele menigheten skyldig for Gud og har Gud mot seg.

Israel skilte seg nå av med bannet. Akan ble steinet og deretter brent opp med ild sammen med byttet sitt. Også sønnene og døtrene hans måtte dø. For de visste om tyveriet hans og var derfor medskyldige. Og så vendte Herren seg bort fra sin brennende vrede.

Slik er det Guds vilje at enhver som har et bann på samvittigheten, skal rense samvittigheten sin. Og en kristen menighet skal refse de onde, og dem som ikke lar seg refse, skal den støte ut fra seg. Den skal skille seg av med all urettferdighet. Når de kristne slik er nidkjære mot det onde, får de og beholder de Guds gunst og velbehag.

Vi skal også merke oss at Akan ga Gud ære da Josva oppfordret ham til det, og at han virkelig omvendte seg fra sin synd. Han bekjente hva han hadde tatt av det bannlyste, og viste også stedet der han hadde gravd ned byttet. Det er den rette omvendelse for en tyv og bedrager: at han åpent tilstår at han har stjålet og hvor mye, og at han gir tilbake det han har tatt.

Likevel måtte Akan dø. Gud ville ved dette eksemplet på straff fylle Israel med redsel og skrekk for å overtre hans bud. Det skjer også ellers at en synder omvender seg, får nåde og til sist dør salig, men likevel må lide mange slags timelige straffer for sin synds skyld. Det skjer for at han skal frykte synden, og for at også de andre skal frykte.

172. Ai blir inntatt

Jos 8,1–23

Nå da Israel hadde skilt seg av med bannet, var Gud igjen nådig mot folket. Etter Herrens anvisning dro Josva nå ut mot byen Ai med en sterkere hær, ikke med 3000 mann som forrige gang, men med 30 000 mann. Han lokket mennene i Ai ut av byen. Og da det kom til kamp på marken foran byen, lot Israels barn som om de ble slått, og flyktet for mennene fra Ai.

Men da brøt et bakhold på 5000 mann, som Josva hadde stilt opp på den andre siden av byen, fram fra skjulet sitt på et gitt tegn. Det inntok den forlatte byen og satte fyr på den. Nå snudde Israels krigsfolk på flukten og slo mennene fra Ai tilbake. De kom i klemme, med fiender foran seg og fiender i ryggen, og alle ble slått i hjel, så ikke én slapp unna. Bare kongen i Ai ble latt i live.

Slik vant Josva byen Ai med sverdets egg og en krigslist. Men det heter også her at Herren hadde gitt ham denne byen i hendene. Han lot den planen lykkes som han selv hadde tegnet opp for ham. Av dette lærer vi: Vi skal gjøre vårt, gjøre det Gud har befalt oss. Vi skal arbeide flittig, løpe og kjempe, sette inn alle våre krefter og også bruke

forstanden vår vel. Likevel er det Herren som virker og gjør alt. Han gir kraft, velsignelse og lykke til vårt verk. Han gir seier i kampen.

173. Velsignelse og forbannelse på Garisim og Ebal

Jos 8,24–35

Da byen Ai var inntatt, ble alle innbyggerne, menn og kvinner, slått med bann, det vil si drept. Alt feet og hele byttet fra byen delte Israel mellom seg. Det hadde Herren uttrykkelig gitt dem lov til denne gangen. Byen ble brent ned til grunnen. Kongen i Ai lot Josva henrette, og liket hans ble hengt på en skampel til kvelden. Innbyggerne i Ai hadde, likesom folket i Jeriko og alle de kanaaneiske folkene, nettopp gjort syndenes mål fullt. Ja, når tiden for tålmodighet og skånsel er ute, kan ingen lenger stanse dommen og fortapelsen.

Før Josva fortsatte erobringen av Kanaan, dro han med hele folket nordover, midt inn i landet, der fjellene Ebal og Garisim reiser seg. Der holdt han en stor gudstjeneste, slik Herren alt hadde foreskrevet ved Moses (5 Mos 27). På Ebal-fjellet bygde han et alter for Herren, Israels Gud, og ofret brennoffer og takkoffer på det. Der reiste han også en del steiner. På disse steinene ble det skrevet en avskrift av loven.

Så stilte seks av Israels stammer seg opp ved Garisim-fjellet og seks ved Ebal-fjellet. I midten sto prestene med paktens ark. De levittiske prestene ropte høyt ut Herrens lov, særlig lovens velsignelse og forbannelse. Folket stadfestet hver forbannelse og hver velsignelse med amen. Med dette forpliktet Israel seg på ny til lydighet mot Gud og hans bud, nå da den seierrike inntakelsen av det lovede landet hadde begynt.

Heller ikke vi skal noen gang glemme vår Guds ord og bud. Og særlig når Herren har begynt å velsigne oss, skal vi være opptatt av å vandre i Herrens frykt og i lydighet. Men all lydighet springer jo ut av den rette tro. Nå i den nye pakt skal vi framfor alt alltid komme i hu den nytestamentlige åpenbaringen, evangeliet, og aldri miste det av syne. For i siste instans avhenger forbannelse og velsignelse av det, vårt evige vel eller ve.

174. Gibeonittenes list og redning

Jos 9

To av kanaaneernes byer, Jeriko og Ai, var ødelagt og slått med bann. En tredje by, Gibeon, nord for Jerusalem, ble spart. Innbyggerne i denne byen ville gjerne slippe unna den dommen som nå var brutt inn over Kanaan, og slutte fred med Israel. Derfor tok de en list i bruk. De sendte bud til Josva i Gilgal, der Israel nå lå i leir. Det er nok det Gilgal som lå i Efra'ims fjellbygd, som er ment.

Sendebudene lot som om de kom langt bortefra, fra et fremmed folk, og ba Josva slutte en pakt med dem. Det gjorde Josva, fordi han trodde at de ikke hørte til kanaaneerne. For det var strengt forbudt for Israel å slutte pakt med folkene i Kanaan (2 Mos 23,32; 34,12). Det blir uttrykkelig sagt at Israels barn ikke spurte Herren til råds. Hadde de spurt Herren til råds ved ypperstepresten med urim og tummim, ville de straks ha fått vite hvordan det egentlig sto til. At de lot det være, var ikke rett.

Tre dager senere kom israelittene til gibeonittenes byer og skjønte at de var blitt lurt. Men de sparte dem, fordi de hadde sverget på at de skulle få leve, og de gjorde dem til vedhuggere og vannbærere ved helligdommen. Det fant Herren seg i. For gibeonittene fryktet Israels Gud, for de hadde hørt om hans store gjerninger, og de underkastet seg villig Gud og Guds folk. Slik ble de unt plass blant Israel. Og selv om de var dømt til stadig trelletjeneste, fikk de likevel del i alle velsignelsene til Guds folk.

Av dette ser vi hvor nådig og barmhjertig Herren er. Han støter ingen bort som kommer til ham og søker redning hos ham. Slik skal heller ikke Guds menighet avvise noen synder, noen uren, som viser seg botferdig og ber om å slippe inn. Også i en forbannet og forkastet slekt, som kanaaneernes, finnes det ennå enkelte sjeler som i den siste timen vender om til den levende Gud og blir som en brann revet ut av ilden.

175. Josvas seier ved Gibeon

Jos 10,1–15

Her blir det fortalt om et forbund som kanaaneiske konger sluttet mot Israel. Adoni-Sedek, kongen i Jerusalem, gikk sammen med de mektigste kongene sør i landet og dro opp mot byen Gibeon, som hadde sluttet pakt med Israel. Det var en stor dårskap. Kanaaneernes konger hadde jo sett av eksemplet med Jeriko og Ai hvordan det gikk

dem som satte seg opp mot Israel, mens Gibeon hadde underkastet seg Israel og var blitt spart. Slik forblinder og forherder Gud dem han vil ødelegge.

Josva kom gibeonittene til hjelp da de ba om det. Han falt over kanaaneerne, slo dem og forfulgte dem. Herren lot et underfullt haglvær av steiner falle fra himmelen over dem som flyktet, og det drepte enda flere enn Israels sverd. Da ble det helt åpenbart at Herren stred for Israel, og at Israel ikke kunne takke sin egen kraft for denne herlige seieren. Herren hadde også ført fiendenes hær ut i forvirring. Ja, Herren strider for sitt folk; så vinner vi seier over alle våre fiender.

Og så blir det her fortalt om et særskilt Guds under. På Josvas bud ble solen og månen stående på himmelen. Solen drøyde med å gå ned nesten en hel dag. Slik kunne Israel fullføre forfølgelsen av fiendene.

De vantro spotter denne fortellingen og kaller den et eventyr. Men også de såkalte troende fortolkerne har noe å utsette på den og gjør vold på teksten. De mener at det i kampens hete bare forekom Israel som om den dagen var dobbelt så lang som en vanlig dag. En virkelig stillstand for solen ville jo ha ført til at hele verden falt sammen.

Men teksten er klar. Gud gjorde her noe særskilt ved å høre på Josvas røst. Her grep den levende Gud for en gangs skyld inn i naturens vanlige gang og holdt solen lenger tilbake på himmelen enn ellers. Han som er Skaperen av alle ting, har jo makt over alle ting og kan gjøre med sin skapning hva han vil. Han er ikke bundet av de naturlovene han selv har skapt. Han kan godt opprettholde verden ved sitt allmektige ord også mot regelen.

Det Gud gjorde den dagen, er enestående. Aldri har det vært noen dag på jorden som denne, verken før eller siden. Men Gud gjør ennå under hver dag. Han gjør svært mye som strider mot tingenes vanlige gang. På underfullt vis fører, verner og bevarer han sin kirke på jorden. Han bønnhører også de dristigste ønskene og bønnene til sine troende barn på jorden. Han gjør det de gudfryktige lengter etter.

176. Det sørlige Kanaan blir inntatt

Jos 10,16–42

De fem kanaaneiske kongene som hadde sluttet forbund, hadde flyktet inn i en hule ved Makkeda. Da det store slaget var over, lot Josva dem hente fram, drepe og henge i trær til kvelden. Før det hadde

høvedsmennene i Israels krigsfolk satt føttene sine på halsen deres, som et tegn på at det skulle gå slik med alle Israels fiender. Slik skal Guds folk en gang tråkke alle sine fiender under føttene.

Videre blir det fortalt hvordan Josva inntok byene og områdene til disse kongene, som Hebron, Eglon, Lakis og andre. Hele Kanaan sør for Jerusalem var nå i Israels eie. Hver sjel ble slått med bann, det vil si drept. De var nettopp viet til Herren og falt under døden. Ja, Gud er stor og underfull og uutgrunnelig i sine dommer, men alltid også hellig og rettferdig.

177. Kongene i det nordlige Kanaan blir slått

Jos 11

Da Josva hadde inntatt det sørlige Kanaan, brøt Jabin, kongen i Hasor nord i landet, opp sammen med andre konger i nord for å kjempe mot Israel. Josva dro mot dem til Merom-sjøen, nord for Galileasjøen. Israel hadde en tallrik, godt rustet og overmektig hær mot seg. Men Herren talte mot inn i sitt folk og stred for det. Og så seiret Israel, forfulgte fiendene sine, slo dem i hjel og brente vognene og hestene deres med ild. Herren hjelper de svake som stoler på ham, til seier over alle verdens makter, også helvetes.

Etter dette andre store slaget fulgte en lang kamp som varte i sju år. Josva måtte tvinge byene i det nordlige Kanaan, den ene etter den andre, med makt og vinne dem i strid. For ingen av dem overga seg i fred til Israels barn. Det heter at det kom fra Herren at kanaaneerne ble forherdet, så de begynte strid med Israels barn, for at de skulle bli slått med bann og utryddet. Med dette begynner Guds vredesdom over hans og hans folks fiender: at han forblinder og forherder dem.

Josva førte kampen lykkelig til ende og lot ingenting mangle av alt det Herren hadde befalt Moses. Slik skal de troende bare holde ut i kampen og ikke bli trette. Så vinner de seier og kommer til sist til sin hvile. Det blir igjen framhevet at Josva ikke lot noe bli igjen som hadde livsånde. Nådens og tålmodighetens tid var nettopp ute. Også de trassige kjempeslektene, anakittene, ble utryddet.

Slik var til sist hele Kanaans land underlagt Israel. Bare her og der, særlig i fjellbygdene, levde det rester av kanaaneiske folk videre, som vi siden får høre. Dem kunne Israel senere lett ha overvunnet og utryddet, om folket hadde holdt seg trofast til Gud.

178. De beseirede kongene i Kanaan. Landet skal deles

Jos 12,1–13,14

Her blir alle de kanaaneiske kongene regnet opp som Israel hadde seiret over, og som folket hadde tatt landet fra. Enda en gang blir de mektige kongene Sihon og Og øst for Jordan nevnt, som Moses alt hadde slått. Så følger navnene på de 31 kongene vest for Jordan, i selve Kanaan, kongene i sør og i nord.

Disse navnene ble skrevet inn i en fortegnelse, og den skulle tas vare på for slektene som skulle komme. Israel skulle aldri glemme hvor underfullt Herren hadde stridd for sitt folk da han førte det inn i løftets land. Slik skal vi alltid komme i hu de store gjerningene som Gud har gjort for å gi sin kirke på jorden rom og skaffe den fred.

Erobringen av Kanaan var Josvas hovedverk. Men han fikk også et annet oppdrag fra Gud: å dele det erobrede landet mellom Israels stammer. De to og en halv stammene, Ruben, Gad og halve Manasse, hadde alt fått sin arvedel på den andre siden av Jordan. Selve Kanaan, landet vest for Jordan, skulle nå deles ut til de andre ni og en halv stammene.

Det blir uttrykkelig sagt at Israel ennå ikke hadde inntatt hele det landet Gud hadde tiltenkt dem. Filisterne ved Middelhavet og fønikerne nord i landet, ved Libanon, hadde fremdeles sine bosteder. Senere forsømte Israel å utrydde disse folkene, fordi de vek tilbake for kampen, og slik gjorde de selv arven sin mindre. Mennesket har selv skylden når noe av det gode Herren har lovet ham, uteblir, når han får mindre velsignelse enn Gud hadde tiltenkt ham.

179. Arvedelene til de to og en halv stammene øst for Jordan

Jos 13,15–33

Først stadfestet Josva den arvedelen som Moses alt hadde gitt de to og en halv stammene, Ruben, Gad og halve Manasse. For de hadde holdt løftet sitt og hjulpet brødrene sine å erobre Kanaans land. Det er regelen i Guds rike: først kamp, så arven og det å eie og nyte arven i ro.

Rubens stamme fikk sin del sør i landet øst for Jordan, øst for Dødehavet. Det var den ene halvdelen av det riket som amoritterkongen Sihon hadde hatt. Det blir nevnt på ny at da Sihon ble drept sammen med de fem midianittiske fyrstene som var i forbund med ham, ble også trollmannen Bileam drept.

Eksemplet med Bileam skal en merke seg vel. Bileam var blitt aktet verdig til så høy en åpenbaring fra Gud. Men han foraktet denne store nåden og æren og elsket urettferdighets lønn, og han fikk en ende med forferdelse. Slik skal alle de få en hard dom som har kjent sannheten, men fornektet den sannheten de har kjent, og som har smakt de himmelske goder og krefter, men har fått kjærlighet til det jordiske.

Gad kom til å bo nord for Ruben, øst for Jordan, i Gilead-landet, som Israel likeledes hadde tatt fra Sihon. Halve Manasse-stammen fikk landet nordøst for Genesaretsjøen, Basans fruktbare sletter, som kong Og hadde eid før.

Det blir framhevet på ny at Levis barn ikke fikk noe eget område:

Israels Gud var deres arvedel. De hadde nok sine egne byer rundt om i hele landet, men de levde først og fremst av helligdommen, av tienden og av sin del av offrene. Det er Guds vilje for alle tider at de som tjener Ordet, skal underholdes av dem som hører Ordet.

180. Kalebs arvedel

Jos 14

Josva hadde stadfestet de to og en halv stammenes eiendom øst for Jordan. Nå tok han sammen med ypperstepresten Eleasar fatt på å dele landet på denne siden av Jordan mellom de ni og en halv stammene som var igjen, ved loddkasting. Det blir nevnt på ny at Levis stamme ikke fikk noen egen arvedel, bare en del byer med beitemarker for feet. Josef fikk derimot to deler, for etterkommerne av Josefs to sønner, Efra'im og Manasse.

Før loddkastingen om landet begynte, kom Kaleb av Judas stamme fram for Josva. Han ba ham om det landet han hadde gått omkring i som speider førti år tidligere, og som han også hadde tatt med seg den store drueklasen fra, nemlig traktene rundt Hebron i Judas fjellbygd. Alt Moses hadde lovet ham det med ed. Samtidig lovet han å drive bort de anakittene som ennå var igjen i Judas fjellbygd, den veldige

kjempeslekten. Han var nå i sin alderdom like sterk og sprek som den gangen Moses sendte ham ut.

Josva velsignet Kaleb og ga ham Hebron til eiendom, fordi han trofast hadde holdt seg til Herren, Israels Gud. Han alene hadde stått fast sammen med Josva da de andre speiderne fornektet troen og tok motet fra folket. De som står fast i anfektelsen og trofast følger Gud, de vokser i Herrens kraft. De blir friske og fruktbare om de enn blir gamle, og de arver velsignelsen. Ja, stor ære og stor lønn har Gud holdt av til sine trofaste tjenere.

181. Judas stamme får sin arvedel

Jos 15

Her blir arvedelen til Judas stamme beskrevet. Juda fikk den sørlige delen av Kanaans land. Judas sørgrense nådde helt til Egypterbekken. Østgrensen var Salthavet eller Dødehavet, vestgrensen Det store havet eller Middelhavet. Også filisternes kyststripe var tiltenkt Juda som arv, men den ble nesten helt værende i filisternes eie. Nordgrensen gikk fra Jordans utløp i Dødehavet til Middelhavet og fulgte dalene som omgir Jerusalem i øst, sør og vest.

Selve byen Jerusalem falt til Benjamins stamme. Men senere delte benjaminittene og Judas barn eiendomsretten til byen mellom seg.

Judas land var delt i fire distrikter, og byene som blir regnet opp i den andre halvdelen av kapitlet, er ordnet etter dem. Det var Sydlandet, den fruktbare sletten eller lavlandet mot Middelhavet, Judas fjellbygd, som strakte seg fra Jerusalem til forbi Hebron og var rik på korn, frukt og vin likesom sletten, og Judas ørken langs Dødehavet. Juda fikk et stort og rikt område, slik det sømmet seg for herskerstammen i Israel.

Det blir nevnt på ny at Kaleb av Judas stamme fikk traktene rundt Hebron. En del av dette området ga Kaleb til sin datter Aksa, som var gift med Otniel. Kaleb får den ros at han med Otniels hjelp kjempet mot og utryddet de anakittene og kanaaneerne som ennå var igjen i fjellbygdene. Han gjorde Herrens vilje og fulgte Herren trofast til sin ende. Ja, den som er tro inntil døden og holder ut i kampen til det siste, han blir kronet, han når fram til den lovede arven.

Men Judas barn som bodde rundt Jerusalem, kunne senere, etter Josvas død, ikke drive bort kanaaneerne der, jebusittene. Det var

deres egen skyld. De ble slappe i kampen. Det er farlig når en blir trett i kampen. Da kan de overvunne fiendene lett få makt over oss igjen.

182. Josefs barn får sin arvedel

Jos 16–17

Så følger beskrivelsen av arvedelen til Josefs barn, de to stammene Efra'im og Manasse. Det blir enda en gang minnet om at halve Manasse alt hadde fått sin arv i landet øst for Jordan, i Gilead og Basan, og at også døtrene til Selofhad, som ikke etterlot seg sønner, fikk en arvedel.

Efra'im grenset i sør mot Juda; bare Benjamins lille område lå imellom. Nord for Efra'im kom den andre halvdelen av Manasses stamme til å bo, helt opp til grensen mot Asjer og Issakar. Jordandalen ble gitt til Issakar. Mot vest nådde Josefs arv helt til havet og omfattet den fruktbare Saron-sletten. Josefs stammeland var et land slik det var beskrevet i Jakobs og Moses' velsignelse: rikt velsignet med dugg fra fjellene og haugene og med vann fra dypet.

Men både Efra'im og Manasse unnlot siden å utrydde de kanaaneerne som ennå var igjen i landet, slik Gud hadde befalt. De lot dem heller bo blant seg og gjorde dem bare skattskyldige. Det ble senere til ulykke for dem, for kanaaneerne forførte dem til avgudsdyrkelse. Her ligger det en advarsel for oss. Den som elsker den avguderiske verden og lever i fred og vennskap med den, ender til slutt med å vende hjertet bort fra Gud og ta på seg verdens sinn og vesen.

Josefs stammer klaget over at de hadde fått Efra'im-fjellene. Der sto det ennå mye skog, og der holdt kanaaneerne ennå til; de var svært mektige og hadde jernvogner. Men Josva oppfordret dem til å ta dette landet i eie og utrydde kanaaneerne. Den som ville nyte velsignelsen i det lovede landet, kunne ikke legge ned kampen. Den som ikke vil kjempe, mister det han har fått, og går glipp av den evige velsignelse.

183. Tabernaklet blir reist i Sjilo. Benjamins arvedel

Jos 18

Da Efra'im og halve Manasse hadde tatt imot sin arv, samlet hele menigheten av Israels barn seg i Sjilo og reiste tabernaklet der. Sjilo lå i Efra'ims stammeland, midt i det lovede landet. Det var et tegn på at

Israel nå, etter tunge og harde kamper, var kommet til ro. Hele landet rundt var underlagt dem. Sjilo betyr hvile. Men i sannhet var det ikke Josva som førte folket til hvile. Det står ennå en annen hvile tilbake for Guds folk (Hebr 4).

Foruten Ruben, Gad og halve Manasse, som hadde fått sin del øst for Jordan, hadde nå også Juda og Josef, de fremste stammene, fått sin arvedel. Juda hadde sør, og Josef hadde den midtre delen av Kanaan. Siden Levi ikke ble regnet med, var det nå sju stammer igjen.

Josva refset dem fordi de var trege med å la seg tildele arven sin og ta den i eie. Han sendte ut menn, tre fra hver av de sju stammene. Dem lot han skrive opp det landet som var igjen, særlig byene i landet, og dele det i sju deler. Ved loddkasting fikk så hver av de sju stammene sin del. At en av og til blir slapp i løpet og i kampen, er en svakhet som også finnes hos fromme Guds barn som ellers mener det trofast og alvorlig med Gud.

Her blir det også fortalt om loddet til Benjamin, Josefs bror. Det falt mellom Juda og Efra'im. Det var bare en liten landstripe. Også Jerusalem hørte med til Benjamins byer.

184. De seks siste stammene får sin arvedel

Jos 19

Her blir det fortalt hvordan de seks siste stammene fikk sin arv. Simeon fikk en del av Judas store område, landet rundt Be'er-Sjeba i sør. Siden gikk Simeon helt opp i Juda.

Nord for Manasse falt loddet for de tre stammene Asjer, Sebulon og Issakar. Asjer fikk den kornrike kyststripen ved Middelhavet, fra Karmel-forbergene opp til grensen mot Fønikia. Slik ga han, som Jakob hadde profetert, rikelig brød og kongelige retter.

Øst for Asjer bodde Sebulon, midt mellom Asjer og Issakar. Slik fikk han, som Asjer, del i havets velsignelser og i vinningen fra handelen på havet, slik Moses hadde lovt ham i sin velsignelse. Issakars område omfattet den vide, rike Jisreel-sletten og hadde Jordan som grense i øst. Overfloden av jordiske goder fristet ham siden til å gi seg over til lat og makelig ro, slik Jakob alt hadde sett i forveien.

Nord for Issakar og Gennesaretsjøen hadde Naftali sin arvedel, i de skogrike liene av Libanon. Det var et fjellfolk som elsket friheten, og derfor hadde alt Jakob sammenliknet det med en rask hjort, en sprek

gasell som streifer gjennom skogene. Dan fikk et stykke land som var skilt ut fra Juda og Efra'im. Men som Jakob hadde profetert, var det en krigersk stamme. Senere inntok den byen Lesem helt i nord, og byen fikk så navnet Dan.

Da Josva hadde delt landet mellom de tolv stammene, ga Israels barn ham en egen arvedel i Efra'im-fjellene. Foruten Kaleb var han den eneste som var igjen av den gamle slekten. Som Kaleb hadde han vært tro helt til det siste, og nå hadde han også trofast fullført Guds oppdrag om å føre Israel til ro. Derfor ble han og hans ætt, likesom Kaleb, unt en egen arv. Gud lar ikke trofast tjeneste i sitt rike bli uten lønn.

Det blir enda en gang framhevet at Josva og Eleasar kastet lodd for Israels stammer ved inngangen til tabernaklet, altså for Herrens åsyn. Slik var det Herren selv som avgjorde loddet, og det på en slik måte at Jakobs og Moses' profeti ble oppfylt. Gud deler ut arven til sine barn. Allerede her nede tilmåler han hver enkelt det som er godt og nyttig for ham, og til slutt gir han ham den beste del der oppe i himmelen.

185. Tilfluktsbyene blir utpekt

Jos 20

Etter Herrens befaling, slik Gud alt hadde befalt gjennom Moses, skilte Josva ut seks byer, seks levittbyer, som såkalte tilfluktsbyer, tre på denne siden og tre på den andre siden av Jordan.

Den som hadde drept et menneske uten forsett, kunne flykte til en av disse byene. Den som hadde slått i hjel et menneske, skulle først bli stående utenfor porten til tilfluktsbyen og be om å bli sluppet inn. Byens eldste skulle ta imot ham og så holde rett og granske om han hadde drept sin neste med vilje og forsett eller ikke. I det første tilfellet skulle de overgi flyktningen til blodhevneren, i det andre skulle de verne ham mot blodhevneren. Han måtte bli i tilfluktsbyen til ypperstepresten døde. Da var synden hans helt sonet, og han kunne vende hjem til sitt sted.

Av dette ser vi hvor alvorlig Gud tok synden. Også den som hadde drept et menneske uforvarende, hadde utøst menneskeblod og dermed egentlig forspilt livet sitt og retten til det hellige landet. Men fordi han ikke hadde gjort det med vilje, og fordi han selv sørget over

det han hadde gjort, sto det et tilfluktssted åpent for ham. Denne ordningen vitner om Israels Guds nåde og barmhjertighet.

Det skal også vi vite og tenke på: Også synd som er gjort i uvitenhet og uten forsett, er virkelig synd. Ja, også skjult og ukjent synd, også arvesynden, som vi er unnfanget og født i, er skyld for Gud og fortjener straff og fordømmelse. Men nå i Den nye testamente har Gud åpnet den rette tilfluktsbyen, et tilfluktssted for alle syndere og ugjerningsmenn, om deres synd så var blodrød. Den som flykter til Kristus og søker barmhjertighet hos ham, blir slett ikke støtt ut (Joh 6,37).

186. Prestebyene og levittbyene blir utpekt

Jos 21

Til slutt blir de bostedene levittene fikk, regnet opp. Levis stamme var delt i tre ætter: gersjonittene, kahatittene og merarittene. Arons slekt hørte til kahatittene. Arons etterkommere var prestene; alle de andre levittene gjorde tjeneste i helligdommen. Nå skulle hver stamme avstå en del av loddet sitt, til boliger for levittene og til beitemarker for buskapen deres. I alt ble det skilt ut 48 byer, og de ble overlatt til levittene. Det var ikke dermed utelukket at også folk fra de stammene som byene først var gitt til, bodde der.

Av denne lille jordeiendommen kunne levittene riktignok ikke leve. De levde mest av Israels offer, førstegrøde og tiende. Fra begynnelsen av var det lov i Guds rike at de som tok vare på gudstjenesten, skulle underholdes og forsørges av Guds menighet og få bolig, mat og det de trengte til livets opphold. Seks av levittbyene var samtidig tilfluktsbyer. Prestene fikk de byene som Judas, Benjamins og Simeons stamme hadde avstått, altså de byene som lå nærmest Jerusalem, der helligdommen senere skulle reises.

Til sist blir det sagt at Israel nå bodde i det lovede landet og hadde ro for alle fiender rundt om. De kanaaneerne som ennå var igjen, var så svake og maktesløse at de ikke kunne gjøre israelittene noe eller forstyrre dem i å eie og nyte arven sin i fred.

Ikke noe slo feil av alt det gode Herren hadde talt til Israel (Jos 21,45). Landet ga sin grøde og viste seg å være et land som flyter med melk og honning. Men dette var riktignok ennå ikke det fullkomne. Fullkommen hvile, fred og trygghet, varige og evige goder og gleder er gjemt for Guds folk i den kommende verden (Hebr 4).

187. De to og en halv stammene øst for Jordan vender hjem

Jos 22,1–9

Da Josva hadde ført Israel til ro og gitt alle stammene sin arv, lot han rubenittene, gadittene og den halve Manasses stamme dra hjem til landet på den andre siden av Jordan. Han velsignet dem og roste dem fordi de hadde holdt Herrens bud og trofast stått bi brødrene sine i kampen. Samtidig formante han dem til å holde flittig fast ved å gjøre etter Herrens bud og lov.

Også de som har fått troen og lydigheten sin prøvd, trenger stadig å bli formant til å holde ut i lydigheten. For menneskets hjerte er ustadig. En slik formaning til lydighet er et middel i Herrens hånd til å holde hans egne i lydigheten. Det viktigste av alt er, som Josva sier her, at en elsker Herren sin Gud og holder seg til ham av hele sitt hjerte og av hele sin sjel. Kjærligheten til Gud viser seg så i at en tjener ham, vandrer på hans veier og holder hans bud.

Josva minnet også dem som dro hjem, om at de ikke dro tomhendte, men tok med seg store rikdommer, byttet fra fiendene. Det skulle de dele med brødrene sine som var blitt hjemme. Det er sannelig ikke forgjeves at en tjener Herren rett og ikke skyr arbeid, strev og kamp i hans tjeneste. Det lønner Herren sine i tid og evighet.

188. Et alter blir bygd ved Jordan

Jos 22,10–32

På veien hjem bygde de to og en halv stammene et stort alter ved grensen til Kanaan, i landet ved Jordan. Da de ti stammene hørte det, samlet de seg i Sjilo og rustet ut en hær for å gå til strid mot brødrene sine. De mente at alteret skulle være et offersted. Det ville ha vært mot loven og et frafall fra den levende Gud. Loven forbød all ofring utenfor tabernaklet (3 Mos 17,8 ff.).

Men før de begynte kampen, sendte de Pinehas, sønn av ypperstepresten Eleasar, og ti høvdinger av sted. De dro til Gilead, øst for Jordan, og refset brødrene sine for det de trodde var frafall. De minnet dem om de straffedommene Israel ennå hadde friskt i minne: hvordan en stor plage var kommet over Herrens menighet fordi

mange av dem hadde holdt seg til Ba'al-Peor, og hvordan Guds vrede var blitt opptent mot hele folket for Akans synds skyld.

Men rubenittene, gadittene og den halve Manasses stamme vitnet at det aldri hadde falt dem inn å ofre på dette alteret og vende seg bort fra Herren. Alteret skulle bare være et vitne mellom dem og brødrene deres.

Israelittene i selve Kanaan kunne kanskje senere si til barna sine at de som bodde på den andre siden av Jordan, ikke hadde noen del i Herren og Herrens helligdom, og nekte dem å ta del i gudstjenesten. Da skulle alteret som de to og en halv stammene hadde bygd, være et minnesmerke og et bevis for etterkommerne på at stammene på den andre siden av Jordan tjente den samme Gud som stammene på denne siden.

Begge parter var altså nidkjære for Herrens ære. Sammen var de opptatt av at bare den rette gudstjenesten og Herrens frykt skulle bli bevart i Israel. Da de ti stammene hørte denne talen fra brødrene sine, gledet de seg og lovet Israels Gud, og de lot være å gå til strid. Ja, hele Israel mente det den gang oppriktig med sin Gud.

Dette er det rette sinnelaget, det som behager Gud: at en er nidkjær for Gud, for Guds ord og sannhet og for den rette gudstjenesten, og da ikke tar hensyn til venn og bror; at en tenker på at det ikke må skje noe som mishager Herren; at en gleder seg når også andre tjener Herren av hjertet; og at en har omsorg for at også barn og barnebarn skal bli stående i Herrens frykt.

Videre lærer vi av dette at det lett kan oppstå skinn og mistanke om at en bror farer med onde ting, selv om han er helt uskyldig. Det finnes nå en gang tvetydige ting, som en kan tyde til det verste, men også til det beste. Da er den rette broderlige måten at en ikke farer fram med det samme, men først ser godt etter og prøver saken og snakker med broren. Og til slutt takker en Gud når det viser seg at en tok feil, og at broren mente det oppriktig.

189. Josva formaner Israels stammer til troskap mot Herren

Jos 23

Da Josva hadde fullført sitt verk i Israel, kalte han sammen folkets høvdinger og eldste. Han minnet dem, og gjennom dem hele folket,

om Guds store velgjerninger: at Gud hadde drevet ut kanaaneerne for dem og gitt dem ro for alle fiendene deres, at han hadde gitt dem det gode landet i eie og oppfylt alle sine løfter. Han forsikret dem om at Herren fortsatt skulle stride for dem og drive ut de kanaaneerne som var igjen.

Slik skal også vi alltid komme Guds velgjerninger i hu. Gud har fridd oss ut fra fiendene våre, både de synlige og de usynlige. Han har gjort i stand for oss en herlig arv, bedre enn den Israel hadde, og den eier vi alt i tro og håp. Og vi skal være visse på at Gud fortsatt vil stride for oss og gi oss seier også i den siste kampen og striden.

Samtidig formante Josva Israels barn til troskap og trofasthet. De skulle fortsatt elske Herren sin Gud, holde seg til hans bud i alle ting og ikke vike av fra dem, verken til høyre eller til venstre. De skulle vokte sine sjeler med største flid og ikke binde seg til de hedenske kanaaneerne eller gifte seg med dem. Ellers ville de bli forført av dem til avgudsdyrkelse og til straff til slutt bli drevet ut av det gode landet igjen.

En slik formaning og advarsel gjelder også oss. Gud formaner oss i sitt ord med alt alvor til å holde oss til ham og bli ham tro, til å vandre etter hans ord og bud, til å vokte våre sjeler, til ikke å tjene denne verdens avguder og heller ikke å bli venner med denne verdens barn. Ellers mister vi arven og fører vrede og forbannelse over oss i stedet for velsignelse.

190. Landsmøtet i Sikem

Jos 24,1–18

Videre blir det fortalt hva Josva talte om med Israels eldste og overhoder, som var samlet om ham i Sikem. Han minner folket enda en gang om alle Guds store gjerninger og velgjerninger til nå: hvordan Gud alt hadde forbarmet seg over fedrene, hvordan han hadde ført Abraham ut fra hans avguderiske slekt og inn i Kanaans land, og hvordan han hadde forløst Abrahams ætt, som var blitt stor i Egypt, ut av Egypt med veldige tegn og under.

Han hadde ført dem gjennom ørkenen, vernet dem mot Bileams forbannelse, brakt dem inn i løftets land og utryddet Kanaans folk foran dem. Alt dette var bare nåde. Israel eide nå et land det ikke selv

hadde dyrket, byer det ikke selv hadde bygd, vingårder og oljetrær det ikke selv hadde plantet.

Vi kristne har nå i den nye pakt sett og opplevd enda større ting. Gud har revet oss ut av hedenskapet, fridd oss ut av mørkets makt og satt oss over i riket til sin elskede Sønn, Jesus Kristus, og han har gjort i stand for oss en arv i himmelen. Han har styrt våre føtter inn på fredens vei og til nå vernet og bevart oss på den rette veien.

Og alt dette av bare guddommelig nåde og barmhjertighet. Vi har ikke fortjent det og har heller ikke gjort noe til det. Derfor skal vi aldri glemme hvilke store og gode ting Herren har gjort mot oss.

Enda en gang oppfordrer Josva folket til å la alle fremmede guder fare og tjene Herren trofast og oppriktig. De kan selv velge hvem de vil tjene, hedningenes avguder eller den levende Gud. For sin del erklærer Josva at han og hans hus vil tjene Herren. Og folket ga ham rett og lovet Gud på ny tjeneste og lydighet.

Til det er også vi forpliktet ved Guds nåde og velgjerninger. Den som rett har skjønt hva Herren har gjort mot ham, sier med Josva: «Men jeg og mitt hus, vi vil tjene Herren» (Jos 24,15). Han sier med Israel: «Vi vil aldri tenke på å forlate Herren for å dyrke fremmede guder!» «Også vi vil tjene Herren, for han er vår Gud» (Jos 24,16.18).

191. Pakten blir fornyet. Josva dør

Jos 24,19–33

Da Israels barn hadde lovt Gud troskap og lydighet, sa Josva til dem: «Dere vil ikke makte å tjene Herren» (Jos 24,19), det vil si: ikke av egen evne, men bare med Guds hjelp. Han ber dem tenke på at når de vil tjene Herren, må de også vende hjertet bort fra alle fremmede guder og rette det mot Herren alene, Israels Gud. Og holder de ikke det de har lovt, da vil Gud, den hellige Gud, vende seg og plage dem og gjøre ende på dem, etter at han først har gjort vel mot dem.

Ja, det er en stor og alvorlig ting å tjene Herren. Det krever hele hjertet. Det makter ikke noe menneske av egen fornuft og kraft, men bare i kraft av Guds nåde. Og ve dem som først lover Gud troskap og lydighet og så bryter dette løftet.

Folket holdt fast ved det de hadde satt seg fore, og sa: «Herren vår Gud vil vi tjene, og hans ord vil vi lyde» (Jos 24,24). Så fornyet Josva pakten mellom Gud og Israel. Under en eik ved Sikem, på et helliget

sted, reiste han en stor stein som minnesmerke om pakten. Han skrev også alt dette i en bok, slik han nok også tidligere hadde skrevet ned alle de store gjerningene Gud hadde gjort gjennom ham. Dette skriftet, nettopp denne Josvas bok, ble føyd til Guds lovbok, de fem Mosebøkene.

Kort etter dette store møtet i Sikem døde Josva, Nuns sønn, Herrens tjener, 110 år gammel. Han ble gravlagt på sin arvedel, i Timnat-Serah i Efra'im-fjellene. Israels folk får det vitnesbyrd at det tjente Herren så lenge Josva levde, og så lenge de eldste levde som hadde sett de store gjerningene Gud hadde gjort gjennom Josva. Det er velsignede tider, slike en av og til også finner i den kristne kirkes historie, når Guds ord, troen og Herrens frykt har herredømmet.

Til slutt blir det også fortalt at Israels barn gravla Josefs ben, som de hadde ført med seg fra Egypt, i Sikem, på jordstykket Jakob en gang hadde kjøpt. Og ypperstepresten Eleasar, som hadde stått ved Josvas side da han ledet folket, døde også og ble gravlagt i Gibea i Efra'im-fjellene. De rettferdige går inn til fred og hviler på sine leier (Jes 57,2).

192. Judas stamme fører Herrens kriger

Dom 1,1–16

Dommerboken omfatter et tidsrom på omkring 350 år, fra Josvas død til Samuels dager. Den handler om de dommerne Gud i denne tiden kalte til å lede Israels folk. Det er svært sannsynlig, slik en gammel jødisk overlevering sier, at Samuel skrev denne boken. Han var jo en stor profet for Herren.

Etter Josvas død gjorde Israels barn seg klar til å gå til krig mot de kanaaneerne som var igjen, og utrydde dem. Gjennom ypperstepresten urim og tummim spurte de Herren hvem som skulle lede i denne krigen. Svaret lød på Juda. Judas stamme var jo bestemt til å herske i Israel. Det er rett og prisverdig at en rådfører seg med Gud i alle viktige ting, veier dem i bønn og søker og gransker i Guds ord hva som er Guds gode vilje.

Juda tok nå opp kampen på ny, og det sammen med Simeon, som hadde sin arvedel innenfor Judas grenser. I et stort slag seiret Judas barn over kanaaneerkongen Adoni-Besek og hogg av ham tommelfingrene og stortærne. Den beseirede kongen så i dette en rettferdig gjengjeldelse fra Gud. For slik hadde han selv gjort med sytti kanaa-

neiske konger. Slik gjengjelder Gud alt nå i tiden, på mange måter. Overalt i folkenes og i enkeltmenneskers historie kan en se spor av Guds rettferdige dom. Og ofte straffer Gud synderne med nettopp det de har syndet med.

Siden inntok Judas barn Jerusalem, som de riktignok senere mistet igjen. Og de slo med sverdets egg de kanaaneerne som ennå var igjen i Juda-fjellene, i lavlandet og i sør. Det blir enda en gang nevnt at også Kaleb kjempet trofast og ga datteren sin, Aksa, en dobbel arvedel. De som kjemper etter Guds vilje og ikke blir trette, vinner den ene seieren etter den andre.

Videre blir det fortalt at kenittene fikk bosted sør i Juda. De var en del av midianittenes folk ved Sinai og hadde under ledelse av Hobab, Moses' svoger, dratt med Israel gjennom ørkenen opp til Kanaan. Alle de hedningene som slutter seg til Guds folk, skal også få arv med Guds folk. Den som forlater sin slekt, fornekter verden og tar del i Guds folks vanære, lidelser og kamper, skal en gang også få del i Guds barns herlige arv.

193. Kampen mot kanaaneerne fortsetter

Dom 1,17–33

Da Israel ved Josva hadde fått sin arv, var det Herrens vilje at folket skulle utrydde de kanaaneerne som ennå var igjen her og der i landet, i sine gamle byer. Juda fulgte denne befalingen fra Gud og ble sterkere i kampen. Herren var med Juda, så stammen også inntok noen av filistrenes hovedbyer. Også Josef tok et godt tilløp og vant Betel. Men så slakket Josef av, og slik ble alle de andre stammene lunkne i kampen. De sparte kanaaneerne og gjorde dem bare skattskyldige. Følgen var at fiendene mange steder løftet hodet igjen og trengte israelittene hardt, slik amorittene gjorde.

Det er også Guds vilje for folket i den nye pakt: Vi skal våke, be, stride og kjempe og ikke bli trette. Vi er forløst fra alle våre fienders hånd, fra synd, verden, død og djevel. Den himmelske arven er gjort sikker for oss; vi eier den alt i tro og håp. Likevel lever vi ennå i denne onde verden, og verden og djevelen prøver dag og natt å rane fra oss igjen den edle skatten som er betrodd oss. Derfor må vi holde ut og løpe i den kampen vi har foran oss (Hebr 12,1).

Den som kjemper redelig, blir sterkere i kampen. Herren er med ham og holder ham fast i sitt ord og i troen, så han vinner også i den siste striden og beholder seieren. Men mange av dem som først løp godt, går tilbake igjen. De blir trege, sikre, lunkne og slappe, gir fiendene rom og forliker seg med verden. Slik står de i fare for til slutt å miste igjen alt det de har vunnet.

194. Herrens engel i Bokim

Dom 2

I de dager da Israels barn hadde slakket av med å drive ut kanaaneerne, kom Herrens engel fra Gilgal opp til Bokim. Det var den engelen som er av samme vesen som Gud, Guds Sønn, han som hadde ført Israel opp fra Egypt og inn i løftets land. Han kom fra Gilgal. Der, rett overfor Jeriko, hadde han åpenbart seg for Josva som høvdingen over Herrens hær før landet ble inntatt, og lovt Israels hær seier over alle fiendene. Dette løftet hadde han trofast oppfylt.

Nå viste han seg igjen i synlig skikkelse og talte med Israels barn. Han refset dem fordi de hadde brutt hans pakt og ikke lydt hans røst. De hadde nemlig sluttet pakt med Kanaans innbyggere. Det vil Herren gjengjelde dem ved at han fra nå av ikke lenger driver kanaaneerne ut for dem. Kanaaneerne skal bli til brodder i sidene på dem og trenge dem hardt, og de skal bli til en snare (Dom 2,3).

Herren vil prøve Israel ved kanaaneerne, om folket blir på Herrens vei. Da Israels barn hørte dette, gråt de høyt; derfor ble stedet kalt Bokim. De omvendte seg og ofret til Herren.

Nå i den nye pakt er det den tyngste skyld når kristne forakter velgjerningene til Kristus, sin Forløser, og blir venner med den verden som er fiendtlig mot Kristus. Det straffer Herren ved at han overgir de troløse i fiendenes hånd og i verdens fristelse. Er det kommet så langt med en kristen, er det på høy tid at han vender om og med gråt roper til sin Frelser om barmhjertighet.

Så blir det med korte trekk beskrevet hvordan det gikk i dommertiden. Etter at Josva og de eldste var døde, de som selv hadde sett Herrens store gjerninger, vokste det opp en annen slekt, som ikke kjente Herren (Dom 2,10). Israels barn gjorde det som var ondt i Herrens øyne. De dyrket avgudene til de kanaaneiske folkene, Ba'al, solguden, og Astarte, månegudinnen eller stjernegudinnen.

Så ble Herrens vrede opptent mot dem, og han ga dem i fiendenes hånd. I nøden ropte de til Herren, og Herren reiste opp dommere for dem, og de berget dem ut av fiendenes hånd. Men snart vendte de seg bort igjen og gjorde det enda verre enn fedrene sine.

I hundrevis av år gjentok denne vekslingen seg stadig: ulydighet, straff, omvendelse, redning, så igjen frafall, og så videre. En liknende veksling ser vi i den kristne kirkes historie og hos mange enkelte kristne. Menneskets hjerte er ustadig og glemmer svært fort Guds velgjerninger. Men Gud er meget tålmodig og blir ikke trett av å hjelpe dem som roper til ham i nøden. Til sist tar riktignok Guds tålmodighet slutt, når mennesket slett ikke vil slippe sitt hardnakkede vesen.

195. Dommerne Otniel, Ehud og Sjamgar

Dom 3

Her blir først de kanaaneiske folkene regnet opp som Herren lot bli igjen for å prøve Israel ved dem. Det var særlig filistrene og fønikerne. Og så blir de tre første dommernes heltedåder fortalt.

Israels barn tok kanaaneernes døtre til hustruer og dyrket hedningenes avguder, Ba'al og Astarte-bildene. Astarte-bildene var trestolper som ble reist til ære for Astarte. Da solgte Herren dem i hendene på Kusjan-Risatajim, kongen i Mesopotamia. Men da de ydmyket seg for ham, reiste han opp en frelser for dem, Otniel av Judas stamme. Han dømte Israel, det vil si: Han skaffet Israel rett mot fiendene, og Herren ga kongen i Mesopotamia i hans hånd.

Men Israels barn fortsatte å gjøre det som var ondt i Herrens øyne. Så gjorde Herren Eglon, moabittenes konge, sterk mot dem, så de måtte tjene ham i 18 år.

I nøden ropte de igjen til Herren, og Herren reiste opp Ehud av Benjamins stamme til frelser for dem. Han drepte moabittenes konge med list. Da han kom med Israels skatt til ham, stakk han ham i hemmelighet ned med et sverd som han hadde skjult under kappen. Det gjorde han på Herrens befaling. Han hadde, som han selv sier, et ord fra Gud til Eglon (Dom 3,20). Nå hadde Israel ro i 80 år. Den tredje dommeren var Sjamgar, som slo seks hundre filistre i hjel med en oksedriverstav.

I alt dette ser vi Herrens rettferdighet og godhet. Gud straffer synd og urett også hos sitt folk. Det er riktignok først og fremst en sunn tukt. Herren vil at de frafalne skal innse det og omvende seg. Og straks han ser bare en liten gnist av omvendelse og bedring, så snart de stakkarene bare roper til ham, ynkes han over deres nød og sender hjelp og redning. Men altfor lett og fort glemmer de som er berget, sin redningsmann og den som forbarmet seg over dem.

196. Debora og Barak

Dom 4

Her blir det fortalt om to kvinners heltedåder. Den ene var Debora av Efra'ims stamme, som Gud hadde kalt til dommer. Israel var den gang for sin ulydighets skyld igjen trellbundet, nå under kanaaneerkongen Jabin, som hadde makten i og omkring Hasor, nord i landet. Jabin hadde en veldig hærmakt med 900 jernvogner under hærføreren Sisera. Da mistet heltene i Israel motet. Men Debora var modig og sterk i Herren. Hun kalte sin egen stamme Efra'im og stammene Sebulon og Naftali til kamp og dro sammen med Barak mot Siseras hær.

Gud slo fiendehæren med forvirring, så den falt for Israels barns sverd. Sisera sprang ned av vognen og flyktet til fots for Barak. Og nå fullførte Jael Deboras verk. Hun var hustru til en kenitt og hørte altså til det hedningfolket som var venner av Israel og bodde blant israelittene. Hun lokket den flyktende Sisera inn i teltet sitt, og mens han sov, slo hun en nagle gjennom hodet hans, så han døde. Så viste hun Barak den mannen han lette etter.

Det var ikke noe snikmord, ingen synd, men en troens gjerning som behaget Gud. Det står uttrykkelig at Herren hadde overgitt Sisera i en kvinnes hånd (Dom 4,9). Det var Guds vilje at disse kanaaneerne skulle utryddes, og Israel skulle fullbyrde Guds straffedom over dem. Da var det ingen forskjell om fiendene ble utryddet med makt eller med list. Til slutt i denne heltefortellingen blir det enda en gang framhevet at Herren på denne måten ydmyket Jabin, kanaaneerkongen.

Debora og Jael er to lysende eksempler på tro. Troen viser sin kraft også i svake redskaper, for den hviler ikke på menneskers kraft, men på Guds kraft. Den troen som bare har Gud, Guds ord og løfte for øye, frykter verken verden eller djevelen. Troen tar glad og frimodig opp

den kampen Gud har satt den til. Troen er den seier som har seiret over verden (1 Joh 5,4). Bare at våpnene i vår krigføring nå i Den nye testamente utelukkende er åndelige våpen (2 Kor 10,4).

197. Deboras seierssang

Dom 5

Dette er Deboras sang. Debora priser Israels Gud, som alt ved Sinai åpenbarte sin herlighet for Israel, og som siden mange ganger, og nettopp nå igjen, har herliggjort seg på sitt folk. Hun minnes den dype vanære og fornedrelse Israel var i før hun sto fram som dommer, og så den store seieren Gud har gitt folket ved henne og Barak, ved noen få ringe mennesker.

Hun roser de stammene som var villige til å føre Herrens krig, som Efra'im, Benjamin, Sebulon og Naftali. Slike modige stridsmenn, som villig stiller seg til kamp når Herren kaller dem, fortjener ros og anerkjennelse. Hun refser de stammene som ikke dro med, som Asjer, Ruben, Gad og Manasse. Det er en lei ting når en blir sittende stille mens Herren kaller sine til kamp.

Hun velsigner Jael for hennes heltedåd, at hun drepte Sisera. Siseras mor, som ventet å se sønnen komme hjem som seierherre, ventet forgjeves på ham.

Og dette er læren i denne store historien: «Slik må alle dine fiender omkomme, Herre! Men de som elsker ham, skal være som solen når den går fram i sin kraft!» (Dom 5,31)[1]. Det har gang på gang slått til i Guds folks historie. Og slik skal Guds veier ende.

198. Gideon blir kalt

Dom 6,1–18

Israel falt igjen fra Herren, og Herren ga dem i midianittenes hånd. De var etterkommere av Abraham og Ketura, en arabisk folkestamme. Midianittene og deres forbundsfeller, amalekittene, herjet landet. De ranet all buskapen fra israelittene og ødela markens grøde. Israelittene måtte krype i skjul i huler og fjellkløfter. Men i nøden ropte de til Herren.

[1] NB: «Måtte alle dine fiender omkomme slik, Herre! Måtte de som elsker ham, være som solen …». Stöckhardt følger Luthers ordlyd, som han bygger på.

Gud lar ikke ulydighet bli ustraffet, heller ikke hos sine barn. Og når han straffer og legger et tungt kors på dem, vil han at de ulydige barna skal vende seg til ham igjen, påkalle ham og rope til ham.

Gud hørte folkets rop og sendte først en profet. Han stilte Israel deres tunge synd for øye: Enda Gud hadde gjort så store ting mot dem, ført dem ut av Egypt og gitt Kanaans folk i deres hånd, hadde de ikke lydt hans røst. Israel hørte stille på refselsestalen og lot seg refse. Gud sender ennå i dag sitt ord og overbeviser ved ordet de ulydige og utakknemlige barna om deres skyld. Og salige er de som villig tar imot ordets refselse og ydmyker seg av hjertet for Gud!

Og nå reiste Gud opp for sitt folk en ny hjelper og redningsmann, Gideon, sønn av Joasj. Herrens engel, Guds Sønn, åpenbarte seg for Gideon i synlig skikkelse. Han viste seg for ham mens han tresket hvete i farens vinpresse. Han hilste ham som en veldig stridsmann og ga ham i oppdrag å frelse Israel av midianittenes hånd «i denne din kraft» (Dom 6,14)[2], det vil si i den kraften han, Herrens engel, med dette ga Gideon.

Gideon hadde ingen tro på sin egen kraft. Hans ætt var den ringeste i Manasses stamme, og han var den minste i farens hus, i sin familie. Herren gjentok løftet sitt. Han vil være med ham, så han skal slå midianittene som om de var én mann (Dom 6,16).

Ja, Gud er barmhjertig. Han vil berge sine, de som roper til ham, ut av all deres nød og angst. Og nettopp Guds Sønn er en barmhjertig hjelper og redningsmann. Han har også makt til å hjelpe og vil gi nettopp de svake og motløse sin kraft og evne. Med vår egen makt er ingenting gjort. Men alt makter vi i ham som gjør oss sterke (Fil 4,13).

199. Gideons kall blir stadfestet ved flere tegn

Dom 6,19–40

Herrens engel stadfestet det løftet han hadde gitt Gideon, ved et tegn. Gideon slaktet et kje for ham, og Herrens engel rørte ved det med staven sin. Straks kom det ild ut av klippen og fortærte kjøttet. Det var et bevis på Guds Sønns allmakt, men samtidig også et bevis på hans nåde. Han tok nådig imot Gideons offer. Nå skjønte Gideon for alvor at det var Herrens engel, Herren selv, som talte med ham. Og nå trodde han fast på løftet hans, at Herren skulle være med ham og

[2] NB: «Gå av sted, så sterk som du er, så skal du frelse Israel av midianittenes hånd!»

frelse Israel ved hans hånd. Han bygde et alter for Herren og kalte det «Herren er fred».

Nå i Den nye testamente har Guds Sønn ved tusen andre store tegn bevist at han er Herren, den Allmektige, den nådige og barmhjertige. Desto mer skal vi stole på hans makt og nåde.

På Herrens befaling rev Gideon ned Ba'als alter, som sto i hjembyen hans, og bygde i stedet et alter for Herren og ofret en okse på det. Derfor fikk han navnet Jerubba'al, det vil si: han som strider mot Ba'al. Også Gideons far bekjente seg nå til Israels Gud ved at han tok sønnen sin i vern mot folkene i byen sin, Ofra, som var nidkjære for Ba'al. Slik viste Gideon troen sin i lydighet. Det er Herrens vilje og vilkåret for hans hjelp og bistand at vi legger bort alle falske guder og tjener og lyder Gud alene.

Nå gjorde Gideon seg klar til kamp, i tillit til Herrens bistand og i kraft av Guds Ånd. Han samlet en hær fra Manasse og nabostammene. Før det kom til slag, ba han Herren om enda et tegn. Og Gud nedlot seg og gjorde med ullskinnet det Gideon ba om. Den ene gangen dryppet skinnet av dugg mens jorden rundt var tørr, og den andre gangen var skinnet tørt mens duggen fuktet jorden rundt. Med det viste han at ingen ting er umulig for ham.

Dem som først og fremst tror og lyder ordet, stadfester Gud sitt ord, når det behager ham, gjerne også ved mange slags tegn, for eksempel ved allehånde velgjerninger og underfulle førelser. Gud er rik på godhet. Han nedlater seg til vår svakhet og gjør de svake sterke, modige og frimodige.

200. Gideon seirer over midianittene

Dom 7,1–23

Med glad tillit til Herrens hjelp dro Gideon mot fiendehæren. Men på Guds befaling sendte han underveis hjem den største delen av stridsmennene sine: alle som var engstelige og motløse i hjertet, og alle som hadde knelt ned da de drakk, og altså hadde gjort det riktig makelig for seg. Den som er engstelig og motløs, den som elsker ro og makelighet, duger ikke til kamp. Han duger ikke til arbeidet i Guds rike, for det fører alltid kamp med seg.

På Guds befaling gikk Gideon om natten med tjenestegutten sin ned til midianittenes leir. Der hørte han hva to midianitter fortalte

hverandre. Den ene hadde drømt at et byggbrød kom rullende og veltet midianittenes telter. Det betydde midianittenes nederlag. Slik gjør Gud fiendene til hans folk motløse, og dem som tar opp kampen i tro, gir han alt på forhånd visshet om seier.

Og nå blir Gideons underfulle seier beskrevet. Gideon delte de 300 mennene han hadde igjen, i tre flokker og falt over fiendeleiren fra tre sider. Og det var ikke med sverd, ikke med våpenmakt, men med et stort rop og larm, med krukker som ble knust, med fakkellys og hornlyd at han seiret over midianittene.

I en av profetiene om Kristus Immanuel blir den kommende forløsningen som Messias skal vinne for sitt folk, sammenliknet med Midians dag, med Gideons seier over midianittene (Jes 9,4). Kristi seier, som vi har vår frelse å takke for, ble ikke vunnet med sverd og makt, men ved lidelse, død og nederlag. Og på liknende vis blir alle seire i Kristi rike vunnet. Syndere blir overvunnet og omvendt, gjenstridige blir overbevist og vunnet, ikke med sverd og våpenmakt, men ved lyden og klangen av Guds ord, ved forkynnelsen av evangeliet.

201. Midianittene blir forfulgt videre

Dom 7,23–8,21

Da fiendehæren hadde flyktet, vendte stridsmennene fra stammene Naftali, Asjer og Manasse, som Gideon hadde sendt hjem, tilbake og jaget etter midianittene. Også mennene fra Efra'im fulgte Gideons kall og stengte overgangen over Jordan for dem som flyktet. De slo mange tusen i hjel og tok også to av midianittenes fyrster, Oreb og Se'eb, til fange og drepte dem. Så satte Gideon med sine 300 mann etter dem som hadde sluppet unna, i landet øst for Jordan. Han tok midianittenes to konger, Sebah og Salmunna, til fange og drepte dem med egen hånd. Det hadde de rikelig fortjent, for de hadde grusomt myrdet Gideons brødre.

Gud er stor, alvorlig og underfull i sine dommer. Når Guds folks fiender en gang får sin siste lønn utbetalt, da skal hele verden undre seg og forferdes.

Men Gideon tuktet også høvdingene i de to israelittiske byene Sukkot og Pnuel i landet øst for Jordan. De hadde nektet de trette stridsmennene enhver forfriskning, ja, selv det brødet de ba om, og de

hadde hånet Gideon og hans tapre flokk. De eldste i den ene byen lot han piske med ørkentorner og tistler, slik han hadde truet dem med, og dem i den andre byen lot han drepe. Slik skal det en gang også gå en rettferdig dom over de troløse kristne som ikke bare skyr kampen, men også spotter den lille flokken av tapre kristne og hindrer og holder den tilbake i dens løp og kamp.

202. Gideons øvrige gjerninger

Dom 8,22–35

Her blir det fortalt noe mer fra Gideons senere liv. Først noe prisverdig. Israel ville gjøre Gideon til konge. De ville innstifte et arvelig kongedømme som skulle være knyttet til Gideons hus. Det var et urent ønske. Israel ville ha anselige, mektige konger og herskere som hedningene og ikke nøye seg med at Gud var konge.

Gideon, den stridbare Guds helt, avviste denne æren. Han vitnet for Israels barn at Herren alene skulle være og bli Herre og konge, og ham skulle de tjene. Slik har alle de store gudsmennene som Gud har brukt til å gjøre store velgjerninger mot sitt folk, avvist all ære og gitt Gud alene æren.

Men for en annen fristelse falt Gideon. Han lot folket gi seg alle gullringene og smykkene de hadde tatt som bytte, og laget av dem en efod, en ypperstepresterlig skulderkappe. Samtidig laget han et brystskjold med tolv edelsteiner og med yppersteprestens urim og tummim. Slik gjorde Gideon seg selv til ypperstepresterlig og ville gjennom efoden kunngjøre Guds ord og vilje for folket sitt.

Trolig var den ypperstepresten av Arons ætt som var i embetet den gang, svært ubetydelig og gjorde ikke det embetet krevde. Og Israel gikk nå til Gideon i stedet for til Herrens helligdom og hentet råd og veiledning hos ham.

Det var en alvorlig villfarelse og synd. Selv om Gideon kanskje hadde en god hensikt med det, reiste han likevel med dette en falsk gudstjeneste. Ypperstepresteembetet var ved Guds ord og lov bundet til Arons hus. Det står at Israel drev hor med efoden. Ved å anerkjenne og ære Gideon som ypperstepresterlig vendte folket seg bort fra Gud og den rette gudstjenesten.

En liknende villfarelse og skyld var det når kristne fyrster og makthavere tilranet seg prestelige rettigheter og fullmakter, ga lover om

tro og gudstjeneste og tok seg til å styre kirken. All sammenblanding av verdslig og åndelig styre er av det onde. All selvvalgt fromhet og all selvlaget gudsdyrkelse er en styggedom for Gud.

Det blir også nevnt at Israel nå hadde ro i førti år. Og Gideons barn blir omtalt, særlig Abimelek, sønnen til en medhustru av Gideon, han som siden gjorde seg bemerket. Etter Gideons død dyrket Israel igjen Ba'al. Folket glemte sin Gud og viste heller ikke barmhjertighet mot Gideons hus, som det hadde så mye å takke for. Så ustadig og utakknemlig er menneskets hjerte. Også store velgjørere, som Gud har brukt til å gjøre mye godt mot sitt folk, og som folk først ville løfte til himmelen, blir svært fort glemt.

203. Abimelek gjør seg til hersker

Dom 9,1–21

Her blir det fortalt en svært mørk historie fra dommertiden, en som vitner om det dype forfallet i Israels folk. Abimelek, den sønnen Gideon hadde fått med en medhustru, gjorde seg til konge i Sikem, morens hjemby. Han samlet løse og lettsindige menn om seg og lønnet dem med penger fra avgudstemplets skatt. Med dem falt han over farens hus i Ofra og drepte alle brødrene sine, unntatt den yngste, Jotam, som hadde gjemt seg. Så hersket han over innbyggerne i Sikem.

Det er en ulykke for et folk, en by, når løse fanter kommer til makten. Det er en tung skjebne og en Guds straff for en kirke, en menighet, når de ugudelige får styret.

Jotam, Gideons sønn, advarte Sikems menn mot den nye herskeren i en lengre tale, som han holdt fra Garisim-fjellet. Han fortalte en fabel om trærne. De ville salve en konge over seg, og da oliventreet, fikentreet og vintreet hadde avslått denne æren, valgte de tornebusken. Og til slutt går det ild ut fra tornebusken og fortærer Libanons sedrer.

Slik hadde Sikems menn gjort ondt mot Gideons hus, han som hadde berget Israel fra midianittene. De hadde slått Gideons sønner i hjel og gjort den uverdige ætlingen Abimelek, denne tornebusken, til konge over seg. Fra denne løse herskeren skal det gå ut ild og ulykke og fortære folkene i Sikem. Og omvendt skal det gå ut ild fra Sikems menn og fortære Abimelek. Denne fabelen inneholder en allmenn sannhet. Opprørernes, tyrannenes og de ugudeliges styre

fører ulykke og ødeleggelse over et folk, en kirke, og får til slutt selv en forferdelig ende.

204. Abimeleks ugjerninger og endelikt

Dom 9,22–57

Jotams profeti begynte snart å gå i oppfyllelse. Abimelek hadde hersket over Israel i tre år, trolig bare over de to stammene Efra'im og Manasse. Da sendte Gud en ond ånd som stiftet splid mellom Abimelek og Sikems menn. Sikems menn la ut folk på lur i fjellene omkring. De plyndret dem som dro forbi, for slik å bringe Abimeleks styre i vanry. På slike venner, som hjelper en til det onde, er det ingen lit.

Så slo en viss Ga'al, Ebeds sønn, seg ned i Sikem en dag. Ved en fest som Sikems innbyggere holdt til ære for Ba'al ved vinhøsten, oppfordret han dem åpent til å reise seg mot Abimelek. Sebul, byens høvding, sendte bud om dette til Abimelek, som var borte den gang.

Abimelek samlet nå en flokk utenfor byen. Han falt over Ga'al og tilhengerne hans da de var gått ut av byporten, og slo dem på flukt. Dagen etter slo han i hjel enda flere av folket som var gått ut av byen. Så inntok han byen, ødela den og strødde salt over den. Med det kunngjorde han at den fra nå av skulle være og bli en saltørken.

De andre mennene i Sikem hadde søkt tilflukt i et tårn, en borg nær Ba'als tempel. Abimelek og mennene hans la trestammer omkring tårnet og satte fyr på dem, og så omkom mennene i tårnet i flammene. Slik ble Sikems menn straffet for den ugjerningen de hadde gjort mot Gideons hus.

Men også Abimelek selv ble snart innhentet av den rettferdige straffen. Da han ville tukte den frafalne byen Tebes og beleiret tårnet der, kastet en kvinne en kvernstein ned på ham. Den knuste hodeskallen hans, og våpenbæreren hans ga ham dødsstøtet.

Slik gjengjelder Gud alt nå i tiden. Alle tiders historie viser eksempler i mengde på Guds hevn og gjengjeldelse. Det er nå en gang Guds måte at han straffer og gjør ende på ugudelige fanter ved andre ugudelige folk og styrter opprørere ved opprørere. Anførerne, som har eggt andre til det onde, går til grunne. Men også de forførte må bøte for at de gikk med på det onde rådet.

205. Israel faller fra igjen og blir straffet

Dom 10

Her blir først to andre dommere nevnt kort: Tola av Issakars stamme, og Ja'ir fra Gilead, landet øst for Jordan. Hans tretti sønner red på eselfoler og opptrådte som fyrster. Etter denne tiden, omkring femti år etter Gideons død, gjorde Israels barn igjen det som var ondt i Herrens øyne, ja, de gjorde det enda verre enn fedrene sine.

Sju hedningfolk blir nevnt, og deres guder tilba Israel. Da ble Herrens vrede opptent mot Israel, og han solgte dem i hendene på filistrene og Ammons barn. Filistrene fra vest og ammonittene fra øst gjorde røvertokt inn i Israels land. Ja visst, Guds vrede og nidkjærhet blir opptent når hans barn vender seg bort fra ham og tjener denne verdens avguder. Han vil ikke gi noen annen sin ære eller avgudene sin pris (Jes 42,8).

I denne tunge nøden ropte Israels barn igjen til Herren. Men Gud avviste først deres bønn. Han svarte ikke folket sitt gjennom en profet som før, men nok på den ordnede måten, gjennom urim og tummim hos ypperstepresten i Sjilo. Han holdt deres tunge misgjerning fram for dem: Gang på gang hadde de dyrket andre guder, enda Gud, Herren, så ofte hadde hjulpet dem ut av fiendenes hånd. Derfor vil han ikke lenger hjelpe dem. De kan rope til gudene sine og se om de hjelper dem.

Når et menneske gang på gang har fått erfare Guds hjelp og bistand og stadig på ny har slått den hen, da lukker Gud til slutt ørene for hans rop og bønner. Mennesket får selv se om de avgudene han har hengt hjertet sitt ved, kan hjelpe ham.

Men også når Herren nekter sin hjelp, har han først og fremst for øye at synderne skal vende om og omvende seg til Gud av hjertet. Og Israel omvendte seg nå virkelig og la bort de fremmede gudene. Da kunne ikke Herren lenger tåle å se på deres nød. Gud er stor og rik på nåde, tålmodighet og barmhjertighet. Hos ham er det mye tilgivelse. Om en også synder gang på gang og faller fra Gud, tar Gud ham alltid imot igjen og hjelper ham ut av all hans nød, bare han omvender seg alvorlig.

206. Jefta blir valgt til dommer i Israel

Dom 11,1–28

Israels barn, særlig innbyggerne i Gilead, landet øst for Jordan, ble trengt hardt av ammonittene. Da de hadde omvendt seg alvorlig, reiste Gud opp for dem en hjelper og dommer, Jefta. Han var sønn av en mann ved navn Gilead fra landet Gilead, og en medhustru hadde født ham. Gileads ektefødte sønner hadde jaget ham ut av farshuset, og de eldste i Gilead hadde ikke straffet denne uretten.

Så samlet Jefta en flokk løse menn om seg, det vil si forarmede menn som hadde mistet eiendom og hjem i krigen. Han kjempet ikke mot gileadittene, brødrene sine, men mot folkets fiender, ammonittene. Det er en edel gjerning når en søker brødrenes beste, også etter at en har lidd bitter urett av dem. En slik kjærlighet til fienden samler glødende kull på hodet til dem som har gjort urett (Rom 12,20).

Slik innså de eldste i Gilead nå sin urett. De så at han var skikket til kamp. Derfor kom de til ham og lovte å gjøre ham til overhode og hersker hvis han ville dra med dem og hjelpe dem å stride mot Ammons barn. Jefta tok imot tilbudet; han tilga og glemte det som var skjedd.

Men Jefta var også rettferdig mot hedningene, ammonittene, som var i slekt med Israel som etterkommere av Lot. Først prøvde han i godhet å få dem til å gi tilbake landet Gilead, som de hadde erobret. Han sendte bud til ammonittenes konge og la fram for ham hvordan Israel, da det dro opp fra Egypt, hadde spart de beslektede folkene, edomittene, moabittene og ammonittene, og bare inntatt kanaaneernes land. Gud selv hadde gitt Israel landet øst for Jordan, kongene Sihons og Ogs rike, i eie.

Israel hadde ikke syndet mot Ammons barn, men ammonittene gjorde urett da de stred mot Israel. Riktignok hadde Gud solgt Israel i ammonittenes hånd. Men de ugudelige gjør urett og synder, også når Gud bruker deres ondskap til sine hensikter og gjør dem til sine redskaper for å tukte sitt folk.

207. Jeftas seier og løfte

Dom 11,29–40

Da ammonittenes konge hadde avvist forliket i godhet, grep Jefta til sverdet. Han dro ut fra Mispa i spissen for stammene Ruben, Gad og halve Manasse, som bodde i Gilead og Basan. Herrens Ånd kom over

ham, og han angrep Ammons barn. Herren ga dem i hans hånd, så de ble slått og ydmyket for Israels barn.

Alle de veldige kampene og seirene til Israels helter var troens gjerninger, som de gjorde i Herrens kraft. Til den kampen vi nå i Den nye testamente er satt til, kampen mot alle synlige og usynlige fiender, trenger vi enda mer Guds Ånds kraft. Med vår egen makt er ingenting gjort.

Før kampen hadde Jefta gitt Herren et løfte: Kom han uskadd hjem igjen, ville han vie til Herren det som gikk ut av huset hans og kom ham i møte, og ofre det som brennoffer. Da han nå etter seieren kom tilbake til Mispa, kom datteren hans, hans eneste barn, ham i møte i spissen for et kor av unge piker, som tok imot seierherren med jublende spill og dans. Enda det gjorde vondt for ham, holdt han løftet sitt.

Fra gammel tid har bibeltolkerne vært uenige om Jeftas løfte og offer. Noen mener at Jefta virkelig slaktet datteren sin. Andre mener at det er tale om et åndelig offer: Jefta viet datteren sin til Herren til en særlig tjeneste i helligdommen og bestemte henne dermed samtidig til å være jomfru for alltid.

Den siste forståelsen strider ikke mot ordlyden i løftet. Også ellers blir det kalt et offer når personer blir helliget, slik som når de førstefødte blir helliget (2 Mos 13,1–2; 4 Mos 18,15). Denne forståelsen svarer til Israels skikk og lov. I Moseloven blir det nevnt løfter som gjaldt personer, og disse personene ble dermed viet til Herren og hans helligdom (3 Mos 27,1 ff.).

Videre må vi legge godt merke til at det blir framhevet i fortellingen at Jeftas datter og venninnene hennes ikke gråt over hennes unge liv, men over hennes jomfrustand. Hun klaget over at hun, som var en uplettet jomfru, ble nektet et hederlig ekteskap. Og beretningen om hvordan løftet ble oppfylt, sier at hun ikke visste av mann. Hun forble altså jomfru hele livet.

Jefta står hele veien fram som en Guds helt etter Guds behag. Men menneskeoffer er en styggedom for Herren, og Guds hellige mennesker har alltid avskydd dem. Nei, Jefta overga datteren sin til tjenesten i helligdommen etter løftet sitt, så hun, som andre kvinner, gjorde tjeneste ved inngangen til tabernaklet (2 Mos 38,8; 1 Sam 2,22).

Av denne historien kan vi lære at det også nå behager Herren når en lover ham noe som tjener til hans ære, og så holder det en har lovt Gud. Det er et offer som behager Gud, for eksempel når foreldre lover og vier sønnene sine til Herrens tjeneste, til det hellige prekenembetet.

208. Jefta kjemper mot efra'imittene

Dom 12

Etter at Jefta i Herrens kraft hadde slått ammonittene, dro efra'imittene opp mot ham til landet øst for Jordan. Efra'im var den mektigste stammen i Israel nest etter Juda. Den viste seg alltid misunnelig når Gud hjalp sitt folk ved andre stammer og vakte opp dommere og frelsere fra andre stammer.

Slik hadde efra'imittene bebreidet Gideon at han ikke hadde kalt dem med til kampen mot midianittene. Nå gjorde de seg klare til å ta hevn over Jefta fordi han hadde dratt ut mot ammonittene uten dem. Og likevel hadde de først ikke fulgt ham da han ba dem om hjelp.

Efra'imittene gjorde seg skyldige i åpent opprør mot Jefta, den dommeren og styreren Gud hadde satt. Det var bitter fiendskap når de skjelte gileadittene, som nettopp hadde vist seg dugelige i kampen, for rømlinger og flyktninger. Jefta gjorde bare det som var rett og hørte til hans embete, da han gikk mot dem med våpenmakt, slo dem og tuktet dem hardt, og også drepte de flyktende ved vadestedet over Jordan.

Han tok ikke livet av noen uskyldig. Før gileadittene brukte sverdet, undersøkte de alltid nøye om den som ville over Jordan, var en efra'imitt eller ikke. Efra'imittene kjente en igjen på at de ikke kunne uttale den hebraiske sj-lyden; de sa for eksempel sibbolet i stedet for sjibbolet.

Slik har Guds menn, de som Gud har satt til førere for sitt folk, til alle tider hatt kamp utad og kamp innad. De må også verge seg mot opprørske brødre som reiser seg mot det embetet Gud har innstiftet. Ja, hele Guds folk må kjempe «med rettferds våpen på høyre og venstre side» (2 Kor 6,7). Bare at våre våpen nå alltid er åndelige (2 Kor 10,4).

Etter Jefta sto tre andre dommere fram: Ibsan fra Betlehem, sebulonitten Elon og Abdon fra Piraton i Efra'im. Disse levde etter fyrsters skikk, og sønnene deres red på eselfoler. De sørget for huset sitt. Ibsan

sendte sine tretti døtre ut av huset, det vil si: Han giftet dem godt bort, og det samme gjorde han med sønnene.

Men disse mennene dømte også virkelig Israel, det vil si: de holdt folket i tukt og lydighet, så folket gikk på rett vei under deres styre. Når de lærerne og førerne som Gud har kalt, bare holder seg nøye til Guds ord i embetet sitt, kan de utrette mye, så også de svake og ubefestede går den rette veien.

209. Samson blir født

Dom 13

Mens israelittene i øst ble trengt av ammonittene, var stammene som bodde ut mot havet, særlig Juda, under filistrenes herredømme. Men slik Gud hadde hjulpet sitt folk mot ammonittene ved Jefta, utså han seg også en mann som skulle frelse Israel fra filistrenes hånd. Det var den sterke helten Samson. Allerede den underfulle unnfangelsen og fødselen hans viste at Gud hadde noe særlig i sinne med ham.

En dag viste Herrens engel seg for hustruen til en mann som hette Manoah. Han var av Dans stamme, som hadde sin arvelodd innenfor Judas område. Herrens engel, som er av samme vesen som Gud, trer fram i historien overalt der det gjelder hjelp og redning. Det er hans særlige verk og embete.

Engelen forkynte for Manoahs hustru, som var ufruktbar, at hun skulle bli med barn og føde en sønn. Sønnen skulle holde seg borte fra all sterk drikk og all uren mat og være en Guds nasireer: Han skulle stå Gud særlig nær og vie hele sitt liv til tjenesten for Gud. Denne sønnen skulle frelse Israel fra filistrenes hånd.

En gang til viste Herrens engel seg, nå for begge ektefellene, og stadfestet det han hadde sagt før. Da Manoah spurte hva han hette, svarte han: «Hvorfor spør du om mitt navn? Det er et underfullt navn!» (Dom 13,18). Hans navn er underfullt. Han er selv et under. Det er Herrens engel, Herren selv. Og likevel steg denne engelen så nådig ned til menneskene her og gikk inn i menneskers vis. Det pekte fram mot det som skulle skje i tidens fylde. Da tiden var fullkommet, ble dette underet først riktig åpenbart: Gud og menneske i én person.

Herrens engel gjorde også et under for øynene på de to ektefellene. Han tente offeret som de hadde båret fram for ham, og for opp til himmelen i flammen, så de kjente ham som Gud og tilba ham. I kraft av

Herrens ord ble Manoahs hustru med barn og fødte en sønn, Samson. I ham var Guds Ånd mektig helt fra ungdommen av.

Samson er tydelig et forbilde på Kristus, den sterke helten. Allerede hans underfulle unnfangelse og fødsel minner om det større underet, unnfangelsen og fødselen til Jesus Kristus. Og Kristus var i et ganske annet mål fylt av Guds Ånd fra barnsben av. Kristus er Guds nasireer i en enestående mening. Marias sønn er forbundet med Gud på det aller nærmeste. Han er Faderens enbårne Sønn, som er i Faderens favn (Joh 1,18). Og han, som er Gud og menneske, er den Frelseren for verden som Gud har bestemt.

Nasireerne i Israel, som Samson, skulle dessuten minne Israels barn om hva som er alle troendes bestemmelse, og det skal de minne oss om også. De troende er Guds nasireere. De står Gud svært nær, Guds Ånd er i dem, og de er kalt til å vie hele sitt liv og alle sine krefter til Gud. Til slutt ser vi av denne fortellingen at Gud alt før fødselen har utsett de mennene han vil bruke til å gjøre sitt folk særlige tjenester, og at han fra barndommen av gjør dem skikket til dette kallet som ligger foran dem.

210. Samson gifter seg med en filisterkvinne

Dom 14

Drevet av Herrens Ånd gikk Samson ned til filisterlandet, som lå like ved. I Timnata så han en av filistrenes døtre, og han ville ha henne til hustru. Han ba foreldrene sine om å gi ham henne til hustru. Det er Guds ordning at foreldrene gifter bort barna sine. Samsons foreldre mente at han heller burde ta seg en hustru fra Israel.

Men det kom fra Herren at Samson ville ha en hustru av filistrene. På den måten fikk han grunn til strid med filistrene og dermed anledning til å hjelpe sitt folk. Guds veier er ofte underlige. Guds gjerninger går ofte, som Luther sier, helt på tvers av det vi venter. Men slike veier og gjerninger tjener Guds folk til frelse.

Da Samson dro ned til Timnata sammen med foreldrene for å forlove seg med denne filisterkvinnen, kom en ung løve brølende mot ham. Han rev den i stykker med bare hendene, slik en river et kje i stykker, og det gjorde han i kraft av Guds Ånd.

Litt senere gikk han samme veien igjen, også da sammen med foreldrene, for å holde bryllup. Da fant han honning i løvens åtsel. Han

spiste av den og styrket seg, og han ga foreldrene sine å spise også. Denne underfulle hendelsen ga ham stoff til gåten som han la fram for filistrene under bryllupsfesten, som varte i sju dager.

Fra gammel tid har en funnet noe forbildelig også i denne fortellingen, og ikke uten grunn. Her er en større gjerning av en som er sterkere, tegnet i forbilde. Kristus, den sterke Gud, har overvunnet den gamle løven, djevelen. Og fra denne seieren strømmer nåde, frelse og liv ut til menneskene.

Filistrene som var innbudt til bryllupet, bedro Samson. De overtalte hustruen hans til å lokke løsningen på gåten ut av ham. Dermed hadde Samson rettferdig grunn til å hevne seg på filistrene. Han gikk og slo i hjel tretti mann av dem, tok festklærne deres og ga dem til dem som hadde sagt ham løsningen på gåten. Også her blir det framhevet at Herrens Ånd kom over ham og drev ham til denne gjerningen. Guds Ånd er en hellig Ånd. Han er nidkjær mot alt ugudelig vesen og driver de troende til kamp mot den avgudsdyrkende verden.

211. Samsons heltegjerninger

Dom 15

Her hører vi om flere heltegjerninger som Samson gjorde for å hjelpe og frelse sitt folk. Han kjempet alene mot Israels fiender, ikke i spissen for en hær, slik de andre dommerne gjorde. I alt dette er han et forbilde på Kristus, den sterke helten av Juda stamme. Han gjennomkjempet harde kamper til gode for sitt folk. Han førte kampen alene, uten at noen hjalp ham, og førte den fram til seier.

Samson skadet filistrene ved en list: Han fanget rever og jaget dem med brennende fakler gjennom åkrene. Senere drepte han de filistrene som hadde brent huset til hustruen hans og hennes far. Det var en rettferdig straff for dem. Men også Samsons svigerfar, som hadde gitt hustruen hans til en annen, hadde fått sin fortjente lønn. De ugudelige, den fiendtlige verden, får nøye gjengjeldt alt det vonde de har gjort mot Guds folk.

Siden oppholdt Samson seg i fjellkløften ved Etam i Juda stamme. Da kom Judas menn, bandt sin redningsmann med rep og overga ham i filistrenes hender. Det var skammelig utakknemlighet. Men Samson tok en edel hevn og hjalp igjen de utakknemlige mennene i Juda mot dem som trengte dem. I kraft av Guds Ånd rev han over repene, tok

en eselkjeve som lå i veien, og slo tusen filistrer i hjel med den. Da han etter kampen var het og svært tørst, ropte han til Herren. Herren åpnet en kløft i klippen, ga ham vann og styrket ham.

Hele denne hendelsen minner om en annen kjent historie. Slik ble Kristus, Israels Frelser, forrådt av sitt eget folk, bundet og overgitt i hedningenes hender. Men i Guds kraft har han brutt alle bånd, også dødens bånd. Han gikk som seierherre ut av den tunge lidelseskampen og frelste dem som hadde overgitt ham til døden. I Herrens og hans Ånds kraft kan også vi rive over alle bånd og rep, trenge igjennom alle hindringer og overvinne den fiendtlige verden. Og Herren selv styrker og kvikker opp sine i den harde kampen som er lagt på dem.

212. Samson faller

Dom 16,1–17

Samson, denne Guds helt, som filistrenes sterke menn ikke kunne stå seg mot, kom til fall ved filisterkvinner. Først innlot han seg med en horkvinne i Gasa. Da filistrene lå på lur etter ham der, løftet han byporten av og satte den ned på toppen av fjellet midt imot Hebron.

Her blir det ikke sagt at Herrens Ånd drev ham til dette. Nå fulgte han ikke lenger Guds Ånds drift, men sin egen vilje. Nå drev han tomt skryt med den kraften som var i ham. Det er begynnelsen på fallet når en troende begynner å gjøre seg noe av sin egen kraft og dyktighet.

Samson ga kjødets lyst videre rom og lot seg fange i garnet til en annen filisterkvinne, Delila. Hun la press på ham for at han skulle røpe for henne hemmeligheten bak sin store kraft. Tre ganger narret han henne. Først bandt Delila ham med friske tarmstrenger, så med nye rep, og deretter festet hun de sju hårflettene hans med en plugg til en vevstol.

Hver gang ropte hun på filistrene, som holdt seg skjult, for at de skulle komme over ham, og hver gang rev han seg løs. Samson hadde skjønt hvor ondt Delila og filistrene mente det. Likevel åpnet han til slutt hjertet sitt for henne og fortalte hva hans store kraft lå i: i håret, som han hadde latt vokse som Guds nasireer.

Det er sørgelig når en troende, en Guds nasireer, får kjærlighet til verden og verdens lyst, blir venn og fortrolig med den gudfiendtlige verden og til slutt røper sin hemmelighet, sin tro, for verden og mister

den. Han vet og ser at verden bare vil ham ondt, og at han ikke har annet enn død og fordervelse å vente fra verden. Likevel lar han seg dåre. Og den som noen få ganger har gitt etter for fristelsen, blir svak og stadig svakere, til han til sist ikke lenger kan stå imot. Han blir syndens trell.

213. Samsons siste hevn

Dom 16,18–31

Samson hadde røpet hemmeligheten sin for Delila. Hun skar av ham håret, og så ble han tvunget og overmannet av filistrene. Kraften hans var veket fra ham. Ja, det står at Herren var veket fra ham. Han hadde brutt troen og troskapen mot Gud. Når en først har trodd og ved troen vært viet og bundet til Gud, og så har fornektet troen sin og mistet den til verden, da er også Den Hellige Ånd veket fra ham. Båndet i samfunnet med Gud er løst. Det er en sørgelig tilstand.

Filistrene stakk ut øynene på Samson og bandt ham med kobberlenker, og i fengselet måtte han male på håndkverna. Det var det tyngste og ringeste slavearbeid. Slik kommer de som har mistet Ånden og troen, ofte også i ytre nød og stor elendighet. De må få erfare hvilken jammer og hjertesorg det fører med seg å forlate Herren, sin Gud.

Men slik trengsel er ment til deres beste. I sin elendighet og sitt fangenskap reiste Samson seg igjen fra fallet og omvendte seg til Gud. Håret begynte å vokse igjen. Guds Ånd tok på ny bolig hos ham. Han fikk likevel en god ende. Han døde mens han påkalte Gud. De som Gud fra begynnelsen har utvalgt for seg og skilt ut til sin tjeneste, reiser han opp igjen når de har falt. Da omvender de seg og ender og dør i troen og når likevel fram til endemålet for sin tro: sjelenes frelse (1 Pet 1,9).

Samson sluttet livet sitt med en veldig heltegjerning. Filistrene holdt en stor offerfest til ære for sin gud Dagon. Filistrenes fyrster, menn og kvinner, omkring tre tusen, var samlet på taket av avgudstempelet. Da lot de Samson hente for at han skulle more dem. Men Samson grep de to midtsøylene i tempelet og brøt dem sammen i Herrens kraft. Hele bygningen styrtet sammen, og alle filistrene ble begravet under ruinene sammen med Samson.

Slik skaffet Samson ved sin død sitt folk enda mer hjelp enn i livet. «De som han drepte i sin død, var flere enn de han hadde drept i sitt liv» (Dom 16,30). Her ved slutten av livet trer han igjen fram som forbilde på Kristus, den sterke helten. Kristus har hjulpet sitt folk nettopp ved sin dype vanære og forakt, ved sin lidelse, sin død og sitt nederlag. Nettopp ved sin død har han vunnet frelse for oss.

214. Mika dyrker et gudebilde

Dom 17

I dommernes tid, særlig i den siste delen av denne tiden, sto det svært ille til i Israel. Det skjedde fryktelige ting. Her blir vi fortalt ett eksempel på det. I Efra'ims stammeområde bodde en mann som hette Mika. Han hadde stjålet en stor sum penger fra moren sin, elleve hundre sekel sølv.

Men moren hadde uttalt forbannelse over tyven. Da ble han grepet av frykt og redsel og ga moren tilbake det han hadde tatt. Hun velsignet ham for det og viet pengene, som hun sa, til Herren. Hun ville bruke dem til å innrette en gudstjeneste. Gjennom sønnen bestilte hun hos en gullsmed et gudebilde av gull for to hundre sekel, trolig et oksebilde, som ble gitt Herrens navn.

Mika bygde et gudshus for dette bildet. Han lot også lage en efod, en prestekjortel, og innrettet en hel gudstjeneste, som ble bekostet med resten av pengene. Først gjorde en av Mikas sønner prestetjeneste, så en levitt av Juda stamme som var kommet dit på en reise, og som Mika holdt tilbake for dette formålet. Mika innbilte seg at Herren hadde lagt det så lykkelig til rette.

En slik selvvalgt gudstjeneste utenfor det stedet Gud hadde bestemt, var en vederstyggelighet for Herren, også om en innrettet den i god mening. Det stedet var den gang tabernaklet i Sjilo. Men den største vederstyggeligheten her var at det ble dyrket et gudebilde i Mikas gudshus, stikk imot Guds uttrykkelige forbud.

Det skal også vi merke oss vel: All falsk gudstjeneste er en vederstyggelighet for Gud. Den er den verste synd. I Guds øyne er den enda verre enn tyveri og andre slike grove laster. Det mishager Herren når et menneske selv finner på en gudstjeneste, for eksempel gir ut sin egen visdom for Guds ord. Men enda verre er det når et menneske

innretter en gudstjeneste som strider direkte mot Guds ord og bud, for eksempel fører inn falsk lære og legger den fram som Guds ord.

215. Danittene drar ut mot Lajisj

Dom 18,1–12

Her blir det fortalt om Dans stamme at en del av den søkte et nytt sted å bo, fordi det ble for trangt for den i stammeområdet. Danittene hadde sin arv midt inne i Juda stamme, ved grensen til filisterlandet. De hadde altså ingen egen arv slik de andre stammene hadde. Først sendte de ut fem speidere som skulle se seg om etter et nytt område. På veien kom disse forbi Mikas hus. De ba den levittiske presten som tok vare på den avgudsdyrkende helligdommen der, om å spørre Herren for dem. Levitten svarte at veien deres var til behag for Herren.

Det var bare innbilning og bedrag. Gud åpenbarte seg ikke for en falsk prest. Han kunngjorde sin vilje bare ved urim og tummim hos den ypperstepresten han selv hadde innsatt. Når en innretter en falsk gudstjeneste og hyller falsk lære og så mener at en har Guds ord, og trøster seg med Guds velsignelse og hjelp, da er det bare innbilning, ja, et bedrag av Satan.

Speiderne dro så videre og fant byen Lajisj i nord. Innbyggerne i denne byen var et fredelig handelsfolk, som sidonierne eller føni-kerne. Men byen Sidon lå langt borte, og innbyggerne i Lajisj hadde ellers ikke noe med andre mennesker å gjøre. De hadde altså ingen nære venner og forbundsfeller som de kunne vente hjelp fra i en kamp. Dette fortalte speiderne til stammefellene sine. Så dro seks hundre væpnede menn fra Dan ut og slo først leir ved Kirjat-Jearim i Juda stamme.

Det var et selvisk foretakende som mishaget Gud. Dan hadde sin lodd i Juda. Men stammen var redd for kampen mot kanaaneerne, som ennå ikke alle var utryddet, og ville heller overfalle denne fredelige byen. Alle selvvalgte veier og gjerninger mishager Gud. Et menneske skal arbeide redelig på sin plass, i det kall og den stand som Gud har gitt ham, og ikke sky strev og kamp. Til det har Gud lovet nåde og velsignelse.

216. Bildedyrkelsen blir flyttet til Dan

Dom 18,13–31

Danittene dro fra Juda over Efra'im-fjellet, og også de kom forbi Mikas hus. De tok med seg helligdommen hans, gudebildet og efoden, og levitten også. Mika og innbyggerne i byen hans satte etter dem og krevde avguden tilbake, men måtte dra tomhendt hjem igjen. De våget likevel ikke å ta opp kampen med de væpnede mennene. Slik ble de snytt for helligdommen sin. Alle som tilber en avgud, er bedratte mennesker. En avgud kan ingen stole på. Løgn og falsk lære holder ikke stand. De som henger ved den, blir til skamme.

Danittene overfalt nå den fredelige byen Lajisj, som ingen kom til hjelp. De drepte alt levende, brente byen ned og bygde den så opp igjen og kalte den Dan etter sin stamfar. Det var ikke annet enn ran, mord og vold. Når et menneske først har satt Guds ord og Herrens frykt ut av syne, har han mistet alt feste. Da blir han vill, rå og grusom og gjør uten blygsel det hans onde hjerte lyster.

I denne byen sin, Dan, satte danittene opp Mikas gudebilde og innrettet en gudstjeneste til ære for det. Jonatan – det var navnet på levitten fra Juda stamme – og sønnene hans gjorde prestetjeneste der. Denne falske gudstjenesten holdt seg lenge, så lenge Guds hus, tabernaklet, var i Sjilo, det vil si fram til Sauls dager.

Av dette ser vi at avgudsdyrkelse og falsk lære lett finner etterfølgere og tilhengere og er vanskelig å rydde ut igjen. Den som innretter en falsk gudstjeneste og fører inn falsk lære, bedrar og forderver ikke bare seg selv. Han er skyld i at også mange andre, ja, også kommende slekter, tar skade på sin sjel.

217. Skjendigheten i Gibea

Dom 19

Dommertiden var en tid med frafall. Selv om Israel så ofte fikk erfare Guds underfulle hjelp, tjente folket likevel igjen og igjen hedningenes avguder. Det forlot den levende Gud. Og så falt tukt og blygsel bort. Det viser også den historien som blir fortalt i dette kapitlet.

En levitt som bodde i Efra'ims stammeområde, hadde en medhustru. Det var en flekk på hans hellige stand. Da hun hadde rømt fra ham til Betlehem i Juda, der hun var fra, hentet han henne tilbake fra farens hus. På hjemveien ville de to ikke bli natten over i Jerusalem, fordi jebusittene ennå bodde der. De dro videre til Gibea i Benjamin stamme. Da de gjorde seg klare til å overnatte på gaten, møtte de en

gammel mann som nettopp kom fra marken, og han tok dem med seg inn i huset sitt.

Innbyggerne i Gibea var verre enn hedningene. Fryktelig sodomittisk utukt var vanlig blant dem. De ville ha tak i den fremmede for å ligge med ham. Levitten overga medhustruen sin til dem. Og mennene i Gibea skjendet henne til lyse morgen. Om morgenen fant mannen henne liggende foran døren. Hun svarte ham ikke lenger; hun var død. Da la han liket på eselet sitt, førte det hjem, delte det i stykker og sendte stykkene til alle Israels stammer. Slik kalte han hele Israel til å hevne skjendigheten.

Når en har glemt og forlatt den levende Gud, står døren åpen for all synd og skam, all urenhet og utukt, også umenneskelige grusomheter. Derfor skal hver og en se vel til at hjertet hans hver dag er i Herrens frykt. Ellers kommer han inn i mørkets gjerninger og faller som offer for mørkets fyrste.

218. De andre stammene går til krig mot Benjamin

Dom 20,1–25

Hele Israel fra Dan til Be'er-Sjeba, fra den ene enden av landet til den andre – det vil si alle Israels ættehoder – samlet seg nå i Mispa i Efra'ims stamme. Der holdt de råd og dom og bestemte seg for å straffe ugjerningen i Gibea slik den fortjente.

Først krevde de at benjaminittene skulle utlevere de onde mennene som hadde gjort denne skjendige gjerningen, så de kunne slå dem i hjel og på den måten utrydde det onde av Israel. Men da benjaminittene nektet, dro Israel i krig mot Benjamin stamme, i alt fire hundre tusen mann.

Først gikk de til Betel, som ikke lå langt unna. Dit hadde de latt paktens ark føre. Der spurte de Herren ved ypperstepresten. Herren kunngjorde sin vilje: Israel skulle dra i krig, og Juda stamme skulle gå først i striden. Her viste Israel seg som Guds menighet, slik det også blir kalt. En Guds menighet lar seg lede og styre av Guds ord og vilje i alle ting. En Guds menighet er nidkjær i Guds navn mot alt ugudelig vesen og tåler ikke ondskapens og urenhetens surdeig midt iblant seg.

Israel var langt sterkere enn Benjamin stamme: fire hundre tusen mann sto mot tjueseks tusen. Og Herren selv hadde godkjent krigen.

Likevel ble Israel to ganger slått av benjaminittene foran Gibea, hver gang med store tap. Det var en hard, men sunn tukt og ydmykelse for Israel. De skulle innse at de alle hadde syndet og vært frafalne, og merke at de ikke kunne utrette noe med sin egen kraft.

Slik tukter Gud også dem han elsker, og som han har lovet nåde og velsignelse. En slik tukt er alltid god og sunn for de kristne. Den hjelper dem til å innse hvor ofte de har sviktet troskap og lydighet mot Gud, og at de ikke makter noe av egen kraft.

219. Benjaminittene lider nederlag

Dom 20,26–48

Etter det dobbelte nederlaget dro Israels stridsmenn opp til Betel, der ypperstepresten og Guds ark var. Der gråt de for Guds åsyn, de ba, fastet og ofret. Og fordi de ydmyket seg så grundig for sine tidligere synder, ga Herren dem også løfte om at han dagen etter ville gi benjaminittene i deres hender. De ydmyke, de botferdige, gir Gud nåde. Dem hjelper han i kampen, og dem fører han til seier.

Nå blir vi fortalt hvordan kampen endte. Israels hær delte seg i to flokker. Den største flokken rykket fram mot byen Gibea, lokket benjaminittene ut av byen og trakk seg tilbake for dem, som om den flyktet. Mens benjaminittene satte etter dem som flyktet, brøt den andre flokken fram fra et bakhold. Den inntok byen, satte fyr på den og falt fiendens hær i ryggen. De andre snudde fra flukten, og så ble fiendene trengt fra to sider.

Tjuefem tusen mann av Benjamin stamme falt i kampen. Israels barn drepte også alt levende de fant i byen Gibea, og de slo alle benjaminittenes byer med bann. De behandlet Benjamins barn slik en skulle behandle kanaaneerne. Benjamins barn hadde jo også syndet som kanaaneerne.

I samsvar med dette forbildet skal også Guds menighet i den nye pakt regne som hedninger og tollere de frafalne som gir seg inn i hedningenes vederstyggeligheter og forakter all formaning (Matt 18,17). Og en gang skal Gud gi alle dem som kjente Guds bud og sannhet, men likevel levde og syndet på hedensk vis, deres lodd sammen med de ugudelige.

220. Benjamin stamme blir bevart

Dom 21

Israels barn ofret og takket Gud for seieren han hadde gitt dem, men samtidig gråt de over skaden som var kommet over Benjamin. Det er et sinnelag som behager Gud. Det går godt sammen å felle fordømmelsens dom over ugudelige, forherdede syndere og samtidig sørge over og klage over syndernes død.

Israels barn slo nå også byen Jabes i Gilead med bann og drepte alt levende der, unntatt fire hundre jomfruer. Innbyggerne i Jabes hadde ikke dratt ut med Israel i den hellige krigen. De som viker unna og nekter å slå ugudelige mennesker med bann, fortjener selv å bli slått med bann.

Til slutt blir det fortalt hvordan Israels barn sparte resten av benjaminittene. Disse hadde flyktet til Rimmons klippe og ba om barmhjertighet. Israels barn talte vennlig til dem og skaffet dem også hustruer, så ingen stamme skulle bli utslettet av Israel. De ga dem de fire hundre jentene fra Jabes. Og de lot dem røve seg hustruer blant Sjilos døtre ved den neste årlige høytiden i Sjilo, da Sjilos døtre gikk i ringdans ute i det fri.

Slik skal også en kristen menighet tilgi de syndere som omvender seg, ta seg vennlig av dem og reise dem opp igjen. Og av denne historien ser vi også at selv i en forbrytersk slekt, som Gud forkaster og fordømmer, blir noen få likevel bevart og frelst.

221. Rut drar med No'omi til Betlehem

Rut 1

Ruts bok forteller oss en slektshistorie fra dommernes tid, som samtidig leder over til den neste og bedre perioden i Israels historie. En mann ved navn Elimelek fra Betlehem i Juda dro i en tid med hungersnød til nabolandet Moab sammen med hustruen sin, No'omi, og de to sønnene sine. Der døde Elimelek, og de to sønnene hans døde også, etter at de hadde giftet seg med to moabittiske kvinner.

No'omi tok så av sted med de to svigerdøtrene sine for å vende tilbake til sitt land, etter at Gud igjen hadde gitt brød og føde der. Begge, Orpa og Rut, hadde fått undervisning av No'omi. De kjente Herren og trodde på Israels Gud.

Men før de gikk over grensen til Moab, ba No'omi svigerdøtrene om å vende tilbake til sitt folk. Der ville de få det bedre enn i Israel, og der kunne de lettere finne seg menn igjen. Orpa vendte om. Dermed sviktet hun kjærligheten og troskapen mot No'omi og samtidig troskapen mot No'omis Gud. Hun gikk tilbake til sitt folk, hedningfolket, der hun fikk bedre dager, og tjente igjen hedningenes guder. Rut derimot holdt stand. Hun ble No'omi tro og ble Israels Gud tro, og for Guds skyld ga hun avkall på de jordiske fordelene som hjemlandet hennes bød henne.

I eksemplet til disse to kvinnene speiler det seg hvor forskjellig mange kristne opptrer og hvor forskjellig det går dem. Mange tror Ordet og mener det også oppriktig med Gud og brødrene. Men før eller senere blir de stilt ved et veiskille, satt på en prøve. Da må det vise seg om de for alltid vil forlate og forsake verden og det jordiske, far, mor, bror og søster, og tjene og henge ved Gud alene. Og da går mange Orpas vei. De går tilbake, forlater Gud og de frommes samfunn, vinner verden og dør i syndene sine.

Andre derimot består prøven, slik Rut gjorde. De holder troskap mot Gud og holder seg til Guds folks samfunn, selv om de får ringere dager der enn i verden. For Guds skyld forsaker de verden og alt som er i verden, og til slutt får de del i Guds folks arv. De som slik holder stand i prøvelsen, har bare Guds nåde å takke for det. Men de som faller fra, går fortapt ved egen skyld.

222. Rut sanker aks på Boas' åker

Rut 2

Her hører vi videre om Rut, hvordan hun i Betlehem forsørget seg selv og svigermoren ved å sanke aks. Rut hadde gitt et herlig bevis på sin tro. Nå viste hun troen sin i dette arbeidet som ser så ringe ut: Hun gikk ut på åkeren og sanket aks hele dagen for å berge livet for seg selv og svigermoren. Den sanne troen viser seg nettopp også i slike ringe gjerninger: at en passer sitt kall, ærlig livnærer seg ved sine henders arbeid og dermed også tjener andre.

Rut fant nåde hos Boas, han som eide åkeren der hun sanket aks. Han lot henne også drikke av det arbeiderne som høstet åkeren hans, drakk, og spise av måltidet deres. Han bød tjenesteguttene sine å trekke ut aks av kornbåndene og la dem ligge til Rut.

Og attpå ga han henne mat med hjem til No'omi. Det gjorde han, som han selv sier, fordi Rut hadde vist svigermoren sin en slik troskap og var kommet for å søke ly under Israels Guds vinger (Rut 2,12). Ja, det lønner seg alt her i tiden å tjene Gud oppriktig, tjene ham alene og for Guds skyld forlate og forsake alt annet.

Fortelleren leder oppmerksomheten vår også mot Boas. Han var en rik mann, men også en from mann. Han hadde sin glede i Ruts gudsfrykt, og da han kom ut til høstfolkene sine, ønsket han dem fred og velsignelse fra Israels Gud. Han var vennlig mot dem som sto under ham, arbeiderne sine, og barmhjertig mot den fattige Rut. Også det er frukter av en rett tro: kjærlighet, ydmykhet, saktmodighet, vennlighet, godhet og barmhjertighet.

223. Rut søker å bli gift med Boas

Rut 3

Etter No'omis råd gikk Rut til Boas for å legge fram en viktig bønn for ham. Det var lov i Israel at når en mann døde barnløs, skulle broren hans gifte seg med enken og føre brorens ætt videre. Den eldste sønnen i dette ekteskapet bar da den avdøde mannens navn og fikk hans arv. På den måten ble det hindret at en slekt i Israel døde ut og at en slekts eiendom gikk tapt (se 5 Mos 25,5 ff.). Det var dessuten skikk og bruk at når den avdøde israelitten ikke hadde brødre, tok den nærmeste slektningen på seg denne plikten.

I dette tilfellet hadde No'omi i sin fattigdom solgt eiendommen til mannen sin, slik det blir fortalt i Rut 4,3. Derfor måtte den nærmeste slektningen også løse ut igjen den solgte arven ved å kjøpe den tilbake. Boas var en av de nærmeste slektningene til Elimelek, No'omis avdøde mann. Boas var rik og anselig, mens Rut, enken etter Elimeleks eldste sønn, var fattig og ringe og dessuten moabittisk. Derfor var det en dristig sak å be ham om å gjøre det som var vanlig rett og skikk. Mange israelitter unndro seg denne ofte tyngende plikten.

En natt Boas sov på treskeplassen sin, la Rut seg ned ved føttene hans, og da han våknet, la hun fram bønnen sin. Boas gikk straks med på den og lovet henne ekteskap, dersom en annen som var enda nærmere i slekt med Elimeleks familie, ga avkall på sin rett. Han tok seg altså av den fattige Rut og sendte henne av sted med en rik gave.

Med No'omis samtykke ble de to enige om å gifte seg, og alt gikk for seg i tukt og ære. De handlet i alle stykker nøyaktig etter rett og lov. Heller ikke den nærmere slektningens krav ble oversett. Ja, ærbarhet, tukt, kyskhet, renhet og streng rettskaffenhet som gir hver sitt – det er også et bevis på sann gudsfrykt, en frukt av troen.

224. Boas gifter seg med Rut

Rut 4

Her blir vi fortalt om en handel og en avtale som ble sluttet mellom Boas og No'omis nærmeste slektning og arving. Det skjedde i byporten, det vil si på den åpne plassen foran porten i Betlehem, der byens offentlige saker ble avgjort, for øynene og ørene til byens eldste. Den nærmeste arvingen ga formelt og høytidelig avkall på sin rett ved å trekke av seg skoen. Boas tok på seg plikten til å gifte seg med Rut for å reise opp et navn for hennes avdøde mann på hans arv, og dermed også plikten til å løse ut igjen Elimeleks solgte arv.

At alt folket i byen ønsket Boas lykke og velsignelse fra Herren i ekteskapet, viser at fromme skikker og et gudfryktig sinn ennå hadde holdt seg mange steder i den mørke tiden, slik som i Betlehem. Denne historien lærer at i alle slike saker som gjelder ekteskap og eiendom, skal alt gå ærlig og ordentlig for seg. Også de troende handler bare etter Guds vilje når de her holder seg til alle rettens former.

Nå tok Boas Rut til hustru, og hun fødte ham en sønn, Obed. Han ble til en særlig trøst for den fromme No'omi i hennes alderdom. Slik tilmåler Herren sine glede og sorg. Dem som hele livet har vært hardt plaget og prøvd, unner han kanskje ennå en særlig vederkvegelse i alderdommen.

Obed ble far til Isai, Davids far. Ruts bok slutter med en kort ættetavle over Davids hus fra Peres, Judas sønn. Rut ble altså en stammor til David og dermed også til Davids sønn, Jesus Kristus. Fra hennes ætt er frelse og velsignelse vokst fram, først for Israels folk og så videre for hele hedningeverden.

V. Israels kongers historie

225. Hanna ber

1 Sam 1,1–18

Samuelsbøkene forteller oss først historien om Samuel, den Guds mann som Gud brukte til å gi sitt folk råd og hjelp i en ond tid. Moren hans var Hanna, hustruen til Elkana, en levitt fra Efra'ims stamme. Hanna var først barnløs, og derfor måtte hun tåle mye hån og spott fra Elkanas andre hustru, Peninna.

Når Elkana dro opp med hustruene sine til tabernaklet i Sjilo for å ofre, ga han Hanna et dobbelt stykke ved offermåltidet. Med det ville han vise henne: Du er like kjær for meg som om du hadde født meg et barn. Men det kunne ikke trøste henne. Slik har de fromme mang en sorg som verden ikke vet noe om, kanskje også et skjult kors i hjemmet.

I sitt hjertes sorg tok Hanna sin tilflukt til Israels Gud, Herren, hærskarenes Gud. Hannas bønn, som hun bar fram for Gud i tabernaklet, er et mønster på en rett bønn. Hanna talte ut av stor sorg og bedrøvelse. Nød, angst og sorg driver oss inn i bønnen. Det er kilden som bønn, rop og påkallelse strømmer ut av.

Hanna talte med Gud i hjertet sitt, men leppene hennes beveget seg også, selv om hun talte stille. Det er nok at Gud hører bønnen. Det er den rette måten å be på.

Bønnen er en samtale mellom hjertet og Gud. Den som ber rett, øser ut hjertet sitt for Gud, som Hanna gjorde. Når ikke hjertet ber, er slik bønn bare ordgyteri. Men også leppene skal be med; det skal være virkelig tale. Tanker og ønsker alene, som ikke blir til ord, flyr lett bort. Før en vet ordet av det, har hjertet gått seg vill bort fra Gud.

Hanna ba Gud om en sønn. Men hun ville ikke bare få morsglede og ikke bare bli fri for vanæren ved å være barnløs. Med bønnen sin hadde hun også Guds rike for øye. På forhånd viet hun den sønnen hun skulle få, til Herren og til Herrens tjeneste; han skulle bli en Guds nasireer. Det er det rette innholdet i bønnen. Vi får også be Gud om timelige goder. Men framfor alt skal vårt sinn og ønske være vendt mot de åndelige ting.

Ypperstepresten Eli lovte Hanna i Guds navn at bønnen hennes skulle bli oppfylt. Den rette avslutningen på en bønn er et glad amen, som vitner om at vi alt på forhånd er glade og visse på at bønnen vår blir hørt. All sann bønn blir hørt.

226. Samuel blir født og gitt til Herren

1 Sam 1,19–28

Det gikk Hanna slik hun hadde bedt og trodd. Hun fødte en sønn og kalte ham Samuel, det vil si «bønnhørt av Gud» eller «utbedt fra Gud». Slik hører Gud de troendes bønner. Han gjør det de gudfryktige ønsker, og gir dem alt de ber om. Ofte kan en alt her på jorden se bønnhørelsen med egne øyne. Og i evigheten skal vi erkjenne at også de bønnene ble hørt som vi trodde var tapt.

Og nå gjorde Hanna som hun hadde lovet Herren. Da hun hadde avvent sønnen, førte hun ham til tabernaklet i Sjilo og ga ham til tjeneste for Herren. Samtidig bar hun fram et offer for ham. På bønn og bønnhørelse skal det alltid følge et tredje og siste: inderlig takk. Mange som nød og angst har drevet til bønn, har siden glemt å love og takke når de har fått hjelp og barmhjertighet. Den som forsømmer takken, setter dermed den velsignelsen over styr som han har bedt om.

Vi skal takke Gud med hjerte og munn, men framfor alt også med gjerning, som Hanna. Og det fremste takkofferet er også nå, i den nye pakts tid, det som består av levende personer. Det er et offer som behager Gud når foreldre vier barna sine til Herrens tjeneste, til tjeneste i kirken. Men hovedsaken er at hver og en som har erfart Guds kjærlighet og trofasthet, overgir seg selv med legeme og sjel til Herren, til tjeneste og lydighet.

227. Hannas lovsang

1 Sam 2,1–17

Her står først Hannas lovsang, som hun stemte i da hun ga sønnen sin til Herren. I den priser hun Herren for den frelse hun hadde fått. Det er alle troendes erfaring: «Herren tar liv og gir liv, han fører ned i dødsriket og fører opp derfra» (1 Sam 2,6). Men Hannas blikk går lenger. Hun skuer profetisk inn i framtiden, sitt folks framtid. Som troende israelittisk kvinne delte hun folkets håp. Sangen hennes blir til en profeti.

Liksom Maria i sin lovsang priser hun riket og styret til den kommende kongen, Guds salvede, Israels Messias. Det er et underfullt styre. Denne kongen utvelger seg de fattige, de sultne og de trengende.

De fattige gjør han rike, de sultne metter han, og de ringe løfter han opp av smusset og setter dem til ære. Dette peker fram mot de åndelige goder, gleder og æresgaver i den nye pakt, som av nåde blir gitt dem som ikke har fortjent dem. Men de rike, de stolte og de mektige, som reiser seg mot ham og strider mot ham, støter Herren til jorden.

Den salvedes rike strekker seg over hele jorden, til verdens ende. Og til sist skal han dømme jordens ender. Da skal de ugudelige gå helt til grunne. Men hornet, makten, til Guds salvede blir stående opphøyet, og det skal ikke være ende på hans rike.

Videre blir Elis to ugudelige sønner nevnt, som var prester i Sjilo. De brakte Herrens offer i vanry, for de tok for seg selv det beste av Israels offer, det som skulle til alteret. Så ille sto det den gang til i Israel. Helligdommen var vanhelliget. Det er kirkens ytterste fordervelse når de som tjener ved helligdommen, er ugudelige, søker sitt eget og jager etter jordisk vinning. Slik vanærer de embetet sitt og gir de vantro grunn til å spotte Guds navn.

228. Elis sønner gjør det onde

1 Sam 2,18–36

Her hører vi først hvordan Gud velsignet den fromme Hanna fordi hun hadde gitt sønnen sin til ham. Han ga henne enda tre sønner og to døtre. Den som bærer fram et offer for Herrens skyld og gir avkall på det kjæreste, får det ofte rikelig lønnet alt her nede.

Gutten Samuel vokste nå opp i helligdommen. Alt som gutt bar han en efod, en prestedrakt, fordi han var viet til tjeneste for Herren. Han gikk fram hos Herren, i Herrens frykt, og var godt likt både hos Herren og hos mennesker. Det er en glede når en gutt, en ung mann, vokser opp i Herrens frykt og med årene også går fram i visdom, gudsfrykt og yndest hos Gud og mennesker.

Den rene motsetningen til Samuel var Elis to sønner. De vanæret helligdommen med sin ondskap og drev til og med utukt med kvinnene som gjorde tjeneste ved inngangen til tabernaklet. Eli irettesatte dem nok for det. Men slike ugudelige menn må en ta ganske annerledes fatt i enn med noen få tamme ord. Eli burde ha satt dem fra presteembetet og fjernet dem fra helligdommen. Det er en vederstyggelighet for Gud når åpenbare ugjerningsmenn sitter i embetet og tjener i helligdommen.

De onde sønnene hørte ikke på farens røst, for Herren ville slå dem i hjel. Dem Herren vil ødelegge, forherder han først. Og forherdelse og fordervelse er en velfortjent straff for dem som har erkjent sannheten og likevel med vilje forbryter seg mot Herren.

Nå sto en Guds mann, en profet, fram og refset Eli for hans synd. Han minnet Eli om den høye æren som hadde vært hans fars hus til del alt i Egypt, at Arons ætt var blitt verdiget til prestedømmet. Men nå hadde Eli trådt Herrens offer under føtter, ved at han tålte sønnenes ugudelige ferd. Han æret sønnene sine mer enn Gud. Derfor vil Gud la forakt komme over ham.

Det går alltid etter ordet: «Den som ærer meg, vil jeg ære, og de som foraktet meg, skal bli til skamme» (1 Sam 2,30). Eli skal se nøden og forfallet i helligdommen med egne øyne. Hans etterkommere skal dø i sine beste manndomsår, og hans to sønner, Hofni og Pinehas, skal omkomme på én dag. Alt dette gikk i oppfyllelse.

Det hevner seg alltid når foreldre tier til sine barns skjendige gjerninger eller bare refser dem forsiktig og lar det skorte på tukt og alvor. Og særlig gjelder det når prester og tjenere ved Ordet frykter, ærer og elsker sine barn, eller mennesker i alminnelighet, mer enn Gud.

Til slutt taler den ukjente profeten om en trofast prest i framtiden, som Herren vil bygge et hus som blir stående, og som alltid skal ferdes for Herrens salvedes åsyn (1 Sam 2,35). Det er en profeti om Kristus, som er prest og konge i én person. Den som tar sin tilflukt til denne

prestekongen og bekjenner sine synder for ham, finner alltid nåde og barmhjertighet.

229. Samuel blir kalt til profet

1 Sam 3

Nå var tiden kommet da den unge Samuel skulle begynne det verket og embetet Gud hadde utsett ham til. En natt han sov i helligdommen, ropte Herren på ham. Han kjente ennå ikke hans røst og trodde at Eli hadde ropt på ham.

Da ropet kom igjen, forklarte Eli ham at det var Herren. Han skulle stille seg til tjeneste for Herren, og når det ble ropt på ham igjen, skulle han si: «Tal, Herre, din tjener hører!» (1 Sam 3,9). Det gjorde Samuel. Nå kjente han Herrens røst.

Noe lignende skjer når et kristent barn er blitt så modent at det lærer og forstår Guds ord og hører Herrens røst og kall i Ordet. Og alle troende, som Gud har vekket øre og hjerte hos, skal gi akt på Herrens røst, som lyder i Ordet. De skal ta til hjerte alt det Herren taler til dem, og gjøre etter det.

For Samuel var Guds rop samtidig et kall til profetembetet. Herren åpenbarte for ham hva han hadde i sinne med Eli og hans hus: at han ville hjemsøke misgjerningen hos ham og hans hus, fordi han knapt hadde vist misnøye med sønnenes ondskap. Siden fortalte Samuel også Eli uten frykt det han hadde hørt av Herren. Elis ord: «Han er Herren. Han må gjøre det som er godt i hans øyne!» (1 Sam 3,18) må vel forstås slik at Eli erkjente sin tunge skyld og ydmyket seg under Guds veldige hånd.

Slik åpenbarer Gud for sine tjenere hva han har i sinne. I Ordet har han åpenbart for oss hvordan det skal gå verden og kirken, og hans underfulle veier og rettferdige dommer. Og det hører til en profets og predikants embete og kall å si folk også den bitre sannhet, og uten sky og menneskefrykt forkynne dem også den kommende vreden og Guds dom.

Herren fortsatte å åpenbare seg for Samuel i Sjilo. Før hadde Herrens ord vært dyrt i landet (1 Sam 3,1), men nå var det igjen profetisk tale. Og hele Israel skjønte at Samuel var en trofast profet for Herren, og gledet seg over at Gud hadde gjestet dem i nåde.

Noe lignende som i Israel den gang har også gjentatte ganger skjedd i den nye paktens kirke. Etter lang åndelig tørke har Gud gjestet sitt folk i nåde, vakt opp igjen sitt nådige ord og vakt opp trofaste predikanter. Og så fulgte en vekkelsestid, og mange tok imot Ordet med glede.

230. Krig med filistrene. Paktens ark går tapt. Eli og sønnene hans dør

1 Sam 4

Nå hørte Israel Guds ord fra Samuel. Men Gud måtte først ydmyke sitt folk dypt før en varig bedring kom. Israel ble angrepet og slått av filistrene. Da lot folkets eldste paktens ark hente fra Sjilo, og Elis to ugudelige sønner fulgte med arken som prester. Folket jublet mot arken og trodde at nå kunne seieren ikke gå dem fra. Paktens ark var jo tronen til Herren, hærskarenes Gud.

Men dette var en falsk, kjødelig tillit. Selv om mange i Israel hadde sluttet seg til Samuels forkynnelse, hadde folket i det store og hele ennå ikke omvendt seg grundig fra sin tidligere synd, frafallet fra den levende Gud. At de tålte de ugudelige prestene i embetet, var også et tegn på et ubotferdig sinn. Så ble Israel slått av filistrene enda en gang. Hofni og Pinehas døde, og Guds paktsark ble tatt.

Nå i den nye pakt er Guds ord den helligste av alle helligdommer, det fremste nådemiddel. I Ordet er Gud nærværende. Ved Ordet åpenbarer Gud seg for sitt folk.

Men det er også mange som roser og trøster seg av Ordet på en kjødelig måte. De har Guds ord, den rene lære, og så mener de at det ikke kan gå dem galt. Men at de også skal tro Ordet og lyde det, tenker de ikke på. Det skorter på omvendelse, tro og Herrens frykt. Og slike folk blir bittert skuffet når det kommer til kamp. Det hjelper dem ingenting at de har Ordet i det ytre; det kan ikke redde dem.

En benjaminitt som hadde sluppet unna striden, kom samme dag til Sjilo og meldte den gamle Eli om den store ulykken. Budskapet om Israels nederlag og om sønnenes død tok Eli imot rolig og fattet. Men da han hørte at filistrene hadde tatt Guds ark, ble han dødelig forskrekket. Han falt ned av stolen sin og brakk nakken.

Denne brå døden var også Guds straff og dom. Gud ville med den vise hvor vred han var over at helligdommen var blitt vanhelliget.

Likevel døde Eli nok salig, for han ydmyket seg under Guds hånd og tenkte i dødsstunden ennå på Guds ark og Israels Gud.

Elis svigerdatter, Pinehas' hustru, var nær ved å føde. Da hun hørte det forferdelige budskapet, fikk hun fødselsveer og fødte en sønn, og hun døde kort etter fødselen. Navnet hun ga sønnen sin før hun døde – «Bortveket er herligheten fra Israel» (1 Sam 4,21) – viser at også hun i dødsstunden tenkte på Gud og Guds ark. Så fikk også hun en salig stund til sist.

Denne historien inneholder en stor trøst for alle fattige syndere. Den som i dødsstunden ennå tenker på Gud og hans ord og grunner på Guds ord i hjertet, han dør salig. Om en har syndet mye i livet sitt, så får han likevel en god ende dersom han til sist omvender seg oppriktig og vender hjerte og sinn mot Gud og hans ord.

Guds ord er en Guds kraft til frelse for hver den som tror (Rom 1,16). Men for de ubotferdige og vantro er det en duft av død til død (2 Kor 2,16).

231. Paktens ark ydmyker filistrene

1 Sam 5

Filistrene satte opp Israels Guds ark i byen sin Asjdod, i tempelet til sin avgud Dagon. Da styrtet avgudsbildet, som var satt sammen av menneske og fisk, ned foran arken. Og da filistrene hadde reist det opp igjen, falt det ned enda en gang og brakk i stykker. Med dette viste Israels Gud at han er Gud, den levende Gud, og ingen annen.

Slik viser Gud også ellers hedningene og de ugudelige på mange måter at han er Gud. Han herliggjør seg for dem i dom og rettferdighet, støter de falske gudene til jorden og gjør det som verden setter sin lit til og roser seg høyt av, til intet og til skamme.

Filistrene sto Guds hånd imot og bar arken fra den ene byen til den andre. Men på alle steder der arken kom, voldte den skade og ødeleggelse. Gud lot en dødelig redsel komme over innbyggerne i filisterbyene, så mange døde på én gang. Andre slo han med sykdommer og smertefulle byller, og som den neste fortellingen viser, ødela han også grøden ute på landet. Slik lå Herrens hånd tungt på filistrenes land.

Det var Guds rettferdige straff. Det hevnet seg at hedningene trosset den levende Gud og forgrep seg på Guds helligdom. Når hed-

ningene og de ugudelige rører ved helligdommen, Guds ord, når de bekjemper, forfølger, spotter og håner Guds ord og attpå setter seg opp mot Guds tuktende hånd, da blir det ikke ustraffet. Gud hjemsøker ofte sitt ords fiender alt her i tiden med alle slags tunge plager og lar sine redsler komme over dem.

232. Guds ark blir sendt tilbake

1 Sam 6

Her hører vi hvordan filistrene til slutt likevel ydmyket seg under Guds veldige hånd i stedet for å forherde hjertet sitt slik egypterne gjorde, og hvordan de ga Israels Gud æren.

Etter råd fra sine vise menn og prester sendte de Guds ark hjem til Israels land på en ny vogn som var spent for med to kyr. Samtidig la de ved en gave: fem gullbilder av pestbyllene som innbyggerne i byene deres var blitt rammet av, og likeså av musene som hadde ødelagt markene deres. Kalvene rautet bak kyrne, men likevel gikk kyrne rett fram, mot Israels grense. Det gjorde det helt åpenbart at den levende Gud hadde sin hånd med i spillet her, og at de tunge plagene kom fra Israels Gud.

Slik ble denne tunge hjemsøkelsen likevel en nådens hjemsøkelse for filistrene. Mange hedninger i det landet kjente den sanne Gud og ble frelst ved denne kunnskapen. Slik har de tunge tuktelsene og dommene som til forskjellige tider er gått over den ugudelige verden, snart over dette landet, snart over et annet, alltid blitt til frelse for noen sjeler, så de lærte den levende Gud å kjenne og omvendte seg til Gud.

På denne måten kom Guds ark til den nærmeste grensebyen i Israel, Bet-Sjemesj. Innbyggerne i Bet-Sjemesj jublet mot arken. De løftet den ned av vognen og ofret kyrne, og veden fra vognen brukte de til offerilden.

Og likevel lot Herren et stort mannefall komme over folket i Bet-Sjemesj og omegnen. Over femti tusen mann døde fordi de hadde sett Herrens ark (1 Sam 6,19).[1] De hadde gapt på den med kjødelige øyne, i rå nysgjerrighet, uten ærefrykt for Israels Hellige.

[1] NB: «sytti mann av folket». De fleste hebraiske håndskrifter og Septuaginta har «sytti mann, femti tusen mann». Noen få håndskrifter og Josefus har bare «sytti».

Alle som så å si griper Guds helligdom med rå, simple hender, som hører Ordet og tar imot sakramentet med kjødelig sinn og uomvendt hjerte, får ikke velsignelse av det, men skade og dom.

233. Israel vender om og seirer over filistrene

1 Sam 7

Guds ark var nå igjen innenfor Israels grenser, og først ble den oppbevart i Kirjat-Jearim, i Abinadabs hus. Likevel var Israel ennå lenge under filistrenes åk. Etter tjue år samlet Samuel folket i Mispa, midt i landet. Han formante dem til å omvende seg til Herren av hele sitt hjerte, til å tjene Herren alene og til å skaffe bort hedningenes guder. Israels barn lød hans røst. De vendte hjertet sitt til Herren og skaffet bort Ba'alene og Astarte-bildene.

De gråt for Herrens åsyn, og de øste opp vann og helte det ut for Herrens åsyn. Det betydde at hjertet deres var bløtgjort og hadde smeltet av smerte over synden. De bekjente: «Vi har syndet mot Herren» (1 Sam 7,6). Det er rett omvendelse når synderen er bedrøvet over sin synd av hjertet, bekjenner den åpent – Jeg har syndet – og så stadfester denne bekjennelsen med gjerning og legger bort alt som mishager Gud.

Nå dro Israel ut i strid mot filistrene. Imens ba Samuel til Gud. Han reiste et alter og ofret et diende lam. Slik kom han nær til Gud og ba om Guds hjelp i kampen som Israel hadde dratt ut til. Det er en rett bønn når en slik trer fram for Gud, ikke i tillit til sin egen verdighet, men med blodet og fortjenesten til det rette offerlammet, Jesus Kristus, som alle Israels offer profeterte om. En slik bønn er til behag for Gud.

Herren hørte Samuels bønn og ga Israel seier over fiendene. Selv skremte han filisterhæren med sin torden fra himmelen. Israel brøt trelldommens åk og la de nærmeste filisterbyene under seg. Etterpå reiste Samuel en stein til minne om Guds hjelp. Han kalte den Eben-Eser, det vil si «hjelpens stein», og sa: «Hittil har Herren hjulpet oss» (1 Sam 7,12). De botferdige og de ydmyke, som påkaller ham av hjertet, gir Gud nåde, velsignelse og framgang i alle deres gjerninger og seier over fiendene deres. Men på Guds hjelp skal det også følge inderlig takk, så en sier og bekjenner: Hittil har Herren hjulpet.

Til slutt blir det fortalt at Samuel dro omkring i landet og holdt dom overalt. Han dømte og avgjorde israelittenes tvistesaker. Han var dommer og styrer. Ved siden av gjorde han prestetjeneste og ofret for folkets synd, for det levittiske prestedømmet var den gang helt forfalt og i oppløsning. Men framfor alt var han en Guds profet, som lærte Israel Herrens veier.

Og så er denne Guds mann, Samuel, som hjalp Israel i en tung tid, et forbilde på den rette hjelperen, Jesus Kristus. Han er prest, profet og konge i én person. Han har ofret seg selv for folkets synd, og nå gir han menneskene kunnskap om frelsen ved Ordet og Ånden. Han styrer og leder de troende, sitt folk, og verner og beskytter dem med kraft.

234. Israel ber om en konge

1 Sam 8

Da Samuel var blitt gammel, overlot han dommerembetet til sine to sønner. Men de hadde ikke farens sinnelag. De bøyde retten og tok imot gaver. Visst hadde Samuel refset sønnene for synden deres; han var ingen svak Eli.

Men heller ikke foreldre har ubetinget makt over barnas hjerte. Det hender ofte at fromme foreldre har ugudelige barn. Ofte er de selv skyld i det, fordi de er for svake overfor barna sine, som Eli. Men det kan også skje at barn slår seg vrang og kommer på avveier, enda foreldrene ikke har latt det skorte på tukt og formaning. Da er det en tung sorg og et tungt kors for slike foreldre.

Israel var misfornøyd med styret til Samuels sønner. Men til slutt ble folket også lei av Samuels eget styre. De eldste i folket kom til Samuel i Rama og krevde en konge av ham, slik alle hedningene hadde, en de kunne skryte av. Det var et kjødelig ønske. Samuel likte det ille, og han klaget sin nød for Gud.

Gud svarte ham: «Det er ikke deg de har forkastet, men det er meg de har forkastet, så jeg ikke skal være konge over dem» (1 Sam 8,7). I Samuel hadde de forkastet Herren og hans kongedømme. De hatet det milde styret ved Guds ord, som Gud utøvde gjennom Samuel, sin trofaste prest og profet.

Slik finnes det også mange i kristenheten som ikke vil tåle Kristi milde åk og den sunne tukten under Guds ord, men som trakter etter

verdslig lyst, ære og herlighet. Det er en hjertesorg for Gud og for alle fromme kristne.

Gud bød Samuel å lyde folkets røst. Til straff ville han gi dem en konge og sette ham over dem. Ofte pleier Gud å straffe de vrange ved å gi dem det de i sin vranghet ønsker og ber om. Den kommende kongen skulle innføre et hardt styre i Israel. Det skulle være kongens rett å ta Israels sønner til tjeneste ved hoffet og for kongen, ikke spare døtrene heller og legge tiende og tunge skatter på folket. Samuel kunngjorde for folket alle kongens rettigheter. Det var et avskrekkende bilde av kongevelde og tyranni.

Men folket sto på sitt. De ville ha en konge som hedningene, en som skulle spre Israels ry og føre Israel til seier og ære. Her rørte Israels nasjonale stolthet seg. Det er et onde som alle folk lider av, også de såkalte kristne folkene: hovmod og nasjonal stolthet. Det en vanligvis kaller patriotisme, er ofte ikke annet enn hovmod, nasjonal forfengelighet og stormannsgalskap. Men Gud sørger for at trærne ikke vokser inn i himmelen. Han legger en demper på de folkene som vil så høyt.

Ennå i dag er dette kongens rett, den verdslige øvrighets rett: Den krever og påbyr tunge avgifter og skatter og byrdefulle tjenester. Ja, jo mer glans utad, desto hardere trykk innad. Syndige folkemasser kan slett ikke styres og holdes i skranker på annen måte enn med trykk, tvang og frykt.

235. Saul leter etter de bortkomne eselhoppene

1 Sam 9,1–13

I sin vrede og harme hadde Gud lovet Israel en konge. Særlig i den senere kongetiden kjente Israel trykket av kongestyret og fikk erfare at det hadde bundet ris til egen bak. Men foreløpig hadde Gud ennå tålmodighet og prøvde seg med sitt folk i godhet og kjærlighet.

Det var ikke kongedømmet som sådant som sto i strid med Guds herredømme i Israel, men et slikt kongedømme som Israel ønsket seg. Gud hadde alt gitt patriarkene det løftet at det skulle komme konger av deres ætt. Gjennom Moses hadde han også gitt sitt folk en kongelov, som innskjerpet rettighetene og pliktene til den kommende kongen.

Han hadde tenkt å gi sitt folk konger etter sitt hjerte og sin vilje, ikke på hedningenes vis. Som hans salvede skulle de lede og styre folket i Herrens frykt og i rettferdighet og være til velsignelse for det. Og av nåde ga Gud også Israel konger etter sitt sinn og hjerte i første omgang.

Den mannen Gud først utvalgte, var Saul, sønn av Kis, en enkel mann av Benjamins stamme. Saul var ennå ung og vakker, et hode høyere enn alt folket. Han var en lydig sønn og gjorde selv de minste tjenester for faren sin. Slik gikk han ut med tjeneren sin for å lete etter farens bortkomne eselhopper, og han streifet gjennom hele landet omkring.

På denne vandringen kom han i nærheten av en by der Samuel nettopp var til stede for å bære fram et offer for folket. Han ble enig med tjeneren om å søke råd hos profeten. Saul var altså også from og gudfryktig. Gudsmannen og hans ord gjaldt noe hos ham.

De mennene Gud vil utrette noe ved i sitt rike, tar han ofte fra de laveste lagene i folket. Det som er lavt og foraktet i verden, det utvalgte Gud seg (1 Kor 1,28). De ydmyke gir Gud nåde (1 Pet 5,5). Dem som er funnet tro i det små, betror han siden større ting.

Den som en gang skal styre Guds folk rett, må framfor alt øve seg selv i lydighet, i lydighet mot Gud og mennesker. Og bare den som av hjertet frykter, ærer og elsker Gud og hans ord, er skikket og dyktig til arbeidet i Guds rike.

236. Saul møter Samuel

1 Sam 9,14–27

Dagen før Saul kom til denne byen, hadde Gud åpenbart for Samuel at det neste dag skulle komme en mann fra Benjamins land til ham. Ham skulle han salve til fyrste over Israel, og han skulle hjelpe Guds folk mot dets arvefiende, filistrene. Gud hadde sett seg ut denne mannen, Saul, og bestemt ham til konge over sitt folk. Noe liknende skjer også nå i Guds kirke. Gud ser seg ut og utvelger de mennene som skal hjelpe hans folk. Kristus gir sin menighet lærere, hyrder og ledere.

Neste dag ville Samuel gå fra byen opp til offerhaugen for å ofre foran folket og for folket. Da møtte han Saul, som ville spørre ham til råds om veien. Og Herren lot ham forstå at dette var den mannen han hadde talt om.

Samuel bød Saul gå med seg opp på haugen. Han sa til ham at han ikke lenger skulle bekymre seg for eselhoppene, for de var funnet; det beste i Israel skulle tilfalle ham. Det var en gåtefull tale som pekte fram mot den kommende kongeverdigheten. Saul ble forundret, for han var jo av en ringe slekt.

Så tok Samuel Saul og tjeneren hans med seg inn i salen der offermåltidet ble holdt. Han viste Saul æresplassen blant gjestene og lot ham få det beste stykket satt fram. Saul visste ikke hva som skjedde med ham. Han kunne bare ane at gudsmannen, ja, Gud selv, hadde noe særskilt i sinne med ham.

Den veien Saul gikk fram til kongekronen, er et bilde på hvordan Gud fører sine utvalgte fram mot målet som er satt foran dem, den himmelske herligheten. Ved sitt ord formaner han dem til ikke å bekymre seg for det jordiske. Han sier dem at noe større og bedre er gjemt for dem i himmelen. Han lar dem se den kommende kronen og æren alt på avstand. Og når det behager ham, gir han dem stundom alt her på jorden en forsmak på den kommende saligheten.

Saul ble hos Samuel hele den neste natten. Samuel talte med ham på taket av huset sitt. Han samtalte med ham om framtiden, om hans kommende kall og om det Israel trengte. Alle som skal tjene Guds folk, må være lært av Gud og vel kjent med og øvet i Guds ord og sannhet. Da morgenrøden brøt fram, lot Samuel Saul gå. Han fulgte ham et stykke på veien, og etter at han hadde sendt tjeneren i forveien, bar han fram det Gud hadde pålagt ham.

237. Saul blir salvet til konge

1 Sam 10,1–16

Da Saul var godt nok forberedt på den høytidelige handlingen, helte Samuel oljekrukken sin ut over hodet hans og salvet ham til fyrste over Herrens arv. Oljesalvingen var et bilde på at han ble utrustet med Den Hellige Ånd, som samtidig kom over Saul. Da Samuel kysset Saul, stadfestet han for ham Guds nåde og velbehag.

Saul hadde altså gått ut for å lete etter eselhoppene. Og på denne veien, som han gikk i lydighet mot faren, fant han en kongekrone. Også her tenker vi på den veien Gud fører sine utvalgte. De går til sitt ringe kall på jorden, gjør i lydighet det de er satt til, er tro inntil

enden, og til slutt får de ærens krans, en uforgjengelig krone (1 Pet 5,4; 1 Kor 9,25).

Ved tre tegn ble det stadfestet for Saul at han var bestemt til konge. Det første tegnet var at eselhoppene var funnet. Det andre var at noen menn som var på vei til offerstedet i Betel med offergaver, møtte ham underveis og ga ham en del av dem, og slik hyllet den kommende herskeren.

Det tredje tegnet var at Saul kom inn i en flokk profetelever, og at Guds Ånd grep ham, så han profeterte sammen med dem. Denne profeteringen var en begeistret tale til Guds pris. For den måtte Saul riktignok høre folkets spott: «Er også Saul blant profetene?» (1 Sam 10,11)

Her nevnes ennå to ting som hang nøye sammen med salvingen til konge. For det første at Gud ga Saul et annet hjerte da han gikk bort. Saul var en from israelitt også før. Men nå fikk han et nytt mål av Den Hellige Ånd, slike gaver og dyder av Ånden som trengtes for å styre Israel, Herrens arv.

Og for det andre formante Samuel den kongen Gud hadde utvalgt og salvet: Når han senere rustet seg i Gilgal til krig mot filistrene, skulle han vente sju dager til Samuel kom ned for å ofre. Saul skulle ikke foreta seg noe viktig uten Guds vilje og bud.

I alt dette står Saul, Guds salvede, fram som et bilde på de troende kristne. Også de kristne har Åndens salving, og Guds Ånd er for dem et pant på den himmelske arven (Ef 1,14). De har Den Hellige Ånd og derfor et nytt hjerte, et nytt sinn. Også omgivelsene merker noe av hvilken ånds barn de er.

En kristen befinner seg i de helliges menighet, og det gir ham riktignok bare hån og spott fra verden. Han må høre slike ord som: «Han er også en av de hellige.» Fordi de kristne har fått så store ting av Gud, skal de slå de jordiske småtingene ut av tankene og i alle stykker gi akt på Guds vilje.

Da Saul var kommet hjem til farens hus i Gibea i Benjamin, sa han ingenting til slektningene sine om det Samuel hadde talt med ham om kongedømmet. Slik inderlig ydmykhet er også en frukt av Ånden.

238. Saul blir valgt til konge

1 Sam 10,17–27

Nå kalte Samuel folket sammen til Mispa. Der minnet han Israels barn enda en gang om deres tunge synd: Med kravet om en konge hadde de forkastet Gud og hans styre, og de hadde lønnet Gud ille for hans velgjerninger, han som hadde hjulpet dem ut av så mye ulykke og trengsel. Men samtidig vitnet han for dem at Gud av bare nåde hadde sett ut en konge av det rette slaget for dem. Nå gikk folket til kongevalg. Det skjedde ved loddkasting. Gud styrte loddet slik at det falt på Saul, Kis' sønn. Og hele folket ropte Saul ut til konge.

Her blir vi minnet om en Guds ordning i Det nye testamente. Det er Guds menighet som etter Guds vilje velger seg lærere, hyrder og ledere og setter dem inn i embetet. Men de kalte ordets tjenere er nettopp dermed satt og gitt av Gud til menigheten. Og Gud utruster dem også med sin Ånd og sine gaver, så de kan røkte embetet sitt rett, slik også Saul hadde fått Guds Ånd.

Mens valget foregikk, hadde Saul gjemt seg ved forsyningene, det vil si ved reisebagasjen til folket som var samlet. Han trengte seg ikke fram til den nye verdigheten, men fulgte i enfold Guds kall og folkets kall. Et slikt beskjedent og ydmykt sinn er en pryd for alle troende kristne. Særlig sømmer det seg for de kristne predikantene, som har fått tilsynet og styret over Guds folk betrodd.

Samuel kunngjorde for folket alle kongens rettigheter og skrev dem også ned. Så lot han hele folket gå hjem. Saul vendte tilbake til hjembyen sin, Gibea i Benjamin. En flokk tapre menn som Gud hadde rørt ved hjertene til, fulgte ham hjem som æresfølge. Men det fantes også fordervede folk som spottet og foraktet den nye kongen. Saul lot som om han ikke merket det.

Slik må også nå alle som står i kirkens offentlige embete, finne seg i å bli foraktet og spottet av fordervede og uvørne folk. De må gå gjennom dårlig rykte og godt rykte (2 Kor 6,8). Og de gjør best i ikke å bry seg om hva folk snakker om. De ærlige og fromme hjertene slutter seg derimot til dem.

239. Saul seirer over ammonittene

1 Sam 11

Her hører vi hvordan Sauls styre fikk en god begynnelse. Også etter at Saul høytidelig var ropt ut til konge i Israel, levde han til å begynne med fortsatt i sine ringe kår. Sendebudene fra byen Jabes traff ham da

han kom fra marken bak oksene sine. Som konge søkte han ikke sin egen ære, ikke timelige goder, ikke verdslig herlighet.

Alle som er salvet med Den Hellige Ånd, har det samme sinnet. De er ydmyke av hjertet, nøye og samvittighetsfulle også i små ting, og de forakter lysten og herligheten i denne verden. Et slikt sinnelag sømmer seg særlig for dem som har et embete i kirken.

Men nå gjorde Saul også det som hørte embetet hans til, det som var pålagt ham som konge. Byen Jabes i Gilead var hardt trengt av ammonittkongen Nahas og sendte bud til ham. Da gikk nøden til brødrene hans ham dypt til hjertet, og han var straks villig til å hjelpe dem som var i nød.

Guds Ånd kom over ham. Han ble brennende harm på fiendene til folket sitt og kalte hele Israel ut til strid. Frykten for Herren falt over folket, og de dro ut som én mann (1 Sam 11,7). Israelittene slo ammonittene og spredte fiendens hær.

Den Guds Ånd som de kristne har fått, er en kjærlighetens Ånd. Han driver de kristne til å hjelpe brødrene sine i nød. Men han er også en Ånd med kraft og styrke. I Den Hellige Ånds kraft tar de kristne frimodig opp kampen mot den fiendtlige verden og overvinner verden. Inderlig medlidenhet og barmhjertighet, men på den andre siden også hellig mot og iver som ikke kjenner frykt, sømmer seg særlig for dem som Gud har kalt til førere og hyrder for sitt folk.

Etter den store seieren fornyet folket kongedømmet i Gilgal og bar fram takkoffer for Herren. Saul viste seg storsinnet mot de mennene som først hadde foraktet og spottet ham, og han hindret folket i å gjøre dem noe ondt. Den dagen Herren hadde gitt frelse i Israel, skulle ingen dø (1 Sam 11,13). Saul og alle Israels menn gledet seg storlig den dagen.

Guds Ånd minner oss om å takke for Guds hjelp, og han fyller hjertet med salig glede. En kristen gir Gud alene æren for alt han har utrettet i Guds kraft. Også et storsinnet sinnelag og kjærlighet til fienden er en dyd og en frukt av Ånden. Særlig er det til ros og en dyd hos dem som skal lede og styre andre. Nettopp når Herren en gang har gitt stor frelse, blir hjertet mildt og vennlig stemt.

240. Samuels avskjedstale

1 Sam 12

For det samlede folket holdt Samuel en siste tale før han tok avskjed. Han vitnet for dem at han trofast hadde røktet embetet sitt. Som dommer hadde han ikke gjort vold eller urett mot noen, og han hadde ikke tatt imot gaver av noen. Og hele Israel ga ham rett.

På liknende vis sto apostelen Paulus senere fram for de kristne menighetene. Han sa at han hadde ferdes rent og rettskaffent blant dem og ikke gjort noen urett (2 Kor 7,2), og han viste til vitnesbyrdet i deres egen samvittighet. Hver rettskaffen ordets tjener har et slikt vitnesbyrd hos menneskene, hos alle ærlige. Og det er en særlig ros for ham når folk kan si om ham at han ikke gjør forskjell på folk.

Samuel minnet Israel enda en gang om Guds velgjerninger før i tiden: Gud hadde fridd sitt folk ut av Egypt, og etter at han hadde ført dem inn i Kanaan, hadde han så mange ganger berget dem fra fiendenes hånd. Men han minnet dem også om deres tidligere synder og overtredelser. Han formante folket og kongen deres til å frykte Herren, tjene ham trofast og lyde hans røst.

Han stadfestet talen og formaningen sin med et tegn fra himmelen. På hans bønn lot Herren det tordne og regne. Det var noe uvanlig i hvetehøstens tid. Hele folket ydmyket seg på ny for Herren og bekjente i botferdighet også sin siste synd: at de i et kjødelig sinn hadde krevd en konge.

Guds menighet trenger alltid en slik formaning til omvendelse og lydighet. Om ikke Guds profeter og predikantene holdt ut og stadig refset, advarte, formante, ba, lokket og manet, ville ulydighet og frafall snart ta overhånd.

Til slutt forsikret Samuel Israels barn at han ikke ville holde opp med å be for dem og lære dem den gode og rette veien (1 Sam 12,23). Det er også plikten til alle som har fått omsorgen for Guds menighet betrodd, at de ber for den. Og selv om en er gammel og svak og ikke lenger kan virke, kan en likevel be, gå i forbønn og gi gode råd.

241. Saul er ulydig

1 Sam 13

Da Saul hadde regjert over Israel i to år, måtte Israel igjen verge seg mot sin gamle fiende, filistrene. De hadde satt seg fast i noen av landets festninger. Saul hadde samlet tre tusen utvalgte krigere omkring seg. Med en del av dem slo Jonatan, sønnen hans, filistrenes

vaktpost i Geba. Nå samlet filistrene en tallløs hær, dro opp og slo leir ved Mikmas. Israels menn mistet motet og krøp i skjul i huler og fjellkløfter. Saul rustet seg til krig i Gilgal.

Nå var prøvens time kommet for ham. Alt da han ble salvet, hadde Samuel innskjerpet for ham at han skulle vente på ham. Han skulle ikke begynne striden mot filistrene før Samuel var kommet til leiren, hadde innviet striden med offer og bedt om Guds velsignelse og bistand i kampen.

Saul besto ikke denne prøven. Han syntes det tok for lang tid før Samuel kom, og han så at folket som var hos ham, spredte seg. Da lot han selv, på egen hånd, offer bli båret fram og ville åpne striden på egen hånd. Det var ulydighet; med det overtrådte han Herrens ord.

Og denne ulydigheten kom av vantro. Saul stolte ikke på Herren og hans allmektige arm. Han brydde seg ikke om Guds velsignelse og bistand, men så bare på folket som var hos ham. Knapt hadde han fullført offeret før Samuel kom. Han refset ulydigheten hans og kunngjorde ham at Herren hadde forkastet ham og utvalgt seg en annen mann til fyrste over sitt folk.

Slik kommer det en prøve på tro og lydighet for alle troende. Og nettopp nødens og trengselens tid er en prøvetid. Å, da går mange tilbake. De kaster bort tro og gudstillit, overtrer sin Guds ord og bud og velger sine egne veier.

Det er et sørgelig, men sant faktum at mange av dem som er kommet til tro og har fått Den Hellige Ånd, mister Ånden og troen igjen. Dermed faller de ut av nåden og blir til slutt forkastet av Herren. Det hjelper dem ikke at de en tid har trodd og vært fromme. Dette faktum er en alvorlig advarsel til alle som står i troen.

At Gud hadde forlatt Saul, ble snart åpenbart. Filistrene fikk overtaket og herjet landet. De tok også alle smedene bort fra landet, så hebreerne ikke lenger skulle kunne lage seg sverd og spyd. Når israelittene ville få slipt de redskapene de trengte til håndverk og jordbruk, måtte de gå ned til filistrenes land. Fra dem som faller fra, tar Gud bort sin nåde og dermed også sin velsignelse. Ofte overgir han dem til timelig motgang og ulykke, så de får erfare hvilken jammer og hjertesorg det fører med seg at de har forlatt Herren sin Gud.

242. Jonatans heltedåd

1 Sam 14,1–23

Her hører vi om en stor heltedåd som Jonatan, Sauls sønn, og våpensveinen hans utførte. De to hadde gått over til filistrenes vaktpost, som hadde tatt stilling på en klippe ved Mikmas. De gjorde en avtale: Om filistrene sa til dem: «Stå stille til vi kommer bort til dere!», da ville de bli stående der de var, nede ved klippen. Men om de sa: «Kom opp til oss!», da ville de klatre opp og være visse på at Herren hadde gitt filistrene i deres hånd. Det siste skjedde.

Og så tok Jonatan opp den ulike kampen i tillit til Herrens kraft og hjelp. Han klatret opp den bratte skrenten, og våpensveinen etter ham. Da de var kommet opp, hogg de to ned en rekke fiender med sverdet. Og en redsel fra Gud falt over hele filisterhæren, som lå i leir bak vaktposten, så den ene vendte sverdet mot den andre.

Det vi lærer av dette, er det Jonatan bekjenner: «Ikke noe hindrer Herren fra å frelse, enten det er ved mange eller ved få» (1 Sam 14,6). Gud hjelper ofte også ved noen få. Gud utfører sine store gjerninger på jorden ved svake og ringe redskaper, og med det viser han at han ikke er bundet til hva mennesker gjør og virker. Guds kraft fullendes i de svake (2 Kor 12,9).

Den som er blitt viss på sin sak i Gud og setter all sin lit til Herren og hans makt og hjelp, kan ikke unngå å vinne seier. Alt er mulig for den som tror (Mark 9,23). Med vår Gud kan vi springe over murer (Sal 18,30).

Da Saul merket forvirringen i fiendens leir, kalte han folket som var hos ham, seks hundre mann, ut til strid og til å forfølge fiendene. Også de mennene som hadde krøpet i skjul i huler og kløfter, kom fram fra gjemmestedene sine og sluttet seg til Israels stridsmenn. Og hebreerne som var fanger i filistrenes leir, gikk over til sine landsmenn. Når bare noen få går inn i gapet og frimodig går foran i de kampene som er lagt på kirken, da følger andre snart etter. Også svake blir revet med, og de motløse blir sterke og frimodige.

Legg ennå merke til at Saul før striden ville spørre etter Herrens vilje ved ypperstepresten Akia, som var hos ham. Men da han så at det ikke var noen fare, sa han til presten: «La det være!» (1 Sam 14,19) Slik roper nok også de frafalne og vantro til Gud i sin nød og angst, men

det er riktignok ingen bønn som kan bli hørt. Når nøden og faren er over, trenger de ikke Gud lenger og vil klare seg med sin egen kraft.

243. Sauls ubetimelige iver

1 *Sam* 14,24–52

Mens kong Saul forfulgte filistrene, lot han krigerne sine sverge på at de ikke skulle røre mat før om kvelden. Han mente at han slik best kunne utnytte seieren. Jonatan, som ikke visste noe om dette, spiste litt honning, og da ble øynene hans klare. Resten av folket, som ikke rørte noe, ble derimot matt. Derfor ble ikke filistrenes nederlag så stort som det kunne ha blitt om de utslitte stridsmennene hadde fått styrke seg litt underveis. Med dette forbudet hadde Saul altså handlet svært uklokt og til skade for Israel.

De frafalne, som har fornektet troen og den bedre erkjennelsen, har også mistet den rette dømmekraften. Det de tenker og foretar seg, er vrangt og tjener til skade for kirken.

Om kvelden kastet så det utsultne folket seg over buskapen de hadde tatt som bytte. De slaktet dyrene på bakken og åt kjøttet med blodet i. Det var forbudt i loven. Da Saul fikk høre om det, reiste han en stor stein og bød at resten av dyrene skulle slaktes på den, så blodet kunne renne av. Han lot som om han ville holde Guds lov. Han bygde også et alter. Men Herren hadde vendt seg bort fra ham. Han ga ham ikke noe svar da han spurte om han skulle forfølge fiendene videre.

De frafalne bevarer ofte ennå skinnet av fromhet. De kan nok ivre for visse ytre forskrifter, mens de lar det store og viktige ligge: omvendelse, tro og lydighet. Men for Herren er slike hykleres gudstjeneste en vederstyggelighet. Han hører ikke de falskes bønner.

Da Herren ikke lenger ga svar ved ypperstepresten, kom Saul på den tanken at det kanskje lå en bann over folket, og at folket måtte rense seg fra den. Han lot kaste lodd for å finne den skyldige, og loddet falt på Jonatan. Det kom fram at han hadde spist litt av honningen. Saul dømte at Jonatan måtte dø, fordi han hadde handlet mot kongens forbud og ed. Men ved sin forbønn berget folket livet til den tapre troshelten som de hadde så stor frelse å takke for.

Så forblindet er hyklerne at de ikke ser sin egen grove synd, mens de dømmer små splinter hos andre. Ja, de gjør kanskje ting til synd for andre som slett ikke er synd. Og samtidig oppfører de seg som om de

bare søkte Guds ære, og misbruker Guds navn på det skammeligste. Og Gud overgir dem til straff til et slikt vrangt sinn.

Ved slutten av kapitlet fortelles det ennå at Saul førte seierrik krig mot andre av Israels fiender, som ammonittene, moabittene, edomittene og de syriske kongene i Soba. Også forkastede mennesker må ofte ennå tjene Gud til å utføre hans vilje på jorden.

244. Saul er ulydig på ny

1 *Sam* 15,1–15

Saul hadde vendt seg bort fra Herren. Likevel prøvde Gud enda en gang med ham, om han kunne føre ham tilbake fra den onde veien. Ved Samuel ga han ham befaling om å utrydde amalekittenes folk, legge alt de eide, under bann og drepe alt levende. Det var en siste prøve på lydighet. Gud er nådig og tålmodig. Han søker å vinne tilbake også dem som har falt fra, og formaner dem gang på gang til å omvende seg og vende tilbake.

Saul dro ut med en stor hær og slo amalekittene, som bodde ved Kanaans sørgrense. Slik fikk de til slutt lønn for at de alt ved Sinai hadde gått fiendtlig fram mot Israel, Guds folk. Kenittene ble derimot spart. Det var Hobabs folk, folket til Moses' svoger, som hadde fulgt Israel gjennom ørkenen til Kanaan og fått bosted i den sørlige delen av landet.

Slik skal alle som går fiendtlig fram mot Guds folk, Guds kirke, i sin tid få erfare Guds vrede og hevn. Men de som stiller seg vennlig til Guds folk og gir den eneste sanne Gud æren, blir berget.

Men heller ikke denne prøven besto Saul. Igjen sviktet han i lydighet. Han lot amalekittkongen Agag leve, nok for å prale og briske seg med denne kongelige fangen. Og han sparte det beste av buskapen og ville beholde det selv. Ve dem som gjør alle forsøk fra Guds kjærlighet til intet, forakter alle formaninger og blir i frafall og ulydighet!

Nå var dommen over Saul beseglet. Gud åpenbarte for Samuel at Saul for godt hadde forspilt kongedømmet sitt. Alle som er gått bort fra tro og lydighet og fastholder dette onde sinnet og viljen, blir til slutt forkastet av Gud. Gud trekker sin hånd tilbake fra dem og overgir dem til deres vrange og forherdede sinn. Samuel ble dypt rystet og grepet av Guds dom og ropte til Herren hele natten. Det gjør Guds

barn bittert vondt når de som før var deres brødre og trosfeller, faller fra, holder seg borte og går fortapt.

Det falt Samuel tungt, men likevel la han av sted for å kunngjøre Saul Guds dom. Saul hadde reist et seiersminne for seg selv i Karmel i Judas fjellbygd og var så dratt ned til Gilgal i Jordan-dalen. Den som har fornektet troen, blir stolt og hovmodig.

Da Samuel traff Saul i Gilgal, skrøt han av at han hadde fullført Herrens ord. Men han hadde jo latt det beste av buskapen leve. Det er ikke lydighet, men ulydighet, når en bare gjør Guds vilje halvveis, bare så langt det passer en selv. Og de ulydige er attpå til så forblindet at de mener de kan stille Gud tilfreds med noen ytre gjerninger.

Saul står fram som en ekte hykler. Han talte ennå så fromt: «Velsignet være du av Herren!» (1 Sam 15,13), og han påsto at han hadde bestemt buskapen til offer for Gud. Det er motbydelig hykleri når de frafalne ennå taler Kanaans språk og bruker offer, bønn og gudstjeneste som påskudd.

245. Saul blir forkastet

1 Sam 15,16–35

Nå sa Samuel til Saul det Herren hadde talt med ham: Da han var liten og ydmyk, hadde Herren salvet ham til konge. Men nå som han hadde satt seg over Herrens ord, hadde Gud forkastet ham. Saul unnskyldte seg stadig, og Samuel refset ulydigheten hans med skarpe ord. Det Samuel holdt fram for Saul, skal alle merke seg vel: «Lydighet er bedre enn offer» (1 Sam 15,22). Framfor alt krever Gud at vi i enfold tror og lyder hans ord.

Den som ikke gjør det, og likevel ofrer, ber og gir almisser, er en vederstyggelighet for Herren. Ja, ulydighet er trolldom, et ekte djevelens verk. Djevelen er fiende av Ordet og har nettopp lagt an på å forvrenge Guds klare ord for menneskene. Ulydighet er avgudsdyrkelse. Den som motsier og handler mot Guds ord og bud, går dermed bort fra den levende Gud.

Nå sa Saul til Samuel: «Jeg har syndet. Tilgi meg min synd!» Men Samuel gjentok Guds dom, som Gud ikke angrer (1 Sam 15,29): Fordi Saul hadde forkastet Herrens ord, hadde Herren også forkastet ham, revet kongedømmet fra ham og gitt det til en annen. Det skal ikke forstås slik at Sauls synd var så stor at den ikke kunne ha blitt tilgitt

ham. Nei, den som bekjenner sine overtredelser og vender seg fra dem, finner miskunnhet (Ordsp 28,13).

Men Sauls omvendelse var en hyklet omvendelse. For samtidig som han bekjente synden sin, unnskyldte han seg, som om folket hadde hovedskylden og hadde krevd at det beste av buskapen skulle spares. Hyklet omvendelse er hykleriets toppunkt, og den stadfester bare Guds dom om forkastelse.

Enda Saul var forkastet, lot Gud ham for folkets skyld foreløpig bli i embetet til den kongen han hadde sett seg ut, kunne tre i hans sted. Og slik æret også Samuel kongen for folkets skyld. Han ble i Gilgal mens den fastsatte offerhandlingen foregikk, og han fullbyrdet selv Guds befaling på amalekittkongen Agag og hogg ham ned. Agag hadde vel fortjent denne harde straffen for sin grusomhet, for han hadde gjort kvinner barnløse (1 Sam 15,33).

Slik utfører trofaste tjenere for Herren i enfold sin Guds ord og vilje, også når det strider mot den alminnelige mening, folks smak og egne følelser.

Agag gikk døden i møte med trass og frekk mine og sa: «Slik må en jage bort dødens bitterhet» (1 Sam 15,32).[2] Det er forferdelig når ugudelige og spottere også i dødsstunden spotter og håner Gud. Samuel skilte nå lag med Saul og så ham ikke igjen før den dagen han døde. Den som har forkastet Guds ord og er forkastet av Gud, ham skal også mennesker holde synden fast for.

246. David blir salvet og spiller for Saul

1 Sam 16

Etter at Saul var forkastet, fikk profeten Samuel befaling fra Gud om å gå til Betlehem og salve en av Isais sønner til konge. I Betlehem holdt Samuel en offerfest. Han innbød Isai til den og lot ham føre sønnene sine fram for seg. Den eldste, Eliab, var høy av vekst. Men ham hadde Gud ikke utvalgt. Mennesket ser på det ytre, men Herren ser på hjertet (1 Sam 16,7).

På samme måte lot Samuel de seks neste sønnene til Isai gå forbi seg. Men ingen av dem hadde Herren utvalgt. Til sist ble den yngste og mest uanselige av Isais sønner hentet, David, en gjetergutt, rødhåret og vakker. Ham hadde Gud sett seg ut. Samuel salvet ham til konge

[2] NB: «Sannelig, dødens bitterhet er veket bort!»

over Israel, og det salvingen var et bilde på, skjedde: Guds Ånd kom over David.

Det som er ringe, uanselig og foraktet i menneskers øyne, det har Gud utvalgt. Og nettopp blant de ringe tar han ofte de redskapene han vil bruke i sitt rike. Han fyller dem også tidlig med sin Ånd, så de kan røkte sitt kommende høye kall rett.

I den andre halvdelen av kapitlet fortelles det om Saul at en ond ånd var kommet over ham. Da så tjenerne hans seg om etter en mann som kunne spille godt på strengeinstrument, og de ble oppmerksomme på David, Isais sønn. Slik kom David til Sauls hoff og spilte på harpen. Og når han spilte, vek den onde ånden fra Saul. Men denne mildere stemningen var ingen bedring, ingen forandring av hjertet.

Samtidig blir det vitnet om David at han var en sterk og stridsdyktig mann, så han også ble Sauls våpensvein, og at Herren var med ham. Ved Sauls hoff ble David kjent med de tingene han senere måtte vite som hersker.

Av Sauls eksempel lærer vi hvor forferdelig det er når et menneske er forlatt og forkastet av Gud. Da er han helt i Satans makt, et djevelens barn, og gjør sin fars vilje. Av Davids eksempel ser vi hvor underlig Gud fører sine hellige. Dem som senere skal tjene ham i hans rike, fører han slik at det de ser, hører, lærer og opplever, må være til nytte og gagn for dem i det kallet de skal få.

247. David og Goliat

1 Sam 17,1–30

Etter en tid vendte David tilbake til Betlehem og gjette farens sauer som før. Men nå var timen kommet da Gud ville dra ham fram og gi ham et navn i Israel. Ved en stor heltedåd skaffet han folket sitt hjelp mot fiendene. Filistrene hadde igjen trengt inn i Israels land og lå i leir i Terebintedalen i Juda stammes område. I spissen for dem sto en kjempe, Goliat fra Gat, som skremte Israels hær med truslene sine. Ingen av Sauls krigere ville ta imot utfordringen hans til tvekamp. Men den lille David våget å gå mot den sterke, væpnede mannen.

Kjempen Goliat skrøt av sin store kraft og stolte på brynjen og våpnene sine. Han hånet og spottet Israels Gud og Israels fylkinger, det vil si hæren, Guds folk. Han er et bilde på de store og mektige på

jorden, ja, på alle denne verdens barn, som stoler på sin egen kraft og sin egen arm og håner Gud og mennesker, Gud og hans kirke.

David derimot var den enkle gjetergutten. På farens oppdrag og i lydighet mot ham gikk han til Israels leir, til brødrene sine. Før han gikk fram til fylkingen, sørget han for tingene han hadde med seg, og overlot dem til den som hadde tilsyn med forsyningene. Han er et bilde på en enkel kristen som i enfold gjør det han er satt til, og som viser troskap i alt som er betrodd ham, også i det små og minste.

248. David seirer over Goliat

1 *Sam* 17,31–58

Nå blir det fortalt utførlig om Davids enestående kamp og seier over kjempen Goliat. David, gjetergutten, var ikke uøvd i strid. Mens han gjette buskapen, hadde han måttet verge seg mot ville dyr, og han hadde slått i hjel en løve og en bjørn. Han hadde ikke søkt kampen av egen vilje. Men han kunne ikke tåle at den frekke filisteren spottet Gud og hans folk ustraffet. Han gikk i bresjen for Israels Guds ære.

Filisteren foraktet ham, forbannet ham ved sin gud og kom mot ham med sverd, spyd og skjold. Men David gikk mot ham i Herrens, hærskarenes Guds navn (1 Sam 17,45) og overvant ham med slynge og stein. Han slo ham i hjel og hogg så hodet av ham med hans eget sverd. Dermed var filistrenes nederlag og Israels seier avgjort.

Dette er et bilde på den kampen som er lagt på alle troende. Den som er tro i sitt kall, må stadig øve seg i kamp og daglig stå seg i mange slags motgang og fristelser. De troende har den arge, onde verden for øynene. Den håner og skjeller ut Gud og alt hellig med ord og gjerning. Det tvinger dem til å forsvare sin Guds ære, refse verdens ugudelige vesen og vitne om Guds sannhet.

Verden forakter og spotter de kristnes fattige, ringe lille flokk. Men de kristne mister ikke motet. De er de sterkeste, for de har Gud på sin side, og i Guds kraft overvinner de verden og alle sine fiender. Og når det en gang gjelder å utkjempe en særlig hard kamp, viker en kristen ikke tilbake, men påkaller hærskarenes Herres navn og vinner seier.

Til slutt kan vi her også tenke på at Davids sønn har overvunnet den sterke, denne verdens fyrste, og tatt våpnene hans fra ham (Luk 11,22), uten sverd og spyd, på en enestående måte: ved sin lidelse og død.

249. Følgene av Davids seier

1 Sam 18,1–16

Her blir følgene av Davids store seier beskrevet. Den første følgen var at hjertet til Jonatan, Sauls edle sønn, ble knyttet til Davids hjerte. Fra den stunden ble Jonatan Davids mest trofaste venn og sluttet en formelig pakt med ham. Han hadde ham kjær som sitt eget hjerte, og som pant på vennskapet ga han ham klærne og våpnene sine.

Dette er et bilde på sant vennskap. Sann kjærlighet og vennskap er det når den ene har den andre kjær som sitt eget hjerte, viser det også i gjerning og deler med ham det han eier. Det er et bilde på det edleste og høyeste vennskap som finnes. Slik elsker Kristus sine, sine troende, som han også kaller sine venner. Han har dem kjær som sitt eget hjerte og gir dem alt som er hans: sin hellighet og rettferdighet, sin Ånd, sin kraft og styrke.

En annen følge av Davids store heltedåd var at kvinnene fra alle Israels byer sang seierherrens pris ved en seiersfest: «Saul har slått sine tusener, men David sine ti tusener!» (1 Sam 18,7) Slik synger den nye pakts menighet Davids sønns pris, han som har fridd den ut av alle fiendenes hånd. Og den gir Gud æren for at han har gitt den seier ved vår Herre Jesus Kristus (1 Kor 15,57).

Den siste følgen av Davids seier var kong Sauls fiendskap. Saul ble misunnelig på David, fordi Israels kvinner hadde gitt ham større pris enn ham selv. Den onde ånden kom igjen over ham og gjorde ham rasende. En gang grep han i raseri spydet mens David spilte harpe foran ham, og ville spidde David fast til veggen. Men Gud vernet sin salvede.

Videre står det at Saul fryktet David, nettopp fordi Herren var med ham. Han satte ham til høvding over tusen og håpet at han skulle falle i striden. Men det han mente ondt, måtte vende seg til det beste for David. David oppførte seg klokt og hadde lykken med seg i alle sine krigstog, og slik vant han hele folkets gunst.

Av Sauls eksempel ser vi hva slags sinn de ugudelige har, og hvordan de ugudelige stiller seg til de fromme. De misunner og hater dem, men på den andre siden er de redde for dem og frykter dem, for de merker nok at de fromme har Gud på sin side. Og hat og frykt viser seg også ofte i onde og skadelige gjerninger. Men Gud holder sin hånd over sine. Også verdens fiendskap må tjene dem til det beste. Og selv

om de fromme har de ugudelige til fiender, slutter de oppriktiges hjerter seg til dem.

250. Saul blir Davids fiende

1 Sam 18,17–30

Saul hadde lovet å gi den som slo Goliat, sin datter til hustru, men han holdt ikke dette løftet. Sin eldste datter Merab ga han til en annen mann, som het Adriel. Nå lovet han David sin yngste datter Mikal, som elsket ham, på det vilkår at han felte hundre filistre. Bak dette tilbudet lå det svik. Saul ville få David felt ved filistrenes hånd. Før den fastsatte fristen var ute, hadde David slått i hjel to hundre filistre. Slik vant han Mikal til hustru og ble kongens svigersønn.

Gud verner og bevarer sine barn på jorden, særlig sine utvalgte redskaper, så ingen ulykke rammer dem og intet menneskelig svik kan skade dem. Og han vender det onde til det beste.

Fordi Herren så synlig var med David, ble Saul bare enda reddere for ham, og av denne frykten sprang et livslangt fiendskap. Dette er også en av grunnene til verdens uforsonlige fiendskap mot kirken: en skjult angst og frykt. Verdens barn ser og merker nok noe av at de troende har Gud til venn og forbundsfelle, og nå prøver de å verge seg mot den som er sterkere.

Fordi Gud var med David og ga ham seier og framgang på alle krigstogene hans, ble David mer og mer folkets yndling, og navnet hans ble høyt priset i Israel. Alle oppriktige ærer og elsker Guds trofaste tjenere og erkjenner de velgjerningene Gud gjør mot sitt folk gjennom dem.

251. Saul prøver igjen å drepe David, og David flykter til Rama

1 Sam 19

Nå røpet Saul også for tjenerne sine og for sønnen Jonatan hvilke planer han bar på i sitt onde hjerte: at han ville drepe David. Da gikk Jonatan i mellom. Han advarte faren alvorlig mot å utøse uskyldig blod. Han minnet ham om hvordan David hadde satt livet på spill, slått filisteren i hjel og skaffet hele Israel stor frelse. Denne talen gjorde foreløpig så pass inntrykk på Saul at han sverget at David ikke skulle dø. Men det var ingen virkelig sinnsforandring.

Sann kjærlighet og vennskap er det når en taler godt om sin neste mens andre tenker og taler ille om ham og har ondt i sinne, og prøver å stille de misunneliges vrede.

Da David igjen spilte på strengeinstrument for Saul, kastet Saul enda en gang spydet etter ham. Men David bøyde seg unna, så spydet gikk inn i veggen. Den Gud vil verne og bevare, kan ikke noe menneske krumme et hår på.

Så sendte Saul ut folk for å gripe David, og de omringet huset hans. Men Mikal, Sauls datter, holdt med David. Hun firte ham ned gjennom vinduet om natten. I sengen hans la hun et bilde med en flette av geitehår, altså en slags dukke, og slik narret hun forfølgerne og skaffet mannen sin tid til å flykte.

Med dette handlet Mikal bare etter kjærligheten. Det er en edel og god gjerning når en tar seg av fromme tjenere for Gud som blir forfulgt for rettferdighets skyld, og verner og berger dem. Og det er ikke urett å narre og villede rasende, morderiske forfølgere. For slike umennesker er bare redskaper for Satan, som på alle mulige måter prøver å ødelegge Guds fromme barn.

David flyktet og søkte og fant tilflukt i Rama, i profetskolen som Samuel hadde grunnlagt der. Da Saul fikk vite det, sendte han bud etter ham. Men budene ble grepet av Guds Ånd og profeterte. Det samme skjedde med Saul da han selv var kommet i nærheten av Rama. Men det var en annen sak enn den gangen han etter salvingen til konge var kommet inn i flokken av profetelever og profeterte sammen med dem. Nå var Sauls hjerte en bolig for den onde. Sinnelaget hans var uforandret mens han med leppene forkynte Guds pris.

Også nå hender det nok av og til at ugudelige, særlig frafalne som en gang trodde og ba, blir revet med av en alminnelig åndelig begeistring. Men det er bare noe ytre, ikke noe tegn på omvendelse. Også den blinde, vantro verden priser til tider med store ord Guds store gjerninger og Guds dyre menn. Den priser for eksempel Luther og reformasjonens verk. Men den vet ikke hva den gjør. Gud har også sine fienders hjerter i sin makt, så de mot sin vilje må bekjenne sannheten og uten å vite og ville det må tjene Gud.

252. Vennskapet mellom David og Jonatan

1 Sam 20,1–23

I lengden var ikke David trygg i Rama for sin dødsfiendes etterstrebelser. Derfor oppsøkte han vennen sin Jonatan og øste ut sitt hjerte for ham. De to fornyet pakten og sverget hverandre troskap. Jonatan lovet David at han ved neste høytid, ved nymånefesten, skulle finne ut hvordan faren var sinnet, og så gi vennen sin beskjed om hvordan det sto til. David skulle gjemme seg ute på marken, bak Esel-steinen. Jonatan ville komme i nærheten med gutten sin og skyte tre piler, som om han skjøt etter et mål.

Hvis han sa til gutten: «Se, pilene ligger her, bak deg», skulle det være et tegn på at faren var fredelig sinnet. Men sa han til gutten: «Se, pilene ligger der borte, foran deg», skulle det være et tegn på at Saul ennå ikke hadde lagt bort fiendskapet sitt, og en oppfordring til David om å flykte videre.

Samtidig ba Jonatan David om at han måtte vise barmhjertighet mot ham og hans hus når Gud hadde utryddet alle hans fiender og satt ham på Israels trone. Det er sant vennskap og sann barmhjertighet når den ene tar del i den andres vel og ve som om det rammet ham selv. Det er sant vennskap når en står bi sin venn i nød og fare og verner og hegner ham på alle måter. Og det er sant vennskap når en gjengjelder kjærlighet med kjærlighet og også lønner barna for det gode en har fått fra faren.

253. Jonatan tar vennen sin David i forsvar

1 Sam 20,24–43

Den avtalte dagen, ved nymånefesten, savnet Saul David ved måltidet. Jonatan unnskyldte David med at han var gått til Betlehem for å være med på et offermåltid i slekten sin. Slik ville han finne ut hvordan faren nå var sinnet mot David. Og det ble snart åpenbart. Saul skjelte voldsomt ut sønnen fordi han holdt med Isais sønn, og kastet spydet etter ham. Fordi Jonatan hadde David så kjær, lot han farens vrede gå over seg i taushet.

Det er ekte kjærlighet og vennskap når en unnskylder vennen sin, går i forbønn for ham og forsvarer ham, også med fare for sitt eget liv, og når en av kjærlighet til de fromme også tar de ondes hat og fiendskap på seg.

Neste morgen gikk Jonatan ut på marken, nær stedet der David holdt seg skjult. Med det avtalte tegnet lot han ham få vite hvordan

det sto til med faren. Han sa til gutten sin: «Pilen ligger der borte, foran deg. Skynd deg, stå ikke stille!» Det betydde for David at han skulle flykte, og flykte i hast, for å komme unna Sauls vrede.

Men Jonatan nøyde seg ikke med å gjøre seg forstått for vennen sin bare slik på avstand. Han sendte hjem gutten, som ikke visste og ikke skulle vite noe om denne avtalen, og gikk bort til David. Han gråt sammen med ham og trøstet og styrket ham i møte med de tunge lidelsene som nå ventet ham. Så lot han ham dra i fred.

Sann kjærlighet og sant vennskap viser seg også i at en advarer vennen sin mot skade og fare, gråter med dem som gråter (Rom 12,15), trøster de bedrøvede og gir dem mot.

254. David flykter til Nob og til Gat

1 Sam 21

Nå var det en avgjort sak for Saul at David skulle drepes. Og så måtte David, som var bestemt til konge over Israel, flakke omkring i Israels land som en fredløs. En tung tid med prøvelser og forfølgelse begynte for ham.

Først søkte han tilflukt hos ypperstepresten Akimelek, som gjorde tjeneste ved tabernaklet i Nob, litt nord for Jerusalem. Akimelek ble forskrekket da David kom til ham. Han måtte frykte kong Sauls vrede og hevn om han tok imot kongens dødsfiende. David hjalp seg med en list. Han ga seg ut for å ha et oppdrag fra kongen og ba om brød til seg og følgesvennene sine. Så ga Akimelek ham skuebrødene fra tabernaklet, som etter Moseloven ellers bare prestene fikk ete.

Det var en god gjerning, en barmhjertighetsgjerning, som blir rost også i Det nye testamente. Fariseerne tok anstøt av at Jesu disipler rev av aks og spiste dem på sabbaten. Da minnet Herren dem om at David og de som var med ham, hadde spist skuebrødene da de var sultne, enda bare prestene hadde lov til å ete dem (Matt 12,1 ff.).

Alt i Det gamle testamente var det slik at slike forskrifter som de om skuebrødene og sabbatshvilen måtte vike når det gjaldt det større budet, barmhjertighetens bud. I Det nye testamente står dette budet nå for alvor i forgrunnen. Kjærligheten er dronningen blant alle bud. Alt vi gjør, skal skje i kjærlighet. Også de ytre ordningene kirken fastsetter, skal bare tjene kjærligheten og freden.

Av Akimelek fikk David også Goliats sverd, som ble oppbevart i Nob. Så flyktet han til filistrenes land. Der ble han snart kjent igjen som den som hadde slått Goliat i hjel. Da grep David igjen til en list og lot som han var gal. Filisterkongen Akisj lot så den vanvittige mannen føre over grensen. Slik berget Gud sin utvalgte fra dødsfaren. Gud kan godt verne og bevare sine, også når de ferdes og oppholder seg midt blant løver og ulver. Uten hans vilje faller ikke et hår av hodet deres.

255. David i hulen ved Adullam. Saul dreper prestene

1 *Sam* 22

Da David var kommet tilbake fra filistrenes land, flyktet han til hulen ved Adullam i Juda stammes område. Der samlet det seg en flokk fattige folk omkring ham, folk som var i nød og gjeld, og han ble deres leder. På liknende vis dro Kristus, Davids sønn, gjennom Juda land som herre og mester for en liten flokk fattige disipler, og de som hadde et bedrøvet hjerte, angrende tollere og syndere, holdt seg til ham. Kristi folk, folket til Davids sønn, er ennå i dag en liten, foraktet hjord, en liten flokk fattige syndere som av hjertet lengter etter nåde.

Etter at David hadde fått foreldrene sine i sikkerhet hos Moabs konge, ble han i Juda land etter befaling fra profeten Gad. Der han senere skulle herske, skulle han først lide. Også Kristus, Davids sønn, er gått inn til sin herlighet gjennom lidelse (Luk 24,26). Det er regelen i Guds rike: Lider vi med ham, skal vi en dag også herske med ham (2 Tim 2,12).

Nå holdt Saul et møte med stormennene og de høye embetsmennene i riket sitt i Gibea, der han hadde sitt sete. Der anklaget han David formelig som en fiende av riket, som en som sto ham etter livet, og dømte ham skyldig. Det minner om jødenes onde råd, som dømte Davids uskyldige sønn til døden som en gudsbespotter og opprører. Slik har det alltid vært. De fromme, som mener det ærlig med Gud og mennesker, må få skylden. I verdens øyne er de urostiftere og opprørere.

På dette rådsmøtet i Gibea sto det til slutt fram en forræder, en forløper for Judas, som var med og fremmet jødenes blodige råd mot Kristus. Edomitten Doeg, som var satt over Sauls tjenere, hadde holdt seg inne i Nob og vært vitne til at Akimelek ga David skuebrødene og

Goliats sverd. Det meldte han nå til kong Saul. I forfølgelsestider har det alltid funnes slike giftige baktalere og forrædere, som har gjort den lille flokken av troende den tyngste skade.

Saul lot ypperstepresten Akimelek komme fram for seg og gjorde kort prosess med ham som en majestetsforbryter, fordi han hadde hjulpet David. Akimelek bekjente seg til David og priste ham som den mest trofaste av Sauls tjenere. På kongens befaling drepte Doeg ypperstepresten og åttifem menn av presteslekten. Dessuten lot Saul alle innbyggerne i prestebyen Nob hogge ned. Slik ble Saul en morder og en blodtørstig mann. Slik rir djevelen de menneskene han har fått i sin makt, og styrter dem ut i forbrytelser, laster og skam.

Slik disse prestene døde for Davids skyld, slik må alle Guds trofaste tjenere lide mye for Davids sønns, Jesu Kristi, skyld. Også i lidelsen skal de holde stand og avlegge en god bekjennelse, om de så må bøte for det med livet.

Bare én prest slapp unna blodbadet, nemlig Abjatar, Akimeleks sønn, og han flyktet til David. Slik hadde David Guds prest og ypperstepresteskapets «lys og rett», urim og tummim, på sin side. Likeså har den svake, forfulgte lille flokken av kristne et mektig vern og en mektig trøst: Den har Guds lys og rett, Guds ord og sannhet i sin midte.

256. David berger byen Ke'ila og blir underfullt reddet fra Saul i Maon-ørkenen

1 *Sam* 23

Her blir det fortalt videre om hvordan David og hans trofaste menn måtte flykte og flakke omkring. Det blir framhevet hvordan David spurte etter Guds vilje ved ypperstepresten Abjatar før han gjorde noe eller dro til et annet sted, og hvordan han i alle ting rettet seg etter Guds svar. Slik er Guds ord nå en lykt for vår fot (Sal 119,105) i denne onde tid og verden. I sitt ord viser Gud oss den veien vi skal gå, og hans gode Ånd leder oss på jevnt land (Sal 143,10).

På Guds befaling dro David med mennene sine av sted og befridde byen Ke'ila sør i Juda fra filistrene, som trengte den. Men innbyggerne i Ke'ila lønnet ham ille for det. De ville overgi ham i Sauls hender. David slapp unna i rett tid, for Abjatar lot ham få vite om faren han var i.

David er et forbilde på Davids sønn. Da han vandret og led på jorden, gjorde også han bare godt mot folket sitt, og til takk ble han forrådt av sitt eget folk og overgitt i hendene på de urettferdige. Og alle som holder med Kristus, må få erfare at utakk er verdens lønn.

Som folkene i Ke'ila, slik forrådte også innbyggerne i Sif-ørkenen nær Dødehavet David og røpet for Saul hvor han holdt seg skjult. Overalt hvor kristne er blitt forfulgt, har det vært slike judaser som har røpet de kristnes hemmelige tilfluktssteder for fiendene eller avslørt deres skjulte gudstjenester for forfølgerne.

Så dro Saul ut mot David og nådde ham igjen i Maon-ørkenen. Han var alt med krigsfolket sitt på den ene siden av et fjell, og David med mennene sine på den andre siden. Plutselig meldte et bud at filistrene hadde falt inn i landet. Derfor måtte Saul dra mot filistrene og la David være.

Gud Herren styrer alle ting, også folkenes skjebne, til beste for den lille flokken av sine trofaste. Han mangler ikke midler og veier til å verne og bevare sine. Han viser og åpner dører og utveier for dem der all hjelp synes tapt for menneskeøyne. Det finnes nok få kristne som ikke kan fortelle om underfulle redninger i sitt liv. Herren fører de elendige herlig.

Til slutt blir det her ennå fortalt at Jonatan, Sauls sønn, oppsøkte vennen sin David midt i lidelsene hans og styrket hans mot i Gud (1 Sam 23,16). Slik trøster og styrker Gud sine midt i anfektelsens hete, ved gode venner som han sender dem, og framfor alt ved sin Hellige Ånds tilsagn.

257. David sparer Saul i hulen

1 Sam 24

Nå holdt David seg skjult i de hulerike fjellene i En-Gedi-ørkenen, ved vestbredden av Dødehavet. Saul lette etter ham også der med tre tusen krigere. Da hendte det at Saul gikk inn i nettopp den hulen der David og mennene hans holdt seg innerst inne. Da hadde David god anledning til å drepe fienden sin, og mennene hans oppfordret ham også til det. Men han viste denne fristelsen fra seg og sparte kongen. Han ville ikke legge hånd på Herrens salvede. Saul hadde jo ennå embete og verdighet i det ytre.

David skar en flik av kongens kappe. Da Saul var kommet et stykke videre, viste han ham fliken på avstand og beviste med det at han hadde vært i hans hånd, men at han hadde spart kongen. Han forsikret Saul om at han var uskyldig, og holdt fram for ham den urett han gjorde ved å forfølge ham uten grunn. Han var jo en død hund, en enslig loppe (1 Sam 24,15), det vil si et ufarlig og ubetydelig menneske. Herren skulle være dommer mellom dem to.

Det er et herlig eksempel på storsinn og kjærlighet til fienden. Slik skal en kristen spare sine fiender og gjengjelde ondt med godt. Men samtidig skal han holde den urett de ugudelige gjør, fram for dem, og også advare dem mot den kommende dagen da Gud skal straffe og gjengjelde.

Saul gråt da han skjønte hva som hadde skjedd. Han bekjente at han hadde syndet, og at David var mer rettferdig enn han, og han lot foreløpig være å forfølge ham. Han lot også David sverge på at han ikke ville utrydde hans etterkommere når han en gang ble konge. Altså erkjente han at han var forkastet. Men dette var bare en menneskelig rørelse, som snart gikk over igjen, ingen virkelig omvendelse og sinnsforandring. Saul var og ble forherdet.

Det hender nok ofte at en ugudelig, en frafallen, et forherdet menneske innser sin synd, visse grove feiltrinn, bekjenner og gråter over dem og i det ytre lar dem fare, og at han merker noe av at han er fortapt og forkastet. Men alt sammen er bare menneskelig tanke, følelse og fornemmelse, en kjødelig bevegelse, ingen åndelig bevegelse. Ved alt dette finnes det ikke en gnist av sann omvendelse i hjertet. Et slikt menneske er og blir et vredens barn (Ef 2,3), enten han raser og stormer mot Gud eller en annen gang er roligere og mer fattet.

258. David og Nabal

1 Sam 25,1–17

Her fortelles det først om Samuels død og begravelse, han som var Guds mann. Hele Israel sørget over ham. Siden Moses og Josva døde, hadde paktsfolket ikke hatt noen mann å takke for så mye som Samuel. Med rette er han blitt kalt en reformator. Når slike dyre gudsmenn, som har gjort kirken store tjenester, er døde og hviler i graven, da skjønner de etterlatte kanskje først for alvor hva de hadde i dem, og hva de nå har mistet i dem.

Etter Samuels død dro David ned til Paran-ørkenen, som skilte Kanaans land fra Sinai-halvøya. Der led han og hans trofaste menn ofte nød og mangel. En gang sendte han derfor noen av de unge mennene sine til en rik mann ved navn Nabal, som bodde i Karmel i Judas fjellbygd. Nabal holdt nettopp på å klippe sauene sine og ga tjenerne sine et festmåltid.

David ba ham om en gave til seg og mennene sine og minnet ham om de gode tjenestene han hadde gjort ham. Davids menn hadde vært som en mur omkring Nabals gjetere og buskap (1 Sam 25,16) og hadde vernet dem mot angrep fra fiendtlige ørkenstammer. Også i forfølgelsens tid holdt David ikke opp med å gjøre godt mot folket sitt. De troende lar seg ikke hindre av kors og lidelse fra å gjøre godt og tjene brødrene sine.

Nabal avviste trassig Davids sendebud, ja, han spottet David som en løs fyr som hadde rømt fra herren sin. Nabal er et bilde på en gjerrig mann, hvis hjerte er helt sløvt for andres nød. Han tar gjerne imot tjenester av andre, men vil aldri i verden vise takk og gjøre gjentjenester.

Da David hørte Nabals ord, bød han mennene sine å spenne sverdet om seg, og han brøt opp for å falle over Nabal. En av Nabals unge tjenere fortalte Abiga'il, Nabals hustru, om hva David hadde i sinne. Hos David var dette kjødelig vrede. Han satt ennå ikke i styret; det var ennå ikke på den tiden pålagt ham å straffe ugjerningsmenn. Her søkte han sin egen hevn.

Slik blir også fromme Guds barn, som er øvd i gudsfrykt og renset i trengsel, og som ellers er rike på barmhjertighetsgjerninger og også har vist prøver på kjærlighet til fienden, ennå av og til overmannet av kjødelig vrede og iver. Da blir de fristet til å hevne seg selv i stedet for å overlate hevnen til Gud.

259. David og Abiga'il

1 Sam 25,18–44

Den ugudelige Nabal hadde en klok og from hustru, Abiga'il. Hun la av sted med en rik gave av matvarer og dro David i møte. Hun besvor ham å stå fra sitt forsett og spare Nabal. Holdt han hånden sin tilbake fra blodsutgytelse, skulle Gud også bevare hans liv blant de levendes flokk (1 Sam 25,29). Og når han ble konge, skulle det ikke bli til anstøt

for ham at han hadde utøst blod uten grunn. Slik fikk hun stilnet Davids vrede.

Det er en edel gjerning når en taler sin neste til det gode og holder ham borte fra det onde, når en stiller de vredes sinne og stifter fred.

David skjønte at dette kom fra Herren. Han priste Gud fordi han ved Abiga'il hadde hindret ham i å sette sin onde plan ut i livet og slik legge blodskyld på samvittigheten sin. Slik har alle troende god grunn til å takke Gud for at han i nåde bevarer dem fra anstøt og tunge synder, og for at han har lagt stokker og hindringer i veien for dem når de kanskje hadde noe ondt i sinne.

Da Abiga'il kom hjem igjen, fant hun mannen sin i godt lag ved måltidet og svært beruset. Neste morgen fortalte hun ham hvilken fare han hadde svevet i. Da ble han dødelig forskrekket; slaget rammet ham, og ti dager etter var han død. Og David priste Gud fordi han hadde latt Nabals ondskap komme tilbake over hans eget hode (1 Sam 25,39). Sannelig, ingen kommer til kort om han ikke hjelper og hevner seg selv, men overlater hevnen til Gud.

Så tok David Abiga'il til hustru. Slik kom Abiga'il til ære gjennom David, og hun fikk lønn for det hun i kjærlighet hadde gjort for Nabal, for David og for vennene hans. Det gode de troende gjør mot sin neste, mot venner og fiender, lønner Gud dem rikelig for i tid og evighet.

260. David sparer Saul enda en gang

1 Sam 26

Her finner vi David igjen i Sif-ørkenen, og mennene fra Sif spilte igjen forrædere. Saul dro enda en gang ned mot ham med krigsfolket sitt. Da ga David et nytt bevis på sin kjærlighet til fienden. Om natten, mens alle sov, gikk han sammen med vennen sin Abisjai inn i Sauls leir. Men også denne gangen våget han ikke å legge hånd på Herrens salvede. Han tok bare med seg spydet og vannkrukken som sto ved hodet til Saul.

Slik er sinnelaget hos Guds fromme barn: De søker bare det beste for sine fiender, at deres sjel skal bli frelst. Framfor alt har Gud vist sin makeløse kjærlighet ved at Kristus, Davids sønn, døde for sine fiender, for de ugudelige, og i dødsstunden ennå ba for overtrederne.

Fra toppen av det nærmeste fjellet ropte David så høyt ned i Israels leir. Han vekket Saul og hærføreren hans, Abner, av søvnen. Han

viste kongen spydet og vannkrukken på avstand og beviste med det at han enda en gang hadde spart livet hans. Abner refset han fordi han hadde voktet sin herre så dårlig. De vantro skal få se at de troende, som de holder for sine fiender, mener det bedre og ærligere med dem enn vennene deres gjør.

Også nå vitnet David om at han var uskyldig. Hvis det var Gud som i sin vrede hadde egget kong Saul opp mot ham, så skulle en forsone Gud ved et offer. Men hvis det var mennesker som hadde satt Saul opp mot David og dermed drevet den uskyldige bort fra Herrens arv og ført ham i fristelse til å tjene andre guder, så måtte de være forbannet. Ja, forbannet er de mennesker som undertrykker og trenger uskyldige, og som slik fører dem i fare for å falle fra Gud og kaste bort sin tillit.

Til slutt uttalte David ønsket om at hans liv måtte ha høyt verd i Herrens øyne, slik Sauls liv hadde hatt høyt verd i hans. De troende har først og fremst omsorg for sin egen sjel, at den må bli frelst. Men så holder de også sine brødres sjel høyt i verd, ja, også sine fienders.

Også denne gangen bekjente Saul sin synd. Han velsignet David og dro hjem igjen. Men heller ikke dette var mer enn en kjødelig rørelse, ingen omvendelse og bedring. David stolte ikke på kongens ord og vendte ikke tilbake til ham. Ve det mennesket som det er kommet så langt med at verken alvorlige eller vennlige ord gjør inntrykk på ham lenger!

261. David i filisterbyen Siklag

1 Sam 27

David hadde holdt fram for Saul at han med sin grusomme forfølgelse til slutt ville drive ham inn i hedningenes land, ja, kanskje tvinge ham til å tjene andre guder. Det første skjedde nå. David tenkte at han en dag likevel ville falle i Sauls hender. Derfor dro han med sine seks hundre mann og sine to hustruer, Abiga'il og Akinoam, til filistrenes land, til Israels fiender. Kong Akisj i Gat ga ham byen Siklag, og der bodde han i over et år.

Dette var riktignok svak tro. Gud hadde gjennom sin profet befalt David å bli i Juda land. Og Gud hadde gang på gang reddet ham på underfullt vis fra Sauls hånd og dermed vist at han nok kunne verne ham. Det glemte David nå. Også prøvede Guds tjenere blir iblant svake og trette når kors, lidelse og forfølgelse varer lenge. De glemmer at

det er Guds vilje og deres kall å lide, og de glemmer at Gud hittil har voktet dem så nådig i all nød og fare. Men Gud har tålmodighet med sine barns svakhet.

Også mens David bodde i filistrenes land, holdt han ikke opp med å gjøre godt mot sitt folk. Allerede før hadde han forsvart Israel mot fiendene hver gang han fikk anledning, men han hadde riktignok fått utakk for det. Nå dro han igjen ut med mennene sine og kjempet mot de røverske beduinstammene i sør: gesjurittene, girsittene og framfor alt amalekittene, restene av Israels gamle arvefiende, dem Saul hadde latt leve. Filisterkongen førte han bak lyset om disse krigstoktene ved å gi seg ut for å ha falt inn i Sør-Juda.

Den kjærligheten til fiender som vi lærer av Davids eksempel, består ikke bare i at en gir avkall på å hevne seg selv og ikke gjengjelder ondt med ondt. Den viser seg framfor alt også i at en gjør godt mot og velsigner dem en har fått vondt og utakk fra.

262. Saul hos dødningemanersken i En-Dor

1 Sam 28

Nå var tiden kommet da kong Sauls skjebne skulle fullbyrdes. Filistrene dro igjen i krig mot Israel og slo leir ved Sjunem nord i Kanaan. Saul samlet hele Israel og slo leir på Gilboa. Da han så den veldige fiendehæren, mistet han alt mot. Han spurte Herren, men Gud svarte ikke lenger. Det er den forherdedes forferdelige lodd. I ulykken mister de motet, og om de i sin angst roper til Gud, hører Gud dem likevel ikke. De er helt forlatt av Gud.

Ja, Gud har overgitt dem i Satans vold. Slik var det med Saul. Da Gud ikke svarte ham, vendte han seg nå til en dødningemanerske som holdt til i En-Dor. I sin bedre tid hadde han selv utryddet alle trollmenn og spåmenn fra Israel.

Kvinnen kjente ikke kongen igjen med det samme, for han hadde forkledd seg, og hun stilte seg til tjeneste for ham. Han ba henne hente Samuel opp fra de døde. Hun ble selv forferdet og skrek høyt da hun så en gud, det vil si et åndeaktig vesen, stige opp fra dypet: en gammel mann i en lang kappe. Saul kjente Samuels skikkelse igjen i det. Og Samuel profeterte for ham at Herren skulle gi Israel i filistrenes hender, og at han selv og sønnene hans skulle være blant de døde dagen etter.

Dette var, som de gamle lærerne samstemmig vitner, et djevelsk gjenferd, ikke den virkelige Samuel. Djevelen har ingen makt over de fromme som er sovnet inn i Herren. Her måtte djevelen tjene den levende Gud og forkynne Saul at undergangen var nær.

Som før i Israel, slik finnes det nå i kristenheten ennå mye trolldom. De som har falt fra den levende Gud, søker kanskje til slutt råd og hjelp hos trollmenn og spåmenn når de er i nød og angst og ingenting annet vil hjelpe.

Det disse sier og gjør og driver med, er ikke bare løgn og bedrag. Trollmennene står i forbund med djevelen og kan, så langt Gud tillater det, også gjøre under i djevelens kraft og åpenbare ting som skal komme. Men det blir bare folks ulykke når de lar seg råde og hjelpe av trollmenn, det vil si av djevelen.

Saul ble slått av frykt og redsel ved dette åndeaktige synet. Han kjente allerede noe av dødens og helvetes angst. Etter at han hadde styrket seg med måltidet som trollkvinnen laget til for ham, gikk han om natten tilbake til Israels leir. I dump fortvilelse løp han rett inn i sin undergang.

263. David blir sendt bort fra filisterhæren

1 Sam 29

Da filistrene dro i krig mot Israel, kom David i en pinlig stilling. Som filisterkongen Akisjs undergitte måtte han og mennene hans slutte seg til filistrenes hær. Hva nå? Kunne han få seg til å kjempe mot sitt eget folk?

Før det kom så langt, protesterte de andre filisterfyrstene hos Akisj mot at David var med. De holdt fram for ham at David midt i striden kanskje ville gå over på Israels side og bli deres motstander. Til slutt ga Akisj etter for fyrstenes press og ba David dra hjem til Siklag. Han unnskyldte seg med mange smigrende ord og forsikret David om at han holdt ham for ærlig, ja, for en Guds engel.

Det var en nåde og velgjerning fra Gud mot David at han fikk holde seg borte fra kampen og slapp fristelsen til å vende sverdet mot sine brødre. Ja, Gud har tålmodighet med sine utvalgtes svakhet. Gud er og blir trofast, selv om vi ofte svikter troskapen. Han gjør ikke med oss etter våre synder.

Ofte vender han i nåde bort fra oss de onde følgene av våre uforstandige og forkjærte skritt. Han lar oss ikke bli fristet over evne, men gjør både fristelsen og utgangen på den slik at vi kan tåle den (1 Kor 10,13). Han sparer oss for altfor tunge prøver og fristelser, der troen vår kanskje ville lide skibbrudd.

Og her fremmet filisterfyrstene Davids beste uten å vite eller ville det. Slik må ofte fiendtlige mennesker, ja, slik må den ugudelige verden hjelpe til med at Guds gode råd og vilje blir fullført for Guds barn.

264. David forfølger amalekittene

1 Sam 30

David og mennene hans ble sendt bort fra filisterhæren og vendte hjem. Da fant de byen sin, Siklag, plyndret og ødelagt. Amalekittene, som David hadde kjempet mot mens han var forfulgt, hadde i mellomtiden falt inn og tatt hevn. De hadde ført bort kvinner, barn og buskap. Davids menn ble så harme over dette at de ville steine ham. Og dette var de fromste folkene i Israel, som hadde samlet seg om David, Herrens salvede. Slik blir også fromme kristne, som mener det oppriktig med Gud og Kristus, ofte harme og oppfører seg ustyrlig når en brå ulykke kommer over dem.

Men David sto fast. Han søkte styrke hos Herren sin Gud ved bønn. Og etter at han ved ypperstepresten hadde spurt seg for om Guds vilje, satte han etter fiendene. Slik kan en kristen frimodig og trøstig ta fatt også på et tungt arbeid og en tung kamp når han først er blitt viss på sin sak i Gud og har styrket sjelen sin med bønn og Guds ord.

Herren lot det lykkes for David og hans menn. De fant en egypter som var blitt liggende igjen etter fiendeflokken, og han viste dem stedet der amalekittene hadde slått leir. Med fire hundre mann falt David over dem. Han vant tilbake alt de hadde tatt fra ham, og tok i tillegg mye annet bytte fra dem. Det ble kalt Davids bytte. Til alt det en har begynt med Gud, gir Gud velsignelse og framgang, og han fører kampen fram til seier.

Deretter fikk David gjennomført at også de to hundre mennene som ikke hadde kjempet, men i mellomtiden hadde voktet forsyningene, fikk del i byttet. Han sendte også en del av byttet til de eldste i Juda. Han minnet sine menn om at det var Herren som hadde gitt dem alt dette, og at det var Herren som hadde gitt fiendene deres i deres

hender. Det vi arbeider for, strever for og kjemper oss til, er likevel bare ufortjent velsignelse fra Gud. Og av det skal vi også dele med andre og gjøre godt.

265. Saul og sønnene hans dør og blir gravlagt

1 *Sam* 31

Her hører vi om filistrenes kamp mot Israel. Israel ble slått. Saul og sønnene hans kom i trengsel, og sønnene falt i striden. Saul ville ikke falle i filistrenes hender. Og fordi våpenbæreren hans ikke ville drepe ham, kastet han seg selv på sverdet. Med det styrtet han seg i fortapelsen, den evige fortapelse. Han døde, som vi leser i 1 Krøn 10,13, «i sin misgjerning».[3]

Slik endte en mann som også en gang hadde hatt Guds Ånd og hadde vært fylt av Åndens gaver og krefter. De som har forlatt Gud og er forlatt av Gud, har til slutt ingen trøst og ingen hjelp i nød og død, og de får en forferdelig ende. Det er den fryktelige lodd for alle frafalne og forherdede: døden, den evige død, død og fordømmelse.

Men i dette kapitlet blir vi også fortalt noe godt: en edel handling av innbyggerne i Jabes i Gilead, øst for Jordan. En gang hadde Saul reddet dem fra ammonitterkongen Nahas. Denne velgjerningen hadde de ikke glemt. Nå viste de seg takknemlige for den og æret kong Saul også i døden.

Filistrene hadde hogd hodet av ham og tatt våpenrustningen hans. De hadde båret den i triumf rundt i byen sin og til slutt lagt den ned i avgudstemplet sitt. Sauls kropp og sønnenes lik hadde de hengt opp på bymuren i Betsjan i Jordandalen. Da kom innbyggerne i Jabes og tok kongens og sønnenes lik ned fra muren. De brente dem og gravla dem, og de sørget over Saul i sju dager.

Det er rett og rimelig at en alltid husker den velgjerning en har fått, ja, at en også viser seg takknemlig mot ugudelige mennesker for den tjeneste og hjelp en har fått av dem. Og en skal gi ære til den som bør æres (Rom 13,7). Saul var forkastet av Herren, men han var likevel fortsatt konge og hersker over Israel helt til sin død. Slik skal vi akte og ære alle som sitter i embete og styre, også om de er ugudelige skurker, for embetets skyld, som de har fra Gud.

[3] NB: «Slik døde Saul på grunn av den troløshet som han hadde vist mot Herren».

266. Davids klagesang over Saul og Jonatan

2 *Sam* 1

En amalekitt hadde sluppet unna slaget ved Gilboa-fjellet. Han kom til David i Siklag med budskapet om at Saul og sønnene hans var døde, og han hadde med seg kong Sauls kongesmykke og armring. Men David tok ikke imot budskapet om at fienden hans var død, med glede. Han flerret klærne sine, gråt og fastet og sørget sammen med sine menn. De fromme blir inderlig bedrøvet over synderes død, over skjebnen til de fortapte barna.

Amalekitten la saken fram som om det var han som hadde gitt Saul banesåret, og han håpet å få lønn for det av David. Og han fikk sin lønn. David lot ham drepe, fordi han selv hadde sagt at han hadde lagt hånd på Herrens salvede. Når noen tillegger seg selv en forbrytelse og roser seg av en ond gjerning han ikke har gjort, er han skyldig i denne synden for Gud og mennesker. Og det skjer ham rett når han blir dømt etter sine egne ord.

David skrev også en klagesang over Saul og Jonatan, som Israels bueskyttere fra nå av skulle synge. Minnet om Saul og Jonatan skulle bevares i Israel. Denne sangen inneholder ikke usann smiger, slik verden gjør når den hedrer sine døde ved å gjøre laster til dyder. Det David sier her, var bare sannhet. Han roser motet til Saul og Jonatan. Han priser de stridbare heltene som så ofte hadde hjulpet Israels folk mot fiendene, og som også hadde skaffet Israels døtre rikt bytte.

Også ugudelige herskere er i stand til borgerlige dyder og kan gjøre folket sitt mye nytte. Og folket skal erkjenne og rose det når øvrigheten holder landets fiender i sjakk og fremmer det felles vel, selv om de som har øvrighetsembetet, ikke duger noe for Gud. Særlig minnes David sin bror Jonatan, hvis vennskap var mer verd for ham enn kvinners kjærlighet. Det er ekte kjærlighet og vennskap når en venn gråter over sin venns død og alltid bevarer et godt minne om ham.

267. David blir konge over Juda

2 *Sam* 2,1–17

Ved ypperstepresten ble David viss på Guds vilje. Da dro han opp til Hebron, og der ble han salvet til konge av Judas menn, sine stammefrender, først til konge over Judas hus. Lidelse, forfølgelse, angst og vanære var nå vendt til glede og ære.

David var kommet til tronen på en vei som behaget Gud. Han hadde stått seg i anfektelsen, og hans synder av svakhet hadde Gud i nåde sett bort fra. Han hadde ikke lagt hånd på Saul, Herrens salvede. Han var uskyldig i hans død. Han roste og velsignet innbyggerne i Jabes, som hadde æret Saul også i døden.

I Davids livsløp speiler skjebnen til Kristus, Davids sønn, seg, og skjebnen til de troende kristne. Kristus gikk gjennom lidelse inn til sin herlighet. Han var lydig mot Gud til døden på korset, og derfor har Gud opphøyet ham og gjort ham til Herre og Messias. De troende kristne må lide mye for Kristi skyld. Men på mørke dager følger det alltid igjen tider med trøst fra Herrens åsyn. Og når troen er prøvd nok i anfektelsen, kommer til slutt den salige stunden da lidelsen går over i herlighet, da Gud løfter opp de ringe og setter dem i ære.

Abner, Sauls hærfører, utropte Isjboset, Sauls sønn, til konge. Han regjerte i flere år over nordstammene. Men han var en opprører. Styret tilhørte nå med rette David, Herrens salvede. Derfor hadde Isjboset heller ikke lykke og framgang. Til slutt kom det til kamp mellom Abners hær og Davids menn, som Joab førte an. Først kjempet tolv unge menn fra hver side mot hverandre, men det ble ikke avgjort. Da angrep Joab opprørernes hær og vant seier.

Opprøreres styre har sjelden hatt varighet. Og særlig blir de som reiser seg mot Kristi, Davids sønns, styre, til skamme. En dag skal alle Kristi fiender ligge som skammel for hans føtter.

268. Davids kamp mot Isjboset

2 *Sam* 2,18–3,1

Her blir det fortalt om en ung, tapper helt fra Davids flokk, Asael, bror til Joab og Abisjai. Disse tre brødrene, Serujas sønner, hadde allerede vært Davids våpenfeller mens han ble forfulgt. Nå holdt de trofast med kong David, Guds utvalgte. Asael var særlig ivrig i kampen mot opprørernes hær. Han satte etter Abner og ga seg ikke, men ble overvunnet og drept av Abner, som var sterkere. Davids menn gravla den tapre helten og sørget over ham.

Han er et forbilde for alle som hører den større Kongen til, Jesus Kristus, Davids sønn. Slik skal de kristne dele Kristi vanære og lidelse, være nidkjære og kjempe for Kristus og hans ære og sette hele sitt liv

inn for Kristi sak, så den Salvedes rike og styre stadig blir bredt videre ut.

Joab, Davids hærfører, kunne lett ha slått hele Israels hær, som flyktet for ham, og gjort ende på den. Men da Abner ba om skånsel, holdt han opp med forfølgelsen. Han hadde medlidenhet, ikke så mye med Abner, anføreren, som med folket. Mange i Israel var forført og narret. De mente at Sauls sønn var den rettmessige tronarvingen og hadde ennå ikke erkjent at David var kongen Gud hadde utvalgt. At Joab skånet folket, var etter Davids sinn. Og en slik storsinnethet lønte seg. Davids makt, anseelse og tilhengerskare vokste, mens det gikk tilbake for Isjboset.

Slik skal vi stå alvorlig imot de bevisste og forbitrede fiendene av Kristus og hans ord og ikke gi etter på ett eneste punkt. Men med de stakkars forførte sjelene, som ennå ikke rett kan skille mellom sannhet og villfarelse, skal vi ha tålmodighet. Ved tålmodighet og skånsel kan de kanskje ennå bli vunnet for sannheten.

269. Abner går over til David

2 *Sam* 3,2–21

David regjerte nå over Juda i Hebron. Gud var med ham og velsignet ham i huset hans. Han ga ham mange barn og fremmet styret hans. Slik verner og velsigner Gud nå i den nye pakt sin Salvedes, Davids sønns, rike og styre, og han skaffer hans kongestav anerkjennelse.

Nå oppsto det strid og uenighet blant Davids motstandere. Isjboset bebreidet Abner at han hadde tatt Sauls medhustru Rispa til hustru. På den måten kunne Abner til slutt også gjøre krav på Sauls trone. Derfor ble Abner bitter og fiendtlig mot Isjboset. De som går sammen om en ond sak, og særlig de som har sluttet forbund mot Gud og hans Salvede, Kristus, holder seg som regel ikke lenge enige. Et slikt forbund mot Gud har ingen varighet.

Abner tilbød seg å legge nordstammene i Israel under David. Han talte også alvorlig til Israels høvdinger, særlig til sin egen stamme, Benjamin, om å anerkjenne David som konge, for han var jo kongen Gud hadde utvalgt. Så gikk han til Hebron og sluttet en pakt med David der. Han førte også Mikal, Sauls datter, tilbake til David.

Slik må til slutt også Guds og Kristi motstandere hjelpe til med å fullføre Guds råd og fremme og styrke Kristi rike. Og mang en som først løp an mot Herren, er kommet til besinnelse og har til sist ennå gått inn for den gode sak.

270. Joab dreper Abner

2 *Sam* 3,22–39

Joab, Davids hærfører, var ikke til stede da Abner sluttet pakten med David i Hebron. Da han kom hjem fra et streiftokt med rikt bytte, fikk han høre at David hadde latt Abner gå i fred. Det gjorde ham harm, og han mistenkeliggjorde Abner hos David som spion og forræder. Den mistanken var ugrunnet. Abner hadde allerede bevist at han nå mente det alvorlig med David, da han hadde oppfordret Israels høvdinger til å underordne seg Davids styre.

Så sendte Joab straks bud etter Abner og kalte ham tilbake som i Davids navn, men uten at David visste om det. Han lot som om han hadde noe hemmelig å drøfte med ham. Og da Abner intetanende kom bort til ham, stakk han ham ned. Joabs bror Abisjai var også med i spillet.

Dette var ikke noe annet enn snikmord. De to sønnene til Seruja ville på denne måten hevne sin bror Asaels død. Men det var en selvisk hevn. Det var ikke Davids sak de førte her. Dessuten fryktet Joab nok at Abner nå som Davids forbundsfelle skulle svekke hans egen anseelse og innflytelse hos David. Også fromme og tapre folk som oppriktig har tjent Herren og vært nidkjære for hans navn, må alltid være på vakt og se seg vel for, så de ikke blir overmannet av kjødelig iver, vrede, hevnlyst, misunnelse og avind.

David var uskyldig i Abners blod. Over Joabs gjerning ble han rettferdig vred, og han ønsket ulykke over Joab og ætten hans. Ja, han talte hardt til de to sønnene til Seruja og kalte dem onde menn. Slik skal de troende refse synd og urett også hos sine venner. Rettferdigheten krever at en straffer det onde og roser og anerkjenner det gode, hvor en enn finner det, og at en ikke gjør forskjell på venn og fiende.

David hedret den falne Abner. Han lot ham gravlegge som en fyrste og gråt over ham, og mennene hans sørget med ham. Det var jo også virkelig en stor mann, en høvding i Israel, som var falt. Abner hadde gjort Israels folk utmerket tjeneste i kampen mot de hedenske nabo-

folkene, og til sist hadde han også fremmet saken til David, Herrens salvede. Det er rett og rimelig at vi alltid husker vår neste det gode som vi og andre har fått av ham, og at vi glemmer det vonde han har gjort oss.

271. Isjboset blir myrdet, og morderne blir straffet

2 *Sam* 4

Da Abner, denne høvdingen i Israel, var falt, mistet Isjboset og tilhengerne hans alt mot. To hærførere fra Sauls hær ville nå gjøre David en tjeneste. De gikk og overfalt Isjboset i huset hans mens han sov. De drepte ham og skar hodet av ham. Nå hadde David ingen medbeiler lenger. For Mefibosjet, Jonatans sønn, som var lam i føttene, var ingen fare.

Så brakte de to snikmorderne Isjbosets hode til David i Hebron, og de håpet å få stor lønn for det av David. Og de fikk den lønnen de hadde fortjent: På Davids befaling ble de hogd ned av hans unge menn. Det gikk dem på samme måte som amalekitten som hadde gitt seg ut for å være Sauls morder overfor David.

Riktignok hadde Isjboset bare fått igjen etter rett og rettferdighet. Han hadde nok vært rettferdig mot sine to tjenere og ikke forbrutt seg mot dem. Men han var en opprører og oppvigler, og også etter at Abner hadde gått over til David og var falt, hadde han ikke gitt opp motstanden sin. Og en opprører har forspilt livet sitt.

Slik handler Gud med de ugudelige: Ofte straffer han én ond mann ved en annen. Men når en ugudelig, uten å vite eller ville det, fullbyrder den rettferdige straffen på en annen ugudelig, gjør ikke det hans onde gjerning god. Den onde gjerningen, som han bare mente ondt med, blir tilregnet ham og gjengjeldt av Gud.

Slik David nå hadde overvunnet alle sine motstandere, som gjorde ham herredømmet over Israel stridig, slik skal også Kristus, Davids sønn, vinne seier over alle sine motstandere.

272. David blir konge over hele Israel

2 *Sam* 5

Her ser vi at David er kommet fram til det målet Gud hadde satt for ham som Herrens salvede. Alle de eldste i Israel, også de fra nordstam-

mene, kom til Hebron og salvet ham til konge over hele Israel. Hele folket jublet. Over tre hundre tusen mann var strømmet sammen, og festen varte i tre dager (1 Krøn 12,38–40). Nå var David hyrde og fyrste over hele folket.

Han ble heller ikke lenger boende i Hebron. Han dro ut og kjempet mot jebusittene, et kanaaneisk folk som ennå holdt den ene halvdelen av Jerusalem, borgen Sion. Jebusittene hånte og spottet og sa at de blinde og lamme blant dem var sterke nok til å drive ham bort. Men David inntok borgen Sion og befalte at de lamme og blinde skulle styrtes ned i avgrunnen. Det er den egentlige meningen med de vanskelige ordene i vers 8.

Slik ble Sion-berget nå Davids by og residens. Hiram, kongen i Tyrus, hyllet den nye kongen og sendte tømmermenn og steinhoggere, som bygde et kongelig palass for David på Sion. David tok seg enda flere hustruer og fikk mange barn. Gud var med ham og stadfestet styret hans.

Filistrene, de fiendtlige naboene, dro igjen ut og gjorde Israels nye konge herredømmet stridig. Før David gikk mot dem, spurte han Herren. Han rettet seg etter Guds ord og vilje i hvert skritt han tok. Da han var blitt viss på Guds vilje, dro han ut og påførte filistrene to nederlag. Herren gikk foran ham og ga fiendene hans i hans hånd.

David er et forbilde på Kristus, og Davids styre på Sion er et forbilde på Kristi styre på jorden. Kristus, Davids sønn, hersker nå i sitt nytestamentlige Sion, i den kristne kirke. Og mange hedninger, mange syndere kommer og hyller denne Kongen. Og de har det godt. Men de konger og folk som reiser seg mot styret til Herrens salvede, har ingen framgang. Gud velsigner, styrker og verner Kristi rike og styre på jorden.

273. Paktens ark blir ført til Jerusalem

2 *Sam 6*

Da Davids styre over Israel var grunnfestet, var hans første anliggende å gjenreise helligdommen. Tabernaklet sto ennå i Nob, nord for Jerusalem. Paktens ark sto i Kirjat-Jearim, der den var satt inn i Abinadabs hus etter at filistrene hadde sendt den tilbake. Ypperstepresten med urim og tummim var hos David. Så samlet David hærførerne og folkets høvdinger, tretti tusen mann (1 Krøn 13,2), og dro

med dem til Kirjat-Jearim for å hente paktens ark, tronen til Herren, hærskarenes Gud, opp til Sion.

Arken ble kjørt på en ny vogn. Underveis trådte oksene som var spent for vognen, til siden, og arken vaklet. Da grep Ussa, Abinadabs sønn, etter arken for å holde den, og han ble straks drept av Gud. Han hadde rørt ved helligdommen med rå hånd og vanhellig sinn. Denne ulykken skremte David fra å fullføre det han hadde satt seg fore. Han lot arken bli ved ulykkesstedet og satte den inn i Obed-Edoms hus. Obed-Edom var en from israelitt, og for arkens skyld ble han og hele huset hans velsignet av Herren.

Vår helligdom i Det nye testamente er nå Guds ord og sakrament. Der Ordet blir forkynt og sakramentet forvaltet, der bor og troner Gud. Fra denne Guds helligdom går det ut forbannelse og velsignelse. For de botferdige, troende kristne er Guds ord en duft av liv til liv, men for de lettsindige foraktere en duft av død til død (2 Kor 2,16). De som tar imot sakramentet med ydmykhet og ærefrykt, har velsignelse av det. Men de som eter og drikker uverdig, tar imot sakramentet til dom.

Da David hørte at Herren velsignet Obed-Edoms hus for Guds arks skyld, brøt han igjen opp med en stor folkemengde for å føre arken helt fram til Sion. Dette skjedde i Herrens frykt. Denne gangen ble arken båret av levittene, slik Herrens lov bød (1 Krøn 15,2). Allerede underveis ble det båret fram mange offer.

David selv danset foran arken, kledd i en hvit prestekjortel, til lyden av musikk og festsanger. Han gjorde seg ringe sammen med tjenerne og tjenestekvinnene i sitt folk og lot seg heller ikke anfekte av Mikals spott. På Sion ble arken satt i teltet som David hadde latt reise for den. En stor offerfest var avslutningen på den store gledesdagen.

Det som blir fortalt her, er et bilde på hellig glede i Herren og broderlig fellesskap. Guds sanne barn synger og spiller for Herren i sine hjerter. De gleder seg og roser seg av Herren og hans ord, og de har ett hjerte og én sjel. De lar seg heller ikke bringe ut av fatning av verdens spott.

274. Løftet om Messias

2 *Sam* 7,1–16

David sto nå på høyden av sin makt, og Herren hadde gitt ham ro for alle fiendene rundt omkring. Da fikk han tanken om å bygge et tempel for Herrens ark. Men Gud hindret ham i det.

Ved profeten Natan lot han ham minne om at han aldri hadde krevd av noen av Israels stammer at de skulle bygge ham et hus av sedertre. Og han minnet ham om hvordan han hadde tatt ham fra saueflokken, gjort ham til fyrste over sitt folk Israel og utryddet alle fiendene hans for ham, så Israel nå kunne nyte sin arv i ro.

Alt det David var og hadde, skyldte han altså Herrens nåde. Derfor skulle han ikke mene at han måtte gjøre Herren en særlig tjeneste. Det var ikke han som skulle bygge Herren et hus, men Herren som ville bygge ham et hus.

Ja, slik står Gud til mennesket og mennesket til Gud. Det ser vi av Guds løfte, av evangeliet: Gud gir mennesket alt fritt og for intet og krever ingen gjentjeneste av ham. Han vil bare én ting: at mennesket rett skal kjenne og prise hans velgjerninger, hans frie nåde.

Og nå ga Gud David en stor åpenbaring, et herlig løfte som siktet til Kristus. Når David for lengst hviler hos sine fedre, vil Gud oppreise hans ætt etter ham. Og denne Davids ætt skal være hans sønn, Guds Sønn, og han, Gud, skal være hans far.

Kristus er Davids sønn og Guds Sønn, sant menneske og sann Gud. Og denne Davids sønn skal bære sitt folks misgjerning og bli straffet av Gud med de ris og slag som menneskene har fortjent. Slik skal han forløse sitt folk fra synd og straff. Nettopp denne Davids sønn og Guds Sønn skal bygge et hus for Herrens navn, og Gud vil trygge hans kongetrone til evig tid.

Dette tempelet, dette kongeriket, er den hellige, allmenne kirke, de troendes samfunn. Kristi kirke er en Guds bolig i Ånden (Ef 2,22). Gud selv bor i de troendes hjerter. Den kristne kirke er Jesu Kristi rike. Kristus er Herren, og de troende henger som lemmer ved ham, sin Herre og sitt hode. Og det er et evig rike. Kristus lever og regjerer i evighet. De troende tjener ham i hans rike her og hisset: Her smaker de hans nåde, og der skal de skue hans herlighet.

275. David takker for den høye åpenbaringen

2 Sam 7,17–29

Da David hadde fått den høye åpenbaringen gjennom Natan, ble han værende for Herrens åsyn. Han talte med Herren og takket ham for hans overstrømmende nåde. David priser den nåden som hittil var blitt ham og folket hans til del: at Gud hadde forløst Israel fra Egypt med store og veldige tegn og så gjort det til sitt folk, og at han hadde løftet ham, Israels konge, opp av fornedrelsen og forherliget sitt navn på ham.

Og framfor alt priser han den nåden Gud hadde lovt ham for framtiden: at han hadde talt om hans hus langt fram i tiden. Han priser det underfulle: et menneske som er Gud Herren (2 Sam 7,19).[4] Han priser Kristus, sant menneske og Gud, som Davids hus og rike skal stadfestes ved til evig tid. Og han ber Gud om at han nå må handle med ham etter dette løftet.

Her er David et forbilde i tro og bønn. En troende kristen takker Gud av hjertet for alle hans velgjerninger, og han minnes også igjen og igjen velgjerningene fra tidligere tider. En troende kristen takker Gud særlig for den største nåde Gud har vist de stakkars syndere i Kristus, Gudmennesket. Og han ber inderlig om at Gud ikke må dra sin hånd tilbake fra ham og ikke holde opp med å velsigne ham. Og han påberoper seg da Guds ord og løfte. Det er den rette tro, at hver enkelt tar Guds løfte til seg og trøster seg med det.

276. Davids kriger og seire

2 Sam 8

Her blir det først fortalt om ulike kamper og seire David hadde. David slo og la under seg hedningefolkene rundt omkring og gjorde dem skattskyldige, som filistrene, moabittene, edomittene og syrerne fra Soba og Damaskus. Syrerkongen To'i av Hamat underordnet seg frivillig Davids styre og sendte hyllingsgaver. Slik bredte Davids rike seg ut fra hav til hav, fra Middelhavet til Eufrat.

Det gull og sølv hedningene hadde gitt ham, og det han hadde tatt som bytte i krigen, helliget David til Herren. Det vil si at han la det til helligdommens skatt, som senere ble brukt til tempelbyggingen.

Han skaffet hele folket rett og rettferdighet. Og han valgte seg embetsmenn etter sitt sinn. Blant dem rager Joab fram, hærens fører, og

[4] NB: «Og dette er loven for menneskene, Herre Herre!»

de to yppersteprestene, Sadok av Eleasars linje og Akimelek, Abjatars sønn, av Itamars linje.

David er et forbilde på Kristus. Nå i Det nye testamente brer Kristus, Davids sønn, sitt rike ut blant folkene på jorden. Men det er ikke med sverdet, men ved Ordet at Kristus vinner menneskenes sjeler. Den som kommer til ham, også blant fiendene og de frafalne, vil han slett ikke støte ut (Joh 6,37). Men de som setter seg opp mot ham og ikke vil tjene ham, skal ikke ha framgang; de skal gå til grunne.

Kristi rike strekker seg fra hav til hav, fra solens oppgang til dens nedgang. Kristus styrer sitt folk ved Ord og Ånd, og han styrer det med rett og rettferdighet. Han gir det den fullkomne rettferdighet som gjelder for Gud, og hjelper det til sin rett mot alle dets fiender.

David er et forbilde og eksempel for alle troende. De arbeider, strider og kjemper hele livet for Herrens ære og for utbredelsen av Guds rike. De tjener Herren med legeme og sjel, og de ofrer også villig av den velsignelsen Gud har gitt dem.

277. David gjør vel mot Mefibosjet

2 *Sam* 9

Da David hadde nådd målet for alle sine ønsker, kom han til å tenke på tidligere tider, også på sine lidelser fra før. Han spurte om det fremdeles var noen igjen av huset til Saul, hans motstander. Det var ikke for å hevne seg, men for å vise barmhjertighet.

Da hørte han om Mefibosjet, Jonatans ulykkelige, krøplete sønn, som hadde trukket seg tilbake til Lo-Debar øst for Jordan. Han kalte ham til seg og gjorde vel mot ham for hans far Jonatans skyld. Han talte vennlig med ham og ga ham plass ved kongens bord. Siba, en gammel tjener av Saul, skulle i mellomtiden dyrke og forvalte Mefibosjets arv for sin herre. Dermed var også denne tjeneren av Saul, som hadde en stor familie, sikret sitt livsopphold.

Av dette ser vi Davids edle, kongelige sinnelag. Han førte et mildt og saktmodig styre. David er et forbilde på Kristus. Slik hersker Kristus i sitt rike, med nåde og barmhjertighet. Han har sin lyst i å velsigne og gjøre godt og i å trøste og vederkvege de fattige og elendige, alle som lider i hans rike. Og etter Davids og Davids sønns eksempel skal også vi øve oss i denne kongelige dyd og la Guds barmhjertighet og mildhet bli kjent for alle mennesker.

278. Krigen mot syrerne og ammonittene

2 *Sam* 10

Den tyngste og blodigste av alle kampene David måtte gjennom, var den såkalte syrisk-ammonittiske krigen. Da ammonitterkongen Nahas var død, sendte David bud til hans sønn og etterfølger Hanun for å vise sin medfølelse. De ammonittiske stormennene så på disse sendebudene som Davids spioner, og de egget Hanun til å sende dem hjem med spott og skam. Skjegget ble raket av dem, og klærne deres ble skåret av.

Slik hadde ammonittene gitt kong David en rettferdig grunn til krig. De sluttet forbund med syriske konger i nabolaget. Men Davids to prøvde hærførere, Joab og broren Abisjai, slo den dobbelte hæren av syrere og ammonitter. Siden stilte syrerkongen Hadadeser på ny en stor hær i felten, med mye fotfolk, ryttere og vogner. Da dro David selv ut og vant en ny strålende seier.

Slik ga Herren sin salvede seier og framgang i alt han gjorde. Slik kroner Herren det hans troende og trofaste begynner i hans navn, deres arbeid og deres kamp, med sin velsignelse, og han lar alt få et godt utfall.

Det ammonittene fikk erfare, har gjentatt seg svært ofte i historiens løp: De som uten grunn begynte feide og krig, har dratt ulykken over seg selv og gått ynkelig til grunne. Men framfor alt er det her et forbilde på skjebnen til dem som løper an mot Herrens salvede, mot Kongen Kristus. De kommer til fall, de styrter seg selv i fortapelsen.

279. David bryter ekteskapet

2 *Sam* 11,1–13

Hittil hadde David i alle ting vist seg å være en mann etter Guds hjerte. Men nå ble det annerledes med ham. Mens hæren hans ennå var i krig og beleiret ammonittenes hovedstad, Rabba, ble han hjemme i Jerusalem og holdt seg i ro. Allerede med det kom han ut av det rette sporet. Han skulle ha passet sitt embete som hærfører.

Når noen unndrar seg sin plikt og sitt arbeid og går ledig, åpner han døren på vidt gap for fristelsen. Om den fromme og kyske Josef blir det fortalt at han var virksom og ivrig og passet sitt arbeid fra morgen til kveld. Og han sto imot fristelsen.

Nå kom fristelsen til David. Fra taket på huset sitt så han en kvinne som badet seg, og han ga øyets lyst og kjødets lyst rom. Han spurte seg nærmere for om kvinnen og fikk vite at det var Batseba, Urias hustru. Han hadde helt glemt sin Gud.

Josef hadde derimot Gud for øye og i hjertet, og da han ble fristet, sa han: «Hvordan skulle jeg da gjøre denne store ondskapen og synde mot Gud?» (1 Mos 39,9). Og så flyktet han i all hast og unndro seg fristelsen. Ja, i fristelsens stund gjelder det å våke, be, bønnfalle og sukke til Gud, og å flykte fra synden og gå forførelsen av veien.

David sendte bud og lot kvinnen hente, og han ble en ekteskapsbryter. «Når så lysten har unnfanget, føder den synd» (Jak 1,15). Slik kan også en som står høyt, som står i troen og i nåde hos Gud, falle svært dypt, i skam og last. «Den som mener seg å stå, han se til at han ikke faller!» (1 Kor 10,12).

Og fallet kan skje fort. Djevelen er rask og strammer snaren brått. Men hvor forferdelig er det når et Guds barn faller slik, faller ut av Guds armer, ut av Guds nåde, og faller i Satans hender, og på én gang styrter fra himmelen ned i helvete!

Da David fikk vite av Batseba at hun var blitt med barn, brukte han alle kunster og midler for å skjule sin skam. Han lot Uria, som var i Joabs hær, kalle hjem og prøvde på alle mulige måter å få ham til å gå inn i huset sitt. Han ønsket at Uria skulle tilbringe en natt hos sin hustru. Da kunne han siden bli regnet som far til barnet som var unnfanget i hor.

Men Uria ville ikke ta seg hvile i huset sitt mens Guds ark lå ute i felten. Han la seg til å sove sammen med Davids tjenere utenfor døren til kongens hus.

Slik prøver den som er falt, gjerne å skjule sin synd og skam for mennesker. Gud har han helt satt ut av syne. Hva Gud sier om det han har gjort, bryr han seg ikke om. Men det lykkes ham ikke å bli kvitt synden like fort som han samtykket i den, og heller ikke å slippe unna de onde følgene av den.

280. David blir en morder

2 *Sam* 11,14–27

David var blitt en ekteskapsbryter, men han ville bevare skinnet av fromhet for menneskene. Derfor ordnet han saken slik at Batseba

ble hans hustru, og at barnet av ekteskapsbruddet kunne gjelde for å være Davids og Batsebas ektefødte sønn. For å oppnå det ryddet han Batsebas mann, Uria, av veien. Etter at Uria hadde gjort hans første plan til intet, sørget David for at han ble drept med ammonittenes sverd. Slik ble David en morder.

Slik går det som regel med synden og frafallet. Den som er falt, vil skjule sin skyld og skam og bevare skinnet og æren for menneskene, og til det bruker han urene og forkastelige midler. Den ene synden føder den andre. Synderen vil gjøre den første synden uskadelig ved en annen, kanskje enda verre. Ekteskapsbrudd og hor har ofte ført videre til mord og drap. Den som er blitt kjødets lyst underdanig, gir opp all hensynsfullhet og skånsel mot andre som står i veien når han vil tilfredsstille sine onde lyster.

En annen følge av frafallet er hykleriet. David ga saken et skinn av at Uria hadde falt i kampen ved et tilfelle, siden sverdet fortærer snart en, snart en annen (2 Sam 11,25). Og Joab lot som om budet om Urias død kanskje ville vekke Davids harme og vrede. Det var motbydelig og skammelig hykleri. De frafalne som har fornektet troen og den gode samvittighet og lever i synd og skam, viser ofte en uskyldig mine for mennesker, ja, setter kanskje på seg en from maske. Det er satanisk løgn og skinnhellighet.

En siste skjebnesvanger følge av frafallet er at den som selv har vendt seg bort fra Gud og er falt i synd og skam, også drar andre med seg inn i synden og fortapelsen. Slik forførte David Batseba til ekteskapsbrudd og Joab til mord. Men selv om forføreren har den største skylden, er likevel også de forførte skyldige for Gud. Batseba var en ekteskapsbryterske for Gud. Joab var en morder for Gud. I et slikt tilfelle skal en ikke lyde mennesker, heller ikke kongen og øvrigheten.

Kapitlet som forteller om Davids dype fall, slutter med dommen at det David hadde gjort, var ondt i Herrens øyne (2 Sam 11,27). En slik synd som ekteskapsbrudd og mord gjør den som først var et Guds barn, til et vredens og fortapelsens barn.

281. Davids omvendelse

2 *Sam* 12,1–14

I ett år gikk David omkring i sitt ubotferdige og trassige sinn. Hvordan han hadde det da, har han selv bekjent etterpå: «Da jeg tidde, ble mine ben tæret bort, idet jeg stønnet hele dagen. For dag og natt lå din hånd tungt på meg. Min livssaft svant som i sommerens tørke» (Sal 32,3–4). Men Gud, som er rik på nåde og barmhjertighet, lot ham ikke dø og gå fortapt i syndene sine. Han sendte profeten Natan til ham for å kalle ham til omvendelse.

Natan la først fram for kongen liknelsen om den rike mannen som tok den fattige mannens eneste lam og slaktet det. Med denne gripende fortellingen ville han røre og mykne Davids harde hjerte. Det mannen i liknelsen hadde gjort, måtte opprøre enhver menneskelig følelse. Og nå var David selv mannen. Natan sa til ham: «Du er mannen!» (2 Sam 12,7). Han avslørte synden hans: at han hadde slått Uria i hjel med sverd og tatt hans hustru til hustru for seg selv.

I Guds navn kunngjorde han ham straffen for synden. David skulle straffes med det han hadde syndet med: Sverdet skulle ikke vike fra hans hus, og hans hustruer skulle gis til en annen. Men samtidig minnet Natan kongen om den store kjærligheten og trofastheten han hadde fått erfare fra sin Gud helt siden han ble salvet til konge.

Av alt dette ser vi at Gud ikke har behag i den ugudeliges død, men i at han vender om og lever (Esek 33,11). Også dem som har falt fra og falt dypt, oppsøker Gud i nåde med sitt ord og sin Ånd og formaner dem til å vende om.

Natan er et eksempel på en rett predikant og sjelesørger. Det hører med til en predikants embete og kall å straffe synden uten å gjøre forskjell på folk, å si hver enkelt rett ut hva han har syndet, og å forkynne Guds vrede og dom for den som gjør det onde.

Men med straffen sin skal han ha det for øye at synderens hjerte og samvittighet blir rørt og beveget, og at synderen kommer til bedring. Derfor skal han vise ham hvor tungt han har bedrøvet og krenket Gud og mennesker. Og samtidig skal han stille fram for ham Guds store kjærlighet, nåde og barmhjertighet. For det er den alene som mykner det harde hjertet og smelter det.

David bekjente nå: «Jeg har syndet mot Herren» (2 Sam 12,13). Guds ord hadde truffet ham. Med denne bekjennelsen overga han seg samtidig til Herren på nåde og unåde. David er et eksempel på sann omvendelse. Den som oppriktig omvender seg, bruker ikke mange

ord. Han pynter ikke på skylden sin, dekker den ikke over og gjør den ikke mindre med ett eneste ord. Han leter ikke etter utflukter, men bekjenner fritt og åpent, kort og godt: Jeg har syndet. Men Gud, vær meg synder nådig! (Luk 18,13)

Og så tilga Gud David hans synd. Natan ga ham avløsning i Herrens navn. Den botferdige synderen som bekjenner sin synd, skal få avløsningen, om han så har syndet aldri så grovt. Og dette er den rette avløsning: at en tilsier den stakkars, bedrøvede synderen tilgivelsen uten forbehold og forsikrer ham: Dine synder er deg tilgitt. Herren har tatt bort din synd. Og da priser synderen som har fått nåde, med David: «Salig er den som har fått sin overtredelse forlatt og sin synd skjult. Salig er det mennesket som Herren ikke tilregner misgjerning» (Sal 32,1–2).

282. Salomo blir født

2 *Sam* 12,15–31

Gud hadde tilgitt David hans synd. Likevel ble David tuktet hardt for synden sin. Barnet av ekteskapsbruddet ble dødssykt. Det gjorde David bittert vondt. Derfor ba han inntrengende til Gud for barnets liv. Men da han hørte at barnet var dødt, bøyde han seg under Guds vilje.

Slik blir ikke enhver følge og straff for synden opphevet ved Guds tilgivelse. Men det er bare timelig straff som blir tilbake. Og det er ikke lenger vrede i den. Det er av kjærlighet Gud også tukter syndere som har fått nåde, og gjør deres kjød vondt. På den måten vil han bevare dem fra å falle tilbake og holde dem fast i omvendelsen og i Herrens frykt.

Batseba fødte David en annen sønn, Salomo. Salomo betyr fred. Denne sønnen ga David i profeten Natans hånd, og han ga ham navnet Jedidja, det vil si: elsket av Herren.

Denne sønnen var for David et pant og en borgen for at han hadde fått Guds nåde og velbehag tilbake.

Slik er altså den store kong Salomo, og gjennom ham den sanne Salomo og Fredsfyrste, Kristus, kommet av et ekteskap som var blitt til ved synd og skam. Det peker på hensikten med at Kristus kom i kjødet. Kristus er kommet for å dekke over vår nakenhet og skam for Gud, for å gjøre menneskenes blodrøde skyld snøhvit og vende

vrede og dom til nåde og velbehag. Og av dette lærer vi å kjenne Guds underfulle visdom, som forstår å få godt fram av ondt.

Etter at Gud hadde vendt sin vrede og sitt mishag bort fra David, ble til slutt også ammonittenes hovedstad, Rabba, inntatt av Joab. Kong David holdt et strålende triumftog. Han fikk rikt bytte, tok hevn over fiendene sine og gjengjeldte Ammons barn de mange grusomhetene de tidligere hadde gjort mot Israel.

Denne herlige seieren var altså et nytt bevis for David på hans Guds gunst og velvilje. Ja, Gud er nådig og barmhjertig, rik på miskunn og trofasthet. Han forlater misgjerning og overtredelser og synd. Han minnes ikke lenger de tidligere syndene. Han gjør ikke med oss etter våre synder og gjengjelder oss ikke etter våre misgjerninger (Sal 103,10).

283. Amnons blodskam

2 *Sam* 13,1–22

David hadde omvendt seg og fått tilgivelse. Likevel måtte han på mange måter smake de bitre følgene av sin synd. Han fikk hjertesorg i familien sin og måtte se hvordan hans synd, vellyst og kjødets synd, grodde videre blant barna hans.

Sønnen hans Amnon gjorde en skammelig gjerning i Israel. Han brant av vanhellig kjærlighet til sin halvsøster Tamar. Han lot som han var syk, lot henne stelle ham, og da han var alene med henne i huset, voldtok han henne. Det var en flyktig rus og beruselse, og da han hadde fått stilt sin lyst, slo den straks om i hat og avsky. Dekket av skam og fylt av dyp sorg og smerte holdt Tamar seg skjult i huset til sin bror Absalom. Slik var Davids hus blitt til en stank i Israel.

Denne fortellingen er skrevet inn i Den hellige skrift for at alle som leser den, skal lære å frykte synden. Liknende fortellinger om hor, ekteskapsbrudd og blodskam som en finner i verdslige skrifter, er en brodd som egger og lokker til synd. Den hellige skrift gir legemiddel og motgift mot den gift som blir strødd ut ved menneskenes lettferdige og usedelige tale og skrifter.

Slike eksempler som det som fortelles her, gir avsky og vemmelse for synden. De viser at synden, og nettopp også kjødets synd, er en vederstyggelighet for Gud og et skadelig onde som ikke volder annet enn jammer og hjertesorg blant menneskene.

284. Absalom hevner seg

2 *Sam* 13,23–39

Absalom var bitter på sin halvbror Amnon fordi han hadde skjendet søsteren hans. Vreden og hevnlysten ble næret ved at David viste seg svak her og lot Amnons ugjerning gå ustraffet. I to år holdt Absalom harmen sin tilbake.

Men så satte han ved en passende anledning hevntankene sine ut i livet. Da han holdt fest for saueklippingen, innbød han alle kongens sønner. Og da de alle var drukne og i godt lag, falt tjenerne hans over Amnon på hans befaling og drepte ham. Slik fikk Amnon den lønn han hadde fortjent. Riktignok ble også Absalom skyldig, fordi han hevnet seg selv. Her ser vi at den onde lysten, når den har unnfanget og født den onde gjerningen, til slutt føder døden. «Den som sår i sitt kjød, skal høste fordervelse av kjødet» (Gal 6,8).

For å slippe unna farens vrede flyktet Absalom så til kong Talmai i Gesjur i Syria. Da David hørte hva som hadde hendt, sørget han og gråt bittert. Det var samtidig et tegn på hans botferdige sinn. Han så sikkert i alt dette de sørgelige følgene av sin synd. Herrens ord om at sverdet ikke skulle vike fra hans hus, hadde begynt å gå i oppfyllelse.

Det er et kjennetegn på sann omvendelse at en synder som har falt dypt, fortsatt og stadig sørger over sin synd, også når han har fått nåde igjen og er viss på Guds tilgivelse. Og særlig når han ser de onde følgene av sin synd, ydmyker han seg alltid på ny for Gud og ber inderlig om nåde og barmhjertighet.

285. Den kloke kvinnen fra Tekoa

2 *Sam* 14,1–20

Absalom tilbrakte tre år i landflyktighet. Mot sin sønn Amnon hadde David vært altfor mild og ikke straffet hans misgjerning. Mot Absalom var han for streng og lot ham ikke komme tilbake til Israels land. Da gikk Joab imellom. Han lot en klok kvinne fra Tekoa komme for å stemme kongen om.

Denne kvinnen fortalte David en oppdiktet historie som endte i en bønn. Hun sa at hun var enke, og at hennes to sønner hadde kranglet ute på marken. Til slutt hadde den ene slått den andre i hjel. Nå hadde hele slekten reist seg og krevde den sønnen som ennå levde, utlevert, for å ta blodhevn på ham. De ville altså rydde arvingen av veien

og utslukke den siste gnisten hun hadde igjen. Derfor måtte kongen gripe inn og verne livet til sønnen hennes. David lovte kvinnen med ed å oppfylle denne bønnen.

Men nå røpet kvinnen hva bønnen hennes egentlig gjaldt, og hun anvendte den på David og hans to sønner. David måtte da nøye seg med at sønnen Absalom ennå var i live, mens Amnon var død, og ikke støte den bortstøtte helt bort. Også Gud tar jo bortstøtte til nåde igjen.

Det var en fin klokskap og en edel gjerning. Det er en edel gjerning når en går i forbønn for andre, når en stifter fred og blidgjør og mildner dem som er vrede. Og det er en fin klokskap når en forstår å overbevise andre om at de har gjort urett, og å føre dem dit at de selv må erkjenne og dømme hva som er rett og rimelig og til behag for Gud.

286. Absalom blir forsonet med David

2 *Sam* 14,21–33

Den kloke kvinnen fra Tekoa, som Joab hadde sendt, hadde myknet kongens hjerte. Kongen tillot at Absalom kom tilbake fra landflyktigheten. Joab hentet ham hjem, og han bodde igjen i Jerusalem. Men han fikk ennå ikke se kongens ansikt. Det gjorde ikke David rett i. En slik halvhjertet tilgivelse, der en ennå holder fast på nag og motvilje mot sin neste i hjertet, duger ikke for Gud. Det er bare av det onde når noen sier: Jeg vil tilgi, men ikke glemme. Eller: Jeg vil tilgi deg, men kom meg ikke under øynene igjen, gå meg av veien – vi er og blir skilte folk.

Absalom angret virkelig. Derfor var han bedrøvet over at han ikke fikk se sin fars ansikt, og han lengtet etter å bli helt forsonet med ham. Han sendte bud til Joab at han skulle komme og legge seg imellom på ny. Da Joab ikke kom, fikk Absalom ham med list til å gjøre som han ville. Han bød tjenerne sine sette fyr på et byggåker som tilhørte Joab.

Nå kom Joab for å klage, og Absalom brukte anledningen til å gjenta sin bønn: Joab måtte enda en gang legge inn et godt ord for ham hos kongen. Det gjorde Joab, og han fikk kongen til å slippe sønnen inn til seg igjen. Absalom bøyde seg ned og ba om tilgivelse, og David kysset sin sønn og tok ham til nåde igjen.

Slik trengs det ofte mye bønn, formaning og overtalelse også hos de troende før de er villige til å tilgi sine brødre deres feil av hjertet. Det

går nemlig helt mot naturen å tilgi og glemme, å la nåde gå for rett og å elske den som har gjort en vondt. Men de som oppriktig frykter Gud, overvinner til slutt det onde med det gode. De tvinger ned hat, nag og hevnlyst, forsoner seg med sin motstander og tilgir den som har krenket dem, slik Gud har tilgitt dem.

287. Absalom gjør opprør

2 *Sam* 15,1–18

Her begynner historien om den andre forfølgelsen som David, Herrens salvede, måtte gjennomgå. Den var enda mye tyngre enn den første, for den kom fra Davids egen sønn, Absalom. Absalom hadde fått nåde av sin far, men lønte ham ille for det. Han var vakker av skikkelse, en staselig, kongelig mann.

Han innrettet seg som en fyrste i Jerusalem og skaffet seg vogner, hester og livvakt. Han smigret folket og stjal i det skjulte hjertet til Israels menn. Han baktalte kongen, som om ingen fikk sin rett hos ham, og lovte Israel bedre dager hvis han selv fikk styre. Til slutt lot han seg utrope til konge i Hebron.

Dette er bildet av en opprører. Skammelige, forkastede folk er de som er ulydige mot foreldrene sine og deretter står imot øvrigheten. De gjør undersåttenes hjerter fremmede for sine rettmessige overordnede, farer bare med baktalelse, løgn og svik og griper til slutt sverdet og setter i gang mord og blodsutgytelse.

Men enda mye verre enn opprør i det borgerlige riket er opprør i kirken. De ondeste og giftigste menneskene er de som reiser seg mot Kristus, Guds salvede. Med løgn, falsk lære og glatte, fromme ord vender de hjerter og samvittigheter bort fra Gud og Kristus og gjør dem til tjenere for helvete.

Vi må undre oss over at nesten hele Israel fulgte Absalom, slik det fortelles her, og så fort ble troløs mot kong David, som jo førte et rettferdig septer. Men slik er det alltid. Ondskap og løgn får mye lettere gjenklang og tilhengere enn rett og sannhet. Med Absalom gikk også to hundre mann fra Jerusalem i all enfoldighet, uten å vite noe om saken. Også enfoldige sjeler kan lett bli dåret og bedratt. Derfor har forførerne, de som setter i gang opprør og sektvesen, så tung skyld og så stort ansvar.

David skjønte snart at han og hans sak var tapt hvis han satte seg til motverge mot opprørernes første storm og angrep. Derfor flyktet han fra Jerusalem. Med ham fulgte tjenerne hans, det vil si hoffmennene og tjenerne hans, videre kreterne og pleterne, det vil si livvakten hans, og seks hundre mann som hadde kommet til ham fra filisterbyen Gat – trolig gamle våpenfeller av David.

Det er helt rett gjort når de fromme går av veien for vold og forfølgelse. Kristus selv har vist disiplene sine den veien: Når de ble forfulgt, skulle de flykte fra én by til en annen (Matt 10,23).

288. David flykter for Absalom

2 *Sam* 15,19–37

David flyktet for sin sønn Absalom. Men i lidelsen hadde han fremdeles trofaste venner og tilhengere. En av dem var Ittai, en av hærførerne hans, som nylig hadde kommet fra Gat til Jerusalem og gått i Davids tjeneste. Denne fremmede fulgte nå David i landflyktigheten, mens de store i Israel hadde falt fra Israels konge. Da David ba ham vende tilbake til sitt folk, svarte han at der David var og ble, der ville også han bli, enten det gjaldt liv eller død.

Slik har også Kristus, kongen, til alle tider trofaste disipler og bekjennere. Ja, i tider med lidelse og forfølgelse har det ofte gått slik som her. Gamle, erfarne kristne som ingen hadde trodd det om, er blitt svake og har fornektet. Svake kristne derimot, som kanskje nettopp var omvendt, og som ingen hadde ventet det av, har holdt stand og bekjent med frimodighet.

Til Davids trofaste hørte også de to yppersteprestene Sadok og Abjatar. De kom også og ville følge David med Herrens ark. Men David hadde overgitt seg til Guds råd og vilje, og han sendte dem hjem. De skulle bli i Jerusalem med arken og føre hans sak der. Sønnene deres, Jonatan og Akima'as, skulle de holde rede, så de kunne bringe ham bud om hvordan det gikk. Mye er vunnet når i det minste tjenerne i helligdommen, Ordets tjenere, holder seg trofaste i tider med forfølgelse og frafall.

Så skildres det levende hvordan David gikk over Kedron gråtende og klagende, barfotet og med tildekket hode, ut av byen og opp Oljeberget, og hvordan mye folk gikk gråtende etter ham. Det minner om den liknende ferden til Davids Sønn, da Kristus gikk over Kedron til

Getsemane ved Oljeberget. Der sørget han, skalv og var forferdet, og bar fram bønner med sterkt skrik og tårer (Hebr 5,7).

At David vek for volden og fant seg i lidelsen, ble til frelse for ham selv og for folket. På en helt annen måte har Kristus gjennom sin tunge lidelsesvei skaffet sitt folk hjelp og frelse.

Enda en likhet mellom Davids lidelse og Kristi lidelse faller i øynene. En god venn og rådgiver av David, Akitofel, falt fra og ble en forræder. Og en av de tolv forrådte Kristus.

David ba Gud gjøre Akitofels råd til skamme (2 Sam 15,31). Samtidig satte han sin trofaste rådgiver Husai til å arbeide hos den nye kongen for at Akitofels råd skulle bli til intet. Slik skal vi be mot Kristi fienders onde råd og vilje. Men samtidig skal vi, så langt vi makter, motarbeide det fiendene har fore, så de ikke helt ødelegger Guds folk.

289. Siba er troløs, og Sjime'i spotter

2 Sam 16,1–14

Da David var kommet et lite stykke forbi toppen av Oljeberget, kom Siba, Mefibosjets tjener, til ham med en rik gave. Han påsto at også hans herre Mefibosjet var ute etter kongedømmet, og slik fikk han David til å tilkjenne ham sin herres eiendommer. Men det var ondsinnet baktalelse. Mefibosjet var en uskyldig mann og ingen opprører. Slik ble David i denne tunge tiden også ført bak lyset og bedratt.

Så kom Sjime'i, som var av Sauls slekt. Han forbannet David og kastet stein og jordklumper etter ham. Han kalte ham en blodhund og en fordervet mann og sa at nå hadde Herren gjengjeldt ham det onde han hadde gjort mot Sauls hus.

David hindret følgesvennene sine i å hevne ham på Sjime'i og sa: Herren har sagt det til ham (2 Sam 16,10). Han så Herrens hånd i alt dette, også Herrens tuktende hånd. Mot Sauls hus var han uskyldig, og Sjime'i hadde ingen grunn til å skjelle ham ut. Men ellers hadde han utøst uskyldig blod: Han hadde drept Uria, Batsebas mann, med sverd. Derfor ydmyket han seg under Guds veldige hånd.

David er et forbilde på Davids Sønn. Også han ble i sin tunge lidelse hånet, spottet, bespottet og forbannet. Han skjelte ikke igjen når han ble utskjelt, og truet ikke når han led (1 Pet 2,23). Villig tok han den bitre kalken som Faderen ga ham å drikke, og han hindret disiplene sine i å gjøre fiendene hans noe vondt og slå til med sverdet.

Også Kristus led for syndens skyld. Men han bar fremmede synder, menneskenes misgjerninger og blodskyld, og han har kjøpt oss fri fra lovens forbannelse ved at han ble en forbannelse for oss (Gal 3,13).

David er et forbilde for alle troende. Også de må lide mye her og nettopp tåle verdens hån, spott og bespottelse. Men de skal lide og tåle villig, ikke hevne seg selv og se Herrens hånd i alt dette. Og selv om verden hater, fordømmer og forbanner dem uten grunn, skal de likevel se godt etter og prøve seg selv: Har de ikke gitt Gud grunn til å tukte dem? Hjemsøker ikke Gud gamle synder hos dem – riktignok til deres frelse og beste?

290. Akitofels og Husais råd

2 *Sam* 16,15–17,14

Mens David var på flukt, holdt Absalom sitt inntog i Jerusalem med tilhengerne sine. Etter Akitofels djevelske råd tok han farens medhustruer til seg og drev skam med dem for øynene på hele Israel. På den måten ville han gjøre bruddet med David uopprettelig og feste sitt eget styre. Slike frekke opprørere som Absalom, som bringer stat og kirke i forvirring, er som regel også virkelige uhyrer, druknet i last og skam.

Samtidig ble det som Gud hadde truet David med gjennom Natan, oppfylt ved Guds styrelse. Også dette måtte minne David om hans tunge synd, om den skam han hadde gjort med Batseba, og det tvang ham til å ydmyke seg stadig dypere for Gud.

Nå tilbød Akitofel Absalom å sette etter David straks med tolv tusen mann. Var den planen blitt satt i verk, ville det etter all menneskelig beregning ha vært ute med David, for han hadde bare få trofaste rundt seg.

Men da la Davids venn Husai seg imellom. Han lot som om han holdt med Absalom og ga et annet råd, som Absalom likte bedre enn Akitofels råd. Absalom skulle vente ennå og først samle hele Israel fra Dan til Be'er-Sjeba. Så skulle han sende denne overveldende hærmakten mot David, og da ville seieren sikkert bli hans. Dette rådet var bare beregnet på Davids beste. Slik vant David tid til å komme seg etter den første skrekken med følget sitt og til å styrke sine tilhengere.

Det er vel gjort når en etter evne motarbeider slike erkeskurker og Satans håndlangere, som velter all menneskelig og guddommelig

orden, og hindrer deres onde råd og vilje. Det står uttrykkelig at det var Herren som laget det slik at Akitofels gode råd ble hindret. Gud ville la ulykken komme over Absalom (2 Sam 17,14). Slik forblinder Gud dem han vil ødelegge. Opprørerne, og særlig de som reiser seg mot Kristus og hans styre, lar han ofte falle fra den ene dårskapen i den andre, så de løper inn i ulykken som med bind for øynene.

291. David øst for Jordan

2 Sam 17,15–29

Absalom hadde tatt imot Husais råd, som var til gunst for David. Nå sendte prestene Sadok og Abjatar sønnene sine, Akima'as og Jonatan, av sted som avtalt for å bringe David bud om dette. Det fikk Absalom vite, og han sendte ut folk som satte etter de to budbærerne.

De fant tilflukt i huset til en from israelitt, som skjulte dem i brønnen sin. Hans hustru narret forfølgerne som lette der, ved å si at de to unge mennene var gått over vannet, over den nærmeste elven. Det er en god gjerning som behager Gud, når en tar seg av uskyldig forfulgte og avverger den fare som truer dem.

Da de to budbærerne fra prestene var sluppet unna Absaloms tjenere, gikk de videre og kom til David, som ennå holdt til på slettene ved Jordan. De meldte hva som hadde skjedd i Jerusalem, og formante ham til å flykte videre uten opphold, over Jordan, til grensen av landet, før Absalom fikk samlet sin store hær. Så gikk David med følget sitt over Jordan.

Gud vet å holde sine oppe i tider med trengsel og forfølgelse. Han har midler og veier nok til å verne dem. Både de fromme og de ugudelige, som han forblinder, må tjene ham i dette.

Akitofel så nå at det ville gå ille med Absaloms sak. Han ga også sin egen sak tapt, gikk bort og hengte seg – slik også forræderen mot Davids Sønn gikk bort og hengte seg (Matt 27,5) og gikk til sitt eget sted (Apg 1,25). Forræderne får en forferdelig ende.

David kom med sine trofaste til Mahanajim øst for Jordan. Der kom noen menn til ham, blant dem den gamle Barsillai. De vederkveget David og heltene hans, som var sultne, tørste og trette, og ga dem rikelig med mat. Det var en edel gjerning. Slike kjærlighetstjenester som en gjør mot dem som blir forfulgt for rettferdighets skyld, blir

rikt lønnet i himmelen – om en så bare har vederkveget dem med et beger vann (Matt 10,42).

292. Absaloms forferdelige ende

2 *Sam* 18,1–18

Her får vi høre hvordan folket som hadde holdt seg tro mot David, og som snart var vokst til en stor flokk, dro ut i kampen under ledelse av Davids prøvde venner. Kampen ble avgjort på et øyeblikk, og opprørshæren ble spredt i en fart. Tusener falt for sverdet, og enda flere omkom i Efra'im-skogen, der de styrtet ned i kløfter og stup.

Slik har det alltid vært. Opprør har sjelden hatt bestand. De som sto imot, har pådratt seg dom. Men den tyngste dommen skal ramme dem som går til angrep på Kristus, Herrens salvede.

Fremfor alt fikk hovedopprøreren, Absalom, som hadde ført hele Israel på avveier, den lønn han hadde fortjent. Riktignok overtrådte Joab kongens befaling da han drepte ham. Men at Absalom ble hengende etter håret i grenene på eiketreet, og at Joab der stakk ham igjennom, og at Joabs tjenere til slutt trampet ham ned og slo ham helt i hjel – det var Guds tilskikkelse og en synlig straffedom fra ham.

Av dette eksemplet ser vi hvor strengt Gud holder på det fjerde bud, hvor hardt han straffer ulydighet mot foreldre og herrer, og hvor forferdelig det går dem som fører andre vill og vender dem bort fra Gud.

Etter Absaloms død stanset Joab forfølgelsen av motstanderne. Han ville og kunne nå skåne folket, for Davids styre var nå reddet og sikret.

Absaloms lik ble kastet i en grop i skogen og gravd ned som et dødt dyr, og over gropen ble det reist en stor steinrøys. Dette minnesmerket over skammen var den rene motsetning til minnesteinen som Absalom mens han levde, hadde reist for seg selv i Kongedalen like ved Jerusalem. De som søker sin egen ære og opphøyer seg over Gud og mennesker, blir til slutt til skamme for Gud og mennesker.

293. David får bud om opprørerens endelikt

2 *Sam* 18,19–33

Da Joab hadde ført Davids sak til et lykkelig utfall, sendte han en av tjenerne sine, kusjitten, til David for å melde den store seieren. Joab visste at David ville bli svært bedrøvet over Absaloms død. Derfor

la han selv budbæreren i munnen de ordene han skulle si, og valgte ord som kunne forsone David med det som hadde skjedd. Samtidig la Akima'as, sønn av presten Sadok, i vei. Han løp om kapp med kusjitten for om mulig å bringe kongen det gode budskapet først.

David satt ved porten til byen Mahanajim og ventet på bud. Vekteren oppe på taket over porten meldte ham at to menn kom løpende mot byen i full fart. Da ante han allerede at det var gode budbærere. Og nå forkynte de to, først Akima'as, så kusjitten, at kampen hadde endt lykkelig: Herren hadde gitt kongens fiender i hans hånd, Herren hadde skaffet David rett mot de menn som hadde reist seg mot ham.

Da David spurte kusjitten hvordan det sto til med Absalom, svarte han: «Måtte det gå min herre kongens fiender og alle som reiser seg mot deg og vil gjøre ondt, som det gikk den unge mannen!» (2 Sam 18,32). Disse ordene pekte tydelig nok på Absaloms død. Samtidig rommet de dommen at Absalom hadde fått den lønn han hadde fortjent. Også dette siste var et godt budskap. Det var en velgjerning for Israel, Guds folk, at denne gudløse anføreren var ryddet av veien.

Det er bare en velgjerning og en velsignelse når slike skadelige mennesker, som forfører og ødelegger Guds folk, omkommer, når Gud holder dom over sine fiender. Og de fromme skal også love og prise Gud for hans rettferdige dommer.

294. David blir satt inn i riket igjen

2 *Sam* 19,1–23

Her hører vi hvordan David gråt og klaget over sin sønn Absalom, som ikke bare var død, men fortapt, evig fortapt. Det er den tyngste hjertesorg for de troende på jorden når de må sørge over en av sine egne, en av sine nærmeste slektninger, som fortapt, evig fortapt.

David var så dypt sunket ned i sin sorg og sitt tungsinn at han helt glemte folket som så trofast hadde stått ved hans side og kjempet for ham. Han trakk seg tilbake, og folket listet seg bort fra ham som om det var blitt til skamme i striden. Med nød og neppe fikk Joab, som her viser seg som en trofast rådgiver, kongen til å vise seg for folket igjen. Her gjorde David urett. Gud hadde gitt ham en herlig seier og grunnfestet hans kongemakt. Derfor var det hans plikt å glede seg over seieren sammen med folket sitt.

Det var også urett at han lovte Amasa, som hadde holdt med Absalom, å gjøre ham til hærfører i Joabs sted. Selv om Joab var en barsk, lidenskapelig og egenrådig krigshøvding, hadde han likevel ført Davids sak fram til seier. Det er ikke rett når en som har et embete i Guds rike, og en troende overhodet, tar for mye hensyn til far, mor, bror, søster, sønn og datter og derfor setter embetet sitt og Guds rikes saker til side. Det er heller ikke rett når han lar personlige fordommer styre det han gjør.

Hele Israel anerkjente nå David som konge igjen. Nordstammene og Judas menn kappet med hverandre om å hente David hjem igjen og sette ham inn i hans styre. Slik tar Gud seg av sine barn i nåde. Selv om de for en tid blir dåret og forledet av bedragere, fører han dem til rette igjen. Når de så har innsett sin villfarelse, tjener de sin Gud og Frelser med desto større iver.

Da David gikk tilbake over Jordan, kom også Sjime'i, som før hadde forbannet ham, ham i møte og ba om nåde. David sto imot fristelsen til å hevne seg på sin fiende. Han kom i hu hvor stor frelse han hadde fått oppleve, og tilga Sjime'i. Guds store hjelp og nåde gjør de troendes hjerter milde og bløte, så de gjerne er villige til å tilgi sin motstander.

295. Hvordan David handlet mot Mefibosjet og Barsillai

2 *Sam* 19,24–43

Da David kom tilbake over Jordan, kom også Mefibosjet til ham, han som var blitt så skammelig baktalt av tjeneren sin Siba. Han forsikret David om at han var uskyldig, og at han verken hadde tenkt eller gjort noe ondt mot kongen. Han hadde villet følge David på flukten, men hadde ikke kunnet komme seg av sted så fort, for han var lam. Hele tiden fra David dro bort, hadde han ikke vasket føttene eller klærne sine og ikke stelt skjegget. Han hadde sørget dypt over Davids ulykke.

Nå burde David ha tatt tilbake sin tidligere dom, da han tilkjente Siba alle Sauls eiendommer, og gitt Mefibosjet hans fedrearv tilbake uavkortet. Det var syndig svakhet at han likevel lot Siba beholde halvparten av Mefibosjets eiendommer, enda han for sin skammelige baktalelse hadde fortjent en hard straff. Selv om en har gjort sin neste

urett uten å vite det, er en likevel forpliktet til å gjøre uretten god igjen så langt en bare makter, så snart en har innsett den.

Vi ser at David nå ofte var usikker i sine kongelige avgjørelser og ikke traff det rette. Det var enda en ond følge av hans tunge syndefall. Synden gjør dømmekraften uklar og svekker viljen. Og denne onde virkningen av synden blir ikke alltid helt opphevet av den omvendelse og tilgivelse som følger etterpå.

Også Barsillai kom for å gi David æresfølge da han gikk over Jordan. David ville lønne ham for at han hadde vederkveget ham i lidelsen. Han ba ham dra med seg til Jerusalem og få sitt underhold ved kongens bord. Men den gamle Barsillai ville heller ende sine dager i stillhet i sine fedres hus. Han ba bare David om den gunst at han måtte ta sønnen hans Kimham med seg til hoffet. Det gjorde David. Slik bringer foreldrenes gudsfrykt velsignelse og vinning til barna.

Til slutt hører vi her at Israels menn, det vil si nordstammenes representanter, kom med harde bebreidelser mot Judas menn fordi de var kommet dem i forkjøpet da kongen ble hentet hjem. Slik oppsto det strid mellom Israel og Juda. Hver av partene ville ha nærmere rett til kongen enn den andre. Juda var i slekt med David, Israel var den sterkeste parten.

Hele Israel hyllet kong David på ny. Likevel kom den gamle motsetningen mellom nordstammene og sørstammene, mellom Juda og Efra'im, fram igjen. Også det som David her måtte se, tjente for sin del til å ydmyke ham. Gud vet råd og har midler nok til å holde de dypt falne og igjen benådede synderne i ydmykhet.

296. Sjeba gjør opprør

2 *Sam* 20

Knapt satt David i sitt styre igjen før et nytt opprør brøt ut. Sjeba, en fordervet mann av Benjamins stamme, gjorde seg nytte av bitterheten som var oppstått mellom Juda og Israel. Han kastet seg opp som motkonge og samlet en stor tilhengerskare fra nordstammene. Slik fulgte nå i Davids liv den ene tuktelsen etter den andre. Gud tukter også de benådede synderne, så de kan bli i omvendelsen og ydmykheten.

Denne Sjeba var en ekte opprører og fikk også en opprørers lønn. Til slutt grep hans egne folk ham, drepte ham og overga hodet hans til Davids hærfører. Det har gjentatt seg mange ganger i historiens løp at

slike fordervede mennesker og frekke opprørere er blitt drept av sine egne tilhengere. Da er de blitt straffet av nettopp dem som de hadde forledet til synd og frafall.

Her hører vi om Joab at han i denne kampen igjen gikk i spissen for Davids hær. Riktignok hadde David gitt Amasa overkommandoen og pålagt ham å kalle Judas menn til våpen. Men Amasa ble sen med å utføre oppdraget, trolig fordi Judas menn ikke kunne få riktig tillit til denne nye føreren. Da hadde David satt de gamle, prøvde hærførerne Joab og Abisjai inn igjen i deres rett og embete.

Dette er en rettsregel som gjelder i verden så vel som i kirken: De som er dyktige og skikket til et embete, og som også har prøvd seg i det og er funnet tro, skal bli i embetet og ikke fortrenges av andre som er mindre dyktige.

Men det var en tung urett at Joab av sjalusi og hevnlyst myrdet Amasa med svik. Joab var en trofast tjener for David, og David og Israel hadde mye å takke ham for. Men hans rå, kjødelige art, hans vrede og ærgjerrighet slo stadig igjennom og satte flekker på det han hadde utrettet. Den som har et offentlig embete, skal beherske seg selv og holde seg i tømme. Han skal også kunne bære utakk og krenkelse og for all del ikke gi rom for kjødelig opphisselse og lidenskap.

Til slutt hører vi her om en klok kvinne i byen Abel nord i landet. Dit hadde Sjeba flyktet, og Joab beleiret byen. Kvinnen overtalte byssbarna sine til å utlevere Sjeba, og hun talte Joab til rette, så han gjorde slutt på blodsutgytelsen. Det er en edel gjerning, som Skriften ofte priser, når en legger vinn på å stifte fred og gjøre slutt på splid og strid.

297. Hungersnød og soning

2 *Sam* 21

Nå fortelles det enda noen trekk fra den siste tiden av Davids styre. Midt i Israel levde gibeonittene, restene av den gamle kanaaneiske folkestammen. Josva hadde tilsverget dem trygghet og gjort dem til vedhuggere og vannbærere ved helligdommen. En del av disse gibeonittene hadde kong Saul drept helt uten grunn. Denne blodskylden var ennå ikke sonet. Den minnet Gud Israel om ved å sende en stor tørke over landet.

Da gibeonittene krevde det, overga David til dem sju menn av Sauls slekt, gudløse karer som nå ble hjemsøkt for sin egen synd og farens

synd. Gibeonittene tok nå blodhevn ved å henge dem i Gibea, Sauls hjemby. Da det var skjedd, ga Gud igjen regn fra himmelen, som tegn på at han var forsonet med landet.

Av dette ser vi hvor trofast Gud tar seg av dem som lider urett. Han kan straffe et helt folk når sukk fra fattige, trengte sjeler stiger opp til ham fra dets midte. Og det er hans alvorlige vilje at også vi, så langt det står til oss, hjelper de elendige og undertrykte til deres rett.

Rispa, en av Sauls medhustruer, hadde voktet de hengtes ben dag og natt, så de ikke ble ødelagt av ville dyr. Det var en rørende kjærlighet til den døde Saul og hans slekt, og den gjorde også inntrykk på David. Kong David lot benene av de døde, sammen med Sauls og Jonatans ben, gravlegge i familiegraven til Kis, Sauls far. Det er godt og prisverdig at en minnes også de døde og farer varsomt også med de dødes ben.

Like inn i sin høye alder førte David fortsatt Herrens kriger mot Israels fiender, særlig filistrene. Til slutt måtte vennene hans holde ham tilbake så han ikke selv dro ut i striden. Israels lys skulle ikke slokke før tiden (2 Sam 21,17). Her står David igjen som et lysende eksempel for de fromme. De skal arbeide så lenge det er dag (Joh 9,4), og ikke la av i kamp og strid før kvelden og hvilen kommer.

298. Davids takkesang for redningen fra fiendene

2 *Sam* 22,1–20

Her finner vi en salme av David satt inn i historien. David ba den da Herren hadde fridd ham ikke bare av Sauls hånd, men av hånden til alle hans fiender. Det er Salme 18. Denne sangen passer for alle troende, og den hører særlig hjemme når Herren har reddet oss ut av stor fare.

Salmen begynner med en tiltale til Gud. David bekjenner hva han har i Gud, og det er alle fromme Guds barns bekjennelse: Herre, min Frelser og befrier, mitt skjold, som dekker meg mot alle den ondes angrep og brennende piler, min klippe, min borg, min tilflukt, der jeg finner vern og ly i all nød, mitt horn, som gir meg kraft i strid og kamp.

Det David bekjenner om Gud, har han erfart da fiendene hans forfulgte og trengte ham. Ofte var han nær døden. Allerede på avstand hørte han strømmene til Belial, dødsfyrsten, bruse. Dødens rep og bånd hadde allerede omspent ham. Og i en slik dødsnød ropte han

til Gud. Nettopp de troende, fromme Guds barn går den onde løs på og truer med dødens redsler. De troende går, også uten at de vet det, gjennom mange livsfarer, men de ser også ofte døden i øynene. Men i all sin nød og angst kaller de på Herren.

Så beskriver David hjelpen i nøden under bildet av et forferdelig uvær, der Gud, som troner på kjerubene, åpenbarer sin makt. Gud er kommet over sine fiender som et uvær, med sin allmakt og majestet. Han har spredt dem og slått dem til jorden. Og den elendige, som nesten holdt på å drukne, har han dratt opp av de dype vann.

Noe liknende må hver troende si til sin Guds pris: Mange ganger har Gud med sin sterke arm revet ham ut av fare, angst, nød og død, da han selv ikke visste råd eller utvei. Han har satt hans føtter i fritt rom.

299. Davids takkesang for redningen fra fiendene (fortsettelse)

2 *Sam* 22,21–51

I denne sangen, der han priser Guds mektige hjelp, vitner David videre at han er ulastelig og uten lyte, at han holder Guds lover og bud og vokter seg for synd. Men samtidig bekjenner han at dette har han fra Gud: Guds tale har renset ham, og Herren har lært ham sine veier. Og han roser Gud fordi han lønner ham etter hans rettferdighet, lærer hendene hans å stride og driver fiendene hans på flukt for ham.

Slik kan også en troende vise til sin uskyld og rettferdighet, til den gode samvittighet han har for Gud. Gud vet at han mener det ærlig, og at hans fiender, de som hater og baktaler ham, ikke har noen rett mot ham. Samtidig er en troende seg godt bevisst at han skylder Gud og hans nåde, hans ord og Ånd alt han er og har.

Og Gud har av nåde gitt sine troende barn det løfte at han vil lønne dem etter deres rettferdighet og skaffe dem rett mot alle deres fiender. Men mot den falske viser han seg vrang (2 Sam 22,27): De forvendte og ugudelige overgir han til deres forvendte sinn, til fordervelse og fortapelse.

Den siste delen av salmen blir til profeti. Her taler David i en annens person, heltens fra Juda stamme, den andre og større David. Kristus, den salvede, Davids Sønn, skal til slutt for alvor føre Davids og alle troendes sak fram til seier. Han skal ta hevn over fiendene til

Guds folk, male dem til støv og trampe dem ned som søle på gatene (2 Sam 22,43).

Men ikke bare ved dom og rettferdighet, men fremfor alt ved nåde og barmhjertighet skal Kristus herliggjøre seg på de fremmede barna. Før han kommer med hevn over det trettekjære folket, skal han omvende mange syndere og hedninger til seg, så de blir ham lydige. Et stort folk som før ikke kjente ham, skal tjene ham. Slik skal han være hode og konge over hedningene, over det sanne Israel, som samles av Abrahams ætt og av alle jordens folk.

300. Davids siste ord

2 *Sam* 23,1–7

Dette er Davids siste ord, hans siste sang. David, Guds konge og salvede, som var satt så høyt, er også blitt berømt i Israel for sine liflige salmer. Men disse salmene kom ikke fra hans eget hjerte. Guds Ånd har talt gjennom ham. Den Hellige Ånd har også gitt ham denne siste sangen. Den er en profeti om Kristus.

Her synger og sier David om en hersker over menneskene. Kristus, den andre David, er ikke bare Israels konge, men alle menneskers Herre og Frelser. Han er en rettferdig hersker, som styrer i gudsfrykt. Men fremfor alt priser David frelsen og nåden hos kongen Messias. Kristus og hans frelse skal stråle fra det høye inn i denne mørke verden. Den sammenligner David med en lys morgen, med morgensolen som går opp på en himmel uten skyer. Og virkningene av denne frelsen blant menneskene sammenligner han med det friske gresset som spirer fram av jorden etter regnet.

Dette løftet er visst, en evig pakt. David trøstet seg selv med det og kaller Kristi frelse for sin frelse (2 Sam 23,5). Slik gikk han døden i møte med øynene festet på Kristi dag.

Nå er profetien oppfylt. Guds frelsende nåde er åpenbart i Kristus Jesus, er gått opp som den lyse dag. Og der dette evige lyset skinner inn, der grønnes og spirer det på jorden. Alle troende gleder og trøster seg ved den kjære glansen av Jesu Kristi nåde, i livet og i døden. Så lenge de lever her nede, bærer de rettferdighetens frukter i kraft av nåden, Gud til lov og ære.

Til slutt peker denne sangen også på Belials barn, fortapelsens barn, som forakter Kristus og hans nåde. De er lik torner og tistler

som blir rykket opp av jorden med jernredskaper og så brent opp med ild. Den som støter fra seg frelsen hos kongen Messias, blir utryddet av Guds folk og faller i helvetes ild.

301. Davids helter

2 *Sam* 23,8–39

I den hellige historien er det også tatt inn en liste over Davids helter. De gjorde ham særlige tjenester i tiden da Saul forfulgte ham, og utmerket seg siden i Herrens kriger, som David førte mot Israels fiender. Det var tretti av dem. De var nærmest David og var på en måte hans adjutanter. Blant disse tretti var igjen tre helter av første rang: Jasjobam, Eleasar og Sjamma. De utmerket seg fremfor andre i kampen mot filistrene.

Tre andre våget en gang livet for David mens han holdt seg skjult for Saul i Adullam-hulen. De brøt seg gjennom en filisterleir og hentet vann fra brønnen ved Betlehem til David, som lengtet etter det. Men han ville ikke drikke det, for det var kjøpt med mennenes blod.

Så fremheves særlig Benaja, sønn av Jojada. Han slo noen løver, det vil si sterke helter fra Moab, og en kjempe av det egyptiske folk. Det nevnes også Asael og Abisjai, Serujas sønner, som ofte er nevnt i fortellingen så langt. Det var unødvendig å nevne Joab ved navn enda en gang, Davids øverste, dyktigste og mest erfarne hærfører.

Her er navnene på Davids helter og deres heltegjerninger skrevet inn i den gamle pakts skrift. Slik er navnene på Kristi, Davids Sønns, følgesvenner skrevet inn i den nye pakts skrift. De sto og gikk ved Kristi side og ble hos ham i hans prøvelser. Likeså er det bevart i Skriften hva apostlene siden gjorde: hvordan de med vitnesbyrdet om Kristus overvant verden og bredte ut Kristi rike og styre på jorden. Og så har kirkehistorien overlevert oss navnene og gjerningene til mange andre vitner og tjenere for Kristus, som har gjort Kristus og hans rike store tjenester.

Men nettopp disse navnene på Guds og Kristi trofaste tjenere er også skrevet opp i himmelen. Og det de har utrettet her på jorden, det de har gjort og lidt for Kristi skyld, er også skrevet inn i Guds bok, og det skal bli rikt lønnet i den andre verden.

302. Gudstjenesten blir ordnet

1 Krøn 23,1–5; 24,1–6

Kong David tjente Gud av hele sitt hjerte, også til sist, etter at han hadde reist seg igjen fra sitt tunge fall. Ikke verdens rikdom og ære, men Guds ord og vitnesbyrd var hans hjertes glede og trøst. Han hadde sin lyst i Herrens skjønne gudstjenester. Derfor ble gudstjenesten på hans tid holdt i hevd på rett måte, både ved tabernaklet, som sto i Gibeon, og ved teltet som David hadde latt reise for paktens ark på Sion.

David ville gjerne selv ha bygd Herren et tempel. Men etter Guds vilje var det forbeholdt hans sønn Salomo. Likevel gjorde David alt i stand til den kommende tempeltjenesten. Han ordnet prestenes og levittenes tjenester på det nøyeste. Og etter denne regel og orden utførte prestene og levittene sitt embete alt på Davids tid. Første Krønikebok gir oss nærmere opplysninger om dette.

Først talte og mønstret David levittene. Han bestemte at de skulle være forpliktet til den hellige tjenesten når de hadde fylt tjue år. De som var tjue år og eldre, var til sammen 38 000 mann. De ble delt i fire grupper. Den første gruppen, 24 000 mann, skulle hjelpe prestene ved deres gjøremål i helligdommen, særlig ved offertjenesten. De 6000 mann i den andre gruppen var bestemt til dommere og embetsmenn i byene rundt om i landet. Den tredje gruppen, 4000 mann, de såkalte dørvokterne, skulle vokte helligdommen.

De 4000 mann i den fjerde gruppen var sangere og musikere. Noen av dem framførte hellige sanger i forgården til helligdommen, særlig Davids salmer. De andre akkompagnerte sangen med harpe og sitar. Tre sangmestere, Asaf, Heman og Etan eller Jedutun, ledet tempelmusikernes framføringer med kobbercymbler (1 Krøn 25,1–6). Prestene, etterkommerne av Arons sønner Eleasar og Itamar, delte David i tjuefire skift. Ett av dem hadde tjenesten i helligdommen om gangen.

Av disse ordningene kan og skal også den nytestamentlige menighet lære noe. Den kristne kirke har rett og plikt til å ordne den offentlige gudstjenesten, tjenesten med Ordet og sakramentet. Den skal fordele de enkelte tjenestene og gjøremålene rett blant de personene som er skikket og innsatt til det, og se til at alt skjer sømmelig og med orden (1 Kor 14,40).

Og slik gudsfolket i Det gamle testamente alt hadde sin lyst og glede i sang og salmer, slik gjelder apostelens ord for den nytestamentlige menighet: «La Kristi ord bo rikelig blant dere, så dere lærer og formaner hverandre i all visdom med salmer og lovsanger og åndelige viser og synger med takknemlighet i deres hjerter for Gud» (Kol 3,16).

303. Tempelbyggingen blir forberedt

1 Krøn 22,2–5; 28,11–21

David ordnet ikke bare den kommende tempeltjenesten. Han gjorde også selv i stand til tempelbyggingen, som hans sønn Salomo skulle sette i verk. Før han døde, samlet han store forråd til dette. Gull, sølv og edle steiner hadde han vunnet i store mengder i sine mange kriger, som krigsbytte og også som skatt fra de folkene han hadde lagt under seg. Sedertre skaffet han seg gjennom fønikerne, og gjennom dem trolig også den bronsen og det jernet som trengtes. Han satte steinhoggere og tømmermenn i arbeid, hentet fra restene av kanaaneerne, som han hadde gjort til pliktarbeidere.

Han ga også sønnen sin utførlige byggeplaner. Dem hadde han ikke tenkt ut selv, men tegnet etter Guds innskytelse. Gang på gang, også så Israels høvdinger hørte det, minnet David sin sønn Salomo om at det var Guds vilje at han skulle bygge et hus for Herrens navn (jf. 1 Krøn 22,6 ff.; 28,1 ff.).

Når vi hører hvordan David bestemte en god del av sine umåtelige skatter til byggingen av Guds hus, må det med rette egge og drive oss til å stille gull og sølv og det vi har, alle våre krefter, i Guds tjeneste og bruke det til å bygge Guds rike. Det er de kristnes viktigste livsoppgave å hjelpe til med å bygge det nytestamentlige tempel, Kristi kirke, og å utbre Guds ord og hans navns ære på jorden.

304. Folketellingen og pesten

2 Sam 24

Til slutt fortelles det om en siste tung synd av David. Det står at Herren egget David til å la folket telle. Første Krønikebok sier at det var Satan som egget David til det. Det er Satan som egger og lokker menneskene, også de troende, til synd. Han er en som frister til det onde. Gud frister ikke til det onde (Jak 1,13). Men han overgir ofte sine barn til Satans fristelse for å prøve dem.

Dette var altså Davids synd: at han ga Joab ordre om å dra gjennom hele landet og skrive opp og telle alle menn som kunne bære våpen. Denne befalingen kom av hovmod og selvopphøyelse. David følte seg som hersker over et stort og mektig folk.

De troende må vokte seg for to slags avveier: for kjødelig lyst, skam og last – den fristelsen hadde David også bukket under for – og for stolthet og hovmod. Den siste faren er like stor som den første. Og hovmod er like avskyelig for Gud som mord og ekteskapsbrudd. Selv Joab, som ellers ikke hadde så ømfintlig en samvittighet, kjente at denne planen til David var mot Gud, og han utførte kongens befaling bare motstrebende.

Så snart tellingen var ferdig, slo Davids hjerte ham (2 Sam 24,10). Samvittigheten våknet, han så sitt tunge fall og omvendte seg straks ved Guds nåde. Likevel kunngjorde profeten Gad ham Guds straff og lot ham velge mellom tre plager. David ville heller falle i Guds hånd enn i menneskers, og han valgte tre dager med pest.

Så gikk Guds engel ut og slo 70 000 mann i Israel. Hele folket hadde nok fortjent en slik straffedom, for det hadde syndet tungt mot sin Gud og sin konge ved det dobbelte opprøret under Absalom og Sjeba. Av denne hendelsen ser vi igjen hvor alvorlig Gud hater og hjemsøker synden. Vi ser også hvordan han tukter selv botferdige syndere hardt, så de ikke på ny blir trygge og overmodige.

På Guds befaling bygde David et alter på Aravnas treskeplass og bar fram offer. Gud vedkjente seg dette offeret og Davids bønn ved å la ild falle fra himmelen på offeret. Slik ble han forsonet med landet igjen og lot plagen opphøre. David kjøpte dette helligede stedet og bestemte at templet skulle bygges der (jf. 1 Krøn 21,27–22,1). Med dette slutter Samuelsbøkene.

Vi har i Det nye testamente et bedre sonoffer for våre synder. Jesu Kristi, Guds Sønns, blod renser oss fra all synd (1 Joh 1,7). Det stiller Guds vrede og avverger plage og straff.

305. Adonja trakter etter kongedømmet

1 Kong 1,1–27

I Kongebøkene føres historien om folket og riket Israel og om Israels konger videre. Kongebøkene tar opp tråden der Samuelsbøkene sluttet. Til sist i Samuelsbøkene var det tale om kong Davids styre.

I begynnelsen av Første Kongebok blir det sagt noe mer om David. Men det som fortelles om ham, tjener bare som overgang til Salomos historie. Det er det nye som nå skal få vår oppmerksomhet: Salomos styre.

Da kong David var blitt svært gammel, gjorde hans sønn Adonja, som han hadde fått med Haggit, noe liknende som Absalom før hadde gjort. Han holdt et stort offermåltid ved En-Rogel sør for Jerusalem. Han innbød mange menn fra Juda, også kongens tjenere, og lot seg utrope til konge. Det var opprør og oppstand. For Salomo, Batsebas sønn, var den mannen Gud hadde utvalgt til å sitte på Davids trone etter Davids død.

Selv slike gamle, trofaste tjenere som hærføreren Joab og ypperstepresten Abjatar begynte nå å vakle og holdt med Adonja. De hadde stått ved Davids side hele hans liv, også i hans store trengsler, for eksempel i tiden da Saul og Absalom forfulgte ham.

Kong David var gammel og sløv og brydde seg ikke om det som skjedde så å si for øynene hans. Da gikk først Batseba inn til ham og minnet ham om at han hadde sverget for henne at hennes sønn Salomo skulle bli konge. Så kom profeten Natan og formante kongen til å stanse uretten.

Slik det gikk for seg i Davids rike og styre den gangen, går det ennå i dag i Davids Sønns rike, i kristenheten. Det er et sørgelig syn som en stadig kan iaktta: I kristenheten står det fram fiender av Kristus som strides med Kristus om plassen. Og så mange som kaller seg kristne, også slike som virkelig har smakt Kristi nåde og velgjerninger, ja, erfarne og prøvde tjenere for Herren, blir til slutt vaklende og faller kanskje til og med fra. Derfor må alle kristne be og bønnfalle uavlatelig om at Gud må bevare dem for troløshet og frafall.

306. Salomo blir salvet og stiger opp på tronen

1 Kong 1,28–53

Kong David lyttet til Natans og Batsebas bønner og forestillinger. På hans befaling førte hans trofaste tjenere – ypperstepresten Sadok, profeten Natan og Benaja, høvdingen over livvakten – Salomo ned til Gihon-dammen vest for byen. Der salvet Sadok ham med den hellige oljen til konge over Israel. Hele folket jublet for den nye kongen. Da

Salomo var kommet tilbake til Sion, satte han seg på tronen og tok imot hyllingen fra rikets øverste stormenn.

Da Adonja hørte hva som hadde skjedd, ble han forskrekket og mistet motet for sin onde sak. Tilhengerne hans spredte seg på et øyeblikk. Selv søkte han tilflukt ved Herrens alter. Salomo tilga ham og ville skåne ham, så sant han mente det ærlig.

Salomos salving er, som Davids salving, et forbilde på noe høyere i Guds rike: salvingen av Davids Sønn, innsettelsen av Kristus i hans kongelige styre. Om det profeterte David alt i den andre salmen: «Det er jo jeg som har innsatt min konge på Sion, mitt hellige berg» (Sal 2,6). Denne kongen Kristus har Gud gitt hedningene til arv og jordens ender til eie (Sal 2,8). Ham priser alle tunger, og for ham bøyer hvert kne seg, deres som er i himmelen og på jorden og under jorden (Fil 2,10).

Men de som reiser seg mot denne kongen, skal bli spredt og bli til skamme. Likevel: Den av de frafalne som vender om mens det ennå er tid, og søker tilflukt hos kongen Kristus, ham vil han ikke støte ut (Joh 6,37). For hos ham er det mye nåde og tilgivelse.

307. Davids siste ordninger og død. Salomo tiltrer som konge

1 Kong 2,1–25

Før han døde, formante David sin sønn Salomo enda en gang med stort alvor til å vandre på Herrens veier og holde Herrens bud, skikker, lover og vitnesbyrd. Hvis han og hans barn av hjertet vandret etter Herrens vilje, skulle det aldri mangle en arving av Salomos slekt som kunne sitte på Israels trone. Dem som av hjertet frykter Herren og vandrer på hans veier, vil Herren velsigne også i det jordiske. Og når foreldrene holder Herrens bud, egger de også barna til lydighet mot Gud.

Videre ga David Salomo noen anvisninger om flere kjente personer. Barnene til Barsillai, som hadde vederkveget ham i lidelsen da han flyktet for Absalom, anbefalte han til sønnens barmhjertighet.

Men Joab skulle Salomo gjengjelde hans tidligere misgjerning: at han hadde utøst blod i fredstid og myrdet to av Israels helter, Abner og Amasa, med svik. Denne blodskylden var nok tilgitt, men nå skulle den kommes i hu igjen, fordi Joab hadde støttet Adonja

og handlet troløst mot David og hans sønn Salomo. På samme måte skulle Salomo fullbyrde dommen over Sjime'i, som en gang hadde forbannet David, men som David hadde benådet. Etter alt å dømme hadde Sjime'i i den siste tiden igjen latt det merke at han ikke mente det ærlig med Davids hus.

Så sovnet David inn hos sine fedre, etter å ha regjert over Israel i førti år. Han ble samlet til sine fedre. Slik kommer de fromme, som har vandret rett for seg, til sin hvile når de dør, og blir samlet til sitt folk, til de fullendte rettferdiges folk.

Salomo var nå konge i sin fars sted. Det første han gjorde som konge, var å la Adonja henrette ved Benaja, høvdingen over livvakten. Han hadde nok tilgitt ham, men Adonja mente det ikke ærlig. At han ba om å få Abisjag fra Sjunem, som hadde pleiet den gamle kong David, til hustru, viste at tankene hans fremdeles var rettet mot Israels trone.

Slik er det rett for Gud og mennesker at de som har syndet, omvendt seg og fått tilgivelse, får sine gamle synder dratt fram igjen, holdt fast ved dem og gjengjeldt hvis de fornekter omvendelsen igjen og faller tilbake i det gamle onde vesen.

308. Salomo grunnfester sitt kongedømme

1 Kong 2,26–46

Her hører vi hvordan Salomo videre fullførte sin fars vilje og fullbyrdet dommen over de troløse tjenerne. Ypperstepresten Abjatar, som mot Guds ord og vilje hadde salvet Adonja til konge, ble satt fra embetet. Slik gikk yppersteprestembetet fra Elis slekt tilbake til Eleasars linje, til Sadoks slekt. Når en tjener i helligdommen, en tjener ved Ordet, handler mot Guds klare ord og bud, gjør han seg dermed uverdig til embetet.

Også Joab høstet den lønn han hadde fortjent. Han hadde nok gjort David mange gode tjenester, men til sist hadde også han falt fra og gjort felles sak med kongens fiender. Derfor skulle og måtte han dø, og slik ble han samtidig gjengjeldt for sin tidligere blodgjerning. At han grep om alterets horn, hjalp ham ingenting.

Dette er et alvorlig advarende eksempel. Om en lenge har vandret rett og gjort mye godt, men til sist forlater den rette vei og blir troløs mot sin Gud og Frelser, skal hans tidligere rettferdighet ikke kommes

i hu. Han må dø og gå til grunne for sin synds skyld, og også tidligere skyld og misgjerning blir tilregnet ham (Esek 18,24). Og om han så roper om hjelp i angst og fortvilelse – noe som også er mulig hos de ubotferdige – redder det ham ikke. Bare den som holder ut i troen til enden, blir salig.

Likeså ble Sjime'i rammet av kongens sverd. Salomo prøvde først enda en gang med det gode. Han skjenket ham livet, bare skulle han ikke forlate sitt hus og sin jord i Jerusalem, så han ikke kunne dåre noen av kongens tjenere. Men han holdt seg ikke etter kongens ord og viste dermed at han ennå ikke hadde lagt av ondskapen i sitt hjerte. Så ble også han henrettet av Benaja.

Den som ikke mener det oppriktig med sin omvendelse, men bare stiller seg from i det ytre og samtidig gjemmer falskhet og svik i hjertet, han skal det ikke lykkes for. Han får sin lønn sammen med ugjerningsmennene.

På denne måten øvde Salomo rett og rettferdighet. Og slik ble hans kongedømme grunnfestet. Ved rett og rettferdighet blir kongenes trone, øvrighetens styre, grunnfestet.

309. Salomos bryllup og offer i Gibeon

1 Kong 3,1–15

Da Salomo satt på sin far Davids trone, tok han kong faraos datter til hustru. Hun ga dermed avkall ikke bare på sin fars hus, men også på sitt folks skikker og religion. Lik moabittinnen Rut bekjente hun seg til Salomos folk og Salomos Gud. For faraos datter blir uttrykkelig skilt fra de fremmede kvinnene som Salomo tok senere. Derfor er Salomos ekteskap med den egyptiske kongsdatteren i Høysangen et bilde på det inderlige, salige samfunnet mellom Kristus og hans kirke.

Like etter at han hadde tiltrådt, holdt Salomo en stor offerfest i Gibeon nær Jerusalem for å be om Guds velsignelse over sitt styre. Han innbød rikets stormenn og høvdinger til den (2 Krøn 1,2–3).

Natten etter viste Herren seg for ham i en drøm og ba ham be om noe av ham. Salomo bekjente for Gud at han bare var en liten gutt, som verken visste ut eller inn – det vil si at han ikke visste hvordan han skulle te seg som konge. Og han ba Gud om et lydhørt hjerte og visdom og forstand, så han kunne dømme Israel, Guds folk, rett (jf. 2 Krøn 1,10).

Det er en bønn som behager Gud, når vi ydmyker oss for ham og stiller oss fram for ham som uvitende, uerfarne barn som må ta imot alt av sin himmelske Far. Og når vi fremfor alt retter bønnen vår mot åndelige goder – lydighet, visdom og forstand – så vi rett kan kjenne hva som er godt og ondt, og i alle ting gjøre det som behager Gud.

Gud lovte straks Salomo at bønnen hans var hørt: Han hadde gitt ham et vist og forstandig hjerte. Men i tillegg ville han også gi ham i rikt monn de jordiske goder han ikke hadde bedt om, rikdom og ære som ingen konge på jorden før ham, og et langt liv om han holdt seg trofast til Guds bud. For dette nådige løftet takket Salomo Herren da han kom tilbake til Jerusalem, ved å bære fram nye offer foran paktens ark.

Alle hans troende barns bønner er velbehagelige for Herren og blir hørt, men fremfor alt de som gjelder åndelige goder og gaver, som lydighet, visdom og forstand. Og av egen fri vilje vil Gud velsigne dem som frykter og elsker ham av hjertet, også i det jordiske. De som først søker Guds rike og hans rettferdighet, skal få alt det andre i tillegg (Matt 6,33).

310. Salomos vise dom

1 Kong 3,16–28

Allerede ved sine første dommer viste Salomo at Herren hadde gitt ham et vist og forstandig hjerte. To skjøger som bodde sammen i ett hus, hadde fått hvert sitt barn. Den ene hadde ligget i hjel sitt barn i søvne. Så hadde hun lagt det døde barnet sitt i fanget på den andre og tatt hennes levende barn til seg. Neste morgen merket den andre snart at det døde barnet som lå i fanget hennes, ikke var hennes eget. De to kom i strid om dette og brakte saken fram for kongen, og hver av dem påsto at det levende barnet var hennes.

Da befalte Salomo at de skulle hente et sverd, dele det levende barnet og gi hver av dem halvparten. Da ropte moren til det levende barnet, fordi hjertet hennes brant for sønnen, at de skulle gi den andre det levende barnet og ikke drepe det. Av det kjente Salomo den rette moren, og han befalte at hun skulle få sønnen sin levende. Slik brakte Salomo sannheten for dagen i denne vanskelige saken, der vitnesbyrd sto mot vitnesbyrd, og hjalp den bedratte moren til hennes rett.

Det er visdom, ros og dyd hos en dommer og en hersker at han ser til bunns i den saken han skal avgjøre, forsker etter sannheten, verger mot og stanser urett og hjelper de undertrykte til deres rett. Salomos visdom er et svakt bilde på den evige visdom, som er blitt menneske i Kristus.

Slik dømmer og råder og virker Kristus, den rette Salomo, i sitt rike på jorden. Han visste og vet godt hva som bor i mennesket (Joh 2,25). Han kan skjelne mellom svik og sannhet, han vet hvem som mener det ærlig, og han kjenner de falske og stolte på lang avstand. Han øver rettferdighet med sin arm, gjør de ondes planer til skamme, men tar seg av de ringe som lider urett, og hjelper de elendige til deres rett.

311. Salomos embetsmenn, hans kongelige prakt og visdom

1 Kong 4

I fjerde kapittel av Første Kongebok er navnene på Salomos embetsmenn skrevet opp. Tolv fogder eller forvaltere sørget for det kongelige hus. Så beskrives videre den store prakten i Salomos styre. Juda og Israel var så mange som sanden ved havet (1 Kong 4,20). Det som var lovt patriarkene, ble oppfylt. Salomos rike strakte seg til Eufrat i øst og til Egypt-bekken i sør. Mange hedenske konger tjente ham. Han holdt et stort hoff, og det regnes opp hvor mye mat hoffet hans trengte hver dag.

Men ikke bare kongen hadde overflod; hele Israel hadde det godt under hans styre. De åt og drakk og var glade. Hver mann bodde under sitt vintre og sitt fikentre (1 Kong 4,25). Salomo var en mektig fyrste. Han hadde en stor og slagkraftig hær, mange vogner og ryttere. Israel hadde fred og bodde trygt under hans herskerstav.

Igjen blir Salomos visdom rost. Han hadde kunnskap og kunne tale om alle Guds skapninger, planter og dyr. Han kjente menneskenes hjerter og tanker, slik den dommen han felte over de to kvinnene, viste. Men han visste også å tale om Herrens lov og om den visdom som består i frykten for Herren. Og som salmene hans viser, vitnet han også om den kommende frelse som Gud hadde tiltenkt sitt folk, om frelsen hos kongen Messias.

Salomo er et forbilde på Kristus. Kristus sammenligner seg selv med Salomo når han sier: «Se, her er mer enn Salomo!» (Matt 12,42).

Kristi rike er enda større enn Salomos rike. Det går over hele jorden, over alle folk, og vokser dag for dag.

Kristus er den rette Fredsfyrste. De goder og gaver han gir sine undersåtter, er enda mye kostbarere enn Salomos fredsgaver: Det er idel åndelig velsignelse i himmelske goder. Under Kristi herskerstav har vi nå stor fred uten opphør. Kristi rike er mektigere enn Salomos rike, for Kristi kirke overvinner også helvetes og dødens porter. Og Kristi visdom er høyere enn Salomos visdom. Det han selv har sett og hørt i Faderens favn, har han forkynt oss (Joh 1,18).

312. Salomo gjør seg klar til å bygge Herrens hus

1 Kong 5

Her hører vi først om Hiram, kongen i Tyrus. Han hadde vært en venn av David hele livet, og nå ble han også Salomos venn. Han priste Gud fordi han hadde gitt David en vis sønn til å etterfølge ham. Altså var han også en venn av Israel, Guds folk, og han tilba Israels Gud. Han var en troende hedning.

Han tjente også Israels Gud: Da Salomo ba om det, sendte han ham sedertre fra Libanon til tempelbyggingen, og han lot ham få en del av tjenerne sine til å hjelpe til med arbeidet. Fønikerne var dyktige i alle slags kunster.

På Davids og Salomos tid fikk mange hedninger og hedningefyrster høre om Israels Gud, den sanne, levende Gud.

Og ikke så få hedninger vendte seg bort fra sine stumme avguder og omvendte seg til den sanne Gud. Det var et tegn på at fylden av hedningene en dag skulle gå inn i Guds rike. Det var et pant på at løftet skulle bli oppfylt, det som Israels profeter forkynte: at Israels Messias skal herske også over hedningene. Og det var et forspill til den nytestamentlige tiden, da evangeliet om riket blir forkynt for alle folk på jorden.

Om Salomo blir det altså fortalt at han snart etter at han var kommet til makten, tenkte på å bygge et hus for Herrens navn. Til det var han utsett av Gud. Ikke David, som hadde utøst mye blod, men Salomo, som nå hadde ro for alle fiender rundt omkring, skulle bygge et hus for Herrens navn. Nå gjorde han seg klar til det. Han tok ut tretti tusen pliktarbeidere av Israel. De hogg trær på Libanon og

hogde dem til. Sedertreet ble ført ned til havet, fløtet til havnen i Jaffa og så kjørt inn i landet til Jerusalem.

Videre satte Salomo i arbeid sytti tusen bærere og åtti tusen steinhoggere. Til denne tjenesten tok han restene av kanaaneerne i landet, som han gjorde til pliktslaver (1 Kong 9,20 ff.; 2 Krøn 2,17–18; 8,7–9). Over alle arbeiderne satte han 3600 oppsynsmenn (se 2 Krøn 2,18). Slik arbeidet Salomos bygningsfolk sammen med de fønikiske håndverkerne og under deres veiledning, og de gjorde tre og stein i stand til tempelbyggingen. Salomo sørget rikelig for mat til Hirams tjenere.

Salomo er et forbilde på Kristus. Om Kristus var det alt profetert for David at han skulle bygge et hus for Herrens navn. Det skulle ikke være av tre og stein, men et åndelig tempel, et evig hus og kongerike. Det er Jesu Kristi kirke. Og alle Kristi tjenere, alle troende, er kalt til å være med og bygge Kristi rike og utbre Kristi kirke.

313. Templet blir bygd

1 Kong 6,1–13

I det 480. året etter at Israels barn dro ut av Egypt, begynte byggingen av templet. Det var den viktigste hendelsen siden folket ble fridd ut av trellehuset i Egypt. Dette var høydepunktet i Israels historie: at Guds folk bygde et stort og herlig tempel for sin Gud. Templet sto på Moria-fjellet, der Abraham hadde ofret Isak, og der David under pesten hadde reist et alter for Herren (2 Krøn 3,1).

Templet var seksti alen langt, tjue alen bredt og tretti alen høyt. Alle målene var større enn i tabernaklet. Bygningen ble reist av tilhogde steinblokker, og steinhuset fikk tak av sederbjelker. På forsiden, mot øst, ble det bygd en forhall, og på de tre andre sidene et tilbygg som gikk rundt huset.

Dette tilbygget var forbundet med hovedbygningen ved sederbjelker, og bjelkene hvilte på avsatser i tempelmuren. Tilbygget hadde tre etasjer, og hver av dem hadde en lang rekke kammer. En vindeltrapp førte fra den ene etasjen til den andre. Stein og trevirke var gjort i stand på forhånd, så en hørte verken hammer eller øks mens det ble bygd.

Mens templet ble bygd, åpenbarte Herren seg for Salomo og ga ham et herlig løfte: Han ville bo på dette stedet, midt blant Israels barn. Men det gjaldt bare om kongen og folket vandret etter Guds lover

og bud. De ulydige og hyklerne skulle ikke kunne vise til at her var Herrens tempel, og at det derfor ikke var noen fare.

Salomos tempel er et bilde og forbilde på det nytestamentlige templet, Kristi kirke. Slik en ikke hørte noe hammerslag da templet ble bygd, slik blir Kristi rike bygd i all stillhet, uten larm og tumult. Det kommer ikke på en slik måte at en kan se det med øynene (Luk 17,20). Og om Kristi kirke gjelder det enda mer at Gud vil bo der. Her bor Gud midt blant sitt folk, ved Ordet og Ånden.

Men kirken er ikke noe tilfluktssted for de ulydige, de frafalne og hyklerne. Det hjelper dem ingenting at de i det ytre hører til kirken. Bare de som tror av hjertet og vandrer etter Guds ord, er de helliges medborgere og Guds husfolk (Ef 2,19). Bare de kan og skal trøste seg med at Gud er nær i sin nåde.

314. Templet blir innredet

1 Kong 6,14–38

Nå blir det fortalt hvordan templet ble utstyrt og innredet innvendig. Steinhuset var kledd innvendig med sedertre, og gulvet var av sypress. I sederveggene var det skåret ut kjeruber, palmer og utsprungne blomster, og treverket og treskurden var overtrukket med gullblikk. Det aller helligste, «koret», var innvendig en terning som var tjue alen lang, bred og høy. Midt i det sto to kjeruber, skåret ut av oljetre og overtrukket med gull, ti fot høye. De overskygget paktens ark.

Fra Det aller helligste førte en dør inn til Det hellige. Dørfløyene var laget av oljetre, kledd med gull, og de gikk på hengsler av gull. Bak døren, altså innenfor, i Det aller helligste, hang et forheng i mange farger, prydet med kjeruber (2 Krøn 3,14). I Det hellige sto røkelsesalteret, kledd med sedertre og overtrukket med gull. I den vestre halvdelen sto ti sjuarmede lysestaker av gull, og i den østre halvdelen ti skuebrødbord overtrukket med gull (1 Kong 7,49; 2 Krøn 4,8).

Fra Det hellige kom en inn i forhallen gjennom en dør av sypress, som også var prydet med treskurd og kledd med gull. Rundt hele tempelhuset lå en dobbel forgård: den indre forgården, prestenes forgård, og atskilt fra den ved en mur den ytre forgården, der folket kom for å tilbe (2 Krøn 4,9; Esek 40,17.44).

I sju år bygde de på templet. Helligdommen og de hellige redskapene hadde samme betydning som i tabernaklet. Forskjellen var bare at Israels Gud nå ikke lenger bodde i et telt som ble flyttet omkring, men i et fast hus. Slik hadde han et blivende sted i Israel.

Hele den prektige bygningen er et skyggebilde av Guds rike på jorden, særlig av det nytestamentlige riket. Templet var bygd av faste materialer, av stein og varig tre. Slik er Guds rike et rike som ikke kan rystes, og det varer evig. Gullet i templet pekte på herligheten til den himmelske kongen som bodde der. Slik åpenbarer Gud i sitt rike på jorden sin himmelske herlighet, framfor alt sin nådes herlighet.

Kjerubene viste at Gud ville bo i dette huset sammen med sine engler. Guds rike, Kristi kirke, er en bolig for Gud og hans hellige engler. Palmene og blomstene minner om paradis. Kristi kirke er et paradis på jorden, et sted med fred og et liv som aldri tørker inn.

Men med all sin herlighet var Salomos tempel ennå ikke det fullkomne. Gud bodde fremdeles i Det aller helligste, som var stengt for folkets øyne, også for prestenes. Adgangen til Det aller helligste var ennå ikke åpnet. Men nå, i Det nye testamente, er forhenget revnet. Nå har vi ved Kristus fri adgang til Gud i ånd og tro.

315. Kongens palass blir bygd. Kobbersøylene

1 Kong 7,1–22

Etter at Salomo hadde bygd templet i sju år, bygde han sin egen kongsgård i tretten år. Den lå sør for tempelberget, på Sion-fjellet. Den besto av flere palasser, som var bygd av kostbare steiner og panelt innvendig med sedertre. Innenfor to forgårder sto først Libanonskoghuset. Det hvilte på søyler og hadde tre etasjer, med femten kammer i hver etasje, i alt førtifem. Dette huset var et våpenhus. Der ble våpen oppbevart, og trolig også skatter.

Foran det lå en inngangshall. Fra denne hallen, den såkalte søylehallen, må en skille en annen hall, trone- og domshallen. Der sto kongens trone og dommersete, og der ga Salomo sine kongelige befalinger og felte sine dommer. Bak tronehallen lå så Salomos eget boligbus og huset til hans hustru, faraos datter. Hele denne samlingen av bygninger hvilte på en veldig grunnmur, bygd av store, tilhogde steiner.

Slik bodde og tronet Salomo på et fast sete ved siden av templet, Israels Guds bolig. Han styrte Israel, Guds folk, i Herren Sebaots navn og kraft, som Herrens salvede. Slik var han et forbilde på den andre og større Salomo, Guds Messias, som har opprettet et evig kongerike.

Nå blir beretningen om byggingen av templet og Salomos kongsgård gjort fullstendig, og først blir noen av helligdommens redskaper beskrevet nærmere. Ved en kunstner, Hiram fra Tyrus, lot Salomo lage to store søyler av kobber. De hadde prektige søylehoder, som nede og oppe var prydet med blomsterverk, liljer, granatepler og små kuler. Disse søylene ble reist ved templets forhall. Navnene deres var Jakin og Boas, det vil si styrke og fasthet. De pekte på at Guds rike er grunnfestet, og at ingen makt på jorden eller i helvete kan rokke ved det.

316. Templets andre redskaper

1 Kong 7,23–51

Hiram fra Tyrus laget videre det støpte havet, et stort kar av kobber. Det var formet som en lilje som springer ut, og målte tretti alen rundt. Også det var prydet med blomster. Tolv okser av kobber bar det. Det sto mellom forhallen og brennofferalteret, på høyre side av forgården, det vil si mot sør. Mellom forhallen og brennofferalteret sto dessuten ti fotstykker av kobber, det vil si ti understell eller holdere for mindre kar. Sideveggene på dem var prydet med bilder av løver, okser, kjeruber, palmer og blomster. Under dem var det aksler med fire hjul på hvert, så en lett kunne kjøre dem omkring på forgården.

Det støpte havet trådte i stedet for vaskekaret i tabernaklet. Det var til for at prestene skulle vaske seg (2 Krøn 4,6), det vil si at det skulle holde vann i beredskap, så prestene kunne vaske hender og føtter når de trådte fram til alteret eller ville gå inn i Det hellige. De ti mindre karene hadde vann til å skylle offerkjøttet i.

Når disse redskapene ble brukt, ble vaskingene i helligdommen virkelig iøynefallende. Disse vaskingene tjente til legemlig renhet. Også de var bare skygger, og de pekte fram mot Det nye testamentes tid, da Gud har åpnet en kilde mot all synd og urenhet (Sak 13,1). De pekte fram mot Kristus, som selv har fullført renselsen for våre synder (Hebr 1,3), som har vasket oss med sitt blod og slik gjort oss til konger og prester for Gud (Åp 1,5–6).

De tolv oksene var et bilde på Israel med sine tolv stammer. Okser var de fornemste offerdyrene. Oksene var et bilde på Guds folks prestelige verdighet, løvene på dets kongelige verdighet. Prydelsene med planter og blomster er også her et bilde på fred og på det livet som veller fram fra Guds helligdom.

Dessuten lot Salomo lage redskapene til offertjenesten, som gryter, skuffer og skåler, og disse var av kobber. Redskapene til tjenesten i Det hellige, som tenger, boller, kniver, skåler, fat og ildpanner, var av fint gull.

317. Templet blir innviet

1 Kong 8,1–29

Da alle byggearbeidene var fullført, ble det nye templet høytidelig innviet. Det skjedde i den sjuende måneden, før løvhyttefesten begynte. Salomo kalte sammen alle Israels eldste, overhodene for stammene og for alle de enkelte slektene, som representanter for hele menigheten. Prestene bar det gamle tabernaklet med alle redskapene inn i templet, så det kunne oppbevares der. Mens offerrøken fylte forgården, og de hellige trompetene og de levittiske sangernes lovsanger lød (2 Krøn 5,11–12), bar de så Herrens ark opp i den nye helligdommen. Der satte de den ned i Det aller helligste under kjerubenes vinger.

Da prestene hadde forlatt det hellige stedet, fylte skyen og Herrens herlighet hele huset. Salomo takket Gud fordi han hadde stadfestet sitt ord og gitt ham nåde til å få bygge et hus for Herrens navn. Riktignok bodde Gud også nå i mørket. På en ny måte tok Gud bolig hos sitt folk da det evige Ord ble kjøtt og tok bolig blant menneskene og åpenbarte dem sin herlighet, sin nåde og sannhet. Nå i den nye pakt bor Gud, bor Kristus, ved Ordet og Ånden i de troendes hjerter.

Men heller ikke Guds nådige nærvær i Kristi menighet nå er det siste og fullkomne. De troendes samfunn med Gud er ennå skjult og usynlig, og først en gang skal det bli åpenbart. Når Kristus en dag åpenbarer seg synlig, og det nye Jerusalem kommer ned på den nye jorden, da er ordet fullkomment oppfylt: «Se, Guds bolig er hos menneskene» (Åp 21,3).

Da Herren hadde tatt bolig i det nye templet, trådte Salomo fram for alteret i forgården og ba selve innvielsesbønnen. Først vitnet han

om at Gud ikke bor i hus gjort med hender, men at himlene og himlenes himler ikke rommer ham (1 Kong 8,27). Og likevel hadde denne store Gud lovt sitt folk at hans navn skulle bo på dette stedet.

Ja, den store Gud, himmelens og jordens Herre, som bor i et lys ingen kan komme til, har utvalgt seg et sted på jorden der han lar seg finne av menneskene. Vi sier nå: Der Guds ord blir forkynt og sakramentet forvaltet, der er Gud nærværende. Der åpenbarer han sin nåde og sannhet for menneskene.

318. Salomos innvielsesbønn

1 Kong 8,29–66

I innvielsesbønnen ber Salomo Gud særlig om én nåde: at Herren må høre alle de bønnene som blir båret fram for ham i dette huset. Også edene som her blir avlagt ved den levende Gud, må han høre, og han må hjelpe den som sverger sant, til hans rett. Når Israel her bekjenner sine synder og ber om tilgivelse for syndene og om at alle de plagene må bli avvendt som det rammes av for sin synds skyld, da må Gud høre og være nådig, tilgi all synd og frelse Israel ut av all dets nød. Også de fremmedes rop og sukk må han høre.

Og slike bønner har Gud siden også bønnhørt. Vi i Det nye testamente vet nå enda bedre: Når vi ber og påkaller den Gud som har åpenbart seg for oss i Kristus, i evangeliet, når vi ber ham om nåde, tilgivelse og hjelp i nøden, da hører og bønnhører han. Den som kommer til ham, vil han ikke støte ut (Joh 6,37). Om noen før var langt borte og fremmed for ham, men nå påkaller Jesu Kristi navn, så blir han frelst og salig (Rom 10,13).

Til slutt velsignet Salomo den forsamlede menigheten. Han formante dem også til å vandre på Herrens veier: hjertet deres skulle være oppriktig for Gud. Riktignok hører og bønnhører Gud bare bønnene til dem som mener det oppriktig med ham, som frykter ham av hjertet og handler og vandrer etter hans bud.

Med en stor mengde offer ble templet så innviet til den offertjenesten som skulle komme. Så lot Salomo folket fare, og hver gikk glad og vel til mote hjem til sitt hus. Den som ber, lover, takker og ofrer av hjertet, han går siden glad sin vei og har stor fred.

319. Guds svar på Salomos bønn. Midlene til byggearbeidene

1 Kong 9

Etter at templet var innviet, åpenbarte Herren seg for Salomo for andre gang. Han forsikret ham at han alltid ville holde sine øyne og sitt hjerte åpne over dette huset, og at han ville stadfeste tronen i Salomos kongerike for alltid, så sant han og hans etterkommere holdt alle Herrens bud og lover. Men om Israel vendte seg bort fra Gud og hans bud, da skulle det utryddes av sitt land, og også dette huset, som var viet til Herrens navn, skulle bli ødelagt.

Slik formante Herren kongen og folket til lydighet og advarte dem mot frafall nettopp på den tiden da det sto godt til med Israel, og da folket tjente Herren med glede. Ja, også de som er fulle av tro og tjener Gud med glede, trenger stadig formaningen om å bli i troen og lydigheten og advarselen mot utroskap. De troende skal aldri føle seg trygge, men alltid se godt til at de ikke faller (1 Kor 10,12).

Nå blir det fortalt mer om Salomos styre: Han bygde lagerbyer, der forråd av mat ble oppbevart til tider med nød. Videre bygde han festningsbyer, der hester og ryttere lå for å verne landet. Han grunnla handel og sendte handelsskip over havet, for eksempel også til Ofir. Derfra førte de hjem Indias rike skatter, som gull, sølv, edelsteiner, sandeltre, ibenholt, elfenben, aper og påfugler (1 Kong 10,11.22). Slik sørget Salomo for folkets jordiske velferd og trygghet. Salomos fredsstyre er tvers igjennom et forbilde og bilde på Kristi rike med dets åndelige, himmelske og evige goder og velsignelser.

320. Dronningen fra Saba

1 Kong 10

Salomos visdom og rikdom ble snart kjent i hele verden og trakk til seg mange hedninger og mange hedningekonger. Slik kom også dronningen av Saba, i det rike Arabia, til Jerusalem med et stort følge. Hun undret seg over Salomos visdom og over glansen og prakten i hans kongedømme. Det hun selv så og hørte, overgikk alt hun hadde hørt om det fra andre. Av takknemlighet for den lykken hun hadde fått del i, ga hun Salomo kostbare gaver av gull, edelsteiner og krydder, og hun fikk også av ham alt hun ønsket seg.

Denne hedningedronningen fikk også høre Herrens lov av Salomos munn. Hun ga Israels Gud æren og priste Herren, som hadde gitt sitt folk Israel en slik konge. Som en omvendt hedning, en israelitt etter ånden og troen, dro hun så hjem igjen til sitt land. Der har hun sikkert også spredt kunnskapen om den sanne, levende Gud blant sitt folk.

Dronningen av Saba stilte Kristus fram som eksempel for den vantro slekten på sin tid, da han sa: «Dronningen fra Syden skal stå fram i dommen sammen med denne slekt og fordømme den. For hun kom fra de fjerneste strøk av jorden for å høre Salomos visdom – og se, her er mer enn Salomo!» (Matt 12,42). Ve alle dem som har hørt og lært noe om Kristus, den evige visdom, og likevel har foraktet det!

Dronningens ord: «Salige er dine menn, og salige er disse tjenerne dine som alltid står for ditt åsyn og hører din visdom!» (1 Kong 10,8)[5], minner om de ordene Kristus sa til disiplene sine: «Salige er de øynene som ser det dere ser!» (Luk 10,23). Vi legger til: Ja, salige er alle som har kjent Kristi hemmelighet i ånd og tro.

Videre blir Salomos rikdom priset. I hans hoff strålte alt av gull, og sølvet ble ikke regnet for noe. Særlig var Salomos trone av elfenben, med alle sine prydelser, et tegn på hans kongelige herlighet. Men alt dette er det rene intet mot den overveldende, himmelske og evige herligheten som den andre Salomo, Kristus, gir sine tro tjenere å se og smake.

321. Salomos kvinner og avgudsdyrkelse

1 Kong 11,1–25

Hittil var det bare godt å fortelle om Salomo. Men fortsettelsen svarte ikke til den gode begynnelsen. Da han var kommet til modnere alder, tok Salomo seg mange fremmede kvinner, også av de kanaaneerne som var igjen. Det var uttrykkelig forbudt i loven (2 Mos 34,16). Og disse hedenske kvinnene vendte kongens hjerte til hedningenes avguder, så han brente røkelse og ofret til dem.

Det var et tungt fall og frafall. Salomo hadde fått så stor nåde av Gud og var overøst med velsignelse fra ham. Han hadde også kjent Gud rett: Herren hadde åpenbart seg for ham to ganger, han hadde sin lyst i Herren, han hadde i hellig iver bygd Herrens hus og ordnet

[5] NB: «Lykkelige er dine menn …». Grunnteksten har det samme ordet som i saligprisningene i Salmene.

de skjønne gudstjenestene for Herren. Nå glemte og foraktet han rikdommen av Guds godhet, fornektet den bedre kunnskapen han selv hadde, og ble verre enn en hedning.

Det er et alvorlig advarende eksempel for alle troende. Det har vært mange som har kjent Herren og fått erfare et rikt mål av hans nåde, men som siden er falt fra og har hengt seg ved verden og denne verdens avguder. Derfor skal hver den som står, også den som Gud har satt høyt, se godt til at han ikke faller (1 Kor 10,12).

Straks ble også Guds vrede opptent mot Salomo. Han kunngjorde ham at han ville rive kongeriket fra ham og gi det til en av hans tjenere. Bare én stamme skulle bli Davids hus tro. Fra den stund reiste Herren også opp motstandere mot Salomo, som edomitten Hadad, som hadde flyktet til Egypt for Joab, Davids hærfører, og som nå vendte tilbake til sitt land, og Reson, kongen i Syria.

Den som forakter Guds nåde, faller under Guds vrede. Og det fører bare til jammer og hjertesorg å forlate Herren, sin Gud, og ikke frykte ham. Derfor skulle dette være vår daglige bønn: «Gi meg et udelt hjerte til å frykte ditt navn!» (Sal 86,11).

322. Salomos motstander og død

1 Kong 11,26–43

Den fremste motstanderen Salomo hadde, var Jeroboam, en mann av Efra'ims stamme. Salomo hadde satt ham til å ha oppsyn med byggingen av festningsverket Millo i Jerusalem. En gang han var gått ut fra Jerusalem, traff profeten Akia fra Sjilo ham på veien og kunngjorde ham Herrens ord. Han tok kappen sin, rev den i tolv stykker og ga ham ti av dem. Det betydde at Herren ville ta ti stammer fra Davids hus og gi dem til Jeroboam fordi Salomo hadde forlatt Herren. Bare Juda, sammen med lille Benjamin, skulle for Davids skyld bli hos Davids hus.

Samtidig formante Akia Jeroboam, som nå var utvalgt til fyrste over Israel, til å frykte Herren og være lydig. Siden flyktet Jeroboam til Egypt fordi Salomo sto ham etter livet. Der ventet han på den tiden da han skulle tre åpent fram.

Slik gjør Gud i sitt rike. Når han ikke lenger kan bruke den ene som sitt redskap, når en er blitt udugelig og har vendt seg bort fra Ordet og lydigheten, da velger han en annen som er bedre egnet. De som

Gud vil bruke som sine medhjelpere i sitt rike, skal også tjene ham og trofast holde seg etter hans bud.

Det som til slutt blir fortalt om Salomos endelikt, lyder fredelig og forsonende. Han la seg til hvile hos sine fedre; han blir regnet med blant de gudfryktige fedrene. Han ble begravd i Davids by. Det tyder på at han likevel fikk en god ende. Det peker også hans siste bok på, Forkynneren. Der forkynner Salomo om at alt det jordiske er forgjengelig, og særlig om at denne verdens lyst og herlighet er bare tomhet. Det hadde han selv fått erfare, og til sist hadde han igjen vendt seg til den levende Gud.

I Det nye testamente leser vi at Kristus, Herren, nevnte kong Salomo med ære. Det hadde han ikke gjort om Salomo hadde vært en forkastet, slik som Saul. Altså hører Salomo med blant dem som til sist blir revet ut som en brann av ilden (Sak 3,2). Han er en av de utvalgte som har fått nåde av Gud, men så siden faller ut av nåden, og som likevel ved Guds nåde til slutt kommer til rette igjen og dør i troen.

323. De ti stammene faller fra Davids hus

1 Kong 12,1–19

Rehabeam var nå konge i sin far Salomos sted, og først regjerte han over Juda. Men straks samlet også hele Israels menighet seg, det vil si de ti nordlige stammene. De kom til Sikem midt i landet for å gjøre ham til konge også over seg, det vil si salve ham og hylle ham. De forsamlede ba Rehabeam bare om at han måtte gjøre åket lettere. Folket hadde båret et tungt åk under Salomo den siste tiden. Salomos hoff var blitt så mye dyrere på grunn av de mange fremmede kvinnene han holdt ved hoffet, og folket måtte betale kostnadene. Ønsket om lettere skatter var altså ikke urimelig.

Derfor rådet også de gamle, erfarne rådgiverne, som hadde tjent Salomo, Rehabeam til å gå med på folkets ønske. Det var et godt råd. Det er nettopp vist, godt og rett når en fyrste, en øvrighet, styrer mildt og ikke legger større byrder på folket enn det som trengs for å holde den borgerlige orden ved like.

Men Rehabeam hørte ikke på de gamles råd. Han hørte på det de unge, hans jevnaldrende, rådet ham til, og ga folket dette svaret: «Har min far tuktet dere med sveper, så vil jeg tukte dere med skor-

pioner!» (1 Kong 12,14). Det var talemåten og framferden til en tyrann som bare søker sitt eget og ikke har hjerte for folkets vel.

Det blir sagt at Herren hadde styrt det slik for at ordet til profeten Akia skulle bli stadfestet, det som hadde tilkjent Jeroboam ti stammer (1 Kong 12,15). Det som skjer i fyrstenes råd og i folkenes historie, skjer etter Guds forsyn. Alt, også det menneskene gjør ondt, må tjene til å fullføre Guds råd og vilje.

Følgen av Rehabeams harde svar var at Israels menighet sa seg løs fra Davids hus. Ropet gikk ut: «Til dine telt, Israel!» (1 Kong 12,16). De ti nordlige stammene opprettet sitt eget kongerike. Kongens arbeidsfogd Adoram, som skulle forhandle med de frafalne, ble drept, og Rehabeam kom bare unna den samme skjebnen ved å flykte i all hast.

Alt dette var en rettferdig straff for Rehabeam. Strenge herrer regjerer ikke lenge. Tyranni blir som regel fulgt hakk i hæl av oppløsning. Samtidig viste det seg også her igjen at Gud lar fedrenes misgjerning komme over barna. Israels frafall var alt varslet for Salomo, som en straff for at han hadde falt fra Herren.

324. Riket Israel blir grunnlagt

1 Kong 12,20–33

Etter at Israel hadde skilt seg fra Davids hus, ropte det ut Jeroboam til konge, han som Gud selv hadde kalt til konge ved sin profet. Bare Juda og den lille stammen Benjamin ble Rehabeam, Salomos sønn, tro. Slik var riket blitt delt. Det var riktignok i seg selv en ond ting, et tegn på forfall og en straff fra Gud.

Den fromheten og frykten for Herren som hadde besjelet Israel på Davids tid og i Salomos bedre tid, var blitt mindre. Salomo hadde også fått folket til å synde. Slik har det alltid vært i Guds rike, i kirken: Der troen, tukten og den gode skikk forsvant, der fulgte splid og strid.

Det første Rehabeam nå gjorde, var å samle alle våpenføre menn i Juda for å kjempe mot Israel og Jeroboam og vinne tilbake med våpenmakt det han hadde mistet. Det var et ondt anslag, for Gud hadde gitt Jeroboam herredømmet over de nordlige stammene.

Derfor hindret Sjemaja, Guds profet, det syndige foretaket og sa til Rehabeam i Herrens navn: «Dere skal ikke dra opp og kjempe mot deres brødre, Israels barn» (1 Kong 12,24). Og kongen og folket adlød Herrens ord. De vendte om og la ned våpnene. Det er svært velbeha-

gelig for Herren når en lar sitt onde forsett fare og lar seg advare, rettlede og bringe til rette ved Guds ord.

Jeroboam derimot overtrådte Herrens ord og vilje. Dette var Jeroboams synd: Han vendte også Israel bort fra gudstjenesten i Jerusalem. Han reiste to oksebilder, det ene i Dan, nord i landet, det andre i sør, i Betel. For disse to bildene innsatte han prester og innrettet en offertjeneste. Det var nok ingen åpenbar avgudsdyrkelse, for de to kalvene eller oksene skulle framstille Herren, Israels Gud. Men det var en falsk gudsdyrkelse som stred mot Herrens lov.

Bare i Jerusalem, på det stedet der han hadde stiftet et minne om sitt navn, og der prestene av Levi stamme gjorde den hellige tjenesten, ville Gud bli tilbedt, og på den måten han selv hadde foreskrevet. All gudsdyrkelse som mennesket innretter etter sitt eget forgodtbefinnende, all lære og visdom som mennesket selv har funnet på og gir ut for Guds ord, alle selvvalgte offer og gjerninger som mennesket vil tjene Gud med – alt dette er overtredelse av det første bud og en vederstyggelighet for Gud.

325. Gud vitner mot Jeroboams bildedyrkelse

1 Kong 13,1–10

Den gudsdyrkelsen Jeroboam hadde innrettet etter sitt eget forgodtbefinnende, var en vederstyggelighet for Gud. Og snart viste han kongen og folket hans sin misnøye. Han sendte en profet fra Juda. Han kom til Betel nettopp som Jeroboam ofret ved alteret der, og profeterte mot alteret: I dager som skulle komme, skulle en konge av Davids hus, Josjia, vanhellige dette stedet, slakte offerhaugens prester på det og brenne knoklene deres der. Det ble oppfylt bokstavelig flere hundre år senere.

Slik skal Guds vrede og dom en dag bli åpenbart, ikke bare over all grov avgudsdyrkelse, men også over den falske gudsdyrkelsen som menneskene har funnet på selv, stikk imot Guds ord. Og alle prester og profeter som fremmer og utbrer falsk gudsdyrkelse og falsk lære, skal gå til grunne med skrekk.

Guds mann tilbød seg å stadfeste profetien sin ved et under. Straks rakte Jeroboam ut hånden og befalte at profeten skulle gripes. I samme øyeblikk visnet hånden hans. Slik har Gud ofte overrumplet tyranner som ville legge hånd på Guds tjenere, midt i deres onde verk,

og slått dem ned med sin veldige arm. Ve alle dem som gjør Guds profeter vondt, dem som vitner om sannheten i Guds navn!

I samme øyeblikk skjedde det undertegnet som profeten hadde varslet. Alteret revnet, og offerasken ble strødd ut. Det gjorde inntrykk på kong Jeroboam. Han ba Guds mann om å be Herren om at hånden hans måtte bli helbredet. Og da profeten ba, ble hånden hans god igjen. Gud har ennå tålmodighet med de ulydige. Han vil føre dem til omvendelse og besinnelse ved alvorlige tegn og harde slag, men også ved godhet og velgjerninger, før den siste vreden blir opptent.

Så innbød kongen Guds profet til sitt hus. Han ville styrke ham med mat og drikke og gi ham en kongelig gave. Men profeten sa nei, for han hadde fått befaling fra Gud om ikke å ete brød eller drikke vann i Israel, der en ofret på offerhaugene. Det er Guds alvorlige vilje og befaling at hans tjenere, som har kjent sannheten, ikke skal ha noe samfunn med dem som holder seg til falsk lære.

326. Hvordan det gikk med Guds mann fra Juda

1 Kong 13,11–34

Her hører vi hvordan det gikk videre med Guds mann fra Juda. Det er en svært alvorlig og gripende fortelling. I Betel bodde en gammel profet, det vil si en falsk profet, som forsvarte Jeroboams falske gudsdyrkelse. Han hørte om det Guds mann fra Juda hadde sagt mot alteret i Betel. Så dro han etter ham og innbød ham til å ete hos seg, og han sa at en engel hadde befalt ham det. Det var bare løgn og bedrag.

Dette er et kjennetegn på de falske profetene: De prøver å lokke bort dem som går Guds rette vei, og de viser gjerne til alle slags himmelske åpenbaringer og underfulle syner. Alt dette er bedrag. Og har de virkelig sett noe underfullt, så har det vært et gjøglebilde fra djevelen.

Guds mann fra Juda kunne nok ha skjønt at profeten fra Betel løy for ham. For han hadde fått uttrykkelig befaling fra Gud om ikke å ete og drikke med de falske prestene og profetene i Israel. Men han overtrådte Guds klare bud og fulgte den falske profetens røst. Han vendte om sammen med ham og åt og drakk i huset hans.

Det er et sørgelig syn når en som har kjent Guds ord og vilje rett, ja, en tjener ved Ordet som har forkynt den rene lære, forlater den

rette veien, handler mot Guds uttrykkelige befaling, følger løgnen og løgnens ånder og gjør felles sak med dem.

Mens de to satt til bords, kom Herrens ord til den gamle profeten, så han refset Guds mann for hans ulydighet og varslet ham død og undergang. Gud bruker også av og til sine fiender, også løgnens ånder, slik at de mot sin vilje må si sannheten.

Trusselen gikk i oppfyllelse. Da profeten fra Juda hadde lagt ut på hjemveien, møtte han en løve, og den drepte ham, men rørte ikke liket hans. Slik ble det helt tydelig og åpenbart at dette var sendt ovenfra, en straffedom fra Gud. Ve alle dem som har kjent og forkynt sannheten, og som så faller fra og gjør felles sak med løgnerne! De skal få dobbelt så mange slag.

Profeten fra Betel sørget over Guds mann, begravde ham og bekjente åpent at det ordet han hadde talt mot alteret i Betel og mot offerhaugdyrkelsen, skulle bli oppfylt. Men vi hører ingenting om at han oppga sin onde virksomhet og omvendte seg oppriktig. En kan nok til en viss grad kjenne sannheten og også bekjenne den, og likevel bli værende i løgnens makt og under Guds forbannelse.

Om Jeroboam blir det til slutt fortalt at han tross alt det som var skjedd, ikke vendte om fra sin onde vei. Tvert imot innsatte han stadig flere prester til offerhaugene. Ve de ulydige, som tross alle Guds advarsler og tuktelser holder fast ved sitt onde forsett!

327. Akias profeti mot Jeroboam

1 Kong 14,1–20

Her blir det fortalt en siste hendelse fra Jeroboams liv. Sønnen hans, Abia, ble dødssyk. I sin nød vendte Jeroboam seg til profeten Akia fra Sjilo, han som hadde brakt ham Herrens ord om kongedømmet. Han sendte sin hustru til ham og lot ham spørre hvordan det skulle gå med sønnen. Det hender nok oftere at vantro og ugudelige, særlig de som en gang sto bedre, i sin nød og angst søker etter Guds ord og leter etter råd og hjelp hos en tjener ved Ordet. Men det er ikke alltid et tegn på omvendelse. Oftere er det bare en handling i fortvilelse.

Profeten Akia ga ikke Jeroboams hustru, og dermed kongen selv, noe godt svar. Han var en hard budbærer. Han kunngjorde at barnet skulle dø. Jeroboam var satt av Gud til fyrste over Israel, men så had-

de han kastet Gud bak sin rygg og vakt Herrens harme med de støpte kalvene. For denne ulydigheten refset profeten ham. Han profeterte at Herren skulle utrydde huset hans og slå Israels folk, som hadde syndet sammen med kongen, rykke det opp av det gode landet og spre det blant hedningene.

Det er dette Guds ord kunngjør de frafalne, og dette skal Guds tjenere forkynne for dem som har falt fra: at de ikke har annet i vente enn vrede og dom, fordi de har foraktet Guds nåde og vært ulydige mot hans ord og vilje.

Profetens trussel begynte straks å gå i oppfyllelse. Jeroboams barn døde. Det var en nåde og en velgjerning for barnet, for Gud hadde funnet noe godt hos det. Slik lar Gud mange barn som ennå har noe godt i seg, og som ennå står i troen og i dåpens nåde, dø tidlig, så de ikke senere skal miste det gode som er betrodd dem. Og ofte tar han nettopp fra ugudelige foreldre barna deres, som er bedre enn de selv, så de ikke senere skal bli forført og ødelagt av foreldrene.

Så blir kong Jeroboams død og begravelse nevnt, uten et ord om at han hadde tatt Guds alvorlige advarsler til hjertet. Han døde i sine synder. Det er en forferdelig ting når en som en gang har kjent Herren og fått rik nåde av ham, dør og går fortapt som en ugudelig.

328. Rehabeam og Abiam regjerer i Juda

1 Kong 14,21–15,8

I riket Juda regjerte først Rehabeam. Sammenliknet med sin far Salomo hadde han et svært lite herredømme, Juda stamme sammen med lille Benjamin. Men han hadde en dyrebar skatt i sitt land, som veide opp all jordisk makt og herlighet, nemlig den rette gudstjenesten i templet i Jerusalem. Også de israelittene fra de nordlige stammene som av hjertet søkte Israels Gud, kom til Jerusalem og ofret der til fedrenes Gud (2 Krøn 11,16).

Men snart forlot Rehabeam Herrens lov, og folket hans med ham (2 Krøn 12,1). Han gjorde det som var ondt i Herrens øyne, og reiste altere og steinstøtter på offerhaugene, slik som Israel gjorde. Det var også folk i landet som drev tempelutukt, og som forførte folket til alle hedningenes vederstyggeligheter. Dette skammelige frafallet ble ikke ustraffet. Sjisjak, kongen i Egypt, dro opp og inntok Jerusalem og tok med seg alle skattene fra Herrens hus som Salomo hadde samlet.

Det var også krig mellom Rehabeam og Jeroboam så lenge disse to kongene levde.

Under Rehabeams sønn og etterfølger Abiam ble det ikke bedre. Heller ikke hans hjerte var helt med Gud, slik som hjertet til hans far David. Bare for sin tro tjener Davids skyld lot Gud en lampe brenne i Jerusalem, og Davids etterkommere fikk bli ved makten. Slik fortsatte også krigen og blodsutgytelsen. Også Abiam lå i stadig strid med Jeroboam av Israel. Bare for en tid ydmyket han seg under Herrens ord, og da vant han også en seier over fiendene sine (2 Krøn 13,3 ff.).

Denne triste historien har ofte gjentatt seg i den nytestamentlige kirken. Den gamle kristne kirken hadde Gud gitt sitt ord klart og rent. Men så kom det store frafallet under pavedømmet. Luther gjenopprettet den rette lære og den rette gudstjenesten. Men slektene som fulgte, forlot igjen Herrens lov.

Den såkalte protestantiske og også den såkalte lutherske kristenheten er i dag fylt med falsk lære, avgudsdyrkelse og alle hedningenes laster og vederstyggeligheter. Frafallet har også alltid ført med seg strid, splid, oppløsning og mye annen ulykke. Alt dette er skjedd og skrevet til advarsel for oss, som ved Guds nåde ennå tjener fedrenes Gud på den gamle måten (1 Kor 10,11).

329. Asas iver for Herren

1 Kong 15,9–15; 2 Krøn 14,8–15,15

I Abiams sted ble sønnen hans, Asa, konge i Juda. Om ham blir det vitnet at hans hjerte var helt med Herren, og at han gjorde det som var rett i Herrens øyne. Han hadde en ugudelig far og en ugudelig mor. Men ham selv hadde Herren gitt et fromt og gudfryktig hjerte.

Slik hender det nok oftere at gudfryktige foreldre har ugudelige barn, men også omvendt at ugudelige foreldre har gudfryktige barn. Herren deler ut sine gaver som han vil, og han kan vekke opp barn for seg også av en gudløs og ugudelig familie.

At han mente det oppriktig med Herren, viste Asa ved at han fjernet fra landet alle som drev tempelutukt, og også alle avgudsbildene som fedrene hans hadde laget. Særlig fjernet han det avskyelige bildet (*mifletset*) som hans mor Ma'aka hadde stilt opp.

Det er et kjennetegn på sann gudsfrykt når en av hjertet sier fra seg alt som mishager Herren. Og de som har et embete i Guds folk, viser

seg da som rette Guds tjenere når de med alvor hindrer og stanser all løgn og avgudsdyrkelse og alt ugudelig vesen. Bare én ting kunne ikke Asa få gjennomført hos folket sitt: at også offerhaugene ble avskaffet, det vil si de ulovlige alterne for Herren som var reist på høydene i landet.

Snart viste det seg også at Herren var med Asa. Etiopierkongen Serah falt inn i Juda med en hær uten tall. Da kalte Asa på Herren og ba ham vise sin kraft på de svake. Og Herren hørte bønnen hans og slo etiopierne på flukt.

Profeten Asarja, Odeds sønn, oppmuntret Asa. Så gikk han med ny iver i gang med å utrydde de sporene av avgudsdyrkelsen som ennå var igjen. Han gjorde brennofferalteret foran tempelhallen nytt, og i sitt femtende regjeringsår holdt han en stor takke- og gledesfest i Jerusalem sammen med hele folket. Folket sverget sin Gud troskap av hele sitt hjerte.

Ja, de som søker Herren av hele sitt hjerte og med hele sin vilje, lar Herren seg finne av (2 Krøn 15,15). Dem er han nær med sin velsignelse, sitt vern og sin hjelp, og dem frelser han ut av all deres nød.

330. Asa synder

1 Kong 15,16–22; 2 Krøn 16,7–14

I de siste årene han regjerte, syndet Asa på mange måter mot Herren, sin Gud. Basja, kongen i Israel, befestet byen Rama, som lå ved grensen til Benjamin. Det var et fiendtlig tiltak mot Juda. Slik ville Basja skjære av samferdselen mellom Juda og Israel, for over Rama gikk hovedhandelsveien fra Jerusalem mot nord.

Da søkte Asa tilflukt hos Benhadad, kongen i Syria. Han sendte ham rike gaver, og han sparte heller ikke tempelskatten. Slik fikk han Benhadad til å bryte forbundet han hadde sluttet med Basja. Benhadad lot hærførerne sine rykke inn i Israel, og de inntok flere byer nord i landet.

I stedet for å stole på den levende Gud, som hadde gitt ham seier over etiopiernes mektige hær, søkte Asa nå hjelp hos mennesker. Det er en fristelse som mange troende alt har bukket under for: I nødens, angstens og farens stund har de vendt blikket bort fra Gud, Herren, og satt sin lit til svake, dødelige mennesker.

Enda verre var det at Asa la hånd på Guds profet. Profeten Hanani refset ham for hans dårskap og kunngjorde at han fra nå av skulle ha krig. Da kastet Asa ham i fengsel. Han undertrykte også noen av folket, det vil si gudfryktige folk som holdt med profeten. Så langt kan det komme også med rettferdige når de først har forlatt den rette veien: De tåler ikke lenger at Guds ord refser dem, og som de ugudelige blir de vrede på dem som sier dem sannheten.

Da Asa lå i en tung sykdom, fornektet han igjen Herren, sin Gud. Han satte da hele sin lit til legene. Hvor mange er det ikke som søkte Herren i gode dager, men som i sykdommens dager har vendt seg bort fra Herren og bare ventet legedom og redning fra legene!

Asa fikk en ærefull, fyrstelig begravelse etter sin død. En mengde kostbare krydderier ble brent ved den. Navnet hans hadde en god klang i Israel. Vi må anta at han etter sine mange villfarelser stadig vendte tilbake til Herren. For det blir vitnet om ham at hjertet hans var helt med Herren «så lenge han levde» (1 Kong 15,14). Gud har tålmodighet med sine utvalgtes skrøpelighet og bringer dem til rette igjen etter feiltrinnene deres.

331. Kongene Nadab, Basja og Ela i Israel

1 Kong 15,25–16,14

I riket Israel kom Jeroboams sønn Nadab på tronen etter farens død. Han vandret på farens onde veier. Så uteble ikke Guds straff lenger. En mann av Issakars stamme, Basja, sammensverget seg mot Nadab og drepte ham. Da han var blitt konge, utryddet han hele Jeroboams hus uten å la en eneste sjel bli tilbake.

Men selv om Guds dom over Jeroboams syndige hus var fullbyrdet ved hans hånd, ble også Basja værende i Jeroboams synd. For sin del fremmet også han offerhaugdyrkelsen eller kalvedyrkelsen og fikk Israel til å synde. Derfor kunngjorde profeten Jehu, Hananis sønn, at det skulle gå hans hus på samme måte som Jeroboams hus. At han hadde slått Jeroboam i hjel, skulle fra nå av regnes ham til synd.

Dette Herrens ord ble oppfylt på Basjas sønn Ela. Også her lot Gud fedrenes synd komme over barna. Ela ble overfalt og slått i hjel av Simri, en av hærførerne hans, mens han satt til bords i hovedstaden Tirsa og var drukken. Og hele hans hus ble utryddet. Disse fortellingene viser svært tydelig hvor strengt Gud holder sitt ord. Alt det Gud

har talt i sitt ord, det han har truet de ugudelige med, og det han har lovt sine fromme barn, må og skal bli oppfylt punktlig og nøyaktig.

Videre ser vi av disse eksemplene at Gud slett ikke kan eller vil tåle at menneskene vil tjene ham på sin egen måte og pynte sin egen visdom med Guds navn. De som er kalt til førere og hyrder i kirken, og som så får Israel til å synde, forfører det kristne folk til falsk gudsdyrkelse og falsk lære, skal få en hard dom.

332. Kongene Simri, Omri og Akab i Israel

1 Kong 16,15–34

Da Simri var blitt konge, gjorde han det samme som Basja hadde gjort, og som Basja hadde falt under Guds dom for. Også han vandret i Jeroboams synder og fikk Israel til å synde. Han holdt Israel borte fra den rette gudstjenesten i Jerusalem og tvang folket til å ofre på offerhaugene, der oksebildene var reist. Og så gikk det Simri som det hadde gått Basja og Jeroboam. Hærføreren hans, Omri, reiste seg mot ham og beleiret ham i hovedstaden Tirsa. Simri ble grepet av fortvilelse, satte selv fyr på palasset sitt og omkom i flammene med familien sin.

Israels konger var fanget i en utrolig forblindelse. Hver og en så hvordan forgjengeren var blitt revet bort av Guds vrede for Jeroboams synds skyld. Og likevel ble han værende i den samme synden og ble til slutt rammet av den samme skjebnen. Så forblindet er synderne, de frafalne. De har nok av advarende eksempler for øynene, som viser hvilken jammer og hjertesorg det fører med seg når en handler mot Guds ord og vilje. Og likevel vandrer de den samme veien til fortapelse.

Nå fulgte Omris kongeætt ved makten, først Omri, og så hans sønn Akab. Etter at Omri hadde seiret over sin rival Tibni, flyttet han kongsgården fra Tirsa til Samaria. Da nådde fordervelsen det ytterste. Offerhaugdyrkelsen gjaldt ennå, i hvert fall av navn, Herren, men nå kom åpenbar avgudsdyrkelse i tillegg. For sin hustru Jesabels skyld, en fønikisk kongsdatter, bygde Akab i Samaria et tempel og et alter for Ba'al, fønikernes avgud. Han laget også en «lund», det vil si et bilde av Astarte, en kanaaneisk naturgudinne, trolig en søyle av tre.

Slik går det alltid. Falsk gudsdyrkelse og falsk lære holder aldri mål og grense. Tåler en den, slår den snart over i den groveste avguds-

dyrkelse. På falsk lære som ennå fører Guds navn og Kristi navn i munnen og i det ytre holder fast ved noen deler av Guds ord, følger snart den nakneste vantro, som kaster Gud og Kristus og Kristi ord helt over ende.

Hvor langt ugudeligheten var kommet på Akabs tid, blir vist med enda et eksempel. En viss Hiel fra Betel begynte å bygge opp igjen Jeriko som festning. Men det kostet ham hans eldste og hans yngste sønn. Og dermed ble Herrens ord oppfylt, det han hadde talt ved Josva (Jos 6,26). Ja, ikke ett av Guds ord faller til jorden. Til slutt slår alt til som Gud på forhånd har kunngjort i sitt ord, det han har truet de onde med og lovt de fromme, om det så går hundrevis av år.

333. Profeten Elia trer fram

1 Kong 17

Da avgudsdyrkelsen og dermed alle hedningenes vederstyggeligheter hadde tatt overhånd i Israel, sto det plutselig fram en Guds mann, tisbitten Elia. Han kunngjorde for Akab at det de neste årene ikke skulle komme dugg eller regn uten etter hans ord. Og slik skjedde det også. Elia hadde et særskilt oppdrag fra Gud. Og det var et særskilt under at Gud på denne mannens ord verken lot det dugge eller regne i Israel.

Men alle tjenere ved Ordet har en liknende befaling fra Gud. De skal true synderne, de frafalne, den avgudsdyrkende og ugudelige verden med straff og undergang. Og det de forkynner for verden i Guds navn, skjer også i sin tid.

Og alle troendes bønn har samme makt og virkning som Elias ord og bønn. Jakob skriver: «Elia var et menneske under samme kår som vi. Han ba inntrengende om at det ikke måtte regne, og i tre år og seks måneder regnet det ikke på jorden» (Jak 5,17). Av dette trekker Jakob slutningen: «Et rettferdig menneskes bønn har stor kraft og virkning» (Jak 5,16). Ja, verdens vel og ve avhenger av bønnen til Guds troende barn.

Straffedommen Elia hadde kunngjort, kom altså straks. I tre og et halvt år falt det verken dugg eller regn fra himmelen, og det ble stor hungersnød i landet. Med liknende plager over hele landet, som uår, tørke og dyrtid, straffer Gud ennå i dag ofte menneskenes vantro, avgudsdyrkelse og ugudelighet.

Men i den onde tiden kom Gud i nåde sine trofaste i hu. Sin tjener Elia sørget han for på underfullt vis ved bekken Krit. Ravnene kom til ham med brød og kjøtt, og han drakk av bekken. Og da også denne bekken var tørket ut, sendte Gud ham til en enke i Sarepta i Fønikia. Hun tok imot Guds mann med ærefrykt. Og på Elias ord ble ikke melet i krukken hennes brukt opp, og oljen i krukken tok ikke slutt så lenge dyrtiden varte.

Da enkens sønn var død, kalte Elia på Herren over ham, og barnet ble levende igjen. Dette nye underet styrket den gudfryktige hedningkvinnen sterkt i troen på Israels Gud. Slik vet Gud å holde sine oppe i dyrtiden og frelse dem ut av all deres trengsel.

Denne fortellingen om enken i Sarepta minnet Herren om i den prekenen han holdt i sin hjemby Nasaret, med disse ordene: «Det var mange enker i Israel i Elias dager, den gang himmelen var lukket i tre år og seks måneder, da det ble stor hungersnød over hele landet. Men ikke til noen av dem ble Elia sendt, bare til en enke i Sarepta i Sidons land» (Luk 4,25–26).

Med dette ga Kristus sin samtids slekt å tenke over at det ville gå den på samme måte som Israel på Elias tid: Om jødene foraktet hans forkynnelse, skulle Guds rike bli tatt fra dem og gitt til hedningene.

Og slik er det alltid. Noen vil ikke lenger tåle Guds ord hos seg, og så tar Herren sitt ord fra dem og lar det bli forkynt for andre, som tar imot det med glede. Eksemplet med enken i Sarepta viser også at Gud selv i en fordervet og gudløs slekt ennå har sine utvalgte.

334. Elia møter Akab

1 Kong 18,1–20

Etter lang tid, etter mer enn tre år, fikk Elia befaling fra Gud om å kunngjøre for kong Akab at Herren igjen ville la det regne på jorden. Akab hadde nettopp sendt ut sin slottshøvding Obadja for å lete etter gress til kongens hester og muldyr. Obadja var en from mann, som fryktet Herren. I forfølgelsens tid, da Akab og særlig hans hustru Jesabel sto Herrens profeter etter livet, hadde han gjemt hundre profeter og slik reddet dem.

Altså fantes det i Israel, også i det dypeste forfallets og den verste avgudsdyrkelsens tid, ennå trofaste tjenere for Herren, et ganske stort antall sanne profeter. Deres vitnesbyrd hadde heller ikke vært

helt uten frukt, og selv ved kongens hoff fantes det en oppriktig israelitt. Gud har også i en frafallen kirke, også i de verste tider, ennå sine utvalgte, som frykter ham av hjertet og trofast tjener ham. Og det mangler heller aldri helt på trofaste vitner som holder sannhetens ord fram for de frafalne.

På ferden gjennom landet møtte Obadja profeten Elia, og Elia ba ham melde ham for sin herre Akab. Det var en farlig sak. Akab hatet Elia og hadde latt lete etter ham i hele landet og i nabokongerikene for å drepe ham. Nå mente Obadja at når han hadde meldt Elia for kongen, kunne Herrens Ånd føre ham bort, og når Akab så ikke fant Elia, ville han drepe ham, Obadja.

Elia forsikret med ed at han i dag skulle tre fram for Akab. Da gikk Obadja av sted og utførte profetens ærend. Han fryktet Herrens ord mer enn kongens vrede. Slik gjør alle Guds fromme barn: De frykter Gud mer enn mennesker.

Akab dro nå ut for å møte Elia. Da han traff ham, sa han til ham: «Er det deg, du som fører ødeleggelse over Israel?» (1 Kong 18,17). Han mente at Elia hadde styrtet Israel i ulykke fordi han ved sin bønn hadde ført hungersnøden over landet. Elia ga ham beskyldningen tilbake og vitnet for ham at det var han, Akab, som førte ødeleggelse over Israel, nemlig ved sin avgudsdyrkelse.

Slik har de rette profetene og predikantene, som forkynte vrede og dom for de ugudelige, alltid gjeldt for verden som ulykkesprofeter og fredsforstyrrere. Men nei, de er det ikke. Det er de som forfører andre til løgn og avgudsdyrkelse, som forvirrer og ødelegger kirken og fører land og folk i ulykke.

Elia befalte Akab å samle Ba'als og Astartes profeter på Karmel-fjellet. Og Akab adlød. Slik blir også ugudelige av og til grepet av frykt og skrekk, så de i det ytre bøyer seg under Guds ord.

335. Elia og Ba'als prester

1 Kong 18,21–46

En stor mengde folk var samlet omkring Elia og Ba'als profeter på Karmel-fjellet. Først refset Elia dem fordi de haltet til begge sider og holdt det halvt med Ba'al og halvt med Herren (1 Kong 18,21). Et slikt halvt vesen er en vederstyggelighet for Gud. Til menigheten i Laodikea sier Herren: «Det hadde vært godt om du var kald eller

varm. Men fordi du er lunken, og verken kald eller varm, vil jeg spy deg ut av min munn» (Åp 3,15–16).

Så oppfordret Elia folket til å prøve hvem som var den rette Gud, Herren eller Ba'al. Et offer skulle avgjøre det. Den guden som svarte med ild, han skulle være Gud. Først gjorde da Ba'als profeter i stand en okse til offer og kalte på sin gud Ba'al. Men han hørte ikke. Hvordan de enn bar seg at, om de så risset og såret seg, forble Ba'al stum.

Det er sannelig en dårskap uten like når mennesket setter sin lit til avguder, når det setter sin lit til penger og gods eller til en eller annen skapning. En slik avgud kan ikke frelse og hjelpe. Elia spottet Ba'als-prestenes anstrengelser og hånte guden deres: Kanskje var han gått ut på marken, eller kanskje sov han. Det er helt i samsvar med Guds ord når en spotter dårskapen i avgudsdyrkelsen og den falske religionen, dårskapen i vantroen og vranglæren. Det finnes en hellig spott, en hellig ironi.

Nå gjorde Elia i stand en annen okse til offer. Han tok tolv steiner og bygde et alter av dem, la ved på det, stykket opp oksen og la den på veden. For å gjøre underet han hadde i tankene, enda mer iøynefallende, lot han helle vann over brennofferet, så rikelig at vannet også fylte grøften omkring alteret. Så kalte han på Herren, sin Gud. Og se, da falt Herrens ild ned og fortærte brennofferet, veden, steinene og jorden, ja, også vannet i grøften.

Da folket så det, falt de ned på sitt ansikt og sa: «Herren, han er Gud! Herren, han er Gud!» (1 Kong 18,39). Villig utførte de også Elias befaling. De grep Ba'als-prestene og førte dem ned til bekken Kisjon, og der drepte Elia dem. Også nå viser Gud på mange måter at han er den sanne Gud, den levende Gud, og at det ikke er noen annen Gud enn ham – for eksempel ved store, uvanlige hendelser som plutselig griper inn i hverdagslivet, eller ved straffedommer som rammer avgudsdyrkerne.

Til slutt ba Elia kong Akab gå opp på Karmel-fjellet igjen og styrke seg med mat og drikke der. Selv gikk han opp på toppen av fjellet og ba der. Han holdt ut i bønn til en liten sky viste seg langt borte i synsranden. Straks ba han Akab spenne for og kjøre hjem, så regnet ikke skulle hindre ham senere. Mens Akab ennå var på vei til kongsgården sin i Jisre'el, og Elia løp foran ham som hans tro tjener, ble himmelen

svart av stormskyer. Det kom et sterkt regn og vederkveget det tørste landet.

Den store anstøtssteinen, Ba'al-dyrkelsen, som hadde vakt Guds vrede, var nå utryddet. Det fantes ikke lenger noen Ba'als-prester i landet. Ja, et folks vel og ve, forbannelse og velsignelse, og nok også gode år og dyrtid, avhenger av om folket tjener den levende Gud eller avgudene.

336. Elia ved Horeb-fjellet. Elisja blir kalt til profet

1 Kong 19

Den lange tørken og den veldige Guds dom som hadde gjort Ba'al-dyrkelsen og Ba'als-prestene til skamme, og på den andre siden Herrens nådige besøk da han ga det fruktbare regnet – alt dette hadde ikke ført til noen varig bedring, verken i Israels kongehus eller hos folket. Slik blir en frafallen slekt etter hvert helt sløv og uimottakelig for all Guds alvor og godhet. Jesabel, Akabs hustru, ble bare desto mer vred på Elia fordi han hadde drept profetene hennes.

Så måtte Guds profet flykte. Ved Judas grense satte han seg under en einerbusk eller gyvelbusk og ba Gud om å ta hans liv. Han var lei av sitt profetembete. Men Herren styrket ham ved å gi ham mat, og en engel førte ham til Horeb-fjellet. Slik blir de trofaste predikantene som tar embetet sitt på alvor, nok ofte trette og matte og motløse når de ser at de høster utakk, motsigelse og fiendskap for sin møye og sitt arbeid. Men Herren reiser stadig de bekymrede og motløse opp igjen ved sitt ord og sin Ånd.

På Guds fjell Horeb fikk Elia en høy åpenbaring. En sterk vind som rev fjell og klipper i stykker, et veldig jordskjelv og en fortærende ild dro forbi ham, men Herren var ikke i dem. Til sist viste Herren seg i en stille, mild susen. Da Elia hørte det, dekket han ansiktet sitt.

Elia hadde riktignok vært nidkjær for Herrens navn og fornektet seg selv. Men denne åpenbaringen skulle lære ham noe, og det er en viktig lære for alle tjenere ved Ordet: Ved nidkjærhet, lov og refselse alene blir ikke synderne bedre. Herren er nådig, barmhjertig og langmodig og rik på miskunn og trofasthet, og ved evangeliets vennlige, milde røst vil han omvende og vinne synderne. Riktignok må storm,

jordskjelv og ild, lov, vrede og straff gå foran evangeliet. Det slår bare rot i et sønderbrutt hjerte og en knust samvittighet.

Deretter ga Gud Elia oppdraget å salve Hasael til konge over Syria, Jehu til konge over Israel og Elisja til profet. De skulle fullbyrde Guds dom over det avgudsdyrkende kongehuset og folket. Samtidig åpenbarte Herren for sin tro tjener at han ennå hadde latt sju tusen bli tilbake i Israel som ikke hadde bøyd kne for Ba'al.

Altså hadde Elias ord og vitnesbyrd, og det stille arbeidet til hans disipler og medhjelpere, Herrens profeter, likevel ikke vært helt forgjeves, selv om frukten var skjult for ham. Guds ord vender aldri helt tomt tilbake (Jes 55,11). Det skaper alltid noe frukt, selv om mennesket ikke ser noe til det. Gud har også i en avgudsdyrkende slekt holdt av en rest for seg etter nådens utvelgelse, som tror og blir salig (Rom 11,5).

Da Elia gikk derfra, på vei mot Damaskus, møtte han Elisja. Elia kastet kappen sin over ham og kalte ham med det til å være hans disippel og etterfølger. Elisja forlot oksene sine, også far og mor, slik det sømmer seg for en Herrens tjener, og fulgte Elia.

337. Akabs første seier over Benhadad av Syria

1 Kong 20,1–21

Her blir det fortalt om en krig mellom syrerne og Israel. Syrerne var fra gammel tid, i likhet med filisterne, en arvefiende av Israel. Den mektige syrerkongen Benhadad II dro opp med trettito lydkonger og beleiret Samaria. Han krevde det beste Akab eide, og så ville han trekke seg tilbake. Da Akab hadde gått med på det, ble han enda frekkere og mer overmodig. Han krevde at Akab skulle slippe tjenerne hans inn, så de kunne lete gjennom husene i byen og ta det de ville ha.

Dette skammelige kravet avviste Akab etter råd fra stormennene sine og med folkets samtykke. Da syrerkongen så truet med å legge Samaria i aske, lot Akab svare ham at han ikke skulle juble før seieren var vunnet: Ikke den som binder sverdet på seg, men den som løser det av seg, skulle rose seg (1 Kong 20,11).

Mens Benhadad drakk seg drukken i teltet sitt sammen med de allierte kongene, sendte Israels konge på en profets bud ut landshøvdingenes unge menn, og etter dem sju tusen væpnede menn. De svake unge mennene overvant syrernes mektige hær, og krigsfolket som

fulgte etter dem, slo ned alt de fikk tak i. Slik led Benhadad et skammelig nederlag.

Slik vet Gud å bøye stoltheten og overmotet til ugudelige tyranner. Han slår ned alle som holder kjød for sin arm (Jer 17,5) og trosser og skryter av sin egen kraft og makt. På den andre siden ser vi her hvor lenge Gud ennå har tålmodighet med de frafalne. Ikke bare ved straff og dom, men også ved underfull hjelp, ved godhet og velgjerninger leder han de frafalne til omvendelse. Slik var seieren han ga Akab og folket hans, en kraftig formaning til dem om å omvende seg oppriktig og vende om.

338. Den andre seieren. Benhadad blir satt fri, og Gud feller dom

1 Kong 20,22–43

Kong Akab hadde slått den veldige hæren til syrerne. Benhadad hadde så vidt sluppet unna. Nå ville syrerne ta hevn. De samlet igjen en stor hær mot Israel og spottet attpå til Israels Gud. De sa at Israels guder var fjellguder og ikke kunne utrette noe på sletten. Men da viste Israels Gud at han har både jordens høyder og dyp og alle ting i sin hånd. På Guds befaling dro Akab med to små flokker ut mot den mektige hæren til syrerne. Ved Afek på Jisre'el-sletten kom det til kamp.

Israelittene slo syrerne, hundre tusen mann på én dag. Slik betaler Gud ofte spotterne tilbake for spotten alt her i tiden. Om noen mener at Herrens arm er for kort, at han ikke kan hjelpe i dette tilfellet, eller at han ikke vil straffe her, da kan Gud nok vise ham at han er den levende, allmektige Gud.

Men nå brøt Akab Herrens befaling. Gud hadde gitt syrerkongen Benhadad i hans hånd, og denne kongen hadde ført så mye ulykke over Israel. Likevel lot Akab ham leve og ga ham friheten, av svak, kjødelig medlidenhet.

En av profetenes disipler kunngjorde ham straks Guds straff og gjengjeldelse for en slik ulydighet. Han stadfestet Guds ord for ham med en handling som var et bilde. I Herrens navn ba han vennen sin om å slå ham. Vennen gjorde det ikke, og straffen kom med en gang: En løve møtte ham og drepte ham. En annen mann gjorde derimot det profeten ba om, slo ham og såret ham, og han ble ikke skadet.

Hva det skulle bety, var lett å skjønne: Når Gud befaler at en skal slå en annen, ja, drepe ham, så skal en gjøre det. Ve den som ikke gjør det!

Deretter stilte profetdisippelen seg i veien for Akab, såret og vansiret som han var, og fortalte ham en historie: En mann hadde overlatt en krigsfange til ham og sagt at han skulle passe godt på ham. Slapp han fangen løs, skulle han bøte med sitt liv for livet til den som slapp fri. Dette brukte han så på kong Akab. Gud hadde gitt Benhadad i Akabs hånd for at han skulle drepe ham. Fordi Akab hadde latt ham gå, skulle han bøte for det med sin sjel, med sitt liv.

Ja visst, Guds bud går foran alt, også foran all menneskelig følelse og alle gode hensikter. Når Guds ord byr at en skal slå, straffe eller legge Guds vrede på noen, da må en gjøre det. Den som velsigner og gir avløsning til en synder som Guds ord forbanner og overgir til bann, han drar forbannelsen over sin egen sjel.

339. Akab myrder Nabot og raner vingården hans

1 Kong 21,1–16

Gud hadde ennå gjort mye godt mot den ugudelige kong Akab og gitt ham seier over fiendene hans. Men det var alt forgjeves. Akab forherdet sitt hjerte mot Guds velgjerninger.

Han hadde en sommerbolig i Jisre'el, en by på den fruktbare Jisre'el-sletten, ikke langt fra Karmel-fjellet. Ved siden av eiendommen hans hadde en enkel israelitt, Nabot, en vingård. Den ville Akab ha for seg selv, og han ville kjøpe den av Nabot. Nabot ville ikke selge. Dermed holdt han ikke bare fast på sin gode rett, men også på Guds ord og lov. I Herrens lov var det forbudt for israelittene å selge fedrenes arv (3 Mos 25,23 ff.; 4 Mos 36,8 ff.).

Da tilranet Akab seg Nabots eiendom med urett og vold. Hans ugudelige hustru Jesabel egget ham til det. Han ble en tyv, ja, en morder. Men det mest avskyelige var at han hyllet denne forbrytelsen inn i et skinn av rett, ja, av fromhet, og pyntet på den.

Etter Jesabels påfunn lyste de eldste i Jisre'el ut en faste, som om Nabot hadde ført skyld over hele byen med en grov synd, og som om den måtte sones. Så ble det holdt rettssak. Nabot ble anklaget for å ha sagt opp lydigheten mot kongen og dermed mot Gud. Han ble dømt til døden som en som hadde forbrutt seg mot kongen og spottet Gud, og ble steinet.

Står en etter sin nestes arv eller hus med et skinn av rett, ja, av fromhet, så er det like ille som åpenlyst ran og tyveri, ja, enda verre. Et slikt hykleri, som attpå til gjør en forbrytelse som mord og tyveri til en god gjerning, er den største styggedom for Gud. Og de som hjelper andre til det onde, slik de eldste i Jisre'el gjorde, de som hjelper til med å fullbyrde en ugudelig øvrighets ugudelige befaling, er like skyldige for Gud som de som står bak forbrytelsen.

Men Akab er her ikke bare tyv og morder. Han er også en forfølger av de rettferdige. Han var en av de verste tyrannene, de som har forfulgt de rettferdige og utøst de rettferdiges blod. Og Nabot var en av den store skaren av hellige martyrer som har gitt sitt liv for Guds ords skyld.

340. Gud truer Akab med straff

1 Kong 21,17–29

Knapt hadde Akab fullført sin skammelige ugjerning mot Nabot, før han også fikk høre Guds dom. Elia kom til ham med Herrens ord og la skylden på hans hode: «Har du nå både myrdet og arvet?» – det vil si: tatt det en annen eier, til deg.

I Herrens navn kunngjorde han ham straffen: «På det stedet hvor hundene slikket Nabots blod, skal hundene også slikke ditt blod!» (1 Kong 21,19). Og Jesabel, som hadde satt alt det onde i gang, skulle etes av hundene ved muren i Jisre'el. Akab hadde fulgt etter avgudene til hedningene som Israel hadde utryddet. Derfor skulle hele hans hus utryddes, slik som Jeroboams og Basjas hus.

Slik truer Guds ord alle ugudelige, tyver, mordere og avgudsdyrkere med straff og undergang. Men særlig skal Herrens vrede ramme dem som har forført andre til løgn og avgudsdyrkelse, og de tyrannene som har forfulgt de rettferdige. Ja, de får ofte smake Guds hevn alt her i tiden. Det finnes eksempler nok på fyrster, konger og keisere som har forfulgt de kristne, og som mens de ennå levde, ble slått ned av Guds veldige hånd og til sist døde en ynkelig død.

To ganger blir det sagt om Akab her at han hadde solgt seg til å gjøre det som er ondt. Gud hadde opphøyet Akab til fyrste over Israel. Elia hadde vitnet Guds ord for ham. Israels Gud hadde vist ham ved et veldig under at han er den levende Gud, og ikke Ba'al. Gud hadde vært lenge tålmodig med ham og gitt ham seier på seier over fiendene hans.

Men Akab foraktet alt dette og fortsatte med sine onde gjerninger og sin avgudsdyrkelse.

Så overga Gud ham til sist til hans onde sinn og solgte ham under synden. Dermed ble han verre og verre og gjorde bare det onde helt til han døde. Det er forherdelsens forferdelige tilstand: En synder vil ikke høre og forakter hardnakket Guds alvor og godhet. Da overgir Gud ham til synden hans og selger ham under synden. Nå er han syndens slave. Han synder og gjør ugjerninger helt til det siste, og dør og går fortapt i syndene sine.

Da Akab hadde hørt Guds dom fra Elias munn, rev han klærne sine i stykker, kledde seg i sekkestrie, fastet og gikk ynkelig omkring. Derfor gikk den dommen Gud hadde truet ham med, bare oppfylt så langt at hundene slikket blodet hans i Samaria da vognen han døde på, ble skylt (1 Kong 22,38). Fullt oppfylt ble den på sønnen hans, Joram, som ble kastet på Nabots jordstykke (2 Kong 9,25 ff.).

Men denne bøyingen og jamringen hos Akab var ingen alvorlig omvendelse. Det hender også ellers at frafalne, ubotferdige og forherdede syndere hyler og skriker og bærer seg ynkelig. Men det er av ren angst og fortvilelse, uten at de ydmyker sitt hjerte for Gud. Og så farer de likevel bort i fortapelsen.

341. Den fromme kong Josjafat av Juda

2 Krøn 17

Hvordan sto det til i Juda-riket på den tiden da det ugudelige ekteparet Akab og Jesabel regjerte over Israel? Det får vi vite av Krønikebøkene. På Davids trone i Jerusalem satt den gang Josjafat, Asas sønn. Han var en framifrå hersker. Han sørget på beste måte for at landet hans hadde det godt og var trygt. Han la vaktstyrker i alle de befestede byene i Juda og i de byene i Israel som faren Asa hadde vunnet fra kongen i Samaria.

Men framfor alt var Josjafat en from fyrste. Han vandret trofast i alle Herrens bud og veier. Han hadde mot til å utrydde alle levningene av avgudsdyrkelsen i Juda. Det lå ham på hjertet at Juda-landet igjen skulle fylles med kunnskap om Herren og frykt for ham. Derfor sendte han fem høvdinger sammen med sju levitter og to prester rundt i Judas byer med Herrens lovbok, for at de overalt skulle lære folket loven. Det var en slags kirkevisitas.

Å lære folket loven og lede det til lydighet og gudsfrykt var prestenes og levittenes sak. Men loven hadde også forskrifter for det borgerlige livet, om ytre tukt og orden. Derfor fikk utsendingene fra lærerstanden også verdslige embetsmenn med seg.

Det er en tilstand som Gud har behag i: når styresmennene og dommerne i landet utøver rett og rettferdighet og holder oppe tukt og orden, og når kirkens tjenere setter en stopper for villfarelse og ugudelighet og med all flid lærer folket Guds ord, og når kirken også på rett måte har tilsyn med læren og livet til sine tjenere og lemmer.

Josjafats alvorlige streben og modige framferd brakte ham og folket hans mye lykke og velsignelse. Herren var med Josjafat. Han grunnfestet kongeriket hans og ga ham rikdom og ære i overflod. Undersåttene hans viste seg takknemlige for de velgjerningene han gjorde som hersker, og brakte ham frivillige gaver. Også nabofolkene, filisterne og araberne, kom med gaver til ham. Frykten for Herren kom over alle kongerikene rundt omkring, så ingen av dem våget å angripe Juda. Juda fikk enda en gang se noe av lykken fra de tidligere og bedre tidene, fra Davids og Salomos dager.

Når alt står vel til både i det borgerlige og i det kirkelige styret, når de som sitter i embetene, har en redelig og alvorlig vilje og har folkets beste for øye, da uteblir aldri lykke, velferd og velsignelse. Samvittighetsfulle styresmenn og trofaste lærere vinner folks hjerter, og alle oppriktige slutter seg til dem. Når Guds ord rett får gå sin gang i kirken, får gjerne også verden aktelse for kirken.

Historien om Josjafat lærer oss også at en til enhver tid kan stanse det forfallet som bryter inn, forfallet i gudsdyrkelse og sedelighet, med Guds ord. Om en bare vender tilbake til den rette kilden, til Herrens lov, og gjør alvor av Guds ord, da kommer det etter mørke tider også bedre kår igjen.

342. Akab og Josjafat drar i krig mot syrerne

1 Kong 22,1–28

Her hører vi om et forbund som kong Akab av Israel inngikk med kong Josjafat av Juda. De to ville gå til krig mot syrerne og vinne tilbake byen Ramot øst for Jordan.

Fire hundre profeter spådde Akab seier over fiendene. En av dem, Sidkia, gjorde seg horn av jern og sa at med dem skulle Akab stange

syrerne til han fikk gjort ende på dem. Men dette var falske profeter. Slik taler løgnens ånder alltid: Det er ingen fare. De forkynner bare godt for de ugudelige og trøster dem slik rett inn i helvete.

Men fordi Josjafat ba om det, ble også Mika, en av Herrens profeter, hentet. Han sa de to kongene sannheten. Han så alt i ånden Israel spredt som sauer uten gjeter. Slik taler de sanne profetene: De forkynner Guds vrede og dom for de ugudelige og formaner dem til å vende om fra fortapelsens vei før det er for sent.

Mika fortalte også om et underfullt syn han hadde fått. Han så Herren sitte på sin trone midt i sin himmelske hær. Da kom også en ond ånd fram og bød seg til å lokke Akab til å dra mot Ramot. Herren tillot ham det, og så for ånden inn i de løgnprofetene som egget Akab til kamp.

Slik er det onde ånder som virker i de falske profetene og taler gjennom dem. Samtidig ser vi av dette at Gud også bruker de onde åndene i sin tjeneste for å fullføre sine rådslutninger, framfor alt sine dommer over de ugudelige. Dem som, lik Akab, er solgt under synden, overgir Gud også i Satans og hans onde englers makt og dermed i fortapelsen.

Fordi Mika hadde sagt sannheten, ble han slått på kinnet av Sidkia, og Akab satte ham i fengsel. Der skulle han bli til kongen kom hjem i fred. Slik hater den ugudelige verden de predikantene som sier den sannheten, og er fiendtlig mot dem.

343. Akab dør. Profeten Jehu irettesetter Josjafat

1 Kong 22,29–38; *2 Krøn* 19

Profeten Mikas ord gikk i oppfyllelse. Akabs skjebne innhentet ham. I kampen mot syrerne ble han på slump truffet og gjennomboret av et spyd, og han døde i stridsvognen sin. Som lik ble han ført hjem til Samaria. Og da vognen hans ble vasket, slikket hundene blodet hans, slik Elia hadde forutsagt. Det var den forferdelige og skammelige enden på denne stolte kongen. Slik får Guds og hans ords fiender en ende med forferdelse. Vanære, evig vanære og skam blir til sist lodd for dem som reiser seg mot Herren.

Da kong Josjafat var kommet hjem til Jerusalem fra det ulykkelige felttoget, kunngjorde profeten Jehu, Hananis sønn, at Herrens vrede var tent mot ham. Hvorfor? Han elsket dem som hater Herren, og hadde hjulpet den ugudelige, hjulpet ham til det onde. Han hadde

gjort seg til venn og forbundsfelle med den ugudelige kong Akab. Han hadde også gitt sønnen sin, Joram, Akabs datter Atalja til hustru (2 Krøn 18,1). Og så hadde han dratt i krig sammen med Akab, stikk imot Herrens ord.

Det strider mot Herrens ord og vilje når Guds barn blir venner og forbundsfeller med verdens barn. Det er en svært farlig vei som fører til undergang. Den som løper med verden, blir så nødt til å synde og bryte budene sammen med verden og kommer snart helt bort fra Gud. «Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham» (1 Joh 2,15). Vennskap med verden er fiendskap mot Gud (Jak 4,4). Den som løper med verden, skal til sist også bli fordømt med verden.

Men Gud hadde ennå funnet noe godt hos Josjafat. Han ydmyket seg nå under profetens ord og omvendte seg oppriktig. Deretter viste han ny iver i det verket for Herren som han hadde begynt på. Han førte mange i Juda tilbake til Herren, deres Gud. Han satte dommere over hele landet, av prestene og levittene, og la dem på hjertet at de skulle dømme folket i Herrens frykt og nøye etter Herrens lov.

Har en kristen en gang forlatt den rette veien og fornektet kjærligheten til Herren, da skal han skynde seg å vende om og så vise ny flid og iver i Herrens tjeneste. Da skal det onde han har gjort, ikke lenger bli husket.

344. Josjafat vinner en underfull seier over hedningefolkene omkring

2 Krøn 20,1–30

Her blir det fortalt om enda en stor og underfull hendelse fra Josjafats regjeringstid. Hedningefolkene omkring, moabittene, ammonittene og edomittene, sluttet forbund og dro opp mot Juda. De slo leir ved En-Gedi, ved den vestre bredden av Dødehavet. Da Josjafat fikk melding om at fiendene var på vei, lyste han ut en faste for alle. Han ydmyket seg for Herren sammen med folket sitt og samlet hele Juda i templet i Jerusalem.

Der ba han til Israels Gud, han som hersker over himmel og jord. Det var en troens bønn. Han støttet seg fast til Guds løfte. Gud hadde lovet folket sitt at når Israel i store nøder ropte til ham i dette huset, der Herrens navn bodde, da ville han høre og hjelpe. Midt i forsam-

lingen kom Herrens Ånd over levitten Jahasiel, og han lovte kongen og folket underfull hjelp.

Neste morgen dro kongen med folket sitt ut mot fiendens hær. Foran gikk de levittiske sangerne, og de lovet og takket Herren alt før seieren. Og mens Juda lot jubel og lovsang lyde, sendte Herren stor forvirring i fiendenes leir. De vendte sverdet mot hverandre og gjorde ende på hverandre. Da Juda kom til stedet, lå likene på marken. For Josjafat var det bare én ting igjen å gjøre: å dele ut det store byttet.

Deretter begynte de forsamlede mennene fra Juda på ny å love Herren i det som ble kalt Lovprisningsdalen. Så dro de med lovsang, harper og trompeter tilbake til Jerusalem, til Herrens hus. Men da ryktet om denne underfulle seieren til Juda kom ut, falt Guds redsel over alle kongerikene omkring. Så hadde Josjafat fred så lenge han levde.

Dette var et av de herligste storverkene til Israels Gud, den sanne, levende Gud. Ja, vi vet: Herren har ennå ikke skilt lag med sitt folk, og han gjør det aldri. Herren er fremdeles vår tilflukt og vår styrke, en hjelp i de store trengslene som har rammet oss. Ja, han hjelper oss tidlig. Før vi aner det, er den truende faren ofte alt borte. Han hjelper de elendige herlig.

Herren strider for sitt folk. Mange ganger har han også berget sin kirke på den måten at han gjorde fiendene hennes uenige seg imellom. Vi skal bare tro, be, trygle, love og takke, ja, love og takke alt midt i angst og fare. Slik overvinner vi den fiendtlige verden, og til slutt skal vi vinne og beholde seieren.

345. Akasja av Israel blir syk og dør

2 *Kong* 1

Etter Akab ble sønnen hans, Akasja, konge i Israel. Han fortsatte å vekke Herrens vrede med Ba'al-dyrkelsen. Den forferdelige enden faren hadde fått, fikk ham ikke til å komme til besinnelse.

Så rammet ulykke på ulykke også ham. Først falt moabittene fra Israel. Så falt Akasja ned fra salen sin ovenpå og ble dødssyk. I sin nød og angst sendte han av sted sendebud som skulle spørre Ba'al-Sebub, Ekrons gud, om han skulle bli frisk. Elia møtte disse sendebudene og sendte dem hjem igjen og lot Akasja få vite at han skulle dø. En slik brå

ulykke, som også kan føre døden med seg, er for de ugudelige Guds hevn og straff, ikke en ren tilfeldighet.

Akasja var så forherdet og forstokket i sin ulykke at han sendte en høvedsmann med femti krigsmenn for å fange Elia og så drepe ham. Og da de var omkommet, sendte han stadig nye folk av sted for å gripe ham. Det er forferdelig når en ugudelig som Guds hånd har slått ned, ennå i de siste øyeblikkene av livet strider og raser mot Gud og trosser den sterke, levende Gud.

Elia, Guds mann, ga her et tegn fra himmelen. Han lot ild falle ned fra himmelen, og den fortærte de to flokkene med krigsfolk. De ville fullføre de morderiske befalingene til herren sin og spottet attpå til Guds mann. Dermed hadde de samme skyld som kong Akasja.

Den som gjør en ugudelig til lags og hjelper ham til det onde, drar også de ugudeliges straff ned over sitt eget hode. Da den tredje høvedsmannen kom fram med flokken sin og ba om nåde, sparte Elia ham og gikk med ham til Akasja og stadfestet ordet sitt om at han skulle dø. Og Akasja døde etter Herrens ord.

Denne historien blir nevnt i Det nye testamente (Luk 9,54 ff.). De to disiplene til Jesus, Johannes og Jakob, ønsket at Herren skulle gi dem lov til å by ild fare ned fra himmelen over en samaritansk landsby som hadde nektet Jesus husly. De viste da til Elias eksempel. Men Jesus talte strengt til dem og sa: «Dere vet ikke hva ånd dere er av» (Luk 9,55).

Med det fordømte Herren ikke det Elia hadde gjort i kraft av Guds Ånd. Han refset bare den brennende iveren hos disiplene, som straks ville ødelegge disse samaritanene fordi de ikke var villige til å ta imot Jesus første gang de ble spurt. Han ga dem å tenke på at Menneskesønnen ikke er kommet for å ødelegge menneskeliv, men for å frelse.

Fordi Herren gjerne vil frelse menneskenes sjeler, er han tålmodig med synderne og skyver straffen ut. Men Gud var tålmodig alt i Det gamle testamente, og slik også med Israels ugudelige konger. Likeså hadde hans trofaste tjener Elia med all tålmodighet strevd for å få kong Akab bort fra hans onde veier. Først da de avgudsdyrkende kongene og deres medhjelpere hadde foraktet Guds tålmodighet, Guds strenghet og godhet, lot Elia ild falle ned fra himmelen. Og når tålmodighetens og langmodighetens tid er forbi, skal Kristus selv komme

med flammende ild og ta hevn over de ugudelige og fortære de gjenstridige.

346. Elia blir tatt opp til himmelen

2 *Kong* 2,1–14

Nå var tiden kommet da Gud ville la sin trofaste tjener Elia hvile fra hans tunge tjeneste og gi ham en profets lønn. Gud hadde åpenbart hva han hadde i sinne, både for Elia selv og for tjeneren hans, Elisja, og for de andre profetdisiplene.

Elisja lot seg ikke hindre, men fulgte mesteren sin på hans siste vandring. Femti profetdisipler fra Jeriko gikk med helt til Jordan. Elia delte Jordan med kappen sin og gikk tørrskodd over sammen med Elisja, mot fjellene, til den egnen der Moses hadde fått sin ende.

Elisja ba enda om én ting av sin far Elia: at hans ånd måtte hvile dobbelt over ham. Det var flere disipler av Elia i Israel, men Elisja sto ham nærmest. Han var kalt av ham til å være hans egentlige etterfølger, og var så å si Elias førstefødte sønn. Derfor ba han om den førstefødtes del, en dobbel del av Elias profetånd. Elia overlot til Gud å oppfylle bønnen, og Gud har gjort det. I Elisja virket Guds Ånd sterkere enn i noen annen profetdisippel.

Etter denne siste samtalen mellom mester og disippel kom det en ildvogn med ildhester fra himmelen – det var englemakter – og så for Elia synlig i stormen opp til himmelen.

Elia var den største profeten etter Moses. Ingen annen profet hadde slik som Elia vært nidkjær for Herrens navn og brukt opp kreftene sine i Guds tjeneste. Derfor hadde Gud også gjort flere og større tegn og under ved ham enn ved noen annen profet. Og nå æret Gud denne sin trofaste tjener også i døden. Han tok ham til seg i himmelen uten at han så døden, på lignende vis som Enok.

Under himmelfarten ble legemet hans forvandlet og forklaret. På forklarelsens berg viste Elia seg i forklaret skikkelse sammen med Moses ved Herrens side. Himmelfarten hans var et triumftog: På en himmelsk seiersvogn dro han inn i himmelen. Fra denne tidens harde kamp gikk han seirende over i evighetens triumf.

Bare én ende var enda herligere enn Elias himmelfart: Kristi himmelfart. Men alle Guds fromme tjenere venter, på grunn av Kristi himmelfart, en salig ende – om ikke den samme, så en lignende. Når

de dør, blir også deres sjel båret av englene opp til de himmelske boligene, og legemet deres skal en dag stå fram forklaret av graven.

Da Elisja så etter mesteren sin, ropte han: «Min far, min far, Israels vogner og ryttere!» (2 Kong 2,12). Elia hadde med sitt ord, sitt vitnesbyrd og sin bønn vært Israels vern. Ja, de mennene som verden holder for sine fiender fordi de forkynner omvendelse for verden og kunngjør Guds sannhet, er menneskenes største velgjørere. De verner verden og frelser ennå mange fra fortapelsen. Elisja fikk også Elias kappe. Da han vendte tilbake, slo han med den på vannet i Jordan og påkalte Gud, og vannet delte seg. Slik ble han stadfestet av Gud som Elias etterfølger i profetembetet.

347. Elisjas første under

2 Kong 2,15–25

Elisja vendte først tilbake til Jeriko. Profetdisiplene der skjønte at Elias ånd hvilte over ham. De godtok ham som sin mester fra nå av og ba ham om lov til å sende ut femti sterke menn for å lete etter Elia. De mente at Herren kanskje hadde rykket ham bort til et ukjent sted øst for Jordan.

De trengte inn på Elisja til han ga dem lov. Mennene som ble sendt ut, lette etter Elia i tre dager, men forgjeves. Slik ble det stadfestet av mange vitner at Elia på underfullt vis var flyttet fra jorden til himmelen.

Elisja førte nå videre sin far Elias embete og verk. Han vitnet for Israel om begge deler, Guds godhet og Guds strenghet, og Herren stadfestet også hans ord med mange slags tegn og under.

Først ba innbyggerne i Jeriko ham om å gjøre det dårlige vannet i byen deres friskt. Det gjorde Elisja. Han kastet salt i kilden og sa: «Så sier Herren: Nå har jeg gjort dette vannet friskt» (2 Kong 2,21). Og så ble vannet friskt. Saltet var bare et bilde på den rensende og helbredende kraften i Guds ord. Ennå i dag finnes det nær ruinene av Jeriko en stor, vakker kilde som gir vann med god og søt smak.

Denne nådige hjelpen fra Gud var en kraftig formaning for alle israelitter som hørte om den, til å vende tilbake til den sanne, levende Gud, som bare ville sitt folk vel. Alle rettskafne tjenere av Ordet prøver, slik som Elisja, alltid også med godhet og kjærlighet overfor

de syndere som ennå ikke er helt forherdet. De vitner for dem at Gud ikke vil synderens død.

Men på den andre siden kunne Elisja, slik som Elia, også kalle Guds straff og hevn ned over de ugudelige. Fra Jeriko gikk han opp til Betel, hovedsetet for den avguderiske kalvedyrkelsen. Der var det også en profetskole. Der spottet noen små gutter ham på gaten og ropte: «Gå opp, din snauskalle!» (2 Kong 2,23). Elisja snudde seg og lyste forbannelse over dem i Herrens navn. Da kom det to bjørner ut av skogen og rev i hjel førtito av barna.

Det er et tegn på det ytterste forfall når ikke bare de gamle gjør ugjerninger, men alt barna på gaten banner og spotter. Da viser Gud også i dag på mange måter at han ikke lar seg spotte, verken han selv, hans ord eller hans tjenere. Og det er ikke urett, men det skjer i lydighet mot Gud, når Guds tjenere lyser forbannelse over ryggesløse skurker, over ugjerningsmenn og spottere. Fra Betel dro Elisja til Karmel-fjellet og derfra til Samaria, Israels hovedstad, der han slo seg ned.

348. Joram av Israel. Joram og Josjafat drar i krig mot Moab

2 *Kong* 3

Etter Akasjas død ble broren hans, Joram, konge i Israel. Også han gjorde det onde, men ikke i samme mål som faren og moren. Han fjernet for eksempel Ba'al-støttene fra landet. Han sluttet forbund med Josjafat av Juda og med kongen i Edom for å legge moabittene, som hadde falt fra Israel, under seg igjen.

Mens hæren til de tre kongene dro gjennom Edoms land og rykket fram mot Moab, kom den i den ytterste fare for å gå til grunne av vannmangel. Josjafat fikk det igjennom at de søkte råd og hjelp på det rette stedet, nemlig hos Elisja, Herrens profet. Ved ham kunngjorde Gud den gang sin vilje i Israel. Salig er den som i all nød og trengsel tar sin tilflukt til Guds ord!

Elisja lovte Guds hjelp, men bare for Josjafats skyld. For de frommes skyld verner, bevarer og velsigner Gud også de urettferdige. Før Elisja begynte å tale sitt profetord, lot han en harpespiller komme. Musikken er, når den står i Guds tjeneste, en edel gave fra Gud. Den

hjelper til å dra tankene bort fra verden omkring og la dem fordype seg i de guddommelige ting.

Mens harpespilleren spilte på strengene, kom Herrens hånd, Herrens Ånd, over Elisja. Han profeterte at den uttørkede bekken der de tre kongene lå i leir, skulle fylles med vann uten vind og regn. Gud ville også gi moabittene og de befestede byene deres i deres hender.

Og slik skjedde det. Om morgenen kom vannet fra Edoms fjell og fylte landet omkring, så både mennesker og dyr kunne slokke tørsten. Men samtidig ble dette vannet skjebnesvangert for moabittene. Øynene deres ble blendet, så de holdt vannet, som var rødfarget i morgensolen, for blod. De trodde at de tre kongene var blitt uenige og hadde laget et blodbad seg imellom. Så kom de fram og falt over hæren til de tre kongene. Men den var klar til kamp, slo moabittene tilbake og inntok landet deres.

Det var et nytt bevis på at Gud har sitt folks fiender i sin hånd og makt. Når han vil, blender han dem, så de styrter seg selv i fordervelsen. Til slutt ofret moabitterkongen Mesja i den ytterste nød sin egen sønn til moabittenes avgud Kamosj. Da ble Israel fylt av gru og redsel, så de trakk seg bort og dro hjem. Slik skal alle troende grøsse over styggedommene i den hedenske, avgudsdyrkende verden, flykte fra dem og fjerne dem langt fra sine øyne.

349. Flere under ved Elisja

2 Kong 4,1–17

Nå blir det fortalt om forskjellige under som Guds mann Elisja gjorde. De var av samme slag som dem mesteren hans, Elia, hadde gjort. En profethustru klaget sin nød for ham: Hun ble presset av den hun skyldte penger, og han ville attpå til ta sønnene hennes og gjøre dem til sine treller. Da lot Elisja på underfullt vis oljen i krukken hennes øke, så hun kunne betale gjelden sin med det hun fikk for den, og forsørge seg selv og barna sine.

Lignende under skjer ennå hver dag, bare ikke så synlig nå. Mange fromme, og ikke minst fattige enker, har i sin nød og trengsel påkalt Herren. Og Herren har på underfullt vis, mot all forventning og beregning, tatt den tunge byrden fra dem, også gjeldsbyrden, og gitt de fattige mat og det de trengte for livet.

Elisja dro omkring i Israels land og forkynte Guds ord overalt. På disse vandringene kom han også ofte til byen Sjunem nord i Galilea. Der fant han husrom hos en rik kvinne som var vunnet ved hans ord. Også i tider med åndelig tørke, i tider med frafall og vantro, finnes det ennå i alle samfunnslag, hos rik og fattig, trofaste sjeler som elsker Guds ord av hjertet.

Denne kvinnen fra Sjunem gjorde så, med sin manns samtykke, i stand et rom i huset sitt for Guds mann. Der skulle han alltid bo når han kom gjennom byen. Og det lønnet Gud henne for. Elisja lovte henne en sønn, og et år senere hadde ordet hans gått i oppfyllelse.

Når en gir Guds ord rom i sitt hus og sitt hjerte og lar Guds ord bo rikelig hos seg, da bringer det velsignelse inn i huset. Og det en gjør i kjærlighet mot en tjener av Ordet, en profet, for Guds skyld, det lønner Herren rikelig, ofte alt her i tiden.

350. Elisja vekker opp sønnen til kvinnen fra Sjunem

2 *Kong* 4,18–37

Kvinnen fra Sjunem så sønnen sin som en særlig nådegave fra Gud. Men snart ble han revet bort fra henne igjen ved døden. Det var høsttid, og han var ute på marken hos faren sin. Der fikk han solstikk. Det var en hard prøve for kvinnen. Der Guds ord bor i huset, mangler det heller ikke på kors i huset. Det er en prøve for de troende, og den skal tjene til å lutre og styrke troen deres.

Kvinnen fra Sjunem besto prøven. Hun la den døde gutten sin på sengen til Guds mann og gjorde seg straks klar til å oppsøke Elisja. Hun ventet med visshet at han kunne gi råd og hjelpe også i denne nøden. Hun var en ekte Abrahams datter: Hun trodde at Gud også kan vekke opp fra de døde.

Slik kaster de troende ikke bort sin tillit, heller ikke når det verste skjer, når døden bryter inn i huset deres. De er visse på at Herren har makt også over døden, og at han på den ytterste dag skal kalle også deres døde tilbake til livet og gi dem tilbake til dem.

Mannen hennes kunne ikke skjønne hva hun ville hos profeten, for det var verken sabbat eller høytid. Hun sa det heller ikke til ham, for han ville likevel ikke ha forstått det. De vantro har ingen forståelse og ingen anelse om det som beveger de troende, om det de har å gjøre

med sin Gud. Slik er også en troende hustru en gåte og en hemmelighet for sin vantro mann.

Da kvinnen fra Sjunem hadde truffet Elisja ved Karmel-fjellet, la hun fram sin nød for ham, og Elisja gjorde seg straks klar til å hjelpe henne.

Først sendte han av sted sin tjener og disippel Gehasi. Han skulle legge profetens stav på den døde gutten og slik vekke ham opp fra døden. Elisja bød ham også at han ikke måtte hilse på noen underveis. Den som gjør et viktig verk på Herrens oppdrag, skal gå rett fram uten å se seg til høyre eller venstre, og ikke la noe forvirre seg. Gehasi la staven på gutten, men den døde våknet ikke. Gehasi manglet troen.

Elisja var øvd i troen og fortrolig med Gud. Da han var kommet inn i huset til kvinnen fra Sjunem og hadde stengt døren til rommet sitt, ba han inderlig til Herren.

Men også for ham kostet det kamp å gripe Guds allmektige arm i troen og holde fast ved den i dette tilfellet. Det ser vi av at han flere ganger la seg over gutten for å gi ham livsvarme, og så reiste seg igjen og gikk fram og tilbake for å fortsette å kjempe med Gud. Til sist slo gutten øynene opp, og Elisja ga ham tilbake til moren.

Det var noe ganske annet da Jesus fra Nasaret, Israels største profet, gjorde døde levende. Han hadde livet i seg selv. Han sa bare et ord, og døden vek. Men alle oppvekkelser fra de døde som har skjedd her på jorden, er en borgen og et pant på at de døde skal oppstå alle sammen ved dagenes ende.

351. Elisja hjelper profetdisiplene og helbreder syreren Na'aman

2 Kong 4,38–5,14

Elisja lot Guds hjelp komme særlig til sine kalls- og embetsbrødre, profetdisiplene. De hadde en vanskelig stilling i Israel på den tiden og trengte styrke. Profetdisiplene i Gilgal hadde laget en rett av ville ranker. Den smakte svært bittert, og de holdt den for giftig. Elisja kastet mel i gryten og gjorde retten spiselig og uskadelig. Det var Herrens kraft som hadde ført til denne forvandlingen. Melet var bare et bilde på sunn mat.

Siden kom en mann fra Ba'al-Sjalisja med tjue byggbrød og litt ristet korn som gave til ham. Da lot Elisja denne maten dele ut til hele

folket, det vil si til de hundre profetdisiplene som var til stede. Og de åt alle og ble mette, og det ble noe til overs. Hvem kommer ikke da til å tenke på de større undrene som Jesus, Israels store hjelper, gjorde da han mettet tusener med noen få brød?

Av disse historiene ser vi hvor underfullt og nådig Gud sørger for sine tjenere, de som forkynner hans ord for den onde, utakknemlige verden. Herren vil ikke la dem lide nød som bruker opp kreftene sine i hans tjeneste. Han kan godt gi dem erstatning for det menneskene holder tilbake fra dem.

Videre blir det fortalt om en hedning, Na'aman, hærføreren til kongen i Syria. Han ble spedalsk. Gjennom en liten israelittisk pike, som var tatt til fange i krigen og var kommet i huset hans som tjenestejente, hørte han om Herrens profet i Samaria.

Slik gjorde den fangne piken Israels Guds navn kjent i Syria. Slik må alt, også det som skjer i det verdslige riket, også krig og krigens skiftende lykke, tjene Guds hensikter, utbredelsen av Guds rike. Mange ganger har kristne slaver eller fanger gjort den levende Guds navn, Kristi navn, kjent der hvor en ennå ikke visste noe om det.

Syreren Na'aman kom med et stort følge og med et anbefalingsbrev fra kongen sin til Israel. Først kom han til Israels konge i Samaria, for han trodde at det var ham som kunne hjelpe ham. Israels konge ble forferdet over denne urimelige bønnen og trodde at kongen i Syria bare søkte et påskudd til krig.

Elisja hjalp ham ut av denne knipen. Han kalte Na'aman til seg og bød ham gjennom et sendebud at han skulle dukke seg sju ganger i Jordan. Etter en tids motstand gjorde Na'aman det, fordi tjenerne hans talte ham til. Han lød profetens ord og ble frisk.

Denne historien viser for det første at den levende Guds navn og troen på hans navn hjelper og frelser i all nød. For det andre viser den at Gud også forbarmer seg over de stakkars hedningene.

352. Elisja og Na'aman. Gehasi blir spedalsk. Øksen som fløt

2 *Kong* 5,15–6,7

Da Na'aman var blitt frisk, vendte han tilbake, takket Elisja og bekjente seg nå fritt til Israels Gud. At han virkelig var omvendt til den levende Gud, viste han ved at han sa fra seg all avgudsdyrkelse.

Han tok med seg jord fra Israels land hjem for heretter å ofre til Herren på den. Det var ingen overtro, men en bekjennelse i gjerning til Guds folk og til Israels Gud. Det er et tegn på oppriktig omvendelse når en sier helt fra seg sin gamle, syndige vandel og begynner på noe nytt.

Na'aman la også fram et samvittighetsspørsmål for Elisja. Han var adjutant hos kongen i Syria. Han fulgte kongen, ledet og støttet ham og gjorde ham ellers personlige tjenester. Det var et ærlig kall. Var det så rett om han heretter tjente sin herre og konge på denne måten, også når kongen gikk inn i huset til sin avgud Rimmon, og om han da kastet seg ned sammen med ham der foran avgudsbildet?

Elisja svarte ja på dette spørsmålet med ordene: «Dra bort i fred!» (2 Kong 5,19). Når Na'aman kastet seg ned sammen med kongen, skjedde det jo nettopp bare for å støtte sin herre og konge, ikke for å hylle hans avgud.

Slik er det ingen synd og ingen fornektelse av sannheten når en troende går til sitt ærlige jordiske kall, også om det på en eller annen måte bringer ham i ytre berøring med avgudsdyrkelse, falsk gudsdyrkelse eller verdens ugudelige vesen. Bare må han på ingen måte ta del i andres synd eller hjelpe dem til det onde.

Her hører vi også om Gehasi, Elisjas tjener. Han skyndte seg etter Na'aman og lurte til seg en lønn fra ham med løgn og svik, den lønnen som Elisja hadde avvist. Siden prøvde han også å lyve for mesteren sin, men ble avslørt av ham og rammet av Na'amans spedalskhet.

Slik finnes det også blant Ordets tjenere troløse tjenere, judaser, som har fornektet troen og den gode samvittighet og fått kjærlighet til pengene eller verden. Utad bekjenner og priser de Guds ord, men i det skjulte tjener de synden og Satan, og de lyver for og bedrar både Gud og mennesker. Ja, de skal også få en judaslønn.

Til slutt blir det fortalt hvordan Elisja hjalp en fattig profetdisippel som hadde mistet øksen sin i vannet mens han felte trær – og øksen var attpå til lånt. Elisja kastet en stav mot det stedet i elven, og se, da fløt jernet, og profetdisippelen kunne ta det opp av vannet med hånden igjen. Av dette ser vi at Gud også leder og styrer alle små ting. Han hjelper gjerne sine egne, og ikke minst sine tjenere i Ordet, også i alle små nøder og forlegenheter.

353. Syrerne blir slått med blindhet. Hungersnød i Samaria

2 Kong 6,8–31

Elisja, Guds mann, var en velgjører for de fromme i landet, for profetenes disipler, men også for hele Israels folk. Det kom en ny krig mellom syrerne og Israel. Da meldte han Israels konge alle fiendenes planer, så kongen kunne verne nettopp det stedet syrerne ville angripe. Derfor ville kongen i Syria framfor alt få Elisja i sin makt. Han sendte ut en hærstyrke for å fange ham.

Da den hadde omringet byen Dotan, der profeten var, åpnet Gud øynene på Elisjas tjener fordi Elisja ba om det. Han så at det var vogner og hester av ild rundt omkring Elisja. Ja, «Herrens engel slår leir rundt omkring dem som frykter ham, og han frir dem ut» (Sal 34,8). Englehærene verner og bevarer kirken mot den fiendtlige verden.

Gud slo så de syriske krigsmennene med blindhet, og Elisja førte dem inn i hovedstaden Samaria. Etter profeten Elisjas bud sparte Israels konge dem, ga dem mat og drikke og lot dem dra hjem igjen. Denne storsinnetheten rørte syrerne, så de holdt opp med å kjempe. Slik hadde Guds mann skaffet folket sitt fred.

Mange ganger har Gud slått kirkens fiender med blindhet, så det onde de hadde tenkt mot kirken, slo ut til deres egen skade. Gud Herren har den fiendtlige verden i sin hånd, så den ikke får krumme et hår på hodet til hans utvalgte uten hans vilje. Og det Gud gjør for sin kirke, kommer hele omgivelsen hennes til gode. Det er Guds fromme barn som avverger ulykke og undergang fra sitt folk.

Men etter en tid tok syrerkongen Benhadad opp fiendtlighetene på ny. Han dro opp og beleiret Samaria. Israels konge og folket hans kom i den ytterste nød. Det ble en fryktelig hungersnød i Samaria, så det kom til at mødre slaktet barna sine og åt dem. Da mente Israels konge at Elisja hadde skylden for denne ulykken, og han ville ta livet av Guds mann.

Det var også senere årsaken til mange forfølgelser av de kristne: En innbilte seg at de kristne var en skade, en pest for menneskeheten. Når store og tunge nøder brøt inn, la en skylden på de kristne. Og i sannhet er jo de kristne en velsignelse, et vern og en skjerm, vogner og ryttere for sitt land og sitt folk.

354. Samaria blir underfullt befridd

2 Kong 6,32–7,20

Herren hadde latt Elisja få vite om kong Jorams onde hensikter. Da sendebudet som skulle drepe ham, nærmet seg, bød han derfor byens eldste, som var samlet i huset hans, å stenge døren. Kongen selv fulgte like i hælene på sendebudet sitt. Da profeterte Elisja at neste dag ved samme tid skulle det være mat i overflod, og den skulle kunne kjøpes for en spottpris. Og det han hadde sagt, skjedde.

Herren lot syrerne høre larmen av store hærer. Da trodde de at hettittenes og egypternes konger var kommet Israel til hjelp. De flyktet og lot leiren ligge igjen med alt som var i den. Fire spedalske menn som oppholdt seg utenfor byportene i Samaria, fant så fiendens leir forlatt og meldte kong Joram at syrerne hadde flyktet. Da kongen hadde forvisset seg om at budskapet var sant, gikk hele Israel ut av byen og tok de rike forrådene og skattene i den syriske leiren som bytte. Hungersnøden var med ett blitt til overflod.

Det var en stor gjerning av Israels Gud. Ved den viste han hedningene at han er den levende Gud, og ved den ville han få det frafalne Israel til å vende om. Herren viser ennå i dag at han er den levende Gud. Mange ganger har han gjort fiendene av sitt folk, sin kirke, motløse, så de oppga sine onde planer. Og når en truende fare plutselig blir avverget fra et folk eller en by, så er det en nådig hjemsøkelse fra Gud. Ved den søker han å røre og mykne de harde hjertene.

Men som Herren lot Israel se sin store godhet, slik lot han det også se sitt alvor. En høvedsmann i Israel, kongens adjutant, hadde spottet profetens forutsigelse. Han hadde sagt at det Elisja sa, umulig kunne skje, selv om Herren gjorde luker på himmelen og lot brød regne ned.

Elisja hadde svart ham at han skulle få se overfloden med egne øyne, men ikke få ete av den. Og dette profetens forbannelsesord ble oppfylt dagen etter: Høvedsmannen ble trampet ned av folket i porten. Ja visst, den levende Gud lar seg ikke spotte, og han har ved mange eksempler vist at spotterne får en ende med forferdelse.

355. Elisja hjelper kvinnen fra Sjunem til eiendommen hennes og kunngjør Hasael at han skal bli konge i Syria

2 *Kong* 8,1–15

Her blir det først fortalt i ettertid om noe som hendte omtrent midt i Jorams regjeringstid i Israel. Da forutsa Elisja en dyrtid på sju år, og den kom også. Kvinnen hvis sønn han hadde gjort levende, dro etter hans råd med familien sin til filisternes land og ble der i de sju årene.

Da hun kom hjem igjen, fant hun ut at en annen i mellomtiden hadde tatt huset og åkeren hennes i eie. Så dro hun av sted for å be Israels konge om å hjelpe henne til den eiendommen som rettmessig var hennes.

I kongens hus var Elisjas tjener Gehasi akkurat da. Han var altså ennå ikke rammet av spedalskheten. Han fortalte kongen om Elisjas store gjerninger, også om hvordan han hadde gjort en død levende. Da kvinnen fra Sjunem kom inn, sa Gehasi at det var nettopp den kvinnen hvis sønn Elisja hadde vekket opp fra døden.

Joram ga da en av hoffmennene sine befaling om å sette kvinnen inn i åkeren hennes igjen. Det han hadde hørt om gjerningene til Guds mann Elisja, hadde altså likevel gjort et visst inntrykk på Joram. Men han omvendte seg ikke for alvor til Israels Gud.

Også gamle, harde syndere blir nok rørt en gang iblant når de hører Guds ord, når Guds store gjerninger blir stilt levende fram for øynene deres. Da gjør de også noen ytre gjerninger som i seg selv er rette og gode. Men den som i årevis har vent hjertet sitt til synd og ulydighet, finner det svært vanskelig å få kraft til oppriktig omvendelse.

Senere finner vi Elisja i Damaskus, Syrias hovedstad. Der lå syrerkongen Benhadad II alvorlig syk. I sin nød og angst sendte han en av hoffmennene sine, Hasael, med stor prakt og en anselig gave til Herrens profet. Han lot ham spørre om han skulle bli frisk. Elisja svarte at han skulle dø.

Samtidig kunngjorde han Hasael Guds vilje, som alt var åpenbart for Elia: at han skulle bli konge i Syria. Og han kjente alt på forhånd en dyp smerte over den tunge ulykken som Hasael skulle føre over hans folk Israel. Hasael ventet ikke til Gud hjalp ham til makten, men hjalp seg selv og kvalte den syke kong Benhadad.

Av denne historien ser vi at Gud også har sin hånd med i alle ting og saker som hører til det verdslige riket og styret. Videre ser vi at de straffedommene som rammer de ubotferdige synderne, er bestemt av Gud på forhånd. Og det Gud har besluttet i sitt råd, blir oppfylt nøyaktig i rett tid.

356. Joram regjerer i Juda

2 *Krøn* 21

I Josjafats sted ble sønnen hans, Joram, konge over Juda. Kongebøkene forteller bare kort om hans regjering, Krønikebøkene mer utførlig. Jorams hustru var Atalja, datter av Akab og Jesabel, og hun forførte også mannen sin til avgudsdyrkelse. Det er en farlig ting når en sønn av fromme foreldre tar en ugudelig kvinne til hustru. Slik tok Ba'al-dyrkelsen nå overhånd også i Juda og Jerusalem.

Joram ble også en morder. Han drepte alle brødrene sine og noen av stammehøvdingene i riket sitt. Brødrene hans var bedre enn han og hadde trolig satt seg mot Jorams avgudsdyrkelse. Det velsignede reformasjonsverket til den fromme kong Josjafat var altså snart ødelagt igjen, og det av Josjafats egen sønn. Slik kan ugudelige hyrder og lærere fort ødelegge igjen frukten av mange års arbeid som trofaste predikanter har gjort. Avgudsdyrkelse, vantro og falsk lære finner langt lettere inngang hos mengden enn den rette læren og den rette gudstjenesten.

Midt i sitt syndeliv fikk Joram et skrift fra profeten Elia i hendene. Elia levde ikke lenger på jorden da. Men før han ble rykket opp til himmelen, hadde Gud åpenbart for ham de ugjerningene som Judas konge skulle gjøre i framtiden, og gitt ham i oppdrag å kunngjøre straffen. Og Elia hadde skrevet ned denne profetien med sin trussel for senere bruk.

Slik fortsatte vitnesbyrdet til denne store profeten å virke også etter hans levetid, gjennom hans skrift. Vi har nå Guds ord og åpenbaring bare i profetenes og apostlenes skrifter. Men disse profetiske skriftene har den samme kraften for oss som profetenes og apostlenes forkynnelse hadde for deres samtid.

Joram foraktet Guds advarsel og trussel. Og straks gikk også Elias profeti i oppfyllelse. Alt før hadde edomittene falt fra Juda, og likeså byen Libna. Slik ble det hevnet at Joram hadde forlatt Herren, sine

fedres Gud. Siden falt filisterne og araberne inn i Juda og tok bort kongens hustruer, barn og alt han eide. Til slutt ble Joram rammet av en ond sykdom i innvollene, og den førte til hans død. Liket av denne ugudelige herskeren ble ikke lagt i gravkammeret til kongene av Davids slekt.

Også denne historien viser hvor nært synd, frafall og straff henger sammen. Når de frafalne og avgudsdyrkerne har forherdet seg mot alle formaninger og advarsler fra Guds ord, da haster de med kjempeskritt mot fortapelsen. Gud slår og straffer dem ofte alt her i tiden, i kall og embete, i hjem og familie, på eiendom og gods, på liv og helse. Men helt sikkert må de bøte tungt i evigheten for at de har forlatt Herren, sine fedres Gud.

357. Hasael seirer over Israel. Jehu blir konge i Israel

2 Kong 8,25–9,15

Etter Joram ble sønnen hans, Akasja, konge over Juda. Han gikk i farens fotspor og vandret etter morens, Ataljas, råd på de veiene Akabs hus gikk. Han sluttet forbund med Joram av Israel for å kjempe mot syrerne. Det var, som det blir sagt i 2 Krøn 22,7, en ulykke som Gud hadde latt komme over ham.

Syrerkongen Hasael fullførte nå Guds råd og vilje med Israel. Han slo Israel, og Joram ble ført hardt såret til sin residens i Jisre'el. Akasja fulgte ham også dit. Først hadde Gud gitt Israel seier på seier i krigen mot syrerne. Men Israel hadde foraktet alle disse store gjerningene og velgjerningene fra Gud. Så slo seieren om til nederlag. Når synderne forakter og misbruker alle de nådebevisningene Gud gir dem, da viser Gud dem at han også kan slå og straffe, og hvor det bærer hen når retten får gå sin gang.

Mens Joram lå syk i Jisre'el, førte hærføreren hans, Jehu, kommandoen over Israels hær i Ramot i Gilead, på den andre siden av Jordan. Også til Jehu brakte Elisja nå Guds oppdrag, slik han tidligere hadde gjort med Hasael – det oppdraget som alt Elia hadde fått. Han sendte av sted en profetdisippel og lot Jehu salve til konge over Israel. Han bød ham å fullbyrde Guds dom over Akabs hus, framfor alt å hevne blodet av profetene og Guds tjenere som Jesabel hadde myrdet.

Jehu fortalte dette til Israels høvedsmenn, og straks utropte Israels hær ham til konge.

Gud setter fyrster inn og setter fyrster av, slik det behager ham. Han gjør veldige gjerninger med sin arm og støter de tyrannene ned av tronen som har forfulgt Guds kirke. Vår Guds hevns dag skal komme. Da skal Gud dømme den ugudelige verden etter dens onde gjerninger og særlig gjengjelde den det den har gjort mot Guds fromme barn. Da skal Gud hevne sine tjeneres blod, og han skal gi sine tjenere erstatning og lønn for det onde de har lidd for hans skyld i denne onde verden.

358. Jehu fullbyrder Guds dom over Akabs hus

2 Kong 9,16–37

Vi hører nå videre hvordan Jehu fullførte Guds råd over Akabs hus. Ja, Gud tar forferdelig hevn over sine fiender. Han hevner sine tjeneres blod. Jehu kom med sine væpnede menn til Jisre'el, og han kom sannelig ikke i fred. Han drepte Joram, som hadde kjørt ut mot ham i vognen sin, på Nabots åker, etter Herrens ord. Slik hjemsøker Gud fedrenes misgjerning på barna. Også Akasja, Judas konge, omkom. Han hadde også vandret slik Akabs hus gjorde, og fikk lønnen for Akabs synd. Den som synder med verden og tar del i verdens avgudsdyrkelse, blir dømt og fordømt med verden.

Men den mest forferdelige skjebnen fikk Jesabel, hun som hadde satt i gang all ulykken og forført Israel til avgudsdyrkelse, trolldom og hor. Etter Jehus befaling ble hun kastet ned på gaten fra det øvre rommet i palasset sitt og trampet ned av Jehus hester. Så kom hundene og åt kjøttet hennes.

De skammelige forførerne som vender andre bort fra Gud og styrter dem i fortapelsen, skal få den tyngste dommen på den ytterste dag og den bitreste lodd i helvete. Dem skal det skjenkes pine og kval, vanære og skam framfor andre.

359. Akabs slekt blir helt utryddet

2 Kong 10,1–17

Jehu hvilte ikke før han hadde utryddet hele Akabs slekt. I Samaria levde det ennå sytti sønner og sønnesønner av Akab. Jehu oppfordret

de eldste i Samaria til å sette en av dem inn som konge. Det var ikke ment alvorlig.

Da de eldste i Samaria så meldte at de underkastet seg ham, bød han dem å sende ham hodene av de sytti sønnene til Akab. Det skjedde, og Jehu lot hodene av de henrettede legge i to hauger og stille ut til skue for folket. Han drepte også alle Akabs embetsmenn og rådgivere, de som hadde hjulpet ham med hans onde planer og gjerninger.

Deretter brøt han opp og dro til Samaria. På veien møtte han brødrene, det vil si fettere og nevøer, til kong Akasja av Juda. De ville besøke sine kongelige slektninger i Samaria. Også de hadde syndet slik Akab gjorde. Jehu bød tjenerne sine å gripe dem levende og slakte dem.

På veien til Samaria traff han også Jonadab, Rekabs sønn, av kenittenes folk. Han var stamfar til rekabittene, en from og gudfryktig slekt som profeten Jeremia stilte fram for sin samtid som et eksempel på lydighet mot Herrens lov og troskap mot Gud (Jer 35,6). Denne fromme mannen lot Jehu sitte ved siden av seg i vognen, og han viste ham ære. I Samaria slo han først i hjel og utryddet alle de slektningene av Akab som var igjen.

Slik utøste Jehu riktignok mye blod, men med det fullbyrdet han bare Guds dom. Han var nidkjær for Israels Guds navn. Ikke ett av de ordene Herren hadde talt mot Akabs hus gjennom sin tjener Elia, var falt til jorden. Slik skal alt det Herren har talt mot de ugudelige gjennom sine tjenere, profetene og apostlene, bli oppfylt i sin tid.

Mange ganger holder den rettferdige Gud alt her i tiden dom over dem som nekter ham æren og gir hans pris til avgudene. Men alle straffedommer i denne tiden er bare tegn og forbud på den siste dommen, som skal gå over den ugudelige, avgudsdyrkende verden.

På den dagen da Gud tar hevn og holder rettferdig dom, er det ingen barmhjertighet mer og ingen skånsel. Da skal ingen synder slippe unna. Også alle de som først var bedre sinnet, men siden har gjort felles sak med denne forkastede slekten, og videre alle som har hjulpet til med det onde, med avgudsdyrkelsen, skal få del i de ugudeliges plager og slag. Men de som har bevart en ubesmittet sjel og en uskadd samvittighet i denne vrange slekten, skal bli frelst i dommen og komme til ære.

360. Ba'al-dyrkelsen blir utryddet

2 Kong 10,18–36

Da Jehu hadde utryddet Akabs hus til siste mann, ga han også alle Ba'als tilbedere den lønn de hadde fortjent. Han samlet alle Ba'als prester og profeter i Samaria og lot som om han ville holde en stor offerfest for Ba'al. Gjennom den fromme Jonadab lot han alle Herrens trofaste tjenere skille ut og bringe i sikkerhet. Så bød han livvakten sin å hogge ned alle Ba'als tilbedere med sverdet. Alle Ba'als støtter ble brent opp med ild, og Ba'als tempel ble revet ned. Slik utryddet Jehu Ba'al fra Israel.

Det er enden på all avgudsdyrkelse. Avgudsdyrkerne skal utryddes sammen med avgudene sine. Ikke én av dem skal slippe unna vreden. Men de som har holdt troskap mot Herren i denne avgudsdyrkende verden, skal bli bevart og frelst.

Jehu hadde vært et utvalgt redskap i Guds hånd. Han hadde fullført Guds råd over Akabs hus. Derfor fikk han også ros av Herren, og han fikk løfte om at barna hans skulle sitte på Israels trone i fire slektledd. Herren har stor glede i det når kirkens kalte ledere og lærere uten skånsel refser og fordømmer alt avguderisk vesen og all avguderisk ferd, og når hans menighet skiller ut fra seg de frafalne og gjenstridige.

Men selv om Jehu med egne øyne hadde sett Guds veldige alvor, og selv om Gud ved hans hånd hadde hjemsøkt Akabs hus for misgjerningen, vandret han likevel ikke av hele sitt hjerte i loven til Herren, Israels Gud. Han vendte seg ikke bort fra Jeroboams synd. Han lot de to gullkalvene som Jeroboam hadde stilt opp i Dan og Betel, bli stående. Og straffen fulgte synden. Herren ble lei av Israel. Han vakte opp Hasael av Syria og lot ham ha framgang. Hasael slo og la øde hele Gilead-landet, landet øst for Jordan.

Ja, Gud gjør ikke forskjell på folk. Selv om en mann har gjort Guds rike store tjenester, blir det ikke sett gjennom fingrene med ham når han siden handler mot Guds ord og vilje på et eller annet punkt. At han fornekter sin egen bedre innsikt og erfaring, gjør ham bare så mye mer straffskyldig.

361. Ataljas tyranni og fall i Juda

2 Kong 11

I Israel var Akabs hus og Ba'al-dyrkelsen utryddet. På samme tid sto det svært ille til i Juda-riket. Ett medlem av Akabs slekt var ennå igjen. Det var Atalja, Jesabels datter. Hun hadde alt bestemt tonen mens mannen hennes, Joram, og sønnen hennes, Akasja, regjerte.

Da Akasja var drept av Jehu, festet hun for alvor grepet om makten og førte et redselsregime i Juda. Hun ryddet hele kongeætten av veien. Bare én ætling av Davids hus, Akasjas yngste barn, som het Joasj, ble berget av søsteren sin, Josjeba. Siden ble han holdt skjult i templet av den fromme ypperstepresten Jojada. Det var jo også umulig at Davids slekt skulle gå helt til grunne, for etter løftet skulle Israels Messias komme fra den.

Slik overgir Gud til tider, etter sitt uransakelige, men vise og nådige råd, sitt folk i tyrannenes hånd og under deres sverd, og lar forfølgelsen gå sin gang. Men trengselen tjener bare til å lutre hans folk, og etter trengselens dager kommer det igjen tider med vederkvegelse. Slik var det i Juda.

Da Atalja hadde holdt sitt tyranni ved like i sju år, skaffet ypperstepresten Jojada med Herrens hjelp folket redning. Han sluttet en pakt med høvedsmennene i kongens livvakt. Han ga dem de våpnene som David hadde lagt ned i templet som en hellig gave, og ga dem kommandoen over de prestene og levittene som skulle sette planen hans ut i livet. De prestene og levittene som tok til med tjenesten i helligdommen på sabbaten, skulle verne de ytre inngangene til templet i tre avdelinger. De som gikk av tjenesten, skulle vokte kongsbarnet i templets indre forgård.

Etter disse forberedelsene førte Jojada gutten Joasj ut fra boligen hans i templet. Han satte kronen på ham og ga ham vitnesbyrdet, lovboken som han skulle rette seg etter, i hånden, og hele folket jublet mot den nye kongen. Da Atalja trengte seg inn i mengden i tempelforgården, førte høvedsmennene henne ut av templet på Jojadas bud og drepte henne. Så fulgte de kong Joasj til kongepalasset.

Hele folket i Juda-landet var glad. De fornyet pakten med Gud og rev ned Ba'als tempel, bildene og altrene. Ba'als prest Mattan ble drept. Slik gjør Gud i rett tid ende på fristelse og forfølgelse. Og som oftest er kirken kommet renset og lutret ut av forfølgelsen. Ny iver for Gud og Guds ord, ny troskap og lydighet var trengselens frukt.

362. Joasj, konge i Juda

2 *Kong* 12

Videre blir det fortalt om regjeringen til kong Joasj, som på så underfullt vis var kommet på sin far Davids trone. Så lenge ypperstepresten Jojada levde og ga ham undervisning og råd, sto det godt til med Joasj. En eneste mann som urokkelig holder fast ved Herrens ord og vilje, slik Jojada gjorde, kan være støtte og stav for en hel kirke. Joasj gjorde det som var rett i Herrens øyne. Bare brente Juda fremdeles røkelse og ofret til Herren på offerhaugene.

Hvor oppriktig han mente det med Gud, ser vi av at han var opptatt av å sette i stand igjen Herrens hus. Det var forfalt, og Atalja hadde også ødelagt det med vold (2 Krøn 24,7). Han ga prestene i oppdrag å samle inn penger til dette fra israelittene, hver fra sine kjente. Dels var det faste avgifter som var lagt på den enkelte etter evne, dels frivillige gaver.

Da prestene ikke fikk verket ordentlig fram, tok han selv saken i sin hånd. Han satte opp en kiste i helligdommen, og i den la tempelgjestene sine offergaver. Disse innsamlede pengene overlot han til byggmesterne, og med dem betalte de tømmermennene og steinhoggerne som arbeidet på helligdommen.

Det er en gjerning Gud har behag i, når de troende bygger Herrens hus med sine gaver og offer, med sine penger og sitt gods – det vil si nå: fremmer og utbreder Guds rike. Og kirkens lærere og styresmenn skal anspore Guds folk til dette og sørge for og gå inn for at dette hellige verket ikke stanser opp.

På den tiden profeterte også profeten Joel i Juda. Landet var blitt hjemsøkt av en stor gresshoppeplage, og etter hans ord ydmyket hele folket seg for Herren. Deretter ga Herren igjen rike avlinger. Og Joel profeterte om den bedre og større velsignelsen i den messianske tiden, om utøsningen av Ånden over alt kjød.

Da ypperstepresten Jojada var død, tok det en ille vending med Joasj. På et krigstog inn i filisternes land truet syrerkongen Hasael også byen Jerusalem. Det hadde sin grunn: Det var en tukt fra Herren.

Joasj hadde, som vi vet fra 2 Krøn 24,15–22, gitt etter for ønskene og bønnene fra folkets høvdinger, som lengtet tilbake til de kjødelige nytelsene ved den tidligere avgudsdyrkelsen. Han hadde igjen tillatt dyrkelsen av Ba'al og Asjera i Juda. Ja, han hadde også forgrepet seg

på livet til profeten Sakarja, Jojadas sønn, som hadde refset ham for synden hans. Slik ble Hasael et tuktens ris også for det frafalne Juda.

Joasj hadde mistet all tro. I stedet for å be inntrengende om Herrens hjelp sendte han Hasael alle skattene fra templet og kongepalasset og kjøpte seg slik fri fra syrerne, så de trakk seg tilbake. Han fikk en sørgelig ende: To av tjenerne hans slo ham i hjel. Det er en sørgelig historie og et svært alvorlig advarende eksempel når slike som først var ivrige i Herrens tjeneste og fikk erfare Guds underfulle nåde og hjelp, siden forlater Herren, sin Gud, og lever, dør og går fortapt i syndens tjeneste.

363. Kongene Joakas og Joasj regjerer i Israel

2 Kong 13

I Israel-riket regjerte etter Jehu sønnen hans, Joakas, og sønnesønnen, Joasj. De fulgte eksemplet til far og bestefar og vandret på Jeroboams veier. Ba'al-dyrkelsen var riktignok forvist fra landet, selv om en Astarte-støtte var blitt stående i Samaria. Men kalvedyrkelsen holdt fortsatt fram. Derfor ble Israel også under disse to kongene trengt av sin arvefiende, syrerne. Hasael tuktet de ulydige. Men da Joakas ba inntrengende, ga Herren folket lettelse igjen.

Joasj lyttet nå og da til profeten Elisjas røst. Da Hasael trengte ham hardt, kom han til profetens sykeleie. På profetens bud skjøt han tre ganger en pil ut gjennom det åpne vinduet. Det betydde frelse fra Herren mot syrerne. Deretter skjøt han tre ganger ned mot jorden. Det betydde syrernes nederlag. Elisja ble vred fordi han ikke fortsatte å skyte. Hadde han brukt opp alle pilene sine, ville han ha slått syrerne enda flere ganger og gjort helt ende på dem. Men Joasj hadde mistet mot og tro.

Han vant så også flere seirer over syrerne og tok tilbake fra dem de byene på denne siden av Jordan som de hadde erobret, etter at Benhadad III, Hasaels sønn, var kommet til makten. Men det var bare forbigående framgang. Syrernes kraft var ennå ikke brutt. Ja, så mye en tror, så mye tar en imot og får fra Herren. I nødens og trengselens tider gjelder det Luther sier: Den som tror mest, verner og hjelper mest.

Her blir det også fortalt om Elisjas død. Joasj ropte til den døende profeten: «Min far, min far! Israels vogner og ryttere!» (2 Kong 13,14).

Denne Guds mann hadde, slik som Elia, vært Israels vern og skjerm. Og dette vernet var nå borte, da Elisja var død. Gud æret denne sin trofaste tjener ennå i døden, ved et under som skjedde i graven hans. Moabittiske røverflokker var trengt inn i landet. Da la noen i hast en israelitt som var falt, ned i Elisjas gravkammer. Og da den døde rørte ved profetens ben, ble han straks levende igjen.

Når trofaste vitner for sannheten, store Guds menn, dør, er det et tungt tap for kirken. For de er et vern for sitt folk. Men minnet om dem, deres verk, ord og vitnesbyrd, virker videre etter deres død og bringer velsignelse og vinning også til senere slekter.

364. Amasja, konge i Juda

2 Kong 14,1–22

Det gikk med Amasja, Judas konge, omtrent som med hans far Joasj. På en god begynnelse fulgte en ond slutt. Først gjorde Amasja det som var rett i Herrens øyne. Han holdt rett og rettferdighet. Han straffet dem som hadde drept hans far, men skånte barna deres.

Så tok han fatt på å legge edomittene under Juda igjen, for de hadde falt fra under Joram. Til det tok han 100 000 leiesoldater fra Israel i sin sold. Men da en Guds mann bød ham det, sendte han dem hjem igjen. Det gjorde dem riktignok så harme at de plyndret flere av Judas byer på hjemveien og drepte mange mennesker (2 Krøn 25,6–10.13).

I tillit til Herrens kraft gikk Amasja til angrep på Edom, og Herren ga ham seier og framgang. Han slo Edom og inntok klippebyen Sela. Der en frykter Herren og tror, følger og lyder hans ord, kan en være viss på Guds hjelp. Der gir Herren seier, velsignelse og framgang.

Men da det gikk Amasja godt, opphøyet han sitt hjerte mot Herren. Han tilba edomittenes avguder, som han hadde tatt med seg hjem som krigsbytte. Og han lot seg ikke tukte av en profet som refset ham for det (2 Krøn 25,14–16). I sitt overmot søkte han dessuten strid med Israels konge Joasj, helt uten grunn. Han ville måle krefter med ham og lot seg ikke skremme av hans advarsel. Det gikk ham ille. Joasj av Israel slo ham, inntok Jerusalem, rev ned bymurene og tok med seg skattene fra templet og fra kongens palass.

Slik har mange fyrster og konger styrtet seg i ulykke ved å begynne krig uten nød. Også i det åndelige riket er en selvvalgt kamp av det

onde, og den går ille. Den som vil møte troens fiender i tillit til egen kraft, blir til skamme.

Amasja fikk en lignende ende som sin far Joasj. Det ble gjort en sammensvergelse mot ham. Han flyktet fra Jerusalem, men de sammensvorne satte etter ham, grep ham i byen Lakisj og drepte ham. Slik ble Davids hus hardt hjemsøkt. Men fyrstene av Davids hus var heller ikke lenger, som David, menn etter Guds hjerte. Opprør og sammensvergelse er et ris som Gud har slått og tuktet mange hovmodige tyranner med.

365. Jeroboam II, konge i Israel

2 *Kong* 14,23–29

Under Jeroboam II av Jehus hus fikk Israels rike, eller Efra'im, makt og anseelse som aldri før. Jeroboam flyttet Israels grenser helt ut til Eufrat igjen og la også de mektige syriske rikene Hamat og Damaskus inn under Israel.

At Israel ble så sterkt, hadde sin grunn i Guds barmhjertighet. Herren så nøden til sitt folk, som hadde lidd så mye under de syriske kongene. Den tiden var ennå ikke kommet da Israels navn skulle utslettes. Ja, Gud har tålmodighet med syndere og vil at hver og en skal vende om. Han venter lenge før han feller dommen om forkastelse og fordømmelse.

På Jeroboams tid profeterte de tre profetene Jona, Hosea og Amos i Israel. Jona forkynte for Israels konge at hans herredømme skulle bli vidt utbredt. Dessuten hadde han i oppdrag å forkynne omvendelse for Ninive, Assyrias hovedstad.

Hosea refset Israels frafall, det åndelige horeriet og avgudsdyrkelsen. Han formante Israel inntrengende og kraftig til omvendelse: «Vend om, Israel, til Herren din Gud!» (Hos 14,2). For de ubotferdige profeterte han rikets ende og Samarias ødeleggelse. De botferdige, som sørget over sitt folks nød, viste han til en bedre framtid. Da skulle tallet på Israels barn bli som havets sand, og Herren skulle samle seg et folk av Israel, Juda og alle hedningefolk (Hos 1,10–2,1).

Amos profeterte særlig mot alteret og den falske gudstjenesten i Betel, som også Jeroboam støttet. Han sa: «Jeroboam skal dø for sverdet, og Israel skal bli bortført fra sitt land» (Am 7,11). Jeroboam drev Herrens profet ut av landet sitt. Den troende resten som ennå var

igjen i Israel, trøstet Amos med at Herren i sin tid skulle bygge opp igjen Davids falne hytte, det vil si reise Davidssønnens rike på jorden (Am 9,11–12).

366. Ussia regjerer i Juda

2 Krøn 26

På samme tid som Jeroboam i Israel regjerte Asarja eller Ussia i Juda. Om kong Ussias gjerninger og hva han opplevde, gir Andre Krønikebok en nøye beretning. I begynnelsen gjorde Ussia det som var rett i Herrens øyne, slik som hans far Amasja. Så lenge profeten Sakarja levde, søkte han Gud, og så lenge han søkte Herren, lot Gud det gå ham vel.

Ussia løftet Judas rike opp til makt og ære. Han førte krig med hell mot filisterne og araberne, tok havnebyen Elat ved Rødehavet tilbake fra edomittene og gjorde ammonittene skattskyldige. Han befestet Jerusalem og holdt en stående hær på mer enn 300 000 mann. Han bygde tårn til vern for buskapen og fremmet jordbruk og vinavl, handel og håndverk.

På denne tiden, under Jeroboam II og Ussia, hadde dobbeltriket Israel og Juda enda en gang samme utstrekning som på Davids og Salomos tid. Det strakte seg fra Eufrat til Middelhavet, fra Libanon til Egypts bekk. Enda en gang vendte lykken og glansen fra gamle dager tilbake.

Enda en gang lot Gud lyset fra sin nåde og barmhjertighet stråle klart over sitt folk, om det kanskje ville tenke på det som tjente til dets fred. Slik pleier Gud også ellers å gjøre. Før dommene hans begynner, søker han enda en gang å bevege de frafalne til omvendelse og bedring med mange velgjerninger, velsignelser og mye godhet, så de om mulig kan avverge den ulykken som truer.

Da Ussia var blitt mektig, opphøyet hans hjerte seg, til hans egen undergang. Han forsyndet seg mot Herren sin Gud ved å gå inn i templet for å brenne røkelse på røkelsesalteret. Det var jo en rett som bare Arons prester hadde. Ypperstepresten Asarja og åtti prester, modige menn, sto kongen imot i det han hadde fore, og viste ham ut av helligdommen. Da kongen ble harm over det, brøt spedalskheten plutselig ut i pannen hans. Han var spedalsk til sin død og var dermed utestengt fra Herrens hus.

Asarja og prestene hans er et utmerket forbilde også for tjenerne ved helligdommen i den nye pakt, for Ordets tjenere. Også de skal verne om helligdommens rett og om nødvendig uten frykt tre fram mot konger, fyrster og den verdslige øvrighet. De skal ikke tåle at den verdslige makten river til seg kirkens rettigheter og fullmakter. Det kan ikke Gud tåle. Gud har ofte tuktet konger, fyrster og øvrigheter og hjemsøkt dem med all slags ulykke fordi de har blandet seg inn i det som hører Gud til, i kirkens saker.

367. Israels rike forfaller

2 Kong 15,8–26

Etter Jeroboam IIs død regjerte hans sønn Sakarja bare seks måneder i Samaria. Han ble drept av en som hadde sammensverget seg mot ham, en mann ved navn Sallum. På Jeroboams sønn gikk den skjebnen i oppfyllelse som Amos hadde truet faren med, at han skulle dø for sverdet. Dermed var Jehus hus styrtet fra tronen. Det skjedde slik Herren hadde talt ved sin profet til Jehu, at hans etterkommere skulle sitte på Israels trone i fire slektsledd.

Det Herren mislikte så sterkt hos kongene av Jehus slekt, var at de alle holdt fast ved Jeroboams synd, han som var Israels første konge, ved kalvedyrkelsen. Ikke bare grov avgudsdyrkelse, men også all falsk gudsdyrkelse og all falsk lære vekker Herrens harme og egger ham til vrede og straff.

Fra nå av gikk Israels rike med kjempeskritt mot oppløsningen. Det var modent for undergangen. Den falske religionen var ikke til å rydde ut. Og andre tunge synder og skader hadde alt slått fast rot fra Jeroboam IIs dager, slik vi ser av Hoseas og Amos' taler. Vilt fråtseri og skamløs utukt hørte til dagens orden. Stormennene i landet, også dommere og prester, utbyttet de fattige og snøt dem for deres rett.

Israel hadde latt seg føre til omvendelse like lite ved de nådebevisene det hadde fått fra Herren under Joasj og Jeroboam, som ved de tidligere harde dommene og de alvorlige formaningene fra profetene Hosea og Amos. Så måtte forkastelsens dom til sist bryte inn.

Inne i riket tok mord og drap overhånd. Den ene opprøreren støtte den andre fra tronen og satte seg i hans sted. Sallum ble styrtet og myrdet av Menahem, og Menahems sønn Pekahja av Pekah.

Dertil trengte det på en fiende utenfra. En ny og fryktelig fiende for Israel trådte nå fram på skueplassen. Det var Assur. Etter at Ninive hadde omvendt seg ved Jonas forkynnelse, fikk Assurs rike et nytt oppsving under kraftige herskere og ble en verdensmakt og stormakt. Trolig var det Menahems felttog mot øst, da han inntok byen Tifsah ved Eufrat, som førte Israel i strid med det voksende Assur-riket. Pul, Assyrias storkonge, falt inn i Israels land. Bare ved en skatt på tusen talenter sølv, som Menahem presset ut av sine undersåtter, fikk han ham til å dra bort igjen.

Ja, når de frafalne hardnakket forakter all Guds godhet og alvor, også Guds vennlige ord, og slår de siste formaningene fra Guds ord og Guds siste nådebevis i vind, da trekker Gud sin hånd tilbake fra dem og overgir dem til deres egen forvendte vilje. Så får de spise frukten av sine onde gjerninger og finne ut at synden er folkenes undergang (Ordsp 14,34).[6]

368. Kongene Jotam og Akas i Juda

2 *Krøn* 27,1–28,5

På samme tid som Pekah i Israel regjerte først Jotam, Ussias sønn, i Juda. Han gjorde det som var rett i Herrens øyne, og han befestet Judas makt og herredømme. Blant annet holdt han ammonittene under seg. Etter ham kom Akas, Jotams sønn. Med Akas kom et brått fall og frafall. Akas drev det verre enn Israels konger. Han vandret i alle hedningenes vederstyggeligheter, laget støpte bilder til Ba'al og ofret barna sine til moabittenes avgud Molok i Hinnoms barns dal ved Jerusalem.

Det var skammelig utakknemlighet. Under Ussia og Jotam hadde jo Herren gjort så store ting mot Juda. Derfor fulgte også straffen like i hælene. Herren ga Akas i hånden på kongen i Syria og Israels konge. Ingenting vekker Herrens harme så sterkt som når mennesker lønner hans store velgjerninger og nådebevis med skammelig utakk og misbruker hans rike godhet til å synde og gjøre det onde. Menneskenes utakk forvandler Guds velsignelse til forbannelse og straff.

De to kongene, Resin av Syria og Pekah av Israel, hadde sluttet forbund mot Juda og avtalt å avsette Davids hus og dele Juda mellom seg. Byen Jerusalem kom i den ytterste nød. Da sendte Gud profeten

[6] NB: «synden er folkenes vanære».

Jesaja til Akas, slik det fortelles i Jesajas profetbok, kapittel 7. Han skulle si at kongen ikke skulle frykte, for de to kongenes råd skulle ikke lykkes. Jesaja tilbød seg også å stadfeste løftet sitt med et tegn. Akas avviste både ordet og tegnet. Han forherdet seg i vantro. Folket i Juda delte kongens sinnelag.

Da sa profeten: «Derfor skal Herren selv gi dere et tegn: Se, jomfruen skal bli med barn, hun skal føde en sønn og gi ham navnet Immanu-El» (Jes 7,14). I en alvorlig og mørk tid kom profetien om den Frelser som skulle komme, jomfrusønnen Immanuel, det vil si Gud i vårt kjøtt og blod. De troende i Israel trøstet seg med dette store og dyrebare løftet. Men kongen og folket, den store mengden av folket, forherdet seg også mot nådens ord.

Så forkynte Jesaja, etter Guds bestemmelse, forherdelse, dom og fordømmelse for dette folket. Kristus Immanuel skal bli en snublestein og en anstøtsklippe for begge Israels hus, en snare og et rep for Jerusalems innbyggere (Jes 8,14). Slik er Kristus, Guds Sønn som ble menneske, alltid for noen en frelsens klippe, men for andre, for dem som ikke tror og som vender hans nåde fra seg, en snublestein som de faller over og blir til skamme ved.

369. Pekah og Resin faller inn i Juda

2 Krøn 28,6–27

Her fortelles det videre om krigen som de forbundne kongene av Syria og Israel førte mot Akas av Juda. Resin av Syria drev Judas folk bort fra havnebyen Elat ved Rødehavet (2 Kong 16,6). Samtidig påførte Pekah av Israel Juda et tungt nederlag. Han drepte 120 000 mann og tok 200 000 kvinner og barn til fange.

Da hæren vendte hjem med fangene og et rikt bytte, gikk profeten Oded den i møte. Han refset israelittene fordi de hadde behandlet brødrene sine fra Juda altfor hardt og grusomt, og krevde at de skulle la fangene gå.

Israelittene lød Herrens ord. De kledde dem som var nakne, ga dem mat og drikke og salvet dem, satte alle de utmattede på esler og fulgte dem tilbake til landet deres. Det er et vakkert eksempel på storsinn og brodersinn. Og det gjør godt når en i tider med frafall og alminnelig sedelig forvillelse ennå her og der ser slike fine og fagre dyder.

I sin store nød, som ble enda verre ved at edomitter og filistrer falt inn i Juda, søkte Akas tilflukt hos Assyrias storkonge Tiglat-Pileser. Han sendte ham rike gaver og ba ham om hjelp. Da drepte Tiglat-Pileser kong Resin og erobret Syria. Han trengte også inn i Israels rike og førte innbyggerne i det nordlige Galilea og i Gilead-landet i fangenskap til Assyria (2 Kong 15,29–30; 16,7–9). Det var begynnelsen på Guds dom, på landflyktighetens dom, som nå brøt inn over det frafalne Israel.

Like etter profeterte Jesaja at nettopp i disse hardt hjemsøkte egnene, i Sebulons og Naftalis land, langs kysten av Galileasjøen, skulle lyset, kong Messias' frelse, gå opp (Jes 9,1–2). Og senere gjorde jo Kristus de fleste og største av sine gjerninger i byene ved Gennesaretsjøen. Menneskenes utroskap gjør ikke Guds troskap og løfte til intet.

Men nå vendte kongen i Assyria seg også mot sin forbundsfelle, kong Akas. Han trengte ham hardt og gjorde Juda skattskyldig. Det er stakkars bedratte folk som holder kjød for sin arm og stoler på mennesker i sin nød.

Akas hadde gjort tunge erfaringer, og Gud hadde denne gangen ennå avverget den ytterste ulykke fra Juda og Jerusalem. Likevel syndet han bare videre mot Herren og drev det stadig verre med sin avgudsdyrkelse. Han ofret også til gudene i Syria.

Han lot brennofferalteret fjerne fra tempelforgården og satte et annet alter i stedet. Det var laget etter mønster av et hedensk alter som Akas hadde sett i Damaskus da han besøkte kongen i Assur (2 Kong 16,10–16). Han samlet alle tempelkarene og hogg dem i stykker (2 Kong 16,17–18). Denne ugudelige kongen ble etter sin død ikke lagt i gravene til kongene av Davids hus.

Ve, når det er kommet så langt med et menneske at ingenting lenger kan stanse ham i hans ugudelighet, og verken Guds alvor eller hans godhet gjør noe inntrykk på ham lenger! Ve, når Gud overgir et menneske så fullstendig til hans onde og forherdede sinn!

370. Israels folk blir bortført til Assyria

2 Kong 17,1–23

Mens den fromme kong Hiskia regjerte i Juda, kom Guds dom over nordriket, over Israels rike. Israels siste konge var Hosea. Heller ikke han gjorde det som var rett i Herrens øyne, men han var ikke så ille

som forgjengerne sine. Det har ofte vært slik at de ugudeliges synder er blitt hjemsøkt på barna deres. Barna gikk riktignok også i fedrenes fotspor, men drev det ikke så ille som fedrene.

Kong Salmanassar av Assyria, som også er kjent fra verdenshistorien, var redskapet i Guds hånd som fullbyrdet straffedommen over det frafalne Israel. Salmanassar fullførte det verket forgjengerne hans alt hadde begynt på. Kong Pul av Assur hadde alt falt inn i Israel. Tiglat-Pileser hadde avfolket den nordøstlige delen av riket og gjort Israels konge skattskyldig.

Til sist kom Salmanassar, etter at Hosea hadde falt fra ham og sluttet forbund med kongen i Egypt. Han inntok Samaria etter tre års beleiring og førte Israels folk i fangenskap til Assyria. Der ga han dem bosted i det nordlige Mesopotamia og i Media. Det var enden på Israels rike, i år 722 f.Kr. Selv om Gud lenge holder vreden sin tilbake, blir likevel til sist alt oppfylt som han i sitt ord har truet de ulydige og frafalne med.

Så beskrives enda en gang i korte trekk Israels frafall, som førte til at Samaria ble ødelagt og folket bortført til Assyria. Israels barn hadde vendt seg bort fra sin Gud, som hadde forløst dem fra Egypt. De hadde overtrådt Guds bud og brutt Guds pakt. Først hadde de innført den falske gudsdyrkelsen, kalvedyrkelsen, og så var de falt i grov avgudsdyrkelse og vandret i alle hedningenes vederstyggeligheter.

Gud sendte sine profeter, den ene etter den andre, og formante Israel til omvendelse. Men Israel var hardnakket og forherdet seg mot profetenes ord. Så ble Herren meget vred og drev dem til sist bort fra sitt åsyn og ut av landet deres.

Denne triste og forferdelige historien om frafall, som ender i vrede og dom, har siden gjentatt seg ofte. Når vi ser på mengden av dem som har hørt noe om Guds ord og kaller seg kristne, ligner kristenheten i dag det frafalne Israel. De har veket fra Gud og glemt Guds velgjerninger, sin forløsning. De tråkker Guds pakt og bud under føtter, tjener denne verdens avguder, jager etter det tomme, vandrer i kjødets lyster og forakter alle formaninger og advarsler fra Guds ord.

Og så skal til sist, når den siste vreden bryter inn, hyklerne og de frafalne få sin lodd sammen med de ugudelige og for evig bli støtt bort fra Guds åsyn.

371. Hedenske nybyggere blir flyttet til Samaria

2 Kong 17,24–41

Etter at israelittene var bortført, flyttet en senere konge i Assyria nybyggere fra forskjellige provinser i sitt rike, for eksempel fra Babel og Syria, til byene i Samaria. Ifølge Esra 4,2 var det Asarhaddon. Samaria er fra nå av navnet på det landet der Israels ti stammer først hadde bodd. Disse nye innbyggerne i landet fryktet ikke Herren, Israels Gud, men levde på hedningenes vis. Derfor ble de hjemsøkt av løver, som hadde formert seg sterkt mens landet lå øde.

Den gamle pakts tid var ennå ikke fullendt. Derfor gjaldt dette landet fremdeles som løftets land, som det hellige land. Og Gud ville ikke tåle at det ble vanhelliget ved hedenske vederstyggeligheter. Slik brenner Guds vrede ennå i dag mot alle som vanhelliger hans helligdom og forgriper seg på det som er hans eget, på hans ord og hans kirke.

For å blidgjøre Israels Gud sendte kongen i Assyria en av de bortførte israelittiske prestene tilbake til landet. Han lærte nybyggerne hvordan de skulle frykte Herren. Men dette var ingen rett gudsfrykt. For samtidig dyrket de sine gamle guder, hvert folk sin gud. Og det er en vederstyggelighet for Herren når en påkaller hans navn og samtidig tjener andre guder, Mammon, verden og verdens lyst. Han vil at en skal frykte ham alene og tilbe ham alene. Han vil ikke dele sin ære med avgudene.

Slik som det her beskrives, ble det værende i Samaria også i tiden etter. Det var også noen israelitter igjen i landet, nemlig av de fattige og ringe i folket. Disse israelittiske restene blandet seg med de hedenske nybyggerne. Slik oppsto et blandingsfolk, samaritanenes folk. Og dette blandingsfolket hadde en blandingsreligion, sveiset sammen av avgudsdyrkelse og dyrkelse av Herren.

Senere, etter det babylonske eksilet, forsvant den egentlige avgudsdyrkelsen. Da dyrket samaritanene, slik som jødene senere, bare Herren, i det minste i det ytre. De tok også imot Moseloven, men ikke profetenes skrifter. Derfor var deres religion likevel ingen ren religion.

372. Kong Hiskia gjenoppretter den rette gudstjenesten

2 *Kong* 18,1–8; 2 *Krøn* 29,3–28

I Juda fulgte Hiskia sin ugudelige far Akas på Davids trone. Han var en from konge. Fromme foreldre klager ofte over at barna deres faller fra og lever ugudelig. Men det motsatte hender også, at ugudelige foreldre har fromme barn.

Hiskia har fått det vitnesbyrd at han satte sin lit til Herren, Israels Gud, og at det etter ham ikke var hans like blant alle Judas konger, heller ikke blant dem som hadde vært før ham. Når det gjelder trosfrimodighet og tillit til Gud, kom ingen annen konge i Juda opp mot ham. Han holdt trofast fast ved Herren, vek ikke fra ham og holdt hans bud. Det er en stor nåde når en hele livet holder urokkelig fast ved Herren og ikke viker fra hans veier og bud.

Hvor trofast og oppriktig Hiskia mente det med Herren, viste han ved å rydde ut alle spor av avgudsdyrkelsen. Slik knuste han også kobberslangen som Moses hadde laget, for med tiden var den blitt gjenstand for avguderisk dyrkelse. I Andre Krønikebok fortelles det videre at Hiskia samlet prestene og levittene. Han minnet dem om at Herrens vrede var kommet over Juda og Jerusalem fordi fedrene hadde vendt seg bort fra Herrens bolig. Og han helliget Herrens hus på ny, gjenopprettet de herlige gudstjenestene i templet og bar fram rikelig med brennoffer og syndoffer for Herren.

Dette er alltid et hovedkjennetegn på sann fromhet: at en sier fra seg all avgudsdyrkelse, har sin lyst og glede i Herrens helligdom, i Guds ord og Herrens herlige gudstjenester, og tilber Gud slik han har forordnet det i sitt ord.

Så var Herren med Hiskia og ga ham velsignelse og framgang overalt hvor han dro ut. Han drev filisterne tilbake over Judas grenser igjen. Gud lar det lykkes for den som tjener ham oppriktig. Han får velsignelse og velbehag fra Herren.

373. Påsken blir feiret i Juda

2 *Krøn* 30

Da Herrens hus var innviet på ny og tempeltjenesten gjenopprettet, holdt Hiskia en stor påskehøytid. Av fortellingen går det fram at

denne høytiden først falt i tiden etter at tistammeriket var oppløst. Herrens hånd, Herrens Ånd, kom over Juda, så de enstemmig gjorde etter kongens bud, som jo var i samsvar med Herrens ord.

Men Hiskia sendte også ilbud gjennom hele Samarias land og innbød dem av Israel til høytiden, det vil si dem som var sluppet unna og var blitt igjen etter Assyria-kongenes hånd. Samtidig oppfordret han dem til å vende om til Herren. De fleste av de innbudte lo av kongens sendebud og spottet dem. Likevel dro et betydelig antall fra stammene Efra'im, Manasse, Asjer, Sebulon og andre opp til Jerusalem. Og så holdt hele det tolvstammede Israel igjen en gang Herrens påske, noe som ikke hadde skjedd siden Salomos dager.

For de urene, som ennå hadde en eller annen synd å sone, gikk Hiskia i forbønn, og Herren helbredet dem, det vil si tilga dem. I tillegg til påskelammene ble det i påskeuken slaktet tusener av høytidsoffer, og i de sju dagene ble det holdt glade offermåltider. Gleden i den forsamlede menigheten var så stor at de la en ny høytidsuke til den første.

Av dette ser vi at også i mørke tider, når Guds dommer alt har begynt, er Herrens hånd ennå ikke for kort. Herrens Ånd viser seg da fremdeles virksom i menneskenes hjerter og kan virke sann omvendelse og nytt liv. Også i tider da Guds ord blir alminnelig foraktet og spotten tar overhånd, finnes det ennå en Guds menighet, her en liten flokk, der en større skare. Det er en menighet som tjener Herren av hjertet og forkynner hans pris med ord og gjerning.

374. Sanherib faller inn i Juda

2 *Kong* 18,13–37

Fra Hiskias regjeringstid fortelles det om en stor og minneverdig hendelse. Den setter Israels Guds makt og nåde og på den andre siden kong Hiskias urokkelige tro i et klart lys. I tillit til Herren hadde Hiskia falt fra Assyria. Da kom Sanherib, kongen i Assur, med en veldig hær inn i Juda og inntok alle de befestede byene. Hiskia prøvde å kjøpe seg fri med en rik pengesending, og da det ikke hjalp, rustet han seg til å forsvare Jerusalem (2 Krøn 32,2–8).

Fra Lakisj, som lå i Judas lavland, sendte Sanherib tre høye embetsmenn til Jerusalem. De stilte seg nedenfor Jerusalems murer og forhandlet derfra med Hiskias utsendinger og krevde at byen skulle overgi seg. Og da Hiskias tjenere ikke ville gå med på noe, vendte de

seg til mennene fra Juda som satt på muren, og ville overtale dem til å falle fra Hiskia.

Rabsjakes tale blir her gjengitt ord for ord. Rabsjake var kong Sanheribs overmunnskjenk. Den er et rett uttrykk for overmotet og skrytet til den verden som har glemt Gud og er Guds fiende. Av den ser vi hvordan verden stiller seg til Gud. Rabsjake, eller rettere Sanherib, som han talte på vegne av, påberopte seg riktignok også Herrens navn. Herren skulle ha sendt ham og befalt ham å innta Jerusalem. Salmanassar hadde utført Guds oppdrag da han ødela Israels rike. Men Sanherib gikk ut over Guds ord og bud da han førte krig mot Juda.

Fordi han til nå hadde vunnet seier på seier, mente Sanherib at Gud var med ham. Slik fører nok også de ugudelige Guds navn i munnen. Når det onde de har fore, lykkes for dem, mener de kanskje til og med at de har Gud på sin side. Men kanskje har Gud alt overgitt dem til deres forvendte sinn, til deres egen undergang.

I virkeligheten visste Sanherib ingenting rett om Herren. Han kjente ikke forskjellen på Israels Gud og hedningenes avguder. Han trodde at Hiskia hadde vakt Herrens vrede fordi han hadde revet ned altrene på offerhaugene. Verden kjenner ikke den levende Gud og holder sine avguder for Gud.

Sanherib reiste seg mot Gud, mot Herren. Han skrøt av at Judas Gud like lite kunne berge sitt folk fra hans hånd som hedningefolkenes guder hadde kunnet verne dem mot Assur. Den stolte verden trosser den levende Gud, spotter Gud, gjør seg selv til Gud og bærer seg at som om ingen kunne gjøre noe mot den.

Av Rabsjakes spottetaler ser vi hvordan verden stiller seg til dem som frykter Herren og setter sin lit til ham. Sanherib prøvde på alle mulige måter å få Jerusalems borgere til å falle fra Hiskia og kaste bort sin tillit til Gud. Det ville ikke hjelpe dem at de stolte på sin Gud, sa han. De skulle heller gå ut til ham. Han ville skaffe dem et godt liv og gi dem et land som var like rikt og fruktbart som Kanaan.

Slik setter denne verdens barn alle midler og kunster inn for å vende de fromme bort fra Gud. De innbiller dem at tilliten til Gud ikke hjelper og ikke frelser ut av nøden. De skal bare forlike seg med verden og holde seg på god fot med den, så skal de få det godt. Det er bare løgn og bedrag. De som frykter Herren av hjertet, står fast og lar

seg ikke rokke, slik også Jerusalems borgere sto imot lokkingen fra assyrerkongen.

375. Hiskia søker tilflukt hos Gud

2 *Kong* 19,1–19

Hiskias sendebud meldte ham det kong Sanheribs utsendinger hadde sagt til dem: hvordan kongen i Assyria hadde spottet Herren og truet Jerusalem med ulykke. Da ble Hiskia nok grepet av angst og sorg. Han flerret klærne sine og kledde seg i sekk. Men han kastet ikke bort sin tillit. Han sendte bud til profeten Jesaja om at han skulle be for dem som var blitt igjen i Jerusalem.

Slik har den lille hjorden, de som er blitt igjen, de utvalgte, nok mye angst i denne verden, for de har den store og frekke flokken av ugudelige mot seg. Men den mister ikke motet. I nøden tar den sin tilflukt til det faste profetiske ord. Det er dens holdepunkt og trøst midt i verdens angst.

Profeten Jesaja lot kong Hiskia få et oppmuntrende ord og profeterte undergang for Sanherib, som hadde spottet Herren så forferdelig. Guds ord er fullt av trøst og løfter for den lille hjorden som verden raser og larmer mot.

Den lovede hjelpen kom riktignok ikke straks. Først ble trengselen tvert imot enda større. Kongen i Assyria beleiret Libna sør i Juda, og der fikk han høre at den mektige kong Tirhaka av Egypt hadde dratt ut mot ham. Derfor ville han så fort som mulig gjøre rent bord i Juda. Enda en gang, og enda mer inntrengende, krevde han at Hiskia skulle overgi seg.

Herren lar nok ofte sine vente lenge på hjelpen sin. Da ser det ikke ut som om løftene i Guds ord skal gå i oppfyllelse. Nød og angst øker. Med det vil Herren prøve sine barns tro.

Hiskia besto også denne siste prøven. Heller ikke denne gangen lyttet han til Sanheribs ord. I trengselen klynget han seg bare desto fastere til sin Gud. Han gikk inn i Herrens hus, falt ned for Herren og ba ham med inntrengende ord om at han måtte gripe inn og vise i gjerning at han alene er Gud over alle riker på jorden.

Guds ord og bønn er de rette midlene til å drive bort nød og angst. Å rope og skrike mye til Gud er den beste legedom. De fattige og elendige

som overgir sin angst og sorg til Gud og påkaller ham av hele sitt alvor, blir ikke til skamme.

376. Assyrernes hær blir tilintetgjort

2 Kong 19,20–37

Da Hiskia hadde lagt sin nød fram for Gud i inderlig bønn, sendte profeten Jesaja bud til ham og lovte ham i Guds navn at bønnen var hørt. Datteren Sion skulle riste på hodet av sin fiende, den stolte assyrerkongen, og spotte ham.

Gud hadde hørt hans spott, hvordan han hadde hånet Israels Hellige og reist seg mot ham. Han hadde tilskrevet sin egen kraft alle sine seirer og all sin framgang. Men det var jo Gud som hadde gitt hedningenes kongeriker og befestede byer rundt omkring i hans hånd, til straff for deres synd, så de måtte forgå som gress.

Og nå skulle Herren tøyle overmotet hans. Han skulle legge en ring i nesen på dette fnysende og rasende dyret og føre ham tilbake til hans land. Alt året etter skulle Juda kunne dyrke det herjede landet igjen, og det tredje året høste inn grøden. Herren skulle berge og velsigne Jerusalem og dem som var blitt igjen på Sion. Datteren Juda skulle slå rot og bære frukt. Kongen i Assur skulle ikke komme inn i byen og ikke skyte en pil inn i den.

Denne talen av profeten viser hvordan Gud generelt stiller seg til de mektige og stolte herrer i denne verden, til de trassige spotterne. Han lar dem holde på en tid og lar det de har fore, kanskje også lykkes. Men han kjenner deres inngang og utgang og har selv sin hånd med i alt de gjør.

Når en mektig mann utvider sitt herredømme og river alt til seg, når et folk og et kongerike faller som bytte i hendene på et annet folk, så skjer ikke det uten Gud. Og en dag skal Gud slå ned de hovmodige tyrannene og gjøre dem til skamme.

Han skal gjengjelde den ugudelige verden dens spott og spottetaler og alt den har gjort mot Guds folk. Sion, Guds kirke, blir stående uskadd. De utvalgte skal bli bevart og frelst. De skal se hvordan Gud tar hevn over deres fiender, til sist skal de vinne seier, og de skal juble og triumfere for evig.

Samme natt slo Herrens engel ned assyrernes stolte hær. Han drepte 185 000 mann i ett eneste slag. Det var en av Israels Guds store

gjerninger, som Skriften ofte priser. Den viser at alle denne verdens riker med all sin makt, prakt og herlighet er ingenting for Gud, og at de blir til intet i et øyeblikk når Gud vil.

Sanherib flyktet med resten av hæren sin til byen sin Ninive, og der ble han senere myrdet av sønnene sine. Slik skal alle Guds og hans folks fiender omkomme og gå til grunne med skam.

377. Hiskia blir syk og blir frisk igjen

2 Kong 20

På den tiden da Sanherib hadde falt inn i Juda og presset Jerusalem hardt, ble kong Hiskia hjemsøkt av enda en ulykke. Han ble alvorlig syk. Jesaja kunngjorde ham at han måtte dø og skulle beskikke sitt hus. Da gråt Hiskia og ba til Herren. Og Herren hørte bønnen hans. Jesaja vendte tilbake og forkynte ham at Gud hadde lagt femten år til livet hans, og at han også skulle berge Jerusalem fra hånden til kongen i Assyria. Begge deler gikk siden i oppfyllelse.

Slik berger Gud kirken ut av de store nødene som har rammet den. Men han berger også den enkelte ut av hans personlige nød og angst, og han kan godt også berge fra dødelig sykdom.

Hvert menneske har sine levedager tilmålt. Men det finnes også en frist for nåden og en frist for vreden. Noen ganger forlenger Gud levetiden, når hans egne ber ham om det og det altså er hans vilje. Slik gir han sine trofaste tjenere anledning til å bære enda mer frukt. Andre ganger forkorter han livet, og det er da en særlig straff fra Gud for de ugudelige. Han er Herre over liv og død og kan rå over det som han vil.

Hiskia ba om det, og da stadfestet Jesaja Guds løfte for ham ved et under. Skyggen på solskiven gikk ti trinn tilbake. Det forutsetter at solen gikk tilbake på himmelen, og at den dagen altså varte ti timer lenger enn en vanlig dag. Herren har alle sine skapninger i sin hånd og kan godt også opprettholde verden uten naturlige midler, mot naturens gang og lover. Og det Gud gjør i himmelen og på jorden, må tjene hans fromme barn på jorden til det beste.

Mot slutten av livet vek Hiskia en gang av fra den rette veien. Som de fleste mennesker kunne han tåle de onde dagene bedre enn de gode. Han viste sendemennene fra kongen i Babel alle skattene sine. Det

var forfengelighet og hovmod. Straks kom også Herrens ord gjennom Jesaja om at alle disse skattene skulle bli ført til Babel.

Også troende Guds barn blir ennå ofte blendet av godene og skattene på denne jorden, og så får de for sin del smertelig erfare rikdommens bedrag. Men Hiskia omvendte seg straks og ydmyket seg for Herren. Han døde i troen og beholdt det vitnesbyrd at han var en konge etter Guds hjerte. Vel den som, når han en gang har forlatt Guds rette vei, lar seg refse og tukte og straks vender tilbake til det rette sporet!

Mot slutten av kong Hiskias regjeringstid profeterte også profeten Jesaja med mange trøsterike ord om Israels forløsning fra Babel, om forløsningen i den nye pakt og om den nytestamentlige kirkes herlighet.

378. Kongene Manasse og Amon regjerer

2 Kong 21

Manasse, sønn av den fromme kong Hiskia, fulgte ham på tronen. Men han vandret ikke på sin fars veier. Overalt i landet reiste han igjen de avgudsaltrene som hans far hadde revet ned, og han satte til og med et avgudsbilde inn i Guds tempel. Han fremmet spådomskunst og trolldom og levde i alle hedningenes vederstyggeligheter og laster. Dertil utøste han også mye uskyldig blod, de rettferdiges blod. Og han forførte Judas folk til å tjene synden på samme måte.

Under Hiskia hadde Juda omvendt seg og vendt tilbake til fedrenes fromme sinnelag. I Hiskias regjeringstid ble ennå mange sjeler i Juda berget fra fortapelsen. Nå, under Manasse, fornektet Juda igjen fedrenes tro og fedrenes Gud. Ja, Judas barn gjorde nå verre enn hedningene som Herren hadde utryddet for Israels barn. Og slik er det ennå i dag. Når kristne som har kjent Gud, faller fra, fornekter den bedre erkjennelsen, igjen tjener verdens avguder og vandrer i verdens synder og lyster, da driver de det nok enda verre enn denne verdens barn. Det finnes ingen større ugjerningsmenn enn frafalne kristne.

Nå skulle også straffen svare til synden. Guds profeter kunngjorde kong Manasse den dommen som skulle komme. Herren ville føre en slik ulykke over Juda og Jerusalem at det skulle ringe for begge ørene på den som hørte om det. Gud ville tørke bort Jerusalem, slik en tørker av et fat.

En slik trussel gjelder også de frafalne barna i den nye pakt. For dem er det gjemt større pine, kval og fordømmelse enn for andre syndere. Den tjeneren som kjente sin herres vilje og ikke gjorde den, skal få flere slag enn den som ikke kjente den og ikke gjorde den. Luther sier en gang: «Det er bedre å være en fordømt hedning enn en fordømt kristen.»

Her vises det også til det Krønikebøkene forteller om kong Manasse. Der får vi vite at kongen i Assyria, nemlig Asarhaddon, falt inn i Juda, inntok Jerusalem og førte Manasse som fange til Babylon. Men i fangenskapet ydmyket Manasse seg for Gud og ba Herren med fullt alvor om miskunn. Gud tok ham til nåde igjen og førte ham tilbake til landet hans. Så skaffet han avgudsdyrkelsens vederstyggeligheter bort og fikk ennå en god ende (2 Krøn 33,11–17).

Det finnes ikke mange eksempler av det slaget, at frafalne som lenge har tjent synden, omvender seg igjen, får tilgivelse og til slutt likevel blir salige. Det er sant, Kristus sier: «Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut» (Joh 6,37). Kristus støter heller ikke dem bort som har falt tilbake, bare de vender om. Men ingen må med vilje fornekte omvendelse og tro og trøste seg med at en ny omvendelse er mulig.

Manasses sønn Amon etterlignet sin far i det onde, men ikke i omvendelsen. Onde eksempler virker alltid sterkere enn gode eksempler.

379. Lovboken blir funnet igjen under Josjia

2 Kong 22

Den ugudelige kong Amon hadde en from sønn og etterfølger, Josjia. I sitt åttende regjeringsår begynte han å søke Herren, og fra da av vandret han trofast på Herrens veier (2 Krøn 34,3). I sitt attende regjeringsår tok han fatt på å gjenopprette templet og tempeltjenesten. Han lot levittene samle inn gaver i hele landet og brukte dem til å sette i stand Herrens hus der det var blitt forfallent. Under denne istandsettingen av templet ble lovboken, som var kommet bort, funnet igjen.

Slik vekker Gud også i tider med dypt forfall i kirken nå og da opp hjelpere for sitt folk, fromme menn som kaller de frafalne tilbake til Gud og til den rette gudstjenesten.

Fra gammelt av har en sammenlignet Luthers reformasjonsverk med det Josjia gjorde og det som skjedde under Josjia. Under pavedømmet var Herrens lov, Guds ord, nærmest glemt og borte. Den hellige Skrift var en ukjent bok for kristenheten. Så dro Luther Guds ord fram fra grushaugen igjen og satte det på lampestaken. Det er en stor nåde at Guds ord, den rene lærens ord, i denne siste tiden før den ytterste dag er kommet fram igjen og viser de villfarne sannhetens vei.

Josjia lot lovboken lese for seg og fikk høre nettopp slike steder i loven der det ulydige og frafalne Israel blir truet med forbannelse og undergang. Ved disse ordene ble hjertet hans mykt. Han flerret klærne sine og ydmyket seg for Herren. Så fikk han løftet fra profetinnen Hulda om at hans øyne ikke skulle se den ulykken Herren ville føre over Jerusalem. Han skulle bli samlet til sine fedre i fred. De som av hjertet bøyer og ydmyker seg under Guds ord, slipper unna den dommen som skal ramme de ulydige og lettsindige foraktere.

380. Josjia renser gudstjenesten

2 Kong 23,1–24

Etter at Josjia selv hadde ydmyket seg under Herrens ord, samlet han alle Jerusalems innbyggere og alle Judas menn, med prestene og profetene, i Herrens hus og lot lovboken lese for dem. Han tok dem i ed på at de skulle holde alle Herrens bud, vitnesbyrd og forskrifter av hele sitt hjerte, og hele folket gikk inn i Guds pakt på ny.

Så holdt Josjia en stor påskehøytid, og også de som var igjen av nordriket, var med. Siden dommernes dager var det ikke holdt en slik påske. For denne gangen ble alle lovens forskrifter om påsken fulgt nøye og nøyaktig, mens en ved tidligere påskehøytider hadde veket av fra lovens bestemmelser på det ene eller andre punktet.

Slik kom den gamle gudstjenesten nå i full bruk igjen, og alt ble holdt slik Herren hadde forordnet det i lovboken. Det var en siste nådens hjemsøkelse for Juda. Ja, ofte blir det lys enda en gang før kvelden. Slik har Gud nettopp i denne siste tiden av verden enda en gang latt det gamle Guds ord lyse fram i sin gamle renhet og sin fulle glans.

Videre viste Josjia sin nidkjærhet for Herren ved å utrydde alle rester og minnesmerker etter avgudsdyrkelsen. Alt utstyret til avguds-

dyrkelsen, avgudshusene med horehusene som hørte til, alle avgudsaltrene, avgudsbildene og steinstøttene, for eksempel også hestene og vognene som var viet til solguden, lot han slå i stykker og brenne opp. De tidligere offerstedene, alle offerhaugene og Hinnoms barns dal, som var vanhelliget ved Molok-dyrkelsen, gjorde han urene ved å la menneskeben strø ut over dem. Alle trollmenn ble jaget bort. Alle altrene på offerhaugene, også de ulovlige altrene for Herren, og alle offerhaugprestene ble avskaffet.

Også i det området som før hadde hørt til tistammeriket, ødela han alle offerhaugtemplene og altrene og alle avgudsbildene. Han drepte de avgudsprestene som ennå var igjen, og brente benene deres på de ødelagte offerhaugene. Den samme skjebnen rammet også det alteret i Betel som Jeroboam hadde reist. Slik ble det oppfylt som profeten fra Juda hadde profetert mot dette alteret.

Det er en god gjerning, som Gud har behag i, og et bevis på lydighet og troskap mot Gud, at en rydder ut all avgudsdyrkelsens vederstyggelighet. I den nye pakt betyr det at en hindrer alle forargelser og setter en stopper for dem, at en regner alt ugudelig vesen og alt verdslig vesen for urent og skaffer det bort, og at en også avviser all falsk gudsdyrkelse og all selvvalgt fromhet. Det er hver kristen menighets plikt, og særlig skal alle som har et embete i kirken, hjelpe til med dette.

Også her tenker vi igjen på Luthers reformasjon. Han renset kirken for all pavelig avgudsdyrkelse og gjorde alle Antikrists løgner til skamme med Guds ord.

381. Farao Neko legger Juda under seg

2 Kong 23,25–37

Kong Josjia har det vitnesbyrd i Skriften at det før ham ikke var noen konge i Israel som han, og at det heller ikke etter ham sto fram noen konge som slik omvendte seg til Herren av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin styrke, slik hele Herrens lov krever.

Om tidligere fromme konger, som David, Josjafat og Hiskia, forteller Skriften jo om flere grovere og mindre villfarelser. Josjia la vinn på å følge alle Herrens bud, og han lot ikke nidkjærheten sin for Herren slakne helt til det siste.

Det er forskjell på dem som frykter og elsker Herren av hjertet. Noen er mer omhyggelige, samvittighetsfulle, ivrige og brennende enn andre, og kjærligheten deres til Herren blir aldri kald. I dem har Gud et særlig velbehag, og de skal også sitte øverst i evigheten.

Likevel vendte Herren ikke om fra sin brennende vrede, som var opptent mot Juda. Mengden av folket var fordervet og forherdet. Selv om Juda på Josjias tid tjente Herren, var denne gudstjenesten for de fleste likevel bare en ytre gjerning. Derfor gjorde Herren seg nå i stand til å ødelegge Jerusalem, som han hadde utvalgt.

Men Guds ord, som var rikt i bruk under Josjia, har sikkert ennå båret mye frukt. Uten tvil er mange sjeler ennå ved Josjias tjeneste og strev blitt sant omvendt til Herren, revet ut av den fordervede mengden og frelst. Så lenge nådetiden varer, til den siste vreden bryter inn, samler Gud fremdeles sine utvalgte ved ord og forkynnelse. Han drar dem ut av verden, så de ikke blir fordømt sammen med verden.

På den tiden var en kraftig hersker kommet til makten i Egypt, farao Neko. Han dro opp med en stor hær for å føre krig mot kongen i Assyria. Josjia stilte seg i veien for ham, og ved Megiddo på Jisre'elsletten kom det til et avgjørende slag. Josjia ble truffet av en egyptisk pil og ble ført døende bort fra kamptummelen på stridsvognen sin (2 Krøn 35,23–25).

Hele folket sørget over denne gode og fromme kongen. At Josjia døde i sine beste år, var for ham selv en nåde og velgjerning fra Gud. Gud tok ham bort fra dette onde livet før vreden hans brøt inn over Juda og Jerusalem. Slik blir de rettferdige rykket bort før ulykken kommer. De går inn til fred og hviler i sine kamre.

Farao Neko tok Joakas, Josjias sønn, til fange etter tre måneders regjering og førte ham senere med seg til Egypt. I stedet satte han Josjias eldste sønn, Eljakim eller Jojakim, på Davids trone. Han var nå underlagt kongen i Egypt og skattskyldig til ham. Slik banet Guds vredesdom seg vei, den som Guds profeter for lenge siden hadde kunngjort for det frafalne Juda. Guds dommer har sin begynnelse, sin fortsettelse og sin avslutning. Slik blir også den ytterste dom varslet og forberedt på forhånd ved forferdelige tegn og store, tunge plager.

382. Nebukadnesar, kongen i Babel, presser Juda hardt

2 *Kong* 24

Nå føres den mannen inn i den hellige historien som Gud hadde bestemt til å fullbyrde sin dom over det frafalne Juda: Nebukadnesar, kongen i Babel. Sammen med mederkongen Kyaxares, eller Darius, ødela han det assyriske riket i år 606 og inntok Ninive, slik profetene Nahum og Sefanja hadde profetert.

Han la folkene i Forasia under seg, drev farao Neko tilbake til Egypt og dro også opp mot Jojakim av Juda. Han gjorde ham til sin undersått og førte en del judeere med seg til Babel. Det var begynnelsen på det sytti år lange babylonske fangenskapet, i år 606 f.Kr. Da Jojakim hadde falt fra ham, sendte Nebukadnesar flokker av krigsfolk mot ham, kaldeere, syrere, moabitter og ammonitter.

Det skjedde etter Herrens ord, som han hadde talt ved sine tjenere profetene, særlig Jesaja, Mika, Habakkuk og Jeremia. De hadde holdt Judas misgjerninger fram for folket. Judas hovedsynd var avgudsdyrkelsen. Med avgudsdyrkelsen fulgte tjenesten for kjødet, vellyst og utukt. Hver og en jaget etter vinning, også prestene og dommerne i landet. De store og rike levde i sus og dus og undertrykte enker og farløse, fattige og elendige. Dertil ble det utøst mye uskyldig blod, for eksempel under Manasse.

Fra disse syndene hadde Juda ikke latt seg vende, tross profetenes formaninger og trusler. Tvert imot hadde de falske profetene vugget folket inn i trygghet ved å rope: Fred! Fred! Og det var ingen fred. Også Josjias sønner, Joakas og Jojakim, hadde bare gjort det onde. Så var tiden kommet da Gud skulle kaste Juda og Jerusalem bort fra sitt åsyn. Kristenheten i disse siste dager viser det samme bildet av fordervelse. Og derfor er dommen sikkert ikke langt borte lenger.

Etter Jojakims død regjerte hans sønn Jojakin i tre måneder. Nå kom Nebukadnesar selv til Jerusalem og inntok byen. Han tok gullet fra tempelkarene og førte Jojakin, hærførerne og høvdingene i folket, dessuten murerne, smedene og tømmermennene, som fanger med seg til Babel. Bare det ringe folket lot han bli igjen i landet.

Når sedene forfaller i et folk, har fordervelsen vanligvis gått ut fra fyrstene, de store og fornemme. Når vantro og ulydighet brer

seg i kirken, har lederne og førerne, hyrdene og lærerne som regel hovedskylden. Derfor blir også herskerne og lederne straffet og tuktet framfor andre. Gud er rettferdig i sine dommer og gjengjelder hver og en etter hans gjerninger, etter målet av hans skyld.

En stund ennå holdt Judas rike seg skrøpelig oppe. Sidkia, Josjias yngste sønn, var den siste kongen, og også han gjorde det onde, slik som brødrene hans. Den harde straffen som alt hadde rammet Jerusalem, tok han seg ikke til hjerte.

Det er forferdelig når Gud slår til som med knyttnever, og de ugudelige og frafalne likevel fortsetter i sine synder. Til sist overgir Herren de ubotferdige til deres forvendte sinn og til å gjøre det onde. Det er forherdelsens dom. Slik syndet Juda til det siste, konge og folk, «på grunn av Herrens vrede», som det heter (2 Kong 24,20), etter Guds rettferdige tilskikkelse.

383. Jerusalem blir ødelagt, og folket føres i fangenskap til Babel

2 Kong 25

Sidkia var som slått med blindhet, så han falt fra kongen i Babel og dermed førte ødeleggelsen over seg selv og sitt folk. Nebukadnesar dro for tredje gang mot Jerusalem, og denne gangen med hele sin makt, og beleiret byen i to år. I den tiden profeterte Jeremia at Juda skulle bli gitt i hånden på kongen i Babel. Han formante konge og folk til å overgi seg til Guds råd og vilje. Denne talen gjorde folkets høvdinger forbitret, og de fikk satt igjennom at Jeremia ble kastet i en brønn.

Da de babylonske krigsfolkene alt hadde brutt inn i byen, flyktet Sidkia med en del av mannskapet sitt mot Jordan-dalen. Men på flukten ble han grepet av kaldeerne og ført til kongen i Babel, som på den tiden hadde hovedkvarteret sitt i Ribla i Syria. Nebukadnesar lot Sidkias sønner, de øverste hærførerne og de øverste prestene, og dessuten seksti mann av folket på landsbygda i Juda, henrette. Sidkia selv ble blindet, lagt i lenker og ført til Babel, og der døde han i fengselet.

Nebukadnesars hærfører Nebusaradan tok så byen Jerusalem i besittelse. Han brente templet, kongens palass og alle de større husene i byen. Karene i Guds hus lot han dels knuse, dels føre til Babel som

bytte. Jerusalems murer ble revet ned, og de judeerne som ennå var igjen, ble ført i fangenskap. Bare de ringeste av folket ble latt tilbake i landet som vingårdsmenn og jordbrukere.

Dette var riktignok ennå ikke den vreden som «til sist» skulle nå dem (1 Tess 2,16). Den kom først i år 70 e.Kr. over Juda og Jerusalem. En del av fangene vendte jo senere tilbake og bygde opp igjen byen og templet. Men Israels selvstendige kongedømme var borte for alltid. Og landflyktigheten og spredningen av Judas barn begynte den gangen. Slik er også den første ødeleggelsen av Jerusalem et forbilde på den siste dommen, som hele den ugudelige verden og den frafalne kristenheten skal bli rammet av.

Over det folket som var igjen i Juda, satte Nebukadnesar en av sine stormenn, Gedalja, som styresmann. Han ble drept av en viss Ismael. Judeerne fryktet hevnen fra kongen i Babel, og en del av dem flyktet til Egypt, stikk imot advarselen fra profeten Jeremia. De tok også Guds profet med seg. I Egypt ventet dem bare enda større ulykke. Synderne farer svært ille når de setter seg opp mot Guds veldige hånd, som har slått dem ned.

Til slutt forteller Kongebøkene ennå at en senere konge i Babel, Evil-Merodak, hentet Jojakin, den nest siste kongen i Juda, ut av fengselet og opphøyet ham til kongelig ære. Det var et glimt av håp i Judas mørke fangenskapsnatt. Det viste at Gud ikke ville gjøre ende på sitt folk før løftet var oppfylt og Forløseren kom fra Sion.

VI. Tiden under og etter det babylonske fangenskapet

384. Daniel og vennene hans ved Nebukadnesars hoff

Dan 1

Kongebøkene og Krønikebøkene har ført Israels historie fram til det babylonske fangenskapet. I det sytti år lange babylonske eksilet tidde ikke profetiens røst. Jeremia forkynte Herrens ord for de judeerne som var blitt igjen i Kanaan, og Esekiel for de bortførte.

Begge profetene refset folkets synd, som var blitt så hardt hjemsøkt. Og de trøstet den lille flokken av troende med en bedre framtid, med kong Messias' dager. Også gudsmannen Daniel fikk på den tiden høye åpenbaringer fra Israels Gud. Særlig de seks første kapitlene i Daniels bok gir oss et innblikk i tiden under det babylonske eksilet.

Da Nebukadnesar første gang hadde inntatt Jerusalem og førte de første judeerne bort, i år 606, tok han også med seg en del unge menn av fornem jødisk ætt til Babel. Av dem valgte han ut noen som utmerket seg ved skjønnhet og forstand. Han overga dem til sin øverste hoffmann, som skulle oppdra dem for tjenesten ved hoffet og derfor forsyne dem med kostelig mat og drikke fra kongens bord.

Men Daniel og hans tre venner, som er kjent under de kaldeiske navnene Sjadrak, Mesjak og Abed-Nego, ville ikke gjøre seg urene med de overdådige nytelsene ved det hedenske kongebordet. De fryktet Gud mer enn mennesker, og de spiste bare grønnsaker og drakk bare vann. Men Gud ga nåde, så de så bedre ut enn de andre israelittiske guttene. De lærte også kaldeernes eller babylonernes skrift og språk, kunster og vitenskaper. Og Gud ga dem god forstand også på

disse tingene. Så fant kong Nebukadnesar behag i dem og tok dem i sin tjeneste.

Av denne historien ser vi at gudsfrykt og gudfryktighet er nyttig til alt og har løfte også for dette timelige livet. Den som frykter Gud over alle ting, har velsignelse, lykke og framgang også i det jordiske. Videre viser det seg her at det jordiske livet og opprettholdelsen av livet, også den legemlige velferd, står helt og fullt i Guds hånd. Gud kan holde liv i oss på mange måter, med mye eller med lite.

Også forstand, visdom og dyktighet i jordiske ting er en Guds gave. Og den skal ingen forakte. Når de fromme også viser seg forstandige og dyktige i jordiske saker og kunster, i verdslige forretninger, kan de på den måten vinne anseelse og innflytelse i verden og også på denne måten gagne og tjene Guds rike.

385. Nebukadnesars drøm

Dan 2,1–23

I sitt andre regjeringsår hadde kong Nebukadnesar en underlig drøm. Denne drømmen var fra Gud. Derfor var kongen svært urolig og forferdet da han våknet. I den gamle pakts tid åpenbarte Gud svært ofte sin vilje og det som skulle komme, for menneskebarna gjennom drømmer. For oss er nå all Guds åpenbaring nedlagt i profetenes og apostlenes skrifter. Der blir det sagt oss klart og tydelig hvem Gud er, hva Gud vil, hvordan Gud er sinnet mot oss, hvilke veier Gud går, og også hva han til sist skal gjøre med verden og kirken.

Da kong Nebukadnesar våknet, hadde han glemt drømmen. Derfor lot han kalle til seg alle vismennene, tegntyderne og kaldeerne. Slik kalte en særlig prestene hos kaldeerne eller babylonerne. Han krevde det dobbelte av dem: at de skulle fortelle ham drømmen og så tyde den. Babylons vismenn svarte at ikke noe menneske på jorden kunne si kongen det. Det kunne bare gudene, som ikke bor hos de dødelige.

Der Gud taler og har sitt verk, der blir all menneskelig kunst og visdom til skamme. Alle mennesker, også denne verdens vise, er av naturen helt blinde, uvitende og uforstandige i åndelige og guddommelige ting.

Da ble kongen svært vred og befalte at alle vismennene i Babel skulle drepes. Det fikk Daniel høre, og han ble bekymret over det og tenkte på hvordan han kunne avverge den harde dommen over Babels

vismenn. Daniel hadde et hjerte for det folket han levde blant. De troende, som frykter Gud av hjertet, har også et hjerte for de menneskene de lever blant, og har omsorg for deres legemlige og åndelige vel.

Nå påkalte Daniel sammen med vennene sine den sanne Gud i himmelen og ba ham om å gjøre denne skjulte saken kjent for ham. Og Gud hørte bønnen hans, og Daniel priste himmelens Gud for denne nådige åpenbaringen. All åndelig erkjennelse og all åndelig dømmekraft må bes fram fra Gud. Og når Gud har åpnet for oss den rette forståelsen av sin vilje og sine veier, da skal vi også takke ham for det av hjertet.

386. Daniel forteller kongen i Babel drømmen hans og tyder den

Dan 2,24–49

Daniel lot kong Nebukadnesar få melding om at han var rede til å fortelle ham drømmen og tyde den, og ble så ført inn til kongen. Der vitnet han først om at Gud i himmelen hadde gjort den skjulte saken kjent for ham, og at bare Gud kan åpenbare skjulte ting.

Drømmen var denne: Nebukadnesar så en stor billedstøtte. Hodet var av gull, brystet og armene av sølv, hoftene av kobber, lårene av jern og føttene dels av jern og dels av leire. Da falt en stein fra himmelen og knuste billedstøtten, og steinen ble til et stort fjell som fylte hele verden.

Tydningen var denne: Den store billedstøtten er et bilde på verdensmakten, på de fire store verdensrikene. At metallene ble ringere og ringere nedover, betyr at verdensrikenes sedelige verdi og innhold avtar trinn for trinn, og at verden blir verre og verre etter som tiden går. Gullhodet er Nebukadnesar, eller det assyrisk-babylonske verdensriket. Sølvbrystet er det medisk-persiske verdensriket, kobberhoftene det gresk-makedonske verdensriket, og jernlårene og jernføttene det romerske verdensriket. Det er det mest forferdelige av alle, og det skal trå alle jordens folk under føttene.

At føttene var blandet av jern og skjør leire og endte i ti tær, viser at det romerske verdensriket til sist skal bli svekket og delt og løse seg opp i en mengde kongeriker. Verdenshistorien viser hvordan dette synet er gått i oppfyllelse. Steinen som faller fra himmelen og blir til et stort fjell, er det riket som Gud fra himmelen reiser på jorden,

kong Messias' rike. Det skal bre seg ut over hele jorden og overvinne verdens riker og vare lenger enn dem. Kirkens historie stadfester at denne åpenbaringen er sann.

Da Nebukadnesar hadde hørt tydningen av drømmen, falt han på sitt ansikt og tilba Daniels Gud. Han bekjente ham som herrenes Herre, som Gud over alle guder. Han omvendte seg oppriktig til Israels Gud. Nebukadnesar, den mektige kongen i Babel, hørte altså med blant Guds utvalgte barn. Ja, Gud kan også mykne og omvende stolte hedningers hjerter. Gud kan også få mektige og veldige til bytte.

Gudsmannen Daniel ble nå opphøyet til kongelig ære. Han ble rikets øverste stattholder, en fyrste over hele Babel-landet. Det var en velsignelse for babylonernes folk. Slik ble kunnskapen om den sanne, levende Gud spredt blant dette hedningefolket. Det var også en velsignelse for de bortførte judeerne. De hadde i Daniel, sin landsmann, et mektig vern og en sterk støtte. Det er en velsignelse for et folk, også for kirken i et land, når fromme menn sitter i styret. Også Daniels tre venner fikk høye embeter i det babylonske riket.

387. Daniels venner frykter Gud og står fast

Dan 3,1–18

Kong Nebukadnesar glemte snart igjen den høye åpenbaringen han hadde fått. Han lot lage en stor gullstøtte og samlet alle rikets øverste embetsmenn og mye folk fra de undertvungne landene til Babel for å vie støtten. En herold kunngjorde at alle som var til stede, skulle falle ned og tilbe støtten når musikken lød. Den som ikke gjorde det, skulle kastes i en brennende ildovn. Og alle gjorde som kongen hadde befalt.

Denne kjempestøtten var rikets avgud, et sinnbilde på verdensmakten. Ja, den stolte verden reiser seg mot Gud og alt som hører Gud til. Det som er stort i verden, det som har glans og navn i verden, det skal gjelde. Under det skal alle bøye seg. Ve den som gjør det annerledes!

Men Daniels tre venner, som jo også var høye embetsmenn i riket, foraktet kongens bud og nektet å tilbe avgudsbildet. For da ville de ha fornektet Israels Gud, den sanne, levende Gud, og hans hellige bud. De troende Guds barn gir Gud æren og frykter Gud mer enn mennesker, og de nekter å hylle denne verdens avguder.

Noen kaldeiske menn hadde fra før et horn i siden til disse jødene og var fiender av dem. Da de merket at de tre mennene ikke falt ned for støtten, meldte de saken til kongen. Denne verdens barn kan ikke tåle at de fromme forakter det som er det høyeste og kjæreste for dem, det de er stolte av. Derfor hater og forfølger de alle dem som er Gud tro.

Kong Nebukadnesar lot de tre jødiske mennene kalle fram for seg og pålla dem enda en gang, under trussel om døden, å tilbe støtten. Men de svarte frimodig at de ikke ville ære kongens guder og ikke tilbe støtten hans, men bare ære sin Gud, som godt kunne berge dem også ut av den glødende ovnen.

Slik har også de gamle kristne i forfølgelsens tider avlagt en god bekjennelse om Kristus, sin Herre og Gud, for verden og verdens mektige. De vitnet frimodig at de måtte lyde Gud mer enn mennesker. Det er en prøve på troen og et bevis på sann gudsfrykt at en også i farens og forfølgelsens tider står verden imot, bekjenner Gud og Kristus og ikke viker fra hans ord og bud.

388. De tre mennene i den brennende ildovnen

Dan 3,19–30

De tre mennene, Sjadrak, Mesjak og Abed-Nego, nektet hardnakket å lyde kong Nebukadnesars befaling og tilbe gullstøtten. Da bød kongen i stor vrede at den glødende ovnen skulle gjøres sju ganger hetere, og at de tre mennene skulle kastes inn i den. Så ble de tre bekjennerne kastet i ovnen med kappene, hodeplaggene og skoene sine. Heten var så stor at kongens tjenere, som fullbyrdet befalingen hans, ble brent i hjel.

Så ondt vil verden dem som ikke vil tjene dens avguder, men frykter Gud over alle ting. Hvis Gud ikke stadig holdt verdens ondskap i tømme med sin veldige hånd, ville alle kristne for lenge siden være brent eller druknet eller slaktet.

Kong Nebukadnesar så gjennom døren inn i ildovnens glød for å fryde seg over pinen til de dømte. Da ble han plutselig grepet av skrekk og forferdelse og sa til rådgiverne sine at han jo hadde latt tre menn kaste i ovnen, men nå så han en fjerde, som lignet en gudesønn. Denne fjerde var en Guds engel, som Gud hadde sendt for å verne sine tre fromme tjenere, så flammene ikke fikk skade dem.

Herrens engel slår leir rundt omkring dem som frykter ham, og frir dem ut. Gud verner sine trofaste tjenere også midt i dødens gap. Når de går gjennom vann, skal elvene ikke overskylle dem, og når de går gjennom ild, skal luen ikke brenne dem. Uten vår himmelske Fars vilje faller ikke et hår av hodet vårt.

Og selv om Gud etter sitt vise råd har overgitt tusener av fromme til martyrdøden, har han likevel heller ikke da trukket sin hånd tilbake fra dem. Han har styrket dem mektig i dødens kval og pine og ført dem gjennom døden inn i den himmelske glede og herlighet.

Ved dette Guds under var Nebukadnesar kommet til besinnelse igjen. Han lot straks de tre mennene føre ut av den brennende ildovnen. Alle rådgiverne hans og rikets stormenn var vitner til at flammen ikke hadde gjort dem noe, ikke engang svidd håret på hodet deres. Så priste kongen Sjadraks, Mesjaks og Abed-Negos Gud, som hadde sendt sin engel og berget sine tjenere. Og han lot gå ut en befaling om at ingen av hans undersåtter skulle våge å spotte jødenes Gud.

Slik kommer de under Gud gjør i og ved sin kirke, også denne verdens barn til gode, så noen av dem ennå kjenner Guds hånd og omvender seg til Gud.

389. Daniel tyder enda en drøm for kongen

Dan 4,1–27

Her bekjenner kong Nebukadnesar for alle folkene i sitt vide rike hva han har opplevd. Han forteller om et stort tegn og under som Gud har herliggjort seg ved på ham. Han, Nebukadnesar, hadde en gang igjen hatt en betydningsfull drøm. I drømmen så han et stort og mektig tre med vakre greiner og mye frukt. Toppen nådde opp til himmelen, og treet bredte seg ut til jordens ende. Så så han hvordan en av de hellige vekterne, en engel, fór ned fra himmelen og ga befaling om at treet skulle hogges ned, og at bare en rotstubbe skulle bli igjen i jorden.

At det var et menneske som var ment med dette, viser slutten av engelens kunngjøring, som Nebukadnesar hørte i drømmen. Der går talen over fra bildet til den personen som bildet viser til. Dette mennesket skulle bindes med jernlenker og beite blant dyrene på marken og ete gress. Menneskehjertet skulle tas fra ham, og han skulle få et dyrehjerte i stedet. Dette var besluttet i vekternes råd, i det himmels-

ke rådet. Og denne rådslutningen skulle tjene til at alle levende skulle kjenne Den Høyestes makt.

Alle vismennene i Babel kunne ikke tyde drømmen. Men Daniel ga igjen kongen tydningen. Det store, prektige treet var ingen annen enn ham selv, kong Nebukadnesar, hvis rike og makt nådde til enden av den verden en kjente den gangen. Nebukadnesar skulle støtes ut fra menneskene og miste forstanden. Han skulle fornedres til et dyr og leve blant dyrene på marken i sju tider, så han kunne komme til erkjennelse av at Den Høyeste har makt over alle menneskenes kongeriker.

Til slutt formante Daniel kongen til å la sine synder fare og vise sin omvendelse ved rettferdighet og velgjerning mot de fattige. Da skulle Gud ha tålmodighet med ham og i nåde spare ham for den tunge skjebnen han hadde drømt om. Ved oppriktig og sann omvendelse kan et menneske ennå avverge en tung ulykke som han har fortjent, og som han er truet med og tiltenkt.

390. Nebukadnesar blir vanvittig

Dan 4,28–37

Til den fastsatte tiden gikk Nebukadnesars drøm i oppfyllelse, akkurat slik Daniel hadde tydet den. Nøyaktig ett år senere gikk Nebukadnesar omkring på det kongelige palasset sitt i Babel og så den store, prektige byen ligge for føttene hans. Da utbrøt han: «Er ikke dette det store Babel, som jeg med min veldige makt har bygd … til ære for min herlighet!» (Dan 4,30).

Straks kom en røst fra himmelen: Kongeriket skulle tas fra ham, han skulle drives bort fra menneskene og ut til dyrene på marken. Og fra samme stund ble også denne Guds dom fullbyrdet. Nebukadnesar ble vanvittig. Han ble drevet bort fra menneskene og holdt til ute under åpen himmel blant dyrene. Han åt gress som oksene, kroppen hans ble våt av himmelens dugg, håret ble som ørnefjær og neglene som fugleklør.

Dette var en fryktelig og gripende Guds dom. Den måtte gjøre et dypt inntrykk på alle som så den eller hørte om den. Ja, hovmod står for fall. Gud kan ikke tåle at det svake, dødelige mennesket tilskriver sin egen kraft og dyd det det har fått av Gud, og tar all ros og ære for

seg selv. Han kan ikke tåle at mennesket oppfører seg som om det var Gud, Herren, og hadde alt i sin makt.

Gud står de stolte imot, og han støter de mektige ned av tronen. Når mennesket sprenger de grensene Gud har satt for mennesket, blir det straffet med at det mister sin menneskelige ære og verdighet og blir fornedret til et dyr.

Da den fastsatte tiden var omme, løftet Nebukadnesar øynene mot himmelen, og med det fikk han forstanden tilbake. Nå lovet og priste han Gud, Den Høyeste. Hans herredømme varer evig, og alle som bor på jorden, er å regne som intet mot ham. Han rår og styrer i himmelen og på jorden som han vil, og lar ingen blande seg inn. Han er den Gud som makter å ydmyke de stolte. Slik fikk Nebukadnesar nåde igjen. Han fikk menneskeskikkelsen tilbake og fikk igjen sin kongelige ære og herlighet, ja, større herlighet enn før.

Dette er det siste vi får høre om Nebukadnesar. Han har altså endt sitt løp i kjennskap til den levende Gud, i troen. Gud ydmyker de stolte, men de ydmyke gir han nåde. Han opphøyer de små. Den som oppriktig omvender seg, tar Gud til nåde igjen, om han så har syndet og fart fram aldri så ille, og om han så har falt gang på gang.

391. Belsasars gjestebud og skriften på veggen

Dan 5

Etter Nebukadnesars død kom sønnen hans, Belsasar, til makten. Han foraktet alt det store og gode Gud hadde gjort med faren hans. En gang holdt han et stort drikkelag. Han åt og drakk og moret seg med stormennene sine, hustruene og medhustruene. De drakk vinen av de karene av gull og sølv som Nebukadnesar hadde tatt fra templet i Jerusalem, og mens de drakk, lovpriste de gudene sine av gull, sølv, bronse, jern, tre og stein.

Plutselig ble festrusen avbrutt. Det kom til syne fingrer som av en menneskehånd, og de skrev noen betydningsfulle ord på den kalkede veggen i kongens sal. Dette synet gjorde kongen dødsens redd, så han skiftet farge og skalv i alle lemmer. Heller ikke denne gangen visste de vise i Babel råd. Etter oppfordring fra kongemoren, Nebukadnesars hustru, ble Daniel igjen hentet fram.

Daniel refset Belsasar fordi han ikke hadde ydmyket seg for Gud slik som faren Nebukadnesar, men tvert imot hadde opphøyet seg

mot himmelens Herre og vanhelliget karene fra Guds helligdom. Så tydet han skriften på veggen. «Mene, mene, tekel, ufarsin» betydde at dagene for Belsasars kongerike var talt og til ende, at han var veid og funnet for lett, og at riket hans var gitt til mederne og perserne. Samme natt begynte denne trusselen å gå i oppfyllelse: Kaldeerkongen Belsasar ble drept.

Her er det tegnet et bilde av verden og verdens liv. Slik lever verden i sus og dus, i fråtsing og drikk og all slags lyst, og samtidig roser den sine avguder og spotter alt som er hellig og guddommelig. Men Guds hånd har ofte grepet inn, først til advarsel, så til straff og dom, og med ett gjort ende på latteren og lysten. Og disse Guds straffedommer i tiden peker fram mot den siste dom, dommens dag, da de ugudelige mennesker skal fordømmes.

392. Daniel i løvehulen

Dan 6

Det babylonske verdensriket ble styrtet av mederne og perserne. Mederkongen Darius, eller Kyaxares II, som han heter i verdenshistorien, inntok Babylon ved sin øverste hærfører, perseren Kyros. Dermed overtok han herredømmet over alle de folkene i Asia som til da hadde adlydt kongen i Babel. Også under det nye styret beholdt Daniel sin høye stilling som fyrste. Men nå måtte han gjennom en lignende prøve som de tre vennene hans under Nebukadnesar.

Landshøvdingene, satrapene i det medisk-persiske riket, misunte og hatet Daniel. De fikk kongen til å utstede en befaling om at ingen i tretti dager skulle be til noen gud eller noe menneske unntatt kong Darius. Straffen var løvehulen. Daniel brød seg ikke om denne kongelige befalingen. Han ba til sin Gud i huset sitt tre ganger om dagen som før. Han fryktet altså Gud mer enn mennesker. Til straff ble han kastet i løvehulen, men Guds engel bevarte ham, så det ikke hendte ham noe vondt.

Kong Darius hadde bare nødig gått med på stormennenes onde råd. Nå fikk han en kjærkommen anledning til å sette Daniel fri og innsette ham i embetet igjen. Daniels fiender og anklagere ble kastet for løvene og revet i stykker. Men Darius sendte ut en befaling om at alle folkene i riket hans fra nå av skulle tilbe Daniels Gud alene.

Også her står Daniel fram som et eksempel på sann gudsfrykt. Vi skal ikke frykte verdens vrede. Vi skal ikke la noe bud eller noen trussel fra mennesker skremme oss bort fra den rette gudstjenesten.

Gud setter sine engler, sin skare av helter, ved siden av sine egne, og de fører dem uskadd gjennom mange dødsfarer. Men fiendene av de fromme blir rammet av den ulykken de hadde tenkt å påføre dem. Og de underne Gud gjør med sine troende, skal hjelpe til så også verdens barn erkjenner at Israels Gud, de kristnes Gud, er den sanne, levende Gud, den eneste Forløser og hjelper i nøden.

Også mens mederne og perserne styrte, fikk Daniel mange høye åpenbaringer. De viste hvordan det skulle gå med verden og kirken i framtiden. Særlig viste de de store trengslene som var bestemt for kirken i den nye pakt, og også for kirken i den gamle pakt før den. Men de viste også at Guds folk til slutt skal bli frelst.

393. Kyros lar jødene dra hjem fra fangenskapet

Esra 1

Etter mederen Darius overtok perseren Kyros herredømmet over det forente kongeriket til mederne og perserne. Det store babylonske riket var lagt inn under det, og til å begynne med beholdt han Babylon som residensby. Også denne berømte hedningekongen, Kyros, tjente den levende Gud, slik som Darius og Nebukadnesar. Han bekjente at Israels Gud, Herren, hadde gitt ham alle kongerikene hans, og han var villig til å gjøre Guds vilje mot Guds folk. Alt i Jesajas profeti blir Kyros kalt Guds tjener, Guds salvede, Guds utvalgte. Også blant de mektige og makthaverne på denne jorden har Gud sine utvalgte.

Herren vakte Kyros' ånd, så han ga Juda lov til å vende tilbake til fedrenes land, løftets land, og bygge Guds hus opp igjen. Han oppfordret alle undersåttene sine til å hjelpe Judas barn med gull, sølv og annet gods, så de kunne dra hjem og reise gudstjenesten sin igjen. Slik vekker Gud, når han vil, også de mektige på jorden, så de gjør Guds folk tjenester.

Med dette var Judas sytti år lange babylonske fangenskap til ende, i året 536 f.Kr. Profeten Jeremias ord (Jer 25,11 ff.) om at Gud etter sytti år ville vende sitt folks fangenskap, gikk i oppfyllelse. Guds barns lidelse har sin bestemte tid. Trengselen har sitt mål og sin grense.

Etter dagene med nød og angst kommer det igjen tider med trøst fra Herrens åsyn.

Så blir det fortalt hvordan familieoverhodene for de to stammene Juda og Benjamin, og prestene og levittene, gjorde seg klar til å vende tilbake til Jerusalem sammen med en flokk av folket. Kyros ga dem tilbake alle karene fra helligdommen som Nebukadnesar hadde ført til Babel. Det står at de dro opp som hadde fått sin ånd vakt av Gud. Det var altså oppriktige israelitter, som i det fremmede landet hadde omvendt seg fra sin egen og sitt folks synd og troløshet, som gjorde bruk av perserkongens tillatelse.

Det var en troens gjerning som Gud hadde gjort dem villige til. De forlot den vakre byen og det vakre landet Babel, der mange av dem hadde nådd lykke og anseelse, og søkte tilbake til løftets land, som var lagt øde, og til Guds by, som lå i ruiner. Mange fra Juda hadde fått kjær hedningenes land og ble igjen.

Jødenes utvandring fra Babel er i Skriften et bilde og et forbilde på en annen utvandring, som Gud har befalt barna i den nye pakt. De kristne skal gå ut fra verden og fra den fordervede kirken som er blitt til Babel, og skille seg fra de vantro og dem som har en falsk tro (Jes 52,11 ff.; 2 Kor 6,17 ff.; Åp 18,4).

394. Fortegnelsen over jødene som vendte hjem

Esra 2

Her finner vi de familiene og slektene som vendte hjem fra Babel. Sammen utgjorde de nå menigheten Israel. I alt var det, treller og trellkvinner medregnet, omkring 50 000 sjeler. De fleste hørte til stammene Juda og Benjamin. Men i denne slektsfortegnelsen står det ikke hvilke stammer de enkelte familiene og slektene hørte til. Derfor kan vi gå ut fra at det også var folk fra de andre stammene i Israel blant dem som vendte hjem. For i Israels senere historie blir også de andre stammene nevnt her og der. Hver og en flyttet inn i sin by igjen, sitt gamle hjemsted.

Menigheten sto under ledelse av Serubabel, som også heter Sjesbassar, en fyrste av Davids ætt, og ypperstepresten Josva. Blant dem som vendte hjem, var det også flere familier som ikke kunne vise at de stammet fra Abraham, og prester som ikke kunne bevise at de hørte til Levi stamme. Også de fikk dra med. Men disse prestene

skulle holde seg borte fra de prestelige gjøremålene og ikke ete av det høyhellige før det sto fram en prest med urim og tummim fra Herren. Yppersteprestens urim og tummim var gått tapt sammen med paktsarken da Jerusalem ble ødelagt.

Også familier som det var tvil om hørte til Abrahams ætt, ble tatt med i menigheten. Av det ser en at det for dem som vendte hjem, kom an på dette: at en hang ved Israels Gud av hjertet. Og slik sier vi nå: Ikke den som har navnet kristen, men den som har den rette tro og bekjenner den, er et sant lem av Guds kirke.

Det første de hjemvendte gjorde i landet sitt, var å gjøre seg klar til å reise Guds hus opp av støvet igjen. Og da ga alle villig. Særlig familieoverhodene, menighetens ledere, ofret store summer til tempelbyggingen. Den sanne fromhet, kjærligheten til Gud, viser seg hos oss nå framfor alt i at vi har Guds ord kjært av hjertet – det er vår helligdom – og at vi brer ordet ut og bygger Guds åndelige hus med det. Og villige offer og villige tjenester er til behag for Gud.

395. Alteret blir reist, løvhyttefesten holdt og grunnvollen til templet lagt

Esra 3

Judeerne som var kommet hjem, reiste først brennofferalteret i Jerusalem igjen. De tok opp igjen det daglige offeret og holdt høytidene slik loven bød. Prestene gjorde igjen det som hørte til embetet deres.

Da gudstjenesten var kommet i gang, la de også grunnvollen til det nye templet. Ypperstepresten Josva drev arbeiderne på, så verket skulle gå raskere. Dette er det mest påtrengende behovet for Guds folk, også for menigheten i den nye pakt: at den samles for å tjene Gud, for å bære fram for Gud bønn, lov og takk og for å høre og lære Guds ord. De som av hjertet henger ved Gud, setter alle jordiske hensyn og interesser etter den offentlige gudstjenesten.

Da grunnvollen til det nye templet ble lagt, blåste prestene i basuner, og folket lovpriste Gud med høy røst. Men de eldre, som med egne øyne hadde sett det gamle huset, herligheten i Salomos tempel, og nå så den ringe begynnelsen på det nye huset, brøt ut i høy gråt og klagerop. Klageropene overdøvet lovsangen. Det gjorde de gamle inderlig vondt at den gamle tiden og den gamle herligheten var forbi.

Da valfartet alle Israels stammer i flokk til Sion, eller, slik det hadde vært i tiden før det babylonske fangenskapet, da holdt i det minste hele Juda Herrens høytider. Nå var menigheten Israel smeltet sammen til en liten rest. De fleste av landsmennene levde spredt blant hedningene.

Det er riktignok en sorg for Guds barn når de ser at den største delen av den såkalte kristenhet har vendt seg bort fra den rette gudstjeneste og den rette lære, slik tilfellet også er i vår tid. Bare en liten flokk bevarer ennå Guds ord og sannhet rent og klart. Forholdsvis få tjener Gud oppriktig, etter fedrenes vis, slik Gud vil ha det. Men også denne lille flokken har grunn nok til å love og prise Gud for at han av nåde har bevart for dem ordet om den rene lære til denne dag.

396. Jødenes fiender hindrer tempelbyggingen

Esra 4

De hjemvendte jødene hadde nå tatt fatt på tempelbyggingen. Det var et verk som var til behag for Gud. Men der Gud har sitt verk, rører det seg også et ondt råd og en ond vilje som ikke vil la Guds vilje skje og hans rike komme. Det er verdens og djevelens vilje. Det viste seg også her. Samaritanene, dette blandingsfolket som var kommet av restene av de ti stammene og de hedningefolkene som var bosatt der, ville ha del i tempelbyggingen og i Israels gudstjenester. De mente jo at de tjente den samme Gud.

Men Josva og Serubabel og Israels overhoder avviste det de ba om. Og det var rett. For samaritanene hadde en annen religion, en blandingsreligion smeltet sammen av jødedom og hedenskap. Riktignok bekjente også de seg til Herren, men de tjente ham ikke slik han hadde foreskrevet i sitt ord. De forkastet den største delen av Guds åpenbaring, alle profetenes skrifter. Og slik ble samaritanene jødenes motstandere. De leide rådgivere som mistenkeliggjorde jødene hos perserkongen, og slik hindret de at tempelbyggingen ble ført videre, helt til Darius' andre regjeringsår.

Det er helt rett når de rettroende, som tjener Gud etter hans ord, nekter broderhånd og kirkefellesskap til dem som har en falsk tro. De påkaller nok også Gud og Kristus, men i mange stykker motsier de Guds ord. All sammenblanding av rett og falsk lære er en vederstyggelighet for Gud.

I den andre delen av kapitlet blir det straks nevnt enda et bevis på samaritanenes fiendskap. Det hørte til en mye senere tid, regjeringstiden til Ahasverus eller Xerxes og Artaxerxes I, Darius' etterfølgere. Da sendte de øverste embetsmennene i Samaria perserkongen et brev. I brevet anklaget de Jerusalem for å være en ond og opprørsk by, og de sa at det var farlig for perserriket om byen ble bygd opp igjen. Med perserkongens samtykke hindret de så med våpenmakt jødene i å sette byen Jerusalem og murene dens i stand igjen.

Den falske kirken bærer nag og fiendskap mot den rette kirken, som bevarer Guds ord rent og klart. Den skjeller den ut som en fredsforstyrrer. Mange ganger har den egget og fått den verdslige øvrighet til å innskrenke rettighetene og friheten til kirken med det rene ord og sakrament, og til å legge alle mulige hindringer i veien for at den rene lære blir utbredt.

397. Tempelbyggingen blir tatt opp igjen

Esra 5

Arbeidet på Guds hus i Jerusalem hadde stanset. Også etter at samaritanenes fiendskap hadde lagt seg, lot fangenskapets barn, de hjemvendte judeerne, byggingen ligge. De var blitt lunkne i Herrens verk. Det vet vi fra profeten Haggais bok. De bygde heller sine egne hus enn Guds hus.

Da sendte Gud til straff flere år med uår og dyrtid over landet Juda. Og så vakte han opp de to profetene Haggai og Sakarja. De refset folket og oppmuntret det til å ta opp tempelbyggingen igjen. Folket adlød profetenes ord, og under ledelse av Josva og Serubabel tok de igjen fatt på verket med kraft og mot.

Slik blir også de kristne nå av og til lunkne og trege i Guds saker: i bønn og gudstjeneste, i arbeidet for Guds rike, i å gi og ofre. De er tilbøyelige til og fristet til heller å bygge og stelle med sitt eget hus enn med Guds hus. Men rette kristne lar seg også refse og formane, og ved Guds nåde kommer de på rett vei igjen. Og Gud er den som virker i dem både å ville og å virke det gode, til hans gode behag.

På den tiden kom Tatnai, den persiske stattholderen på denne siden av Eufrat, til Jerusalem og spurte jødene hvem som hadde gitt dem lov til å bygge dette huset. Men Guds øye våket over jødenes

eldste. Guds øye voktet og vernet hans folk, så stattholderen ikke hindret at templet ble bygd videre.

Han sendte i stedet melding til perserkongen Darius. Han fortalte hva jødene hadde svart ham: De var den høyeste Guds tjenere og ville bare sette i stand igjen det huset som en stor konge i Israel, Salomo, hadde reist, og som Nebukadnesar senere hadde revet ned. Og den store perserkongen Kyros hadde gitt dem lov til å vende hjem fra Babel og befalt dem å bygge Guds hus.

Slik er Guds øyne alltid rettet mot det folket han har på jorden. Gud verner det folket som står ved hans høyre hånd (Sal 80,18). Uten hans vilje får ingen gjøre det noe vondt eller hindre hans verk. Himmelens og jordens Gud har også de mektige på jorden i sin hånd og bøyer hjertene deres som bekker. De kan ikke alltid få undertrykke og holde Guds kirke nede, men må også igjen gi den toleranse og frihet, så den kan utføre og fullføre sitt frelsende verk på jorden.

398. Templet blir fullført og innviet

Esra 6

Etter stattholderens melding lot kong Darius søke i de gamle dokumentene. Han fant ut at kong Kyros virkelig hadde befalt jødene å bygge sin Guds hus, og at han også hadde gitt dem tilbake tempelkarene som Nebukadnesar hadde tatt. Så gjentok han denne befalingen.

Han bød stattholderen sin at han på ingen måte måtte hindre byggingen av templet i Jerusalem, men heller fremme den. Han skulle gi et tilskudd av kongens inntekter og også skaffe offerdyr og andre ting som jødene trengte til gudstjenesten sin. Den som overtrådte dette budet, varslet han dødsstraff, og over ham ønsket han Guds hevn.

Slik har altså også denne kjente hedningekongen, perseren Darius, bekjent seg til den sanne, levende Gud. Når det behager Gud, lar han verden undertrykke og forfølge kirken hans. Men når det behager ham, lar han på den annen side kirken få gunst, vern og hjelp fra de store og mektige på jorden. Gud har også blant kongene og de mektige på jorden sine tjenere og redskaper, som adlyder ham av hjertet og fremmer og øker hans rike.

Med disse velgjerningene ville Darius samtidig få jødene til å be for kongens og hans barns liv. Det er jo bare rett og rimelig at de troende går i forbønn hos Gud for kongene og for all øvrighet. Og de er desto

villigere til det når de under øvrighetens vern får leve et stille og rolig liv i all gudsfrykt og ærbarhet.

Nå ble Herrens verk, tempelbyggingen, lykkelig fullført. Profetene Haggai og Sakarja talte stadig mot til folket. Samtidig gjentok og stadfestet de løftene fra de tidligere profetene om kong Messias som skulle komme, og om kirken i den nye pakt.

I det sjette året av Darius' regjering, i året 515, altså omkring tjue år etter at grunnvollen ble lagt, ble det nye templet innviet. Det var en gledesfest for Israels barn. Det ble båret fram en stor mengde offer. Like etter holdt fangenskapets barn, de hjemvendte jødene, også Herrens påske etter gammel skikk. I denne høytiden tok også de israelittene del som var blitt igjen i landet, og som hadde skilt seg fra sine hedenske omgivelser.

Dette er Guds barns glede: at de bærer fram lov og takk for Gud. Og særlig blir de vakt til glede og takk mot Gud når de ser at Gud fremmer deres henders verk, og at det går framover med Guds ord og rike.

399. Esra vender hjem

Esra 7

Videre blir vi fortalt hva som skjedde under perserkongen Artaxerxes I, i hans sjuende regjeringsår. Da dro Esra, en skriftlærd av presteslekt, fra Babel opp til Jerusalem for å lære sitt folk Herrens lov, hans lover og skikker. Med ham vendte andre israelitter tilbake til fedrenes land, særlig prester og levitter. Dette var en ny utvandring fra Babel, sytti år etter den første under Josva og Serubabel.

De første som vendte hjem fra landflyktigheten, hadde bygd templet og fullført det, og de tjente igjen Gud i løftets land etter fedrenes vis. Det hadde gjort inntrykk på fangenskapets barn som var blitt igjen i Babel. Slik ble andre vakt og vunnet, så de forlot hedningenes land og sluttet seg til menigheten i hjemlandet.

Der en tjener Gud rett, slik han har forordnet i sitt ord, og der en tar Guds ord og gudstjenesten fullt alvorlig, der blir også andre dratt til, og der blir også de som har falt fra, omvendt og vunnet. En kirke som holder seg strengt etter Guds ord og ikke flytter grensene lenger ut for å gjøre verden til lags, driver også misjon med størst kraft.

Også den mektige perserkongen Artaxerxes var av hjertet vel stemt mot Israels Gud og hans trofaste tjenere, slik forgjengerne hans Kyros og Darius hadde vært. Det var Guds hånd; det hadde Gud gitt ham inn.

Artaxerxes satte av en stor pengesum til å holde den rette gudstjenesten i Jerusalem oppe. Han fritok prester og levitter for all skatt og avgift. Han påla Esra å håndheve sin Guds lov og straffe all overtredelse av den. Han satte inn dommere for Israels barn fra deres egen midte. Og han skjønte at han på den måten holdt vrede og ulykke borte fra kongeriket sitt.

Ja visst, når et folk og øvrigheten dets gir den rette gudstjeneste, det klare Guds ord og den sanne kirke frihet, vern og husly, da avverger det vreden og drar Guds velsignelse ned over seg. Gud velsigner et land for de troende kristnes skyld som bor der. Og det er en særlig Guds nåde når også de mektige og de som styrer, bøyer seg under Guds hånd og blir lydige mot Guds ord.

400. Beretningen om reisen

Esra 8

Her får vi høre mer om den andre utvandringen fra Babel. Ved elven Ahava, en bielv til Eufrat, samlet Esra de av fangenskapets barn som ville vende hjem med ham til fedrenes land. Han fikk også et antall levitter til å slutte seg til dem. Før de brøt opp, holdt de faste og ydmyket seg for Gud. De omvendte seg fra de tidligere overtredelsene og ba om Guds vern på reisen.

Også dette er skjedd til forbilde for oss. Det er en vei Gud har behag i: at en forlater den hedenske, ugudelige verden og vender seg til Gud og Guds ord og Guds folk.

Også her blir slektene og familiene som vendte hjem, nevnt ved navn. Sammen med dem som var kommet tilbake tidligere, utgjorde disse slektene nå det utvalgte folket, og de ble regnet som Israel med de tolv stammene. Ja, den lille flokken som lever i sann omvendelse og står i en levende tro, som fornekter verden og tjener Gud oppriktig, en liten rest av den store synlige kirken, er Guds sanne kirke.

Esra hadde uttrykkelig avslått vern av perserkongen, hester og ryttere, for reisen gjennom ørkenen. Han stolte på at Guds gode hånd skulle være med dem og bevare dem på veien. Og slik gikk det. Ingen

fiende våget å angripe dem som vendte hjem. Den som går Guds veier, trenger ikke frykte noe. Han blir ledet og vernet av Guds gode hånd.

Da fangenskapets barn var kommet fram til Jerusalem, bar de først fram rikelige offer for Israels Gud. Alle som lykkelig har sluppet ut av den onde verdens bånd og snarer og har funnet Gud og hans ord og den rette kirke, har nok grunn og årsak til å love og prise sin Gud.

Alt gullet og sølvet og alle karene som Esra hadde fått fra israelitter og fra kongen og stormennene i Persia, hadde han overgitt til tolv av de øverste prestene. De tok godt vare på skatten under reisen og overleverte den så til de øverste prestene og folkets overhoder i Jerusalem.

Også barna i den nye pakt kan og skal ennå tjene Gud og fremme Guds rike med sitt jordiske gods, gull og sølv. Og det er en hellig plikt for den kristne kirke og dens ledere å ta godt vare på det gods som er betrodd dem, og bruke det rett.

401. Esras skrifte- og botsbønn

Esra 9

Da Esra, den skriftlærde, hadde slått seg ned i Jerusalem, kom folkets høvdinger til ham og klaget. Menn fra Israel, ja, også prester og levitter, hadde tatt døtre av de hedningefolkene omkring til hustruer, til og med døtre av kanaaneerne som ennå var igjen.

Den slekten som hadde vendt hjem fra fangenskapet med Josva og Serubabel, var en from og gudfryktig slekt. På den tiden sto det godt til i Israel, som på den første Josvas tid. Men den neste slekten hadde alt veket av fra den rette vei igjen. Riktignok leser vi ingen steder at jødene tjente hedningenes avguder igjen etter det babylonske fangenskapet. Men nå hadde de igjen blandet seg med hedningene og smittet seg med hedensk uvesen.

Kirkens erfaring lærer at lære og liv sjelden holder seg helt rene lenger enn en mannsalder. Selv om en kirke har den rette lære og den rette gudstjeneste, kan det lett skje at liv og skikker forfaller, og at hedensk, verdslig vesen trenger inn.

Den fromme Esra var bedrøvet av hjertet over denne misstanden. I sin sjels sorg falt han på kne og ba og bekjente for Gud på vegne av folket sitt. Han bekjente folkets synd og misgjerning. Han mintes at fedrene for sine synders skyld var blitt overgitt i hedningekongenes hånd.

Men han mintes også Guds nåde: at Gud hadde latt en rest bli igjen i fangenskapet og ført denne resten tilbake til løftets land. Ja, Gud er rettferdig, det må han bekjenne. Gud har ikke latt det mangle sitt folk på noe, verken på tukt eller på kjærlighet og velgjerninger. Men vi er de skyldige, og vi har vel fortjent at Gud gjør helt ende på oss.

Dette er et mønster på en rett skrifte- og botsbønn. Den passer i munnen på dem som har falt fra og vender tilbake, men også i munnen på de troende, som stadig skal øve seg i omvendelse. Slik skal vi tre fram for Gud: som fattige syndere, som skyldige som ikke har noen fortjeneste og ingen rett for Gud.

Vi skal komme i hu Guds alvor, at Gud hjemsøker synden, men også Guds godhet, at Gud forbarmer seg over de uverdige. Ja, Gud er rettferdig og lar det ikke mangle på tukt, straff, kjærlighet og velgjerninger. Men vi forser oss igjen og igjen og tenker ikke nok på vår Guds alvor og godhet. En slik bekjennelse har samtidig bønnen om tilgivelse i seg, og en slik bønn blir hørt.

402. De fremmede kvinnene blir skilt ut av menigheten

Esra 10

Mens Esra ba og bekjente for Gud, samlet en flokk av folket seg om ham og gråt høyt. En av mengden, Sjekanja, sto fram og bekjente på vegne av de forsamlede at de hadde vært troløse mot Gud da de tok hedenske hustruer. Han oppfordret landsmennene sine til å fornye pakten med Gud. Og alle som var til stede, sverget Herren troskap.

Tre dager senere kom alle mennene fra Juda og Benjamin til Jerusalem etter et opprop fra Esra og høvdingene og de eldste. Esra minnet dem enda en gang om overtredelsen deres og formante dem til å skille seg fra de fremmede kvinnene. Hele menigheten sa ja.

Det var riktignok bare noen i Israel, særlig blant de store og fornemme, som hadde gjort seg urene ved å gifte seg med hedenske kvinner. Men hele menigheten var medskyldig, fordi den ikke hadde hindret denne misgjerningen. Etter menighetens ønske og vedtak tok Esra og en del familieoverhoder saken i hånd. De gikk gjennom hvert enkelt tilfelle og skilte de fremmede kvinnene ut. Til slutt i kapitlet står navnene på alle de israelittene som hadde ført skam over Guds menighet.

Det som her blir fortalt om menigheten i den gamle pakt, er en lærdom og et forbilde for menigheten i den nye pakt. Det er en hellig plikt for enhver kristen menighet å rense ut den gamle surdeigen, ondskapens, falskhetens og urenhetens surdeig. Den skal våke over at ikke verdslig, ugudelig vesen slår seg fast i dens midte.

Og det er en plikt for kirkens lærere og ledere å ha tilsyn her, å formane og refse og å gripe inn med Guds ord mot offentlige skader og misstander. Alle som har syndet offentlig og gitt anstøt, skal også refses offentlig, omvende seg offentlig og rydde anstøtet av veien.

Men har en menighet vært slapp i tukten og lenge tålt onde ting og tidd til dem, da skal den erkjenne denne sin synd og ta igjen det som er forsømt. Og så skal den med desto større iver strebe etter det som Guds ære og sjelenes frelse krever.

403. Nehemja ber for Jerusalem

Neh 1

I Nehemjas bok forteller Nehemja selv sin historie. Han var en av fangenskapets barn og munnskjenk hos kongen i Persia i borgen Susan. Historien hans er tett flettet sammen med folkets historie. Denne boka fører altså videre Israels historie etter det babylonske fangenskapet, slik den er fortalt i Esras bok.

Nehemja fikk høre av noen av brødrene sine som var kommet fra Juda, hvordan det sto til i Jerusalem på den tiden. Byens murer lå fremdeles i grus, og byen var altså uten vern mot fiendtlige angrep. Det gjorde ham vondt i hjertet. Det er en sorg for alle fromme Guds barn når det står smått til med kirken og ikke riktig vil gå framover.

Men nå øser Nehemja ut sitt hjerte for Gud. Han bekjenner for Gud sin egen og brødrenes misgjerning, fedrenes synd, som Jerusalem var ødelagt og folket bortført for. Men så holder han seg til Guds tidligere nåde, at han hadde forløst dette sitt folk med sterk hånd.

Og han holder seg til Guds løfte: Gud hadde lovt sitt folk at han ville samle det igjen fra verdens ender om det vendte om. Så måtte Gud nå oppfylle dette sitt ord, føre Israel tilbake og hjelpe Jerusalem på fote, og også la det lykkes for Nehemja i arbeidet for folkets vel. De, Herrens tjenere, ønsket jo nå av hjertet å frykte Herrens navn.

Dette er et mønster på bønn. Med slike og lignende ord går alle rette tjenere og lemmer av kirken i forbønn for kirken og legger kirkens

nød fram for Gud. De bekjenner sin skyld og vender seg så til Guds nåde og barmhjertighet. De forsikrer også Gud om at de mener det oppriktig med ham. De bønnfaller Gud om at han vil ta seg av sin menighet, som han har forløst og vunnet med sitt eget blod, og etter sitt løfte styrke den og øke den og bygge Sions murer.

404. Nehemja reiser til Jerusalem og ser på murene

Neh 2

Kong Artaxerxes merket at munnskjenken hans var bedrøvet i sjelen, og spurte ham hva som var årsaken. Nehemja svarte at han måtte vel se bedrøvet ut når fedrenes by lå øde og portene var fortært av ild?

Guds gode hånd ga den fromme Nehemja kongens gunst. Kongen ga ham lov til å dra til Jerusalem for å bøte på nøden der. Han ga ham med brev til de persiske stattholderne vest for Eufrat om at de skulle la ham reise uhindret gjennom områdene deres. Og han ga ham brev til oppsynsmannen over kongens skog om at han skulle gi ham tømmer til portene i byen, borgen og stattholderens hus. Kongen sendte også hærførere og ryttere med ham til vern på reisen.

Alle som av hjertet sørger over kirkens nød og har kirkens vel for øye, får også det de ber om. Gud selv er nidkjær for sitt folk, som han har på jorden, og lar alle sukk og bønner fra sine trofaste tjenere komme det til gode.

Da Nehemja var kommet til Jerusalem og hadde hvilt der i tre dager, brøt han opp om natten med noen få følgesvenner og red rundt byen. Med hjertesorg så han hvordan murene overalt var revet ned. I den sørlige delen av byen lå ruinene så høyt at han ikke kom fram med dyret han red på. Så samlet han folkets høvdinger, fortalte dem hva perserkongen hadde bestemt, og oppfordret dem til å ta fatt på verket sammen med ham med friskt mot og bygge opp Jerusalems murer. Alle var villige til det.

Nå i den nye pakt er dette en god og prisverdig gjerning, den edleste av alle gjerninger: å bygge murene på det åndelige Sion, å bygge opp og utvide Kristi rike, å forkynne og utbre Kristi ord og slik øke tallet på de troende.

Åtti år tidligere møtte tempelbyggingen motstand. Slik gikk det nå også med gjenoppbyggingen av Jerusalems murer. Overhodene for

de fiendtlige nabofolkene, samaritanene og ammonittene, Sanballat og Tobias, syntes ille om at Jerusalem skulle bygges opp igjen, og de spottet jødene for det de tok seg fore. Slik ergrer det også nå den vantro verden, og den har sin spott for det, når kirken viser seg virksom og er opptatt av å holde seg oppe og vokse.

405. Jerusalems murer blir bygd

Neh 3,1–19

Nå blir det utførlig beskrevet hvordan Jerusalems murer ble bygd opp igjen under Nehemjas ledelse. Arbeidet begynte på østsiden, ved templet, ved Saueporten. Så blir Fiskeporten nevnt i nord, deretter Dalporten i vest og til sist Kildeporten og muren ved Siloa-dammen sør i byen. Jerusalem fikk altså igjen sin gamle utstrekning. Da murene var ferdige, ble portene satt inn med slåer og låser. Jerusalem var altså igjen en befestet by som før. Tårnene blir også nevnt.

Men den gamle herligheten, makten og selvstendigheten kom riktignok aldri tilbake. Juda og Jerusalem sto heretter også under hedningekongenes overherredømme. Det blir nevnt et palass der den persiske stattholderen hadde sitt sete, sitt domsted.

Byggingen av Jerusalems murer er et bilde på hvordan Jerusalem i den nye pakt blir bygd opp. Når profetene forutsier at kirken i den nye pakt skal samles, bruker de ofte slike billedlige uttrykk, som at Jerusalem skal bygges igjen. Det nye testamentes Jerusalem, Kristi kirke, er også en fast by. Dødsrikets porter skal ikke få makt over den. Og denne byen blir bygd. Kirken fortsetter å bli samlet og utbredt, og det går framover, helt til den har fått den utstrekning Gud har tiltenkt den, sin fulle utstrekning, og de utvalgtes fulle tall er nådd.

Videre blir alle de personene nevnt ved navn som bygde Jerusalems murer. Øverst sto ypperstepresten, prestene og levittene, og så fulgte de andre borgerne i Jerusalem. Også innbyggerne i nabobyene, som Jeriko, Tekoa, Mispa, Gibeon og Ke'ila, var med og bygde. Folkets høvdinger og fyrster tok i et tak, og til og med døtrene deres var med og hjalp til.

Slik skal også i den nye pakt alle hjelpe til med å bygge Guds rike. Ordets tjenere går foran, men også alle de troende, fornemme og ringe, menn og kvinner, unge og gamle, nære og fjerne. Alle skal de, hver på sin måte, etter evne, med sine gaver og krefter, stille seg til

rådighet for en slik hellig tjeneste og bidra til at Guds rike blir øket og bygd opp.

Til slutt blir det nevnt at stormennene, fyrstene fra Tekoa, ikke bøyde sin nakke under arbeidet for Herren, men nektet å være med. Slik finnes det dessverre også i kristenheten lunkne og trege lemmer som ikke riktig vil ta del i kirkens arbeid. De gjør bare seg selv skade.

406. Sion og tempelhøyden blir befestet, og fiendene spotter

Neh 3,20–4,6

Her og i det som følger, kommer det enda noen trekk fra historien om hvordan Jerusalems murer ble bygd opp igjen. Israels barn la særlig omsorg og strev i å befeste tempelhøyden og Sions berg, der Davids borg sto med sitt høye tårn. Davids borg og templet på Moria gjorde Jerusalem til Guds by. Riktignok var den gamle herligheten nå borte. På Davids borg bodde og tronte ikke lenger Guds salvede, en konge av Davids ætt. Templet manglet det aller helligste redskapet, paktens ark med nådestolen og herlighetens kjeruber.

Men Jerusalem var likevel fremdeles det stedet der Gud hadde stiftet et minne om sitt navn. Også i det nye templet ble det båret fram for Gud de offer som han selv hadde foreskrevet i sin lov, til soning for folkets synder. Prestenes lepper forkynte den rette lære her. Israels Gud tronte her over menighetens lovsanger.

Slik mangler dagens kristenhet mye av prakten og herligheten til den første kristne kirke. De mange slags nådegaver og underkrefter fra apostlenes tid er borte. Men når en kirke bare har Guds ord, den rette lære, da har den nok. Der Guds ord blir forkynt klart og rent, der vil Gud bo og trone.

Jødenes motstandere, Sanballat, samaritanenes overhode, og ammonitten Tobias, hørte at jødene satte planen sin ut i livet og bygde Jerusalems murer opp igjen. Da ble de vrede og svært harme. Først spottet de dette hellige verket. Den ene spurte om de kraftløse jødene kunne gjøre de steinene levende igjen som var brent av ild og blitt til haugevis av støv. Den andre svarte: La dem bare bygge – revene skulle snart rive steinmurene deres ned igjen.

Slik spotter den vantro verden ennå i dag Guds kirke. Den rette kirken, som har den rette gudstjeneste og den rette lære, er jo for

menneskeøyne en liten, foraktet flokk. Og det den gjør og utretter, er et uanselig, foraktelig verk. Men av og til aner og merker også denne verdens barn noe av at en høyere kraft er virksom i disse ringe folkene. Derfor blir de vrede og harme når kirken bygger ut murene sine, når kirken blir sterk og brer seg ut.

Nehemja, Israels fører og byggeleder, bønnfalt Gud om at han ikke måtte tilgi disse spotterne synden deres, men la deres hån falle tilbake på dem selv. Også det er en rett bønn, en bønn som kommer fra Ånden, når de kristne ber Gud om at hans hevn må komme ned over de frekke spotterne og bespotterne, over de ondskapsfulle, lumske motstanderne av Guds og Kristi rike.

Til tross for fiendenes spott fortsatte jødene arbeidet sitt med utrettelig iver. De som virkelig tror, og som i troen har tatt fatt på Herrens verk, lar seg ikke forvirre eller gjøre ustø i det de gjør, av verdens spott.

407. Murbyggingen går videre tross hindringer

Neh 4,7–23

Jødenes motstandere, Sanballat og Tobias, som også araberne og filisterne fra Asjdod slo seg sammen med, nøyde seg ikke med spott og hån. Nå forberedte de i all stillhet et angrep. Juda og Jerusalem var omringet av fiender på alle fire kanter. Fra nord truet samaritanene med å falle inn, fra øst ammonittene, fra sør araberne og fra vest filisterne. Folk fra landsbygda brakte nyheten om fiendenes anslag til Jerusalem. Da mistet mennene i Juda som bygde på muren, motet.

Men Nehemja holdt stand. Han stilte opp folket etter slektene deres, med sverd, spyd og buer, på åpne steder bak murene. Han styrket de motløse og minnet dem om at Herren, Israels mektige Gud, skulle stride for dem. Fiendene fikk vite at mennene i Jerusalem var forberedt på kamp, og for denne gang ga de opp planen sin. Slik hadde Gud gjort rådet deres til intet.

Slik det var med Jerusalem den gang, er også nå Guds by, Kristi kirke, som utfører sitt verk på jorden, omringet av fiender. Ja, den fiendtlige verden er den største flokken, og den har ondt i sinne. Derfor må kirken alltid være forberedt på fiendtlige angrep og rede til kamp og motstand.

Da vil også de troende av og til miste motet, og kreftene vil svikte. Men da skal kirkens førere og lærere reise opp de motløse, oppmuntre dem og vise dem til Herren, som strider for sitt folk. Og hvor ofte har ikke Gud allerede gjort rådet til kirkens fiender til intet!

Da den nærmeste faren var over, vendte jødene tilbake til arbeidet sitt, men de var på vakt som før. Av de unge mennene, Nehemjas væpnere, som utgjorde følget hans, var den ene halvdelen med på arbeidet, mens den andre halvdelen bar våpnene. Bærerne gjorde arbeidet sitt med den ene hånden og holdt spydet med den andre. Og hver og en som bygde på muren, hadde et sverd ved beltet.

Nehemja sto som oppsynsmann ved siden av arbeiderne, og ved siden av ham en som blåste i basun. Han skulle gi signal om å gjøre seg klar til kamp så snart en fiende viste seg i det fjerne. Nehemja bød folket å holde sammen også om natten. Selv tok han og væpnerne hans ikke av seg klærne om natten heller. Det blir også uttrykkelig nevnt at jødene ba til sin Gud i denne farlige tiden.

Her er de troendes tredelte gjerning på jorden avbildet: å bygge, å be og å kjempe. De kristne skal her på jorden utføre Herrens verk, forkynne ordet og utbre det. Samtidig skal de be om at verket deres må lykkes og gå uhindret framover. Og av bønnen kommer mot og kraft til den kampen som er dem forordnet. Men kallet til dem som styrer og lærer i kirken, er å stå på Sions vakttårn, å våke og passe på at ingen fiende kommer nær og gjør Guds folk skade.

408. Nehemja gjør ende på folkets klagemål

Neh 5

På Nehemjas tid sto det godt til i Israel, og folket var villig til Herrens verk. Likevel forekom det også da overtredelser av Herrens lov. De fattige i folket hadde grunn til å klage over de rike og fornemme. De fleste av dem var kommet i stor nød, særlig fordi det var hungersnød i landet. For å kunne betale kongens skatter hadde de måttet låne penger av de rike mot høye renter. Mange hadde satt husene, vingårdene og olivenhagene sine i pant, og noen hadde til og med solgt sønnene og døtrene sine som treller.

Da klagene fra de fattige og undertrykte kom Nehemja for øre, ble han svært vred. Han kalte sammen en folkeforsamling og refset de rike for deres hardhet og mangel på kjærlighet. Han ristet ut

brystfolden på kappen sin. Det betydde at Gud skulle riste hver den som undertrykte sine brødre, ut av Guds menighet, skille ham ut. De anklagede tidde, erkjente at de var skyldige, og gjorde etter Herrens ord. De ettergav de fattige alle rentene og ga dem tilbake det de hadde satt i pant.

Lignende skader og misstander finnes ennå her og der i Guds menighet, også i menigheter som ellers er ivrige i Herrens tjeneste. De rike fornekter ofte kjærligheten og barmhjertigheten mot sine fattige brødre. Men de som gjør seg skyldige i åpenbar urett, og særlig ågerkarene, skal en kalle fram for menigheten og gå dem inn på livet med Guds ord, til de holder opp med sin urett og gjør godt igjen den skaden de har voldt sine brødre.

Så blir Nehemjas motsatte framferd rost, hans uegennytte. Han hadde kjøpt jøder fri fra trelldom hos hedningene med sine egne midler. Han hadde lånt ut penger til sine fattige landsmenn og krevde dem ikke tilbake. Som persisk stattholder ga han avkall på inntektene av dette embetet. Sammen med væpnerne sine tok han selv i et tak med arbeidet, byggingen av Jerusalems murer. Og hver dag ga han mat til 150 personer ved bordet sitt.

Dette er et godt eksempel for alle rike og velstående lemmer av menigheten. Også de skal forvalte sitt jordiske gods rett og bruke det godt, gjerne gjøre godt og dele med andre og ta seg av sine ringe brødre i alle ting. Det vil Gud komme dem i hu til gode, slik som Nehemja.

409. Fiendene legger snarer for Nehemja, og muren blir ferdig

Neh 6

Sanballat, Tobias, araberen Gesjem og de andre fiendene fikk vite at murbyggingen nesten var ferdig. De våget ikke å angripe Jerusalem åpent, og derfor prøvde de å fange Nehemja med list. De ba ham komme ut på sletten og forhandle med dem.

Da han ikke gikk med på det, kom de med et påskudd: Det gikk et rykte om at Nehemja ville la seg utrope til konge, og det ville også bli båret fram for perserkongen. Derfor fikk han heller komme ut til dem og rense seg for denne mistanken ved en samtale. Nehemja gjennomskuet motstandernes list: De ville bare gjøre jødene redde og

forskrekket og slik få dem til å slutte med verket sitt. Han lot seg ikke forvirre, men ble på sin post.

På lignende måte legger verden ennå i dag snarer for kirken, og særlig for kirkens tjenere. Når den ikke kan utrette noe med makt, prøver den med list og renker å få de troende bort fra deres vei og verk. Den prøver å skremme dem, eller den hykler vennskap.

På den tiden fantes det falske profeter i Jerusalem som var bestukket av Sanballat og Tobias. De lot som om Nehemja ikke var trygg i byen og var omgitt av hyklere. De ville overtale ham til å gå med dem inn i templet og stenge seg inne der. På den måten ville de få ham til å bryte loven, så de kunne få grunn til å anklage ham. Ingen lekmann fikk jo gå inn i det indre av templet. Nehemja gikk ikke med på planene deres.

Slik finnes det også i kristenheten falske profeter. Med løgn og forførende ord prøver de å hindre Herrens verk og å lokke dem som tjener Gud oppriktig, til ulydighet. Den som har Åndens salvelse, ser gjennom dette bedraget fra den onde fiende.

Også noen av høvdingene i Jerusalem sto i forbindelse med jødenes motstandere. De våget bare ikke å stå åpent fram mot Nehemja. Slik finnes det hyklere i kirken som i det skjulte holder med kirkens fiender.

Til tross for alle hindringene som ytre og indre fiender la i veien for dem, fullførte borgerne i Juda og Jerusalem byggingen av byens murer. For verket var av Gud. Da verket var ferdig, mistet hedningene rundt omkring helt motet. Guds troende barn på jorden fullfører med utrettelig iver det verket Gud har pålagt dem. De lar seg ikke bringe bort fra det ved noen trussel eller blendverk fra fiendene. Og Gud er med dem og fremmer deres henders verk, så de lykkelig fører det helt til ende.

410. Byen blir voktet, loven blir lest, og løvhyttefesten blir holdt

Neh 7–8

Etter femtito dagers arbeid var Jerusalems murer ferdige. Da dørene var satt inn, ble det valgt ut portvakter blant levittene. De skulle låse opp portene om morgenen og stenge dem om kvelden. Blant borgerne i Jerusalem ble det satt vaktmenn som holdt vakt om

natten. Forsvaret av byen, som nå igjen var blitt en festning, betrodde Nehemja til broren sin Hanani og byens befalingsmann Hananja, to pålitelige og gudfryktige menn.

Kristi kirke er Guds by og Guds hus i den nye pakt. Og kirkens tjenere er også satt til voktere og forsvarere av Sion. De skal passe på at kirken ikke tar skade, og verge den mot kirkens fiender og holde dem tilbake.

Byen var nå stor og rommelig, men det bodde for lite folk der. Heller ikke alle husene var bygd opp igjen. Derfor tenkte Nehemja på hvordan han kunne øke tallet på innbyggere i Jerusalem. For å gjøre det gikk han gjennom slektsfortegnelsene som hadde navnene på dem som vendte hjem fra fangenskapet under Josva og Serubabel. Hvilke tiltak han siden satte i verk, blir fortalt senere.

Men først var han opptatt av å holde den sjuende måneden, årets egentlige festmåned, på en verdig måte. Fra alle byene og landsbyene i Juda kom folket til Jerusalem. På den første og andre dagen i den sjuende måneden samlet de seg på den åpne plassen foran Vannporten, sørøst for tempelplassen.

Presten Esra sto opp og leste loven, fra tidlig morgen til middag. Opplesningen av loven vekslet med at levittene la ut loven. Folket lyttet til lovboken. Til alt som ble sagt til dem, svarte de: «Amen! Amen!», og de bøyde seg og tilba Herren. Dette er en rett gudstjeneste: at Guds ord blir forkynt og lagt rett ut, og at alle som hører det, gir flittig akt på det, sier ja og amen til det og takker og lover Gud for det.

Hele folket gråt da de hørte lovens ord. De ble minnet om overtredelsene sine. Men Esra og Nehemja, prestene og levittene, talte mot til folket og oppfordret dem til å glede seg, for denne dagen var hellig for Herren. Den første dagen i den sjuende måneden var basunfesten.

Og så gikk folket bort og åt og drakk og var glade, og de sendte også en del av maten til de fattige som ikke hadde laget noe i stand. Dette er den rette virkning av forkynnelsen av Guds ord: at loven treffer hjertene, rører dem og gjør dem bedrøvet, men at de bedrøvede så også lytter til evangeliets røst og gleder seg over sin Guds nåde. Gleden i Herren er også vår styrke. Den gir oss mot og kraft til all god gjerning.

Midt i den sjuende måneden holdt folket løvhyttefesten slik loven foreskrev. Slik som nå var denne høytiden ikke holdt siden Josvas dager. Hele menigheten av dem som var kommet tilbake fra fangen-

skapet, laget seg løvhytter og bodde i dem. Før hadde en for det meste latt være å bygge hytter ved denne høytiden. Ved løvhyttefesten gledet Israel seg over den store nåde at Gud bodde midt iblant dem, og at de fikk bo omkring Guds hus. Og slik gleder kristenheten seg nå over at Gud bor midt iblant den ved ordet.

411. En felles bots- og bønnedag

Neh 9

Den tjuefjerde dagen i den sjuende måneden, ved avslutningen av løvhyttefesten, holdt Israels barn en stor bots- og bønnedag. De skilte seg på ny fra alle fremmede og sa fra seg alt hedensk vesen. Den bønnen de da bar fram for Gud, er et forbilde på en rett bønn, særlig en botsbønn.

Først mintes Israel Guds store gjerninger, som Gud hadde herliggjort seg ved blant sitt folk. De priste Gud, himmelens og jordens Skaper, og framfor alt Gud, Forløseren. Han hadde alt opprettet sin pakt med Abraham. Så hadde han forløst sitt folk fra Egypt, gitt det loven, ledet det gjennom ørkenen og ført det inn i løftets land.

Slik minnes også menigheten i den nye pakt Guds velgjerninger hver gang den trer fram for Gud og ber, velgjerningene i første og andre trosartikkel. Den takker Gud for at han har forløst den ved Kristus, gitt den sitt evangelium og lovt den den evige arv.

For det andre mintes hele folket sine synder og også fedrenes synder. Alt fedrene hadde overtrådt Guds lov og forfulgt profetene som kalte dem til omvendelse. De hadde ikke latt seg lede av Guds gode Ånd og var til straff blitt overgitt i hedningenes hånd. Slik bekjenner også de kristne, og nettopp også når de er samlet offentlig, sin egen og hele kirkens synd og misgjerning. De har ofte handlet stikk imot Guds bud, stått Guds Ånd og ord imot og vel fortjent bare straff. Et slikt skriftemål har samtidig bønnen om tilgivelse i seg.

Til slutt bønnfalt folket sin Gud om at han måtte være nådig mot den lille resten han hadde latt bli igjen, og som ennå sto under hedningenes makt, og oppfylle sitt løfte for den. Og slik ber vi Gud om at han vil forbarme seg over sitt fattige folk, den lille flokken, og til sist forløse den fra all trengsel og alt ondt og føre den inn i sitt himmelske rike og den evige frihet.

412. Folket slutter pakt

Neh 9,38–10,39

På denne bots- og bønnedagen sluttet Israels barn også en formell pakt og avtale med Gud om at de ville vandre i hans lov. Denne avtalen ble beseglet med en ed og et skriftlig dokument, og dokumentet ble undertegnet av 83 familieoverhoder. Noe lignende skjer når en kristen menighet nå ved en formell, kristen konstitusjon forplikter seg til å ordne alle sine saker etter Guds ord, og når alle familiefedrene skriver under på en slik skriftlig avtale.

Så blir hovedvilkårene i denne avtalen nevnt, så å si hovedparagrafene i denne konstitusjonen. Menigheten forpliktet seg til å holde alle Herrens bud, lover og vitnesbyrd. Særlig forpliktet den seg til ikke å inngå ekteskap med hedninger, ikke å gjøre forretninger på sabbaten, å holde sabbatsåret og nøyaktig å gi helligdommen den førstegrøde og tiende som de skyldte. Videre påla hver husfar seg selv å gi en tredjedels sekel hvert år til tjenesten i templet og levere en bestemt mengde ved til offerilden på alteret.

Slik erklærer nå alle rette kristne, lemmene av en kristen menighet, seg villige til å underordne seg Guds ord i alle ting og skille seg fra verden og alt verdslig vesen. De erklærer seg villige til å holde sabbaten, det vil si: å høre og lære prekenen og Guds ord, og til å sørge for at gudstjenesten og prekenembetet blir holdt oppe. Hver og en pålegger seg vel også selv en lov om hvor mye han vil gi hvert år til kirkens behov.

413. Flere innbyggere i Jerusalem

Neh 11

Da byggingen av Jerusalems murer var fullført, hadde Nehemja kalt sammen hele menigheten Israel fra alle deler av landet. De skulle rådslå om hvordan folketallet i Jerusalem, som ennå var svært lite, kunne økes. Men så kom den sjuende måneden imellom. I denne måneden holdt hele menigheten først nymånedagen, så løvhyttefesten og til slutt den store bots- og bønnedagen da den fornyet pakten med Gud.

Etter dette tok Nehemja forholdsregler for å hjelpe byen Jerusalem på fote. Her blir den for første gang kalt den hellige byen. En tiendedel av innbyggerne i Juda, som skulle pekes ut ved loddkasting, skulle

flytte til Jerusalem. Og det skjedde også. De i landet som loddet falt på, dro villig til Jerusalem og slo seg ned der.

Så blir slektene fra Juda og Benjamin regnet opp som bodde i byen og på landet, og likeså de byene i Juda og Benjamin som nå var bebodd igjen. Særlig blir prestene og levittene nevnt. Noen av dem bodde i Jerusalem, men de fleste i de andre byene i Juda. Tempeltjenerne bodde på Ofel, den sørlige skråningen av tempelhøyden. En mann ved navn Petaja av Judas stamme førte folkets sak hos perserkongen, mens Nehemja styrte landet Juda i kongens navn.

Slik var alle saker godt ordnet. By og land var befolket igjen. Samfunnet var ordnet, og framfor alt gudstjenestelivet. Selv om Israels barn sto under persernes herredømme, kunne de likevel fritt leve etter sin tro og tjene sine fedres Gud etter sin lov.

I alt dette var det Guds hånd som rådet. Det var Guds råd å bevare Israel som et folk for seg, til løftet var oppfylt og Kristus var stått fram av Israel. Kristus er målet for alle Guds veier. Siden Kristus er kommet, har alle Guds førelser, med folkene og med den enkelte, det som mål at Kristi navn skal bli kjent overalt på jorden, og at syndernes verden skal få del i frelsen i Kristus.

414. Prestene og levittene blir regnet opp, og murene blir innviet

Neh 12

Her finner vi først en fortegnelse over overhodene for prestene og levittene, som skiftet på å gjøre tjeneste i helligdommen. Prestene og levittene måtte vise at de virkelig hørte til Levi stamme, for den alene hadde Gud gitt den hellige tjenesten. Slik må også nå alle som har et embete i menigheten og gjør den offentlige tjenesten, kunne vise at Gud har pålagt dem dette. Et ordentlig kall fra en kristen menighet er beviset på det.

Da det var sørget for flere innbyggere i Jerusalem, ble ringmuren rundt Jerusalem, som nå var satt i stand igjen, høytidelig innviet. Nehemja samlet hele menigheten i Jerusalem for dette. Det første som skjedde, var at prestene renset folket, og likeså murene og portene, med syndoffer. Også de troende og de troendes gode gjerninger er ennå flekket av synd.

Så fulgte et høytidelig festtog. Det ble dannet to takkekor, og i spissen for dem gikk de levittiske sangerne, som sang og spilte til Herrens ære. Etter de levittiske sangerne fulgte prestene og andre levitter, så menighetens fyrster og så de andre lemmene av menigheten.

Det ene koret ble ført an av Esra, det andre av Nehemja. Det ene gikk mot sør og det andre mot nord oppe på muren. På tempelplassen møttes de to korene og stemte i sammen med salmer og lovsanger. Festen sluttet med at det ble båret fram en stor mengde offer, og med en felles gledesfest. Jubelen i Jerusalem hørtes lang vei.

Dette er Jerusalems glede, kirkens fryd, de troendes fryd: å synge og spille for Herren og bære fram takkoffer. Alle de kristnes gudstjenester er et uttrykk for glede og takk. Og særlig når det går Guds by vel, når kirken vokser og går fram, når Gud har gitt velsignelse og framgang i arbeidet, hører en Jerusalems glede vidt omkring.

Til slutt blir det fortalt at det ble satt inn egne skattmestre. De samlet inn førstegrøden, tienden og de andre avgiftene til helligdommen fra folket og overleverte dem til prestene og levittene. Folket hadde sin glede i prestene og levittene og ga villig de andelene som var bestemt for dem. Da står det godt til i kirken, når alle dens lemmer har sin glede i kirkens tjenere og deres tjeneste og villig gir dem det som tilkommer dem. Først da er leppenes offer riktig til behag for Gud, når gjerningenes offer kommer i tillegg.

415. Nehemja gjør ende på flere misstander

Neh 13

Etter å ha vært tolv år i Jerusalem vendte Nehemja tilbake til perserkongen. Han ble en tid ved hoffet og ba så om permisjon til en ny reise til Jerusalem. Mens han var borte, hadde det igjen sneket seg inn forskjellige skader og misstander i menigheten.

Ammonitter og moabitter hadde slått seg ned midt i Guds menighet. Ypperstepresten Eljasjib hadde til og med gitt Judas motstander, ammonitten Tobias, et rom i templet. Det harmet Nehemja svært. Han kastet alle Tobias' ting ut av rommet og lot redskapene til Guds hus, matofferet og røkelsen, bli båret inn igjen. Alt fremmed folk ble skilt ut. Dette er Guds vilje også for menigheten i den nye pakt: at den ikke skal gi rom i sin midte for hedninger og tollere, for vantro, ugudelig folk.

Nehemja fikk vite at Juda ikke lenger ga levittene deres del. Da refset han folkets høvdinger, og folket tok imot irettesettelsen. Slik må det også alvorlig påtales og refses hos en kristen menighet når den holder sine predikanter og lærere for knapt.

Nehemja la merke til at menn fra Juda tråkket vinpressen på sabbaten, høstet inn korn og brakte grøde fra markene til Jerusalem. Og han så at kjøpmenn fra Tyrus, det vil si fønikiske kjøpmenn, solgte varene sine til Judas barn på sabbaten. Også mot denne lovovertredelsen grep han inn med ord og handling. Han lot byens porter stenge på sabbaten, så kremmerne måtte bli utenfor med varene sine. Slik skal også hyrdene og forstanderne i en kristen menighet gripe alvorlig inn når de ser at noen vanhelliger sabbaten, det vil si forlater forsamlingene, forsømmer prekenen og ringeakter Guds ord.

Noen jøder hadde igjen tatt hedningers døtre til hustruer, særlig fra den fønikiske byen Asjdod. Følgen var at barna deres snakket asjdodittisk og glemte det jødiske språket. Dem gikk Nehemja hardt i rette. Han forbannet dem og rev dem i håret. En kristen predikant gjør bare det som hører til embetet hans, når han går hardt og skarpt inn på de hus- og familiefedrene som rolig ser på at barna deres glemmer fedrenes skikk og religion, venner seg til verdens skikk og til slutt blir verdens bytte.

En sønn av ypperstepresten Jojada var blitt svigersønn til samaritanen Sanballat, denne forbitrede fienden av jødene. Ham jaget Nehemja bort. Helligdommens tjenere, predikanter som gjør seg skyldige i anstøtelige ting, skal settes fra embetet.

Her blir det flere ganger nevnt at Nehemja ba Gud om å komme ham i hu til gode for det han gjorde for menigheten Israel. Ja, Gud lønner sine trofaste tjenere når de brenner for hans ære og sannhet og for at Guds menighet skal holdes ren, og når de alvorlig griper inn mot alt ugudelig, verdslig vesen og stanser det.

416. Kong Ahasverus holder gjestebud, og dronning Vasjti blir forstøtt

Est 1

Esters bok forteller hvordan det senere gikk med de jødene som fortsatt levde spredt i hedningenes land. Fortellingen er fra tiden da perserkongen Ahasverus, eller Xerxes, regjerte. I sitt tredje regje-

ringsår kalte den mektige kong Ahasverus sammen alle fyrstene i riket og alle sine tjenere, det vil si alle sine embetsmenn. Hans rike nådde fra India til Middelhavet og like til Etiopia. De kom sammen i residensbyen hans, Susan, for å rådslå med ham om viktige saker for riket.

Den hedenske forfatteren Herodot forteller at Xerxes kalte til seg alle stormennene i riket etter at han på ny hadde lagt Egypt under seg, og at han rådslo med dem om krigen mot Hellas. Det er uten tvil denne hendelsen også vår tekst sikter til.

I et halvt år ble rikets stormenn i den persiske hovedstaden. Ahasverus viste dem prakten i sin majestet og alle sine skatter og rikdommer. Ved slutten av denne tiden holdt kongen et gjestebud for stormennene sine i hagen ved palasset. Det varte i sju dager, og det gikk høyt for seg. Gjestene lå på puter av de mest kostbare stoffer, og vinen ble båret fram i gullbegre. Samtidig holdt dronning Vasjti gjestebud for de fornemme kvinnene i riket.

Den sjuende dagen bød Ahasverus dronningen å komme fram for gjestene med kongekronen, så de kunne beundre hennes skjønnhet. Men hun ville ikke komme og satte seg opp mot kongens bud. Etter råd fra stormennene og de vise ble hun derfor forstøtt av kongen. Denne dommen ble kunngjort i hele riket, så kvinnene i landet ikke skulle la seg forlede av hennes eksempel til å forakte mennene sine, men heller holde dem i ære. Samtidig sendte kongen ut det bud at mannen skulle være herre i huset, og at hele familien skulle tale husfarens morsmål.

Her blir verden og verdens liv malt for øynene våre. Stor makt, ære, anseelse, store skatter og rikdommer, overdådige nytelser og fornøyelser – det er det som gjelder noe i verden, det som gjør verden lykkelig, og det verden er stolt av.

Men en viss kunnskap om Guds lov finnes også i verden. Av naturen er Guds lov skrevet inn i alle menneskers hjerte og samvittighet. Slik har også den hedenske verden, som har glemt Gud, bevart den guddommelige ordningen i det sjette bud: at mannen skal råde i huset, og at kvinnene skal være underordnet mennene sine. Men det som selv i verden regnes for ros og dyd, skal de kristne strebe etter så mye mer.

417. Ester blir dronning

Est 2

En tid senere lot kong Ahasverus de vakreste unge pikene i riket samle i borgen Susan, for blant dem ville han velge seg en hustru i stedet for den forstøtte Vasjti. I kongens residensby levde da Mordekai, en from jøde. Han var verge og fosterfar for Hadassa, eller Ester, datter av hans onkel.

Ester var en fin og vakker pike, og derfor ble også hun ført til kongens hus. Hun ble holdt en tid i kongens kvinnehus, og så vant hun kongens gunst og velvilje. Han satte kongekronen på hodet hennes og gjorde henne til dronning i stedet for Vasjti. Til ære for henne holdt han et stort gjestebud for alle sine fyrster og tjenere, og der ble det delt ut rikelig med gaver.

Det var en underfull og god styrelse fra Gud at Ester, en israelittisk kvinne, ble dronning i Persia. Gud hadde sitt folks vel for øye da han gjorde dette. Gud styrer alle ting, også beslutningene og handlingene til de mektige på jorden, og han styrer dem til det beste for sin kirke.

Etter Mordekais råd tidde Ester først om at hun var jøde. Hadde Ahasverus visst det fra begynnelsen av, hadde han neppe tatt henne til hustru. Denne tausheten var ingen fornektelse. Ester ga derfor på ingen måte sitt samtykke til den hedenske avgudsdyrkelsen.

Slik blir det heller ikke krevd av oss kristne at vi under alle forhold og til enhver tid straks skal si til hvem som helst hvilken tro vi har. Også taushet er stundom på sin plass. Bare vi aldri blir lunkne i bønn og gudstjeneste og på ingen måte går med på verdensbarnas avgudsdyrkelse. Tid, anledning og grunn til å tale og bekjenne kommer tidsnok.

Til slutt blir det fortalt at Mordekai fikk vite om en sammensvergelse av to vaktmenn i palasset, og at han gjennom Ester meldte den til kongen og slik reddet livet hans. De troende søker alltid det beste for sine medmennesker og for landet de bor i, også for landets øvrighet. Denne hendelsen ble skrevet inn i Persias rikskrønike, og den fikk senere stor betydning for Mordekai selv og for hans folk. Tilsynelatende ubetydelige omstendigheter og tilfeldigheter, som likevel alle er føyd og ordnet av Gud, har ofte avgjørende innflytelse på hvordan det går med de fromme og med hele kirken.

418. Haman legger onde planer mot jødene

Est 3

Nå kommer en av kongens yndlinger inn i fortellingen, en mann som het Haman. Ahasverus satte ham høyest av alle embetsmenn og fyrster i riket. Alle perserkongens undersåtter måtte bøye kne for ham og tilbe ham. Perserkongen krevde guddommelig ære for seg selv, og nå overførte Ahasverus også denne æren til Haman, sin stedfortreder. Jøden Mordekai, som ofte gikk ut og inn i kongens hus, rettet seg ikke etter dette kongelige budet. Nå var tiden kommet for ham til å bekjenne. Og han bekjente med fare for sitt liv og nektet Haman den æren som Gud alene skal ha.

Når det er grunn til det, gjelder det å bekjenne. Krever noen av oss noe som strider mot Guds ord, skal vi nekte å gjøre det. Og de kristne skal bekjenne sin tro nettopp også ved å avvise all avgudsdyrkelse, særlig også den å gjøre mennesker til guder. De skal ikke stemme i med verden når den hever sine helter til skyene.

Haman ble rasende på Mordekai fordi han ikke ville tilbe ham. Han tenkte ut hevn og pønsket på ondt mot hele jødefolket. Ved loddkasting valgte han seg en dag da jødene skulle utryddes: den trettende dagen i den tolvte måneden i Ahasverus' tolvte regjeringsår. Deretter anklaget han jødene for kongen som et folk som hadde og holdt sin egen lov, og det kunne kongen ikke tåle. Samtidig lovte han ham en stor sum sølv: formuen til alle de jødene som skulle drepes.

Jødene var altså i alminnelighet forhatt blant hedningene. Av dette ser vi at mange også av de jødene som fortsatt levde spredt, hadde vendt om til sine fedres Gud og holdt hans lov trofast. Slik lever de kristne nå spredt blant de vantro. De er forhatt av den avguderiske verden, en torn i øyet på den, fordi de har sin egen vei og sin egen lov og ikke går med på verdens vis.

Kongen gikk med på Hamans onde råd og plan og ga ham fullmakt til å sette den i verk. Han overlot ham også de pengene som skulle tas fra jødene. Haman sendte bud gjennom alle landskapene i riket. De brakte kongens befaling til alle perserne og alle de underlagte folkene: På den fastsatte dagen skulle de drepe alle jødene og røve eiendommen deres. Mer enn én gang har verden sverget Guds kirke døden og smidd onde planer og renker mot den. Men den har riktignok alltid gjort regning uten Gud.

419. Mordekai ber Ester gå i forbønn for folket sitt

Est 4

Kong Ahasverus' mordbefaling slo alle jødene i perserriket med stor forferdelse. De kledde seg i sørgeklær, fastet og ba. Mange ganger har Guds folk skjelvet og bevet for den fiendtlige verdens trusler og raseri. Men i sin nød har det også sukket til Gud, og Gud har alltid hørt slike sukk.

Til slutt fikk også dronning Ester vite hvorfor folket hennes sørget. Mordekai lot si til henne at hun skulle gå til kongen og legge et godt ord inn for folket sitt hos ham. Ester svarte at det kunne koste henne livet. Den som kom til kongen uten å være kalt, måtte dø, så sant ikke kongen rakte gullstaven ut mot ham. Mordekai svarte at om hun nå tidde, ville Gud sende redning til sitt folk fra et annet sted, men hun selv ville omkomme.

Når Gud gir anledning til det, og når omstendighetene tvinger fram et svar, da er det plikt å bekjenne, og da er det synd å tie. Særlig i tider med forfølgelse og trengsel gjelder det å bekjenne. Den som da tier og vil berge livet ved å tie og fornekte, skal miste det. Men den som setter livet inn for Guds og Kristi skyld, skal berge det til det evige liv.

Mordekai ba også Ester tenke over at hun var blitt dronning i denne tiden nettopp for å be om redning for folket sitt. Slik må alt, også de troendes forbindelser med denne verdens barn, tjene til kirkens frelse. Den gunsten et lem av kirken har hos de mektige i denne verden, kan og skal hjelpe til å stille den vreden som verden har mot kirken.

Etter Esters ønske samlet nå alle jødene seg på ny til faste og bønn. De ba for Ester, at Gud måtte la den tunge gangen hun gjorde seg klar til, lykkes. Alt viktig som de troende tar seg fore, blir fulgt og båret av bønn. Og nettopp felles bønn formår mye hos Gud.

420. Ester går inn til kongen

Est 5

Nå tok Ester det avgjørende skrittet. Hun gikk inn i den indre forgården i kongens hus, rett overfor kongens bolig, der kongen satt på tronen sin foran døren. Hun hadde smykket seg kongelig for å finne nåde og velvilje hos kongen. Men hjertet hennes var rettet mot

én ting: å skaffe sitt folk, Guds folk, redning. Altså er ikke alt smykke forfengelighet. Også kristne kan godt kle seg, smykke seg og leve slik deres stand tilsier, og likevel være åndelig og himmelsk sinnet.

Da kongen så dronning Ester stå i forgården, fant hun nåde for hans øyne. Han rakte gullstaven i hånden sin ut mot henne, og Ester rørte ved spissen av staven. Det var fra Gud. Det hadde Gud gitt kongen i hjertet. Gud hadde hørt bønnene fra de mange israelittene som dag og natt ropte til ham over hele det vidstrakte perserriket.

Gud styrer menneskenes hjerter, også fyrstenes hjerter, som bekker (Ordsp 21,1), og han styrer alt til gagn for sin kirke. Gud hører bønn, han hører sine utvalgte som roper til ham dag og natt. Ja, det er Guds troende barn som styrer verden med sine bønner og avgjør tankene og beslutningene til de mektige på jorden.

Kong Ahasverus merket straks at Ester hadde noe særskilt på hjertet. Han spurte hva hun ønsket, og lovte å gi henne alt, inntil halvparten av kongeriket. Først innbød Ester kongen og Haman til et måltid. Og da kongen var i godt lag under måltidet, gjentok hun innbydelsen til neste dag. Hun ville først gjøre kongens hjerte helt fast før hun kom fram med sin bekjennelse og sin bønn.

Frimodig bekjennelse utelukker ikke klokskap. Vi skal alltid se oss ut det rette øyeblikket og legge vel merke til hvordan nesten har det og hvordan han er stemt, han som vi skal og vil bekjenne for. Slik kan vårt ord og vitnesbyrd også få den rette virkning.

Den høye æren Haman hadde fått, at han alene sammen med kongen var innbudt til gjest hos Ester, gjorde ham helt beruset. Han samlet vennene sine og skrøt for dem av all sin herlighet. Desto mer ergret det ham at Mordekai nektet ham æren.

Derfor var rådet fra hustruen og vennene velkomment for ham: å sette opp en galge for Mordekai. Disse rådgiverne tvilte ikke på at Ahasverus ville innfri Hamans ønske om å få sin dødsfiende hengt. Slik gjør lykken de ugudelige trygge og vel til mote. Den blinder og forherder hjertet deres og blir for dem et fordervelsens rep.

421. Mordekai blir opphøyet og Haman ydmyket

Est 6

Før Ester la fram sin bønn for kongen ved det andre måltidet, tok saken en uventet vending. Den natten mellom det første og det andre

måltidet fikk kong Ahasverus ikke sove, og han lot noen lese for seg fra rikskrøniken. Der så han at jøden Mordekai en gang hadde meldt fra til ham om en sammensvergelse mot livet hans. Og han fikk vite at Mordekai ennå ikke hadde fått noe for det.

Så bestemte han seg for å lønne ham for denne tjenesten. Det var fra Herren. På denne måten ville Herren gjøre kongen velvillig mot Mordekai og hans folk. Herren styrer menneskenes hjerter. Han styrer alle ting og omstendigheter, han råder over stort og smått, og alt sammen til det beste for sin kirke.

I samme stund ba Haman om å få komme inn til kongen. Han ville be ham om å la Mordekai bli hengt. Kongen spurte ham hva en skulle gjøre med den mannen kongen ville ære. Haman tenkte ikke annet enn at det var ham det gjaldt, og svarte at en skulle føre denne mannen omkring i byen i kongelige klær og på en kongelig hest.

Nå bød kongen Haman å vise jøden Mordekai nettopp denne æren. Slik ble Haman denne gangen gjort til skamme med sine stolte tanker. Herren vet å fange de ugudelige i deres list og hovmod.

Det Haman hadde tiltenkt Mordekai, var nå snudd til det motsatte. Selv måtte han føre sin dødsfiende gjennom byen som i triumf. Slik har de ugudeliges onde planer mot de fromme mange ganger slått om til det motsatte. På denne måten fikk Mordekai lønn for den tjenesten han hadde gjort kongen. Det gode de fromme gjør, også det gode de gjør mot verden, skal bli gjengjeldt dem i sin tid.

Full av harme kom Haman hjem og klaget sin nød for hustruen og vennene. Nå visste de ikke noe råd og ga ham dårlig trøst: Han hadde begynt å falle for Mordekai, og slik skulle han falle helt. Det er lønnen og skjebnen for de ugudelige, særlig for dem som forfølger kirken: De må falle og falle stadig dypere, og til slutt synker de ned i det ytterste fordervet.

422. Haman faller og går til grunne

Est 7

Den andre dagen, da kongen og Haman var til måltid hos Ester, kom hun fram med sin bønn. Denne bønnen var nå godt forberedt. Ester hadde på ny vunnet kongens hjerte, og Mordekai sto i gunst og ære hos ham. Ester klaget sitt folks nød for kongen: Folket var

solgt for å bli utslettet, drept og tilintetgjort. Hun anklaget den onde Haman som jødenes fiende og motstander og ba om livet for sitt folk.

Det var en god bekjennelse. Ester satte sin stilling som dronning og sitt eget liv inn for å redde folket sitt. Slik er det plikt for de troende som har makt og ære, å bekjenne seg til den fattige, foraktede lille flokken av fromme. De skal ikke skamme seg over sine ringe brødre, men bruke all sin innflytelse til det beste for kirken. Det gjorde for eksempel de lutherske fyrstene i reformasjonstiden.

Esters bønn nådde sitt mål. Ahasverus hadde for lengst glemt at han hadde latt Haman presse fram den mordbefalingen mot jødene. Han var en svak og lunefull fyrste, som overlot rikets saker til andre. Og slik ble han nå brennende vred på Haman. Det sto straks fast for ham at Haman skulle få igjen for sin ondskap. Ja, Herrens hånd kan forandre alt, og mange ganger har den vendt truende ulykke, død og undergang bort fra Guds folk.

Mens kongen gikk fram og tilbake i hagen sin til sinnet hans hadde lagt seg, reiste Haman seg og falt ned for Ester og ba for livet sitt. Men hun la ikke inn noe godt ord for ham hos kongen. Hun overlot ham til hans skjebne. Han hadde gjort sine synders mål fullt. Han var en forherdet ugjerningsmann, et barn og redskap for djevelen. For det er Satans sinn og vilje å utrydde Guds kirke fra jorden.

Vi kristne ber nok også for våre fiender og forfølgere, at Gud må omvende dem, for blant dem er det mange som ikke vet hva de gjør. Men samtidig gjør vi også til våre egne de bønnene i Salmene som ber om at Guds hevn må komme over de forherdede ugjerningsmenn og tyranner.

Etter kongens befaling ble Haman hengt i den samme galgen som han hadde satt opp for Mordekai. Det er den endelige utgangen for kirkens fiender og forfølgere: De går under i redsel, med vanære og skam. Og mange ganger har de ugudelige selv falt i den graven de hadde gravd for andre.

423. Jødene får lov til å hevne seg på fiendene sine

Est 8

Kong Ahasverus ga Ester hele Hamans hus, alt det han eide, i gave. Det fører ikke til tap, men bare til vinning, i tid og evighet, når en uten

frykt bekjenner sin tro. Mordekai ble satt til øverste embetsmann i riket i stedet for Haman. Som Daniel i sin tid sto nå igjen en jøde, en from israelitt, i spissen for verdensriket. Gud støter mektige ned av deres troner og opphøyer de små (Luk 1,52). Og til slutt bringer han dem til ære som har båret hån og forakt for hans navns skyld.

Da Ester ba ham igjen, sparte Ahasverus jødefolket. Han ga Ester og Mordekai fullmakt til å skrive ut en ny befaling i kongens navn. Den første befalingen kunne riktignok ikke kalles formelt og direkte tilbake, for det tillot ikke medernes og persernes lov. Derfor fikk jødene over hele det vidstrakte perserriket, fra India til Etiopia, lov til å samle seg på den fastsatte dagen, verge seg mot fiendene sine, hevne seg på dem og røve eiendommen deres. Denne befalingen ble kunngjort overalt.

Da var det kommet lys og glede, fryd og ære til jødene. Slik har Gud mange ganger vendt kirkens sorg og smerte til glede. Og en dag skal all klage, alle sukk og all gråt hos Guds barn bli forvandlet til lys, glede, fryd og ære.

Denne underfulle vendingen førte mange hedninger til kunnskap om den sanne, levende Gud. De ble jøder, det vil si jødiske proselytter, og tilba Israels Gud. Også i den nye pakts tid er det særlige nådestunder da Gud gjør store ting ved sin kirke, og da mange som står utenfor, ber om å få komme inn og vender om til Gud.

424. Jødene hevner seg på fiendene sine

Est 9,1–19

Her blir det fortalt hvordan kongens befaling, som Ester og Mordekai hadde skrevet ut og kunngjort i hele perserriket, ble satt i verk. Det var den trettende dagen i den tolvte måneden, måneden adar, den dagen Haman hadde fastsatt, da jødenes fiender hadde tenkt å få makt over dem. Men det vendte seg slik at jødene fikk makt over fiendene sine. I alle byene samlet jødene seg, grep til våpen mot fiendene og undertrykkerne sine og drepte dem. Men eiendommen deres rørte de ikke, enda de hadde lov til det. Det eneste de var opptatt av, var å berge livet.

Bare i hovedstaden Susan drepte de fem hundre mann. Med kongens tillatelse fortsatte de dagen etter å drepe der og slo i hjel tre hundre fiender til. Blant de drepte var Hamans ti sønner, og de ble

attpåtil hengt opp på skampelen. I hele perserriket omkom syttifem tusen mann.

Her holdt Gud dom over sitt folks fiender. Det var fra Herren at hedningene ble så overveldet av frykt at de ikke kunne stå seg mot jødene. Det var også fra Herren at perserkongen overga sine landsmenn og undersåtter til det fremmede jødefolket og lot alt skje i ro.

Den følgende dagen, den fjortende adar, og i hovedstaden Susan den femtende adar, holdt jødene en hviledag, en dag med glede og gilde. De gledet seg over Guds hjelp og ønsket hverandre lykke ved å sende hverandre gaver.

Gud er sitt folks hevner og dommer. Mange ganger har han gitt sin kirke seier over fiendene når den var nær ved å gå under. Og en dag skal han ta hevn over hele den fiendtlige verden og gjengjelde fullt ut. Og de troende skal dømme verden med Kristus. Da skal Guds folk ha hvile for alltid og juble og triumfere evig.

425. Purimfesten blir innstiftet, og Mordekai blir mektig og stor

Est 9,20–10,3

Dronning Ester og Mordekai sendte ut en siste befaling: Alle jødene skulle aldri glemme de store tingene som nettopp hadde skjedd, men alltid minnes dem. Og så fastsatte jødene en årlig minnefest for seg selv og alle sine etterkommere. De tre dagene, den trettende, fjortende og femtende adar, skulle feires høytidelig hvert år.

Den trettende adar skulle jødene faste, sørge og klage og minnes den sorgen som den onde Haman hadde tiltenkt jødefolket. Den fjortende og femtende adar skulle de juble og fryde seg, holde gjestebud og sende hverandre gaver. Det skulle være til minne om gleden og gildet i de dagene da smerten deres ble vendt til glede og sorgen til gode dager.

Denne festen fikk navnet purim. Pur betyr lodd. Festen skulle minne om det loddet som Haman hadde kastet over jødene, og som Gud så hadde vendt til det beste. Ennå i dag holder jødene purimfesten på denne tiden, midt i februar.

Slik minnes også de kristne Guds store frelsesgjerninger, ikke bare på sine kristne høytider, men alltid. Først og fremst minnes de den frelsen han har sendt sitt folk ved Kristus. Men de minnes også alle de

store tingene Gud senere har gjort ved sin kirke gjennom tidene, for eksempel at han ved Luther har dømt kirkens erkefiende, Antikrist.

Ved slutten av Esters bok blir kong Ahasverus' store makt og velde nevnt enda en gang. Han hersket over ett hundre og tjuesju landskaper, som alle betalte skatt og avgifter til ham. All denne makten hadde jøden Mordekai i sine hender. Og med alt han gjorde, søkte han det beste for sitt folk, Guds folk. Det er alle troendes plikt å søke det beste for sitt folk, Guds folk, og også i og med sitt jordiske kall å fremme Guds rike og la det vokse.

Tillegg: Makkabeernes kamper

426. Antiokus Epifanes trer fram

1 Makk 1,1–29

De apokryfe bøkene i Det gamle testamente hører riktignok ikke til Skriften, som er innblåst av Gud. Men de er likevel gode og nyttige å lese. De viktigste av dem er de to Makkabeerbøkene. De forteller fra Israels historie i tiden mellom Esras og Nehemjas dager og presten Sakarjas dager. De viktigste hendelsene i disse hundreårene, makkabeernes kamper og seire, blir skildret utførlig her.

Det første kapitlet i den første boka gir oss først et innblikk i verdenshistorien. Aleksander den store fór som i flukt gjennom den verden som da var kjent, som krigshelt og seierherre. Han ødela medernes og persernes rike og grunnla det gresk-makedonske verdensriket. Etter hans død falt dette veldige riket fra hverandre i flere deler. Over dem sto greske fyrster: Aleksanders hærførere og deres slekter. Også nå var jødefolket underlagt verdensmakten, først ptolemeerne i Egypt, så seleukidenes slekt i Syria. Den mest berømte kongen i denne slekten var Antiokus Epifanes.

På hans tid falt mange i Israel fra. De forlot omskjærelsen og Guds pakt, tok opp hedningenes skikker og levde i alle hedningenes lyster. Straffen lot ikke vente på seg. Etter et seierrikt felttog mot Egypt dro Antiokus tilbake gjennom Israels land. Han anrettet et blodbad i Jerusalem, plyndret templet og tok de hellige redskapene og karene med seg til sitt land. Da var hele Jakobs hus fullt av jammer.

Noe liknende har også hendt med den nye pakts kirke. Etter at kristenheten hadde bredt seg ut over hedningenes kjente land, kom det store frafallet som Kristus og apostlene hadde forutsagt. Og straffen

for frafallet var Antikrists tyranniske regime. Også i Daniels profeti står Antiokus Epifanes fram som et forbilde på Antikrist.

427. Antiokus' tyranni

1 Makk 1,30–68

To år senere sendte Antiokus Epifanes en høvedsmann med en stor hær til Jerusalem. Han skaffet seg adgang ved list og svik, plyndret og ødela byen og slo seg ned i Davids by. Der grunnla han et redselsvelde, og særlig hindret han jødene i å gå til templet og holde gudstjeneste.

Et år senere, i 167 før Kristus, begynte selve forfølgelsen for troens skyld. På Antiokus' befaling ble offer, gudstjeneste, sabbat, omskjærelse – hele loven – avskaffet. De hellige skriftene ble brent, og israelitter som en fant slike skrifter hos, ble drept. Det samme skjedde med kvinner som omskar barna sine. Det ble utøst mye uskyldig blod. Jødene ble tvunget til å handle mot loven, for eksempel til å ete svinekjøtt. På det hellige stedet, i tempelforgården, ble ødeleggelsens styggedom reist, et avgudsalter, og der ble det ofret til avgudene.

Mange i Israel falt fra. De fornektet sin Gud og Guds pakt og tjente hedningenes avguder. Men noen tok mot til seg og holdt seg trofaste. De ville heller miste livet enn vike fra Guds hellige lov.

Dette er et forbilde på den ødeleggelsens styggedom som er reist i den nytestamentlige kirken. På liknende måte har Antikrist, paven i Roma, forstyrret og ødelagt den kristne kirke. Han har avskaffet den rette gudstjeneste, Kristus og evangeliet. Nettopp også den hellige Skrift har han forbudt og undertrykt. Han har grusomt myrdet tusen på tusen trofaste bekjennere av evangeliet.

Han har innført en ny avgudsdyrkelse: messeofferet, helgendyrkelsen, gjerningsreligionen og munkevesenet. Og han har fylt kirken med alle hedningenes styggedommer og laster. Da er mange blitt frafalne. Jordens folk har tatt imot dyrets merke. Men en liten flokk har holdt stand også i denne siste trengselen.

428. Mattatias og sønnene hans

1 Makk 2,1–30

Da Antiokus' tyranni hadde nådd sitt høyeste, sto en prest fram som het Mattatias. Han hadde fem sønner og bodde i byen Modein, vest for Jerusalem. Han klaget for Gud over at helligdommen var øde-

lagt. Så kom kongens embetsmenn til Modein for å holde en hedensk offerfest der, og de oppfordret Mattatias og sønnene hans til å falle fra. Men de sto frimodig imot. De falt ikke fra Guds ord og lov, og de ofret ikke til hedningenes avguder.

Ja, da Mattatias så at en jøde gikk fram og ofret til avgudene på alteret mens alle så på, ble han grepet av hellig nidkjærhet og drepte den frafalne. Mange fromme mennesker fra hele Israel holdt seg til Mattatias og sønnene hans og flyktet sammen med dem opp i fjellene, ut i Juda-ørkenen.

Slik sto også en mann fram den gangen Antikrist hadde reist ødeleggelsens styggedom: Luther. Han satte seg opp mot pavens tyranni og samlet den lille flokken av Guds fromme barn om seg. I tider med frafall og forfølgelse har det alltid vært en rest som holdt seg trofast og ikke gikk med på avgudsdyrkernes vis. Og selv om det først er bare noen få som står fast, får også andre mot. De bekjenner sin tro og trosser tyrannenes vrede.

429. Mattatias' nidkjærhet

1 Makk 2,31–70

Den lille flokken av trofaste som hadde flyktet opp i fjellene, ble angrepet av hedningene. En del av dem omkom fordi de ikke ville gripe til våpen og forsvare seg på sabbaten. Men Mattatias og de som var med ham, forsvarte seg også på sabbaten, og de ble berget. Det var helt rett. For sabbaten ble til for menneskets skyld, og ikke mennesket for sabbatens skyld (Mark 2,27).

Og nå var Mattatias og hans menn nidkjære for loven og for Herrens navn. Han dro omkring i landet, drepte mange hedninger og mange frafalne israelitter, rev ned avgudsaltrene og omskar de uomskårne barna. Det var jo ennå den gamle pakts tid, de ytre forskriftenes tid. Den gangen hadde Gud utvalgt et folk, Abrahams ætt, til sitt folk og lagt hele folkets liv, også det borgerlige livet, inn under loven. Da gjaldt det å berge og verne dette folket med alt som var særegent for det. Da ble Herrens kriger mot de ugudelige og tyrannene ennå ført med sverdet.

Det nye testamentes kirke er et åndelig rike. Våpnene i vår strid er åndelige. Men den samme nidkjærheten som fylte disse trosheltene i Det gamle testamente, sømmer seg også for kristne. Og nettopp i tider

med frafall og forfølgelse gjelder det å være nidkjær for Herrens navn. Slik sto Luther i hellig nidkjærhet imot pavens tyranni. Han angrep Antikrist med Guds ord, overvant ham og dømte ham åndelig.

Før han døde, formante Mattatias de fem sønnene sine til å holde ut og stå fast. Han minnet dem om eksemplet til de hellige gudsmennene i fortiden, som også holdt seg trofaste, stolte på Gud i nøden og ble berget. Slike eksempler skal også vi tenke godt over og følge.

430. Judas Makkabeus

1 Makk 3,1–26

Etter Mattatias' død ble sønnen hans Judas, som vanligvis kalles Judas Makkabeus, leder for de trofaste. Gud ga ham seier og framgang og gjorde ham berømt i alle land. Han dro gjennom Judas byer og drepte de ugudelige, hedningene og de frafalne fra Israel. Ja, de som faller fra troen, får til slutt sin del med de ugudelige. De som gir verdens forførelse rom og holder med verden, blir til slutt fordømt sammen med verden.

Full av hellig trosmot overfalt Judas en flokk syrere under Apollonius og deretter en større syrisk hær under Seron. Judas' menn var få, og syrerne var langt overlegne. Men Judas minnet sine menn om at seieren kommer fra himmelen, og at Herren kan frelse ved få. Og så fikk han seier av Herren.

Dette gjelder også den åndelige striden som de kristne er satt til. De kristne er den lille flokken, og verden er den store mengden. Men de få er sterkere enn de mange, for Herren er med dem. Den lille flokken går av med seieren.

431. Antiokus vil utrydde jødene

1 Makk 3,27–60

At Judas Makkabeus hadde slått to syriske hærflokker, gjorde bare Antiokus enda mer vred, og han bestemte seg for å utrydde jødene helt. Han trengte penger til krigene sine, og derfor dro han over Eufrat til Persia for å brannskatte denne rike provinsen. Imens overlot han styret til høvedsmannen sin, Lysias, og Lysias sendte en veldig hær til grensene mot Juda.

Slik er det alltid. Når de fromme ikke går med på verdens vis, men står verden imot, blir verden forbitret. Og vreden blir desto større når

verden ser at Gud er med de troende og gir sitt folk seier, velsignelse og framgang. Slik ble pavens vrede og tyranni bare skjerpet og økt ved de slagene Luther ga pavedømmet.

Judas samlet sine stridsmenn i Mispa, på det stedet der Israel under Samuel en gang hadde stadfestet Guds pakt på ny. Der fastet de og ydmyket seg for Herren. De klaget sin nød for ham, at helligdommen var vanhelliget, og bønnfalt om hjelp. Omvendelse, sann omvendelse, gjør sterk. De ydmyke gir Gud nåde (1 Pet 5,5). Den som i angst og nød påkaller Herren, skal ikke bli til skamme.

432. Judas seirer over Gorgias og Lysias

1 Makk 4,1–35

Her blir det fortalt om to store seire som Judas Makkabeus vant. Den første vant han over Gorgias, den syriske høvedsmannen, som rykket ut mot den lille flokken hans med førti tusen mann. Den andre vant han over Lysias, Antiokus' stattholder, som kom med seksti tusen mann for å hevne det første nederlaget. Syrernes leir med de rike skattene falt i jødenes hender.

Begge gangene begynte Judas striden med bønn og påkallelse av Gud. Samtidig minnet han folket sitt om Guds store gjerninger i fortiden. Og etter seieren takket Judas Herren for hans store godhet og vennlighet. Slik skal vi begynne alt vi gjør med bønn, også hver strid vi er satt til. Da gir Gud seier og framgang. Og med lov og takk skal vi slutte.

433. Tempeltjenesten blir gjenopprettet

1 Makk 4,36–61

Da hedningene var drevet bort, dro Judas og brødrene hans til Jerusalem. De bestemte seg for å rense helligdommen for hedningenes styggedommer, og til det satte de prester som hadde holdt seg trofaste mot Herrens lov. Prestene fjernet det gamle brennofferalteret, som var vanhelliget ved avgudsoffer, og bygde et nytt alter av uhogde steiner. De laget også nye kar og redskaper til helligdommen og satte i stand tempelbygningen, som var skadd mange steder. Judas befestet tempelberget med sterke murer og tårn for å verne helligdommen mot at hedningene skulle vanhellige den på ny.

Det nye alteret ble innviet i åtte dager med mange offer og med salmesang, harpe- og citarspill. Til minne om denne gledelige hendelsen feiret jødene hvert år tempelvigselsfesten i desember. Fra da av fortsatte offertjenesten og gudstjenesten etter loven uten avbrudd, til han kom som hele skyggeverket i den gamle pakt pekte fram mot – til Kristus kom og opprettet den nye pakt.

Det som blir fortalt her, minner om reformasjonen av den nytestamentlige kirke, som skjedde ved Luther. Luther har renset Guds tempel, kristenheten, for Antikrists styggedommer. Han har avskaffet den pavelige avgudsdyrkelsen – messeofferet, helgendyrkelsen og munkevesenet – og gjenopprettet den rette gudstjeneste og satt evangeliet på lysestaken igjen. Og denne gudstjenesten, Guds ord og Luthers lære, skal bli stående til Kristus kommer for andre gang, gjør ende på den onde verden og den falske kirke og fører sin sanne kirke inn i de evige boliger.

434. Judas drar ut for å redde brødrene sine i hedningenes land

1 Makk 5,1–36

Hedningene som bodde rundt Kanaan, hørte at helligdommen i Jerusalem var renset og Herrens alter reist igjen. Da ble de rasende og bestemte seg for å utrydde hele jødenes slekt. Først la de hånd på de israelittene som bodde innenfor deres grenser.

Da brøt Judas opp for å redde brødrene sine. Først slo han de fiendtlige edomittene, så ammonittene, som en høvedsmann ved navn Timoteus førte an. Deretter ble han kalt til hjelp av de trengte jødene i Galilea og i Gilead. Han delte mannskapet sitt i to hærer. Den ene dro til Galilea under ledelse av broren hans, Simon. Den andre førte han selv an og dro til Gilead, landet øst for Jordan. Begge hærene seiret.

Da Luther hadde renset kirken og gjenopprettet den rette gudstjeneste, våknet pavens vrede for alvor, og han satte inn alle krefter for å utrydde evangeliet. Når Guds ord, den rene lære, kommer fram i kirken og får makt, blir fiendene – verden og den falske kirke – oppbrakt. Men Herren vet å fri de gudfryktige og også å bevare de utvalgte som bor spredt blant de vantro og vranglærende.

435. Judas seirer over Timoteus, og høvedsmennene hans lider nederlag

1 Makk 5,37–68

Jødenes motstander Timoteus samlet på ny en veldig hær i landet øst for Jordan. Judas Makkabeus lot fiendens leir speide ut og rykket fram mot dem med sine tapre stridsmenn. Timoteus forsikret høvedsmennene sine: Hvis Judas kom over bekken, ville de ikke kunne stå seg mot ham. Men var han redd og ble værende på den andre siden av bekken, ville de slå ham.

Judas fryktet ikke, men gikk frimodig over vannet. Han angrep fiendens befestede stilling og drev dem på flukt. Mange av dem omkom i flammene da et avgudstempel brant. Noe liknende gjelder de kristnes åndelige strid. Den som mister motet og nøler, skal bukke under. Men den som går fram med frimodighet og besluttsomhet, går av med seieren.

Judas førte mange israelitter som var blitt berget, med seg hjem. På hjemveien ba han innbyggerne i byen Efron om å la folket hans dra fredelig gjennom. Da folket i Efron nektet, tok Judas byen med storm, ødela den og drepte alle mennene der. Alle som nekter Guds kirke barmhjertighet i dens tunge kamper og trengsler, skal få den lønn som kirkens fiender får. Da de var kommet tilbake, dro den seierrike hæren opp til templet og bar fram brennoffer og takkoffer. For alle seire og alt den vinner, gir Guds kirke Gud alene æren.

Mens Judas førte krig i Gilead, ga også de to høvedsmennene han hadde latt bli igjen i Juda, Josef og Asarja, seg inn i en strid. Det gjorde de på eget initiativ og mot Judas' uttrykkelige befaling. De ville vinne ære. Så dro de ut og angrep filisterbyen Jamnia, der den syriske høvedsmannen Gorgias hadde forskanset seg, men de ble slått. De var ikke de menn Gud ville hjelpe Israel ved.

Den som uten nød og uten befaling, av egen dristighet, gir seg inn i kamp og fare, blir til skamme. Det samme gjelder den som i de kristnes strid, i kirkens strid, vil vise fram sin egen kraft og dyktighet og søker sin egen ære. Ærgjerrige og hovmodige førere og hyrder volder bare skade for Herrens kirke.

436. Kong Antiokus Epifanes dør

1 Makk 6,1–32

Mens Judas skaffet folket sitt redning, var kong Antiokus Epifanes i Persia. Men heller ikke der hadde han lykken med seg. Han beleiret forgjeves en by i provinsen Elymais, der templet gjemte på rike skatter. På vei tilbake til Babylon fikk han høre hva som i mellomtiden hadde skjedd i Judea: om jødenes seire og om hærførernes nederlag. Da ble han full av harme, svak og syk til døden. Det var Guds hånd. Han måtte selv innse og bekjenne at all denne ulykken hadde rammet ham fordi han hadde ødelagt helligdommen i Jerusalem og drept mange uskyldige mennesker.

Slik er mange stolte tyranner allerede blitt slått ned av Guds veldige hånd. Og en dag skal Gud hevne sine helliges uskyldig utøste blod på alle kirkens fiender, og særlig på erkefienden, Antikrist.

Den døende Antiokus satte sin fortrolige venn Filip til riksforstander og verge for sønnen sin, den unge Antiokus. Men Lysias, kongens stedfortreder i Syria, satte seg opp mot denne ordningen. Han satte straks den unge Antiokus på tronen og ga ham tilnavnet Eupator.

Judas Makkabeus gjorde seg nå klar til å drive bort den syriske besetningen, som til da hadde holdt seg i Davids borg i Jerusalem. Han ville beleire dem i festningen deres. Noen hedninger som hadde flyktet fra Jerusalem, og noen frafalne fra Israel meldte dette til den nye kongen, Antiokus Eupator, og egget ham opp mot den lille flokken av trofaste. Kongen samlet en veldig hær, hundre tusen mann fotfolk, tjue tusen ryttere og trettito elefanter, og dro først til Idumea. Dit rykket Judas ut mot ham.

Som de frafalne jødene den gangen vakte all ulykke mot Guds folk, slik er nå i Det nye testamente de frafalne kristne kirkens verste motstandere. De spiller forrædere, og de egger verden og den verdslige øvrighet opp mot kirken. De kristne har alltid grunn til å be Gud om å bevare dem, ikke bare mot fiendene, men også mot falske brødre.

437. Kampen om borgen i Jerusalem

1 Makk 6,33–63

Ved Bet-Sakarja i Idumea kom det til slag mellom syrernes hær og Judas' tapre flokk. Fiendens hær gjorde et overveldende inntrykk med rytterne sine og elefantene, som bar tårn på ryggen med krigere

i tårnene. En jøde som het Eleasar, gjorde en heltedåd. Han banet seg vei gjennom fiendens rekker og krøp inn under en elefant som han trodde kongen satt på. Han stakk dyret slik at det falt over ham og knuste ham i hjel.

Til slutt måtte Judas vike for overmakten. Det var første gang han ikke gikk seirende ut av et slag. Han trakk seg tilbake til Jerusalem, til tempelberget. Fiendene fulgte etter ham og beleiret tempelfestningen. De beleirede led stor nød, og mange døde av sult. Slik følger heller ikke nå i kirkens strid seier på seier. Herren gir stundom sine trofaste over i nød og trengsel igjen, for at de ikke skal bli hovmodige, men bli i ydmykheten.

Da nøden var på det høyeste, kom hjelpen. Filip, som Antiokus Epifanes hadde overlatt regjeringen til, hadde falt inn i Syria for å hevde sin rett. Derfor måtte den unge kong Antiokus Eupator forlate Judea og skynde seg til sitt eget kongerike. Etter Lysias' råd sluttet han først fred med Judas og tillot jødene å leve etter loven sin. Men han lot murene på tempelberget rive ned.

Gud har mange måter å hjelpe sitt folk på. Den ene gangen slår han motstanderne til jorden med sin sterke arm. En annen gang gjør han fiendene uenige seg imellom, så de kjemper mot hverandre og lar den lille flokken av fromme være. Også politisk strid og splid er et vern for kirken. Over sine egne stridigheter mister verden kirken av syne og lar den være i fred og gå sine egne veier.

438. Syrerne under Demetrius går på ny mot jødene

1 Makk 7,1–24

Først blir det fortalt om nye omveltninger i syrerriket. Demetrius, sønn av den berømte Seleukus Nikator, hadde til da vært gissel i Roma. Nå vendte han hjem, lot Antiokus og Lysias henrette og tok kongeriket. Straks kom de ugudelige og frafalne fra Israel fram for den nye kongen, med en viss Alkimus i spissen, og anklaget Judas og brødrene hans. Demetrius sendte høvedsmannen sin, Bakkides, med en stor hær til Judea.

Først prøvde Bakkides og Alkimus å ødelegge de fromme med list og svik. De lovte dem fred, og mange av dem lot seg dåre og overga seg i deres hånd. Men det måtte de bøte for med livet. Så dro Bakkides bort

fra Jerusalem og overlot herredømmet over Judea til Alkimus. Judas Makkabeus så at Alkimus og de frafalne gjorde langt større skade i Israel enn hedningene. Da dro han igjen gjennom hele Judas land og drepte de frafalne.

Som den gangen, slik går verden ennå i dag mot kirken. Den ene gangen prøver den med makt og vold, en annen gang med list og svik. Og mange enfoldige har allerede latt seg dåre av verdensbarnas fromme og vakre ord, og så har de for sent skjønt at de var bedratt. Men de mest ondskapsfulle og skadelige fiendene de kristne har, er de falske brødrene, de frafalne. Derfor skal hver kristen menighet ha et våkent øye og skille ut de ugudelige og frafalne fra sin midte.

439. Judas seirer over Nikanor

1 Makk 7,25–50

Den troløse Alkimus egget opp Demetrius, kongen i Syria, og han sendte igjen en veldig hær til Juda, under Nikanors overkommando. Først prøvde Nikanor å fange Judas med list: Han ba ham komme og forhandle med seg om fred. Men Judas fikk vite om sviket i tide. Så holdt Nikanor sitt inntog i Jerusalem. Der hånte han og spottet prestene og jødenes gudstjeneste.

Da våknet Judas' nidkjærhet på ny. Han samlet sine tapre stridsmenn, falt over hedningene og slo dem. Han drepte Nikanor og hogg av ham hodet og den høyre hånden til straff for hans spott. Før slaget hadde han påkalt Herren av hjertet og minnet ham om hvordan han en gang hadde slått Sankeribs hær. Også prestene hadde ropt og bønnfalt Gud i helligdommen om at han måtte gjengjelde fiendens forferdelige spott. Og så hadde Herren hørt bønnen fra sine trofaste og nok en gang berget sin lille flokk.

Også her blir bildet av den stolte verden tegnet for oss. Verden er Guds fiende. Den hater Gud og spotter Gud og den rette gudstjeneste. Den hater Guds barn og prøver å ødelegge dem med list, svik og vold. Verdens raseri, trusler og spott gjør ofte de fromme engstelige og motløse.

Men i sin nød og angst roper de til Herren, og Herren hører ropet deres. Han står dem bi i deres svakhet. Han bevarer dem så de ikke snubler og faller. Stadig på ny gir han dem mot og nidkjærhet, så de holder ut i kampen og ikke gir opp, men til slutt vinner og går av med

seieren. Og de som spotter og håner Gud, får til sist den lønn de har fortjent.

440. Jødene slutter forbund med romerne

1 Makk 8

På den tiden hørte Judas Makkabeus om romerne. De var et mektig folk, hadde lagt under seg mange folk og kongeriker og også beseiret grekerne. Men de holdt også troskap og tro mot sine venner og forbundsfeller. Derfor sendte han utsendinger til Roma og sluttet forbund med det romerske senatet. Romerne lovte jødene å hjelpe dem, så kongeriket Israel, og dermed også Israels lov og gudstjeneste, ikke skulle bli undertrykt av grekerne, det vil si syrerne.

Med dette handlet Judas bare klokt og vist. Han gjorde ikke noe galt ved det, og han fornektet på ingen måte sitt folks hellige fortrinn. Juda var et lite kongerike som ikke kunne og ikke skulle kappes med hedningenes mektige riker. Dets fortrinn var at Guds ord og lov var betrodd det. Derfor måtte det riktignok være nidkjært for Herrens lov. Men det kunne uten betenkning stille seg under vernet av et mektigere folk som ga det frihet til å dyrke sin Gud.

Det nye testamentes kirke er enda mer et rike for ordet og troen. Kristi rike er ikke av denne verden (Joh 18,36). Derfor kan og skal den kristne kirke finne seg til rette under alle forhold og være fornøyd med enhver politisk situasjon – bare folket den lever blant, og den borgerlige øvrighet lar den være i fred, så den uhindret kan leve i sin tro og ta vare på Guds ord.

441. Judas faller som en helt

1 Makk 9,1–31

Her blir vi fortalt om Judas Makkabeus' siste heltedåd. Romerne kunne ikke komme jødene til hjelp så raskt. Derfor hadde kong Demetrius av Syria ennå overtaket i Forasia. Han ville hevne nederlaget til høvedsmannen sin, Nikanor, og sendte ut sine beste krigsfolk under ledelse av Bakkides og den troløse Alkimus. Da Judas' krigere så hvor mange fiendene var, ble de forferdet, og mange forlot leiren i all hemmelighet. Bare åtte hundre mann ble igjen.

Judas egget denne lille resten til kamp og kastet seg med voldsomhet over høyre fløy i den syriske hæren, som Bakkides førte an. Han

drev den på flukt. Men så ble han hardt trengt av venstre fløy i fiendens hær og falt selv i kampen. Han døde som helt og seierherre. Judas Makkabeus er en forgjenger for alle dem som har satt sitt liv inn for Guds sak, for Guds rike. Han går foran alle som hele livet strider og kjemper mot synlige og usynlige fiender, for at evangeliets sannhet skal bli stående.

Etter Judas' død kom det onde tider. De frafalne fikk igjen overhånd. Slik har det mange ganger fulgt stor jammer i kirken etter at store gudsmenn er døde. Men den sæden de har sådd, går ikke så snart til grunne. Deres mot og nidkjærhet virker videre, også på de slektene som kommer etter. Slik samlet de trofaste i Israel seg igjen og gjorde Jonatan, Judas' bror, til sin fyrste, for at han skulle føre Herrens kriger.

442. Et kort overblikk over heltegjerningene til Judas og brødrene hans

2 *Makk* 2,20–3,6

Den strålende, minneverdige tiden under Judas Makkabeus, som er beskrevet for oss i de ni første kapitlene av Første Makkabeerbok, blir også omtalt i Andre Makkabeerbok. Her blir flere viktige hendelser føyd til. I begynnelsen av denne boka står to brev fra jødene i Judea til jødene i Egypt med en innbydelse til tempelvigslingsfesten. I det samme avsnittet leser vi også en apokryf fortelling om hvordan alterilden, paktkisten og andre hellige redskaper ble bevart på underfullt vis i eksiltiden, og om hvordan Nehemja fant disse helligdommene igjen. Det er et sagn. Men fra kap. 2,20 følger pålitelig historie.

Forfatteren av Andre Makkabeerbok gir et utdrag av en lengre historie som en viss Jason fra Kyrene hadde skrevet. Dette korte sammendraget skal bevare minnet om den store tiden for senere slekter: renselsen av templet, gjenreisningen av gudstjenesten og de seierrike kampene til Judas Makkabeus. Ja, Judas og hans trofaste menn var helter i Guds rike. For alle tider er de forbilder på den troen som står sin prøve i kampen.

I begynnelsen av kapittel 3 får vi et kort overblikk over tiden fra Nehemja og fram til Judas Makkabeus. Da gikk det jødene godt. Perserkongene og siden de greske fyrstene, seleukidene, æret byen Jerusalem og sendte herlige gaver til templet, så det ble samlet en stor

skatt i helligdommen. Men så vakte en ryggesløs mann, Simon fra Benjamin, hedningenes misunnelse og fiendskap.

Slik går det ofte også i den nytestamentlige kirken: På fredelige, velsignede tider følger tunge prøvelser. Gud vil da prøve sine egne, om de holder fast ved Guds ord også i trengselen, det ordet de har fått rik velsignelse av i gode dager.

443. Heliodor prøver å plyndre templet

2 Makk 3,7–40

Den forræderske Simon fikk kong Seleukus til å sende sin kammerherre Heliodor til Jerusalem. Han krevde at ypperstepresten Onias skulle utlevere tempelskatten. Onias var en trofast prest og nektet. Han viste til at skatten dels bestod av penger som tilhørte enker og farløse, og som de hadde satt inn der fordi de stolte på templets helligdom. Heliodor holdt fast ved kongens befaling. Da klaget Onias sin nød for Gud. Prestene falt ned foran alteret, og innbyggerne i Jerusalem, menn, kvinner og unge piker, samlet seg og gråt og ba inntrengende til Herren.

Og se, da gjorde den allmektige Gud et stort tegn. Heliodor var kommet inn i templet med vaktmennene sine for å sette sin vilje igjennom. Da viste det seg en rytter fra himmelen i gullrustning, og to unge menn i strålende skikkelse.

Englene, de sterke heltene som slår leir rundt dem som frykter Gud, ble her en gang synlige. Synet skremte Heliodor så han falt til jorden og ble båret bort som død. Men Onias ba for livet hans, og han kom seg. Gud kunngjorde for ham at han hadde Onias' forbønn å takke for at han ble reddet. Så dro Heliodor hjem og bekjente den levende Guds navn for kongen i Syria og for sitt folk.

Nå i Det nye testamente er åndelige goder og skatter betrodd oss, og av dem skal vi ikke gi noe fra oss for å gjøre verden til lags. De trofaste bekjennerne står under Guds og hans hellige engles særlige vern. Nettopp når de troende står imot verdens krav og ikke gir etter en tøddel av sannheten, er det størst håp om at noen av motstanderne også blir vunnet, slik som Heliodor, denne fienden av Israel. Kirken blir ikke bevart og ikke utbredt ved feig ettergivenhet, men ved frykt-løs bekjennelse.

444. Hedenskapet trenger inn i Israel

2 Makk 4,1–26

Her får vi høre hvordan fordervelsen brøt inn i Israel. Den Simon som hadde egget kong Seleukus mot jødene, samlet seg en flokk tilhengere, ryggesløse folk. Han gikk fiendtlig fram mot den trofaste presten Onias, som holdt fast ved Herrens lov. Seleukus døde, og Antiokus Epifanes kom til makten. Da bestakk Jason, Onias' bror, den nye kongen i Syria med en stor pengesum, som han tok av tempelskatten, for at kongen skulle gi ham yppersteprestembetet. Slik fortrengte han sin bror fra embetet.

Deretter innførte han hedenske skuespill og leker i Jerusalem, nedenfor Davidsborgen. Det jødiske folket strømmet dit i flokker, også mange prester, og fedrenes skikker, lov og offer ble ikke lenger aktet. Jason sendte til og med utsendinger til lekene i Tyrus og ga dem penger med, så de kunne ofre til Herkules.

Men det viste seg til slutt at en ikke kan spøke med Guds ord. Antiokus kom en gang til Jerusalem, ble høytidelig mottatt og reiste derfra videre til Fønikia. Da smigret en viss Menelaus, en venn av Jason, seg inn hos ham og kjøpte yppersteprestverdigheten av ham. Slik ble Jason støtt ut av embetet.

På liknende måte har fordervelsen også senere trengt inn i den kristne kirke, først i oldkirken, siden i den protestantiske kirken. Først ble mange lei av den sunne tukten og av at Guds ord skulle styre. Så fant de kristne behag i verden og dens tomme vesen. Hedenske skikker og forlystelser, spill, dans og teater, fikk fast fot i kristenheten.

Det verste er når også predikanter lar seg vikle inn i verdslighet og avgudsdyrkelse og styrker folket i frafallet med ord og eksempel. Slike ryggesløse forførere vil til slutt også få erfare at en ikke kan spøke med Guds ord. Deres egne tilhengere skal en dag stå fram mot dem og anklage dem for Gud.

445. Presten Menelaus' tyranni

2 Makk 4,27–50

Her blir tyranniet til den ugudelige presten Menelaus skildret videre. Riktignok ble Menelaus avsatt av Antiokus, men han forstod snart å rive embetet til seg igjen. Mens kongen var opptatt med stridigheter

utenlands, bestakk han kongens stattholder Andronikus med gullkar som han hadde stjålet fra templet. Han overtalte ham også til å drepe den fromme presten Onias. Det måtte Andronikus riktignok bøte for med livet. Og slik holdt Menelaus seg videre i embete og verdighet ved list, svik og bestikkelser. Mange fromme mennesker ble drept i hans tid.

Det er den største jammer i kirken når ugudelige mennesker sitter ved styret, når løgn og svik har fått herredømmet, og når en kan oppnå alt med penger. Slik var det, og slik er det i pavekirken. Men også en rettroende kirke og menighet skal passe godt på at ikke ugudelig vesen trenger inn hos den og får fast fot.

446. Antiokus' voldsverk i Jerusalem

2 Makk 5

I dette kapitlet blir Antiokus Epifanes' grufulle tyranni beskrevet, på liknende måte som i Første Makkabeerbok. Etter et mislykket felttog til Egypt inntok han Jerusalem, drepte tusenvis av jøder eller solgte dem som fanger og plyndret helligdommen. Denne forferdelige hjemsøkelsen var varslet på forhånd ved et underlig syn: Folk så et slag i full gang på himmelen. Flere ganger i verdenshistoriens løp er tunge, blodige hendelser blitt varslet på forhånd ved underlige tegn på himmelen.

Det Antiokus gjorde mot Jerusalem, var bare følgen av og straffen for frafallet som hadde gått forut. Her blir den ugudelige presten Jason nevnt igjen. Han hadde innført hedenske leker og skikker i Jerusalem, og til slutt fikk han sin velfortjente lønn: Han omkom ynkelig i et fremmed land. Slik har frafallet i kristenheten også senere gått forut for Antikrists ødeleggelse av den nytestamentlige kirken. På utroskap og frafall følger grufulle tider i kirken.

447. Helligdommen blir vanhelliget

2 Makk 6,1–17

Ødeleggelsens styggedom, som Antiokus Epifanes lot sette opp på hellig sted, blir nå stilt oss tydelig for øye enda en gang. Herrens lov og offeret ble avskaffet, og Herrens tempel ble viet til Jupiter. Hedensk avgudsdyrkelse ble innført, for eksempel også den skammelige Bakkus-dyrkelsen. Hedningene fråtset, svirte og drev utukt i templet.

Jødene ble tvunget til avgudsdyrkelse og hedenske offer. Men de som holdt fast ved loven, omskjærelsen og sabbaten, ble grusomt mishandlet og drept.

Slik var det også i den nytestamentlige kirken da pavedømmet hadde kommet til makt og ære. Da var den rette gudstjenesten, evangeliet, utryddet. I stedet var en falsk gudstjeneste gjort til lov, en ekte hedensk avgudsdyrkelse som bare var pyntet opp med kristne, hellige navn og titler. Hedenske uskikker og laster hadde fått fast fot i kristenheten. De sanne kristne, som tro tok vare på Guds ord, ble forfulgt.

Vi skal vel merke oss det forfatteren av denne boka føyer til her: at en slik straff ikke kom over Israel til fordervelse, men til advarsel. Det er en stor nåde når Gud setter en stopper for synderne ved slik ulykke. Men det er et tegn på Guds vrede når Gud lar de ugudelige gå sin vei til de har fylt målet av sine synder. Også nå i Det nye testamente har Gud med kors, lidelse, tukt og forfølgelse kirkens frelse og synderens bedring for øye.

448. Den skriftlærde Eleasar lider martyrdøden

2 Makk 6,18–31

Nå blir vi ført fram til noen martyrer fra denne tunge forfølgelsestiden. Først den gamle, ærverdige skriftlærde Eleasar. Ham ville hedningene også tvinge til å ete svinekjøtt, stikk imot loven. Men han ville ikke gjøre det minste mot loven. Noen gamle kjente, som hadde medlidenhet med den gamle mannen, prøvde å overtale ham: Han kunne selv lage i stand kjøtt som jødene hadde lov til å ete, og så late som om han åt svinekjøtt.

Men han avviste dette tilbudet med harme. Han svarte at et slikt hykleri ville passe dårlig for hans alder, og at om han slapp unna menneskers straff, kunne han likevel ikke slippe unna Guds hender. Da ble også vennene hans harme på ham og mente at dette bare var trass. Og så døde han med glede for Guds skyld. Med sin død har han etterlatt ettertiden, og særlig de unge, et trøsterikt eksempel.

Slik har også de første kristne stått fast og bekjent sin tro for de hedenske tyrannene. De nektet å tilbe hedningenes avguder, ja, også bare å kaste et eneste røkelseskorn foran keiserens byste. For hedningene var det utålelig stolthet og egenrådighet. Men de kristne ville heller gi livet enn flekke til samvittigheten.

De gamle martyrenes eksempel er trøsterikt og oppbyggelig også for oss. Det oppmuntrer oss til å være tro mot Guds ord og ikke bryte et eneste av de minste budene, selv om vi gjør menneskene til fiender av oss med det.

Eksemplet til denne jødiske skriftlærde gjør mange av vår tids kristne til skamme. De går så lett med på å overtre det ene eller det andre av Guds bud for å gjøre verden til lags, når det gjelder en jordisk fordel. Og så finner de på alle slags kunster for å framstille den forbudte tingen som noe uskyldig. Og regnskapet som skal komme, og Guds dom, slår de helt ut av tankene.

449. Seks brødre lider martyrdøden

2 Makk 7,1–19

Her er en annen martyrfortelling fra makkabeernes tid. Eleasar hadde etterlatt et trøsterikt eksempel nettopp for de unge. Sju sønner ble tatt til fange sammen med moren sin. Først ble de seks eldste sønnene tatt for seg. De nektet å ete svinekjøtt og å handle mot fedrenes lov. Da ble de pisket, slått, grusomt lemlestet og til slutt stekt i en glohet panne. Under de forferdeligste piner og kvaler bekjente de likevel med glede sin tro og sitt håp: at Gud skulle oppvekke dem til evig liv og gi dem alle lemmene tilbake. De forkynte også for tyrannen Antiokus at Guds hevn skulle komme over ham.

Noe liknende hører vi om de kristne martyrene. For Kristi skyld har de tålmodig latt svepe, pinebenk, sverd og ild komme over seg. I dødsstunden har de enda trøstet seg med håpet om oppstandelsen og det evige liv, og de har forkynt den kommende dommen for forfølgerne sine. Slike eksempler er en formaning og en trøst for de kristne til alle tider.

Vi skal jo bli stående i troen, også når vi må lide for troens skyld. Og vi skal tenke på at alt vi har gitt fra oss for Kristi skyld, skal vi få igjen i de dødes oppstandelse. Alle troende, også de som dør en naturlig død, er visse på dette: Legemet, som nå hjemfaller til døden og graven og blir til støv og aske, blir tatt vare på og bevart for dem av Gud til livets oppstandelse.

450. Den yngste broren dør, og moren viser troens heltemot

2 Makk 7,20–42

Da de seks eldste sønnene til denne israelittiske moren hadde lidd martyrdøden, ble også den yngste sønnen pint og drept. Også han priste Gud med sin død. Først avla han en god bekjennelse om sin tro og sitt håp. Han bekjente, som brødrene sine, at denne lidelsen rammet ham for hans synders skyld, men at Gud skulle være nådig mot sine tjenere og vekke dem opp fra døden igjen. Og han forsikret Antiokus at han ikke skulle slippe unna Guds straff.

Det er alle troendes bekjennelse. Også de som tro tar vare på Guds ord, bekjenner at de ennå hver dag synder mye og ikke har fortjent annet enn straff. Men de håper på Guds nåde og det evige liv, og for den ugudelige verden forkynner de Guds hevn og dom.

Moren til de sju brødrene er også et lysende eksempel på en standhaftig tro. Hun formante sin yngste sønn til heller å dø enn vike fra fedrenes lov. Hun trøstet ham med at den Gud som hadde gitt ham livet, skapt alle mennesker og gjort himmel og jord av intet, skulle gjøre ham levende igjen sammen med brødrene og gi ham tilbake til henne. I et slikt håp led hun til slutt selv døden med villig sinn.

Vårt håp om kjødets oppstandelse har en fast og viss grunn. Den Gud som har skapt oss, gitt oss liv og ånde og gjort verden av intet, kan og vil sannelig ikke la sine barn bli i døden. Han skal vekke dem opp til nytt liv. Og i oppstandelsen skal alle de finne hverandre igjen som var nært knyttet til hverandre i dette livet og tjente Gud sammen.

451. Makkabeernes kamper

2 Makk 8

I Andre Makkabeerbok blir makkabeernes kamper fortalt kortere. Men her blir det fortalt utførlig hvordan Judas Makkabeus forberedte den lille flokken sin til kampen. Han minnet dem om Guds allmakt og om de gamle historiene, om hvordan Gud ofte hadde slått store fiendehærer ved hjelp av få folk. Han ba sammen med sine menn, og presten Eleasar leste høyt fra Skriften. Bare de som hadde godt mot og var uforferdet, dro med i krigen. Og disse tapre mennene vant seier.

De hevnet sine brødres blod, fridde ut de jødene som syrerne skulle selge, og holdt så sabbat igjen etter gammel skikk.

Det som her blir sagt om kampene i Det gamle testamente, gjelder også den nytestamentlige kampen som de kristne er satt til. Bare den som er modig og uforferdet, holder stand i kampen. Men et slikt mot kommer fra Gud. Den som påkaller den allmektige Gud, ber flittig og øver seg i Guds ord, han blir ikledd kraft fra det høye. Han makter alt ved Kristus, som gjør ham sterk.

452. Tyrannen Antiokus får en forferdelig ende

2 Makk 9

I dette kapitlet blir den skammelige døden til Antiokus, denne morderen og gudsbespotteren, beskrevet utførlig. Mens Antiokus førte krig i Persia, hørte han om nederlagene til hærførerne sine og om seirene til Judas Makkabeus. Da ble han enda mer rasende på jødene og bestemte seg for å jevne Jerusalem med jorden og gjøre den hellige byen til en gravplass. At det gikk ham dårlig med det han foretok seg i Persia, gjorde ham bare enda mer rasende.

Så kom Guds vrede over ham. Gud slo ham med en pinefull sykdom. Dessuten falt han av vognen, fikk vridd alle deler av kroppen og måtte nå bæres i bærestol. Til slutt kom det ormer ut av kroppen hans, og han råtnet og gikk i oppløsning mens han ennå levde.

I den ytterste nød og angst ropte han til Gud og lovte å gjøre godt igjen den uretten han hadde gjort mot jødene. Han skrev også et vennlig brev til jødene. Men det var likevel bare hyklet anger, fortvilelsens anger, en anger som var død og førte til død. Gud ville ikke lenger forbarme seg over ham; han hadde overgitt ham i sin vrede. Han døde en ynkelig død i et fremmed land, oppe i fjellene.

På liknende måte har Gud allerede her i tiden tatt hevn også over andre tyranner som har plaget hans fromme barn hardt. Det er forferdelig når Gud i sin vrede til slutt overgir et ugudelig menneske til hans forvendte, forherdede sinn.

Om slike ugudelige også skriker, jamrer og lover bedring under Guds veldige hånd, så hjelper ikke alt dette dem noe. Et slikt skrik er bare et utbrudd av fortvilelse og ikke noe bevis på oppriktig omvendelse. Gud har vendt sin nåde bort fra dem. Slike eksempler er en alvorlig advarsel og formaning for alle som ser eller hører om dem.

Ingen må jo forsømme den tiden da Guds strenghet og godhet lokker ham til omvendelse.

453. Jonatan seirer over syrerne

1 Makk 9,31–32.43–73

I de siste kapitlene av Andre Makkabeerbok blir Judas Makkabeus' senere seirer beskrevet. I Første Makkabeerbok blir Israels historie ført videre fra 9,31, etter Judas' heltedød. Først trådte Jonatan inn i sin brors sted. Han holdt stand mot den syriske hærføreren Bakkides, som trengte ham hardt ved Jordan.

Gud fortsatte å vedkjenne seg den lille, tapre flokken av trofaste. Tyrannen Alkimus lot muren mellom prestenes forgård og folkets forgård rive ned. Da slo Gud ham brått så han døde. Bakkides ble kalt inn i landet igjen av de frafalne jødene, men nå ble han slått av Jonatan og hans bror Simon og sluttet fred med dem. Deretter utryddet Jonatan de frafalne i Israel.

Slik står Gud alltid sin lille flokk bi, så verken verden eller den falske kirken kan undertrykke den, og verken de åpenbare fiendene eller de frafalne beholder seieren for alltid. Og til alle tider gir han også kirken sin lærere og ledere som går foran i kampen.

454. Simon blir jødenes fyrste

1 Makk 13,1–30

Jonatan styrte nå lenge over Israel i god fred, som fyrste og yppersteprest. I Syrias rike hadde opprør og borgerkrig grepet om seg på den tiden. Den ene kongen reiste seg mot den andre. Om disse kampene, som hedningene førte mot hverandre, og som var mindre viktige for Guds rikes historie, blir det fortalt i kapittel 10, 11 og 12 i Første Makkabeerbok.

Jonatan forstod å vinne fordeler for sitt folk av splittelsen i Syrias rike. Derfor hadde Israel ro og trygghet på den tiden og kunne holde sine gudstjenester uten å bli forstyrret. Forvirring og kamp i det verdslige riket og partienes strid er ofte kommet Guds kirke til gode.

Til slutt reiste det seg en makthaver ved navn Tryfon, og han søkte å få Asia i sin makt. Han tok Jonatan til fange. Så stilte Simon seg nå i spissen for jødene og hindret Tryfon i å skade Judas land. For å hevne

seg drepte Tryfon Jonatan, enda han hadde fått store løsepenger for ham.

Simon reiste et stort gravminne over sin far og sine falne brødre i hjembyen deres, Modein. Det er rett og rimelig at de fromme holder minnet i ære om de menn som har utrettet mye i Guds rike og stridd for Guds sak og ære.

455. Simon driver de siste hedningene ut av landet

1 Makk 13,31–54

Tryfon, jødenes fiende, som hadde drept Jonatan og sønnene hans, satte nå kronen på sitt eget hode og gjorde seg til konge over Asia. Men motkongen Demetrius holdt stand mot ham. Han ville vinne jødene til venner. Derfor lot han dem ikke bare holde sine gudstjenester i fred, men ettergav dem også alle avgifter og skatter. Slik var Juda nå helt fri for hedningene etter lange og harde kamper. Slik må alle ting, også fyrstenes kriger, tjene kirken til det beste. Og det er en stor velgjerning, som kirken bare sjelden får, når den har fred og full frihet.

Simon feide nå de siste restene av hedningene ut av landet. Han inntok byen Gasara, renset den for avgudsstyggedommer og satte sin sønn Jonatan som stattholder i denne festningsbyen. Borgen i Jerusalem, på Sions berg, hadde hittil fremdeles hatt en hedensk besetning, mens jødene hadde templet. Denne besetningen kom nå i knipe. Simon lot dem dra bort i fred. Og slik var hele landet renset for hedningene og også for alle frafalne.

Det skal også nå i Det nye testamente være de frommes anliggende, særlig deres som har et embete i Guds rike, at kirken blir renset for onde mennesker og åpenbare ugjerningsmenn: at de som gjør det onde, ikke blir drept, men blir støtt ut av kirken. Denne saken, at kirken blir renset og holdt ren, er verdt strevet, iveren og kampen.

456. Simons lykkelige styre

1 Makk 14,1–26

Mens hedningenes fyrster i Asia førte krig mot hverandre, hadde Juda ro og bare glede. Hver israelitt eide sin hage og sin vingård og dyrket jorden sin i god fred. Landet var fruktbart. De eldste satt ved styret og holdt god orden. Simon holdt fast ved retten, straffet all

urett og vernet de fattige og ringe. Gudstjenesten ble holdt i ære. Helligdommen ble rikt utstyrt.

Slik følger det også i kirken tider med hvile, vederkvegelse og velsignelse etter tider med kamp og forfølgelse. Det er frukten av forfølgelsen, av den trofaste bekjennelsen og av utholdenheten i kampen: ære, fred, god kristen tukt og orden, ny iver for helligdommen og utbredelse av kirken.

Videre blir det fortalt her at spartanerne sluttet forbund med jødene, og at romerne stadfestet forbundet sitt med dem på ny. Makkabeernes ridderlige gjerninger, kamper og seirer hadde gjort inntrykk også på disse hedenske folkene. En trofast, standhaftig bekjennelse tvinger nok fram aktelse også hos verden. Men en svak, halvhjertet fromhet blir med rette foraktet av verden.

457. Simons fortjenester av folket sitt

1 Makk 14,27–49

Her blir det fortalt om en forsamling av Judas folk, folkets høvdinger og eldste og prestene. I denne forsamlingen ble det satt opp et skrift som ble gravert inn i kobbertavler og hengt opp i helligdommen til et varig minne. I dette skriftet priste folket alle de velgjerninger det hadde fått ved Simon og brødrene hans: Simon hadde vist det all fromhet og troskap, fullført befrielsen av landet fra hedningene og så styrt Juda vel. Og Simons herredømme som Israels fyrste og yppersteprest ble stadfestet på ny. Folket lovte ham lydighet. Den som satte seg opp mot ham, skulle bannlyses.

Da står det godt til i kirken når alle dens lemmer ser rett hva de har sine hyrder og lærere å takke for, og villig og gjerne lyder de lærerne og lederne som Gud har satt. Men de som Gud har satt til lærere og ledere, skal også tjene Guds folk av all sin kraft og vise det all fromhet og troskap.

458. Det jødiske folket under romernes vern

1 Makk 15,1–24

Under Simon stod det godt til i Israel. Simon var en mann full av iver og fromhet, og folket lød ham villig. Det lønnet Gud sitt folk for, og han bevarte friheten for det i lang tid, så det kunne tjene sin Gud uforstyrret.

I Syrias rike var Antiokus VII, en sønn av kong Demetrius I, kommet til makten på den tiden, etter at hans eldre bror Demetrius II var blitt tatt til fange av partherne. Som sin far viste han seg velvillig mot jødene og bestemte at Jerusalem og helligdommen skulle være fri for alle avgifter. Riktignok gjorde han det av egennyttige grunner. Han ville ha frie hender til å bekjempe sin motstander, tronraneren Tryfon, og han vant også seier over ham.

Romerne la seg også imellom igjen. De var allerede den gang det mektigste folket på jorden. De bød alle folk og fyrster i Asia å la jødene være i fred, og lovte Simon sitt vern. I alt dette rådet Guds hånd. Gud ville bevare sitt utvalgte folk uskadd fram til den dagen da profetien skulle oppfylles og den rette profeten stå fram (1 Makk 14,41).

Herrens arm er ennå i dag ikke for kort. Midt under folkenes kamper og verdenshistoriens stormer bevarer Gud sin kirke som sin øyensten og fører den trygt fram mot målet, fullendelsen.

459. Simon står imot jødenes fiender for siste gang

1 Makk 15,25–41

Her blir det fortalt om en ny prøvelse som kom over jødene. Kors og lidelse er og blir nå en gang Guds kirkes gave og kjennetegn på jorden. Da Simon lenge hadde styrt i fred, skiftet Antiokus plutselig sinnelag mot jødene. På mennesker og fyrster kan en jo ikke stole. Han sendte Atenobius, en av vennene sine, til Jerusalem og krevde at Simon skulle gi fra seg de byene han hadde inntatt, eller betale en stor mengde gull for dem.

Simon nektet, og det med rette. Han svarte at det landet han hadde tatt tilbake, hørte til Israels fedrearv, som Gud hadde gitt sitt folk. Da sendte Antiokus hærføreren sin Kendebeus av sted med en hær. Kendebeus gjorde flere innfall i Juda og ødela store landstrekninger.

Slik skal også de kristne nå holde fast ved det Gud har betrodd dem. De skal ikke gi fra seg det minste av sin del og arv, av kirkens goder og rettigheter. De skal ikke gi etter for verden og den verdslige øvrighet som vil ta fra dem det som er deres, men heller lide forfølgelse enn gi etter på disse punktene.

460. Johannes blir jødenes fyrste

1 Makk 16

Da Simon var gammel og svak, kalte han til seg sine to eldste sønner, Johannes og Judas. Han overlot til dem styret over Juda og kampen mot hedningene, og han trøstet dem med Guds hjelp: Gud hadde hittil stått sitt folk så nådig bi. Det viste seg også snart at fedrenes ånd levde i Johannes. Med en liten flokk gikk han modig til angrep på syrernes hær og slo den på flukt. Slik gir Gud alltid sin kirke, som mener det oppriktig med hans ord, trofaste hyrder og lærere. Når de eldre dør, trer de yngre i deres sted.

Også Simon skulle dø en voldsom død, som brødrene hans. Hans egen svigersønn Ptolemeus, som trakk etter makten, overfalt ham lumskt under et gjestebud og drepte ham sammen med de yngre sønnene hans. Men Johannes kunne han ikke gjøre noe mot. Så lenge Guds kirke har sitt sted på jorden, må den lide mye, ikke bare av den vantro verden, men også av falske brødre.

Til slutt blir det vist til Johannes' videre store gjerninger, som ikke er beskrevet i Makkabeerbøkene. Ellers vet vi fra historien at denne Johannes, Simons eldste sønn, som også ble kalt Johannes Hyrkanus, løftet det jødiske folket opp til makt og ære og utvidet rikets grenser. Og slik ble den jødiske staten stående. Også loven og gudstjenesten ble bevart uskadd, også senere under det romerske styret, til Kristus stod fram av Israel.

Om Georg Stöckhardt

1842–1913

Karl Georg Stöckhardt (1842–1913) ble født 17. februar 1842 i Chemnitz i Sachsen. Han studerte teologi ved universitetene i Erlangen og Leipzig og tjente som prest og lærer i Tyskland. Som mange andre bekjennelsestro lutheranere kom han i strid med den sachsiske statskirken. Han sluttet seg til den lutherske frikirken og fulgte i 1878 kallet til Amerika, der han ble prest for Heilig-Kreuz-menigheten i St. Louis.

Samtidig begynte han å undervise ved Concordia-seminaret, og fra 1887 var han fast professor i eksegese der, sammen med Walther og senere Pieper. Han ble Missourisynodens fremste bibelutlegger. Kommentarene hans til Romerbrevet, Efeserbrevet og 1. Petersbrev og til de første kapitlene i Jesaja er grundige, men samtidig varme og skriftnære. Han ville at utleggelsen skulle føre leseren inn i Skriften selv.

«Bibelhistorie fra Det gamle testamente» (1896) vokste ut av morgenandaktene han holdt for studentene ved seminaret. Den går gjennom GTs historiske bøker i 460 korte betraktninger: Han forteller hovedtrekkene, forklarer det som trengs, og viser hvordan fortellingen peker på Kristus og gjelder oss. Stöckhardt døde i St. Louis 9. januar 1913.

Ordforklaringer

Jehova – Jehova er en gjengivelse av Guds eget navn i Det gamle testamente, som på hebraisk skrives med de fire konsonantene JHVH (יהוה). Navnet betyr «Han som er», slik Gud selv forklarte det for Moses: «Jeg er den jeg er» (2 Mos 3,14). Navnet sier ikke bare at Gud er til, men også hvem han er for sitt folk: den uforanderlige, som er trofast mot sine løfter. Det vanlige ordet for Gud, Elohim (אֱלֹהִים), peker på ham som Skaperen og den Allmektige, og patriarkene kjente ham som El Sjaddai, den Allmektige. Men under paktsnavnet Jehova ble han kjent da han oppfylte løftene og førte Israel ut av Egypt (2 Mos 6,2–3). Dette navnet klinger også med i ordene om «han som er og som var og som kommer» (Åp 1,4; 1,8). Av ærefrykt sluttet jødene å uttale gudsnavnet og leste i stedet Adonai, «Herre». Derfor gjengir norske bibler JHVH med «Herren». Formen «Jehova» er en blanding av konsonantene i JHVH og vokaltegnene fra Adonai. Vokalene i Adonai er a–o–a (i-en til slutt er konsonanten j, ikke en vokal). Vokaltegnene ble satt under bokstavene JHVH for å minne leseren om å si Adonai. Den første vokalen i Adonai er en svært kort a, fordi den står under en strupelyd (alef). Under J, som ikke er en strupelyd, blir den samme halvvokalen til en enda kortere e: J-e-H-o-V-a-H. Senere ble dette lest rett fram som ett ord, og siden den siste H-en er stum, ble det «Jehovah», på norsk «Jehova».

Josva – På hebraisk heter Josva Jehosjua (יְהוֹשֻׁעַ), og navnet betyr «Herren er frelse». Moses ga ham dette navnet i stedet for Hosea, «frelse» (4 Mos 13,16). Etter fangenskapet ble navnet ofte skrevet i kortformen Jesjua (יֵשׁוּעַ), og slik heter også ypperstepresten i Esra og Nehemja. På gresk ble navnet til Iesous, altså Jesus. Josva og Jesus har derfor samme navn, og engelen forklarte det for Josef: «Du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder» (Matt 1,21). Josva førte folket inn i det lovede landet, og Jesus fører sitt folk inn i den evige hvilen (Hebr 4,8–9).

Urim og tummim – Hebraisk urim og tummim (אוּרִים וְתֻמִּים), ordrett «lysene og fullkommenhetene». Det var noe ypperstepresten bar i brystduken over hjertet når han gikk inn for Herrens ansikt (2 Mos 28,30; 3 Mos 8,8). Gjennom dem søkte han Herrens svar i viktige saker for folket (4 Mos 27,21; 1 Sam 28,6). Skriften sier ikke hvordan de så ut eller hvordan svaret ble gitt. Etter fangenskapet var de ikke lenger i bruk (Esra 2,63).